

110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet

a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról

A Kormány a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény 94. § (4) bekezdés b) pontjában kapott felhatalmazás alapján, az Alaptörvény 15. cikk (1) bekezdésében foglalt feladatkörében eljárva a következőket rendeli el:

1. Általános rendelkezések

1. § (1) A rendelet hatálya - fenntartóra tekintet nélkül - kiterjed

a) ¹ a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény (a továbbiakban: nemzeti köznevelésről szóló törvény) 7. § (1) bekezdés b)-~~e~~-^f és ~~g~~-^h-ⁱ) pontjában foglalt iskolákra (a továbbiakban: iskola),

b) a tanulókra,

c) a pedagógusokra,

d) a szülőkre, valamint a tanuló törvényes képviselőjét ellátó más személyekre (a továbbiakban: szülők).

(2) ² Az e rendelet mellékleteként kiadott Nemzeti alaptanterv (a továbbiakban: Nat) rendelkezései a nevelő-oktató munkának a nemzeti köznevelésről szóló törvény 5. § (1) bekezdés b)-~~e~~-^d pontja szerinti szakaszaira vonatkozóan határozzák meg az érvényes értékeket, műveltségképet, tudás- és tanulásértelmezést.

(3) A Nat a kerettantervek - az iskolák helyi tantervének elkészítéséhez a szakmai tartalom kereteit kijelölve, biztosítva -

a) az iskolai nevelés-oktatás pedagógiai feladatainak elvi, tartalmi és szemléleti alapjait,

b) a közvetítendő műveltség fő területeit és tartalmait,

c) a nevelő-oktató munka nemzeti köznevelésről szóló törvény 5. § (1) bekezdés b)-c) pontjában foglalt szakaszainak, valamint a sajátos nevelési igényű tanulók fejlesztési feladatait

határozza meg, megteremtve ezáltal a köznevelés tartalmi egységét.

2. § A Nat-ban megfogalmazott elvek, célok, fejlesztési feladatok és műveltségi tartalmak érvényesülését a tartalmi szabályozás következő szintjét jelentő, a pedagógiai munka szakaszainak sajátosságaihoz igazodóan készült kerettantervek biztosítják.

2. A Nemzeti alaptanterv és műveltségi területeinek felépítése

3. § (1) Az iskolai nevelés-oktatás egységes pedagógiai folyamat, amelyben a Nat műveltségi területenként határozza meg az iskolai nevelés-oktatás pedagógiai tartalmát.

¹ Módosította: 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelet 6. § aa).

² Módosította: 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelet 6. § ab).

(2) ~~1 A fejlesztési feladatok tantárgyaknál megadott fő témakörök és közműveltségi tartalmak tanulási eredmények az egyes nevelési-oktatási szakaszokhoz kapcsolódnak.~~

(3) Az alsó tagozat első két évében a tartalmi szabályozás lehetővé teszi, ösztönzi az ebben az életkorban a tanulók között tapasztalható különösen jelentős egyéni fejlődésbeli különbségek pedagógiai kezelését. Az alsó tagozat harmadik-negyedik évfolyamán erőteljesebbé - a negyedik évfolyam végére már meghatározóvá - válnak az iskolai teljesítmény-elvárások által meghatározott tanítási-tanulási folyamatok. A Nat feladataiból, céljaiból következő motiválás és a tanulásszervezés folyamata a Nat fejlesztési feladataiban is kifejeződő elvárásokra összpontosít.

(4) A felső tagozaton folyó nevelés-oktatás feladata elsősorban a sikeres iskolai tanuláshoz, a tanulási eredményességhez szükséges kulcskompetenciák, képesség-együttesek és tudástartalmak megalapozásának folytatása. A felső tagozat hetedik-nyolcadik évfolyamán folyó nevelés-oktatás alapvető feladata - a változó és egyre összetettebb tudástartalmakkal is összefüggésben - a már megalapozott kompetenciák továbbfejlesztése, bővítése, az életen át tartó tanulás és fejlődés megalapozása, valamint az, hogy fektessen hangsúlyt a pályaválasztásra, pályaorientációra.

(5) ~~2 A középiskolai középfokú nevelés-oktatás és a szakmai oktatás szakaszában folyó nevelés-oktatás feladata az iskolai alpműveltség árnyalása és megszilárdítása, melynek során már megjelennek a pályaválasztáshoz, a továbbtanuláshoz, a munkavállalói szerephez, a szakközépiskolában az ágazathoz tartozó szakképesítések megszerzéséhez szükséges kompetenciák.~~

(6) ~~3 A szakiskolában szakképző iskolában folyó nevelés-oktatás az iskolai alpműveltség megerősítése mellett a gazdaság, a szakképzés munkaerőpiac igényeihez is igazodva felkészít a választott szakképesítésre és segíti a társadalmi különbségekből adódó hátrányok leküzdését a Nat szakiskolai szakképző iskolai feladatokra vonatkozó fejlesztési feladatainak teljesítésével, az egyedi foglalkozást igénylő egyedi szükségletekhez igazodó tanulásszervezési módszerekkel.~~

(7) ~~A Köznevelési híd programokban a tanuló részére szervezett nevelés-oktatás során az alpműveltség elsajátítása, elmélyítése folyik, amely a valós élethelyzetekhez és a személyes élményekhez kapcsolódó tanulás, továbbá a tanulóhoz igazodó egyéni pedagógiai gyakorlat és a tanulóra szabott egyéni fejlődési terv és az ahhoz igazodó értékelés alapján történik. Ennek során megjelennek a pályaválasztáshoz, továbbtanuláshoz, szakképzés előkészítéséhez szükséges kompetenciák. A Köznevelési hídprogramokban résztvevő iskola az oktatásért felelős miniszter által kiadott nevelési-oktatási programot alkalmazza a helyi tanterve elkészítéséhez. A nevelési-oktatási program a Nat alpfokú nevelés-oktatás szakasza ötödik-nyolcadik évfolyamára meghatározott fejlesztési feladatokra, kompetenciákra és követelményekre épül.⁴~~

(8) A Nat-ban megjelenített műveltségi területi követelmények azonos elvek szerint épülnek fel, az Alapelvek, célok című, a Fejlesztési feladatok című, továbbá a (3) bekezdésben meghatározott nevelési-oktatási szakaszoknak megfelelő közműveltségi tartalmak című fejezetekre tagolódnak.

4. § A Nat

1 Módosította: 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelet 6. § ba).

2 Módosította: 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelet 6. § bb).

3 Módosította: 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelet 6. § bc).

4 Hatályon kívül helyezte: 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelet 7. § (1) a). Hatálytalan: 2020. II. 8-tól.

- a) a fejlesztési területeket, nevelési célokat, a Nat feladatait és értékeit,
- b) az iskolai nevelés-oktatás egyes sajátos tartalmi, pedagógiai feladataira, valamint az iskola és más nevelési-oktatási intézmények közötti, az érintett tanulók fejlesztését támogató pedagógiai tevékenységek egymásra épülésére vonatkozó elveket,
- c) a kulcskompetenciákat,
- d) az iskolai nevelés-oktatás Nat-ban meghatározott szakaszaiban a egyes műveltségi területek százalékos arányát,
- e) a műveltségi területek tartalmát határozza meg.

3. A kerettantervek elkészítésére, kiadására és alkalmazására vonatkozó szabályok

5. § (1) ¹ A kerettantervek meghatározzák

- a) a nevelés-oktatás céljait,
 - b) a tantárgyi rendszert,
 - c) az egyes tantárgyak témaköreit, tartalmát,
 - d) a tantárgyak ~~egy vagy két évfolyamonkénti~~ követelményeit,
 - e) a tantárgyközi tudás- és képességterületek fejlesztésének feladatait,
 - f) a követelmények teljesítéséhez rendelkezésre álló ~~kötelező, továbbá az ajánlott~~ időkeretet.
- ~~az egyes iskolatípusok és nevelési-oktatási szakaszok szerint határozzák meg.~~

(2) A kerettantervek

- a) értékrendszere tükrözi a Nat-ban meghatározott közös értékeket,
- b) biztosítják az adott pedagógiai szakaszt lezáró vizsgák követelményeire való felkészítést, felkészülést,
- c) azonosítható - koherens és indokolt - szaktudományi és tantárgy-pedagógiai tudományos világképet, műveltségképet közvetítenek,
- d) segítik a differenciált tanulást, a kiemelt figyelmet igénylő gyermekekkel való foglalkozást,
- e) kijelölik mind a kiemelt, mind az egyes műveltségi területekhez rendelt fejlesztési feladatokat,
- f) továbbfejleszthetők, adaptálhatók.

(3) ² A szakképző ~~iskolák~~ intézmény, szakgimnázium, szakiskola közismereti és szakképzési kerettanterveit úgy kell elkészíteni, hogy együttesen alkalmazva biztosítsák az iskolai nevelés-oktatás Nat-ban meghatározott pedagógiai tartalmának feldolgozását.

¹ Megállapította: 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelet 1. §. Hatályos: 2020. II. 8-tól.

² Módosította: 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelet 6. § ca).

(4) ¹ A hat vagy nyolc évfolyammal működő gimnáziumok a középiskolai nevelés-oktatás tekintetében ~~az Ember a Történelem és társadalom, állampolgári ismeretek, az Ember a Természettudomány és természet~~ földrajz műveltségi területre vonatkozó fejlesztési feladatokat és közműveltségi tartalmakat a helyi tantervük elkészítéséhez alkalmazott hat vagy nyolc évfolyamos kerettanterv alapján hat vagy nyolc évfolyamra elrendezve szervezik meg. A hat és nyolc évfolyamos gimnáziumok részére készülő kerettantervek a fejlesztési feladatokat és közműveltségi tartalmakat a Nat középiskolai pedagógiai munka nevelési-oktatási szakaszára vonatkozó négy éves ütemezéstől eltérően hat, vagy nyolc évfolyamra szétosztva is meghatározhatják.

5/A. §² Az oktatásért felelős miniszter kerettantervet, alapprogramot, irányelvet ad ki és tesz közzé.

5/B. §³ A nemzeti köznevelésről szóló törvény 9. § (8) bekezdésében rögzített egyedi megoldásoknak a Nat-ban és a kerettantervekben meghatározott ismeretanyagot tartalmazniuk kell.

~~3/A. ⁴ A kerettantervek jóváhagyásának kiegészítő eljárási szabályai⁵~~

~~5/A. § ⁶ (1) Kerettanterv jóváhagyása iránti kérelem az oktatásért felelős miniszterhez nyújtható be.⁷~~

~~(2) Az oktatásért felelős miniszter beszerzi az Eszterházy Károly Egyetem (a továbbiakban: EKE) szakértői véleményét.~~

~~(3) Az EKE a szakértői véleményét húsz napon belül megküldi az oktatásért felelős miniszternek.~~

~~(4) A hiánypótlás alapján javított kerettantervet az oktatásért felelős miniszter haladéktalanul megküldi az EKE részére. Az EKE a szakértői véleményét öt napon belül küldi meg az oktatásért felelős miniszternek.~~

4. Nevelési-oktatási program

6. § (1) A nevelési-oktatási program a nevelés-oktatás megtervezését - megszervezését segítő, a Nat-ban és egy adott kerettantervben kitűzött nevelési-oktatási célok elérését, tartalmi elemek feldolgozását lehetővé tévő, egy adott pedagógiai koncepció alapján kidolgozott hét elemű rendszer, amely minimálisan egy-egy tantárgyra, egy vagy több műveltségi területre, vagy pedagógiai szakaszra terjed ki.

(2) A nevelési-oktatási program részei:

a) a pedagógiai koncepció, amely a pedagógiai rendszer fejlesztésének indokait, céljait, alkalmazásának helyét és módját kifejtő dokumentum, mely összefoglalja, elméletileg megalapozza azokat a pedagógiai elveket, amelyeken a program alapul;

¹ Módosította: 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelet 6. § cb).

² Beiktatta: 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelet 2. §. Hatályos: 2020. II. 8-tól.

³ Beiktatta: 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelet 2. §. Hatályos: 2020. II. 8-tól.

⁴ ~~Beiktatta: 457/2017. (XII. 28.) Korm. rendelet 395. §. Hatályos: 2018. I. 1-től.~~

⁵ Hatályon kívül helyezte: 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelet 7. § (1) b). Hatálytalan: 2020. II. 8-tól.

⁶ ~~Beiktatta: 457/2017. (XII. 28.) Korm. rendelet 395. §. Hatályos: 2018. I. 1-től. A hatálybalépését követően indult és a megismételt eljárásokban kell alkalmazni.~~

⁷ Hatályon kívül helyezte: 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelet 7. § (1) b). Hatálytalan: 2020. II. 8-tól.

- b) a tanulási-tanítási program, amely olyan pedagógiai terv, amely a koncepció szellemében kifejti a rendszer célját, követelményeit, tartalmát, a tanulási folyamat időkereteit, javasolt módszereit és eszközeit, a felhasználható szervezési módokat, utal továbbá az értékelés módjára és eszközeire;
- c) a tanítási-tanulási egységek leírása, a tanulás-tanítási programot alkotó elemek részletes kifejtése;
- d) eszközök, amelyek információhordozók és feladathordozók és lehetővé teszik a tervezett tevékenységek megvalósítását, egymással szigorúan - formálisan és tartalmilag is - összehangoltan, támogatják a kitűzött célok elérését;
- e) az értékelés és eszközei, amelyek illeszkednek az a)-d) pontokban leírtakhoz, elősegítik a tanulói teljesítmények, a tanulói fejlődés ellenőrzését és értékelését, az elért tudásszint mérését;
- f) célzottan fejlesztett továbbképzési programok, amelyek során felkészítik a pedagógusokat a konkrét program alkalmazására;
- g) támogatás, tanácsadás, szakmai fórumok, a program karbantartása.
- (3) Nevelési-oktatási programok az alapfokú és középfokú oktatás bármely területén, bármely pedagógiai szakaszban használhatók.
- (4) ¹ Az oktatásért felelős miniszter egyes, különösen kiemelt figyelmet igénylő tanulócsoportok neveléséhez-oktatásához - különösen ~~Hídprogramok~~, sajátos nevelési igényű tanulók, nemzetiséghez tartozó tanulók - nevelési-oktatási programokat ad ki.
- (5) Ha a nevelési-oktatási programot nem az oktatásért felelős miniszter adja ki, a program engedélyezését az oktatásért felelős miniszter köznevelési feladatkörében eljáró, kormányrendeletben kijelölt központi hivatalához benyújtott kérelemben lehet kezdeményezni.
- (6) Az oktatásért felelős miniszter által kiadott nevelési-oktatási programot az oktatásért felelős miniszter az általa vezetett minisztérium honlapján közzéteszi.

5. A tanórai foglalkozások iskolai megszervezésére vonatkozó rendelkezések

7. § (1) A nemzeti köznevelésről szóló törvény 27. § (1) bekezdés szerinti tanórai foglalkozások megszervezhetők a hagyományos, tantermi szervezési formáktól eltérő módon, így különösen projekt oktatás, erdei iskola, múzeumi foglalkozás, könyvtári foglalkozás, művészeti előadáshoz vagy kiállításához kapcsolódó foglalkozás formájában is, amennyiben biztosított az előírt tananyag átadása, a követelmények teljesítése, a tanítási órák ingyenessége, a tanulói terhelés korlátozására vonatkozó rendelkezések megtartása.
- (2) Ha az iskolai nevelés-oktatást összevont osztályban szervezik meg, a tanórai foglalkozásokat az osztatlan nevelés-oktatás sajátosságainak figyelembevételével, a közös és az osztott órák arányát meghatározva kell beépíteni a helyi tantervbe.
- (3) Ha az iskola emelt szintű oktatást szervez, az emelt szintű oktatásban érintett évfolyamokon és tanulócsoportokban
- a) idegen nyelv, matematika, magyar nyelv és irodalom, továbbá nemzetiségi nyelv és irodalom esetén legalább heti öt,
- b) minden egyéb tantárgy esetében legalább heti négy tanórai foglalkozást kell biztosítani.

¹ Módosította: 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelet 7. § (1) c).

(4) Ha az iskola emelt szintű oktatást szervez, az emelt szintű oktatásban érintett évfolyamokon és tanulócsoportokban több tantárgy együttesét érintő komplex emelt szintű oktatás esetén legalább egy érintett tantárgyra vonatkozóan, legalább a 11-12. évfolyamon a (3) bekezdés szerinti követelményeket kell érvényesíteni.

6. A tanulók heti és napi terhelésének korlátozására vonatkozó rendelkezések

8. § (1) A tanuló kötelező és választható tanítási óráinak száma - ha e rendelet másképp nem rendelkezik - egy tanítási napon nem lehet több

a) ¹ hat tanítási óránál az első-harmadik-negyedik évfolyamon,

b) ~~hét tanítási óránál a negyedik évfolyamon,~~²

c) ³ hét tanítási óránál az ötödik-nyolcadik és a nyelvi előkészítő évfolyamon,

d) ⁴ nyolc tanítási óránál a kilencedik-tizenkettedik-tizenharmadik évfolyamon.

(2) ~~Két tanítási nyelvű iskolai oktatásban, továbbá ha az iskolában nemzetiségi nevelés-oktatás folyik, az (1) bekezdésben meghatározott tanítási órák száma eggyel megnövelhető.~~⁵

(3) ⁶ A tanuló kötelező és választható tanítási óráinak összege - ~~ha e rendelet másképp nem rendelkezik a (4)-(7) bekezdésben foglalt eltérésekkel - egy tanítási héten a nemzeti köznevelésről szóló törvény 6. melléklet B és D oszlopában az adott évfolyamra meghatározott időkeret~~ legfeljebb

a) az első-negyedik-harmadik évfolyamon legfeljebb ~~kettő~~, huszonnégy,

b) ~~az ötödik-hatodik a negyedik évfolyamon legfeljebb három~~, huszonöt,

c) az ötödik és a ~~hetedik-tizenharmadik hatodik évfolyamon legfeljebb négy~~, huszonnyolc,

d) ~~két tanítási nyelvű iskolai oktatásban, továbbá ha az iskolában nemzetiségi nevelés-oktatás folyik, a hetedik és a nyolcadik évfolyamon harminc,~~

e) a kilencedik-tizenharmadik évfolyamon harmincnégy

~~da) az első-nyolcadik évfolyamon legfeljebb négy,~~

db) a kilencedik-tizenharmadik évfolyamon legfeljebb öt

~~tanítási órával haladhatja meg.óra lehet.~~

(4)⁷ A két tanítási nyelvű iskolai oktatásban, vagy ha az iskola a nemzeti köznevelésről szóló törvény 7. § (6) bekezdése szerint sportiskola feladatait látja el, továbbá ha az iskola emelt szintű oktatást szervez, a tanuló kötelező és választható tanítási óráinak összege a (3) bekezdésben egy tanítási hétre meghatározott időkerethez képest legfeljebb kettő tanítási órával emelkedhet.

(5)⁸ A nemzetiségi nevelést-oktatást folytató iskolában a tanuló kötelező és választható tanítási óráinak összege a (3) bekezdésben egy tanítási hétre meghatározott időkerethez képest az 1-8. évfolyamon legfeljebb három tanítási órával, a 9-12. évfolyamon legfeljebb négy tanítási órával emelkedhet.

(6)⁹ A (4) és (5) bekezdésben meghatározott óratöbbletek nem összevonhatóak.

1 Módosította: 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelet 6. § da).

2 Hatályon kívül helyezte: 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelet 7. § (1) da). Hatálytalan: 2020. II. 8-tól.

3 Módosította: 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelet 6. § db).

4 Módosította: 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelet 6. § dc).

5 Hatályon kívül helyezte: 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelet 7. § (1) db). Hatálytalan: 2020. II. 8-tól.

6 Megállapította: 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelet 3. § (1). Hatályos: 2020. II. 8-tól.

7 Beiktatta: 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelet 3. § (2). Hatályos: 2020. II. 8-tól.

8 Beiktatta: 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelet 3. § (2). Hatályos: 2020. II. 8-tól.

9 Beiktatta: 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelet 3. § (2). Hatályos: 2020. II. 8-tól.

(7)¹ A nyelvi előkészítő évfolyamon

a) a heti tanórai foglalkozások száma legalább harminc, legfeljebb harminckettő lehet,

b) idegen nyelv tantárgy esetében heti tizennyolc, a digitális kultúra tantárgy esetében heti három, a testnevelés tantárgy esetében heti öt tanórai foglalkozást kell biztosítani, továbbá heti négy-hat tanórát képességfejlesztésre kell fordítani.

9. § (1) A 8. §-ban a tanuló napi és heti terhelésével összefüggésben meghatározottak alkalmazásakor figyelmen kívül kell hagyni

a) ² az egyházi köznevelési intézményben szervezett hitéleti oktatásra vonatkozó tantárgy,

b) a tanuló heti kötelező tanóráinak száma és az osztályok engedélyezett heti időkerete különbözete terhére megszervezett egyéb foglalkozások,

c) a nemzeti köznevelésről szóló törvény 7. § (6) bekezdése szerinti sportiskolában a mindennapos testnevelési órákat meghaladó többlet testnevelési óra, valamint a mindennapos testnevelés keretében szervezett iskolai sportköri foglalkozások,

d) a nemzeti köznevelésről szóló törvény 27. § (5)-(8) bekezdése alapján szervezett foglalkozások,

e) a nemzeti köznevelésről szóló törvény 6. melléklet E oszlopában foglaltak alapján szervezett egészségügyi és pedagógiai célú rehabilitációs, rehabilitációs tanórai foglalkozás óraszámait.

(2) Azokon a tanítási napokon, amikor a tanuló a tanév rendjében meghatározott mérési feladatok végrehajtásában vesz részt, más tanórai foglalkozáson való részvételre a művészeti és a testnevelési órák kivételével nem kötelezhető.

7. Záró rendelkezések

10. § (1) ³ Ez a rendelet 2013. szeptember 1-jén lép hatályba, rendelkezéseit első alkalommal a 2013/2014. tanévben

a) az iskolák kezdő évfolyamán,

b) továbbá az iskolák ötödik, - a hat- és nyolc évfolyamos gimnáziumok kivételével - a kilencedik évfolyamán,

c) hat évfolyamos gimnázium esetében a hetedik évfolyamán is,

d) a Hídprogram keretében szervezett kezdő évfolyamon,

majd ezt követően minden tanévben felmenő rendszerben kell alkalmazni.

(2) ⁴

11. § ⁵ (1) Az iskolák e rendelet Mellékletének - a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 110/2012. (IV. 4.) Korm. rendelet módosításáról szóló 7/2014 (I. 17.) Korm. rendelettel megállapított -

a) I.2.1. A köznevelési rendszer egyes feladataira és intézményeire vonatkozó külön szabályok cím Az idegennyelv-oktatás alcímében,

b) II.3.1. MAGYAR NYELV ÉS ÍRODALOM cím B) FEJLESZTÉSI FELADATOK alcím 7. Az ítéloképesség, az erkölcsi, az esztétikai és a történelmi érzék fejlesztése táblázat 9-12. évfolyam oszlopának utolsó mezőjében,

¹ Beiktatta: 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelet 3. § (2). Hatályos: 2020. II. 8-tól.

² A 297/2013. (VII. 29.) Korm. rendelet 77. § a) szerint módosított szöveggel lép hatályba.

³ A 73/2013. (III. 8.) Korm. rendelet 16. § szerinti szöveggel lép hatályba.

⁴ Hatályon kívül helyezve: 2010. évi CXXX. törvény 12. § alapján. Hatálytalan: 2017. IX. 1-től.

⁵ Beiktatta: 7/2014. (I. 17.) Korm. rendelet 1. §. Hatályos: 2014. I. 18-tól.

c) II.3.4. Ember és társadalom cím A) ALAPELVEK, CÉLOK alcím második bekezdését követő „Az Ember és társadalom műveltségi terület legfontosabb általános fejlesztési feladatai:” felsorolás nyolcadik francia bekezdésében,
d) II.3.4. EMBER ÉS TÁRSADALOM cím C) közműveltségi tartalmak alcím Történelem Ismétlődő/visszatérő és hosszmetzeti témák pontot követő táblázatban,
e) II.3.4. EMBER ÉS TÁRSADALOM cím C) KÖZMŰVELTSÉGI TARTALMAK alcím TÖRTÉNELEM Kronologikus témák pontot követő táblázatban,
f) II.3.5. Ember és természet cím A) ALAPELVEK, CÉLOK alcímében,
g) II.3.5. EMBER ÉS TERMÉSZET cím B) FEJLESZTÉSI FELADATOK alcím első két bekezdésében,
h) II.3.10. TESTNEVELÉS ÉS SPORT cím A) ALAPELVEK, CÉLOK alcímében
i) II.3.10. TESTNEVELÉS ÉS SPORT cím C) KÖZMŰVELTSÉGI TARTALMAK alcímében
foglaltak alapján 2014. március 31-éig vizsgálják felül pedagógiai programjukat.

(2) Az iskolák a 2014/2015. tanévben az (1) bekezdés alapján felülvizsgált pedagógiai programjuk szerint kezdik meg a nevelő-oktató munkát.

12. §¹ (1) A Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet módosításáról szóló 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelettel (a továbbiakban: Módr.) módosított 1. § (1) és (2) bekezdését, 3. § (2), (5) és (6) bekezdését, 5. § (1), (3) és (4) bekezdését, 8. §-át és Mellékletét első alkalommal a 2020/2021. tanévben

a) az iskolák első évfolyamán,

b) az iskolák ötödik, – a hat és nyolc évfolyamos gimnáziumok kivételével – kilencedik évfolyamán,

c) hat évfolyamos gimnázium esetében a hetedik évfolyamán,

majd ezt követően minden tanévben felmenő rendszerben kell alkalmazni.

(2) Az iskolák a Módr. alapján 2020. április 30-ig felülvizsgálják a pedagógiai programjukat.

(3) Az iskolák az (1) bekezdés által érintett évfolyamokon a (2) bekezdés szerint felülvizsgált pedagógiai program szerint kezdik meg a 2020/2021. tanévben a nevelő-oktató munkát.

(4) Az iskoláknak az (1) bekezdésben fel nem sorolt évfolyamain a nevelő-oktató munkát a Módr. 7. § (2) bekezdésében meghatározott miniszteri rendeleteknek a Módr. hatálybalépésekor hatályos rendelkezései alkalmazásával kell megszervezni.

Melléklet a 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelethez ²

NEMZETI ALAPTANTERV

I. RÉSZ

¹ Beiktatta: 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelet 4. §. Hatályos: 2020. II. 8-tól.

² A 297/2013. (VII. 29.) Korm. rendelet 77. § b) szerint módosított szöveggel lép hatályba.

AZ ISKOLAI NEVELŐ-OKTATÓ MUNKA TARTALMI SZABÁLYOZÁSA ÉS SZABÁLYOZÁSI SZINTJEI

Alapvetés¹

A Nat a magyar kulturális és pedagógiai örökség gyökereiből táplálkozik, annak hagyományaira épül. Meghatározza azokat a nevelési-oktatási alapelveket, amelyek a nemzeti köznevelésről szóló törvény 5. § (4) bekezdésében foglaltaknak megfelelően biztosítják az iskolai nevelés-oktatás tartalmi egységét, az iskolák közötti átjárhatóságot. A Nat emellett meghatározza az elsajátítandó tanulási tartalmakat, valamint kötelező rendelkezéseket állapít meg az oktatásszervezés körében. A Nat lefekteti a köznevelés elvi és tartalmi alapjait és kereteit, azaz meghatározza az alpműveltség kötelezően közvetítendő tartalmait az alap- és középfokú oktatási intézmények számára, beleértve a különleges bánásmódot igénylő tanulókat ellátó intézményeket is. A Nat a köznevelés szemléleti alapjainak meghatározásával kiegészíti a gyermekek, tanulók családban megvalósuló nevelését, erősíti ezzel a hazához és a nemzet történelméhez való kötődést, a generációk közötti kapcsolatot, a közös kulturális gyökereket, az anyanyelv használatát. Így rögzíti azt a minden magyar emberben közös tudást, amely megalapozza a nemzeti identitást. A Nat elsődleges felhasználója a nevelési-oktatási intézményben dolgozó pedagógus, valamint az intézményvezető. Ez a dokumentum az ő munkájukhoz ad iránymutatást, keretet.

I.1. ² A KÖZNEVELÉS FELADATA ÉS ÉRTÉKEI

A hazánk Alaptörvényében ³ megfogalmazott feladatokat szem előtt tartva és A nemzeti köznevelésről szóló törvényben ⁴ foglalt célok elérése érdekében, a törvény elveinek és szabályozásának megfelelően a ~~Nemzeti alaptanterv (a továbbiakban: Nat)~~ Nat a köznevelés feladatát alapvetően a nemzeti műveltség, a hazai nemzetiségek kultúrájának átadásában, megőrzésében, az egyetemes kultúra közvetítésében, az erkölcsi érzék és a szellemi-érzelmi fogékonyság elmélyítésében jelöli meg. Feladata továbbá a tanuláshoz és a munkához szükséges képességek, készségek, ismeretek, attitűdök együttes fejlesztése, az egyéni és csoportos teljesítmény ösztönzése, a közjóra való törekvés megalapozása, a nemzeti, közösségi összetartozás és a hazafiság megerősítése.

Célja továbbá, hogy a családdal együttműködve cselekvő elkötelezettségre neveljen az igazság és az igazságosság, a jó és a szép iránt, fejlessze a harmonikus személyiség kibontakoztatásához szükséges szellemi, érzelmi, erkölcsi, társas és testi képességeket. Ezáltal járul hozzá ahhoz, hogy a felnövekvő nemzedék

- a haza felelős polgárává válják;

¹ Beiktatta: 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelet 5. §, 1. melléklet 1. Hatályos: 2020. II. 8-tól.

² Módosította: 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelet 5. §, 1. melléklet 12.

³ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.). Magyarország Alaptörvényét az Országgyűlés a 2011. április 18-i ülésnapján fogadta el.

⁴ 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről. A törvényt az Országgyűlés a 2011. december 19-i ülésnapján fogadta el.

- kifejlődjék benne a hazafiság érzelmvilága;
- reális önismeretre és szilárd erkölcsi ítélőképességre tegyen szert;
- megtalálja helyét a családban, a szűkebb és tágabb közösségekben, valamint a munka világában;
- törekedjék tartalmas és tartós kapcsolatok kialakítására;
- legyen képes felelős döntések meghozatalára a maga és a gondjaira bízottak sorsát illetően;
- váljék képessé az önálló tájékozódásra, véleményformálásra és cselekvésre;
- ismerje meg és értse meg a természeti, társadalmi, kulturális jelenségeket, folyamatokat;
- tartsa értéknek és feladatnak a kultúra és az élővilág változatosságának megőrzését.

A nevelési-oktatási folyamatnak és az oktatásnak mindenkor összhangban kell lennie hazánk Alaptörvényével, a jogállam rendjével, az élet és az emberi méltóság tiszteletének elvével, valamint az ezzel összefüggő lelkiismereti és vallásszabadsággal, továbbá a Föld, az ember, a természet és a kultúra védelmét szolgáló nemzetközi egyezményekkel.

A Nat fontos szerepet szán az egyetemes magyar nemzeti hagyománynak, a nemzeti öntudat fejlesztésének, beleértve a magyarországi nemzetiségekhez tartozók öntudatának ápolását is. Ebből következően a nemzetiségekre vonatkozó tudástartalmak főbb tartalmi jellemzői (illeszkedve a regionális és lokális sajátosságokhoz) a tartalmi szabályozás különböző szintjein, illetve az iskoláztatás minden szakaszában arányosan meg kell, hogy jelenjenek. Kiemelten kezeli az ország és tágabb környezete, a Kárpát-medence, különösen a környező országokban élő magyarság életének megismerését, ugyanakkor fontosnak tartja azokat a tartalmakat, amelyek Európához tartozásunkat erősítik. A dokumentum figyelmet fordít az egész világot érintő átfogó kérdésekre, hangsúlyozva a fenntarthatóság iránti közös felelősséget.

Az együttműködés a szülőkkel, a gyermekek családi neveléséhez nyújtott pedagógiai segítség, a szülői vélemények, javaslatok befogadása és hasznosítása a hatékony intézményes nevelés-oktatás nélkülözhetetlen feltétele, ezért az iskolának meg kell teremtenie azokat a fórumokat, ahol a szülők és a pedagógusok közötti tapasztalatcsere kölcsönössé, az együttműködés eredményessé válhat.

A Nat szándéka, hogy a teljesítmény növelésére sarkalljon tanítványt és tanárt egyaránt, hogy az elsajátított tudás értékálló és a kor igényeinek megfelelő legyen, ennél fogva egyensúlyra törekszik a műveltség értékhozó hagyományai, valamint az új fejlesztési célok és tartalmak között.

Ahhoz, hogy egy ország polgárai szót értsenek egymással, szükséges, hogy létezzék olyan közös műveltséganyag, amelynek ismerete minden felnőtt állampolgárról feltételezhető. Ez az a közös nyelv, amelyen a nemzedékek közötti párbeszéd a kölcsönös megértés és tisztelet jegyében folytatható.

A Nat - a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény 5. § (4) bekezdésében foglaltaknak megfelelően - rögzíti „az iskolai nevelés-oktatás tartalmi egységét, az iskolák közötti átjárhatóságot, meghatározza az elsajátítandó műveltséganyag tartalmát, valamint kötelező rendelkezéseket állapít meg az oktatásszervezés körében, így különösen a tanulók heti és napi terhelésének korlátozására”. A Nat - az iskolák szakmai önállóságának teret engedve - lefekteti a köznevelés szemléleti, elvi és tartalmi alapjait, azaz meghatározza az alpműveltség kötelezően közvetítendő tartalmait minden magyarországi iskola számára.

I.1.1. ¹ Fejlesztési területek - nevelési célok

A fejlesztési területek - nevelési célok áthatják a pedagógiai folyamat egészét, s így közös értékeket jelenítenek meg. A célok elérése érdekében a pedagógiai folyamatban egyaránt jelen kell lennie az ismeretszerzés, a gyakoroltatás-cselekedtetés mellett a példák érzelmi hatásának is.

E területek - összhangban a kulcskompetenciák alapját adó képességekkel, készségekkel, az oktatás és nevelés során megszerzett ismeretekkel, és a tudásszerzést segítő attitűdökkel - egyesítik a hagyományos értékeket és a XXI. század elején megjelent új társadalmi igényeket.

A nevelési célok a következőképpen érvényesülnek a tartalmi szabályozás különböző szintjein, és valósulnak meg a köznevelés folyamatában:

- beépülnek az egyes műveltségi területek, illetve tantárgyak fejlesztési követelményeibe, tartalmaiba;

- tantárgyak részterületeivé válhatnak, vagy önálló tantárgyként jelenhetnek meg az iskola helyi tanterve szerint;

- alsó tagozaton tematizálják a tanítói munkát, a felsőbb évfolyamokon pedig elsősorban az osztályfőnöki órák témaköreit;

- témákat, fejlesztési helyzeteket körvonalaznak a nem tanórai keretek között folyó, egyéb iskolai foglalkozások, programok számára.

A nevelési célok intézményi szintű tudatos követése, valamint a hozzájuk rendelt feladatok végrehajtása és végrehajtatása az intézményi pedagógiai kultúra és a színvonalas pedagógiai munka meghatározó fokmérője, a pedagógiai-szakmai ellenőrzés egyik fontos kritériuma.

Az erkölcsi nevelés

A köznevelés alapvető célja a tanulók erkölcsi érzékének fejlesztése, a cselekedeteikért és azok következményeiért viselt felelősségtudatuk elmélyítése, igazságérzetük kibontakoztatása, közösségi beilleszkedésük elősegítése, az önálló gondolkodásra és a majdani önálló, felelős életvitelre történő felkészülésük segítése. Az erkölcsi nevelés legyen életszerű: készítsen fel az elkerülhetetlen értékkonfliktusokra, segítsen választ találni a tanulók erkölcsi és életvezetési problémáira. Az erkölcsi nevelés lehetőséget nyújt az emberi lét és az embert körülvevő világ lényegi kérdéseinek különböző megközelítési módokat felölelő megértésére, megvitatására. Az iskolai közösség élete, tanárainak példamutatása támogatja a tanulók életében olyan nélkülözhetetlen készségek megalapozását és fejlesztését, mint a kötelességtudat, a munka megbecsülése, a mértéktartás, az együttérzés, a segítőkészség, a tisztelet és a tisztesség, a korrupció elleni fellépés, a türelem, a megértés, az elfogadás. A tanulást elősegítő beállítódások kialakítása - az önfegyelemtől a képzelőtehetségen át intellektuális érdeklődésük felkeltéséig - hatással lesz egész felnőtt életükre, és elősegíti helyzetállásukat a munka világában is.

Nemzeti öntudat, hazafias nevelés

A tanulók ismerjék meg nemzeti, népi kultúránk értékeit, hagyományait. Tanulmányozzák a jeles magyar történelmi személyiségek, tudósok, feltalálók, művészek, írók, költők, sportolók munkásságát. Sajátítsák el azokat az ismereteket, gyakorolják azokat az egyéni és közösségi tevékenységeket, amelyek megalapozzák az otthon, a lakóhely, a szülőföld, a haza és népei megismerését, megbecsülését. Alakuljon ki bennük a közösséghez tartozás, a hazaszeretet érzése, és az a felismerés, hogy szükség esetén Magyarország védelme minden állampolgár kötelessége. Európa a magyarság tágabb hazája, ezért magyarságtudatukat megőrizve ismerjék meg történelmét, sokszínű kultúráját. Tájékozódjanak az egyetemes emberi civilizáció kiemelkedő eredményeiről, nehézségeiről és az ezeket kezelő nemzetközi együttműködési formákról.

Állampolgárságra, demokráciára nevelés

A demokratikus jogállam, a jog uralmára épülő közélet működésének alapja az állampolgári részvétel, amely erősíti a nemzeti öntudatot és kohéziót, összhangot teremt az egyéni célok és a közjó között. Ezt a cselekvő állampolgári magatartást a törvénytisztelet, az együttélés szabályainak betartása, az emberi méltóság és az emberi jogok tisztelete, az erőszakmentesség, a méltányosság jellemzi. Az iskola megteremti annak lehetőségét, hogy a tanulók megismerjék a főbb állampolgári jogokat és kötelezettségeket, és ennek keretében biztosítja a honvédelmi nevelést. A részvétel a közügyekben megkívánja a kreatív, önálló ~~kritikai~~ mérlegelő gondolkodás, az elemzőképesség és a vitakultúra fejlesztését. A felelősség, az önálló cselekvés, a megbízhatóság, a kölcsönös elfogadás elsajátítását hatékonyan támogatják a tanulók tevékeny részvételére építő tanítás- és tanulásszervezési eljárások.

Az önismeret és a társas kultúra fejlesztése

Az önismeret - mint a személyes tapasztalatok és a megszerzett ismeretek tudatosításán alapuló, fejlődő és fejleszthető képesség - a társas kapcsolati kultúra alapja. Elő kell segíteni a tanuló kedvező szellemi fejlődését, készségeinek optimális alakulását, tudásának és kompetenciáinak kifejezésre jutását, s valamennyi tudásterület megfelelő kiművelését. Hozzá kell segíteni, hogy képessé váljék érzelmeinek hiteles kifejezésére, a mások helyzetébe történő beleélés képességének az empátiának a fejlődésére, valamint a kölcsönös elfogadásra. Ahhoz, hogy az oktatási és nevelési folyamatban résztvevő tanulók, az elsajátított készségekre és tudásra támaszkodva énképükben is gazdagodjanak, a tanítás-tanulás egész folyamatában támogatást igényelnek ahhoz, hogy tudatosuljon, a saját/egyéni fejlődésüket, sorsukat és életpályájukat maguk tudják alakítani. A megalapozott önismeret hozzájárul a kulturált egyéni és közösségi élethez, mások megértéséhez és tiszteletéhez, a szeretetteljes emberi kapcsolatok kialakításához.

A családi életre nevelés

A család kiemelkedő jelentőségű a gyerekek, fiatalok erkölcsi érzékének, szeretetkapcsolatainak, önismeretének, testi és lelki egészségének alakításában. A szűkebb és tágabb környezet változásai, az értékrendben jelentkező átrendeződések, a családok egy részének működésében bekövetkező zavarok szükségessé teszik a családi életre nevelés beemelését a köznevelés területére. A köznevelési intézményeknek ezért kitüntetett feladata a harmonikus családi minták közvetítése, a családi közösségek megbecsülése. A felkészítés a családi életre segítséget nyújt a gyermekeknek és fiataloknak a felelős párkapcsolatok kialakításában, ismereteket közvetít a családi életükben felmerülő konfliktusok kezeléséről. Az iskolának foglalkoznia kell a szexuális kultúra kérdéseivel is.

A testi és lelki egészségre nevelés

Az egészséges életmódra nevelés hozzásegít az egészséges testi és lelki állapot örömteli megéléséhez. A pedagógusok ösztönözzék a tanulókat arra, hogy legyen igényük a helyes táplálkozásra, a mozgásra, a stresszkezelés módszereinek alkalmazására. Legyenek képesek lelki egyensúlyuk megóvására, társas viselkedésük szabályozására, a konfliktusok kezelésére. Az iskola feladata, hogy a családdal együttműködve felkészítse a tanulókat az önállóságra, a betegség-megelőzésre, továbbá a szabályok betartására a közlekedésben, a testi higiénében, a veszélyes körülmények és anyagok felismerésében, a váratlan helyzetek kezelésében. A pedagógusok motiválják és segítsék a tanulókat a káros függőségekhez vezető szokások kialakulásának megelőzésében.

Felelősségvállalás másokért, önkéntesség

A Nat ösztönzi a személyiség fejlesztését, kibontakozását segítő nevelést-oktatást: célul tűzi ki a hátrányos helyzetű vagy fogyatékkal élő emberek iránti szociális érzékenység, segítő magatartás kialakítását a tanulóknál úgy, hogy saját élményű tanuláson keresztül ismerik meg ezeknek a csoportoknak a sajátos igényeit, élethelyzetét. A segítő magatartás számos olyan képességet igényel és fejleszt is egyúttal (együttérzés, együttműködés, problémamegoldás, önkéntes feladatvállalás és -megvalósítás), amelyek gyakorlása elengedhetetlen a tudatos, felelős állampolgári létehez.

Fenntarthatóság, környezettudatosság

A felnövekvő nemzedéknek ismernie és becsülnie kell az életformák gazdag változatosságát a természetben és a kultúrában. Meg kell tanulnia, hogy az erőforrásokat tudatosan, takarékosan és felelősségteljesen, megújulási képességükre tekintettel használja. Cél, hogy a természet és a környezet ismeretén és szeretetén alapuló környezetkímélő, értékvédő, a fenntarthatóság mellett elkötelezett magatartás váljék meghatározóvá a tanulók számára. Az intézménynek fel kell készítenie őket a környezettel kapcsolatos állampolgári kötelességek és jogok gyakorlására. Törekedni kell arra, hogy a tanulók megismerjék azokat a gazdasági és társadalmi folyamatokat, amelyek változásokat, válságokat idézhetnek elő, továbbá kapcsolódjanak be közvetlen és tágabb környezetük értékeinek, sokszínűségének megőrzésébe, gyarapításába.

Pályaorientáció

Az iskolának - a tanulók életkorához igazodva és a lehetőségekhez képest - átfogó képet kell nyújtania a munka világról. Ennek érdekében olyan feltételeket, tevékenységeket kell biztosítani, amelyek révén a diákok kipróbálhatják képességeiket, elmélyülhetnek az érdeklődésüknek megfelelő területeken, megtalálhatják hivatásukat, kiválaszthatják a nekik megfelelő foglalkozást és pályát, valamint képessé válnak arra, hogy ehhez megtegyék a szükséges erőfeszítéseket.

Ezért fejleszteni kell bennük a segítséssel, az együttműködéssel, a vezetéssel és a versengéssel kapcsolatos magatartásmódokat és azok kezelését.

Gazdasági és pénzügyi nevelés

A felnövekvő nemzedéknek hasznosítható ismeretekkel kell rendelkeznie a világgazdaság, a nemzetgazdaság, a vállalkozások és a háztartások életét meghatározó gazdasági-pénzügyi intézményekről és folyamatokról. Cél, hogy a tanulók ismerjék fel saját felelősségüket az értékteremtő munka, a javakkal való ésszerű gazdálkodás, a pénz világa és a fogyasztás területén. Tudják mérlegelni döntéseik közvetlen és közvetett következményeit és kockázatát. Lássák világosan rövid és hosszú távú céljaik, valamint az erőforrások kapcsolatát, az egyéni és közösségi érdekek összefüggését, egymásra utaltságát. Ennek érdekében a köznevelési intézmény biztosítja a pénzügyi rendszer alapismereteire vonatkozó pénzügyi szabályok, a banki tranzakciókkal kapcsolatos minimális ismeretek és a fogyasztóvédelmi jogok tanítását.

Médiatudatosságra nevelés

Cél, hogy a tanulók a mediatisált, globális nyilvánosság felelős résztvevőivé váljanak: értsék az új és a hagyományos médiumok nyelvét. A médiatudatosságra nevelés az értelmező, kritikai beállítódás kialakítása és tevékenység-központúsága révén felkészíti a demokrácia részvételi kultúrájára és a médiumoktól is befolyásolt mindennapi élet értelmes és értékelt meg szervezésére, tudatos alakítására. A tanulók megismerkednek a média működésével és hatásmechanizmusával, a média és a társadalom közötti kölcsönös kapcsolatokkal, a valóságos és a virtuális, a nyilvános és a bizalmas érintkezés megkülönböztetésének módjával, valamint e különbségek és az említett médiajellemzők jogi és etikai jelentőségével.

A tanulás tanítása

A tanulás tanítása az iskola alapvető feladata. Minden pedagógus teendője, hogy felkeltse az érdeklődést az iránt, amit tanít, és útbaigazítást adjon a tananyag elsajátításával, szerkezetével, hozzáféréssel kapcsolatban. Meg kell tanítani, hogyan alkalmazható a megfigyelés és a tervezett kísérlet módszere; hogyan használhatók a könyvtári és más információforrások; hogyan mozgósíthatók az előzetes ismeretek és tapasztalatok; melyek az egyénre szabott tanulási módszerek; miként működhetnek együtt a tanulók csoportban; hogyan rögzíthetők és hívhatók elő pontosan, szó szerint például szövegek, meghatározások, képletek. Olyan tudást kell kialakítani, amelyet a tanulók új helyzetekben is képesek alkalmazni, a változatok sokoldalú áttekintésével és értékelésével. A tanulás tanításának elengedhetetlen része a tanulás eredményességének, a tanuló testi és szellemi teljesítményeinek lehetőség szerinti növelése és a tudás minőségének értékelése.

I.1.2.1 Egységesség és differenciálás, módszertani alapelvek

Az aktív tanulás a tanulónak a tanulási tevékenységekben történő részvételét hangsúlyozza. A tanulási tevékenység legfőbb célja olyan tanulói kompetenciák fejlesztése, amelyek lehetővé teszik az ismereteknek különböző helyzetekben történő kreatív alkalmazását. A tevékenységekre épülő tanulás-szervezési formák segítik a tanulót a tanulási eredmények által kijelölt ismeretek megszerzésében, és ezen keresztül a kompetenciák fejlesztésében. Lehetőség szerint ki kell használni a tanulás társas természetéből adódó előnyöket, a differenciált egyéni munka adta lehetőségeket. Segíteni kell a párban vagy csoportban végzett felfedező, tevékeny és jól szervezett, együttműködésen alapuló tanulást. A tanulási eredmények elérését segítik elő az olyan differenciáló módszerek, mint a minden szempontból akadálymentes és minden tanuló számára egyformán hozzáférhető tanulási környezet biztosítása, a tanulói különbségekhez illeszkedő, differenciált célkijelölés, a többszintű tervezés és tananyag-alkalmazás, a fejlesztő, tanulást támogató értékelés. A differenciált tanulás-szervezés jellegzetességeit képviselik az olyan eljárások, mint az egyéni rétegmunka vagy az adaptált szövegváltozatok felhasználása, melyek kiterjeszthetik és elmélyíthetik a tankönyvek tartalmát.

A pedagógus a probléma-megoldási és a jelenségértelmezési folyamatot - a tanuló szükségleteinek megfelelően - közvetett, illetve közvetlen eszközökkel segíti. A pedagógus az aktív tanulói tevékenységek megvalósítása során lehetővé teszi iskolán kívüli szakemberek bevonását, valamint a külső helyszínek nyújtotta pedagógiai lehetőségek felhasználását (könyvtár, múzeum, levéltár, színház, koncert). A pedagógus együttműködik más tantárgyakat tanító pedagógusokkal azért, hogy a tanulóknak lehetőségük legyen a tanórákon vagy a témahetek, tematikus hetek, projektnapok, témához szervezett események, tanulmányi kirándulások, iskolai táborkok alkalmával a tantárgyak szervezett, összefüggő, illetve kapcsolódó tartalmainak integrálására.

Az iskoláknak tanítási évenként több olyan tanóra megszervezését ajánlott beilleszteniük a helyi tantervbe, amelyben több tantárgy ismereteinek integrálását igénylő (multidiszciplináris) téma kerül a középpontba, a tanóra céljának, tartalmának és megvalósítási módszereinek megjelölésével. A különleges bánásmódot igénylő tanulók esetében a tananyag feldolgozásánál a pedagógusnak figyelembe kell vennie a tantárgyi tartalmaknak a tanulói sajátosságokhoz való illesztését. A különleges bánásmódot igénylő tanulók esetében ez az adaptálás lehetővé teszi az egyéni haladási ütem biztosítását, valamint a differenciált (optimális esetben személyre szabott) nevelés, oktatás során az egyéni módszerek alkalmazását. Az aktív tanulás segítése a tanuló tehetségének, különleges nevelési-oktatási szükségleteinek vagy fogyatékoságának típusához igazodó szakképzettséggel rendelkező szakember támogatásával történik.

Az eredményes tanulás segítésének elvei

Tanulási környezet

A tanulás közvetlen helyszínéként használt helyiségeket (kiemelten osztálytermeket) lehetőség szerint úgy kell biztosítani, hogy a különböző tanulás-szervezési eljárások alkalmazásához a berendezések rugalmasan és gyorsan átalakíthatók legyenek, illeszkedjenek az osztályba járó tanulók korosztályi és egyéni szükségleteihez, valamint nyugodt, biztonságos és támogató tanulási környezetet teremtsenek valamennyi tanuló számára. Lehetőség szerint biztosítani kell, hogy a tanulók a foglalkozásokon IKT és digitális eszközöket (számítógép, más iskolai vagy saját eszköz), internetkapcsolatot és prezentációs eszközöket vehessenek igénybe, valamint hozzáférhetővé valjanak a hagyományos iskolai és az elektronikus könyvtárak egyaránt.

A tanulók, a pedagógusok, a szülők és a pedagógiai munkát támogató minden szereplő kapcsolata - a közös célt szem előtt tartva - a kölcsönös tiszteleten és nyílt párbeszédre alapul.

A tanulók értékelését egyéni fejlődésük és sikeres tanulási teljesítményük érdekében az igazságosság, az esélyteremtés és a méltányosság alapelveit szem előtt tartva, emberi méltóságuk tiszteletben tartásával, az értékelés személyes jellegének figyelembevételével szükséges megvalósítani.

A tanulók tanulási tevékenységeikben való aktív részvétele kulcsfontosságú, ezért ennek előmozdítása érdekében a pedagógusoknak mindvégig a tevékenységközpontú tanulás-szervezési formákat kívánatos előnyben részesíteniük. A tanulás társas természetéből adódó előnyök, a differenciált egyéni munka adta lehetőségek kihasználása, valamint a párban vagy csoportban végzett kutatásalapú, felfedező, tevékeny és jól szervezett, együttműködő tanulás támogatása szintén hozzájárul a korszerű tanulási környezet megteremtéséhez.

Fontos, hogy a tanulóval szemben támasztott elvárások egyértelműek legyenek, az azokhoz igazodó mérési stratégiákkal együtt, és már a tanulási folyamat elején ismertté valjanak. Az iskolai légkör bizalmi jellege elsődleges feltétele annak, hogy a tanulási problémákra és a személyes nehézségekre időben fény derüljön. Ennek a bizalomnak a megteremtése és fenntartása minden intézményvezető és pedagógus állandó felelőssége.

Az aktív tanulási alapelvek szerint szerveződő, több tantárgy, tanulási terület ismereteinek integrálását igénylő témákat, jelenségeket feldolgozó tanórák, foglalkozások, témanapok, témahetek, tematikus hetek és projektek alkalmazása segíti a tanulót a jelenségek megértésében, a problémák komplex módon történő vizsgálatában.

Egyénre szabott tanulási lehetőségek

Az iskola a tanulók tanulmányi előmenetelét a képességeiknek megfelelő, egyénre szabott tanulási lehetőségek biztosításával tudja a leghatékonyabban támogatni.

Fontos alapelv, hogy a tanulók közti különbözőségeket az iskola a különféle környezeti feltételek és az egyénenként eltérő idegrendszeri érzés, valamint az egyéni képességek kölcsönhatása eredményének tekintse. E szemlélet gyakorlatban történő alkalmazásához olyan fejlesztési célokat kell kijelölni, amelyek nemcsak a tanulótól várnak illeszkedést a tanulási környezethez, hanem a tanulási környezettől is alkalmazkodást igényelnek a tanuló egyedi jellemzőihez. Ennek értelmében a képességtartományok mindkét határán – tehetség és fejlődési késés, fejlődési zavar, esetleg ezek együttes megléte – kihívást jelentő feladatok megtervezése kívánatos. Különösen fontos, hogy az iskola biztosítsa a tanulás egyéni lehetőségeit és a személyre szabott nevelés-oktatás során megszerezhető tanulási tapasztalatokat, enyhítse a hátrányok hatásait, optimális esetben képes legyen kiküszöbölni azokat. Ezek közül kiemelten fontos a családi és településszerkezeti hátrányokból eredő, az eltérő kulturális és nyelvi elsajátítási lehetőségekhez köthető, valamint a különleges bánásmódot igénylő tanulókhöz illeszkedő fejlesztő tevékenység.

Minden gyermek, tanuló fejlődésében lényeges szerepet játszik a pedagógus fejlesztő tevékenysége. Különösen igaz ez a kiemelkedően kreatív, egy vagy több területen tehetséges, a hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű, a sajátos nevelési igényű (SNI), valamint a szakmai besorolásukat tekintve heterogén, az ok-okozati összefüggéseket tekintve fel nem tárt, ám tanulási-tanítási szempontból kihívást jelentő, beilleszkedési, tanulási és magatartási nehézséggel (BTMN) küzdő tanulók fejlesztésének területén. Ennek a feladatnak az ellátásában felértékelődik a segítő szakterületek (iskolapszichológia, gyógypedagógia, fejlesztő pedagógia) szerepe, valamint a különböző tantárgyakat tanító pedagógusok tudásmegosztásra épülő, egymást segítő szakmai tevékenysége.

A különleges bánásmódot igénylő tanulók esetében a közös felelősségvállalásnak lényeges szerepe van a nevelés sikerességében. Ez nem csak az együttnevelést megvalósító iskolában tanító pedagógus kizárólagos felelőssége. A pedagógus a tanulást-tanítást speciális szakmai kompetenciák alapján segíteni tudó különböző szakemberekkel együtt (például gyógypedagógus, gyógytestnevelő, iskolapszichológus, szociális munkás, fejlesztő pedagógus, tehetséggondozó pedagógus, gyermekvédelmi jelzőrendszer szakembere) kialakított foglalkozások keretében, valamint a szülők és a tanuló folyamatos bevonásával, a pedagógiai tevékenység részeként elismert konzultációs tevékenységet folytatva végzi pedagógiai munkáját.

Előremutató folyamatként értékelhető a teamtanításnak olyan alkalmazása, amely a több tantárgy ismereteit integráló témákat feldolgozó foglalkozásokat közös tanítás keretében valósítja meg, az együttnevelést megvalósító iskolában pedig a tanulót tanító pedagógus és a gyógypedagógus közösen tervezett tanulási-tanítási programjára, a közös tanításra, valamint az e tevékenységet követő közös értékelésre épül.

A differenciálás speciális megvalósulása lehet az együttnevelés során a rehabilitációs, rehabilitációs szemlélet érvényesülése. A hátránykompenzáció biztosítása érdekében (SNI, BTMN, HH, HHH) a tanuló szükségleteihez, képességeihez, készségeihez illeszkedő módszertani eljárások (eszközök, módszerek, terápiák, a tanulást-tanítást segítő speciális eszközök, a gyógypedagógus módszertani iránymutatásainak beépítése, egyéni fejlesztési terv készítése és rendszeres ellenőrzése) alkalmazása szükséges a különböző pedagógiai szintereken. A tanulói szükségletek ismeretében az egységes gyógypedagógiai módszertani intézmények, a pedagógiai szakszolgálati, illetve pedagógiai-szakmai szolgáltatást nyújtó intézmények, valamint az utazó gyógypedagógiai hálózatok működtetésére kijelölt intézmények és más szakemberek szolgáltatásainak igénybevételevel egészítendő ki a tanulók és pedagógusok szakmai támogatása. Ez elősegíti az integrációt, illetve ennek magasabb szintjét, az inklúziót is annak érdekében, hogy a Nat-ban foglalt nevelési-oktatási alapelvek és célok minden tanuló esetében megvalósulhassanak. A tehetséges tanulók tekintetében ezek a szempontok kiemelten fontosak lehetnek, mivel az ő esetükben a tanulási fókusz és az érdeklődést jellemzően a megfelelően motiváló feladatokkal lehet fenntartani. A tehetséggondozást valamennyi nevelési-oktatási szakaszban, minden neveléssel, oktatással foglalkozó intézménynek alkalmaznia kell, és a pedagógiai programjába szükséges beillesztenie.

A különleges bánásmódot igénylő tanulók integrációja és hatékony együttnevelése olyan pedagógusokat kíván, akik rendelkeznek az ehhez szükséges szemléletmóddal és kompetenciákkal.

A technológiai fejlődés nyújtotta lehetőségek alkalmazása sokféle módszertani lehetőséget biztosítva segíti a tanulás-tanítás folyamatát. A XXI. századi tanulási környezet nélkülözhetetlen elemét képezi az iskolai tanúláshoz kapcsolódó digitális technológiával támogatott oktatási módszerek sokfélesége, ezért különösen fontos, hogy a pedagógusok ismerjék és alkalmazzák azokat. Olyan tanulási folyamatra adnak lehetőséget, amely nemcsak a pedagógus-diák együttműködést, hanem ennek következtében a hagyományos tanulási folyamatot is jelentősen megváltoztathatja, ennek következtében új típusú szerepben jelenik meg a folyamatban mind a tanuló, mind pedig a pedagógus. Ennek gyakorlati leképezése azonban csak úgy valósulhat meg hatékonyan, ha ennek az intézmények pedagógiai gyakorlatában és szemléletmódjában is elfogadott, elismert helye és szerepe lesz.

Képesség-kibontakoztatás támogatása

A tanulói teljesítmény értékelésének egyik célja, hogy segítse a tanuló és a szülő objektív tájékoztatását, továbbá hozzájáruljon ahhoz, hogy a pedagógus folyamatosan meggyőződjön a tanulási folyamat hatékonyságáról, lehetőséget biztosítson a pedagógiai munka nyomon követésére, és az újratervezésére, a célok újra definiálására és továbbiak meghatározására, amennyiben ezt a tanulók fejlődése megkívánja. A tanulást és annak eredményességét befolyásoló pedagógiai tevékenység során végzett értékelésnek adatokra és tényekre kell támaszkodnia. Az erre alapozott értékelés segíti a tanulót további tanulási módszereinek, technikáinak meghatározásában.

Az értékelési folyamatokat megalapozó tervező munka figyelembe veszi a tanuló előzetes tudását, aktuális fejlettségi szintjét, egyéni fejlődési lehetőségeit, életkori sajátosságait, az értékelés személyiségfejlődésére gyakorolt hatását és a pedagógiai célokat. Ennek érdekében a kiinduló állapot értékelése (diagnosztikus mérés) egy tanítási óra, tanulási egység, téma vagy program megkezdése előtt végzett adatgyűjtés. A diagnosztikus értékelés kiterjedhet a tanulók meglévő tartalmi tudására, aktuális készség- és képességfejlődési szintjére, hozzáállására, viszonyulására. Az értékelés során figyelembe kell venni a tanuló életkori sajátosságait és a tanulás korábbi és aktuális környezeti tényezőiről rendelkezésre álló információkat, továbbá a pedagógiai célokat. Az eredmények visszajelzésével a pedagógus útmutatást tud adni a tanulónak a tanulást várhatóan leghatékonyabban segítő tanulási módokról.

A tanulás folyamatában több alkalommal, tájékoztató jelleggel végzett információgyűjtés, a fejlesztő, tanulást segítő értékelés és ennek visszajelzése akkor éri el a kívánt hatást, ha az a tanuló számára az értékelést követően rövid időn belül megismerhető. A tanulási folyamat rendszeres értékelése és visszajelzése teszi lehetővé a tanuló fejlődésének folyamatos nyomon követését.

Mindkét értékelési típus (a kiinduló állapot értékelése és a fejlesztő, segítő támogató értékelés) önfejlesztésre és kitartásra ösztönzi a tanulót fejlődésének, valamint tudásának gyakori, interaktív módon történő visszajelzésével. Célja a tanuló erősségeinek és hiányosságainak felmérése, valamint az éppen kihívást jelentő célok meghatározása, és ezzel a nevelési-oktatási gyakorlatnak a célok eléréséhez történő igazítása. Az összegző értékelés célja annak megállapítása, hogy a tanulók tudásának, ezen belül a stabil ismeretek kialakításának és a készségek elsajátításának szintje milyen mértékben felel meg a célként kitűzött tanulási eredményeknek.

Az összegző értékelés minősítő jellegű, de lehet részletes szöveges értékelés is, amely rendelkezik a fejlesztő, tanulástámogató értékelés jellemzőivel. Az első évfolyam végén a tanuló összegző értékelése szöveges formában történik.

Az első nevelési-oktatási szakasz fő feladatainak megvalósítását leghatékonyabban a fejlesztő, tanulást támogató értékelés szolgálja, összekapcsolva a diagnosztikus mérésekkel, amelyek segítik a tanulók hatékony fejlesztését, az aktuális pedagógiai tevékenység meghatározását, szükség esetén felülvizsgálatát. Az iskolakezdet követő első félévet minden szempontból bevezető, fejlesztő szakasznak szükséges tekinteni, ezért a pedagógus ebben az időszakban a szöveges formában megfogalmazott fejlesztő, tanulást segítő értékeléseket elsősorban szakmailag megalapozott megfigyeléseire építheti. A szöveges értékelés lehetőséget biztosít arra, hogy a tanuló és a szülő részére a tantárgyi előrehaladásról és a kompetenciák fejlődéséről a pedagógus a tapasztalatain és a követő méréseken alapuló, részletes tájékoztatást nyújtson.

Az értékelés az 1. évfolyamot követően az iskola pedagógiai programjában rögzített módon, a jogszabályoknak megfelelően történik.

Az iskola pedagógiai programjában egyértelműen meg kell határozni és nyilvánossá kell tenni az értékelés minden formájának - beleértve az osztályozást is - szempontjait, az ehhez kapcsolódó eljárásokat. A nyilvánosságra hozatal időpontját úgy kell megválasztani, hogy a tanulók és a szülők, gondviselők előzetesen, már az iskolaválasztáskor megismerhessék azokat. A mérésekkel és az értékeléssel kapcsolatos feladatokat, adminisztratív tevékenységeket, továbbá a tanulók és a szülők, gondviselők értesítésével kapcsolatos szabályokat is meg kell jeleníteni az intézmény pedagógiai programjában.

~~I.1.2. Egységesség és differenciálás, módszertani alapelvek~~

~~A tartalmi szabályozást a Nat úgy valósítja meg, hogy az iskolák, a pedagógusok, a tanulók sokféle, differenciált tevékenysége a teljesítmény növelésére sarkalló, az életesélyek tanulással történő növelését szolgáló egységes, közös alapra épüljön. Ily módon lehetőséget nyújt az iskolafenntartók értekeinek, a szülők, a tanulók érdeklődésének, a pedagógusok szakmai törekvéseinek és az iskolát körülvevő környezet helyi sajátosságainak figyelembevételére.~~

~~A tudományok gyors fejlődése, a szükségletek új megjelenési formái és a világ új kihívásai (köztük a gyermekek testi-lelki egészségét veszélyeztető számos tényező) a megszokottól eltérő feladatok elé állítják az iskolát, a pedagógusképzést és a pedagógus-továbbképzést. Olyan tudástartalmak jelentek meg, amelyek nehezen sorolhatók be a tudományok hagyományos rendszerébe, vagy amelyek egyszerre több tudományág illetékességébe tartoznak. Így megnőtt az igény egyrészt egyes hagyományos tantárgyak összevonására és/vagy tantárgyközi megjelenítésére, másrészt új tantárgyak/tantárgyegyettesek kialakítására. Fontos pedagógiai szempont, hogy a tantárgy-összevonásos és a tantárgyközi tantervi szemlélet a tanulók érdeklődését és tapasztalatait is figyelembe veszi. A Nat azáltal biztosítja e szemlélet érvényesülését, hogy nem határoz meg egységes, minden iskolára kötelezően érvényes tantárgyi rendszert, hanem annak kialakítását a kerettantervek, illetve a helyi tantervek hatáskörébe utalja.~~

~~A Nat a gyerekek, a serdülők és a fiatalok képességeinek fejlődéséhez szükséges feladatok meghatározásával ösztönzi a személyiségfejlesztő tanítást. Olyan pedagógiai munkát feltételez, amelynek középpontjában a tanulók tudásának, képességeinek fejlesztése, a készségek elsajátíttatása, kibontakoztatása, a személyiség fejlődéséhez szükséges megfelelő feltételek biztosítása áll, figyelembe véve, hogy az oktatás és a nevelés színtere nem csak az iskola, hanem az élet számos egyéb fóruma is.~~

~~A fejlesztési területek, nevelési célok megvalósulásának, a kulcskompetenciák kialakításának egyik feltétele az említett célok szolgálatába állított pedagógiai folyamat. A differenciált tanítás-tanulás megvalósulásához különösen a következő szempontokat ajánlatos figyelembe venni:~~

- ~~– olyan szervezési megoldásokat kell előnyben részesíteni, amelyek előmozdítják a tanulás belső motivációinak, önszabályozó mechanizmusainak kialakítását, fejlesztését;~~
- ~~– a tanulást úgy kell megszervezni, hogy a tanulók cselekvő módon vegyenek részt benne, előtérbe állítva tevékenységüket, önállóságukat, kezdeményezéseiket, problémamegoldásaikat, alkotóképességüket;~~
- ~~– a nevelési-oktatási folyamat segítse elő a tanulók előzetes ismereteinek, tudásának, nézeteinek feltárását, adjon lehetőséget esetleges tévedéseik kiigazítására és tudásuk átrendezésére;~~
- ~~– az iskolai tanítás-tanulás különböző szervezeti formáiban (az osztálymunkában, a csoportfoglalkozásokon, a tanulók páros, részben vagy teljesen egyéni nevelésében-oktatásában) alkalmazni kell az együttműködő (kooperatív) tanulás technikáit és formáit;~~
- ~~– válják a tanítás egyik elvévé és teendőjévé a tanulókhöz alkalmazkodó differenciálás a feladatok kijelölésében, megoldásában, a szükséges tanári segítségben, az ellenőrzésben, az értékelésben;~~
- ~~– a tanulók egyéni képességeinek fejlesztése érdekében alkalmazni kell a feladathoz illeszkedő tanulásszervezési technikákat;~~
- ~~– sajátos tanulásszervezési megoldásokat kell alkalmazni a különleges bánásmódot igénylő, sajátos nevelési igényű gyerekek esetében, a tanulási és egyéb problémákkal, magatartási zavarokkal küzdő tanulók nevelési-oktatási feladatainak ellátásában;~~
- ~~– a tanítási-tanulási helyzetek, a tanulásszervezési módok és értékelési eljárások alkalmazkodjanak az egyes területeken tehetséges tanulók fejlesztési igényeihez, általában is támogassák a tehetségek felkutatását és tehetségük kibontakoztatását;~~
- ~~– különböző tanulásszervezési megoldásokkal az együttműködést és a tanulási esélyek egyenlőségét szolgáló szervezeti formákat kell kialakítani mind az iskolák közötti együttműködésben, mind az iskolán kívüli és az iskolai munkában.~~

~~Az eredményes tanulás segítésének elvei~~

~~Minden tanköteles korú tanulónak törvényben biztosított joga, hogy a neki megfelelő nevelésben-oktatásban részesüljön. Ennek érvényesítéséhez az iskolának (az iskolafenntartóval, az iskola működtetőjével, a családdal, a gondviselővel, szakmai és civilszervezetekkel együttműködve) a következő elvek szerint kell biztosítania a nevelő-oktató munka feltételeit:~~

- ~~- a képességek megismerése és fejlesztése, a készségek, ismeretek, tudástartalmak megalapozása, az attitűdök alakítása az 1-4. évfolyamon;~~
- ~~- folyamatos, egyénhez igazodó fejlesztés, a tudás bővítése, megszilárdítása az iskolázás további szakaszaiban;~~
- ~~- az eredményes szocializáció akadályainak korai felismerése és kezelése pedagógiai eszközökkel;~~
- ~~- a tanuló tanulási nehézségeinek feltárása, problémái megoldásának segítése az iskolai nevelés-oktatás egész folyamatában és annak valamennyi területén;~~
- ~~- a tanulást érintő lemaradás, illetve a tanulói leszakadás megakadályozásának érdekében a tanuló személyiségének, szociokulturális háttérének megismerése, a tanulás eredményességét növelő pedagógiai módszerek alkalmazása;~~
- ~~- a tanuló önmagához és másokhoz viszonyított kiemelkedő teljesítményeinek, tehetségjegyeinek feltárása, fejlesztése a tanórákon, más iskolai foglalkozásokon, és e tevékenység támogatása az iskolán kívül is;~~
- ~~- motiváló és hatékony tanulásszervezési eljárások alkalmazása, akár játékok segítségével (pl. sakk, logikai játékok);~~
- ~~- egységes alapokon nyugvó tanulási követelmények, ellenőrzési-értékelési eljárások alkalmazása;~~
- ~~- a sajátos nevelési igényű, akadályozott, tanulási, magatartási nehézségekkel küzdők elfogadása, beilleszkedésük feltételeinek kölcsönös alkalmazkodáson alapuló megteremtése, a képességprofilhoz viszonyított haladás elismerése, a tanulásban meghatározó képességeik feltárása és fejlesztése.~~

~~Képesség-kibontakoztató felkészítés~~

~~A képességeket kibontakoztató felkészítés a személyiséget fejlesztő pedagógiai munkával és a közösségfejlesztés segítségével járul hozzá a tanulási kudarcból, a szociális hátrányból eredő lemaradás esőkkentéséhez, a tanuló egyéni képességeinek, tehetségének kibontakoztatásához, tanulási, továbbtanulási esélyeinek növeléséhez. A képesség-kibontakoztató felkészítés megszervezhető integrált keretek között is, ha a közösség és a személyiségfejlesztés halmozottan hátrányos helyzetű és az e körbe nem tartozó tanulók közös felkészítése keretében valósul meg, kiegészülve a társadalmi kirekesztés minden formáját elutasító, és a bármely oknál fogva hátrányos helyzetben lévők társadalmi beilleszkedését elfogadó és segítő magatartásformák és készségek kialakításával, az ezek alapjául szolgáló képességek kibontakoztatásával.~~

I.2. ¹ A NAT, A KERETTANTERVEK ÉS A HELYI SZINTŰ SZABÁLYOZÁS

A Nat-ban megfogalmazott elvek, célok, fejlesztési feladatok és műveltségi tartalmak a képzési szakasz sajátosságai szerint több változatban is kimunkált dokumentumokban, a kerettantervekben öltének testet.

¹ Módosította: 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelet 5. §, 1. melléklet 14., 18.

Az oktatásért felelős miniszter által ~~kiadott, illetve jóváhagyott~~ közzétett kerettantervek jelentik a tartalmi szabályozás következő szintjét. A kerettantervek tehát meghatározó szerepet töltenek be a Nat céljai és feladatai érvényesítésében. Az egyes iskolatípusokban és oktatási szakaszokban a kerettantervek rögzítik a nevelés és oktatás céljait, a tantárgyi rendszert, az egyes tantárgyak témaköreit, tartalmát, a tantárgyak egy vagy két évfolyamonkénti követelményeit, a tantárgyközi tudás- és készségterületek fejlesztésének feladatait, és közlik a követelmények teljesítéséhez rendelkezésre álló, illetve ajánlott időkeretet. Az egyes műveltségi területeknek lehetnek olyan fejlesztési céljai és tartalmi elemei amelyek a kerettantervekben nem önálló tantárgyként, hanem más tantárgy/tantárgyak részeként jelennek meg, sőt, a kerettantervi implementációban más műveltségterületek részévé is válhatnak. Az intézmény szakmai önállóságát a kerettantervekben kötelező tartalommal nem szabályozott időkeret szabad felhasználása, a módszertani szabadság, az engedélyezett kerettantervek közötti választás, illetve az egyedi tantervek engedélyeztetési lehetősége biztosítja.

A Nat-ban megfogalmazottak alapján a kerettantervek határozzák meg a tanulás-tanítás folyamatában elsajátítandó fejlesztési követelményeket, továbbá az elvárt tudás mélységét, szervezettségét, és alapul szolgálnak a kimeneti követelmények meghatározásához. A Nat normáit, illetve a szakképzés esetében a szakmaterületek követelményeit közvetítő, de annál részletesebb kerettantervek és oktatási programok - a Nat-tal együtt - irányt mutatnak a tankönyvíróknak és szerkesztőknek, a tanítási segédletek, eszközök készítőinek, továbbá az állami vizsgakövetelmények, valamint az országos mérési-értékelési eszközök kidolgozóinak, de legfőképpen az iskolák nevelőtestületeinek.

A kerettantervek az alábbi elvárásoknak felelnek meg:

- a bennük kifejeződő értékrendszer tükrözi a Nat-ban meghatározott közös értékeket;
- azonosíthatók bennük a Nat-ban megjelölt fejlesztési területek, nevelési célok, kulcskompetenciák (lásd: II.1. fejezet) és műveltségi tartalmak, továbbá a bennük foglaltak alkalmasak ezek fejlesztésére, követésére és értékelésére;
- biztosítják a felkészítést az adott iskolafokot, iskolatípust lezáró vizsgák követelményeire;
- segítik a differenciált tanulást, a kiemelt figyelmet igénylő tanulókkal való foglalkozást, a sajátos nevelési igényű tanulói csoportok fejlesztését;
- használatuk során érvényesülnek a tanulói, gyermeki jogok és a tanulási esélyegyenlőség;
- érvényesíthető útmutatásokkal szolgálnak mind a kiemelt, mind az egyes műveltségi területekhez rendelt fejlesztési feladatok, mind pedig a műveltségi tartalmak teljesítéséhez;
- kellően nyitottak a továbbfejlesztésre, a célokhoz alkalmazkodó felhasználásra.

A helyi tantervek iránti alapvető követelmény, hogy megfeleljenek annak a ~~választott~~ kerettantervnek, amely elkészítésük alapjául szolgál, továbbá az iskola arculatára jellemzően töltsék meg tanítási-tanulási tartalommal és tevékenységekkel a rendelkezésükre álló ~~átlagosan 10%-os~~ szabad időkeretet.

I.2.1. ¹ A köznevelési rendszer egyes feladataira és intézményeire vonatkozó külön szabályok

Az etika / hit- és erkölcsstan ~~oktatása~~ tantárgyak oktatására vonatkozó szabályok

A nemzeti köznevelésről szóló törvény rendelkezései szerint az általános iskola 1-8. évfolyamán az ~~erkölcsstan~~ etika tantárgy oktatása kötelező tanórai keretben történik. ~~Az A hit- és erkölcsstan tantárgy anyagához 1-4. osztályban a Nat Magyar nyelv és irodalom, Ember és társadalom, Életvitel és gyakorlat, valamint Művészetek műveltségterületének azok a fejlesztési követelményei és közműveltségi tartalmai oktatás tartalmát az irányadók, amelyek az életkori sajátosságoknak megfelelő beszélgetési témákat, magatartásmintákat, életvezetési szokásokat közvetítik. Az 5-8. évfolyamon az erkölcsstan tantárgyra az Ember és társadalom műveltségterület Erkölcsstan, etika közműveltségi tartalmai érvényesek.~~ egyházi jogi személy határozza meg.

~~A hit- és erkölcsstan oktatására vonatkozó szabályok~~

~~A hit- és erkölcsstan oktatás tartalmát az egyházi jogi személy határozza meg.~~

Egész napos iskola

Az általános iskola A nemzeti köznevelésről szóló törvény rendelkezéseinek megfelelően egész napos iskolaként is működhet. Az egész napos iskola olyan iskolaszervezési forma, amelyben a tanórai és egyéb foglalkozásokat az iskola délelőtt és délután, egyenletesen szétosztva 16 óráig szervezi meg az intézmény elfogadott pedagógiai programja szerint. Ez a tanulásszervezési forma lehetővé teszi mind a felzárkóztatás, mind a tehetséggondozás sajátos tevékenységeit, így támogatva a képességfejlesztés hatékony pedagógiai eljárásait. A kötelező tanórákon túli foglalkozások teret adhatnak a művészeti nevelésnek, a testmozgásnak vagy más, az iskola arculatához illő szakköri és egyéb foglalkozásoknak, illetve az önálló tanulásnak.

A nemzeti köznevelésről szóló törvény értelmében valamennyi általános iskola választható foglalkozásokat szervez 16 (szülői igény esetén 17) óráig, így módon teremtve meg a fokozatos átmenetet az egész napos iskolák széles körű elterjedéséhez.

Természettudományos nevelés

~~Az egyén, a közösségek és a természet harmóniájának elősegítése a nevelés-oktatás rendszerének kiemelt feladata. A kísérletezés, a megfigyelés, a természettudományos gondolkodás differenciált fejlesztése megalapozása az alapfokú képzés első szakaszában a magyar nyelv és alkalmazás, irodalom tanulási területének tudásbővítést és olvasásfejlődést segítő olvasmányaiba (1-2. évfolyam) ágyazva kezdődik, és a műszaki ismeretek hétköznapi életben is használható elemeinek gyakorlati elsajátítása a Nat kiemelten fontos tartalma. Természettudomány és földrajz tanulási terület környezetismeret (3-4. Cél, hogy a évfolyam) és természettudomány ismeretei és módszerei úgy épüljenek be a diákok gondolkodásába és tevékenység-repertoárjába, (5-6. hogy előhívhatók legyenek a mindennapi problémák értelmezése és megoldása során. Az átlagosnál elmélyültebb természettudományos érdeklődés felkeltését és a tehetséggondozást a kerettantervekben megjelenő emelt órászámú tantárgyi programok biztosítják. évfolyam) tantárgyainak keretében folytatódik.~~

A természettudomány oktatása a 7-8. évfolyamon a biológia, a kémia és a fizika, valamint hozzájuk kapcsolódva a földrajz tantárgyak keretében valósul meg. Ezekben az évfolyamokon a diszciplináris tartalmak egy integrált természettudomány tantárgy részeként is oktathatók. A gimnáziumokban a 9-12. évfolyamokon a természettudományos oktatás diszciplináris bontásban valósul meg.

A természettudományos ismeretek és kiemelten a matematikai, természettudományos, mérnöki-műszaki és informatikai (a továbbiakban: MTMI) készségek fejlesztése érdekében a gimnáziumban a 11. évfolyamon azon tanulóknak, akik nem tanulnak emelt órászámú vagy fakultáción természettudományos tantárgyat, egy jelenségek vizsgálatán alapuló, komplex szemléletmóddal oktatott, a természettudományos műveltséget bővítő tantárgyat kell felvennie, illetve a fenti elvek mentén oktatott természettudomány integrált, fizika, kémia, biológia, földrajz moduljai közül az egyiket heti két óra időkeretben.

A mindennapos testnevelés

A nemzeti köznevelésről szóló törvényben foglalt kivételekkel az iskola a mindennapos testnevelést heti öt testnevelés óra keretében szervezi meg. A heti öt órából legfeljebb heti két óra a Nat Testnevelés és sport egészségfejlesztés műveltségterületében jelzett sporttevékenységekre (úszás, néptánc, közösségi és más sportjátékok, szabadtéri sportok, természetjárás, kirándulás), vagy - az iskola lehetőségeinek és felszereltségének megfelelően - különféle más sporttevékenységekre fordítható (hagyományos magyar történelmi sportok, mozgásos és ügyességi játékok, csapatjátékok). A heti két óra kiváltható továbbá sportolással iskolai sportkörben, vagy - a tanuló kérése alapján - sportszervezet, sportegyesület keretei között végzett igazolt sporttevékenységgel.

A mindennapos művészeti nevelés

Az alsó tagozatos nevelés-oktatás egyik kiemelt feladata a mindennapos művészeti nevelés, amely az iskola délutáni foglalkozási keretének felhasználásával is megvalósulhat, így teremtve alkalmat a tanulók különféle egyéni, kisközösségi művészeti tevékenységeinek fejlesztésére.

Az 5-12. évfolyamokon folyamatosan biztosítani kell a művészeti nevelés tanórai és tanórán kívüli iskolai feltételeit, lehetőségeit.

Az idegennyelv-oktatás~~-t~~

Az első idegen nyelv oktatása legkésőbb az általános iskola 4. évfolyamán kezdődik. Amennyiben az 1-3. évfolyam idegennyelv-oktatásában képzett pedagógus alkalmazása megoldható, és az iskola pedagógiai programja erre lehetőséget ad, az első idegen nyelv oktatása ezen évfolyamokon is megkezdhető. Az első idegen nyelv megválasztásakor ~~amely az angol, német, francia, továbbá a kínai lehet~~ - biztosítani kell, hogy azt a felsőbb évfolyamokon is folyamatosan tanulhassák. A második idegen nyelv oktatása a ~~7-8. évfolyamon~~ évfolyam után kezdődhet. A ~~középiskolákban az érettségi idejére biztosítani kell~~ tanuló a középiskolai tanulmányai végére képes elérni a KER szerinti B2 szintet, de legalább a középszintű nyelvi érettségít (B1 szint) teljesíti. A gimnáziumban a második idegen nyelvre meghatározott órakeret egy részét a vonatkozó szabályozásnak megfelelően fel lehet használni az első idegen nyelv ~~legalább B1 szintű elsajátítását~~ oktatására, az intézmény pedagógiai programjában rögzített keretek között. A középiskolákban második idegen nyelvként szabad választás szerint oktathatók a különböző nyelvek.

Az emelt szintű képzési forma

Az emelt szintű (hagyományosan ún. „tagozatos”) szervezési forma a tehetséggondozás sajátos módja, amelynek során az általános iskolában, illetve a középfokú oktatásban egy vagy több meghatározott tantárgy fejlesztési követelményeinek és ismereteinek elsajátítása a kerettantervek által meghatározott, magasabb szintű követelményekkel, emelt óraszámban valósul meg. Ebben a szervezési formában kiemelt hangsúlyt kell helyezni a természettudományok, az idegen nyelvek, illetve a művészeti területek fejlesztésére. Az emelt szintű oktatás esetében 5. évfolyamtól a Nat-ban meghatározott órakeret legfeljebb heti két órával megnövelhető.

Az óvodai nevelés kapcsolata az iskolai neveléssel-oktatással

A Nat fejlesztési feladatrendszere szorosan kapcsolódik a kisgyermekkorai fejlesztés irányait meghatározó Óvodai nevelés országos alapprogramjában megfogalmazott célokhoz.

A ~~szakközépiskolai~~ technikumai és szakgimnáziumi oktatás

A ~~szakközépiskolának~~ technikumnak és a szakgimnáziumnak szakmai érettségi végzettséget adó érettségire, szakirányú felsőfokú iskolai továbbtanulásra, szakirányú munkába állásra felkészítő, valamint általános műveltséget megalapozó ~~négy-öt középiskolai évfolyama~~ van, ahol szakmai ~~elméleti és gyakorlati~~ oktatás is folyik. A képzés óraterve párhuzamosan biztosítja a felkészülést az érettségi vizsgákra, valamint a szakmai ismeretek elsajátítását. ~~A szakközépiskolában az Országos képzési jegyzékről szóló kormányrendeletben meghatározott ágazatokban tehető munkakör betöltésére képesítő szakmai érettségi vizsga.~~

A ~~szakiskolai nevelés~~szakképző iskolai oktatás

A ~~szakiskolák szakképző iskolai nevelés-oktatásban a nevelést-oktatást képzési és kimeneti követelményben, valamint a szakiskolai kerettantervek alapján szervezik meg, amelyeknek a szakképzési törvényben programtervben meghatározott időkeretet kell biztosítaniuk~~ biztosítani a Nat követelményeinek megvalósítására. A ~~kerettantervek~~ programtervek egyrészt a Nat kiemelt fejlesztési területeire, nevelési céljaira, a kulcskompetenciákra épülnek, másrészt a ~~szakiskola~~ szakképző iskola közismereti és szakmai tárgyai együttesét figyelembe véve érvényesítik a műveltségterületek alapelveit, céljait és fejlesztési követelményeit. - ~~A szakiskolai kerettanterveket a szakképzésért és felnőttképzésért felelős miniszter adja ki az oktatásért felelős miniszter egyetértésével.~~

A szakiskolai oktatás

A szakiskola a sajátos nevelési igényük miatt a többi tanulóval együtt nem nevelhető-oktatható tanulót készíti fel a szakma elsajátítására, a szakmai vizsgára. A közismereti oktatás a szakiskolában a sajátos nevelési igény típusa

szerinti, a sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelveit figyelembe vevő, ahhoz igazodó közismereti kerettantervek alapján folyik. A szakmai oktatás - a sajátos nevelési igény típusától, jellemzőitől függően - általános szakképzési programtervek vagy speciális kerettantervek alkalmazásával valósulhat meg. A szakiskolák kiemelt feladata a választott szakma, részzakma vagy szakképesítés jellegzetességeinek és a tanuló egyéni erősségeinek való megfelelés együttes figyelembevétele a tanulás-tanítás folyamatában.

A készségfejlesztő iskolai oktatás

A készségfejlesztő iskolák alapvető feladata az enyhe és közép súlyos értelmi fogyatékos tanuló életkezdésre történő felkészítésének elősegítése, a munkába állást lehetővé tevő, egyszerű betanulást igénylő munkafolyamatok elsajátításának biztosítása, továbbá a szakképzésben részt venni nem tudó, enyhe értelmi fogyatékos tanulóban a munkába álláshoz és az életkezdéshez szükséges készségek kialakítása. A közismereti oktatás a készségfejlesztő iskolában a sajátos nevelési igény jellegéhez igazodó közismereti kerettanterv alapján folyik. A készségfejlesztő iskola gyakorlati évfolyamainak képzését a készségfejlesztő kerettantervek határozzák meg.

A kollégiumi nevelés kapcsolata az iskolai neveléssel-oktatással

A kollégiumi nevelés és oktatás A kollégiumi nevelés országos alapprogramja alapján mindenekelőtt a Nat kiemelt fejlesztési feladatain keresztül kapcsolódik az iskolai tantervi szabályozáshoz. A kollégiumi nevelésnek és oktatásnak segítenie kell az érintett iskolák nevelő és oktató feladatait.

Az Arany János programok

Az Arany János Tehetséggondozó Program célja, hogy a kollégium és a középiskola összehangolt tehetséggondozó program keretében készítse fel a hátrányos helyzetű tanulókat a középiskola megkezdésére, tanulmányaik eredményes folytatására, majd esélyt teremtsen a felsőoktatási tanulmányok folytatásához.

Az Arany János Kollégiumi Program célja, hogy a kollégium és a középiskola összehangolt pedagógiai tevékenysége keretében, a kulcskompetenciák fejlesztésével készítse fel a hátrányos helyzetű tanulókat a középiskola megkezdésére, és segítse tanulmányaik sikeres befejezését, a továbbtanulást, illetve a belépést a munka világába.

~~Az Arany János Kollégiumi Szakiskolai Program célja, hogy hatékonyan segítse a korai iskolaelhagyás csökkenését, a kollégium és a szakiskola befogadó pedagógiai környezetben, differenciált tanulásszervezéssel és pályaorientációval esélyt teremtsen a halmozottan hátrányos helyzetű tanulóknak a piacképes szakma megszerzésére.~~

A sajátos nevelési igényű tanulók nevelésének-oktatásának elvei

A sajátos nevelési igényű tanulók esetében is a Nat-ban meghatározott egységes fejlesztési feladatokat kell alapul venni. A nevelési-oktatási folyamatot a tanulók lehetőségeihez, korlátaihoz és speciális igényeihez igazodva elsősorban a következő elvek szerint kell megszervezni:

- a feladatok megvalósításához hosszabb időszavakat, tágabb kereteket kell megjelölni ott, ahol erre szükség van;
- igény szerint sajátos, a fogyatékkal együttműködhető tartalmakat, követelményeket kell kialakítani és teljesíteni;
- szükség esetén a tanuló számára legmegfelelőbb alternatív kommunikációs módszerek és eszközök, siket tanulóknál a magyar jelnyelv elsajátításának, alkalmazásának beépítése a nevelés, oktatás folyamatába;
- az iskolák segítő megkülönböztetéssel, egyénileg is támogassák a tanulókat, elsősorban az önmagukhoz mért fejlődésüket értékelve; az egyes fogyatékkal élő tanulókkal összefüggő feladatokról a Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának tantervi irányelve és a vizsgaszabályzatok adnak eligazítást.

A nemzetiségi nevelés és oktatás elvei

A nemzetiségi nevelés és oktatás célja a tanulók nemzetiségi közösséghez tartozásának erősítése. Ezt a célt az iskola a nemzetiségi nyelv és kultúra közvetítésével éri el a következő elvek szerint:

- a helyi tantervekben megjelenő kötelező és nem kötelező tanórai foglalkozásokon túl felhasználható időkeret a kötött nyelvi és népismereti óraszám miatt általában kisebb az általánosnál; ezt a hátrányt a műveltségi területek erőteljesebb integrációjával, a kiemelt fejlesztési feladatok átgondolt megjelenítésével kell a helyi tantervi szabályozás szintjén kiegyenlíteni;
- az óraterv kialakításakor biztosítani kell egy idegen nyelv oktatását is. Az intézmény pedagógiai programjában dönthet úgy, hogy az idegen nyelv oktatásához biztosított óraszámot a nemzetiségi nyelv oktatására részben vagy egészben átcsoportosítja. A romani és beás nyelvek mellett kötelező az idegen nyelv;
- az iskola nevelő és oktató munkája arra irányuljon, hogy a készségek kialakítása és a képességek fejlesztése az általános követelmények szerint érvényesüljön minden műveltségi területen;
- a speciális követelményekre vonatkozóan további eligazítást A nemzetiség iskolai oktatásának irányelve ad.

II. RÉSZ

~~KOMPETENCIAFEJLESZTÉS, KOMPETENCIÁK, MŰVELTSÉGGÖZVETÍTÉS, TUDÁSÉPÍTÉS TUDÁSTARTÁLMOK 1~~

~~II.1.2 A KULCSKOMPETENCIÁK~~

~~A Nat az Európai Unió által ajánlott kulcskompetenciákból kiindulva, arra építve, de a hazai sajátosságokat figyelembe véve az alábbiak szerint határozza meg a tanulási területeken átívelő általános kompetenciákat, továbbá azokat, amelyek jellemzői, hogy egyetlen tanulási területhez sem köthetők kizárólagosan, hanem változó mértékben és összetételben épülnek a megszerzett tudásra, fejlődnek a tanulási-tanítási folyamatban.~~

- ~~1. A tanulás kompetenciái~~
- ~~2. A kommunikációs kompetenciák (anyanyelvi és idegen nyelvi)~~
- ~~3. A digitális kompetenciák~~
- ~~4. A matematikai, gondolkodási kompetenciák~~
- ~~5. A személyes és társas kapcsolati kompetenciák~~
- ~~6. A kreativitás, a kreatív alkotás, önkifejezés és kulturális tudatosság kompetenciái~~
- ~~7. Munkavállalói, innovációs és vállalkozói kompetenciák~~

~~II.1. A KULCSKOMPETENCIÁK³~~

~~Az Európai Unióban kulcskompetenciákon azokat az ismereteket, készségeket és az ezek alapját alkotó képességeket és attitűdöket értjük, amelyek birtokában az Unió polgárai egyrészt gyorsan alkalmazkodhatnak a modern világ felgyorsult változásaihoz, másrészt a változások irányát és tartalmát cselekvően befolyásolhatják. A tudásalapú társadalomban felértékelődik az egyén tanulási képessége, mert az emberi cselekvőképesség az élethosszig tartó tanulás folyamatában formálódik.~~

~~A különböző kompetenciaterületekben megjelenő ismeretek, készségek, és ezek háttérében a meghatározó képességek és attitűdök számos tanulási helyzetben és összefüggésben alkalmazhatók különféle célok elérésére, különböző problémák és feladatok megoldására, ezért több műveltségterülethez is köthetők. Több kompetencia egymásba fonódik, így részben fedik egymást, továbbá az egyikhez szükséges elemek támogatják a másik területhez elengedhetetlen készségek formálódását, fejlődését. Hasonló egymásra építettség jellemzi a képességek kibontakoztatására és a tanulás fejlesztésére irányuló célok és az egyes műveltségterületek viszonyát. Számos olyan fejlesztési területet említhető, amely valamennyi műveltségterületen a kialakítandó kompetencia részét képezi: ilyen például a kritikus gondolkodás, a kreativitás, a kezdeményezőképeség, a problémamegoldás, az együttműködés, a kockázatértékelés, a döntéshozatal, az érzelmek kezelése, a kapcsolati kultúra, a társas tolerancia.~~

¹ Módosította: 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelet 5. §, 1. melléklet 16.

² Megállapította: 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelet 5. §, 1. melléklet 9. Hatályos: 2020. II. 8-tól.

³ ~~Az Európai Parlament és a Tanács ajánlása az egész életen át tartó tanúláshoz szükséges kulcskompetenciákról, 2006. december 18. (2006/962/EK).~~

~~Anyanyelvi kommunikáció~~

~~Az anyanyelvi kommunikáció magában foglalja a fogalmak, gondolatok, érzések, tények, vélemények kifejezését és értelmezését, megőrzését és közvetítését szóban és írásban (hallott és olvasott szöveg értése, szövegalkotás szóban és írásban), valamint a helyes, öntudatos és alkotó nyelvhasználatot az oktatásban és képzésben, a társadalmi és kulturális tevékenységek során, a családi és a társas életben, a munkában és a szabadidős tevékenységekben, a társas valóság formálásában.~~

~~Szükséges képességek, készségek, ismeretek és attitűdök~~

~~Az anyanyelvi kommunikáció az anyanyelv elsajátításának folyamata és eredménye, amely természeténél fogva kapcsolódik az egyén kognitív képességeinek fejlődéséhez. Az anyanyelvi kommunikáció feltétele a megfelelő szókinész, valamint a nyelvtan és az egyes nyelvi funkciók ismerete. Ez a tudásanyag felöleli a szóbeli és írásbeli kapcsolattartás fő típusainak, az irodalmi és nem irodalmi szövegek egész sorának, a különböző nyelvi stílusok sajátosságainak, valamint a különféle helyzetekben a nyelv és a kommunikáció változásainak ismeretét.~~

~~Az ember rendelkezik azzal a képességgel, hogy változatos helyzetekben, szóban és írásban képes másokkal érintkezni, kommunikációját figyelemmel tudja kíséni, és a helyzetnek megfelelően tudja alakítani. Képes nyelvileg megalkotni és kifejezni saját valóságát és valóságértelmezését, a nyelvhasználaton keresztül mások valóságértelmezését megismerni és a sajátjával összevetni, összehangolni, vagy ütköztetni. Képes a nyelvhasználat útján ismereteket szerezni és ismereteit gazdagítani, illetve új ismereteket, tudást létrehozni. Képes megkülönböztetni és felhasználni különböző típusú szövegeket, továbbá információkat keresni, gyűjteni, feldolgozni és közvetíteni. Tud segédeszközöket használni, saját szóbeli és írásbeli érveit a helyzetnek megfelelően, etikusan és meggyőzően kifejezni.~~

~~A pozitív attitűd magában foglalja a társas viszonyokra érzékeny, tudatos, érdeklődő és önkritikus magatartást, a törekvést az építő jellegű párbeszédre, az igényes megnyilvánulás értékének felismerését, az esztétikai minőség tiszteletét, mások megismerésének igényét és az anyanyelv iránti felelősség vállalását. Ehhez ismerni kell az anyanyelv és a nemzeti kultúra, a nyelv és a valóság, a kommunikáció és a társas világ közötti összetett kapcsolatot, a nyelv változó-változtató természetét, másokra gyakorolt hatását, a társadalmilag felelős nyelvhasználat jelentőségét.~~

~~Idegen nyelvi kommunikáció~~

~~Az idegen nyelvi kommunikáció - az anyanyelvi kommunikációhoz hasonlóan - az alapvető nyelvi készségekre épül: fogalmak, gondolatok, érzések, tények és vélemények megértése, kifejezése és értelmezése idegen nyelven különböző tevékenységi formákban. Hlyen a hallott és olvasott szöveg értése, a szövegalkotás és az interakció szóban és írásban. Ezek a tevékenységek az élet különböző területein - oktatás és képzés, munka, családi és társas élet, szabadidős tevékenységek - az egyén szükségleteinek megfelelően folynak. Az idegen nyelvi kommunikáció olyan képességekre és készségekre is támaszkodik, mint a közvetítés az anyanyelv és az idegen nyelv között, valamint más kultúrák megértése. A nyelvhasználó tudásszintje változhat a különböző nyelvek, nyelvi tevékenységek (hallott szöveg értése, beszédkészség, olvasott szöveg értése, íráskészség és közvetítő készség), valamint az idegen nyelvet használó társadalmi-kulturális háttere, igényei és érdeklődése szerint.~~

~~Szükséges képességek, készségek, ismeretek és attitűdök~~

~~A kommunikatív nyelvi kompetencia lexikális, funkcionális, grammatikai és szövegalkotási ismereteket, valamint szocio- és interkulturális készségeket feltételez. Az élethosszig tartó tanuláshoz a nyelvhasználónak el kell sajátítania az önálló tanulás stratégiáit és az ehhez szükséges eszközök használatát.~~

~~A pozitív attitűd magában foglalja a kulturális sokféleség tiszteletben tartását és a nyelvek, kultúrák közötti kommunikáció iránti érdeklődést és kíváncsiságot.~~

~~Matematikai kompetencia~~

~~A matematikai kompetencia kialakításához elengedhetetlen az olyan meghatározó bázisképességek fejlesztése, mint a matematikai gondolkodás, az elvonatkoztatás és a logikus következtetés. E kompetencia összetevőit alkotják azok a készségek is, amelyekre támaszkodva a mindennapi problémák megoldása során a matematikai ismereteket és módszereket alkalmazzunk.~~

~~A matematikai kompetencia kialakulásában, hasonlóan más területekhez, az ismeretek és a készség szintű tevékenységek egyaránt fontos szerepet töltenek be.~~

~~Szükséges képességek, készségek, ismeretek és attitűdök~~

~~A matematikai ismeretek magukban foglalják a számok, mértékek, struktúrák, az alpműveletek és az alapvető matematikai fogalmak, jelölések és összefüggések készség szinten alkalmazható tudását.~~

~~A matematikai kompetencia azt jelenti, hogy felismerjük az alapvető matematikai elveket és törvényszerűségeket a hétköznapi helyzetekben, elősegítve a problémák megoldását a mindennapokban, otthon és a munkahelyen. E kompetencia teszi lehetővé a törvényszerűségek felismerését a természetben, és alkalmassá tesz az érvek láncolatának követésére, a matematika nyelvén megfogalmazott törvények megértésére.~~

~~A matematikai műveltséghez való pozitív hozzáállás annak az igazságnak a tiszteletén alapul, hogy a világ rendje megismerhető, megérthető és leírható.~~

~~Természettudományos és technikai kompetencia~~

~~A természettudományos kompetencia az ismereteknek és készségeknek azt a rendszerét jelöli, amelynek megfelelő szintje lehetővé teszi, hogy megfelelő ismeretek és módszerek felhasználásával leírjuk és magyarázzuk a természet jelenségeit és folyamatait, bizonyos feltételek mellett előre jelezve azok várható kimenetelét is. Segít abban, hogy megismerjük, illetve megértsük természetes és mesterséges környezetünket, és ennek megfelelően irányítsuk cselekedeteinket. A technikai kompetencia ennek a tudásnak az alkotó alkalmazása az emberi vágyak és szükségletek kielégítése érdekében. A természettudományos és technikai kompetencia magában foglalja a fenntarthatóság, azaz a természettel hosszú távon is összhangban álló társadalom feltételeinek ismeretét, és az annak formálásaért viselt egyéni és közösségi felelősség elfogadását.~~

~~Szükséges képességek, készségek, ismeretek és attitűdök~~

~~A természettudományok esetében elengedhetetlen a természet működési alapelveinek, az alapvető tudományos fogalmaknak, módszereknek és technológiai folyamatoknak az ismerete, de ismerni kell az emberi tevékenységeknek a természetre gyakorolt hatásait is. Így megértjük a tudományos elméletek szerepét a társadalmi folyamatok alakulásában, valamint az alkalmazások és a technológiák előnyeit, korlátait és kockázatait a társadalomra nézve.~~

~~A természettudományos és technikai kompetencia birtokában mozgósítani tudjuk természettudományos és műszaki műveltségünket a munkában és a hétköznapi életben: amikor új technológiákat, eszközöket, berendezéseket ismerünk meg és működtetünk, amikor a tudományos eredményeket a hétköznapi életben alkalmazzuk egyéni és közösségi célok érdekében, vagy természettudományos és műszaki műveltséget igénylő döntések meghozatalakor. Az ilyen kompetenciával felvértezett ember egyaránt kritikus az áltudományos, az egyoldalúan tudomány- és technikaellenes, illetve a technikát, a termelést az emberi szempontok és a környezeti fenntarthatóság fölé helyező megnyilvánulásokkal szemben.~~

~~A természettudományos és technikai kompetencia kritikus és kíváncsi attitűdöt alakít ki az emberben, aki ezért igyekszik megismerni és megérteni a természeti jelenségeket, a műszaki megoldásokat és eredményeket, nyitott ezek etikai vonatkozásai iránt, továbbá tiszteli a biztonságot és a fenntarthatóságot.~~

~~Digitális kompetencia~~

~~A digitális kompetencia felöleli az információs társadalom technológiáinak (információs és kommunikációs technológia, a továbbiakban IKT) és a technológiák által hozzáférhetővé tett közvetített tartalmak magabiztos, kritikus és etikus használatát a társas kapcsolatok, a munka, a kommunikáció és a szabadidő terén. Ez a következő készségeken, tevékenységeken alapul: az információ felismerése (azonosítása), visszakeresése, értékelése, tárolása, előállítás, bemutatása és cseréje, digitális tartalomalkotás és megosztás, továbbá kommunikációs együttműködés az interneten keresztül.~~

~~Szükséges képességek, készségek, ismeretek és attitűdök~~

~~A digitális kompetencia az IKT természetének, szerepének és lehetőségeinek megértését, alapos ismeretét, illetve ennek alkalmazását jelenti a személyes és társadalmi életben, a tanulásban és a munkában. Magába foglalja a főbb számítógépes alkalmazásokat - szövegszerkesztés, adattáblázatok, adatbázisok, információtárolás és -kezelés, az internet által kínált lehetőségek és az elektronikus média útján történő kommunikáció (e-mail, hálózati eszközök) - a szabadidő, az információ megosztás, az együttműködő hálózatépítés, a tanulás, a művészetek és a kutatás terén. A tanulónak értenie kell, miként segíti az IKT a kreativitást és az innovációt, ismernie kell az elérhető információ hitelessége és megbízhatósága körüli problémákat, valamint az ezek kiszűrésére használatos alapvető technikákat, továbbá az IKT interaktív használatához kapcsolódó veszélyeket és etikai elveket, valamint a szerzői jogból és a szoftver-tulajdonjogból a felhasználókra vonatkozó jogi kereteket.~~

~~A szükséges készségek magukba foglalják az információ megkeresését, összegyűjtését és feldolgozását, a kritikus alkalmazást, a valós és a virtuális kapcsolatok megkülönböztetését. Ide tartozik a komplex információ előállítását, bemutatását és megértését elősegítő eszközök használata, valamint az internet alapú szolgáltatások elérése, az ezek segítségével történő keresés, az IKT alkalmazása a kritikai gondolkodás, a kreativitás és az innováció területén.~~

~~Az IKT használata kritikus és megfontolt attitűdöket igényel az elérhető információ és az interaktív média felelősségteljes alkalmazása érdekében. A digitális kompetencia fejlődését segítheti továbbá az aktív részvétel a kulturális, társadalmi és/vagy szakmai célokat szolgáló közösségekben és hálózatokban.~~

~~Szociális és állampolgári kompetencia~~

~~A személyes, értékalapú, személyek és kultúrák közötti párbeszédre nyitott szociális és állampolgári kompetenciák a harmonikus életvitel, valamint a közösségi beilleszkedés feltételei. A közjó iránti elkötelezettség és tevékenység felöleli a magatartás minden olyan formáját, amelynek révén az ember hatékony és építő módon vehet részt az egyre sokszínűbb társadalmi és szakmai életben, továbbá - ha szükséges - képes a konfliktusok megoldására. Az állampolgári kompetencia lehetővé teszi, hogy a társadalmi folyamatokról, struktúrákról és a demokráciáról kialakult tudást felhasználva aktívan vegyünk részt a közügyekben.~~

~~Szükséges képességek, készségek, ismeretek és attitűdök~~

~~Az állampolgári kompetencia a demokrácia, az állampolgárság fogalmának és az állampolgári jogoknak az ismeretén alapul, ahogyan ezek az Európai Unió Alapjogi Chartájában és a nemzetközi nyilatkozatokban szerepelnek, és ahogyan ezeket helyi, regionális, nemzeti, európai és nemzetközi szinten alkalmazzák. A kompetencia magába foglalja az aktuális események, valamint a nemzeti, az európai és a világtörténelem főbb eseményeinek és tendenciáinak, továbbá a társadalmi és politikai mozgalmak valós céljainak, értékeinek és törekvéseinek az ismeretét. Idetartozik az európai integráció és az EU struktúráinak, főbb célkitűzéseinek és értékeinek az ismerete, valamint az európai sokféleség és a kulturális azonosságtudat fontosságának tudatosítása egyaránt.~~

~~Az állampolgári kompetencia kialakítása során olyan képességekre és készségekre is támaszkodni kell, mint a közügyekben kifejtett hatékony együttműködés, a helyi és a tágabb közösségeket érintő problémák iránti érdeklődés, valamint a megoldásuk során tanúsított szolidaritás. Ez a kompetencia magában foglalja a közösségi tevékenységek és a különböző - helyi, nemzeti és európai - szinteken hozott döntések kritikus és kreatív elemzését, továbbá a részvételt a döntéshozatalban (elsősorban szavazás útján).~~

~~A pozitív attitűdök az emberi jogok teljes körű tiszteletén alapulnak, ideértve az egyenlőség, a demokrácia, a vallási és etnikai sokszínűség tiszteletben tartását. Pozitív attitűd a településhez, az országhoz, a nemzethez, az EU-hoz és általában az Európához való tartozás tudata, a részvétel iránti nyitottság a demokratikus döntéshozatal valamennyi szintjén, valamint a felelősségérzetnek és a közösségi összetartozást megalapozó közös értékek, demokratikus elvek elfogadásának és tiszteletben tartásának kinyilvánítása. Az alkotó részvétel az állampolgári tevékenységeket, a társadalmi sokféleség és kohézió, valamint a fenntarthatóság támogatását és mások értékeinek, magánéletének tiszteletét is jelenti.~~

~~A személyes és szociális jólét megköveteli, hogy az egyén rendelkezzen a saját fizikai és mentális egészségére vonatkozó ismeretekkel és alkalmazza is őket. A kiegyensúlyozott kapcsolatok és a társadalmi életben való aktív, sikeres részvétel érdekében elengedhetetlen a normatudat és az általánosan elfogadott magatartási szabályok elsajátítása. Fontos az egyénnel, a csoporttal, a munkaszervezettel, a nemek közti egyenlőséggel, a megkülönböztetés-mentességgel, a társadalommal és a kultúrával kapcsolatos alapvető fogalmak ismerete. Kívánatos a tájékozódás az európai társadalmak kulturális és társadalmi-gazdasági viszonyaiban, továbbá a nemzeti és az európai identitás kapcsolatának a megértése is.~~

~~E kompetencia alapja az a sokféle képességre épülő készség, hogy az ember különféle területeken tud hatékonyan kommunikálni, figyelembe veszi és megérti a különböző nézőpontokat, tárgyalópartnereiben bizalmat kelt, és empátiával fordul feléjük.~~

~~Az attitűdök vonatkozásában az együttműködés, a magabiztosság és az integritás a legfontosabb. Nélkülözhetetlen még a társadalmi-gazdasági fejlődés, az interkulturális kommunikáció iránti érdeklődés. Az attitűd fontos része a személyes előítéletek leküzdése és a törekvés a kompromisszumra. Ide tartozik még a stressz és a frusztráció megfelelő kezelése, valamint a változások iránti fogékonyság.~~

~~Kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia~~

~~A kezdeményezőképeség és a vállalkozói kompetencia segíti az embert, hogy igyekezzék megismerni tágabb környezetét, és ismeretei birtokában képes legyen a kínálkozó lehetőségek megragadására. Ez tudást, kreativitást, újításra való törekvést és kockázatvállalást jelent, valamint azt, hogy az egyén céljai érdekében terveket készít és valósít meg. Alapját képezi azoknak a speciális ismereteknek, készségeknek és magatartásformáknak, amelyekre a mindennapi életben, a társadalomban és a munkahelyen szükség van.~~

~~Szükséges képességek, készségek, ismeretek és attitűdök~~

~~A szükséges ismeretek egyrészt az ember személyes, szakmai és/vagy üzleti tevékenységeihez illeszthető lehetőségek, kihívások felismerését, értelmezését, másrészt a gazdaság működésének átfogóbb megértését és a pénz világát érintő magabiztos tájékozódást foglalják magukban. Az egyénnek tudatában kell lennie a vállalkozások működésének pénzügyi és jogi feltételeivel is.~~

~~Olyan készségek, képességek tartoznak ide, mint a tervezés, a szervezés, az irányítás, a vezetés, a feladatok megosztása, az elemzés, a kommunikáció, a jó ítélőképesség, a tapasztalatok értékelése, a kockázatfelmérés és vállalás, a munkavégzés egyénileg és csapatban, valamint az etikus magatartás.~~

~~A pozitív attitűdöt a függetlenség, az alkotó- és újtókészség, a célok elérésére irányuló motiváció és eltökéltség jellemzi a személyes és társadalmi életben, valamint a munkában.~~

~~Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőkészség~~

~~Az esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőkészség magában foglalja az esztétikai megismerést, illetve az elképzelések, képzetek, élmények és érzések kreatív kifejezésének elismerését, befogadását mind a hagyományos művészetek nyelvén, mind a média segítségével, különösen az irodalomban, a zenében, a táncban, a drámában, a bábjátékban, a vizuális művészetekben, a tárgyak, épületek, terek kultúrájában, a modern művészeti kifejezőeszközök, a fotó és a mozgóképek segítségével.~~

~~Szükséges képességek, készségek, ismeretek és attitűdök~~

~~Az esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőkészség feltételezi a helyi, a nemzeti, az európai és az egyetemes kulturális örökség tudatosítását, a főbb művészeti alkotások értő és beleérző ismeretét a népszerű kortárs kultúra és kifejezőmódok vonatkozásában is. Ide tartozik az európai országok, nemzetek és a kisebbségek kulturális és nyelvi sokfélesége megőrzésére irányuló igénynek, a közízlés fejlődésének, valamint az esztétikum mindennapokban betöltött szerepének a megértése is.~~

~~Olyan képességek és készségek értendők ide, mint a művészi önkifejezés, a művészi érzék, a műalkotások és előadások értelmezése és elemzése, a saját nézőpont összevetése mások véleményével, a kulturális tevékenységben rejlő gazdasági lehetőségek felismerése és kiaknázása, s ez által az általános életminőség javítása.~~

~~A pozitív attitűdök alapját a művészet szeretete, a művészi kifejezés sokfélesége iránti nyitottság és az esztétikai érzék fejlesztésére való hajlandóság képezi. A nyitottság, az érdeklődés, a fogékonyság fejleszti a kreativitást és az azt támogató készséget, hogy a művészi önkifejezés és a kulturális életben való részvétel révén gazdagodjon az állampolgárok önismerete, emberi kapcsolatrendszere és eligazodó készsége a világban.~~

~~A hatékony, önálló tanulás~~

~~A hatékony, önálló tanulás azt jelenti, hogy az ember képes kitartóan tanulni, saját tanulását megszervezni egyénileg és csoportban egyaránt, ideértve a hatékony gazdálkodást az idővel és az információval. Felismeri szükségleteit és lehetőségeit, ismeri a tanulás folyamatát. Ez egyrészt új ismeretek szerzését, feldolgozását és beépülését, másrészt útmutatások keresését és alkalmazását jelenti. A hatékony és önálló tanulás arra készíti a tanulót, hogy előzetes tanulási és élettapasztalataira építve tudását, a képességek együttesére támaszkodó készségeit a legkülönbözőbb helyzetekben alkalmazza: tanulási és képzési folyamataiban, otthon, valamint a munkában egyaránt. A motiváció és a magabiztosság e kompetencia elengedhetetlen eleme.~~

~~Szükséges képességek, készségek, ismeretek és attitűdök~~

~~Az életben jól hasznosítható, a munka- vagy karriercélok elérését szolgáló tanulóhoz az embernek megfelelő ismeretekkel kell rendelkeznie saját képességeiről, a szükséges kompetenciákról, tudástartalmakról és szakképesítésekről. A hatékony és önálló tanulás feltétele, hogy ismerje és értse saját tanulási stratégiáit, készségeinek és szaktudásának erős és gyenge pontjait, valamint képes legyen megtalálni a számára elérhető oktatási és képzési lehetőségeket, útmutatásokat, támogatásokat.~~

~~A hatékony és önálló tanulás olyan alapvető készségek meglétét igényli, mint az írás, olvasás, számolás, valamint az IKT-eszközök használata. Ezekre épül az új ismeretek elsajátítása, feldolgozása és beépítése. A hatékony és önálló tanulás további feltétele a saját tanulási stratégia kialakítása, a motiváció folyamatos fenntartása, a figyelem összpontosítása, valamint a tanulás szándékának és céljának kritikus mérlegelése. A tanulónak képesnek kell lennie a közös munkára és arra, hogy tudását másokkal megossza, saját munkáját tárgyilagosan értékelje, és szükség esetén tanácsot, információt, támogatást kérjen.~~

~~A pozitív attitűd tanulás iránti belső motivációt feltételez, amelynek folyamatos fenntartásához elengedhetetlen, hogy az ember korábbi tanulási és élettapasztalatait felhasználja, új tanulási lehetőségeket kutasson fel, és a tanultakat az élet minden területén széles körben alkalmazza.~~

II.2. MŰVELTSÉGI TERÜLET

II.2.1. ¹ A Nat műveltségi területeinek felépítése

A Nat az alap és középfokú nevelés-oktatás pedagógiai szakaszára fogalmaz meg érvényes értékeket, műveltségképet, tudás- és tanulásértelmezést. Mivel egyre inkább felértékelődik a formális, informális, nem formális kultúra- és tudásközvetítő rendszerek, intézmények, szervezetek szerepe, idővel a kötelező iskolai képzés nem nyújthat befejezett, lezárt tudást. Így az élethosszig tartó tanulóhoz szükséges motívumok és tanulási képességek, készségek, jártasságok, attitűdök kialakítása alapvető jelentőségűvé válik.

¹ Módosította: 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelet 5. §, 1. melléklet 17.

A nevelés-oktatás 12 évfolyama egységes folyamat, amely három képzési szakaszra oszlik. A Nat-ban meghatározott fejlesztési feladatok az egyes képzési szakaszokhoz kapcsolódnak. Ezek a következők:

az alapfokú nevelés-oktatás szakasza:

- 1-4. évfolyam;

- 5-8. évfolyam;

a középfokú nevelés-oktatás szakasza:

- 9-12. évfolyam

Megjegyzés: a 6 és 8 osztályos gimnáziumok a középfokú intézmények közé tartoznak, függetlenül attól, hogy mely képzési szakaszokat foglalják magukba.

Az óvodai nevelés szakasza az iskolaérettség eléréséig tart. Fejlesztési feladatrendszerét a kisgyermekkorai fejlesztésben irányadó Óvodai nevelés országos alapprogramja határozza meg. A Nat épít az Óvodai nevelés országos alapprogramjára.

Az alsó tagozat (1-4. évfolyam) első két évében a szabályozás lehetővé teszi az ebben az életkorban különösen jelentős egyéni különbségek kezelését. A 3-4. évfolyamon erőteljesebbé válnak - a negyedik évfolyam végére már meghatározóan - az iskolai teljesítmény-elvárások által meghatározott tanítási-tanulási folyamatok. A motiválás és a tanulásszervezés a Nat fejlesztési feladataiban is kifejeződő elvárásokra összpontosít. A Nat az első négy évfolyamot tekinti az első önálló képzési szakasznak.

A felső tagozat (5-8. évfolyam) funkciója elsősorban a sikeres iskolai tanuláshoz, a tanulási eredményességhez szükséges kulcskompetenciák, készségegyüttesek és tudástartalmak megalapozásának a folytatása. A 7-8. évfolyam alapvető feladata - a változó és egyre összetettebb tudástartalmakkal is összefüggésben - a már megalapozott kompetenciák továbbfejlesztése, azaz megerősítése, bővítése, finomítása, hatékonyságuk, változékonyságuk növelése. A Nat a második négy évfolyamot tekinti a második önálló képzési szakasznak.

A középfokú nevelés-oktatás szakaszának funkciója a korábbi képzési szakaszban kibontakozott képességek továbbfejlesztése, a készségek és a tudástartalmak elmélyítése és megszilárdítása. E szakaszban már megjelennek a munkavállalói szerephez szükséges kompetenciák, továbbá iskolatípustól függően a pályaválasztáshoz kapcsolódó, illetve a szakképesítés megszerzéséhez szükséges készségek, ismeretek.

A középfokú iskola az általános iskola befejezése után (nyolc vagy hat évfolyamos gimnázium esetében az általános iskola negyedik vagy hatodik évfolyamának elvégzése után) kezdődik, és a tankötelezettség végéig, illetve a középfokú tanulmányok lezárásáig végzi nevelő-oktató tevékenységét. Feladata a fiatalok felkészítése a felnőtt társadalomba való beilleszkedésre az ehhez szükséges műveltségtartalom biztosításával, továbbá a pályaaorientáció, illetve felkészítés a felsőfokú tanulmányok megkezdésére vagy a munkába állásra. Képzési jellege szerint lehet ~~szakiskola, gimnázium, szakközépiskola~~ szakgimnázium, technikum vagy gimnázium, szakképző iskola; ezek a szakképesítés, szakképzettség vagy az ágazat ~~vagy a tagozatok~~ szerint eltérő programok alapján haladnak.

~~A Nat-ban megjelenített műveltségterületi követelmények azonos szerkezetűek. Az Alapelvek, célok című fejezetet a Fejlesztési feladatok követik, majd a fent említett nevelési-oktatási szakaszoknak megfelelően a közműveltségi tartalmak zárják.~~ tartalmi szabályozókban tanulási terület alatt műveltségi területet kell érteni.

II.2.1.1.1 táblázat: Alapóraszámok tanulási területenként kétéves bontásban

	A	B	C	D	E	F	G
1 Tanulási területek (tantárgyak) Nevelési-oktatási szakaszok évfolyamai							
2 1-2. 3-4. 5-6. 7-8. 9-10. 11-12.							
3 Magyar nyelv és irodalom (irodalom, magyar nyelv) 14 10 8 6 7 8							
4 Matematika - (matematika) 8 8 8 6 6 6							
5 Történelem és állampolgári ismeretek - (történelem, állampolgári ismeretek, hon- és népismeret) 5 5 4 7							
6 Etika / hit- és erkölcsstan 2 2 2 2							
7 Természettudomány és földrajz - (környezetismeret, természettudomány, integrált természettudomány, biológia, kémia, fizika, földrajz) 0 2 4 12 16							
8 Idegen nyelv - (első és második idegen nyelv) 0 2 6 6 12 14							
9 Művészetek - (énekezen, dráma és színház, vizuális kultúra, mozgókép-kultúra és médiaismeret) 8 7 5 5 4 2							
10 Technológia - (technika és tervezés, digitális kultúra) 2 4 4 3 3 2							
11 Testnevelés és egészségfejlesztés - (testnevelés) 10 10 10 10 10 10							
12 Közösségi nevelés (osztályfőnöki) 0 0 2 2 2 2							
13 Kötelező alapóraszám 44 45 54 57 64 51 (+8)							
14 Szabadon tervezhető órakeret 4 4 2 3 4 9							
15 Maximális órakeret 48 49 56 60 68 68							

A magyar nyelv és irodalom, a matematika és a történelem és állampolgári ismeretek műveltségi területekre a 11-12. évfolyamra meghatározott óraszámok és a Nat tartalma érvényes a szakgimnáziumban és a szakképzési törvényben meghatározott eltérésekkel a technikumban is.

A hon- és népismeret tantárgy a felső tagozat bármelyik évfolyamán választható. A hon- és népismeret tantárgy oktatásához a történelem és állampolgári ismeretek műveltségi terület alapóraszámában a II.2.1.1. táblázat D:5 mezőjében, az 5-6. évfolyamra meghatározott érték egy tanórát tartalmaz, amely átcsoportosítható az E:5 mezőben, a 7-8. évfolyamra vonatkozó alapóraszámába.

A dráma és színház a felső tagozat valamely évfolyamán kötelezően választandó, valamint a 11. évfolyamon a művészetek tantárgy keretében önálló tárgyként is választható. A dráma és színház tantárgy oktatásához a II.2.1.1. Táblázat E:9 mezőjében a 7-8. évfolyamra meghatározott érték egy tanórát tartalmaz, amely átcsoportosítható a D:9 mezőben, az 5-6. évfolyamra vonatkozó alapóraszámába.

A dráma és színház vagy a mozgóképkultúra és médiaismeret tantárgy a 12. évfolyamon kötelezően választandó, amelyhez a II.2.1.1. táblázat G:9 mezőjében, a 11-12. évfolyamra meghatározott érték egy tanórát tartalmaz.

A 11-12. évfolyamokon a kötelező óraszám 59 óra, amelyből mindkét évfolyamon 4-4 órát az érettségire történő felkészítésre kell fordítani. A természettudományos ismeretek és kiemelten az MTMI készségek fejlesztése érdekében a gimnáziumban a 11. évfolyamon azon tanulóknak, akik nem tanulnak emelt óraszámú vagy fakultáción természettudományos tantárgyat, egy jelenségek vizsgálatán alapuló, komplex szemléletmóddal oktatott, a természettudományos műveltséget bővítő integrált természettudomány tantárgyat vagy a fizika, kémia, biológia, földrajz tantárgyak egyikét kell tanulniuk heti két óra időkeretben. A választott tantárgyak ismeretanyaga nem képezi részét e tárgyak középszintű érettségi követelményeinek, ugyanakkor az érettségi vizsga letételéhez az itt megszerzett tudás és készségek segítséget jelentenek.

A nemzetiségi nevelést-oktatást folytató iskolában a 8. § (5) bekezdése alapján biztosított óratöbbletek mellett a szabadon tervezhető órakeret is felhasználható a nemzetiségi nyelv és irodalom és a nemzetiségi népismeret tantárgyak oktatására.

II.2.1.2.¹ táblázat

A tanulók heti kötelező alapóraszámja és maximális óraszámja évfolyamonként

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M
1	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	
2	22	22	22	23	27*	26*	28*	28*	32	32	30	29	
3	24	24	24	25	28	28	30	30	34	34	34	34	

* Az 5-8. évfolyam alapóraszámjai a hon- és népismeret, valamint a dráma és színház tantárgyak 1-1 tanórájával növekednek az intézményi döntés alapján meghatározott évfolyamokon. Az 5-8. évfolyamok esetében a hon- és népismeret, illetve a dráma és színház tárgyak közül egy évfolyamra egyszerre csak az egyik tervezhető.

** A tanulóknak ettől magasabb óraszámú csak a két tanítási nyelvű iskolai oktatásban, a nemzetiségi nevelésben- oktatásban, vagy ha az iskola a nemzeti köznevelésről szóló törvény 7. § (6) bekezdése szerint sportiskola feladatait látja el, továbbá ha az iskola emelt szintű oktatást szervez.

II.2.1.3.² táblázat

1 Beiktatta: 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelet 5. §, 1. melléklet 10. Hatályos: 2020. II. 8-tól.

2 Beiktatta: 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelet 5. §, 1. melléklet 10. Hatályos: 2020. II. 8-tól.

Ajánlás az alapóraszámok tanulási területekhez tartozó tantárgyaként, képzési szakaszok és évfolyamok szerinti arányos tanóraelosztására a 8 évfolyamos általános iskolák és a 4 évfolyamos gimnáziumok számára. Két évfolyamos ciklusokon belül az ajánlásban megfogalmazott óraszámok átcsoportosíthatók a helyi tantervben meghatározott módon, azzal a megkötéssel, hogy az egyes évfolyamok maximális óraszama nem lehet magasabb az arra meghatározott legmagasabb órászámnál. A 11. és a 12. évfolyamon mind a kötött célú, mind a szabadon tervezhető órakeret terhére az érettségi tantárgyak közül a tanuló szabadon választhat.

A B C D E F G H I J K L M

1 Tantárgyak műveltségi terület szerinti felosztásban Alapfokú képzés nevelési-oktatási szakaszai A gimnáziumi képzés nevelési-oktatási szakasza

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M
2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
3 Magyar nyelv és irodalom													
4 magyar nyelv és irodalom	7	7	5	5	4	4	3	3	3	4	4	4	
5 Matematika													
6 matematika	4	4	4	4	4	4	3	3	3	3	3	3	
7 Történelem és állampolgári ismeretek													
8 történelem	2	2	2	2	2	2	3	3					
9 állampolgári ismeretek							1	1					
10 hon- és népismeret*							1						
11 Etika / hit- és erkölcsstan	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
12 Természettudomány és földrajz													
13 környezetismeret	1	1											
14 természettudomány**	2	2	4	5	2								
15 kémia	1	2	1	2									
16 fizika	1	2	2	3									
17 biológia	2	1	3	2									
18 földrajz	2	1	2	1									
19 Idegen nyelv													
20 első élő idegen nyelv	2	3	3	3	3	3	3	4	4				
21 második idegen nyelv							3	3	3	3			
22 Művészetek*****							1						
23 ének-zene	2	2	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1	
24 vizuális kultúra	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
25 dráma és színház*							1						
26 mozgóképkultúra és médiaismeret*													1
27 Technológia													
28 technika és tervezés	1	1	1	1	1	1	1	1	1				
29 digitális kultúra	1	1	1	1	1	1	2	1	2				
30 Testnevelés és egészségfejlesztés													
31 testnevelés	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	
32 közösségi nevelés (osztályfőnöki)	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
33 kötött célú órakeret***	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4 4
34 Kötelező alapóraszám	22	22	22	23	27	26	28	28	32	32	30	29	
35 Szabadon tervezhető órakeret****	2	2	2	2	1	2	2	2	2	2	4	5	
36 Maximális órakeret	24	24	24	25	28	28	30	30	34	34	34	34	

* A hon- és népismeret tantárgyat heti 1 órában, intézményi döntés alapján, az 5-8. évfolyamok egyikén kell tanítani. A dráma és színház tantárgyat heti 1 órában az 5-8. évfolyamok egyikén kell tanítani. A dráma és színház tantárgy szervezése megvalósulhat projektnapok, témahét vagy tematikus hét keretében, továbbá tombosítva is. A dráma és színház tantárgy órakeretben történő oktatását csak szakirányú végzettséggel rendelkező személy végezheti. A dráma és színház vagy a mozgóképkultúra és médiaismeret tantárgy a 12. évfolyamon kötelezően választandó.

** A természettudomány tantárgyak a 7-8. évfolyamon diszciplináris bontásban vagy egy integrált természettudomány tantárgy moduljaiként is oktathatók. Diszciplináris bontás esetében az egyes tantárgyak heti 3-3 órában taníthatók a két évfolyamra vetítve. A fizika, kémia, biológia tantárgyak óraszámait a kerettantervek szabályozzák. Gimnáziumokban a 9-10. évfolyamon diszciplináris bontásban folyik a természettudományi tantárgyak tanulása, tanítása. A természettudományi tantárgyak emelt óraszámában 11-12. évfolyamon folytathatók.

*** A kötelező érettségi tantárgyakhoz rendelendő órakeretet a II.2.1.1. táblázat G:13 mezőjében a zárójelben megadott szám jelzi a kötelező alapóraszámokon belül megadva. A 11. és 12. évfolyamon legalább 4-4 tanórát bármely érettségi tantárgy oktatására kell felhasználni. Ha a tanuló a 11. évfolyamon a természettudomány tantárgyat tanulja, akkor legalább további 2 órát kell hetente egyéb érettségi tantárgyból felvennie.

**** A szabadon tervezhető órakeret terhére beépíthetők a helyi tantervbe azok a tantárgyak, amelyek az oktatásért felelős miniszter által közzétett kerettantervvel rendelkeznek, mint például a pénzügyi és vállalkozási ismeretek, honvédelmi ismeretek. Ezen akkreditált tantárgyak érettségi vizsgatárgyként történő megjelenéséről az érettségi vizsga vizsgaszabályzatának kiadásáról szóló kormányrendelet rendelkezhet. A szabadon tervezhető órakeret terhére kerettantervvel rendelkező tantárgyak tanítása szervezhető. Ez az órakeret lehetővé teszi az alapóraszámokban biztosított tantárgyak óraszámának az iskola helyi tantervében meghatározandó emelését is. A hon- és népismeret tantárgy az 5-8. évfolyamok valamelyikén összesen egyéves időtartamban, heti egy órában a szabadon tervezhető órakeret terhére kötelezően választandó.

***** A művészetre tervezett heti 1 óra a 11. évfolyamon megvalósulhat a dráma és színház, a vizuális kultúra, az ének-zene, valamint a mozgóképkultúra és médiaismeret tantárggyal is. A szakgimnáziumok, technikumok esetében a közismereti tárgyakra vonatkozó kerettantervek megegyeznek a gimnáziumokra vonatkozókkal.

II.2.2. ~~Ajánlás a Nat műveltségi területek százalékos arányaira¹~~

~~Műveltségi területek 1-4. 5-6. 7-8. 9-10. 11-12.*~~
~~Magyar nyelv és irodalom 27-40 15-22 10-15 10-15 10~~
~~Idegen nyelvek 2-6 10-18 10-15 12-20 13~~

¹ Hatályon kívül helyezte: 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelet 5. §, 1. melléklet 21. a). Hatálytalan: 2020. II. 8-tól.

Matematika	13-20	13-18	10-15	10-15	10
Ember és társadalom	4-8	6-10	10-15	8-15	10
Ember és természet	4-8	6-10	15-20	15-20	10
Földünk - környezetünk	2-4	4-8	5-8		
Művészetek	14-20	10-16	8-15	8-15	6
Informatika	2-5	4-8	4-8	4-8	4
Életvitel és gyakorlat	4-8	4-10	4-10	4-8	
Testnevelés és sport	20-25	20-25	15-20	14-20	15

~~* Csak a minimális százalékos arány.~~

~~A szakközépiskolában és a szakiskolában a szakképzésről szóló törvényben meghatározott időkeretet kell biztosítani a Nemzeti alaptantervben meghatározott iskolai nevelés-oktatás pedagógiai tartalmának feldolgozására.~~

II.2.3. ~~Ajánlás a nemzetiségi iskolákban a Nat műveltségi területek százalékos arányaira¹.~~

II.3.2 A MŰVELTSÉGI TERÜLETEK ANYAGAI

II.3.1. Magyar nyelv és irodalom

A) ALAPELVEK, CÉLOK

A Kárpát-medencei magyarság kultúrájának, nemzeti identitásának egyik legfontosabb alapja az anyanyelve és az ezen a nyelven megszólaló irodalma. Nyelv és irodalom: nemcsak hagyományt teremtenek, hanem folyamatos változásukkal jelent és jövőt is alakítanak. A magyar nyelv és irodalom tantárgyak kiemelten fontos területei a nemzeti öntudatra, önazonosságtudatra nevelésnek. Nyelvünk, közös történelmünk, keresztény alapú vallási és művészeti hagyományaink összekötnek bennünket: korokat, alkotókat, befogadókat és műveket. Egy kulturális hagyományhoz tartozunk, egy nemzet vagyunk. Ezért a magyar nyelv és irodalom tantárgyak a Kárpát-medencei magyarság irodalmát, szellemi örökségét egységesen és egységben kezelik.

Az irodalomtanításban kiemelt szerep jut azoknak az alkotóknak, akik igazodási pontként erkölcsi magatartásukkal, kiemelkedően magas szintű életművükkel alapvetően határozták és határozzák meg a magyar közgondolkodást. Az irodalmi alkotásoknak érték közvetítő funkciójuk van. A magyar irodalom tantárgy tananyaga olyan normatív értékeket közvetít, amelyek a társadalom döntő többségének értékvilágát tükrözik.

A magyar irodalom oktatása folyamatosságában, az egyetemes irodalom pedig szigetyszerűen, a legjelentősebb alkotók és alkotások bemutatásával történik.

¹ Hatályon kívül helyezte: 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelet 5. §, 1. melléklet 21. b). Hatálytalan: 2020. II. 8-tól.

² Megállapította: 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelet 5. §, 1. melléklet 11. Hatályos: 2020. II. 8-tól.

Az irodalmi művek nyelvileg megformált esztétikai alkotások, melyek beágyazódnak a magyar és az európai kultúrába, így egymással is párbeszédbe tudnak lépni, létrehozva a közös gondolkodást és motívumkincset. Az irodalom azonban nem csak szöveg, és a nyelv sem azonosítható csupán szövegalkotó elemeivel és hatásaival. Az irodalmi alkotások morális, kulturális értékeket örökítenek és teremtenek. Történelmi, személyes tapasztalatokat, bölcséleti felismeréseket hagyományoznak. Létük és hatásuk messze meghaladja a kommunikációs eszköz és a fikciós esztétikai teljesítmény funkcionálisan értelmezett szerepét. Gondolkodásunk, önkifejezésünk, személyes és nemzeti identitásunk kialakításának feltételei és eszközei: „... nemzeti hagyomány és nemzeti poézis szoros függésben állanak egymással.” (Kölcsey).

Az irodalmi művek olyan erkölcsi, történelmi, érzelmi konfliktusokkal szembesítik az olvasót, melyekben saját jelenüket, benne közösségi és személyes konfliktusaikat is felismerhetik, és amely felismerések a tanulók morális, esztétikai és érzelmi fejlődésének is eszközei. Az anyanyelvi kommunikáció fejlettségének meghatározó szerepe van a nyelvi, a kulturális és a szociális kompetenciák alakításában, fejlesztésében, az érzelmi nevelésben, a tanulás teljes folyamatában.

A magyar nyelv és irodalom kiemelt szerepet tölt be a tantárgyak sorában: az olvasottság, a nyelv rendszerszerű ismerete, tudatos alkalmazása a differenciált szövegértés alapja, az irodalmi szövegek elemzése a szövegek jelentésszerkezetének megértéséig vezet el, ezek pedig lehetővé teszik az összetett, elvont gondolkodási műveletek elsajátítását, majd alkalmazását. Ezáltal a főbbi tantárgy tanulásának, később a társadalmi beilleszkedésnek és boldogulásnak is feltételei, segítői. Az irodalmi művek az egyetemes emberi értékeket és normákat (közjó - egyéni boldogság; hazafiság -, individualizmus, igazság, szépség, jóság, stb.) közvetítik, ezért az irodalom, mint tantárgy lehetőséget ad a tanulóknak arra, hogy ezeket az értékeket, azok állandóságát, illetve a koronként bekövetkező átértelmezését megismerjék.

A sikeres anyanyelvi és irodalmi oktatás kihagyhatatlan szereplője a tanár. Viselkedése, a szakma iránti elkötelezettsége, személyes példamutatása önmagában modell a tanulók számára. A tanár tanít, nevel, fejleszt, irányít és segít. Hagyományt és tudást ad át, segíti a tanulókat, hogy azokat maguk is felfedezzék, megteremtsék saját kognitív struktúráikat, elkészítsék önálló olvasataikat. Ne csak befogadók legyenek, hanem mérlegelő, problémaérzékeny gondolkodású, kreatív értelmezők is. A műveltség, a strukturált tudás átadása alapvető feltétele annak, hogy a tanulók megtanuljanak önállóan gondolkodni és tanulni. Az érték közvetítés pedig elengedhetetlenül szükséges ahhoz, hogy a mérlegelő gondolkodás képességének segítségével a saját értékvilágukat megalkossák, és ez számukra intellektuális és emocionális élményt jelentsen.

A magyar nyelv- és irodalomtanítás egyidejűleg műveltségközvetítést, kompetencia- és személyiségfejlesztést, morális és érzelmi nevelést is jelent. A kompetenciafejlesztés az önálló tudás kialakításában, a közösségbe való beilleszkedésben nyújt segítséget. A morális és érzelmi nevelés - a kompetenciák fejlesztésével együtt - lehetőséget teremt arra, hogy a tanuló átgondolt ítéleteket alkosson, képes legyen sokoldalúan megindokolni véleményét vagy éppen változtasson azon, hogy művelt, kiegyensúlyozott, harmonikus személyiségként szűkebb közösségének felelős tagja legyen.

A magyar nyelv és irodalom tantárgyak nevelési-oktatási struktúrája követi a tanulók kognitív, érzelmi és szociális fejlődését. Az első szakaszban, az 1-4. évfolyamon döntően a jártasságok, készségek, képességek fejlesztése, a második szakaszban, az 5-8. évfolyamon a műveltségalapozás a leghangsúlyosabb, a harmadik képzési szakaszban, a 9-12. évfolyamon a műveltségátadás, illetve a továbbtanulásra és a felnőtt életre való felkészítés kerül középpontba. A tananyagok ennek megfelelően egészítik ki egymást, a „megtartva továbbfejlesztetni” elv alapján épülnek egymásra. Az egyes témák - elősegítve a tudás bevesését, a megértés mélyítését - vissza-visszatérnek, de újabb tartalmakkal, más kérdések középpontba állításával bővülnek. A magyar nyelv és irodalom oktatásának alapelvei és követelményei közé tartoznak: a differenciálás és a tehetséggondozás, a személyes haladást figyelembe vevő foglalkozások, a tanórán kívüli tevékenységek bevonása a tanulási folyamatba.

A magyartanítás alapelve, hogy nincs kitüntetett didaktikai modell, tanítási, értékelési mód. A tanár szabad döntése, szakmai felelőssége, hogy az adott tananyaghoz adekvát módszertani, értékelési módot válasszon, hogy órái élményt adók legyenek.

Az óraszámok 80%-át a kerettantervben meghatározott törzsanyag tanítására kell fordítani. Ha a szaktanár úgy itéli meg, hogy a törzsanyag elsajátításához tanulóinak az órakeret akár 100%-ára szüksége van, rendelkezhet ezekkel az órákkal. Ha elegendő a törzsanyag elsajátításához az órák 80%-a, akkor az órakeret fennmaradó 20%-át szabadon választott témák feldolgozására fordíthatja a szaktanár, melyek kiválasztásába bevonhatja a tanulóit. A választást segítő javaslatokat a részletesen szabályozott kötelező törzsanyag mellett szintén a kerettanterv tartalmazza. Az 5-6. évfolyamon a tematikus közelítés, gyengéd átmenet, a 7-8. évfolyamon a kronológia elve érvényesül. A kronológia elvének figyelembevételével az egyes témakörök sorrendjét a szaktanár megváltoztathatja.

A magyar nyelv és irodalom tantárgyak kötelező törzsanyagában csak lezárt, biztosan értékelhető életművek szerepelnek. Ezen felül, a választható órakeret terhére a tanár szabadon beilleszthet kortárs alkotókat, műveket a tananyagba.

A magyar nyelv és irodalom tantárgyi követelményei igazodnak a Nat alapelveihez és céljaihoz. A Nat-ban meghatározott, illetve a kerettantervben részletesen szabályozott követelmények a középszintű érettségi vizsgához szükséges szaktárgyi elvárásokat rögzítik. A magyar nyelv és irodalom tantárgyak tanítása öt nagy szempont köré csoportosítható: a kompetenciafejlesztés, a műveltségközvetítés, a személyiségfejlesztés, a morális és az érzelmi nevelés.

Célok

Alapvető cél a Kárpát-medencei magyarság által létrehozott nyelvi, irodalmi kultúra legkiemelkedőbb alkotásainak megismertetésével olyan műveltségszterd kialakítása a tanulóban, amely biztosítja a nemzeti kultúra generációkon átívelő megmaradását és fejlődését.

A magyar nyelv és irodalom tanításának kiemelt célja a harmonikus, sokoldalúan felkészült, olvasó, az anyanyelvüket tudatosan használó, biztos szövegértéssel, illetve szövegalkotási kompetenciával rendelkező tanulók képzése, akik a nyelv tudatos és reflektív alkalmazásával eredményesen kommunikálnak, írásban és szóban is képesek önmagukat pontosan, az adott helyzetnek, illetve műfajnak megfelelően kifejezni, képesek a kulturált viselkedésre, nyelvhasználatra. Nyelvi ismereteik és kompetenciáik lehetővé teszik a mérlegelő gondolkodást, az élethosszig tartó folyamatos tanulást, mely által boldogulnak a munka világában, tudnak önállóan és csapatban hatékonyan dolgozni. Nemzetünk kulturális hagyományait ismerik, értik és tisztelik, kötődnek azokhoz.

A magyar nyelv és irodalom tanításának további céljai:

1. A tanulók szövegértési és szövegalkotási képességeinek folyamatos fejlesztése. Ezáltal azonosítani és alkalmazni tudják a verbális és non-verbális kommunikáció jeleit, megértik mások véleményét, ki tudják fejezni a sajátjukat.

2. A tanulók nyelvi megnyilatkozásai megfeleljenek a magyar nyelvhelyesség, illetve helyesírás szabályainak.

3. A hagyományos és digitális szövegfeldolgozások révén fejlődnek a tanulók íráskészsége, digitális kompetenciája, ismerik meg a hagyományos és digitális információforrásokat, tanulják meg azok kritikus és etikus használatát.

4. A tanulók rendelkezzenek megfelelő retorikai ismeretekkel, tagolt, arányos szöveget tudjanak alkotni.

Ismerik az érvek, a cáfolatok fajtáit, a nyelvek főbb típusait, az anyanyelvük eredetéről szóló tudományos hipotéziseket, bizonyítékokat, a nyelvtörténetünk nagy korszakait és fontosabb nyelvemlékeinket. Érettségüknek megfelelő szinten tanulják meg nyelvünk földrajzi és társadalmi tagozódását, értsek meg, hogy a nyelv folyamatosan változó rendszer, és ezért a változásért felelősséggel tartoznak.

5. Tanulmányaik alatt ismerik meg a magyar irodalom korszakait, alkotóit, irodalmunk történetét, az európai irodalom korszakváltást hozó nagy szakaszait, alkotásait. A magyar irodalom kiemelkedő jelentőségű műveit tanári irányítással, majd önállóan értelmezzék, elemezzék. Az irodalmi művek elemzése segíti az összetett gondolkodási műveletek kialakítását: elvonatkoztatás, jelentéssikok elkülönítése, elemzés, szintetizálás.

6. Az irodalmi művek befogadása által fejlődnek a tanulók szövegértése, széperzéke, alakuljon ki az irodalomról szóló laikus szaknyelvük.

7. A könyv nélkül megtanulandó művek segítségével fejlődnek a tanulók memóriája, előadókészsége.

A memorizálás tartós bevést jelent, mely egyszerre gazdagítja ismereteiket és jelent bármikor előhívható tudást.

8. A magyar nyelv és irodalom tantárgyak nemzetünk gondolkodástörténeti, művészeti hagyományának egy meghatározó szeletét ismertetik meg a tanulókkal. Ezért kiemelten fontos cél, hogy a tanulók számára ez felfedezés, intellektuális és emocionális élmény legyen, olyan hatás, mely gazdagítja műveltségüket, és bevonja őket kulturális örökségünkbe. Az irodalomoktatás a fejlett érzelmi intelligencia kialakításának egyik legfontosabb eszköze.

9. Cél továbbá, hogy az iskolai tanulmányok végére a már fiatal felnőttek készen álljanak ismereteik, műveltségük, elsajátított készségeik révén arra, hogy bekapcsolódjanak a munka világába, továbbtanuljanak, művelt, nemzetünk iránt elkötelezett embereké váljanak. Olyan személyiségekké, akik tudatos kulturabefogadók, műértők lesznek, képesek az értelmező gondolkodásra, az önreflexióra. A szépirodalmi és gyakorlati szövegek, drámajátékok, helyzetgyakorlatok segítenek a saját nézőpont kialakításában és más nézőpontok megértésében, a problémamegoldás fejlesztésében, valamint az empátia kialakításában. Az irodalomoktatás a fejlett érzelmi intelligencia kialakításának egyik legfontosabb eszköze. Az európai és azon belül a magyar kultúra nagy történeteinek, szövegeinek megismerése lehetővé teszi a közösség erkölcsi értékeinek átadását, valamint társadalmi, etikai, lélektani kérdések értelmezését.

A tantárgyak tanításának specifikus jellemzői az 1-4. évfolyamon

Az alapfokú képzés első nevelési-oktatási szakaszának négy évfolyamán a legfontosabb cél a beszéd és az anyanyelven történő kifejezőkészség fejlesztése, az olvasás és az írás stabil megalapozása. A fő hangsúly az alapkészségek fejlesztésén, az értő olvasás kialakításán, a szövegértés és -értelmezés megalapozásán van. A sikeres óvoda-iskola átmenet, gyengéd átmenet érdekében szükséges a nyelvi, a mozgáskoordinációs és egyéb hátrányok iskolakezdekéskor történő felmérése, és a hátrányok mértéke szerint a kompenzációs és fejlesztő gyakorlatok: beszédgyakorlatok, téri tájékozódást és mozgáskoordinációt fejlesztő gyakorlatok beépítése a tanórákba. Az olvasás és az írás sikeres elsajátításához elengedhetetlen képességek folyamatos fejlesztése és diagnosztizáló értékelése a köznevelési intézmény feladata.

Az anyanyelvi készségek és képességek, kompetenciák valamennyi tanulási területen meghatározzák a tanuló későbbi előmenetelét. Ezek elégtelen szintje az egyes tantárgyakban megmutatkozó alulteljesítésben, valamint a lemorzsolódásban, a végzettség nélküli iskolaelhagyásban nyilvánulhat meg. A készségfejlesztésnek és felzárkóztatásnak ugyanakkor összhangban kell lennie a korosztályt tipikusan jellemző kognitív fejlődési szinttel, az egyéni képességeknek megfelelő terhelhetőséggel, és a differenciálást is ennek megfelelően kell tervezni.

Az alapoás első szakasza, amelyben hangsúlyos szerepet kap az olvasás- és íráskészség, valamint a szövegértés fejlesztése, a második évfolyam végén zárul. Ebben a szakaszban folyamatos diagnosztizáló és fejlesztő, tanulást támogató értékeléssel kell követni az eltérő beszéd-készséggel, nyelvi adottságokkal iskolát kezdő tanulók képességeinek alakulását. A késleltetett írástanítás lehetővé teszi a hosszabb és alaposabb írás-előkészítést és az ehhez kapcsolódó differenciált fejlesztő tevékenységeket.

A tanulási terület legfontosabb tanulási eredménye az olvasás és az írás, mint alapszöveg elsajátítása, valamint a szövegértéshez és -értelmezéshez szükséges alapkészségek, kompetenciák kialakítása. Az olvasóvá nevelést támogatja a tanulócsoporthoz érdeklődésének megfelelő gyermekirodalmi alkotások közös olvasása, élményszerű feldolgozása.

Az anyanyelvi kompetenciák fejlesztése érdekében a nyelvtani szabályok megismertetése helyett a tanuló kreatív játékos, alkotó jellegű vagy kísérletező feladatokkal, változatos munkaformákban tapasztalja meg a nyelv összefüggéseit, működését.

A tantárgyi készségfejlesztés komplex rendszert alkot azokkal a tantárgyakkal, amelyek a zenei hallást, a ritmuskészséget, a mozgást, a mozgásügyességet, a manuális készségeket, az idő- és térbeli szekvenciák azonosítását és követését, a téri-vizuális és időbeli tájékozódást fejlesztik.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői az 5-8. évfolyamon

A magyar nyelv és irodalom tanulási terület két tantárgy összekapcsolásával jött létre. Nyelvi meghatározottságuk, tudományterületi összekapcsolódásuk, közös fejlesztési céljaik ellenére önálló diszciplínák, saját szerkezeti és tartalmi elemekkel. Mindkettő saját logikája mentén szerveződik, így a kerettantervben is külön jelennek meg, tananyagtartalmuk, fejlesztési területeik, tanulási eredményeik szerint.

A felső tagozatos tananyag szervesen kapcsolódik az alsó tagozatban elsajátítottakhoz, valamint a tanulók életkori sajátosságaihoz. A képzési szakasz első felében motívumokra épülő témakörök uralják a tananyagot. Ezek biztosítják a tanulási szakaszok közötti átmenetet, az alapképességek és a problémamegoldó gondolkodás fejlesztését.

A képzés második szakaszában a fő tananyag-szervező elv a kronológia. Ennek célja, hogy a tanulók megismerjék a magyar és a világirodalom néhány nagy korszakát, művelődéstörténeti korszakát, az irodalmat a történelmi-társadalmi folyamatok részeként lássák, és ismereteiket össze tudják kötni más tantárgyak tananyag-tartalmával. Ebben a képzési szakaszban válik feladattá az irodalmi műfajok megismerése és a műfaji sajátosságok felismerése. Ekkor ismerkednek meg az alapvető verstani és stilisztikai jellegzetességekkel is. Az irodalmi ismeretek elsősorban az olvasás örömehez, a különféle befogadási, értelmezési stratégiákhoz, az irodalmi művek kontextusaihoz vezető utakat mutatják meg, ezzel előkészítve az irodalmi művek eszme-, stílus- és hatástörténeti, valamint történelmi nézőpontú értelmezését.

Az anyanyelvi ismeretek és készségek alapvetően a tanuló nyelvhasználatának fejlesztését szolgálják.

A tanórai és az iskolán kívüli tevékenységeket úgy kell megtervezni, hogy alkalmazkodjanak a tanuló társadalmi, kulturális és életkori sajátosságaihoz, és segítsék az adott esetben szükségessé váló differenciálást (felzárkóztatás, tehetséggondozás). Az iskolai munka során törekedni kell a módszertani sokszínűségre, az aktív tanulói tevékenységekre épülő módszerek alkalmazására (gyűjtőmunka, projektek, kooperatív, együttműködésen alapuló változatos és ötletgazdag írásbeli és szóbeli feladatok).

A tantárgyak fejlesztési céljai csak úgy valósíthatók meg, ha a tanuló a magyar órák aktív alakítójává válik, és nem csupán passzív befogadóként vesz azon részt. A tanulói tevékenységekre és együttműködésre épülő módszerek erősítik a tanuló problémamegoldó képességét, és képessé teszik őt arra, hogy összekapcsolja a különböző forrásokból nyert sokféle információt.

Az 5-8. évfolyamon a tanítás célja az is, hogy megfelelően előkészítse a középiskolai tanulmányokat. A tervezéskor figyelembe kell venni a középiskolai felvételi vizsgák elvárásait, azaz a középiskolák ismert bemeneti követelményeit.

Az értékelési eljárások alkalmazásakor fontos a tanuló teljesítményének kiegyensúlyozott, szóban és írásban történő megítélése.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői a 9-12. évfolyamon

A középiskolai nevelési-oktatási szakaszban a magyartanítás öt elemből álló célrendszere (kompetenciafejlesztés, műveltségközvetítés, személyiségfejlesztés, morális és érzelmi nevelés) változatlanul jelen van. A tanulók felkészültsége, érettsége alapján a megelőző nevelési-oktatási szakaszhoz képest meghatározóbbá válik a műveltségközvetítés, az anyanyelvi és az irodalmi ismeretek átadása. Azonban a műveltségátadás és a kompetenciafejlesztés egymást erősítő tevékenységek, a műveltségátadással egy időben a tanulói kompetenciákat továbbra is fejleszteni kell. Ismeretek, műveltség, képességek, készségek együttese révén válnak a diákok önállóan gondolkodó emberekké, akik a képzés befejezése után be tudnak illeszkedni a munka világába vagy felsőfokú intézményben folytatják tanulmányaikat. Olvasó, a kultúrára nyitott emberekké válnak, képesek lesznek felelős döntéseket hozni.

Hasonlóan az 5-8. évfolyamhoz, a két tantárgy, azaz a magyar nyelv és az irodalom egymásra épülnek. A két tantárgy fejlesztési céljai egybefonódnak, ám szerkezeti és tartalmi elemeikben önállóak. Mindkettő saját logikája mentén szerveződik, így a kerettantervben is külön jelennek meg, tananyagtartalmuk, fejlesztési területeik, tanulási eredményeik szerint.

E nevelési-oktatási szakasz döntő fontosságú feladata a differenciálás lehetőségének biztosítása, elősegítése, mivel ekkorra alakulhatnak ki a legnagyobb különbségek egyének, csoportok és intézmények között. Ennek oka lehet az eltérő motiváció és érdeklődés, a továbbtanulási szándékok különbsége. A tananyag összeállításakor ezért tekintettel kell lenni a különböző tanulócsoporthoz tartozó igényeire, képességeire, céljaira. A tanulócsoporthoz tartozó adottságainak ismeretében lehetőséget kell biztosítani a felzárkóztatásra és a tehetséggondozásra.

A magyar nyelv és irodalom általános célrendszerébe középfokon két gyakorlati feladat illeszkedik. Az egyik az érettségre történő felkészülés, ami a középiskola utolsó két évében kiemelt hangsúlyt kap, ezért ebben a szakaszban a Nat-on kívül az érettségi vizsgakövetelmény is fontos szabályozó dokumentum. A másik fontos feladat a munka világához és az önálló felnőtt életéhez kapcsolódó anyanyelvi kompetenciák fejlesztése, különös tekintettel a szövegalkotási, szövegértési képességekre.

Az óraszámok 80%-át a kerettantervben meghatározott törzsanyag tanítására kell fordítani. Ha a szaktanár úgy ítéli meg, hogy a törzsanyag elsajátításához tanulóinak az órakeret akár 100%-ára szüksége van, rendelkezhet ezekkel az órákkal. Ha elegendő a törzsanyag elsajátításához az órák 80%-a, akkor az órakeret fennmaradó 20%-át szabadon választott témák feldolgozására fordíthatja a szaktanár, melyek kiválasztásába bevonhatja a tanulóit. A választást segítő javaslatokat a részletesen szabályozott kötelező törzsanyag mellett szintén a kerettanterv tartalmazza.

Az összetett tantárgyi célrendszer megvalósításához szükséges a tudatosan választott, változatos és sokszínű tanuló tevékenységre ösztönző módszerek alkalmazása. A módszerek kiválasztásakor a tanulócsoporthoz sajátosságait úgy kell figyelembe venni, hogy azok segítsék a differenciálást és az órák élményt adók legyenek. A tanuló tevékenységekre és együttműködésre épülő módszerek erősítik a tanuló problémamegoldó képességét, és képessé teszi őt arra, hogy összekapcsolja, együtt értelmezze a különböző forrásokból nyert sokféle információt.

Az értékelési eljárások alkalmazásakor fontos a tanuló teljesítményének kiegyensúlyozott, szóban és írásban történő megítélése.

B) FŐ TÉMAKÖRÖK

Fő témakörök az 1-4. évfolyamon

- 1. Beszéd és kommunikáció**
- 2. Olvasás, szövegértés**
- 3. Írás, helyesírás**
- 4. Nyelvi tudatosság, anyanyelvi ismeretek**

Fő témakörök az 5-8. Évfolyamon

MAGYAR NYELV

- 1. A kommunikáció alapjai**
- 2. Szövegértés és szövegalkotás a gyakorlatban**
- 3. Allandósult szókapcsolatok, közmondások, szóláshasonlatok, szállóigék**
- 4. Helyesírás, nyelvhelyesség**
- 5. A nyelvi szintek: hangok, szóelemek, szavak, szó szerkezetek, mondat, szöveg**
- 6. A szóalkotás módjai**
- 7. Nyelvtörténet, nyelvrokonság; a legújabb kutatások eredményei**
- 8. A magyar nyelv földrajzi, társadalmi változatai**
- 9. A könyv- és könyvtárhasználat, a kultúra helyszínei**

IRODALOM

- 1. Család, otthon, nemzet - mese, monda, mítosz**
- 2. Szülőföld, táj**
- 3. Szeretet, hazaszeretet, szerelem**
- 4. Hősök az irodalomban**
- 5. A 19. századi magyar irodalom elbeszélő költeményei: Petőfi Sándor: János vitéz, Arany János: Toldi**
- 6. Prózaí nagyepika: Molnár Ferenc: A Pál utcai fiúk és Gárdonyi Géza: Egri csillagok**
- 7. A kerettantervben ajánlottak alapján egy szabadon választott mese vagy ifjúsági regény a magyar irodalomból**
- 8. A kerettantervben ajánlottak alapján egy szabadon választott ifjúsági regény a világirodalomból**
- 9. Szabadon választott ifjúsági regény a magyar vagy a világirodalomból**
- 10. Korok és portrék: szabadság, szerelem**
- 11. Kárpát-medencei irodalmunk a 20. században**
- 12. A 20. századi történelem az irodalomban**
- 13. Szórakoztató irodalom**

Fő témakörök a 9-12. Évfolyamon

MAGYAR NYELV

- 1. A kommunikáció - fogalma, típusai, zavarai, eszközei; a digitális kommunikáció; a munka világa**
- 2. Általános nyelvi ismeretek: a nyelv és a nyelvi rendszer - a nyelv szerkezeti jellemzői, a magyar és idegen nyelvek**
- 3. A szöveg - fogalma, szerkezete, típusai; a szövegkohézió, a szövegértelem összetevői, a szövegalkotás**
- 4. Stilisztika - stílusrétegek, stílushatás, stíluseszközök (szóképek, zeneiség stb.)**
- 5. Jelentés - jel és jelentés**
- 6. A nyelv változása - nyelvjáráások, nyelvi tervezés, nyelvi norma**
- 7. Retorika - a beszédfajták, a beszéd felépítése, az érvtípusok, a hatékony tárgyalástechnika**
- 8. Pragmatika - a megnyilatkozás fogalma, társalgási forduló, beszédaktus, együttműködési elv**
- 9. Nyelvtörténet - nyelvrokonság, nyelvemlékek**
- 10. Szótárhasználat**

IRODALOM

- 1. Bevezetés az irodalomba, az irodalom és hatása**
- 2. Az irodalom ősi formái: mágia, mítosz, mitológia**
- 3. A görög és római irodalom**
- 4. A Biblia világa és hatása**
- 5. Portrék, életművek, metszetek, szemelvények a magyar és világirodalomból a középkortól napjainkig - művelődéstörténeti korok, korstílusok, stíluskorszakok alapján**
- 6. A XX. századi történelem az irodalomban**
- 7. Az irodalom határterületei**

C) TANULÁSI EREDMÉNYEK

Átfogó célként kitűzött, valamint a fejlesztési területekhez kapcsolódó tanulási eredmények (általános követelmények) az 1-4. évfolyamon

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

- 1. az életkorának és egyéni adottságainak megfelelő, hallott és olvasott szövegeket megérti;**
- 2. felkészülés után tagolt szöveget érthetően és pontosan olvas hangosan;**
- 3. életkorának megfelelően és adottságaihoz mérten kifejezően, érthetően, az élethelyzethez igazodva kommunikál;**
- 4. az életkorának és egyéni képességeinek megfelelően alkot szövegeket szóban és írásban;**
- 5. segítséggel egyéni érdeklődésének megfelelő olvasmányt választ, amelyről beszámol;**
- 6. érdeklődésének megfelelően, hagyományos és digitális szövegek által bővíti ismereteit;**
- 7. megfogalmazza saját álláspontját, véleményét;**
- 8. egyéni sajátosságaihoz mérten törekszik a rendezett írásképre, esztétikus fűzetvezetésre;**
- 9. a tanult nyelvi, nyelvtani, helyesírási ismereteket képességeihez mérten alkalmazza;**
- 10. élményeket és tapasztalatokat szerez változatos irodalmi szövegek megismerésével, olvasásával.**

SZÖVEGÉRTÉS

OLVASÁSI KÉSZSÉGET MEGALAPOZÓ KÉPESSÉGEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

- 1. részt vesz a testséma-tudatosságot fejlesztő tevékenységekben (szem-kéz koordináció, térérzékelés, irányok, arányok, jobb-bal oldal összehangolása, testrészek tudatosítása) és érzékelő játékokban;**
- 2. megérti és használja a tér- és időbeli tájékozódáshoz szükséges szókincset;**
- 3. észleli, illetve megérti a nyelv alkotóelemeit, hangot, betűt, szótagot, szót, mondatot, szöveget, és azokra válaszokat fogalmaz meg;**
- 4. beszédlegzése és artikulációja megfelelő; figyelmet fordít a hangok időtartamának helyes ejtésére, a beszéd helyes ritmusára, hangsúlyára, tempójára, az élethelyzetnek megfelelő hangerőválasztásra;**
- 5. a szavakat hangokra, szótagokra bontja;**
- 6. hangokból, szótagokból szavakat épít;**
- 7. biztosan ismeri az olvasás jelrendszerét.**

SZÓKINCSFEJLESZTÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

- 1. felismeri, értelmezi a szövegben a számára ismeretlen szavakat, kifejezéseket; digitális forrásokat is használ;**
- 2. egyszerű magyarázat, szemléltetés (szóbeli, képi, dramatikus tevékenység) alapján megérti az új kifejezés jelentését;**
- 3. a megismert szavakat, kifejezéseket a nyelvi fejlettségi szintjén alkalmazza;**

4. használ életkorának megfelelő digitális és hagyományos szótárakat.

SZÖVEGÉRTÉS, OLVASÁSI STRATÉGIÁK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. adottságaihoz mértén, életkorának megfelelően szöveget hangos vagy néma olvasás útján megért;
2. részt vesz népmesék és műmesék, regék, mondák, történetek közös olvasásában és feldolgozásában;
3. rövid meséket közösen olvas, megért, feldolgoz;
4. néma olvasás útján megérti az írott utasításokat, közléseket, kérdéseket, azokra adekvát módon reflektál;
5. megérti a közösen olvasott rövid szövegeket, részt vesz azok olvasásában, feldolgozásában;
6. önállóan, képek, grafikai szervezők (kerettörténet, történetterkép, mesetáblázat, karakter-terkép, történetpiramis stb.) segítségével vagy tanítói segédlettel a szöveg terjedelmétől függően összefoglalja a történetet;
7. értő figyelemmel követi a tanító, illetve társai felolvasását;
8. felkészülés után tagolt szöveget érthetően olvas hangosan;
9. a szöveg megértését igazoló feladatokat végez;
10. önállóan, képek vagy tanítói segítség alapján a szöveg terjedelmétől függően kiemeli annak lényeges elemeit, összefoglalja azt;
11. alkalmaz alapvető olvasási stratégiákat;
12. az olvasott szöveghez illusztrációt készít, a hiányos illusztrációt kiegészíti, vagy a meglévőt társítja a szöveggel;
13. az olvasott szövegekben kulcsszavakat azonosít, a főbb szerkezeti egységeket önállóan vagy segítséggel elkülöníti;
14. egyszerű, játékos formában megismerkedik a szövegek különböző modalitásával, médiumok szövegalkotó sajátosságainak alapjaival.

HALLÁS UTÁNI MEGÉRTÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megérti a szóbeli utasításokat, kérdéseket, az adottságainak és életkorának megfelelő szöveg tartalmát;
2. mozgósítja a hallott szöveg tartalmával kapcsolatos ismereteit, élményeit, tapasztalatait, és összekapcsolja azokat;
3. megérti az életkorának megfelelő nyelvi és nem nyelvi üzeneteket, és azokra a kommunikációs helyzetnek megfelelően reflektál.

SZÖVEGALKOTÁS

ÍRÁSKÉSZSÉGET MEGALAPOZÓ KÉPESSÉGEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. részt vesz nagymozgást és finommotorikát fejlesztő tevékenységekben, érzékelő játékokban;
2. tér- és síkbeli tájékozódást fejlesztő feladatokat megold;
3. saját tempójában elsajátítja az anyanyelvi írás jelrendszerét;
4. szavakat, szószerkezeteket, 3-4 szavas mondatokat leír megfigyelés, illetve diktálás alapján;
5. az egyéni sajátosságaihoz mértén olvashatóan ír, törekszik a rendezett írásképre, esztétikus fűzetvezetésre.

SZÓBELI SZÖVEGALKOTÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. adottságaihoz mértén, életkorának megfelelően érthetően, az élethelyzethez igazodva kommunikál;
2. részt vesz a kortársakkal és felnőttekkel való kommunikációban, beszélgetésben, vitában, és alkalmazza a megismert kommunikációs szabályokat;
3. használja a kapcsolat-felvételi, kapcsolattartási, kapcsolatlezárási formákat: köszönés, kérés, megszólítás, kérdezés; testtartás, testtávolság, tekintettartás, hangsúly, hanglejtés, hangerő, hangszín, megköszönés, elköszönés;
4. élményeiről segítséggel vagy önállóan beszámol;
5. megadott szempontok alapján szóban mondatokat és 3-4 mondatos szöveget alkot;
6. bekapcsolódik párbeszédnek, dramatikus helyzetgyakorlatok, szituációs játékok megalkotásába;
7. a tanult verseket, mondókákat, rövidebb szövegeket szöveghűen, érthetően tolmácsolja.

ÍRÁSBELI SZÖVEGALKOTÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a hallás és olvasás alapján megfigyelt szavakat, szó szerkezeteket, mondatokat önállóan leírja;
2. egyéni képességeinek megfelelően alkot szövegeket írásban;
3. gondolatait, érzelmeit, véleményét a kommunikációs helyzetnek megfelelően, néhány mondatban írásban is megfogalmazza;
4. a szövegalkotáskor törekszik a megismert helyesírási szabályok alkalmazására, meglévő szokásainak aktivizálására.

KREATÍV ÉS DIGITÁLIS SZÖVEGALKOTÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. tanítói segítséggel megadott rímpárokból, különböző témákban 2-4 soros verset alkot;
2. megadott szempontok alapján rövid mesét ír, kiegészít vagy átalakít;
3. a megismert irodalmi szövegekhez, iskolai eseményekhez plakátot, meghívót, saját programjaihoz meghívót készít hagyományosan és digitálisan;
4. alapvető hagyományos és digitális kapcsolattartó formákat alkalmaz.

OLVASÓVÁ NEVELÉS

ÍRODALMI ALKOTÁSOK BEFOGADÁSA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. nyitott az irodalmi művek befogadására;
2. könyvet kölcsönöz a könyvtárból, és azt el is olvassa, élményeit, gondolatait megosztja;
3. ajánlással, illetve egyéni érdeklődésének és az életkori sajátosságainak megfelelően választott irodalmi alkotást ismer meg;
4. részt vesz az adott közösség kultúrájának megfelelő gyermekirodalmi mű közös olvasásában, és nyitott annak befogadására;

5. verbális és vizuális módon vagy dramatikus eszközökkel reflektál a szövegre, megfogalmazza a szöveg alapján benne kialakult képét;
6. részt vesz népmesék és műmesék közös olvasásában, feldolgozásában.

HAGYOMÁNYOS ÉS DIGITÁLIS SZÖVEGEK OLVASÁSA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. különböző célú, rövidebb tájékoztató, ismeretterjesztő szövegeket olvas hagyományos és digitális felületen;
2. ismer és használ az életkorának megfelelő nyomtatott és digitális forrásokat az ismeretei bővítéséhez, rendszerezéséhez.

GONDOLKODÁS, VÉLEMÉNYALKOTÁS

KULTURÁLT VÉLEMÉNYNYILVÁNÍTÁS, VITAKULTÚRA A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a mesék, történetek szereplőinek cselekedeteiről kérdéseket fogalmaz meg, véleményt alkot;
2. megfogalmazza, néhány érvel alátámasztja saját álláspontját; meghallgatja társai véleményét;
3. különbséget tesz mesés és valószerű történetek között;
4. megfigyeli és összehasonlítja a történetek tartalmát és a saját élethelyzetét;
5. részt vesz dramatikus játékokban.

ÖNÁLLÓ FELADATVÉGZÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a feladatvégzéshez szükséges személyes élményeit, előzetes tudását felidézi;
2. képzeletét a megértés érdekében mozgósítja;
3. ismer és alkalmaz néhány alapvető tanulási technikát;
4. gyakorolja az ismeretfeldolgozás egyszerű technikáit;
5. információkat, adatokat gyűjt a szövegből, kiemeli a bekezdések lényegét; tanítói segítséggel vagy önállóan megfogalmazza azt;
6. bővíti a témáról szerzett ismereteit egyéb források feltárásával, gyűjtőmunkával, könyvtárhasználattal, filmek, médiatermékek megismerésével;
7. írásbeli munkáját segítséggel vagy önállóan ellenőrzi és javítja.

ANYANYELVI KULTÚRA, ANYANYELVI ISMERETEK

HANGTANI, ALAKTANI ÉS HELYESÍRÁSI TUDATOSSÁG A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megfigyeli, és tapasztalati úton megkülönbözteti egymástól a magánhangzókat és a mássalhangzókat, valamint időtartamukat;
2. különbséget tesz az egyjegyű, a kétjegyű és a háromjegyű betűk között;
3. a hangjelölés megismert szabályait jellemzően helyesen alkalmazza a tanult szavakban;
4. a mondatot nagybetűvel kezdi, alkalmazza a mondat hanglejtésének, a beszélő szándékának megfelelő mondatvégi írásjeleket;
5. biztosan ismeri a kis- és nagybetűs ábécét, azonos és különböző betűkkel kezdődő szavakat betűrendbe sorol; a megismert szabályokat alkalmazza digitális felületen való kereséskor is;

6. felismeri, jelentésük alapján csoportosítja, és önállóan vagy segítséggel helyesen leírja az élőlények, tárgyak, gondolati dolgok nevét;

7. a több hasonló élőlény, tárgy nevét kis kezdőbetűvel írja;

8. a személyneveket, állatneveket és a lakóhelyhez kötődő helyneveket nagy kezdőbetűvel írja le;

9. törekszik a tanult helyesírási ismeretek alkalmazására.

A NYELVI, NYELVTANI EGYSÉGEK, NYELVI ELEMZŐKÉSZSÉG

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. kérdésre adott válaszában helyesen toldalékolja a szavakat;

2. önállóan felismeri és elkülöníti az egytövű ismert szavakban a szóötvet és a toldalékot;

3. biztosan szótagol, alkalmazza az elválasztás szabályait;

4. helyesen alkalmazza a szóbeli és írásbeli szövegalkotásában az idő kifejezésének nyelvi eszközeit;

5. a kiejtéssel megegyező rövid szavak leírásában követi a helyesírás szabályait;

6. a kiejtéstől eltérő ismert szavakat megfigyelés, szóelemzés alkalmazásával megfelelően leírja;

7. ellentétes jelentésű és rokon értelmű kifejezéseket gyűjt, azokat a beszédhelyzetnek megfelelően használja az írásbeli és szóbeli szövegalkotásban;

8. megkülönbözteti a szavak egyes és többes számát;

9. felismeri és önállóan vagy segítséggel helyesen leírja a tulajdonságot kifejező szavakat és azok fokozott alakjait;

10. felismeri, önállóan vagy segítséggel helyesen leírja az ismert cselekvést kifejező szavakat;

11. megkülönbözteti a múltban, jelenben és jövőben zajló cselekvéseket, történéseket.

ÁLLANDÓSULT SZÓKAPCSOLATOK, SZÓLÁSOK, KÖZMONDÁSOK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismer és ért számos egyszerű közmondást és szólást, szóláshasonlatot, közmondást, találós kérdést, nyelvtörőt, kiszámolót, mondókát;

2. megérti és használja az ismert állandósult szókapcsolatokat;

3. különféle módokon megjeleníti az ismert szólások, közmondások jelentését.

IRODALMI KULTÚRA, IRODALMI ISMERETEK

AZ IRODALMI NYELV SAJÁTÓSÁGAI, IRODALMI MŰFAJOK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. élményeket és tapasztalatokat szerez változatos irodalmi szövegtípusok és műfajok - magyar klasszikus, kortárs magyar alkotások - megismerésével;

2. élményeket és tapasztalatokat szerez néhány szövegtípusról és műfajról, szépirodalmi és ismeretközlő szövegről;

3. részt vesz különböző műfajú és megjelenésű szövegek olvasásában és feldolgozásában;

4. a közös olvasás, szövegfeldolgozás során megismer néhány életkorának megfelelő mesét, elbeszélést;

5. megtapasztalja az életkorának, érdeklődésének megfelelő szövegek befogadásának és előadásának élményét és örömét;
6. megfigyeli a költői nyelv sajátosságait; élményeit az általa választott módon megfogalmazza, megjeleníti;
7. részt vesz ismert szövegek (magyar népi mondókák, kiszámolók, nyelvtörők, népdalok, klasszikus és kortárs magyar gyerekversek, mesék) mozgásos-játékos feldolgozásában, dramatikus elemekkel történő élményszerű megjelenítésében, érzületileg, lelkuiletileg átérzi azokat;
8. segítséggel vagy önállóan előad ritmuskíséréssel verseket;
9. olvas és megért rövidebb nép- és műköltészeti alkotásokat, rövidebb epikai műveket, verseket;
10. megtapasztalja a vershallgatás, a versmondás, a versolvasás örömét és élményét;
11. érzékeli és átéli a vers ritmusát és hangulatát;
12. a versek hangulatát kifejezi különféle érzékszervi tapasztalatok segítségével (színek, hangok, illatok, tapintási élmények stb.);
13. a tanító vagy társai segítségével, együttműködésével verssorokat, versrészleteket memorizál;
14. felismeri, indokolja a cím és a szöveg közötti összefüggést, azonosítja a történetekben, elbeszélő költeményekben a helyszínt, a szereplőket, a konfliktust és annak megoldását;
15. szövegszerűen felidézi Kölcsey Ferenc: Himnusz, Vörösmarty Mihály: Szózat, Petőfi Sándor: Nemzeti dal című verseinek részleteit;
16. részt vesz rövid mesék, történetek dramatikus, bábos és egyéb vizuális, digitális eszközökkel történő megjelenítésében, saját gondolkodási és nyelvi szintjén megfogalmazza a szöveg hatására benne kialakult képet.

ALKOTÓK, MŰVEK A GYERMEKIRODALOMBÓL

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megismer néhány mesét és történetet a magyar és más népek irodalmából;
2. megismer néhány klasszikus verset a magyar irodalomból;
3. élményt és tapasztalatot szerez különböző ritmikájú lírai művek megismerésével a kortárs és a klasszikus magyar gyermeklírából és a népköltészeti alkotásokból;
4. segítséggel, majd önállóan szöveghűen felidéz néhány könnyen tanulható, rövidebb verset, mondókat, versrészletet, prózai és dramatikus szöveget, szövegrészletet;
5. a tanult verseket, mondókat, rövidebb szövegeket szöveghűen, érthetően tolmácsolja;
6. részt vesz legalább két hosszabb terjedelmű magyar gyermekirodalmi alkotás feldolgozásában.

A KULTURÁLIS EMLÉKEZETHEZ ÉS NEMZETI HAGYOMÁNYHOZ KAPCSOLÓDÓ SZÖVEGEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. jellemző és ismert részletek alapján azonosítja a nemzeti ünnepeken elhangzó költemények részleteit, szerzőjüket megnevezi;
2. megéli és az általa választott formában megjeleníti a közösséghez tartozás élményét;

3. megismer a jeles napokhoz, ünnepekhez kapcsolódó szövegeket, dalokat, szokásokat, népi gyermekjátékokat;
4. megfigyeli az ünnepek, hagyományok éves körforgását;
5. nyitottá válik a magyarság értékeinek megismerésére, megalapozódik nemzeti identitástudata, történelmi szemlélete;
6. képes családjából származó közösségi élményeit megfogalmazni, összevetni az iskolai élet adottságaival, a témakört érintő beszélgetésekben aktívan részt venni;
7. törekszik a világ tapasztalati úton történő megismerésére, értékeinek tudatos megóvására;
8. ismeri a keresztény, keresztényen ünnepköröket (karácsony, húsvét, pünkösd), jelképeket, nemzeti és állami ünnepeket (március 15., augusztus 20., október 23.), népszokásokat (Márton-nap, Luca-nap, betlehemezés, húsvéti locsolkodás, pünkösdölés);
9. ismerkedik régi magyar mesterségekkel, irodalmi művek olvasásával és gyűjtőmunkával.

A KULTÚRA HELYSZÍNEI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megismer gyermekirodalmi alkotás alapján készült filmet, médiatermékét;
2. részt vesz gyerekeknek szóló kiállítások megismerésében, alkotásaival hozzájárul létrehozásukhoz;
3. megismer a szűkebb környezetéhez kötődő irodalmi és kulturális emlékeket, emlékhelyeket;
4. megismeri saját lakóhelyének irodalmi és kulturális értékeit.

Átfogó célként kitűzött, valamint a fejlesztési területekhez kapcsolódó tanulási eredmények (általános követelmények) az 5-8. évfolyamon

ANYANYELVI KULTÚRA, ANYANYELVI ISMERETEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. elkülöníti a nyelv szerkezeti egységeit, megnevezi a tanult elemeket;
2. ismeri a magyar hangrendszer főbb jellemzőit és a hangok kapcsolódási szabályait. Írásban helyesen jelöli;
3. funkciójuk alapján felismeri és megnevezi a szóelemeket és szófajokat;
4. a szövegben felismer és funkciójuk alapján azonosít alapvető és gyakori szószerkezeteket (alanyos, határozós, jelzős, tárgyas);
5. szerkezetük alapján megkülönbözteti az egyszerű és összetett mondatokat;
6. felismeri és elemzi a főbb szóelemek mondat- és szövegbeli szerepét, törekszik helyes alkalmazásukra;
7. megfigyeli és elemzi a mondat szórendjét, a szórendi változatok, valamint a környező szöveg kölcsönhatását;
8. érti és megnevezi a tanult nyelvi egységek szövegbeli szerepét;
9. felismeri és megnevezi a főbb szóalkotási módokat: szóösszetétel, szóképzés, néhány ritkább szóalkotási mód;
10. tanári irányítással, néhány szempont alapján összehasonlítja az anyanyelv és a tanult idegen nyelv sajátosságait;

11. megfigyeli, elkülöníti és funkciót társítva értelmezi a környezetében előforduló nyelvváltozatokat (nyelvjárások, csoportnyelvek, rétegnyelvek);
12. felismeri és megnevezi a nyelvi és nem nyelvi kommunikáció elemeit;
13. használja a digitális kommunikáció eszközeit, megnevezi azok főbb jellemző tulajdonságait;
14. megfigyeli és értelmezi a tömegkommunikáció társadalmat befolyásoló szerepét;
15. felismeri a kommunikáció főbb zavarait, alkalmaz korrekciós lehetőségeket;
16. alkalmazza az általa tanult nyelvi, nyelvtani, helyesírási, nyelvhelyességi ismereteket;
17. ismeri és alkalmazza helyesírásunk alapelveit: kiejtés, szóelemzés, hagyomány, egyszerűsítés;
18. társai és saját munkájában a tanult formáktól eltérő, gyakran előforduló helyesírási hibákat felismeri és javítja;
19. etikusan és kritikusan használja a hagyományos papíralapú, illetve a világhálón található és egyéb digitális adatbázisokat.

IRODALMI KULTÚRA, IRODALMI ISMERETEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. elolvassa a kötelező olvasmányokat, és saját örömeire is olvas;
2. megérti az irodalmi mű szövegszerű és elvont jelentéseit;
3. a tanult fogalmakat használva beszámol a megismert műről;
4. megismeri és elkülöníti a műnemeket, illetve a műnemekhez tartozó főbb műfajokat, felismeri és megnevezi azok poétikai és retorikai jellemzőit;
5. összekapcsol irodalmi műveket különböző szempontok alapján (téma, műfaj, nyelvi kifejezőeszközök);
6. elkülöníti az irodalmi művek főbb szerkezeti egységeit;
7. összehasonlít egy adott irodalmi művet annak adaptációival (film, festmény, stb.);
8. felismeri, és bemutatja egy adott műfaj főbb jellemzőit;
9. az irodalmi szövegek befogadása során felismer és értelmez néhány alapvető nyelvi-stilisztikai eszközt: szóképek, alakzatok stb.;
10. a megismert epikus művek cselekményét összefoglalja, fordulópontjait önállóan ismerteti;
11. elkülöníti és jellemzi a fő- és mellékszereplőket, megkülönbözteti a helyszíneket, az idősíkokat, azonosítja az előre- és visszautalásokat;
12. felismeri és a szövegből vett példával igazolja az elbeszélő és a szereplő nézőpontja közötti eltérést;
13. a szövegből vett idézetekkel támasztja alá, és saját szavaival fogalmazza meg a lírai szöveg hangulati jellemzőit, a befogadás során keletkezett érzéseit és gondolatait;
14. azonosítja a versben a lírai én különböző megszólalásait, és elkülöníti a mű szerkezeti egységeit;
15. felismeri a tanult alapvető rímképleteket (páros rím, keresztrím, bokorrím), és azonosítja az olvasott versek ritmikai, hangzashelyi hasonlóságait és különbségeit;
16. ismer és felismer néhány alapvető lírai műfajt;
17. szöveghűen, értőn mondja el a memoriterként tanult lírai műveket;

18. drámai műveket olvas és értelmez, előadásokat, feldolgozásokat megnéz (pl.: mesedráma, vígjáték, ifjúsági regény adaptációja);

19. a nemzeti hagyomány szempontjából meghatározó néhány mű esetén bemutatja a szerzőhöz és a korszakhoz kapcsolódó legfőbb jellemzőket.

MŰISMERET

A.

A tanuló olvassa és önálló, illetve osztálytermi munka keretében feldolgozza a kerettantervben kötelezően és részletesen meghatározott műveket, illetve műrészleteket a B) pontban felsorolt szerzőktől.

A tanuló olvassa és önálló, illetve osztálytermi munka keretében feldolgozza a kerettantervben kötelezően és részletesen meghatározott bibliai történeteket, görög mitoszokat, magyar mitoszokat, hősöket, mondákat.

A tanuló olvassa és önálló, illetve osztálytermi munka keretében feldolgozza a kerettantervben felsoroltak közül választható magyar ifjúsági és meseregényt, illetve világirodalmi ifjúsági regényt.

B. ALKOTÓK

A tanuló olvassa és önálló, illetve osztálytermi munka keretében feldolgozza az alábbi szerzők kerettantervben részletesen meghatározott egyes műveit:

Ady Endre, Áprily Lajos, Arany János, Babits Mihály; Balassi Bálint; Berzsenyi Dániel, Choli Daróczy József; Agatha Christie, Csokonai Vitéz Mihály, Csukás István, Daniel Defoe, Tonke Dragt, Dsida Jenő, Fazekas Mihály, Fekete István, Gárdonyi Géza, Herczeg Ferenc, Illyés Gyula, Janus Pannonius, Jókai Mór, József Attila, Juhász Gyula, Kányádi Sándor, Karinthy Frigyes; Kittenberger Kálmán, Kós Károly, Kosztolányi Dezső, Kölcsey Ferenc, , Lázár Ervin, Mándy Iván, Márai Sándor, Mikes Kelemen, Mikszáth Kálmán, Molière, Molnár Ferenc, Móra Ferenc, Móricz Zsigmond, Nagy László, Nyíró József, George Orwell, Örkény István, Petőfi Sándor, Pilinszky János; Radnóti Miklós, Reményik Sándor, Antoine Saint-Exupéry, William Shakespeare, Sütő András, Szabó Lőrinc; Szabó Magda, Széchenyi Zsigmond, Tamási Áron, Tóth Árpád, Jules Verne, Vörösmarty Mihály, Wass Albert, Weöres Sándor, Zrínyi Miklós

A memoriterek és a kötelező olvasmányok (C, D) a közös irodalmi műveltség (kulturális kód) legfontosabb elemeit tartalmazzak.

C. MEMORITEREK

Ady Endre: Örízem a szemed; Arany János: Rege a csodaszarvasról (részletek); Családi kör (részletek); A walesi bárdok (részletek); Toldi részletek; Csokonai Vitéz Mihály: Tartózkodó kérelem, A Reményhez; József Attila: Születésnapomra, Mama; Kányádi Sándor: Két nyárfa; Kölcsey Ferenc: Himnusz - teljes szöveg, Huszt, Emléklapra; Petőfi Sándor: János vitéz (részletek); Nemzeti dal, Szeptember végén, Szabadság, szerelem; Radnóti Miklós: Nem tudhatom; Reményik Sándor: Templom és iskola (részletek); Vörösmarty Mihály: Szózat; Weöres Sándor: Ó ha cinke volnék.

D. KÖTELEZŐ OLVASMÁNYOK

Arany János: Toldi; Gárdonyi Géza: Egri csillagok; Jókai Mór: A nagyenyedi két fűzfa; Mikszáth Kálmán: Szent Péter esernyője vagy A két koldusdiák; A néhai bárány; Molnár Ferenc: A Pál utcai fiúk; Móricz Zsigmond: Légy jó mindhalálig vagy Pillangó; Hét krajcár; Petőfi Sándor: János vitéz; Shakespeare, William: Szentivánéji álom vagy Molière: A képzelt beteg; Szabó Magda: Abigél.
Szabadon választható magyar ifjúsági vagy meseregény; szabadon választható világirodalmi ifjúsági regény.

SZÖVEGÉRTÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megérti az életkorának megfelelő hallott és olvasott szövegeket;
2. kifejezően tudja olvasni és értelmezni az életkorának megfelelő különböző műfajú és megjelenésű szövegeket. A tanuló felismeri és a tanár segítségével értelmezi a számára ismeretlen kifejezéseket;
3. felismeri és szükség szerint a tanár segítségével értelmezi a szövegben számára ismeretlen kifejezéseket;
4. a lábjegyzetek, a digitális és nyomtatott szótárak használatával önállóan értelmezi az olvasott szöveget;
5. a pedagógus irányításával kiválasztja a rendelkezésre álló digitális forrásokból a megfelelő információkat;
6. különbséget tesz a jelentésszerkezetben a szó szerinti és metaforikus értelmezés között;
7. alkalmazza a különböző olvasási típusokat és szöveg-feldolgozási módszereket;
8. összekapcsolja ismereteit a szöveg tartalmával, és reflektál azok összefüggéseire;
9. az olvasott szövegeket szerkezeti egységekre tagolja;
10. szóbeli vagy képi módszerekkel megfogalmazza, megjeleníti a szöveg alapján kialakult érzéseit, gondolatait;
11. az életkorának megfelelő szöveg alapján jegyzetet, vázlatot készít;
12. a tanulási tevékenységében hagyományos és digitális forrásokat használ, ezt mérlegelő gondolkodással és etikusan teszi.

SZÖVEGALKOTÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. érthetően, a kommunikációs helyzetnek megfelelően beszél;
2. gondolatait, érzelmeit, véleményét a kommunikációs helyzetnek megfelelően, érvekkel alátámasztva fogalmazza meg, és mások véleményét is figyelembe veszi;
3. a tanult szövegeket szöveghűen és mások számára követhetően tolmácsolja;
4. az általa tanult hagyományos és digitális szövegtípusok megfelelő tartalmi és műfaji követelményeinek megfelelően alkot szövegeket;
5. a szövegalkotás során alkalmazza a tanult helyesírási és szerkesztési szabályokat, használja a hagyományos és a digitális helyesírási szabályzatot és szótárt;
6. az egyéni sajátosságaihoz mértén tagolt, rendezett, áttekinthető írásképpel, egyértelmű javításokkal alkot szöveget;
7. tanári segítséggel kreatív szöveget alkot a megismert műhöz kapcsolódóan hagyományos és digitális formában;

8. egyszerű rímes és rímtelen verset alkot.

OLVASÓVÁ NEVELÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

- 1. életkorának megfelelő irodalmi szövegeket olvas;**
- 2. érthetően, kifejezően és pontosan olvas;**
- 3. egy általa elolvasott művet ajánl kortársainak;**
- 4. a tanult szövegeket szövegűen és mások számára követhetően tolmácsolja;**
- 5. megfogalmazza vagy társaival együttműködve drámajátékban megjeleníti egy mű megismerése során szerzett tapasztalatait, élményeit.**

MÉRLEGELŐ GONDOLKODÁS, VÉLEMÉNYALKOTÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

- 1. személyes véleményt alakít ki a szövegek és művek által felvetett problémákról (pl. döntési helyzetek, motivációk, konfliktusok), és véleményét indokolja;**
- 2. megérti mások álláspontját, elfogadja azt, vagy a sajátja mellett érveket fogalmaz meg;**
- 3. személyes tapasztalatait összeköti a művekben megismert konfliktusokkal, érzelmi állapotokkal;**
- 4. a feladatvégzés során hatékony közös munkára, együttműködésre törekszik.**

Átfogó célként kitűzött, valamint a fejlesztési területekhez kapcsolódó tanulási eredmények (általános követelmények) a 9-12. évfolyamon

ANYANYELVI KULTÚRA, ANYANYELVI ISMERETEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

- 1. az anyanyelvről szerzett ismereteit alkalmazva képes a kommunikációjában a megfelelő nyelvváltozat kiválasztására, használatára;**
- 2. felismeri a kommunikáció zavarait, kezelésükre stratégiát dolgoz ki;**
- 3. felismeri és elemzi a tömegkommunikáció befolyásoló eszközeit, azok céljait és hatásait;**
- 4. reflektál saját kommunikációjára, szükség esetén változtat azon;**
- 5. ismeri az anyanyelvét, annak szerkezeti felépítését, nyelvhasználata tudatos és helyes;**
- 6. ismeri a magyar nyelv hangtanát, alaktanát, szófajtanát, mondattanát, ismeri és alkalmazza a tanult elemzési eljárásokat;**
- 7. felismeri és megnevezi a magyar és a tanult idegen nyelv közötti hasonlóságokat és eltéréseket;**
- 8. ismeri a szöveg fogalmát, jellemzőit, szerkezeti sajátosságait, valamint a különféle szövegtípusokat és megjelenésmódokat;**
- 9. felismeri és alkalmazza a szövegösszetartó grammatikai és jelentésbeli elemeket, szövegépítése arányos és koherens;**
- 10. ismeri a stílus fogalmát, a stíluselemeket, a stílushatást, a stíluskorszakokat, stílusrétegeket, ismereteit a szöveg befogadása és alkotása során alkalmazza;**
- 11. szövegelemzéskor felismeri az alakzatokat és a szóképeket, értelmezi azok hatását, szerepét, megnevezi típusaikat;**

12. ismeri a nyelvhasználatban előforduló különféle nyelvváltozatokat (nyelvjárások, csoportnyelvek, rétegnyelvek), összehasonlítja azok főbb jellemzőit;

13. alkalmazza az általa tanult nyelvi, nyelvtani, helyesírási, nyelvhelyességi ismereteket;

14. a retorikai ismereteit a gyakorlatban is alkalmazza;

15. ismeri és érti a nyelvrokonság fogalmát, annak kritériumait;

16. ismeri a magyar nyelv eredetének hipotéziseit, és azok tudományosan megalapozott bizonyítékait;

17. érti, hogy nyelvünk a történelemben folyamatosan változik, ismeri a magyar nyelvtörténet nagy korszakait, kiemelkedő jelentőségű nyelvemlékeit;

18. ismeri a magyar nyelv helyesírási, nyelvhelyességi szabályait;

19. tud helyesen írni, szükség esetén nyomtatott és digitális helyesírási segédleteket használ;

20. etikusan és kritikusan használja a hagyományos, papír alapú, illetve a világhálón található és egyéb digitális adatbázisokat.

IRODALMI KULTÚRA, IRODALMI ISMERETEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. elolvassa a kötelező olvasmányokat, és saját örömeire is olvas;

2. felismeri és elkülöníti a műnemeket, illetve a műnemekhez tartozó műfajokat, megnevezi azok poétikai és retorikai jellemzőit;

3. megérti, elemzi az irodalmi mű jelentésszerkezetének szintjeit;

4. értelmezésében felhasználja irodalmi és művészeti, történelmi, művelődéstörténeti ismereteit;

5. összekapcsolja az irodalmi művek szerkezeti felépítését, nyelvi sajátosságait azok tartalmával és értékszerkezetével;

6. az irodalmi mű értelmezése során figyelembe veszi a mű keletkezéstörténeti háttérét, a műhöz kapcsolható filozófiai, eszmetörténeti szempontokat is;

7. összekapcsolja az irodalmi művek szövegének lehetséges értelmezéseit azok társadalmi-történelmi szerepével, jelentőségével;

8. összekapcsol irodalmi műveket különböző szempontok alapján (motivumok, történelmi, erkölcsi kérdésfelvetések, művek és parafrázisaik);

9. összehasonlít egy adott irodalmi művet annak adaptációival (film, festmény, zenemű, animáció, stb.), összehasonlításakor figyelembe veszi az adott művészeti ágak jellemző tulajdonságait;

10. epikai és drámai művekben önállóan értelmezi a cselekményszálak, a szerkezet, az időszerkezet (lineáris, nem lineáris), a helyszínek és a jellemek összefüggéseit;

11. epikai és drámai művekben rendszerbe foglalja a szereplők viszonyait, valamint összekapcsolja azok motivációját és cselekedeteit;

12. epikai művekben értelmezi a különböző elbeszélésmódok szerepét (tudatábrázolás, egyenes és függő beszéd, mindentudó és korlátozott elbeszélő stb.);

13. a drámai mű értelmezésében alkalmazza az általa tanult drámaelméleti és drámatörténeti fogalmakat (pl. analitikus és abszurd dráma, epikus színház, elidegenedés);

14. a líra mű értelmezésében alkalmazza az általa tanult líraelméleti és líratörténeti fogalmakat (pl. lírai én, beszédhelyzetek, beszéd módok, ars poetica, szereplíra);

15. a tantárgyhoz kapcsolódó fogalmakkal bemutatja a lírai mű hangulati és hangnemi sajátosságait, hivatkozik a mű verstani felépítésére;

16. szükség esetén a mű értelmezéséhez felhasználja történeti ismereteit;

17. a mű értelmezésében összekapcsolja a szöveg poétikai tulajdonságait a mű nemzeti hagyományban betöltött szerepével;

18. tájékozottságot szerez régiója magyar irodalmáról;

19. tanulmányai során ismereteket szerez a kulturális intézmények (múzeum, könyvtár, színház) és a nyomtatott, illetve digitális formában megjelenő kulturális folyóiratok, adatbázisok működéséről.

MŰISMERET

A. ÉLETMŰVEK

A tanuló ismeri az alábbi magyar szerzők életművét. A kerettantervben részletezett művek ismerete alapján értelmezi a szerzők életművének fontosabb összefüggését, azok etikai, történeti, lélektani vagy társadalmi vonatkozásait. Érti a szerzők nemzeti-kulturális jelentőségét, helyét a magyar irodalom történetében. Memoriterként felidéz néhány szövegrészt a szerzők életművéből.

Ady Endre, Arany János, Babits Mihály, Herczeg Ferenc, Jókai Mór, József Attila, Kosztolányi Dezső, Mikszáth Kálmán, Petőfi Sándor, Vorosmarty Mihály

B. PORTRÉK

A tanuló ismeri az alábbi magyar szerzők kerettantervben részletezett néhány rövidebb (lírai, kispróza) alkotását vagy hosszabb művéből választott részletet, valamint azok történeti, etikai, lélektani vagy társadalmi vonatkozásait. Ezek ismerete alapján értelmezi a szerzők írásmódjának és világlátásának jellegzetességeit, érti a szerzők nemzeti-kulturális jelentőségét, valamint ismeri helyüket a magyar irodalom történetében: portrét készít róluk.

Balassi Bálint, Berzsenyi Dániel, Csokonai Vitéz Mihály, Janus Pannonius, Kányádi Sándor, Kölcsey Ferenc, Mórafi Zsigmond, Örkény István, Szabó Magda, Wass Albert, Zrínyi Miklós

C. METSZETEK

A magyar irodalomtörténettel és a nemzeti hagyományokkal kapcsolatos ismereteinek elmélyítése során a tanuló különböző lehetséges kontextusokba illesztve olvas és értelmez, a kerettantervben részletezett szöveget vagy szövegrészt. Ezek alapján készít egy korszakról, szerzőről irodalmi metszetet.

Áprily Lajos; Dsida Jenő; Juhász Gyula; Karinthy Frigyes; Krúdy Gyula; Mikes Kelemen; Nagy László; Pilinszky János; Radnóti Miklós; Reményik Sándor; Szabó Dezső, Szabó Lőrinc; Tóth Árpád; Weöres Sándor

D. SZEMELVÉNYEK

A tanuló megismeri a magyar irodalom kerettantervben részletezett néhány szemelvényét, alkotókat, műveket, melyek segítségével irodalomtörténeti, művelődéstörténeti korokat tud bemutatni.

Anonymus; Apáczai Csere János; Arany László; Bessenyei György; Gardonyi Géza; Gyergyai (Gergei) Albert; Gyóni Géza; Hajnóczy Péter; Halotti beszéd és könyörgés; Heltai Gáspár; Kassák Lajos; Karoli Gáspár; Kazinczy Ferenc; Kecskeméti Vég Mihály; Kisfaludy Károly; Kuruc-kori költészet; Márai Sándor; II. Rákóczi Ferenc; Nagy Gáspár; Ómagyar Mária-síralom; Örkény István; Pázmány Péter; Romhányi József; Sylvester János; Szenczi Molnár Albert; Szent István király legendája Hartvik püspöktől; Margit-legendája; Szép Ernő; Sztárai Mihály; Tompa Mihály; Vajda János

E. VILÁGIRODALMI SZÖVEGEK ÉS ALKOTÓK

A tanuló megismeri a világirodalom kerettantervben rögzített néhány fontos alkotóját és szövegét. Tanulmányai során megismeri az európai kultúra különböző korszakainak és népeinek alapvető irodalmi és kulturális hagyományait, azokat kapcsolatba hozza a magyar kultúra sajátosságaival.

Történetek és szövegek a görög mitológiából; babiloni teremtésmítosz; részletek a Bibliából

Aiszóposz; Alkaios; Anakreón; Balzac, Honoré de vagy Stendhal; Boccaccio; Borowski, Tadeusz; Burns, Robert; Byron; Catullus, Caius Valerius; Dante, Alighieri; Defoe, Daniel; Dosztojevszkij, Fjodor Mihajlovics; Eliot Thomas Stearns; francia szimbolisták; Garcia Márquez, Gabriel; Goethe, Johann Wolfgang von; Gogol, Nyikolaj Vasziljevics; Heine, Heinrich; Homérosz; Horatius Flaccus, Quintus; Hrabal, Bohumil; Hugo, Victor; Kafka, Franz; La Fontaine, Jean de; Mann, Thomas; Mickiewicz, Adam; Orwell, George; Ovidius Naso, Publius; Petrarca; Poe, Edgar Allan; Pound, Ezra; Puskin, Alekszandr Szergejevics; Swift, Jonathan; Szapphó; Szent Ágoston; Szent Ferenc; Theokritosz; Todi, Jacopone da; Tolsztoj, Lev Nyikolajevics Vergilius Maro, Publius; Villon, François; Vogelweide, Walter von der; Voltaire

F. A SZÍNHÁZ- ÉS DRÁMATÖRTÉNET NAGY ALKOTÓI ÉS ALKOTÁSAI

A tanuló megismeri a színház- és drámatörténet kerettantervben rögzített nagy alkotóit és alkotásait. A műveket elhelyezi az irodalomtörténetben. Kiemeli a művek alaphelyzetét jelentő konfliktusokat, azokat értelmezi. Megérti a szereplők egymashoz való viszonyát, a mű szerkezetét.

Beckett, Samuel Barclay; Brecht, Bertolt; Csehov, Anton Pavlovics vagy Ibsen, Henrik; Dürrenmatt, Friedrich; Katona József; Madách Imre; Molière; Örkény István; Shakespeare, William; Szabó Magda; Szophoklész

G.

A tanuló megismeri régiója, szűkebb hazája irodalmát, illetve alkotásokat az irodalom határterületeiről.

A kötelező olvasmányok és a memoriterek (H, I) a közös irodalmi műveltség (kulturális kód) legfontosabb elemeit tartalmazzák.

H. KÖTELEZŐ OLVASMÁNYOK

Biblia (a kerettantervben meghatározott részletek);
Boccaccio, Giovanni: Dekameron, (részletek); Dante Alighieri: Isteni színjáték - Pokol (részletek); Homérosz: Odüsszeia (részletek); Jókai Mór: A huszti beteglátogatók (novella); Az arany ember; Katona József: Bank bán; Mikes Kelemen: Törökországi levelek (részletek);
Molière: A fősvény; Petőfi Sándor: A helység kalapácsa, Az apostol (részlet); Shakespeare, William: Romeo és Julia vagy Hamlet, dán királyfi; Szent Margit legendája (részlet); Szophoklész: Antigoné; Villon, François: A nagy testamentum (részletek); Vörösmarty Mihály: Csongor és Tünde; Zrínyi Miklós: Szigeti veszedelem (részletek). Arany János: Toldi estéje; Babits Mihály: Jónás könyve; Jónás imája; Balzac, Honoré de: Goriot apó (részletek) vagy Stendhal: Vörös és fekete (részletek); Beckett, Samuel Barclay: Godot-ra várva vagy Durrenmatt, Friedrich:
A fizikusok; Herczeg Ferenc: Az élet kapuja; Ibsen, Henrik: Nóra/A vadkacsa vagy Csehov, Anton Pavlovics: A sirály/Ványa bácsi; Madách Imre: Az ember tragédiája; Mikszáth Kálmán: Beszterce ostroma; Móricz Zsigmond: Uri muri, Tragédia; Örkény István: Tófék; Szabó Magda: Az ajtó; Tolsztoj, Lev Nyikolajevics: Ivan Iljics halála; Wass Albert: Adjátok vissza a hegyeimet!

I. MEMORITEREK

Anakreón: Gyűlölöm azt...; Balassi Bálint: Egy katonaének (részlet); Adj már csendességet (részlet); Berzsenyi Dániel: A közelítő tél (1. versszak); A magyarokhoz (I.) (1. versszak); Osztályrészem (1. versszak); Catullus:
Gyűlölök és szeretek; Csokonai Vitéz Mihály: Tartózkodó kérelem (általános iskolai memoriter felújítása); A Reményhez; Halotti beszéd és könyörgés (részlet); Homérosz: Odüsszeia (részlet); Janus Pannonius: Pannonia dicsérete; Kölcsey Ferenc: Himnusz (általános iskolai memoriter felújítása); Zrínyi második éneke (részletek); Ómagyar Maria-siralom (részlet); Petőfi Sándor: Fa leszek, ha...; Nemzeti dal (általános iskolai memoriter felújítása), A banat? Egy nagy oceán, Szeptember végén (általános iskolai memoriter felújítása); Vörösmarty Mihály: Szózat (általános iskolai memoriter felújítása); Gondolatok a könyvtárban (részlet); Előszó (részlet).
Ady Endre: Góg és Magóg fia vagyok én...; Kocsi-út az éjszakában; Áprily Lajos: Március; Arany János: Toldi estéje (részletek); egy szabadon választott balladája a nagykorúsi korszakból; Epilógus (részlet); Babits Mihály: A lírikus epilógja; Jónás imája; József Attila: Reménytelenül (Lassan, tűnődve); Óda (részlet); Kányádi Sándor: Valaki jár a fák hegyén; Kosztolányi Dezső: Hajnali részegség részlet); Nagy László: Ki viszi át a Szerelmet; Radnóti Miklós: Hetedik ecloga (részlet); Reményik Sándor: Halotti vers a hulló leveleknek (részlet).

SZÖVEGÉRTÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

- 1. különböző megjelenésű, típusú, műfajú, korú és összetettségű szövegeket olvas, értelmez;**
- 2. a különböző olvasási típusokat és a szövegfeldolgozási stratégiákat a szöveg típusának és az olvasás céljának megfelelően választja ki és kapcsolja össze;**

3. a megismert szöveg tartalmi és nyelvi minőségéről érvekkel alátámasztott véleményt alkot;
4. hosszabb terjedelmű szöveg alapján többszintű vázlatot vagy részletes gondolatterképet készít;
5. azonosítja a szöveg szerkezeti elemeit, és figyelembe veszi azok funkcióit a szöveg értelmezésekor;
6. egymással összefüggésben értelmezi a szöveg tartalmi elemeit és a hozzá kapcsolódó illusztrációkat, ábrákat;
7. különböző típusú és célú szövegeket hallás alapján értelmez és megfelelő stratégia alkalmazásával értékeli és összehasonlítja;
8. összefüggő szóbeli szöveg (előadás, megbeszélés, vita) alapján önállóan vázlatot készít;
9. felismeri és értelmezésében figyelembe veszi a hallott és az írott szövegek közötti funkcionális és stílusi különbségeket;
10. folyamatos és nem folyamatos, hagyományos és digitális szövegeket olvas és értelmez maga által választott releváns szempontok alapján;
11. feladatai megoldásához önálló kutatómunkát végez nyomtatott és digitális forrásokban, ezek eredményeit szintetizálja;
12. felismeri és értelmezi a szövegben a kétértelműséget és a félrevezető információt, valamint elemzi és értelmezi a szerző szándékát;
13. megtalálja a közös és eltérő jellemzőket a hagyományos és a digitális technikával előállított, tárolt szövegek között, és véleményt formál azok sajátosságairól;
14. törekszik arra, hogy a különböző típusú, stílusú és regiszterű szövegekben megismert, számára új kifejezéseket beépítse szókincsébe, azokat adekvát módon használja;
15. önállóan értelmezi az ismeretlen kifejezéseket a szövegkörnyezet vagy digitális, illetve nyomtatott segédeszközök használatával;
16. ismeri a tanult tantargyak, tudományágak szakszókincsét, azokat a beszédhelyzetnek megfelelően használja.

SZÖVEGALKOTÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megadott szempontrendszer alapján szóbeli feleletet készít;
2. képes eltérő műfajú szóbeli szövegek alkotására: felelet, kiselőadás, hozzászólás, felszólalás;
3. rendelkezik korának megfelelő retorikai ismeretekkel;
4. felismeri és megnevezi a szóbeli előadásmód hatáskeltő eszközeit, hatékonyan alkalmazza azokat;
5. írásbeli és szóbeli nyelvhasználata, stílusa az adott kommunikációs helyzetnek megfelelő. Írásképe tagolt, beszéde érthető, artikulált;
6. a tanult szövegtípusoknak megfelelő tartalommal és szerkezettel önállóan alkot különféle írásbeli szövegeket;
7. az írásbeli szövegalkotáskor alkalmazza a tanult szerkesztési, stilisztikai ismereteket és a helyesírási szabályokat;
8. érvelő esszét alkot megadott szempontok vagy szövegrészletek alapján;
9. ismeri, érti és etikusan alkalmazza a hagyományos, digitális és multimédiás szemléltetést;

10. különböző, a munka világában is használt hivatalos szövegeket alkot hagyományos és digitális felületeken (pl. kérvény, beadvány, nyilatkozat, egyszerű szerződés, meghatalmazás, önéletrajz, motivációs levél);

11. megadott vagy önállóan kiválasztott szempontok alapján az irodalmi művekről elemző esszét ír.

OLVASÓVÁ NEVELÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a kötelező olvasmányokat elolvassa, és saját örömeire is olvas;
2. tudatosan keresi a történeti és esztétikai értékekkel rendelkező olvasmányokat, műalkotásokat;
3. olvasmányai kiválasztásakor figyelembe veszi az alkotások kulturális regiszterét;
4. társai érdeklődését figyelembe véve ajánl olvasmányokat;
5. választott olvasmányaira is vonatkoztatja a tanórán megismert kontextusteremtő eljárások tanulságait;
6. önismeretét irodalmi művek révén fejleszti;
7. részt vesz irodalmi mű kreatív feldolgozásában, bemutatásában (pl. animáció, dramaturgia, atírat).

MÉRLEGELŐ GONDOLKODÁS, VÉLEMÉNYALKOTÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a környező világ jelenségeiről, szövegekről, műalkotásokról véleményt alkot, és azt érvekkel támasztja alá;
2. megnyilvánulásaiban, a vitákban alkalmazza az érvelés alapvető szabályait;
3. vitahelyzetben figyelembe veszi mások álláspontját, a lehetséges ellenérveket is;
4. feladatai megoldásához önálló kutatómunkát végez nyomtatott és digitális forrásokban, a források tartalmát mérlegelő módon gondolja végig;
5. a feladatokat komplex szempontoknak megfelelően oldja meg, azokat kiegészíti saját szempontjaival;
6. a kommunikációs helyzetnek és a célnak megfelelően tudatosan alkalmazza a beszélt és írott nyelvet, reflektál saját és társai nyelvhasználatára.

II.3.2. Idegen nyelv

A tudásalapú társadalomban a nyelvtudásnak kiemelt társadalmi, kulturális és gazdasági jelentősége van. A nevelési-oktatási rendszer feladata ezért az egyén fejlődésében is kulcsfontosságú nyelvtudás és ezáltal a személyes és a szakmai fejlődés tágabb terének biztosítása. Az idegennyelv-tanítás és -tanulás a nyelvtudás megszerzésén túl hozzájárul a megismerő folyamatok fejlődéséhez, más tanulási területek fejlesztési céljainak és nevelési feladatainak megvalósításához. A nyelvtanulás során közvetített ismeretek segítik az adott nyelvet használó emberek megismerését, az egyes kultúrák, valamint az azok közötti eltérések megértését, a nyitott és befogadó életszemlélet kialakítását. Az idegen nyelvek ismerete hozzájárul továbbá az érdeklődő, tájékozott nyelvtanulói magatartás kialakításához, és fejleszti a nyelvet tanuló és nyelvet használó anyanyelvi kompetenciáit is. A nyelvtudás és a nyelvhasználat segítségével elért tudás erősítheti a saját nemzeti azonosságtudatot, valamint az európai közösséghez tartozás érzését. Az idegennyelv-tudás lehetővé teszi a társadalmi és tanulási célú mobilitást, valamint növeli az információhoz való hozzáférés lehetőségét, és csökkenti az esélyhátrányokat. Az egyéni előnyök mellett a használható nyelvtudásnak számos társadalmi haszna is van. Az idegen nyelvek ismerete a tudásalapú társadalomban elengedhetetlen. Jelentős szerepe van a körülöttünk lévő világ múltjának, jelenének és jövőjének megismerésében, hozzájárul a tanuló jövőbeni munkavállalói kompetenciáinak sokrétű fejlesztéséhez. A mai kor egyik fontos nyelv- és oktatáspolitikai célkitűzése az egyéni többnyelvűség fejlesztése, amelyhez nagymértékben hozzájárul az intézményes idegennyelv-oktatás. Fontos, hogy a tanított nyelvek ne különálló tantárgyakként jelenjenek meg, hanem a többnyelvűség kontextusában, azaz a nyelvtanárok építsenek a nyelvtanulók már korábban megszerzett nyelvi kompetenciáira, nyelvtanulási stratégiáira, valamint a nyelvek közötti hasonlóságokra. Ily módon lehetővé válhat az idegennyelv-oktatásban az integrált, nyelveken és kultúrákon átívelő szemlélet, elősegítve ezzel a nyelvi tudatosságot és előkészítve további idegen nyelvek későbbi elsajátítását.

Az idegen nyelvek tanítása során figyelembe kell venni a nyelvtanulók más tantárgyak tanulása során szerzett ismereteit, már meglévő anyanyelvi és idegen nyelvi tudását, valamint tanulási és nyelvtanulási stratégiáit. Ezek az egyes tantárgyak között átvihetők, megerősítve ezzel a tudásintegrációt, valamint a tantárgyakon átívelő komplex gondolkodás fejlesztését. Mind az élő, mind a klasszikus idegen nyelvek ismerete olyan tartalmakhoz nyitja meg az utat, amelyek más tanulási területek elmélyülését segítik, és a hatás a másik irányban is döntő fontosságú: az új, a tanulók számára motíváló célnyelvi tartalmak fejlesztik a nyelvtudást és előremozdítják a nyelvtanulást.

A sikerben fontos szerepet játszik az önálló nyelvtanulásra való tudatos felkészítés is. A hatékony és eredményes idegennyelv-tanításhoz és -tanuláshoz, az egyénre szabott oktatáshoz elengedhetetlen a 21. századi modern eszközök és tartalmak bevonása.

Az idegen nyelv tanulási terület két tantárgyat ölel fel: az élő és a klasszikus idegen nyelvet.

Élő idegen nyelv: Az első idegen nyelv oktatását 4. évfolyamon, a másodikat a 9. évfolyamon kell megkezdeni. A középiskolákban második idegen nyelvként szabad választás szerint oktathatók a klasszikus vagy az élő idegen nyelvek.

Klasszikus idegen nyelv: Második idegen nyelvként kerettantervvel szabályozott klasszikus nyelvet is oktathatnak az intézmények.

II.3.2.1. ÉLŐ IDEGEN NYELV

A) ALAPELVEK, CÉLOK

A modern élő idegennyelv-oktatás elsődleges célkitűzése a nyelvtanulók nyelvi cselekvőképeségének fejlesztése. Ennek értelmében a nyelvtanuló képessé válik arra, hogy a nyelvet kommunikációs céljainak és igényeinek megfelelően valódi szituációkban tudja használni. A tevékenységközpontú élő idegennyelv-oktatás a tanuló-központúságot szem előtt tartva a tanulók számára életkorukkal, illetve érdeklődésükkel összhangban lévő helyzeteket teremt. A cél az, hogy a tanulók olyan valós, a gyakorlatban is alkalmazható nyelvtudást érjenek el intézményes keretek között, mely lehetővé teszi a felsőfokú intézményben való továbbtanulást, felhasználható ismeretszerzésre, szórakozásra, személyes és szakmai céljaik elérésére mind természetes, mind pedig digitális térben. Az idegennyelv-tanítás során a tanulók tehát olyan nyelvhasználók, akik azért tanulják az idegen nyelvet, hogy azt később személyes és választott szakmájukkal összefüggő helyzetekben alkalmazni tudják.

Az élő idegen nyelv ismerete által a tanulók megismerik és megértik az adott nyelvet használó embereket és kultúrákat, és erre építve nyitottabbá, megértőbbé, érdeklődőbbé és tájékozottabbá válnak. Ez hozzájárul személyes és társas kompetenciájuk fejlődéséhez, amely mind az iskolában, mind magánéletükben segíti majd őket további nyelvtanulási és egyéb céljaik elérésében. A nyelvtanulás emellett hatékonyan fejleszti a tanulási és gondolkodási stratégiák beépülését a tanulók tanulási kompetenciájába, valamint jelentős szerepet játszik a tantárgyak közötti tudásintegrációban is. A tantárgyakon átívelő, interdiszciplináris szemlélet segítségével a tanulók az idegen nyelv tanulása során fel tudják használni a más tantárgyak keretében szerzett ismereteiket, valamint építhetnek nyelvtudásukra más tantárgyak tudásanyagának bővítése során.

A köznevelési intézményekben elsajátítható élő idegen nyelvek tanítása és tanulása során figyelembe kell venni, hogy az idegen nyelveket a tanulók nem kizárólag a nyelvórákon tanulják, hanem az iskolán kívüli, mindennapi tevékenységeiken keresztül is elsajátítanak nyelvi elemeket, önállóan vagy társaikkal együttműködve. Az önszabályozó, hosszú távon is fenntartható nyelvi fejlődés érdekében elengedhetetlen a tanórán kívüli tevékenységekre is építeni a nyelvtanításban, ezzel élővé és megfoghatóvá téve a nyelvtanulási célokat.

A célok megvalósításához szükséges a tanulók nyelvtanulási tapasztalatainak és igényeinek folyamatos feltárása, egyéni különbségeik megismerése, valamint a 21. századi, akár digitális eszközök és tartalmak beépítése a nyelvtanulás folyamatába. A hatékonyság és eredményesség érdekében feltétlenül szükséges a fejlesztési területek integrált megközelítése, beleértve a nyelvtani ismeretek életkornak és nyelvi szintnek megfelelő, funkcionális átadását. A kommunikációs lehetőségek növeléséhez javasolt a mindenkori csoportbontás megteremtése.

Társadalmi szinten az élő idegen nyelvek használható tudása és az idegen nyelvi kommunikáció csökkenti az esélyhátrányokat, és növeli az információk egyenlő elérésének esélyét. Az élő idegen nyelvek mindezekén túl lehetőséget kínálnak a nemzetközi kapcsolatépítésre és a tanulási célú mobilitásra is.

Az élő idegen nyelv tanításának célja, hogy a tanuló:

1. a jelen és a jövő valós és életszerű igényeinek megfelelő, hagyományos és digitális csatornákon is alkalmazható nyelvtudást szerez intézményes keretek között legalább egy idegen nyelvből;
2. a nyelvi ismeretek felepítésén, valamint a nyelvi alapkészségeken túl elsajátít interkulturális, szociolingvisztikai és pragmatikai készségeket is, melyek segítségével nyelvi eszköztárát valódi kommunikációs helyzetekben hatékonyan és megfelelően tudja alkalmazni;
3. felhasználja az adott idegen nyelven szerzett tudást, a nyelvtanulás során megismert stratégiákat ismeretszerzésre, szórakozásra, személyes és szakmai céljai elérésére;
4. pozitívan viszonyul a nyelvekhez és a nyelvtanuláshoz;
5. megismeri és megérti az adott nyelvet használó embereket és kultúrákat, és erre építve nyitottabb, érdeklődőbb és tájékozottabb lesz;
6. célnyelven közvetíti hazája kulturális értékeit, a magyar nép történetének legfőbb állomásait;
7. elsajátít nyelvtanulási stratégiákat, és aktív, önálló, önszabályozó nyelvtanulóvá válik;
8. megérti, hogy mivel minden élő idegen nyelv folyamatosan változik, megszerzett ismereteit és használatukat folyamatosan fejlesztenie kell ahhoz, hogy megfeleljen a mindenkori kommunikáció során fellepő igényeknek;
9. eléri a 6. évfolyam végére a KER szerinti A1, a 8. évfolyam végére pedig az A2 nyelvi szintet a tanult első idegen nyelvből;
10. középiskolai tanulmányai végére képes lehet elérni a KER szerinti B2 szintet, de legalább a középszintű nyelvi érettségét (B1 szint) teljesíti;
11. a második (élő) idegen nyelvből a gimnázium végére eléri a KER A2 szintet.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői a 4. évfolyamon

A kisgyermekkorú idegen nyelvi fejlesztés legfontosabb céljai közé a kedvező nyelvtanulási attitűd kialakítása, illetve a motiváció megteremtése és fenntartása tartozik. A nyelvtanulás első szakaszában a gyermek megismerkedik az idegen nyelvek létezésével, a nyelvtudás fontosságával, és bepillantást nyer a célnyelvi kultúrákba. A szelíd nyelvi nevelés élményalapú és tevékenységközpontú, fő célja a nyelv és a nyelvtanulás megszerettetésén túl a nyelvtanulás mindennapokban betöltött szerepének megértése és a célnyelvi kultúrák megismerése. Az önálló nyelvtanulóvá válás során a tanuló megismerkedik olyan alapvető tanulási stratégiákkal, amelyek segítségével képessé válik nyelvtudását folyamatosan fejleszteni és fenntartani, valamint az aktív nyelvtanulást megalapozni. A tanulási folyamat során szerzett siker növeli és fejleszti az önbizalmat, önismeretet, önértékelést és az együttműködési hajlandóságot.

Az idegen nyelv tanulásának kezdeti szakasza alapvetően nem elvárás-központú, hanem tevékenység- és élményalapú. A hangsúly a szóbeliségen, a játékoságon és az életkornak, illetve nyelvi szintnek megfelelő kommunikáció megvalósulásán van. A gyermekbarát, vizuális elemekben gazdag, szemléletes tanulási környezet, valamint az irányító pozitív tanári viszonyulás segítségével a tanuló megérti, hogy már kevés nyelvtudását is fel tudja használni valós helyzetekben.

Az idegen nyelvi órákon a tanuló életkori sajátosságainak és fejlettségi szintjének megfelelő, érdekes, változatos és kihívást jelentő tevékenységek által kerül közel az idegen nyelvhez. A korosztály sajátosságainak megfelelően a beszédértés és a beszédkésztség, valamint az interakció komplex fejlesztésén van a hangsúly. A nyelvi tartalmakat minden esetben kontextusba ágyazva, konkrét beszédhelyzetek során javasolt feldolgozni. A nyelvórákat az örömteli játékoság, mozgással, dramatizálással összekapcsolt daltanulás, mondókázás, mesélés és változatos munkaformák kell, hogy jellemezzék. A tanulás tartalmát, tananyagait a nyelvtanuló igényeinek és egyéni különbségeinek megfelelően kell folyamatosan tervezni és alakítani, minél inkább szem előtt tartva a 21. századi eszközök nyújtotta lehetőségeket. A tanuló ismerjen meg az életkorának és érdeklődésének megfelelő autentikus anyagokat is, amelyek tovább erősítik a nyelvtanulási motivációját, és legyen alkalma találkozni a következő szövegtípusokkal: gyermekirodalmi szövegek, a populáris kultúra szövegei, ismeretterjesztő és tényközlő, valamint személyes interakcióhoz, élményekhez, játékos tanuláshoz kapcsolódó szövegek.

Az adott nevelési-oktatási szakaszban egy élő idegen nyelv kötelező, melynek tanulási eredményeit, követelményeit a Nat szabályozza, és amelynek kimenetére nem határozható meg KER szerinti nyelvi szint. A nyelvtanulás ugyanakkor már ebben a képzési szakaszban is szorosan kapcsolódik más tanulási területekhez, ezzel tudatosítva a tanulóknál azt, hogy a nyelvtudás nem önmagáért való cél, hanem eszköz a világ megismerésére és egyéni céljaik elérésére.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői az 5-8. évfolyamon

Ebben a nevelési-oktatási szakaszban az egyik fő cél a nyelvtanulási motiváció fenntartása és erősítése, valamint a valós nyelvi helyzetekben egyre inkább használható nyelvtudás fejlesztése. A korábbi tanulási szakaszban megalapozott önbizalom további erősítése, együttesen az újabb stratégiák elsajátításával és az alapkészségek integrált fejlődésével magabiztosabb nyelvhasználóvá teszi a tanulót. A nyelvórákat egyre inkább a valódi nyelvi szituációkhoz közelítik, a nyelvtanulás és a nyelvhasználat lehetőségeinek bővülése kell, hogy jellemezze. Ebben a nevelési-oktatási szakaszban tudatosan kell felépíteni a nyelvtanuló nyelvi ismereteit és képessé kell tenni őt a szövegek világában való eligazodásra, a következő szövegtípusokkal való találkozásra: gyermek- és ifjúsági irodalmi szövegek, a populáris kultúra szövegei, ismeretterjesztő és tényközlő, valamint személyes interakcióhoz, élményekhez, játékos tanuláshoz kapcsolódó szövegek. A reflexióra és önreflexióra építő tanulási és értékelési formákkal együtt ezek megfelelő alapot biztosítanak az önálló nyelvtanulóvá váláshoz.

A kommunikatív érték, a nyelvhasználói szerep megerősítése ebben a szakaszban kiemelkedő jelentőséggel bír. Az egyéni különbségek tovább erősödhetnek, ezért az eltérő nyelvi szinten lévő tanulók különbségeit fel kell tárni és a tartalmakat ennek figyelembevételével differenciáltan kell meghatározni. A segítő, biztató tanári magatartás, valamint a jó hangulatú, stresszmentes, motiváló tanulási környezet ebben az életkorban is nagyban hozzájárul a nyelvhasználat aktíválásához.

Az ajánlott témakörök és ezek elemei ebben a nevelési-oktatási szakaszban bővülnek, továbbá az adott témákat a célnyelvet tanulók egyre mélyebben és árnyaltabban dolgozzák fel. Ezekben az évfolyamokon tovább erősödik az az elvárás, hogy a hagyományos témakörök mellett hangsúlyt kapjanak az éppen aktuális témák, hírek, melyek tárgyalása tovább csökkenti a távolságot az osztálytermi és a valós nyelvhasználat között. A nyelvtanulási motiváció fenntartásához nagyban hozzájárulnak az életkornak megfelelő autentikus anyagok. A tanulás tartalmát, tananyagait a nyelvtanulók igényeinek megfelelően kell folyamatosan tervezni és fejleszteni, fokozottan szem előtt tartva a 21. századi lehetőségeket, különös tekintettel az infokommunikációs eszközökre és a modern nyelvpedagógiai technológiákra.

Ebben a nevelési-oktatási szakaszban egy élő idegen nyelv tanulása kötelező, melyből a 6. évfolyam végére a KER szerinti A1, a 8. évfolyam végére az A2 nyelvi szint a kimeneti elvárás, és melynek tanulási eredményeit, követelményeit a Nat részletezi. A tanuló a nevelési-oktatási szakasz végére ismer és tudatosan használ alapszintű nyelvtanulási és nyelvhasználati stratégiákat, valamint ezeket más tanulási területeken is alkalmazza kompetenciáinak elmélyítésére. Életkorának és nyelvi szintjének megfelelő hagyományos és digitális nyelvtanulási forrásokat, eszközöket és mobilalkalmazásokat használ, továbbá kiaknázza a tanórán kívüli nyelvtanulási lehetőségeket, nyelvtudását kapcsolatépítésre használja személyes interakciókban.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői a 9-12. évfolyamon

Az élő idegen nyelv oktatásának célja a 9-12. évfolyamon is a tanuló idegen nyelvi kommunikatív kompetenciájának továbbfejlesztése, a többi kulcskompetencia és általános nevelési cél erősítése mellett. A nyelvtanulás a középiskolában is kiemelkedő szerepet játszik olyan fontos fejlesztési területeken, mint a körülöttünk lévő világ megismerése és megértése, az élethosszig tartó, önszabályozó tanulási folyamatok, stratégiák és attitűdök megalapozása, a kreatív és logikus gondolkodás fejlesztése, a társadalmi felelősségvállalás kialakítása, az együttműködési képességek, a nemzeti és interkulturális tudatosság, valamint a digitális kompetenciák és önkifejezés erősítése.

A nyelvtanuló valójában nyelvhasználó. Köznevelési tanulmányai befejezése után a nyelvórán megtanultakat valós élethelyzetekben is tudnia kell használni, ezért a fejlesztési területek az alapkészségeken túl szükségszerűen magukban foglalják a mindennapi nyelvhasználat, az interkulturalitás, a szociolingvisztika és a pragmatika nézőpontjait, valamint a nyelvtanításnak élnie kell a hagyományos mellett a digitális eszközök és tartalmak nyújtotta lehetőségekkel is.

A megszerzett nyelvtudás valós célnyelvi környezetben való bővítéséhez, finomításához és a nyelvtanulási motiváció erősítéséhez nagyban hozzájárulnak majd a középiskolásoknak szervezett külföldi tanulmányutak a 9. és 11. évfolyamon. A célnyelvi országban lehetőségük lesz a nyelvtanulóknak a kultúra és az emberek megismerésére. Az utakra történő felkészülés pozitív hatással lesz a nyelvórákra is, melyek keretében a várható nyelvi és kulturális helyzetekre való gyakorlás elengedhetetlen lesz.

Az ajánlott témakörök és ezek elemei ebben a nevelési-oktatási szakaszban még tovább bővülnek, feldolgozásuk egyre mélyebben és árnyaltabban történik. Egyre hangsúlyosabbá válnak a keresztntantéri, interkulturális és célnyelvi vonatkozások, valamint a tudásmegosztással és ismeretszerzéssel kapcsolatos tartalmak. Az osztálytermi témakör a 9-10. évfolyamon az iskola és a tanulás témáit, 11-12. évfolyamon pedig a vizsgafelkészítést, illetve az érettségire való felkészítést állítja fókuszba, utóbbi segítségével lehetővé téve a tanuló felkészülését a kimeneti követelmények teljesítésére is.

Ebben a nevelési-oktatási szakaszban tovább folytatódik a nyelvi ismeretek alapkészségekbe integrált felépítése, amely képessé teszi a nyelvtanulót az egyre összetettebb és absztraktabb szövegek tartalmának befogadására. A nyelvi ismeretek felépítésekor fontos kiemelni a nyelvi eszközök szövegekben betöltött funkcionális szerepét. A nyelvtanulót képessé kell tenni arra, hogy az értés során a nyelvi eszközök szövegben betöltött funkcióját felismerje, valamint a produkció során azokat figyelembe vegye. A nevelési-oktatási szakasz egyik fontos célkitűzése a szövegértés, a szövegalkotás, valamint a szövegekkel való munka tudatos fejlesztése változatos szövegtípusokon keresztül: irodalmi, populáris kultúra szövegei, ismeretterjesztő, tényközlő, valamint személyes interakcióhoz, élményekhez kapcsolódó szövegek.

Az egyéni különbségeknek, köztük az életkori sajátosságoknak kiemelkedő szerep jut ebben az időszakban is, hiszen ezek minden esetben alapvetően meghatározzák a nyelvtanulás hatékonyságát és a kimeneti követelmények sikeres teljesülését. A változatos, tevékenységközpontú, élményszerű és kognitív kihívást jelentő tanórai tevékenységek továbbra is meghatározóak, de az iskolán kívüli informális és nem formális tanulási lehetőségek, egyéni utak is kiemelten fontosak az érintett korosztály számára. Ezek mind hatékonyan segítik az idegennyelv-tudást és a valós nyelvhasználatot, egyszerre képezve motiváló célokat, eszközöket és bővítve a nyelvtanulási lehetőségeket. Az internetnek köszönhetően a felhasználóképes nyelvtudás megszerzésében a tanuló már aktív, önálló szerepet játszik - a nyelvóráknak erre fel kell készíteniük a középiskolásokat. Meghatározó a nyelvórák jelentősége abból a szempontból is, hogy támogassák a tanulót saját egyéni nyelvtanulási céljai, erősségei felismerésében, nyelvtanulási stratégiái kialakításában, motivációja és az idegen nyelvek iránti pozitív attitűdje megőrzésében. A korszerű idegennyelv-tanulás a nyelvhasználó valós szükségleteire építve olyan életszerű kommunikatív helyzetekre készíti fel a nyelvtanulót az órákon, amelyekkel tanulmányai és későbbi felnőtt élete, munkavállalása, utazásai során nagy valószínűséggel találkozhat majd.

A tanuló a nevelési-oktatási szakasz végére tudatosan használ nyelvtanulási és nyelvhasználati stratégiákat, és az aktív nyelvtanulás életkorának megfelelő eszközeivel készül az egész életen át történő tanulásra. A célnyelvi és célnyelvű kereszttantervi tartalmakon, témakörökön keresztül további ismereteket szerez környezetéről, fenntartásáról, megővítéséről. Idegen nyelvi tanulmányai eredményeként megfogalmazza a saját és más népek kultúrája közötti különbségeket és értéknek kezeli azokat.

Ennek az időszaknak a végére a tanuló elérheti a KER szerinti B2 szintet, és felkészülhet az emelt szintű nyelvi érettségire. A tanulónak az első idegen nyelvből kötelezően legalább a középszintű nyelvi érettségit (B1-es szint) kell teljesítenie. Az első idegen nyelvhez tartozó tanulási eredményeket a Nat fogalmazza meg, melyeket a nyelv-specifikus kerettantervek témakörök köre rendezve részleteznek. Második idegen nyelvből a minimum kimeneti követelmény a KER szerinti A2 szint, melyhez élő és klasszikus idegen nyelvekből is a tanulási eredményeket és nyelvi példákat a kerettantervek összegzik.

B) FŐ TÉMAKÖRÖK

FŐ TÉMAKÖRÖK ÉS SZÖVEGTÍPUSOK A 4. ÉVFOLYAMON

- 1. Személyes témák és szituációk**
- 2. Közvetlen környezeti és természeti témák és szituációk**
- 3. Iskolai témák és szituációk**
- 4. Kereszttantervi témák és szituációk**
- 5. Interkulturális, országismereti témák**
- 6. Célnyelvi vonatkozások**
- 7. Szórakozás**
- 8. Ismeretszerzés, tudásmegosztás**

9. Gyermekirodalmi szövegek
10. Ismeretterjesztő szövegek
11. Tényközlő szövegek
12. Személyes interakcióhoz, élményekhez kapcsolódó szövegek
13. Játékos tanuláshoz kapcsolódó szövegek

FŐ TÉMAKÖRÖK ÉS SZÖVEGTÍPUSOK AZ 5-8. ÉVFOLYAMON

1. Személyes témák és szituációk
2. Közvetlen környezeti és természeti témák és szituációk
3. Közéleti témák és szituációk
4. Osztálytermi iskolai témák és szituációk
5. Kereszttantervi témák és szituációk
6. Interkulturális, országismereti témák
7. Aktuális témák
8. Célnyelvi vonatkozások
9. Szórakozás
10. Ismeretszerzés, tudásmegosztás
11. Gyermek-, ifjúsági irodalmi szövegek
12. Populáris kultúra szövegei
13. Ismeretterjesztő szövegek
14. Tényközlő szövegek
15. Személyes interakcióhoz, élményekhez kapcsolódó szövegek
16. Játékos tanuláshoz kapcsolódó szövegek

FŐ TÉMAKÖRÖK ÉS SZÖVEGTÍPUSOK A 9-12. ÉVFOLYAMON

1. Személyes témák és szituációk
2. Közvetlen környezeti és természeti témák és szituációk
3. Közéleti témák és szituációk
4. Osztálytermi témák és szituációk
5. Kereszttantervi témák és szituációk
6. Interkulturális, országismereti témák
7. Aktuális témák
8. Célnyelvi vonatkozások
9. Szórakozás
10. Ismeretszerzés, tudásmegosztás
11. Ifjúsági irodalmi szövegek
12. Populáris kultúra szövegei
13. Ismeretterjesztő szövegek
14. Tényközlő szövegek
15. Személyes interakcióhoz, élményekhez kapcsolódó szövegek

C) TANULÁSI EREDMÉNYEK

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) A 4. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megismerkedik az idegen nyelvvel, a nyelvtanulással és örömmel vesz részt az órákon;

2. bekapcsolódik a szóbeliséget, írást, szövegértést vagy interakciót igénylő alapvető és korának megfelelő játékos, élményalapú élő idegen nyelvi tevékenységekbe;
3. szóban visszaad szavakat, esetleg rövid, nagyon egyszerű szövegeket hoz létre;
4. lemásol, leír szavakat és rövid, nagyon egyszerű szövegeket;
5. követi a szintjének megfelelő, vizuális vagy nonverbális eszközökkel támogatott, ismert célnyelvi óravezetést, utasításokat;
6. felismeri és használja a legegyszerűbb, mindennapi nyelvi funkciókat;
7. elmondja magáról a legalapvetőbb információkat;
8. ismeri az adott célnyelvi kultúrákhoz tartozó országok fontosabb jellemzőit és a hozzájuk tartozó alapvető nyelvi elemeket;
9. törekszik a tanult nyelvi elemek megfelelő kiejtésére;
10. célnyelvi tanulmányain keresztül nyitottabbá, a világ felé érdeklődőbbé válik.

SZÖVEGALKOTÁS IDEGEN NYELVEN

BESZÉDKÉSZSÉG: SZÓBELISÉG

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megismétli az előszóban elhangzó egyszerű szavakat, kifejezéseket játékos, mozgást igénylő, kreatív nyelvórai tevékenységek során;
2. lebetűzi a nevét;
3. lebetűzi a tanult szavakat társaival közösen játékos tevékenységek kapcsán, szükség esetén segítséggel;
4. célnyelven megoszt egyedül vagy társaival együttműködésben megszerzett, alapvető információkat szóban, akár vizuális elemekkel támogatva.

ÍRÁSKÉSZSÉG

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. felismeri az anyanyelven, illetve a tanult idegen nyelven történő írásmód és betűkészlet közötti különbségeket;
2. ismeri az adott nyelv ábécéjét;
3. lemásol tanult szavakat játékos, alkotó nyelvórai tevékenységek során;
4. megold játékos írásbeli feladatokat a szavak, szószerkezetek, rövid mondatok szintjén;
5. részt vesz kooperatív munkaformában végzett kreatív tevékenységekben, projektmunkában szavak, szószerkezetek, rövid mondatok leírásával, esetleg képi kiegészítéssel;
6. írásban megnevezi az ajánlott tématarományokban megjelölt, begyakorolt elemeket.

SZÖVEGÉRTÉS IDEGEN NYELVEN

BESZÉDÉRTÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megérti az előszóban elhangzó, ismert témákhoz kapcsolódó, verbális, vizuális vagy nonverbális eszközökkel segített rövid kijelentéseket, kérdéseket;
2. beazonosítja az életkorának megfelelő szituációkhoz kapcsolódó, rövid, egyszerű szövegben a tanult nyelvi elemeket;

3. kiszűri a lényegét az ismert nyelvi elemeket tartalmazó, nagyon rövid, egyszerű hangzó szövegből;
4. azonosítja a célzott információt a nyelvi szintjének és életkorának megfelelő rövid hangzó szövegben;
5. támaszkodik az életkorának és nyelvi szintjének megfelelő hangzó szövegre az órai alkotó jellegű nyelvi, mozgásos nyelvi és játékos nyelvi tevékenységek során;
6. felismeri az anyanyelv és az idegen nyelv hangkészletét;
7. értelmezi azokat az idegen nyelven szóban elhangzó nyelvórai szituációkat, melyeket anyanyelvén már ismer;
8. felismeri az anyanyelve és a célnyelv közötti legalapvetőbb kiejtésbeli különbségeket;
9. figyel a célnyelvre jellemző hangok kiejtésére.

OLVASÁSÉRTÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megkülönbözteti az anyanyelvi és a célnyelvi írott szövegben a betű- és jelkészlet közti különbségeket;
2. beazonosítja a célzott információt az életkorának megfelelő szituációkhoz kapcsolódó, rövid, egyszerű, a nyelvtanításhoz készült, illetve eredeti szövegben;
3. csendes olvasás keretében feldolgozva megért ismert szavakat tartalmazó, pár szóból vagy mondatból álló, akár illusztrációval támogatott szöveget;
4. megérti a nyelvi szintjének megfelelő, akár vizuális eszközökkel is támogatott írott utasításokat és kérdéseket, és ezekre megfelelő válaszreakciókat ad;
5. kiemeli az ismert nyelvi elemeket tartalmazó, egyszerű, írott, pár mondatos szöveg fő mondanivalóját;
6. támaszkodik az életkorának és nyelvi szintjének megfelelő írott szövegre az órai játékos alkotó, mozgásos vagy nyelvi fejlesztő tevékenységek során, kooperatív munkaformákban;
7. megtapasztalja a közös célnyelvi olvasás élményét;
8. aktívan bekapcsolódik a közös meseolvasásba, a mese tartalmát követi.

INTERAKCIÓ IDEGEN NYELVEN

BESZÉDKÉSZSÉG: SZÓBELI INTERAKCIÓ A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a tanórán begyakorolt, nagyon egyszerű, egyértelmű kommunikációs helyzetekben a megtanult, állandósult beszédfordulatok alkalmazásával kérdez vagy reagál, mondanivalóját segítséggel vagy nonverbális eszközökkel kifejezi;
2. törekszik arra, hogy a célnyelvet eszközként alkalmazza információszerzésre;
3. rövid, néhány mondatból álló párbeszédet folytat, felkészülést követően;
4. a tanórán bekapcsolódik a már ismert, szóbeli interakciót igénylő nyelvi tevékenységekbe, a begyakorolt nyelvi elemeket tanári segítséggel a tevékenység céljainak megfelelően alkalmazza;

5. **érzéseit egy-két szóval vagy begyakorolt állandósult nyelvi fordulatok segítségével kifejezi, főként rákérdezés alapján, nonverbális eszközökkel kísérve a célnyelvi megnyilatkozást;**

6. **elsajátítja a tanult szavak és állandósult szókapcsolatok célnyelvi normához közelítő kiejtését tanári minta követése által, vagy autentikus hangzó anyag, digitális technológia segítségével.**

MINDENNAPI IDEGENNYELV-HASZNÁLAT

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. **felismeri és alkalmazza a legegyszerűbb, üdvözlésre és elköszönésre használt mindennapi nyelvi funkciókat az életkorának és nyelvi szintjének megfelelő, egyszerű helyzetekben;**

2. **felismeri és alkalmazza a legegyszerűbb, bemutatkozásra használt mindennapi nyelvi funkciókat az életkorának és nyelvi szintjének megfelelő, egyszerű helyzetekben;**

3. **felismeri és használja a legegyszerűbb, megszólításra használt mindennapi nyelvi funkciókat az életkorának és nyelvi szintjének megfelelő, egyszerű helyzetekben;**

4. **felismeri és használja a legegyszerűbb, a köszönet és az arra történő reagálás kifejezésére használt mindennapi nyelvi funkciókat az életkorának és nyelvi szintjének megfelelő, egyszerű helyzetekben;**

5. **felismeri és használja a legegyszerűbb, a tudás és nem tudás kifejezésére használt mindennapi nyelvi funkciókat az életkorának és nyelvi szintjének megfelelő, egyszerű helyzetekben;**

6. **felismeri és használja a legegyszerűbb, a nem értés, visszakérdezés és ismétlés, kérdés kifejezésére használt mindennapi nyelvi funkciókat életkorának és nyelvi szintjének megfelelő, egyszerű helyzetekben;**

7. **közöl alapvető személyes információkat magáról, egyszerű nyelvi elemek segítségével.**

ÖNÁLLÓ NYELVTANULÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. **új szavak, kifejezések tanulásakor ráismer a már korábban tanult szavakra, kifejezésekre;**

2. **szavak, kifejezések tanulásakor felismeri, ha új elemmel találkozik és rákérdez, vagy megfelelő tanulási stratégiával törekszik a megértésre;**

3. **a célok eléréséhez társaival rövid feladatokban együttműködik;**

4. **egy feladat megoldásának sikerességét segítséggel értékelni tudja;**

5. **felismeri az idegen nyelvű írott, olvasott és hallott tartalmakat a tanórán kívül is;**

6. **felhasznál és létrehoz rövid, nagyon egyszerű célnyelvi szövegeket szabadidős tevékenységek során;**

7. **alapvető célzott információt megszerez a tanult témákban tudásának bővítésére.**

INTERKULTURALITÁS, ORSZÁGISMERET

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. **megismeri a főbb, az adott célnyelvi kultúrákhoz tartozó országok nevét, földrajzi elhelyezkedését, főbb országismereti jellemzőit;**

2. **ismeri a főbb, célnyelvi kultúrához tartozó, ünnepekhez kapcsolódó alapszintű kifejezéseket, állandósult szókapcsolatokat és szokásokat.**

DIGITÁLIS ESZKÖZÖK ÉS FELÜLETEK HASZNÁLATA IDEGEN NYELVEN

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megérti a tanult nyelvi elemeket életkorának megfelelő digitális tartalmakban, digitális csatornákon olvasott vagy hallott nagyon egyszerű szövegekben is;
2. létrehoz nagyon egyszerű írott, pár szavas szöveget szóban vagy írásban digitális felületen.

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) AZ 5-8. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. szóban és írásban megold változatos kihívásokat igénylő feladatokat az élő idegen nyelven;
2. szóban és írásban létrehoz rövid szövegeket, ismert nyelvi eszközökkel, a korának megfelelő szövegtípusokban;
3. értelmez korának és nyelvi szintjének megfelelő hallott és írott célnyelvi szövegeket az ismert témákban és szövegtípusokban;
4. a tanult nyelvi elemek és kommunikációs stratégiák segítségével írásbeli és szóbeli interakciót folytat, valamint közvetít az élő idegen nyelven;
5. kommunikációs szándékának megfelelően alkalmazza a tanult nyelvi funkciókat és a megszerzett szociolingvisztikai, pragmatikai és interkulturális jártasságát;
6. nyelvtudását egyre inkább képes fejleszteni tanórán kívüli helyzetekben is különböző eszközökkel és lehetőségekkel;
7. használ életkorának és nyelvi szintjének megfelelő hagyományos és digitális alapú nyelvtanulási forrásokat és eszközöket;
8. alkalmazza nyelvtudását kommunikációra, közvetítésre, szórakozásra, ismeretszerzésre hagyományos és digitális csatornákon;
9. törekszik a célnyelvi normához illeszkedő kiejtés, beszédtempó és intonáció megközelítésére;
10. érti a nyelvtudás fontosságát, és motivációja a nyelvtanulásra tovább erősödik.

SZÖVEGALKOTÁS IDEGEN NYELVEN

BESZÉDKÉSZSÉG: ÖSSZEFÜGGŐ BESZÉD

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. aktívan részt vesz az életkorának és érdeklődésének megfelelő gyermek-, illetve ifjúsági irodalmi alkotások közös előadásában;
2. egyre magabiztosabban kapcsolódik be történetek kreatív alakításába, átfogalmazásába kooperatív munkaformában;
3. elmesél rövid történetet, egyszerűsített olvasmányt egyszerű nyelvi eszközökkel, önállóan, a cselekményt lineárisan összefűzve;
4. egyszerű nyelvi eszközökkel, felkészülést követően röviden, összefüggően beszél az ajánlott tématarományokhoz tartozó témákban, élőlő szóban és digitális felületen;
5. képet jellemez röviden, egyszerűen, ismert nyelvi fordulatok segítségével, segítő tanári kérdések alapján, önállóan;

6. változatos, kognitív kihívást jelentő szóbeli feladatokat old meg önállóan vagy kooperatív munkaformában, a tanult nyelvi eszközökkel, szükség szerint tanári segítséggel, előszóban és digitális felületen.

ÍRÁSKÉSZSÉG

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló

- 1. megold játékos és változatos írásbeli feladatokat rövid szövegek szintjén;**
- 2. rövid, egyszerű, összefüggő szövegeket ír a tanult nyelvi szerkezetek felhasználásával az ismert szövegtípusokban, az ajánlott tématarományokban;**
- 3. rövid szövegek írását igénylő kreatív munkát hoz létre önállóan;**
- 4. rövid, összefüggő, papíralapú vagy IKT-eszközökkel segített írott projekt munkát készít önállóan vagy kooperatív munkaformákban;**
- 5. a szövegek létrehozásához nyomtatott, illetve digitális alapú segédeszközt, szótárt használ;**
- 6. a részletes tanulási eredményekben foglalt szövegtípusok jellegzetességeit követi.**

SZÖVEGÉRTÉS IDEGEN NYELVEN

BESZÉDÉRTÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló

- 1. megérti a szintjének megfelelő, kevésbé ismert elemekből álló, nonverbális vagy vizuális eszközökkel támogatott célnyelvi óravezetést és utasításokat, kérdéseket;**
- 2. értelmezi az életkorának és nyelvi szintjének megfelelő, egyszerű, hangzó szövegben a tanult nyelvi elemeket;**
- 3. értelmezi az életkorának megfelelő, előszóban vagy digitális felületen elhangzó szövegekben a beszélők gondolatmenetét;**
- 4. megérti a nem kizárólag ismert nyelvi elemeket tartalmazó, előszóban vagy digitális felületen elhangzó rövid szöveg tartalmát;**
- 5. kiemel, kiszűr konkrét információkat a nyelvi szintjének megfelelő, előszóban vagy digitális felületen elhangzó szövegből, és azokat összekapcsolja egyéb ismereteivel;**
- 6. alkalmazza az életkorának és nyelvi szintjének megfelelő hangzó szöveget a változatos nyelvórai tevékenységek és a feladatmegoldás során;**
- 7. értelmez életkorának megfelelő nyelvi helyzeteket hallott szöveg alapján;**
- 8. felismeri a főbb, életkorának megfelelő hangzószöveg-típusokat;**
- 9. hallgat az érdeklődésének megfelelő autentikus szövegeket elektronikus, digitális csatornákon, tanórán kívül is, szórakozásra vagy ismeretszerzésre.**

OLVASÁSÉRTÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló

- 1. értelmezi az életkorának megfelelő szituációkhoz kapcsolódó, írott szövegekben megjelenő összetettebb információkat;**
- 2. megérti a nem kizárólag ismert nyelvi elemeket tartalmazó rövid írott szöveg tartalmát;**

3. kiemel, kiszűr konkrét információkat a nyelvi szintjének megfelelő szövegből, és azokat összekapcsolja más iskolai vagy iskolán kívül szerzett ismereteivel;

4. megkülönbözteti a főbb, életkorának megfelelő írott szövegtípusokat;

5. összetettebb írott instrukciókat értelmez;

6. alkalmazza az életkorának és nyelvi szintjének megfelelő írott, nyomtatott vagy digitális alapú szöveget a változatos nyelvórai tevékenységek és feladatmegoldás során;

7. a nyomtatott vagy digitális alapú írott szöveget felhasználja szórakozásra és ismeretszerzésre önállóan is;

8. érdeklődése erősödik a célnyelvi irodalmi alkotások iránt;

9. megért és használ szavakat, szókapcsolatokat a célnyelvi, az életkorának és érdeklődésének megfelelő hazai és nemzetközi legfőbb hírekkel, eseményekkel kapcsolatban.

INTERAKCIÓ IDEGEN NYELVEN

BESZÉDKÉSZSÉG: SZÓBELI INTERAKCIÓ

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. kommunikációt kezdeményez egyszerű hétköznapi témában, a beszélgetést követi, egyszerű, nyelvi eszközökkel fenntartja és lezárja;

2. az életkorának megfelelő mindennapi helyzetekben a tanult nyelvi eszközökkel megfogalmazott kérdéseket tesz fel, és válaszol a hozzá intézett kérdésekre;

3. véleményét, gondolatait, érzéseit egyre magabiztosabban fejezi ki a tanult nyelvi eszközökkel;

4. a tanult nyelvi elemeket többnyire megfelelően használja, beszédzándékainak megfelelően, egyszerű spontán helyzetekben;

5. váratlan, előre nem kiszámítható eseményekre, jelenségekre és történésekre is reagál egyszerű célnyelvi eszközökkel, személyes vagy online interakciókban;

6. bekapcsolódik a tanórán az interakciót igénylő nyelvi tevékenységekbe, abban társaival közösen részt vesz, a begyakorolt nyelvi elemeket tanári segítséggel a játék céljainak megfelelően alkalmazza.

ÍRÁSKÉSZSÉG: ÍRÁSBELI INTERAKCIÓ

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. üzeneteket ír;

2. véleményét írásban, egyszerű nyelvi eszközökkel megfogalmazza, és arról írásban interakciót folytat.

INFORMÁCIÓKÖZVETÍTÉS IDEGEN NYELVEN

SZÓBELI TUDÁSMEGOSZTÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. rövid, egyszerű, ismert nyelvi eszközökből álló kiselőadást tart változatos feladatok kapcsán, hagyományos vagy digitális alapú vizuális eszközök támogatásával;

2. felhasználja a célnyelvet tudásmegosztásra.

ÍRÁSBELI TUDÁSMEGOSZTÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. találkozik az életkorának és nyelvi szintjének megfelelő célnyelvi ismeretterjesztő tartalmakkal;
2. néhány szóból vagy mondatból álló jegyzetet készít írott szöveg alapján.

MINDENNAPI IDEGENNYELV-HASZNÁLAT

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. egyszerűen megfogalmazza személyes véleményét, másoktól véleményük kifejtését kéri, és arra reagál, elismeri vagy cáfolja mások állítását, kifejezi egyetértését vagy egyet nem értését;
2. kifejez tetszést, nem tetszést, akaratot, kívánságot, tudást és nem tudást, ígéretet, szándékot, dicséretet, kritikát;
3. információt cserél, információt kér, információt ad;
4. kifejez kérést, javaslatot, meghívást, kinalást és ezekre reagálást;
5. kifejez alapvető érzéseket, például örömet, sajnálkozást, bánatot, elégedettséget, elégedetlenséget, bosszúságot, csodálkozást, reményt;
6. kifejez és érvekkel alátámasztva mutat be szükségességet, lehetőséget, képességet, bizonyosságot, bizonytalanságot;
7. értelmez és használja az idegen nyelvű írott, olvasott és hallott tartalmakat a tanóran kívül is,
8. felhasználja a célnyelvet ismeretszerzésre;
9. használja a célnyelvet életkorának és nyelvi szintjének megfelelő aktuális témákban és a hozzájuk tartozó szituációkban;
10. találkozik életkorának és nyelvi szintjének megfelelő célnyelvi szórakoztató tartalmakkal;
11. összekapcsolja az ismert nyelvi elemeket egyszerű kötőszavakkal (például: és, de, vagy);
12. egyszerű mondatokat összekapcsolva mond el egymást követő eseményekből álló történetet, vagy leírást ad valamilyen témáról;
13. a tanult nyelvi eszközökkel és nonverbális elemek segítségével tisztazza mondanivalójának lényegét;
14. ismeretlen szavak valószínű jelentését szövegösszefüggések alapján kikövetkezteti az életkorának és érdeklődésének megfelelő, konkrét, rövid szövegekben;
15. alkalmaz nyelvi funkciókat rövid társalgás megkezdéséhez, fenntartásához és befejezéséhez;
16. nem értés esetén a meg nem értett kulcsszavak vagy fordulatok ismétlését vagy magyarázatát kéri, visszakérdez, betűzést kér;
17. megoszt alapvető személyes információkat és szükségleteket magáról egyszerű nyelvi elemekkel;
18. ismerős és gyakori alapvető helyzetekben, akár telefonon vagy digitális csatornákon is, többnyire helyesen és érthetően fejezi ki magát az ismert nyelvi eszközök segítségével.

ÖNÁLLÓ NYELVTANULÁS

NYELVTANULÁSI ÉS NYELVHASZNÁLATI STRATÉGIÁK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. tudatosan használ alapszintű nyelvtanulási és nyelvhasználati stratégiákat;
2. hibáit többnyire észreveszi és javítja;

3. ismer szavakat, szókapcsolatokat a célnyelven a témakörre jellemző, életkorának és érdeklődésének megfelelő más tudásterületen megcélzott tartalmakból.

NYELVTANULÁSI CÉLOK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

- 1. egy összetettebb nyelvi feladat, projekt végéig tartó célokat tűz ki magának;**
- 2. céljai eléréséhez megtalálja és használja a megfelelő eszközöket;**
- 3. céljai eléréséhez társaival párban és csoportban együttműködik.**

HALADÁS ÉRTEKELÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

- 1. nyelvi haladását többnyire fel tudja mérni;**
- 2. társai haladásának értékelésében segítően részt vesz.**

VALÓS NYELVHASZNÁLAT

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

- 1. a tanórán kívüli, akár játékos nyelvtanulási lehetőségeket felismeri, és törekszik azokat kihasználni;**
- 2. felhasználja a célnyelvet szórakozásra és játékos nyelvtanulásra.**

DIGITÁLIS NYELVHASZNÁLAT

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

- 1. digitális eszközöket és felületeket is használ nyelvtudása fejlesztésére;**
- 2. értelmez egyszerű, szórakoztató kisfilmeket**

INTERKULTURALITÁS, ORSZÁGISMERET CÉLNYELVI KULTURÁK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

- 1. megismeri a célnyelvi országok főbb jellemzőit és kulturális sajátosságait;**
- 2. további országismereti tudásra tesz szert;**
- 3. célnyelvi kommunikációjába beépíti a tanult interkulturális ismereteket;**
- 4. találkozik célnyelvi országismereti tartalmakkal.**

A HAZAI KULTÚRA KÖZVETÍTÉSE CÉLNYELVEN

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

- 1. találkozik a célnyelvi, életkorának és érdeklődésének megfelelő hazai és nemzetközi legfőbb hírekkel, eseményekkel;**
- 2. megismerkedik hazánk legfőbb országismereti és történelmi eseményeivel célnyelven.**

CÉLNYELVI KULTÚRÁKHOZ KAPCSOLÓDÓ NYELVI ELEMEL

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

- 1. a célnyelvi kultúrákhoz kapcsolódó alapvető tanult nyelvi elemeket használja;**
- 2. idegen nyelvi kommunikációjában ismeri és használja a célnyelv főbb jellemzőit;**
- 3. következetesen alkalmazza a célnyelvi betű és jelkészletet.**

DIGITÁLIS ESZKÖZÖK ÉS FELÜLETEK HASZNÁLATA IDEGEN NYELVEN

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. **egyéni vagy társaival együttműködve szóban vagy írásban projekt munkát vagy kiselőadást készít, és ezeket digitális eszközök segítségével is meg tudja valósítani;**
2. **találkozik az érdeklődésének megfelelő akár autentikus szövegekkel elektronikus, digitális csatornákon tanórán kívül is.**

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) A 9-12. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. **szóban és írásban is megold változatos kihívásokat igénylő, többnyire valós kommunikációs helyzeteket leképező feladatokat az élő idegen nyelven;**
2. **szóban és írásban létrehoz szövegeket különböző szövegtípusokban;**
3. **értelmez nyelvi szintjének megfelelő hallott és írott célnyelvi szövegeket kevésbé ismert témákban és szövegtípusokban is;**
4. **a tanult nyelvi elemek és kommunikációs stratégiák segítségével írásbeli és szóbeli interakciót folytat és tartalmakat közvetít idegen nyelven;**
5. **kommunikációs szándékának megfelelően alkalmazza a nyelvi funkciókat és megszerzett szociolingvisztikai, pragmatikai és interkulturális jártasságát;**
6. **nyelvtudását képes fejleszteni tanórán kívüli eszközökkel, lehetőségekkel és helyzetekben is, valamint a tanultakat és gimnáziumban a második idegen nyelv tanulásában is alkalmazza;**
7. **felkészül az aktív nyelvtanulás eszközeivel az egész életen át történő tanulásra;**
8. **használ hagyományos és digitális alapú nyelvtanulási forrásokat és eszközöket;**
9. **alkalmazza nyelvtudását kommunikációra, közvetítésre, szórakozásra, ismeretszerzésre hagyományos és digitális csatornákon;**
10. **törekszik a célnyelvi normához illeszkedő kiejtés, beszédtempó és intonáció megközelítésére;**
11. **beazonosítja nyelvtanulási céljait és egyéni különbségeinek tudatában, ezeknek megfelelően fejleszti nyelvtudását;**
12. **első idegen nyelvből sikeresen érettségit tesz a céljainak megfelelő szinten.**

SZÖVEGALKOTÁS IDEGEN NYELVEN BESZÉDKÉSZSÉG

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. **visszaad tankönyvi vagy más tanult szöveget, elbeszélést, nagyrészt folyamatos és érthető történetmeséléssel, a cselekményt logikusan összefűzve;**
2. **összefüggően, érthetően és nagyrészt folyékonyan beszél az ajánlott tematartományokhoz tartozó és az érettségi témákban a tanult nyelvi eszközökkel, felkészülést követően;**

3. beszámol saját élményen, tapasztalaton alapuló vagy elképzelt eseményről a cselekmény, a körülmények, az érzések és gondolatok ismert nyelvi eszközökkel történő rövid jellemzésével;
4. ajánlott témartományhoz kapcsolódó képi hatás kapcsán saját gondolatait, véleményét és érzéseit is kifejti az ismert nyelvi eszközökkel;
5. összefoglalja ismert témában nyomtatott vagy digitális alapú ifjúsági tartalmak lényegét röviden és érthetően;
6. közép- és emelt szintű nyelvi érettségi szóbeli feladatokat old meg;
7. összefüggő, folyékony előadásmódú szóbeli prezentációt tart önállóan, felkészülést követően, az érettségi témakörök közül szabadon választott témában, IKT-eszközökkel támogatva mondanivalóját;
8. kreatív, változatos műfajú szövegeket alkot szóban, kooperatív munkaformákban;
9. beszámol akár az érdeklődési körén túlmutató környezeti eseményről a cselekmény, a körülmények, az érzések és gondolatok ismert nyelvi eszközökkel történő összetettebb, részletes és világos jellemzésével;
10. összefüggően, világosan és nagyrészt folyékonyan beszél az ajánlott témartományhoz tartozó és az idevágó érettségi témákban, akár elvontabb tartalmakra is kitérve;
11. alkalmazza a célnyelvi normához illeszkedő, természeteshez közelítő kiejtést, beszédtempót és intonációt.

ÍRÁSKÉSZSÉG

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. írásban röviden indokolja érzéseit, gondolatait, véleményét már elvontabb témákban;
2. leír összetettebb cselekvéssort, történetet, személyes élményeket, elvontabb témákban;
3. információt vagy véleményt közlő és kérő, összefüggő feljegyzéseket, üzeneteket ír;
4. alkalmazza a formális és informális regiszterhez köthető sajátosságokat;
5. használ szövegkohéziós és figyelemvezető eszközöket;
6. megold változatos írásbeli, feladatokat szövegszinten;
7. papíralapú vagy IKT-eszközökkel segített írott projektmunkát készít önállóan vagy kooperatív munkaformában;
8. összefüggő szövegeket ír önállóan, akár elvontabb témákban;
9. a szövegek létrehozásához nyomtatott vagy digitális segédeszközt, szótárt használ;
10. beszámol saját élményen, tapasztalaton alapuló, akár az érdeklődési körén túlmutató vagy elképzelt személyes eseményről a cselekmény, a körülmények, az érzések és gondolatok ismert nyelvi eszközökkel történő összetettebb, részletes és világos jellemzésével;
11. beszámol akár az érdeklődési körén túlmutató közügyekkel, szórakozással kapcsolatos eseményről a cselekmény, a körülmények, az érzések és gondolatok ismert nyelvi eszközökkel történő összetettebb, részletes és világos jellemzésével;
12. a megfelelő szövegtípusok jellegzetességeit követi.

SZÖVEGÉRTÉS IDEGEN NYELVEN BESZÉDÉRTÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. értelmezi a szintjének megfelelő célnyelvi, komplexebb tanári magyarázatokat a nyelvórákon;
2. megérti a célnyelvi, életkorának és érdeklődésének megfelelő hazai és nemzetközi hírek, események lényegét;
3. kikövetkezteti a szövegben megjelenő elvontabb nyelvi elemek jelentését az ajánlott témakörökhöz kapcsolódó témákban;
4. értelmezi a szövegben megjelenő összefüggéseket;
5. megérti, értelmezi és összefoglalja az összetettebb, a témafatartományhoz kapcsolódó összefüggő hangzó szöveget, és értelmezi a szövegben megjelenő összefüggéseket;
6. megérti és értelmezi az összetettebb, az ajánlott témakörökhöz kapcsolódó összefüggő szövegeket, és értelmezi a szövegben megjelenő összefüggéseket;
7. megérti az ismeretlen nyelvi elemeket is tartalmazó hangzó szöveg lényegi tartalmát;
8. megérti a hangzó szövegben megjelenő összetettebb részinformációkat;
9. megérti az elvontabb tartalmú hangzószövegek lényegét, valamint a beszélők véleményét is;
10. alkalmazza a hangzó szövegből nyert információt feladatok megoldása során;
11. célzottan keresi az érdeklődésének megfelelő autentikus szövegeket tanórán kívül is, ismeretszerzésre és szórakozásra;
12. a tanult nyelvi elemek segítségével megérti a hangzó szöveg lényegét számára kevésbé ismert témákban és szituációkban is;
13. a tanult nyelvi elemek segítségével megérti a hangzó szöveg lényegét akár anyanyelvi beszélők köznyelvi kommunikációjában a számára kevésbé ismert témákban és szituációkban is;
14. megérti és értelmezi a legtöbb televíziós hírműsort;
15. megért szokványos tempóban folyó autentikus szórakoztató és ismeretterjesztő tartalmakat, változatos csatornákon.

OLVASÁSERTÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. elolvas és értelmez nyelvi szintjének megfelelő irodalmi szövegeket;
2. megérti és értelmezi a lényegét az ajánlott témafatartományokhoz kapcsolódó összefüggő, akár autentikus írott szövegekben;
3. megérti és értelmezi az összefüggéseket és a részleteket az ajánlott témafatartományokhoz kapcsolódó összefüggő, akár autentikus írott szövegekben;
4. értelmezi a számára ismerős, elvontabb tartalmú szövegekben megjelenő ismeretlen nyelvi elemeket;
5. a szöveggörnyezet alapján kikövetkezteti a szövegben előforduló ismeretlen szavak jelentését;
6. megérti az ismeretlen nyelvi elemeket is tartalmazó írott szöveg tartalmát;
7. megérti és értelmezi az írott szövegben megjelenő összetettebb részinformációkat;

8. kiszűr konkrét információkat nyelvi szintjének megfelelő szövegből, és azokat összekapcsolja egyéb ismereteivel;

9. alkalmazza az írott szövegből nyert információt feladatok megoldása során;

10. keresi az érdeklődésének megfelelő, célnyelvi, autentikus szövegeket szórakozásra és ismeretszerzésre tanórán kívül is;

11. egyre változatosabb, hosszabb, összetettebb és elvontabb szövegeket, tartalmakat értelmez és használ.

INTERAKCIÓ IDEGEN NYELVEN

BESZÉDKÉSZSÉG: SZÓBELI INTERAKCIÓ A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. részt vesz a változatos szóbeli interakciót és kognitív kihívást igénylő nyelvórai tevékenységekben;

2. szóban ad át nyelvi szintjének megfelelő célnyelvi tartalmakat valós nyelvi interakciót leképező szituációkban;

3. a társalgásba aktívan, kezdeményezően és egyre magabiztosabban bekapcsolódik az érdeklődési körébe tartozó témák esetén vagy az ajánlott tematartományokon belül;

4. társalgást kezdeményez, a megértést fenntartja, törekszik mások bevonására, és szükség esetén lezárja azt az egyes tematartományokon belül, akár anyanyelvű beszélgetőtárs esetében is;

5. a társalgást hatékonyan és udvariasan fenntartja, törekszik mások bevonására, és szükség esetén lezárja azt, akár ismeretlen beszélgetőtárs esetében is;

6. előkészület nélkül részt tud venni személyes jellegű, vagy érdeklődési körének megfelelő ismert témáról folytatott társalgásban;

7. érzelmeit, véleményét változatos nyelvi eszközökkel szóban megfogalmazza és arról interakciót folytat;

8. a mindennapi élet különböző területein, a kommunikációs helyzetek széles körében tesz fel releváns kérdéseket információszerzés céljából, és válaszol megfelelő módon a hozzá intézett célnyelvi kérdésekre;

9. aktívan, kezdeményezően és magabiztosan vesz részt a változatos szóbeli interakciót és kognitív kihívást igénylő nyelvórai tevékenységekben;

10. társaival a kooperatív munkaformákban és a projektfeladatok megoldása során is törekszik a célnyelvi kommunikációra;

11. egyre szélesebb körű témákban, nyelvi kommunikációt igénylő helyzetekben reagál megfelelő módon, felhasználva általános és nyelvi háttértudását, ismereteit, alkalmazkodva a társadalmi normákhoz;

12. váratlan, előre nem kiszámítható eseményekre, jelenségekre és történésekre jellemzően célnyelvi eszközökkel is reagál tanórai szituációkban;

13. szóban és írásban, valós nyelvi interakciók során jó nyelvhelyességgel, megfelelő szókinccsel, a természeteshez közelítő szinten vesz részt az egyes tematartományokban és az idetartozó érettségi témákban.

ÍRÁSKÉSZSÉG: ÍRÁSBELI INTERAKCIÓ

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. informális és életkorának megfelelő formális írásos üzeneteket ír, digitális felületen is;

2. véleményét írásban, tanult nyelvi eszközökkel megfogalmazza és arról írásban interakciót folytat;
3. véleményét írásban változatos nyelvi eszközökkel megfogalmazza és arról interakciót folytat;
4. írásban átad nyelvi szintjének megfelelő célnyelvi tartalmakat valós nyelvi interakciók során;
5. írásban és szóban, valós nyelvi interakciók során jó nyelvhelyességgel, megfelelő szókincssel, a természetéhez közelítő szinten vesz részt az egyes tématarományokban és az idetartozó érettségi témákban.

INFORMÁCIÓKÖZVETÍTÉS IDEGEN NYELVEN SZÓBELI TUDÁSMEGOSZTÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. összetett információkat ad át és cserél;
2. egyénileg vagy kooperáció során létrehozott projektmunkával kapcsolatos kiselőadást tart önállóan, összefüggő és folyékony előadásmóddal, digitális eszközök segítségével, felkészülést követően;
3. használ célnyelvi tartalmakat tudásmegosztásra.

ÍRÁSBELI TUDÁSMEGOSZTÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismer más tantárgyi tartalmakat, részinformációkat célnyelven;
2. összefoglal és lejegyzetel, írásban közvetít rövid olvasott vagy hallott szövegeket;
3. környezeti témákban a kommunikációs helyzetek széles körében hatékonyan ad át és cserél információt;
4. írott szöveget igénylő projektmunkát készít olvasóközönségnek;
5. írásban közvetít célnyelvi tartalmakat valós nyelvi interakciót leképező szituációkban.

MINDENNAPI IDEGENNYELV-HASZNÁLAT SZOCIOLINGVISZTIKAI MEGFELELÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. tanult kifejezések alkalmazásával és az alapvető nyelvi szokások követésével további alapvető érzéseket fejez ki (pl. aggodást, félelmet, kételyt);
2. tanult kifejezések alkalmazásával és az alapvető nyelvi szokások követésével kifejez érdeklődést és érdektelenséget, szemrehányást, reklamálást;
3. tanult kifejezések alkalmazásával és az alapvető nyelvi szokások követésével kifejez kötelezettséget, szándékot, kívánságot, engedélykérést, feltételezést;
4. tanult kifejezések alkalmazásával és az alapvető nyelvi szokások követésével kifejez ítéletet, kritikát, tanácsadást;
5. tanult kifejezések alkalmazásával és az alapvető nyelvi szokások követésével kifejez segítségkérést, ajánlást és ezekre történő reagálást;
6. tanult kifejezések alkalmazásával és az alapvető nyelvi szokások követésével kifejez ok-okozat viszony vagy cél meghatározását;
7. tanult kifejezések alkalmazásával és az alapvető nyelvi szokások követésével kifejez emlékeztést és nem emlékeztést.

PRAGMATIKAI MEGFELELÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. összekapcsolja a mondatokat megfelelő kötőszavakkal, így követhető leírást ad, vagy nem kronológiai sorrendben lévő eseményeket is elbeszél;
2. a kohéziós eszközök szélesebb körét alkalmazza szóbeli vagy írásbeli megnyilatkozásainak érthetőbb, koherensebb szöveggé szervezéséhez;
3. több különálló elemet összekapcsol összefüggő lineáris szempontsorrá.

KOMMUNIKÁCIÓS STRATÉGIÁK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. képes megszerezni kommunikációját: jelzi szándékát, kezdeményez, összefoglal és lezár;
2. használ kiemélést, hangsúlyozást, helyesbítést;
3. körülírással közvetíti a jelentéstartalmat, ha a megfelelő szót nem ismeri;
4. ismert témákban a szövegösszefüggés alapján kikövetkezteti az ismeretlen szavak jelentését, megérti az ismeretlen szavakat is tartalmazó mondat jelentését;
5. félreértéshez vezető hibáit kijavítja, ha beszédpartnere jelzi a problémát; a kommunikáció megszakadása esetén más stratégiát alkalmazva újakezdi a mondandóját;
6. a társalgás vagy eszmecsere menetének fenntartásához alkalmazza a rendelkezésére álló nyelvi és stratégiai eszközöket;
7. nem értés esetén képes a tartalom tisztázására.

VALÓS NYELVHASZNÁLAT

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. mondanivalóját kifejti kevésbé ismerős helyzetekben is nyelvi eszközök széles körének használatával;
2. a tanult nyelvi elemeket adaptálni tudja kevésbé begyakorolt helyzetekhez is;
3. szóbeli és írásbeli közlései során változatos nyelvi struktúrákat használ;
4. a tanult nyelvi funkciókat és nyelvi eszköztárát életkorának megfelelő élethelyzetekben megfelelően alkalmazza;
5. szociokulturális ismeretei (például célnyelvi társadalmi szokások, testbeszéd) már lehetővé teszik azt, hogy társasági szempontból is megfelelő kommunikációt folytasson;
6. szükség esetén eltér az előre elgondoltaktól, és mondandóját a beszédpartnerekhez, hallgatóságához igazítja;
7. az ismert nyelvi elemeket vizsgahelyzetben is használja.

ÖNÁLLÓ NYELVTANULÁS

NYELVTANULÁSI ÉS NYELVHASZNÁLATI STRATÉGIÁK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megértést nehezítő hibáit önállóan javítani tudja;
2. nyelvtanulási céljai érdekében alkalmazza a tanórán kívüli nyelvtanulási lehetőségeket;

3. célzottan keresi az érdeklődésének megfelelő autentikus szövegeket tanórán kívül is, ismeretszerzésre és szórakozásra;
4. felhasználja a célnyelvű, legfőbb hazai és nemzetközi híreket ismeretszerzésre és szórakozásra;
5. használ célnyelvi elemeket más tudásterületen megcélzott tartalmakból;
6. használ célnyelvi tartalmakat ismeretszerzésre;
7. használ ismeretterjesztő anyagokat nyelvtudása fejlesztésére;
8. hibáit az esetek többségében önállóan is képes javítani;
9. hibáiból levont következtetéseire többnyire épít nyelvtudása fejlesztése érdekében.

NYELVTANULÁSI CÉLOK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. egy összetettebb nyelvi feladatot, projekt végéig tartó célokat tűz ki magának;
2. megfogalmaz hosszú távú nyelvtanulási célokat saját maga számára;
3. nyelvtanulási céljai érdekében tudatosabban foglalkozik a célnyelvvél;
4. céljai eléréséhez megtalálja és használja a megfelelő eszközöket, módokat;
5. céljai eléréséhez társaival párban és csoportban is együttműködik;
6. beazonosít nyelvtanulási célokat és ismeri az ezekhez tartozó nyelvtanulási és nyelvhasználati stratégiákat;
7. használja a nyelvtanulási és nyelvhasználati stratégiákat nyelvtudása fenntartására és fejlesztésére;
8. hatékonyan alkalmazza a tanult nyelvtanulási és nyelvhasználati stratégiákat;
9. céljai eléréséhez önszabályozóan is dolgozik;
10. az első idegen nyelvből sikeres érettségit tesz legalább középszinten.

A HALADÁS ÉRTÉKELÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. nyelvi haladását fel tudja mérni;
2. használ önértékelési módokat nyelvtudása felmérésére;
3. egyre tudatosabban használja az ön-, tanári, vagy társai értékelését nyelvtudása fenntartására és fejlesztésére;
4. használja az ön-, tanári, vagy társai értékelését nyelvtudása fenntartására és fejlesztésére;
5. hiányosságait, hibáit felismeri, azokat egyre hatékonyabban kompenzálja, javítja a tanult stratégiák felhasználásával.

VALÓS NYELVHASZNÁLAT

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. nyelvtanulási céljai érdekében él a valós nyelvhasználati lehetőségekkel;
2. használja a célnyelvet életkorának és nyelvi szintjének megfelelő aktuális témákban és a hozzájuk tartozó szituációkban;
3. az ismert nyelvi elemeket vizsgahelyzetben is használja;
4. beszéd- és írásprodukciónak tudatosan megtervezi, hiányosságait igyekszik kompenzálni;

5. nyelvi produkciójában és recepciójában önállóságot mutat, és egyre kevesebb korlát akadályozza.

DIGITÁLIS NYELVHASZNÁLAT

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

- 1. törekszik releváns digitális tartalmak használatára beszédképességének, szókincsének és kiejtésének továbbfejlesztése céljából;**
- 2. digitális eszközöket és felületeket is magabiztosan használ nyelvtudása fejlesztésére;**
- 3. digitális eszközöket és felületeket is használ a célnyelven ismeretszerzésre és szórakozásra.**

INTERKULTURALITÁS, ORSZÁGISMERET CÉLNYELVI KULTURÁK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

- 1. alkalmazza a célnyelvi kultúráról megszerzett ismereteit informális kommunikációjában;**
- 2. ismeri a célnyelvi országok történelmének és jelenének legfontosabb vonásait;**
- 3. tájékozott a célnyelvi országok jellemzőiben és kulturális sajátosságaiban;**
- 4. tájékozott, és alkalmazni is tudja a célnyelvi országokra jellemző alapvető érintkezési és udvariassági szokásokat.**

HAZAI KULTÚRA KÖZVETÍTÉSE CÉLNYELVEN

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

- 1. ismeri és keresi a főbb hasonlóságokat és különbségeket saját anyanyelvi és a célnyelvi közösség szokásai, értékei, attitűdjei és meggyőződései között;**
- 2. átadja célnyelven a magyar értékeket;**
- 3. ismeri a célnyelvi és saját hazájának kultúrája közötti hasonlóságokat és különbségeket;**
- 4. interkulturális tudatosságára építve felismeri a célnyelvi és saját hazájának kultúrája közötti hasonlóságokat és különbségeket, és a magyar értékek átadására képessé válik;**
- 5. környezetének kulturális értékeit célnyelven közvetíti.**

CÉLNYELVI KULTÚRÁKHOZ KAPCSOLÓDÓ NYELVI ELEMEEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

- 1. kikövetkezteti a célnyelvi kultúrákhoz kapcsolódó egyszerű, ismeretlen nyelvi elemeket;**
- 2. a célnyelvi kultúrákhoz kapcsolódó tanult nyelvi elemeket magabiztosan használja;**
- 3. interkulturális ismeretei segítségével társasági szempontból is megfelelő kommunikációt folytat írásban és szóban.**

NYELVI VÁLTOZATOK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

- 1. felismeri a legfőbb hasonlóságokat és különbségeket az ismert nyelvi változatok között;**

2. megfogalmaz főbb hasonlóságokat és különbségeket az ismert nyelvi változatok között;
3. alkalmazza a nyelvi változatokról megszerzett ismereteit informális kommunikációjában;
4. megérti a legfőbb nyelvi dialektusok egyes elemeit is tartalmazó szóbeli közléseket.

DIGITÁLIS ESZKÖZÖK ÉS FELÜLETEK HASZNÁLATA IDEGEN NYELVEN

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. digitális eszközökön és csatornákon keresztül is alkot szöveget szóban és írásban;
2. digitális eszközökön és csatornákon keresztül is megérti az ismert témához kapcsolódó írott vagy hallott szövegeket;
3. digitális eszközökön és csatornákon keresztül is alkalmazza az ismert témához kapcsolódó írott vagy hallott szövegeket;
4. digitális eszközökön és csatornákon keresztül is folytat célnyelvi interakciót az ismert nyelvi eszközök segítségével;
5. digitális eszközökön és csatornákon keresztül is folytat a természeteshez közelítő célnyelvi interakciót az ismert nyelvi eszközök segítségével;
6. digitális eszközökön és csatornákon keresztül is megfelelő nyelvi eszközökkel alkot szöveget szóban és írásban;
7. alkalmazza az életkorának és érdeklődésének megfelelő digitális műfajok főbb jellemzőit.

II.3.2.2. KLASSZIKUS IDEGEN NYELV

A) ALAPELVEK, CÉLOK

A klasszikus idegen nyelvek esetében a tanulás társadalmi hasznossága különbözik az élő idegen nyelvekétől. Míg az élő nyelv vonatkozásában az a cél, hogy a tanulás során megszerzett nyelvi készségek a gyakorlatban, tehát hétköznapi, iskolán kívüli tevékenységek során közvetlenül hasznosuljanak, azaz a nyelvtanuló a nyelvet ismeretszerzés és kommunikáció céljaira használja, a klasszikus nyelvek tanítását úgy kell megtervezni, hogy a tanulók kisebb része fogja csak az órán megszerzett készségeket közvetlen kommunikációs eszközként használni. A klasszikus nyelvek ismerete több hivatásban közvetlenül hasznosul, és az információszerzés eszközevé válik. A klasszikus nyelvek tanításának éppen ezért legfontosabb része a nyelvi tudatosság és a problémamegoldó kompetenciák fejlesztése. A képzés fejleszti a nyelvi tudatosságot, a kulturális nyitottságot és az elemzőkészség segítségével a nyelvi megértés módszertanát. A klasszikus nyelvek oktatásában olyan ismereteknek is helyük van, amelyek az élő idegen nyelvek korszerű tanításában nem kapnak szerepet. Egy klasszikus nyelv tanulása három, egymással nagyjából egyenrangú területen fejleszti a képességeket: az adott klasszikus nyelv ismerete, a nyelvet hordozó kultúrához kapcsolódó tapasztalatok és az általános nyelvi kompetenciák.

A klasszikus nyelvvel megismerkedő tanuló önálló nyelvhasználóvá válik, tehát a megszerzett nyelvi ismereteit képes önállóan alkalmazni, és képes valamely klasszikus nyelven megfogalmazott szöveget önállóan értelmezni. Használja az értelmezéshez ma szokásos eszközöket, akár nyomtatott formában, akár digitális formában állnak rendelkezésére. A klasszikus nyelvek tanítása során rövidebb szövegek alapos, pontos és mindenre kiterjedő értelmezése az alapvető eszköz: a koncentrált figyelem, az apró nyelvi különbségek felismerése és tudatosítása fejleszti a kognitív képességek tág körét.

A klasszikus nyelvek tanulója a klasszikus kultúrára vonatkozó ismeretei révén felismeri, hogy a különböző civilizációk történetileg kialakult és változékony rendszerek, melyeket csak az elvonatkoztatás és az önreflexió eszközeivel értelmezhetünk. A viszonyítás fontosságának megértése hozzájárul a saját kultúra mélyebb megértéséhez is. A klasszikus nyelvek ismerete ezen túlmenően az európai és benne a magyar művelődés hagyományainak mélyebb megismeréséhez vezet, segít megérteni a múltat mint a jelen előzményét, erősíti a kulturális identitást.

A klasszikus nyelvek oktatása a nyelvet elsődlegesen nem kommunikációs eszköznek, hanem információs rendszernek tekinti, ezért a közvetlen kommunikáció helyett a hangsúlyt a grammatikai jelek jelentéshordozó funkciójának megértetésére és a rendszerszerűség bemutatására helyezi. Ennek tudatosítása és elsajátítása nagymértékben fejleszti az analitikai készséget, amely a nyelvi tudatosság egyik alapfeltétele. Segíti ezáltal az anyanyelv működésének jobb megértését, és előkészíti újabb idegen nyelvek elsajátítását.

A klasszikus idegen nyelv tanulásának célja, hogy a tanuló:

1. a második idegen nyelvként választott klasszikus nyelvből a gimnázium végére eléri a KER A2 szintet;
2. a tanulási folyamat végére átlátja az adott klasszikus nyelv szerkezetét;
3. alkalmassá válik a nyelvi szintjén lévő, klasszikus nyelven írott szövegek önálló olvasására, értelmezésére;
4. anyanyelvén meg tudja fogalmazni az olvasott szöveg nyelvi és kulturális sajátosságait;
5. képes önálló szótárhasználatra;
6. ismeri a nyelvreírás terminológiáit.

B) FŐ TÉMAKÖRÖK

FŐ TÉMAKÖRÖK A 9-12. ÉVFOLYAMON

1. Adaptált és könnyített szövegek
2. A klasszikus normáknak nagyjából megfelelő nem klasszikus szövegek
3. A tanulók nyelvi szintjének megfelelő klasszikus szövegek
4. Kitekintésként: a tanulók nyelvi szintjén túlmutató nagy jelentőségű szövegek
5. A magyar kultúra szempontjából kiemelkedően fontos szövegek

C) TANULÁSI EREDMÉNYEK

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALANOS KÖVETELMÉNYEK) A 9-12. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

- 1. képes ismeretlen klasszikus nyelvű szövegben is tájékozódni, felismeri annak alapvető grammatikai struktúráit (például alany, állítmány, egyeztetett jelzős szerkezetek);**
- 2. ismeri az adott klasszikus nyelv alapvető grammatikai szerkezetét, meg tudja nevezni a grammatikai funkciókat;**
- 3. rendelkezik olyan szókinccsel, amely lehetővé teszi, hogy összefüggéseket ismerjen fel egy szövegben;**
- 4. szótár segítségével képes nyelvi szintjének megfelelő szöveg fordítására;**
- 5. tisztában van saját világának és az ókornak mint idegen világnak az alapvető kulturális különbözőségével;**
- 6. ismeri a tanult klasszikus nyelv továbbélésének legfontosabb területeit;**
- 7. magyar nyelven képes beszélni az olvasott szövegekről.**

SZÖVEGÉRTÉS NYELVI CÉLOK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

- 1. képes a mondatnál magasabb szintű szövegalkotó struktúrák felismerésére is;**
- 2. meg tudja határozni a szöveg alapvető kommunikációs funkcióit.**

GRAMMATIKAI ISMERETEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

- 1. ismeri a tanult klasszikus nyelv grammatikai rendszerét, beleértve a legfontosabb rendhagyóságokat, az igeneves szerkezeteket, illetve a mondatban alapvető jelenségeit;**
- 2. képes a grammatika és a jelentés összekapcsolására;**
- 3. ismeri a grammatikai eszközök elnevezését.**

KÖZVETÍTŐ KÉSZSÉG

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

- 1. képes az olvasott szöveg alapvető üzenetét megfogalmazni magyar nyelven;**
- 2. képes az irodalmi eszközök, a stílust hordozó retorika és a jelentés összefüggésének felismerésére;**
- 3. képes megjelölni a szöveg nem fordítható retorikai eszköztárát is.**

KULTURÁLIS ISMERETEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

- 1. rendelkezik a szövegek értelmezéséhez szükséges kulturális ismeretekkel;**
- 2. képes arra, hogy megmutassa a mai kultúránktól idegen elemeket a klasszikus nyelveket létrehozó kultúrákban, és ezekről képes reflektált véleményt alkotni.**

II.3.3. Matematika

A) ALAPELVEK, CÉLOK

A matematika tanulásának legfontosabb célja, hogy a tanuló:

1. megtapasztalja a matematika értékeit, hasznosságát, szépségét;
2. megismerje a matematikai gondolkodás természetét és a matematika alapvető sajátosságait;
3. fejlessze a szövegértését, a szövegalkotó és absztrakciós képességét a matematika nyelvének és szimbólumainak szóbeli és írásbeli alkalmazása során;
4. fejlessze a számolási készségét, a modellezési, a problémamegoldó és döntési képességét;
5. fejlessze a logikus, pontos, kreatív, mérlegelő, stratégiai és rendszerező gondolkodását;
6. alkalmazható tudásra tegyen szert.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői az 1-4. évfolyamon

Az alapfokú képzés első évfolyamát kezdő, jellemzően 6-7 éves kisiskolások gondolkodása konkrétumokhoz kötött. A tanuló matematikai tartalmú tevékenységei során alakulnak az ismeretei és formálódik a gondolkodása, amelyet az egyedi tapasztalatokból kiemelkedő jellemzők (tulajdonságok és összefüggések) megismerése vezet majd az általánosítások és az absztrakció felé. Az 1-4. évfolyamon a matematika műveléséhez szükséges ismeretek kialakítása, a matematikai - a számfogalomhoz, a számérzékhez, a mentális számegyeneshez kapcsolódó - képességek kibontakoztatása, az alapkészségek kialakítása alapvető feladat úgy, hogy a spirálisan épülő tananyag fogalmai egy megértett, jól működtethető ismeretrendszerrel alapozzanak meg.

A matematika tanulásának alapvető módszere a valóságon alapuló, személyes, cselekvő tapasztalatszerzés, amely a különböző érzékszervek bevonásával, mozgással, valamint szemléletükben és matematikai tartalmukban egyaránt változatos eszközök használatával, játékokkal valósul meg.

Ebben az alapozó nevelési-oktatási szakaszban a matematika egységes és széles alapozását a további lépések átgondolt megtervezésével kell megvalósítani. A tevékenységek során működő alkotó gondolkodásnak kiemelt szerepe van a megértésben. A tárgyi tevékenységek és a kapcsolódó változatos képi ábrázolások alapozzák meg a későbbi absztrakciót. A konkrétumokhoz való sokszori vissza-visszalépések során alakulnak a matematikai fogalmak, összefüggések és eljárások. Ezek alapozzák meg a felső tagozaton és középiskolában megjelenő szimbolikus gondolkodást.

A tanuló ebben a nevelési-oktatási szakaszban találkozik olyan egyszerű problémákkal, amelyek megoldásában szerepet játszik a megfigyelés, az értelmezés, az összefüggések felfedezése, ezáltal fejlődik gondolkodása, problémamegoldó képessége. Már a rendszerező készségek fejlődésének kezdeti fázisában is képes a lehetőségek megkülönböztetésére, azok rendszerezett felsorolására. Alsó tagozaton az új elemeket tartalmazó, problémát jelentő helyzetek nagyrészt örömteli tevékenységekben, játékos helyzetekben merülnek fel, a tanuló így gyakorolhatja, alkalmazhatja megszerzett ismereteit, fejlesztheti problémamegoldó, rendszerező és döntési képességeit. Elkezdi megtapasztalni, hogy a matematika segítségével hogyan lehet leírni a közvetlen környezete természeti, vizuális, technikai jelenségeit, tevékenységeit.

A matematikai nevelés szoros kapcsolatban van a zenei, mozgásos és nyelvi fejlesztéssel.

A mindennapi kommunikáció során a tanuló fokozatosan tanulja meg és alkalmazza a matematika nyelvét, a relációszókincset, a viszonyok kifejezését. Kezdetben megmutatással, rajzzal, mozgással, saját szavakkal közli gondolatait, és ezt lehet fokozatosan egyre pontosabbá, szakszerűbbé tenni.

A tanuló fokozatosan tanulja meg a kooperatív tevékenységek során az együttműködést, egymás elfogadását. Kérdéseket tesz fel, meghallgatja, megfigyeli a választ, mások véleményét; a tévedéseket tolerálja; ezekkel párhuzamosan érvelni tanul saját véleménye mellett.

Szükséges a tanulók egyéni szintjének, adottságainak, képességeinek megfelelő differenciálása. Ennek formája a tevékenykedtetés, az eszközhasználat megválasztása, a többszintű problémafelvetés, a digitális tananyagok által kínált fejlesztő lehetőségek alkalmazása, az időbeli korlátok kiiktatása, a segítségnyújtás, a páros vagy csoportos munka szervezése és az értékelés.

A tanuló a digitális eszközöket lehetőség szerint már ebben a nevelési-oktatási szakaszban a tanulás, gyakorlás szolgálatába állítja: a műveletek, a problémamegoldás gyakorlására számítógépes fejlesztő játékokat használ.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői az 5-8. évfolyamon

Az alapfokú képzés első, a matematikai alapkészségek kialakítását legfőbb célként megjelölő nevelési-oktatási szakaszt követően az 5-8. évfolyamon a matematika tanulása-tanítása során a tudástartalmak fokozatosan válnak egyre elvontabbá. A konkrét tárgyi tevékenységekből kiindulva a képi szemléltetések, ábrázolások mellett megjelennek a szimbolikus modellek. A tanuló a fogalmak, jelenségek elemzése útján eljut azok megértésen alapuló meghatározásához, a definíciók előkészítése során tulajdonságokat, sejtéseket fogalmaz meg, s kialakul a megoldást alátámasztó indoklás igénye. Felismeri a matematika kisebb egységeinek belső struktúráját.

A tanítás fő módszere továbbra is a felfedeztetés, a konkrét tevékenységből, játékból, hétköznapi szituációból fakadó indukció. A tanulási tevékenység és problémamegoldás során a tanulót ösztönözni kell egyszerű problémák felfedezésére, megfogalmazására és a mindennapi életből vett szöveges problémák matematikai szempontú értelmezésére. A tanuló konkrét helyzetek megoldására képi és szimbolikus modelleket, stratégiákat alkalmaz és alkot, ezáltal fejlődik problémamegoldó és problémaalkotó képessége.

A kombinatív képességek területén a lehetőségek strukturált felsorolásából fokozatosan kialakulnak a rendszerezést segítő konkrét eszközök, stratégiák alkalmazásának készségei.

Felső tagozatban az ismert számok köre bővül a törtekkel és a negatív számokkal úgy, hogy a tanuló ezekkel műveleteket tud végezni. A tanulás-tanítás egyik lényeges elvárása, hogy a különböző, szöveggel, számokkal megadott matematikai szituációk képi, majd szimbolikus modelljeinek bevezetése fokozatos legyen. A tanuló a megismert szimbólumokkal egyszerű műveleteket végez, ismeri ezek tulajdonságait.

Az 5-8. évfolyamon a természettudományi, a digitális technológiai és a gazdasági ismeretek tanulási-tanítási tartalmakban való megjelenése lehetővé teszi a matematika alkalmazhatóságának, hasznosságának bemutatását.

Fejlődnek a tanuló készségei a matematikai kommunikáció terén is. A matematikai kifejezéseket helyesen használja, a fogalmakat értelmezi, megmagyarázza, gyakorlati helyzetekben jól alkalmazza. Ismereteit összefoglalva prezentálni tudja.

A tanuló a közös munkában tevékenyen részt vesz. Eseti feladatokban és projektekben mások véleményét elfogadja, és ha különbözik a véleményük, igyekszik érvekkel meggyőzni társait. Az új fogalmak, magasabb szintű absztrakciót igénylő tudástartalmak bevezetésekor az egyéni adottságokhoz, ismeretekhez alkalmazkodó differenciálás biztosítja a megfelelő tempójú haladást annak a tanulónak, akinél ezek a lépések hosszabb időt, több szemléltetést igényelnek. Ezzel a lassabban haladó tanuló sem veszíti el érdeklődését és reményét a matematika megértése iránt.

A matematikai fejlesztő játékok és a számítógép, illetve más digitális eszközök mellett a tanuló megismerkedik olyan matematikai szoftverekkel, amelyek a matematikai tudást és a digitális kompetenciákat együtt fejlesztik.

Ebben a nevelési-oktatási szakaszban az ellenőrzés, értékelés csak a tanult ismeretek alkalmazására terjed ki.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői a 9-12. évfolyamon

A matematika tanulása-tanítása tekintetében az egyik legfőbb feladat a középfokú képzés évfolyamain a tanuló önálló, rendszerezett, logikus gondolkodásának kialakítása, fejlesztése. A 9. évfolyamtól kezdve a spirális felépítésnek megfelelően - a meglévő készségekre, képességekre és ismeretekre alapozva - fokozatosan, egyre absztraktabb formában épül fel a matematika belső struktúrája (fogalmak definíciója, tételek, bizonyítások).

Az alapfokú képzés nevelési-oktatási szakaszait jellemző tanuláshoz és tanításhoz képest a 9-12. évfolyamokon fokozatosan hangsúlyosabbá válik a matematika deduktív jellege, de az új fogalmakat, ismereteket továbbra is szemléltetéssel, tapasztalással, tanulói tevékenységekre építve, a valósághoz kapcsolva kell bevezetni.

Jól megválasztott problémák tárgyalása során válik szükségessé az új fogalmak bevezetése és pontos definiálása, valamint tanári irányítással a tételek, általános összefüggések is felfedeztetők a tanulókkal. Ezen folyamat során fejlődik a szintetizáló és modellalkotó képesség. A felfedezett tételek és összefüggések egy része bizonyítás nélkül is gyarapítja a matematikai eszköztárat. Néhány tétel bizonyítása azonban elengedhetetlen része a matematika tanításának, hiszen a bizonyításokon keresztül mutatható meg a matematika logikus és következetes felépítése. Az új fogalmak megalkotása, az összefüggések, stratégiák felfedezése és az ismereteknek feladatok, problémák megoldása során történő tudatos alkalmazása fejleszti a kombinatív készséget, a meglévő ismeretek mobilizálásának készségeit, a problémamegoldó gondolkodás elterő típusainak adekvát használatát. A matematika tanulástanításának egyik célja, hogy fejlődjön a tanuló mérlegelő gondolkodása, az adatok elemzését, szintézisét és értékelését lehetővé tevő készségek rendszere.

Ebben a nevelési-oktatási szakaszban az ismert számok köre az irracionális számokkal bővül, új műveletek bevezetésére kerül sor a permanenciaelv alapján, a tanuló egyre inkább képes lesz szimbólumokkal műveleteket végezni.

A matematika a maga hagyományos és modern eszközeivel segítséget ad a természettudományok, az informatika, a technika és a humán tanulási területek ismeretanyagának tanulmányozásához, a mindennapi problémák, a természeti és a gazdasági folyamatok értelmezéséhez és kezeléséhez.

A tanuló a matematika szaknyelvét érti és tudatosan használja. Életkorának megfelelő matematikai, matematikatörténeti szöveget képes önállóan olvasni, értelmezni. Mind írásban, mind szóban képes gondolatait a matematika szaknyelvnek megfelelő alkalmazásával közölni. A tanuló különböző forrásokat (tankönyv, függvénytáblázat, saját jegyzet, digitális források) használhat az órákon és a számonkérések alkalmával bizonyos tételek, azonosságok, képletek felidézésére.

A tanuló társaival közösen tervez és hajt végre kooperatív tevékenységeket, projekteket. A közös munkában érvel, képes a vitára, az érvei utköztetésére.

Ebben az életkorban is érvényesül a tanuló érdeklődésének, adottságának, absztrakciós szintjének megfelelő differencialás. Ez jelentheti a Nat-ban leírt tananyagtartalmak lehetőségekhez igazított bővítését is.

A tanuló számoló- és számítógépet, a tanulást és szemléltetést segítő szoftvereket, digitális információforrásokat használ, a matematika alkalmazását segítő számítógépes programokat ismer meg.

B) FŐ TÉMAKÖRÖK

FŐ TÉMAKÖRÖK AZ 1-4. ÉVFOLYAMON

1. Gondolkodási módszerek - halmazszemlélet, matematikai logika, rendszerezés
2. Gondolkodási módszerek - szöveges feladatok
3. Aritmetika, algebra - számok, számtulajdonságok és számok közötti kapcsolatok
4. Aritmetika, algebra - alpműveletek
5. Aritmetika, algebra - mérés, mennyiségi viszonyok
6. Függvények és sorozatok
7. Geometria - tájékozódás térben, síkban
8. Geometria - alkotások és transzformációk térben, síkban
9. Geometria - testek és alakzatok
10. Statisztika és valószínűség

FŐ TÉMAKÖRÖK AZ 5-8. ÉVFOLYAMON

1. Gondolkodási módszerek - halmazok, matematikai logika
2. Gondolkodási módszerek - kombinatorika, gráfok
3. Aritmetika, algebra - természetes számok, számelmélet, egész számok, racionális számok, törtek
4. Aritmetika, algebra - arányosság, százalékszámítás
5. Aritmetika, algebra - hatvány, négyzetgyök
6. Aritmetika, algebra - betűs kifejezések, egyenletek
7. Függvények és sorozatok
8. Geometria - síkgeometria
9. Geometria - térgeometria
10. Statisztika és valószínűség

FŐ TÉMAKÖRÖK A 9-12. ÉVFOLYAMON

1. Gondolkodási módszerek - halmazok, matematikai logika
2. Gondolkodási módszerek - kombinatorika, gráfok
3. Aritmetika, algebra - alpműveletek, valós számok, százalékszámítás, betűs kifejezések
4. Aritmetika, algebra - hatvány, gyök, logaritmus
5. Aritmetika, algebra - természetes számok halmaza, számelméleti ismeretek
6. Aritmetika, algebra - egyenletek, egyenlőtlenségek, egyenletrendszerek
7. Függvények és sorozatok
8. Geometria - síkgeometria
9. Geometria - térgeometria
10. Geometria - trigonometria
11. Geometria - koordináta geometria
12. Statisztika és valószínűség

C) TANULÁSI EREDMÉNYEK

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) AZ 1-4. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. tudatos megfigyeléseket tesz a környező világ tárgyaira, ezek viszonyára vonatkozóan;

2. tájékozódik a környező világ mennyiségi és formai világában;
3. megérti a tanult ismereteket és használja azokat a feladatok megoldása során;
4. a környezetében lévő dolgokat szétválogatja, összehasonlítja és rendszerezi egy-két szempont alapján;
5. jártas a mérőeszközök használatában, a mérési módszerekben;
6. helyes képzete van a természetes számokról, érti a számnevek és számjelek épülésének rendjét;
7. helyesen értelmezi az alpműveleteket tevékenységekkel, szövegekkel, és jártas azok elvégzésében fejből és írásban;
8. megfigyeli jelenségek matematikai tartalmát, és le tudja ezeket írni számokkal, műveletekkel vagy geometriai alakzatokkal;
9. életkorának megfelelően eligazodik környezetének térbeli és időbeli viszonyaiban;
10. érti a korának megfelelő, matematikai tartalmú hallott és olvasott szövegeket;
11. megszerzett ismereteit digitális eszközökön is alkalmazza.

RENDSZEREZŐ GONDOLKODÁS

VÁLOGATÁS, HALMAZOK ALKOTÁSA, VIZSGÁLATA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megkülönböztet, azonosít egyedi konkrét látott, hallott, mozgással, tapintással érzékelhető tárgyakat, dolgokat, helyzeteket, jeleket;
2. válogatásokat végez saját szempont szerint személyek, tárgyak, dolgok, számok között;
3. felismeri a mások válogatásában együvé kerülő dolgok közös és a különválogatottak eltérő tulajdonságát;
4. folytatja a megkezdett válogatást felismert szempont szerint;
5. személyek, tárgyak, dolgok, szavak, számok közül kiválogatja az adott tulajdonsággal rendelkező összes elemet;
6. azonosítja a közös tulajdonsággal rendelkező dolgok halmazába nem való elemeket;
7. megnevezi egy adott tulajdonság szerint ki nem válogatott elemek közös tulajdonságát a tulajdonság tagadásával;
8. barkochbázik valóságos és elképzelt dolgokkal is, kerüli a felesleges kérdéseket;
9. halmazábrán is elhelyez elemeket adott címkék szerint;
10. adott, címkékkel ellátott halmazábrán elhelyezett elemekről eldönti, hogy a megfelelő helyre kerültek-e; a hibás elhelyezést javítja;
11. talál megfelelő címkéket halmazokba rendezett elemekhez;
12. megfogalmaz adott halmazra vonatkozó állításokat; értelemszerűen használja a „mindegyik”, „nem mindegyik”, „van köztük...”, „egyik sem...” és a velük rokon jelentésű szavakat;
13. két szempontot is figyelembe vesz egyidejűleg;
14. két meghatározott tulajdonság egyszerre történő figyelembevételével szétválogat adott elemeket: tárgyakat, személyeket, szavakat, számokat, alakzatokat;
15. felsorol elemeket konkrét halmazok közös részéből;
16. megfogalmazza a halmazra egyes részeibe kerülő elemek közös, meghatározó tulajdonságát; helyesen használja a logikai „nem” és a logikai „és” szavakat, valamint velük azonos értelmű kifejezéseket;
17. megítéli, hogy adott halmazra vonatkozó állítás igaz-e, vagy hamis;

18. keresi az okát annak, ha a halmazábra valamelyik részébe nem kerülhet egyetlen elem sem;
19. hiányos állításokat igazzá tevő elemeket válogat megadott alaphalmazból.

HALMAZOK MINT A TERMÉSZETES SZÁM FOGALMÁNAK EGYIK TAPASZTALATI ALAPJA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. összehasonlít véges halmazokat az elemek száma szerint;
2. ismeri két halmaz elemeinek kölcsönösen egyértelmű megfeleltetését (párosítását) az elemszámok szerinti összehasonlításra;
3. helyesen alkalmazza a feladatokban a több, kevesebb, ugyanannyi fogalmakat 10 000-es számkörben;
4. helyesen érti és alkalmazza a feladatokban a „valamennyivel” több, kevesebb fogalmakat.

RENDEZÉS, RENDSZEREZÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. adott elemeket elrendez választott és megadott szempont szerint is;
2. sorba rendezett elemek közé elhelyez további elemeket a felismert szempont szerint;
3. két, három szempont szerint elrendez adott elemeket többféleképpen is; segédeszközként használja a táblázatos elrendezést és a fadiagramot;
4. megkeresi egyszerű esetekben a két, három feltételnek megfelelő összes elemet, alkotást;
5. megfogalmazza a rendezés felismert szempontjait;
6. megkeresi két, három szempont szerint teljes rendszert alkotó, legfeljebb 48 elemű készlet hiányzó elemeit, felismeri az elemek által meghatározott rendszert.

Problémamegoldó gondolkodás

PROBLÉMAMEGOLDÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a tevékenysége során felmerülő problémahelyzetben megoldást keres;
2. megfogalmazott problémát tevékenységgel, megjelenítéssel, átfogalmazással értelmez;
3. az értelmezett problémát megoldja;
4. a problémamegoldás során a sorrendben végzett tevékenységeket szükség szerint visszafelé is elvégzi;
5. megoldását értelmezi, ellenőrzi;
6. kérdést tesz fel a megfogalmazott probléma kapcsán.

SZÖVEGES FELADATOK MEGOLDÁSA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. értelmezi, elképzeli, megjeleníti a szöveges feladatban megfogalmazott hétköznapi szituációt;
2. szöveges feladatokban megfogalmazott hétköznapi problémát megold matematikai ismeretei segítségével;

3. **tevékenység, ábrarajzolás segítségével megold egyszerű, következtetéses, szöveges feladatokat;**
4. **megkülönbözteti az ismert és a keresendő (ismeretlen) adatokat;**
5. **megkülönbözteti a lényeges és a lényegtelen adatokat;**
6. **az értelmezett szöveges feladathoz hozzákapcsol jól megismert matematikai modellt;**
7. **a megválasztott modellen belül meghatározza a keresett adatokat;**
8. **a modellben kapott megoldást értelmezi az eredeti problémára; arra vonatkoztatva ellenőrzi a megoldást;**
9. **választ fogalmaz meg a felvetett kérdésre.**

ISMERETEK FELHASZNÁLÁSA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. **tudatosan emlékezetébe vésí az észlelt tárgyakat, személyeket, dolgokat, és ezek jellemző tulajdonságait, elrendezését, helyzetét;**
2. **tudatosan emlékezetébe vés szavakat, számokat, utasítást, adott helyzetre vonatkozó megfogalmazást;**
3. **kérésre, illetve problémahelyzetben felidézi a kívánt, szükséges emlékképet;**
4. **alkalmazza a felismert törvényszerűségeket analógiás esetekben;**
5. **összekapcsolja az azonos matematikai tartalmú tevékenységek során szerzett tapasztalatait;**
6. **példákat gyűjt konkrét tapasztalatai alapján matematikai állítások alátámasztására;**
7. **egy állításról ismeretei alapján eldönti, hogy igaz vagy hamis;**
8. **ismeretei alapján megfogalmaz önállóan is egyszerű állításokat;**
9. **egy- és többszemélyes logikai játékokban döntéseit mérlegelve előre gondolkodik.**

TÁJÉKOZÓDÁS MENNYISÉGI VISZONYOK KÖZÖTT TERMÉSZETES SZÁMOK ÉS KAPCSOLATAIK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. **érti és helyesen használja a több, kevesebb, ugyanannyi relációkat halmazok elemszámával kapcsolatban, valamint a kisebb, nagyobb, ugyanakkora relációkat a megismert mennyiségekkel (hosszúság, tömeg, űrtartalom, idő, terület, pénz) kapcsolatban 10 000-es számkörben;**
2. **használja a kisebb, nagyobb, egyenlő kifejezéseket a természetes számok körében;**
3. **kis darabszámokat ránézésre felismer többféle rendezett alakban;**
4. **megszámlál és leszámlál; adott (alkalmilag választott vagy szabványos) egységgel meg- és kimér a 10 000-es számkörben; oda-vissza számlál kerek tízesekkel, százasokkal, ezresekkel;**
5. **ismeri a következő becslési módszereket: közelítő számlálás, közelítő mérés, mérés az egység többszörösével; becslését finomítja újrabecsléssel;**
6. **nagyság szerint sorba rendez számokat, mennyiségeket;**
7. **megadja és azonosítja számok sokféle műveletes alakját;**
8. **megtalálja a számok helyét, közelítő helyét egyszerű számegyenesen, számtáblázatokban, a számegyenesnek ugyanahhoz a pontjához rendeli a számokat különféle alakjukban a 10 000-es számkörben;**

9. megnevezi a 10 000-es számkör számainak egyes, tízes, százás, ezres szomszédjait, tízesekre, százásokra, ezresekre kerekített értéket;
10. számokat jellemez tartalmi és formai tulajdonságokkal;
11. számot jellemez más számokhoz való viszonyával;
12. helyesen írja az arab számjeleket;
13. ismeri a római számjelek közül az I, V, X jeleket, hétköznapi helyzetekben felismeri az ezekkel képzett számokat.

SZÁMOK HELYI ÉRTÉKES ALAKJA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. összekapcsolja a tízes számrendszerben a számok épülését a különféle számrendszerekben végzett tevékenységeivel;
2. érti a számok ezresekből, százásokból, tízesekből és egyesekből való épülését, ezresek, százások, tízesek és egyesek összegére való bontását;
3. érti a számok számjegyeinek helyi, alaki, valódi értékét;
4. helyesen írja és olvassa a számokat a tízes számrendszerben 10 000-ig.

MÉRŐESZKÖZ HASZNÁLATA, MÉRÉSI MÓDSZEREK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megbecsül, mér alkalmi és szabványos mértékegységekkel hosszúságot, tömeget, űrtartalmat és időt;
2. helyesen alkalmazza a mérési módszereket, használ skálázott mérőeszközöket, helyes képzete van a mértékegységek nagyságáról;
3. helyesen használja a hosszúságmérés, az űrtartalom mérés és a tömeg mérés szabványegységei közül a következőket: mm, cm, dm, m, km; ml, cl, dl, l; g, dkg, kg;
4. ismeri az időmérés szabványegységeit: az órát, a percet, a másodpercet, a napot, a hetet, a hónapot, az évet;
5. ismer hazai és külföldi pénzcimleteket 10 000-es számkörben;
6. alkalmazza a felváltást és beváltást különböző pénzcimletek között;
7. összeveti azonos egységgel mért mennyiség és mérőszáma nagyságát, összeveti ugyanannak a mennyiségnek a különböző egységekkel való mérésekor kapott mérőszámait;
8. megméri különböző sokszögek kerületét különböző egységekkel;
9. területet mér különböző egységekkel lefedéssel vagy darabolással;
10. ismer a terület és kerület méréseire irányuló tevékenységeket.

ALAPMŰVELETEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. helyesen értelmezi a 10 000-es számkörben az összeadást, a kivonást, a szorzást, a bennfoglaló és az egyenlő részekre osztást;
2. helyesen használja a műveletek jeleit;
3. hozzákapcsolja a megfelelő műveletet adott helyzethez, történéshez, egyszerű szöveges feladathoz;
4. értelmezi a műveleteket megjelenítéssel, modellezéssel, szöveges feladattal;
5. megérti a következő kifejezéseket: tagok, összeg, kisebbítendő, kivonandó, különbség, tényezők, szorzandó, szorzó, szorzat, osztandó, osztó, hanyados, maradék;

6. számolásaiban felhasználja a műveletek közti kapcsolatokat, számolásai során alkalmazza konkrét esetekben a legfontosabb műveleti tulajdonságokat;
7. megold hiányos műveletet, műveletsort az eredmény ismeretében, a műveletek megfordításával is;
8. alkalmazza a műveletekben szereplő számok (kisebbitendő, kivonandó és különbség; tagok és összeg; tényezők és szorzat; osztandó, osztó és hányados) változtatásának következményeit;
9. szöveghez, valós helyzethez kapcsolva zárójelet tartalmazó műveletsort értelmez, elvégez.

SZÁMOLÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. alkalmazza a számolást könnyítő eljárásokat;
2. fejben pontosan összead és kivon a 100-as számkörben;
3. érti a szorzó- és bennfoglaló táblák kapcsolatát;
4. emlékezetből tudja a kisegyszeregy és a megfelelő bennfoglalások, egyenlő részekre osztások eseteit a számok tízszereséig;
5. fejben pontosan számol a 100-as számkörben egyjeggyűvel való szorzás és maradék nélküli osztás során;
6. fejben pontosan számol a 10 000-es számkörben a 100-as számkörben végzett műveletekkel analóg esetekben;
7. érti a 10-zel, 100-zal, 1000-rel való szorzás, osztás kapcsolatát a helyiérték-táblázatban való jobbra, illetve balra tolódással, fejben pontosan számol a 10 000-es számkörben a számok 10-zel, 100-zal, 1000-rel történő szorzásakor és maradék nélküli osztásakor;
8. elvégzi a feladathoz szükséges észszerű becslést, mérlegeli a becslés során kapott eredményt;
9. teljes négyjeggyűek összegét, különbségét százasokra kerekített értékekkel megbecsüli, teljes kétjeggyűek két- és egyjeggyűvel való szorzatát megbecsüli;
10. helyesen végzi el az írásbeli összeadást, kivonást;
11. helyesen végzi el az írásbeli szorzást egy- és kétjeggyű szorzóval, az írásbeli osztást egyjeggyű osztóval.

TÖRTRÉSZEK, NEGATÍV SZÁMOK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. tevékenységekkel megjelenít egységtörtéket és azok többszöröseit különféle mennyiségek és többféle egységválasztás esetén;
2. a kirakást, mérést és a rajzot mint modellt használja a törtreszek összehasonlítására;
3. a negatív egész számokat irányított mennyiségként (hőmérséklet, tengerszint alatti magasság, idő) és hiányként (adósság) értelmezi;
4. nagyság szerint összehasonlítja a természetes számokat és a negatív egész számokat a használt modellen belül.

TÁJÉKOZÓDÁS ÉS ALKOTÁS TÉRBEN ÉS SÍKON ALKOTÁS TÉRBEN ÉS SÍKON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. szabadon épít, kirak formát, mintát adott testekből, síklapokból;
2. minta alapján létrehoz térbeli, síkbeli alkotásokat;
3. sormintát, síkmintát felismer, folytat;

4. alkotásában követi az adott feltételeket;
5. testeket épít élékből, lapokból; elkészíti a testek élvázát, hálóját; testeket épít képek, alaprajzok alapján; elkészíti egyszerű testek alaprajzát;
6. síkidomokat hoz létre különféle eszközök segítségével;
7. alaklemez, vonalzót, körzőt használ alkotáskor;
8. megtalálja az összes, több feltételnek megfelelő építményt, síkbeli kirakást;
9. megfogalmazza az alkotásai közti különbözőséget.

ALAKZATOK GEOMETRIAI TULAJDONSÁGAI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megkülönbözteti és szétválogatja szabadon választott vagy meghatározott geometriai tulajdonságok szerint a gyűjtött, megalkotott testeket, síkidomokat;
2. megfigyeli az alakzatok közös tulajdonságát, megfelelő címkéket talál megadott és halmazokba rendezett alakzatokhoz;
3. megtalálja a közös tulajdonsággal nem rendelkező alakzatokat;
4. megnevezi a tevékenységei során előállított, válogatásai során előkerülő alakzatokon megfigyelt tulajdonságokat;
5. különbséget tesz testek és síkidomok között;
6. megnevezi a sík és görbült felületeket, az egyenes és görbe vonalakat, szakaszokat tapasztalati ismeretei alapján;
7. kiválasztja megadott síkidomok közül a sokszögeket;
8. megnevezi a háromszögeket, négyszögeket, köröket;
9. megkülönböztet tükrösen szimmetrikus és tükrösen nem szimmetrikus síkbeli alakzatokat;
10. megszámlálja az egyszerű szögletes test lapjait;
11. megnevezi a téglatest lapjainak alakját, felismeri a téglatesten az egybevágó lapokat, megkülönbözteti a téglatesten az éleket, csúcsokat;
12. tudja a téglalap oldalainak és csúcsainak számát, összehajtatással megmutatja a téglalap szögeinek egyenlőségét;
13. megmutatja a téglalap azonos hosszúságú oldalait és elhelyezkedésüket, megmutatja és megszámlálja a téglalap átlóit és szimmetriatengelyeit;
14. megfigyeli a kocka mint speciális téglatest és a négyzet mint speciális téglalap tulajdonságait;
15. megnevezi megfigyelt tulajdonságai alapján a téglatestet, kockát, téglalapot, négyzetet;
16. megfigyelt tulajdonságaival jellemzi a létrehozott síkbeli és térbeli alkotást, mintázatot.

TRANSZFORMÁCIÓK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. tapasztalattal rendelkezik mozgással, kirakással a tükörkép előállításáról;
2. szimmetrikus alakzatokat hoz létre térben, síkban különböző eszközökkel; felismeri a szimmetriát valóságos dolgokon, síkbeli alakzatokon;
3. megépíti, kirakja, megrajzolja hálón, jelölés nélküli lapon sablonnal, másolópapír segítségével alakzat tükörképét, eltolt képét;

4. ellenőrzi a tükrözés, eltolás helyességét tükör vagy másolópapír segítségével;

5. követi a sormintában vagy a síkmintában lévő szimmetriát;

6. térben, síkban az eredetihez hasonló testeket, síkidomokat alkot nagyított vagy kicsinyített elemekből; az eredetihez hasonló síkidomokat rajzol halon.

TÉRBELI ÉS SÍKBELI TÁJÉKOZÓDÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. helyesen használja az irányokat és távolságokat jelölő kifejezéseket térben és síkon;

2. tájékozódik lakóhelyén, bejárt terepen: bejárt útvonalon visszatalál adott helyre, adott utca és házszám alapján megtalál házat;

3. térképen, négyzethálón megtalál pontot két adat segítségével.

FÜGGVÉNYSZERŰ GONDOLKODÁS

ÖSSZEFÜGGÉSEK ÉS KAPCSOLATOK FELISMERÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. részt vesz memóriajátékokban különféle tulajdonságok szerinti párok keresésében;

2. megfogalmazza a személyek, tárgyak, dolgok, időpontok, számok, testek, síklapok közötti egyszerű viszonyokat, kapcsolatokat;

3. érti a problémákban szereplő adatok viszonyát;

4. megfogalmazza a felismert összefüggéseket;

5. összefüggéseket keres sorozatok elemei között.

SZABÁLYOK ÉRTELMEZÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megadott szabály szerint sorozatot alkot; megértett probléma értelmezéséhez, megoldásához sorozatot, táblázatot állít elő modellként;

2. tárgyakkal, logikai készletek elemeivel kirakott periodikus sorozatokat folytat;

3. elsorolja az évszakokat, hónapokat, napokat, napszakokat egymás után, tetszőleges kezdőponttól is;

4. ismert műveletekkel alkotott sorozat, táblázat szabályát felismeri; ismert szabály szerint megkezdett sorozatot, táblázatot helyesen, önállóan folytat;

5. tárgyakkal, számokkal kapcsolatos gépjátékhoz szabályt alkot; felismeri az egyszerű gép megfordításával nyert gép szabályát;

6. felismer kapcsolatot elempárok, elemhármasok tagjai között;

7. szabályjátékok során létrehoz a felismert kapcsolat alapján további elempárokat, elemhármasokat;

8. a sorozatban, táblázatban, gépjátékokban felismert összefüggést megfogalmazza saját szavaival, nyíljelöléssel vagy nyitott mondattal.

ADATOK MEGFIGYELÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. adatokat gyűjt a környezetében;

2. adatokat rögzít későbbi elemzés céljából;

3. gyűjtött adatokat táblázatba rendez, diagramon ábrázol;

4. adatokat gyűjt ki táblázatból, adatokat olvas le diagramról;

5. jellemzi az összességeket.

VALÓSZÍNŰSÉGI GONDOLKODÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. részt vesz olyan játékokban, kísérletekben, melyekben a véletlen szerepet játszik;
2. különbséget tesz tapasztalatai alapján a „biztos”, „lehetetlen”, „lehetséges, de nem biztos” események között;
3. megítéli „biztos”, „lehetetlen”, „lehetséges, de nem biztos” eseményekkel kapcsolatos állítások igazságát;
4. tapasztalatai alapján tippet fogalmaz meg arról, hogy két esemény közül melyik esemény valószínűbb olyan véletlentől függő szituációk során, melyekben a két esemény valószínűsége között jól belátható a különbség;
5. tetszőleges vagy megadott módszerrel összeszámolja az egyes kimenetek előfordulásait olyan egyszerű játékokban, kísérletekben, amelyekben a véletlen szerepet játszik;
6. a valószínűségi játékokban, kísérletekben megfogalmazott előzetes sejtését, tippjét összeveti a megfigyelt előfordulásokkal.

MATEMATIKAI KOMMUNIKÁCIÓ

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. önállóan értelmezi a hallott, olvasott matematikai tartalmú szöveget;
2. helyesen használja a mennyiségi viszonyokat kifejező szavakat, nyelvtani szerkezeteket;
3. szöveges feladatokban a különböző kifejezésekkel megfogalmazott műveleteket megérti;
4. megfelelő szókinccset és jeleket használ mennyiségi viszonyok kifejezésére szóban és írásban;
5. megfelelően használja szóban és írásban a nyelvtani szerkezeteket matematikai tartalmuk szerint;
6. szöveget, ábrát alkot matematikai jelekhez, műveletekhez;
7. játékos feladatokban személyeket, tárgyakat, számokat, formákat néhány meghatározó tulajdonsággal jellemez;
8. kérdést fogalmaz meg, ha munkája során nehézségbe ütközik;
9. nyelvi szempontból megfelelő választ ad a feladatokban megjelenő kérdésekre.

DIGITÁLISESZKÖZ-HASZNÁLAT

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. használ matematikai képességfejlesztő számítógépes játékokat, programokat;
2. alkalmazza a tanult infokommunikációs ismereteket matematikai problémák megoldása során.

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) AZ 5-8. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. rendelkezik a matematikai problémamegoldáshoz szükséges eszközrendszerrel, melyet az adott problémának megfelelően tud alkalmazni;
2. felismeri a hétköznapi helyzetekben a matematikai vonatkozásokat, és ezek leírására megfelelő modellt használ;
3. megfogalmaz sejtéseket, és logikus érveléssel ellenőrzi azokat;
4. helyesen használja a matematikai jelöléseket írásban;
5. olvassa és érti az életkorának megfelelő matematikai tartalmú szövegeket;
6. tanulási módszerei változatosak: szóbeli közlés, írott szöveg és digitális csatornák útján egyaránt képes az ismeretek elsajátítására;
7. matematikai ismereteit össze tudja kapcsolni más tanulásterületeken szerzett tapasztalatokkal;
8. matematikai ismereteit alkalmazza a pénzügyi tudatosság területét érintő feladatok megoldásában.

RENDSZEREZŐ GONDOLKODÁS ESZKÖZRENDSZER ALKALMAZÁSA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. különböző szövegekhez megfelelő modelleket készít;
2. számokat, számhalmazokat, halmazműveleti eredményeket számegyenesen ábrázol;
3. konkrét szituációkat szemléltet gráfok segítségével;
4. egyismeretlenes elsőfokú egyenletet lebontogatással és mérlegelvével megold.

ÁLLÍTÁSOK KEZELÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. állítások logikai értékét (igaz vagy hamis) megállapítja;
2. igaz és hamis állításokat fogalmaz meg;
3. tanult minták alapján néhány lépésből álló bizonyítási gondolatsort megért és önállóan összeállít;
4. a logikus érvelésben a matematikai szaknyelvet következetesen alkalmazza társai meggyőzésére.

RENDEZÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. elemeket halmazba rendez több szempont alapján;
2. részhalmazokat konkrét esetekben felismer és ábrázol;
3. véges halmaz kiegészítő halmazát (komplementerét), véges halmazok közös részét (metszetét), egyesítését (unióját) képezi és ábrázolja konkrét esetekben;
4. a természetes számokat osztóik száma alapján és adott számmal való osztási maradékuk szerint csoportosítja;
5. síkbeli tartományok közül kiválasztja a szögtartományokat, nagyság szerint összehasonlítja, méri, csoportosítja azokat;
6. csoportosítja a háromszögeket szögeik és oldalaik szerint;
7. ismeri a speciális négyszögek legfontosabb tulajdonságait, ezek alapján elkészíti a halmazábrájukat;
8. valószínűségi játékokat, kísérleteket végez, ennek során az adatokat tervszerűen gyűjti, rendez és ábrázolja digitalisan is.

ISMERETEK ALKALMAZÁSA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. **összeszámlálási feladatok megoldása során alkalmazza az összes eset áttekintéséhez szükséges módszereket;**
2. **a háromszögek és a speciális négyszögek tulajdonságait alkalmazza feladatok megoldásában;**
3. **a kocka, a téglatest, a hasáb, a gúla, a gömb tulajdonságait alkalmazza feladatok megoldásában;**
4. **konkrét adatsor esetén átlagot számol, megállapítja a leggyakoribb adatot (módusz), a középső adatot (medián), és ezeket összehasonlítja.**

PROBLÉMAMEGOLDÓ GONDOLKODÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. **matematikából, más tantárgyakból és a mindennapi életből vett egyszerű szöveges feladatokat következtetéssel vagy egyenlettel megold;**
2. **gazdasági, pénzügyi témájú egyszerű szöveges feladatokat következtetéssel vagy egyenlettel megold;**
3. **gyakorlati problémák megoldása során előforduló mennyiségeknél becslést végez;**
4. **megoldását ellenőrzi;**
5. **ismeri a százalék fogalmát, gazdasági, pénzügyi és mindennapi élethez kötődő százalékszámítási feladatokat megold.**

TÁJÉKOZÓDÁS MENNYISÉGI VISZONYOK KÖZÖTT RACIONÁLIS SZÁMOK FELEPÍTÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. **érti és alkalmazza a számok helyi értékes írásmódját nagy számok esetén;**
2. **érti és alkalmazza a számok helyi értékes írásmódját tizedes törtek esetén;**
3. **ismeri a római számjelek közül az L, C, D, M jeleket, felismeri az ezekkel képzett számokat a hétköznapi helyzetekben;**
4. **ismeri az egész számokat;**
5. **meghatározza konkrét számok ellentettjét, abszolút értékét;**
6. **ábrázol törtrészeket, meghatároz törtrészeknek megfelelő törtszámokat;**
7. **megfelelteti egymásnak a racionális számok közösleges tört és tizedes tört alakját;**
8. **ismeri a racionális számokat, tud példát végtelen nem szakaszos tizedes törtre;**
9. **meghatározza konkrét számok reciprokát.**

MŰVELETEK ELVÉGZÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. **ismeri és helyesen alkalmazza a műveleti sorrendre és a zárójelezésre vonatkozó szabályokat fejben, írásban és géppel számolás esetén is a racionális számok körében;**
2. **ismeri és alkalmazza a 2-vel, 3-mal, 4-gyel, 5-tel, 6-tal, 9-cel, 10-zel, 100-zal való oszthatóság szabályait;**

3. ismeri a prímszám és az összetett szám fogalmakat; el tudja készíteni összetett számok prímtényező felbontását 1000-es számkörben;
4. meghatározza természetes számok legnagyobb közös osztóját és legkisebb közös többszörösét;
5. pozitív egész számok pozitív egész kitevőjű hatványát kiszámolja;
6. négyzetszámok négyzetgyökét meghatározza;
7. egyszerű betűs kifejezésekkel összeadást, kivonást végez, és helyettesítési értéket számol;
8. egy- vagy kéttagú betűs kifejezést számmal szoroz, két tagból közös számtényezőt kiemel;
9. írásban összead, kivon és szoroz;
10. gyakorlati feladatok megoldása során legfeljebb kétjegyű egész számmal írásban oszt. A hányadost megbecsüli;
11. gyakorlati feladatok megoldása során tizedes törtet legfeljebb kétjegyű egész számmal írásban oszt. A hányadost megbecsüli;
12. a műveleti szabályok ismeretében ellenőrzi számolását. A kapott eredményt észszerűen kerekíti;
13. a gyakorlati problémákban előforduló mennyiségeket becsülni tudja, feladatmegoldásához ennek megfelelő tervet készít;
14. elvégzi az alapműveleteket a racionális számok körében, eredményét összeveti előzetes becsülésével.

MÉRÉS, MÉRTÉKEGYSÉGEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri az idő, a tömeg, a hosszúság, a terület, a térfogat és az űrtartalom szabványmértékegységeit, használja azokat mérések és számítások esetén;
2. egyenes hasáb, téglatest, kocka alakú tárgyak felszínét és térfogatát méréssel megadja, egyenes hasáb felszínét és térfogatát képlet segítségével kiszámolja; a képleteket megalapozó összefüggéseket érti;
3. idő, tömeg, hosszúság, terület, térfogat és űrtartalom mértékegységeket átvált helyi értékű gondolkodás alapján, gyakorlati célszerűség szerint;
4. meghatározza háromszögek és speciális négyszögek kerületét, területét.

TÁJÉKOZÓDÁS ÉS ALKOTÁS TÉRBEN ÉS SÍKON

TÁJÉKOZÓDÁS ÉS ALKOTÁS TÉRBEN

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a kocka, a téglatest, a hasáb és a gúla hálóját elkészíti;
2. testeket épít képek, nézetek, alaprajzok, hálók alapján;
3. ismeri a gömb tulajdonságait;
4. ismeri a kocka, a téglatest, a hasáb és a gúla következő tulajdonságait: határoló lapok típusa, száma, egymáshoz viszonyított helyzete; csúcsok, élek száma; lapátló, testátló.

TÁJÉKOZÓDÁS SÍKON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a tengelyesen szimmetrikus háromszöget;
2. ismeri a speciális négyszögeket: trapéz, paralelogramma, téglalap, deltoid, rombusz, hurtrapéz, négyzet;

3. tapasztalatot szerez a síkbeli mozgásokról gyakorlati helyzetekben;
4. felismeri a síkban az egybevágó alakzatokat;
5. felismeri a kicsinyítést és a nagyítást hétköznapi helyzetekben;
6. ismeri a kör részeit; különbséget tesz egyenes, félegyenes és szakasz között;
7. ismeri a háromszögek tulajdonságait: belső és külső szögek összege, háromszög-egyenlőtlenség;
8. ismeri a Pitagorász-tételt és alkalmazza számítási feladatokban;
9. ismeri a négyszögek tulajdonságait: belső és külső szögek összege, konvex és konkáv közti különbség, átló fogalma.

ALKOTÁS SÍKON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a szerkesztéshez tervet, előzetes ábrát készít;
2. ismeri az alapszerkesztéseket: szakaszfelező merőlegest, szögfelezőt, merőleges és párhuzamos egyeneseket szerkeszt, szöveget másol;
3. megszerkeszti alakzatok tengelyes és középpontos tükörképét;
4. geometriai ismereteinek felhasználásával pontosan szerkeszt több adott feltételnek megfelelő ábrát.

FÜGGVÉNYSZERŰ GONDOLKODÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. konkrét halmazok elemei között megfeleltetést hoz létre;
2. felismeri az egyenes és a fordított arányosságot konkrét helyzetekben;
3. tájékozódik a koordináta-rendszerben: koordinátaival adott pontot ábrázol, megadott pont koordinátáit leolvassa;
4. értéktáblázatok adatait grafikusán ábrázolja;
5. egyszerű grafikonokat jellemez;
6. felismeri és megalkotja az egyenes arányosság grafikonját;
7. sorozatokat adott szabály alapján folytat;
8. néhány tagjával adott sorozat esetén felismer és megfogalmaz képzési szabályt.

VALÓSZÍNŰSÉGI GONDOLKODÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. valószínűségi játékokban érti a lehetséges kimeneteket, játékában stratégiát követ;
2. ismeri a gyakoriság és a relatív gyakoriság fogalmát. Ismereteit felhasználja a „lehetetlen”, a „biztos” és a „kisebb, nagyobb eséllyel lehetséges” kijelentések megfogalmazásánál.

MATEMATIKAI KOMMUNIKÁCIÓ

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. helyesen használja a tanult matematikai fogalmakat megnevező szakkifejezéseket;
2. adatokat táblázatba rendez, diagramon ábrázol hagyományos és digitális eszközökkel is;
3. különböző típusú diagramokat megfeleltet egymásnak;

4. megadott szempont szerint adatokat gyűjt ki táblázatból, olvas le hagyományos vagy digitális forrásból származó diagramról, majd rendszerezés után következtetéseket fogalmaz meg;
5. konkrét esetekben halmazokat felismer és ábrázol;
6. értelmezi a táblázatok adatait, az adatoknak megfelelő ábrázolási módot kiválasztja, és az ábrát elkészíti.

DIGITÁLIS ESZKÖZ-HASZNÁLAT

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismer táblázatkezelő programot, tud adatokat összehasonlítani, elemezni;
2. a fejszámoláson és az írásban végzendő műveleteken túlmutató számolási feladatokhoz és azok ellenőrzéséhez számológépet használ;
3. ismer és használ dinamikus geometriai szoftvereket, tisztában van alkalmazási lehetőségeikkel;
4. ismer és használ digitális matematikai játékokat, programokat;
5. alkalmazza a tanult infokommunikációs ismereteket matematikai problémák megoldása során.

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) A 9-12. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeretei segítségével, a megfelelő modell alkalmazásával megold hétköznapi és matematikai problémákat, a megoldást ellenőrzi és értelmezi;
2. megérti a környezetében jelen lévő logikai, mennyiségi, függvényszerű, térbeli és statisztikai kapcsolatokat;
3. sejtéseket fogalmaz meg és logikus lépésekkel igazolja azokat;
4. adatokat gyűjt, rendez, ábrázol, értelmez;
5. a matematikai szakkifejezéseket és jelöléseket helyesen használja írásban és szóban egyaránt;
6. megérti a hallott és olvasott matematikai tartalmú szövegeket;
7. felismeri a matematika különböző területei közötti kapcsolatokat;
8. a matematika tanulása során digitális eszközöket és különböző információforrásokat használ;
9. a matematikát más tantárgyakhoz kapcsolódó témákban is használja;
10. matematikai ismereteit alkalmazza a pénzügyi tudatosság területét érintő feladatok megoldásában.

RENDSZEREZŐ GONDOLKODÁS

RENDSZEREZÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. adott halmazt diszjunkt részhalmazaira bont, osztályoz;
2. matematikai vagy hétköznapi nyelven megfogalmazott szövegből a matematikai tartalmú információkat kigyűjti, rendszerezi;
3. felismeri a matematika különböző területei közötti kapcsolatot.

HALMAZOK, MATEMATIKAI LOGIKA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. látja a halmazműveletek és a logikai műveletek közötti kapcsolatokat;
2. halmazokat különböző módokon megad;
3. halmazokkal műveleteket végez, azokat ábrázolja és értelmezi;
4. véges halmazok elemszámát meghatározza;
5. alkalmazza a logikai szita elvét;
6. adott állításról eldönti, hogy igaz vagy hamis;
7. alkalmazza a tagadás műveletét egyszerű feladatokban;
8. ismeri és alkalmazza az „és”, a (megengedő és kizáró) „vagy” logikai jelentését;
9. megfogalmazza adott állítás megfordítását;
10. megállapítja egyszerű „ha..., akkor...” és „akkor és csak akkor” típusú állítások logikai értékét;
11. helyesen használja a „minden” és „van olyan” kifejezéseket;
12. tud egyszerű állításokat indokolni és tételeket bizonyítani.

KOMBINATORIKA, GRÁFOK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megold sorba rendezési és kiválasztási feladatokat;
2. konkrét szituációkat szemléltet és egyszerű feladatokat megold gráfok segítségével.

PROBLÉMAMEGOLDÓ GONDOLKODÁS

PROBLÉMAMEGOLDÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. adott problémához megoldási stratégiát, algoritmust választ, készít;
2. a problémának megfelelő matematikai modellt választ, alkot;
3. a kiválasztott modellben megoldja a problémát;
4. a modellben kapott megoldását az eredeti problémába visszahelyettesítve értelmezi, ellenőrzi és az észszerűségi szempontokat figyelembe véve adja meg válaszát;
5. geometriai szerkesztési feladatoknál vizsgálja és megállapítja a szerkeszthetőség feltételeit.

EGYENLETEK, EGYENLŐTLENSÉGEK, EGYENLETRENDSZEREK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri és alkalmazza a következő egyenletmegoldási módszereket: mérlegelv, grafikus megoldás, szorzattá alakítás;
2. megold elsőfokú egyismeretlenes egyenleteket és egyenlőtlenségeket, elsőfokú kétismeretlenes egyenletrendszereket;
3. megold másodfokú egyismeretlenes egyenleteket és egyenlőtlenségeket; ismeri és alkalmazza a diszkriminánst, a megoldóképletet és a gyöktényező alakot;
4. megold egyszerű, a megfelelő definíció alkalmazását igénylő exponenciális egyenleteket, egyenlőtlenségeket;
5. egyenletek megoldását behelyettesítéssel, értékészlet-vizsgálattal ellenőrzi.

TÁJÉKOZÓDÁS MENNYISÉGI VISZONYOK KÖZÖTT MÉRÉS, MÉRTEKÉGSÉGEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a mérés alapelvét, alkalmazza konkrét alap- és származtatott mennyiségek esetén;
2. ismeri a hosszúság, terület, térfogat, űrtartalom, idő mértékegységeit és az átváltási szabályokat. Származtatott mértékegységeket átvált;
3. sík- és térgeometriai feladatoknál a problémának megfelelő mértékegységben adja meg választát.

A TERMÉSZETES SZÁMOK HALMAZA, SZÁMELMÉLETI ISMERETEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri és alkalmazza az oszthatóság alapvető fogalmait;
2. összetett számokat felbont prímszámok szorzatára;
3. meghatározza két természetes szám legnagyobb közös osztóját és legkisebb közös többszörösét, és alkalmazza ezeket egyszerű gyakorlati feladatokban;
4. ismeri és alkalmazza az oszthatósági szabályokat;
5. érti a helyi értékes írásmódot 10-es és más alapú számrendszerekben.

VALÓS SZÁMOK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a számhalmazok épülésének matematikai vonatkozásait a természetes számoktól a valós számokig;
2. a kommutativitás, asszociativitás, disztributivitás műveleti azonosságokat helyesen alkalmazza különböző számolási helyzetekben;
3. racionális számokat tizedes tört és közös nevezőes tört alakban is felír;
4. ismer példákat irracionális számokra;
5. ismeri a valós számok és a számegyenes kapcsolatát;
6. ismeri és alkalmazza az abszolút érték, az ellentett és a reciprokok fogalmát;
7. a számolással kapott eredményeket nagyságrendileg megbecsüli, és így ellenőrzi az eredményt;
8. valós számok közelítő alakjaival számol, és megfelelően kerekít.

HATVÁNY, GYÖK, LOGARITMUS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri és alkalmazza a négyzetgyök fogalmát és azonosságait;
2. ismeri és alkalmazza az n-edik gyök fogalmát;
3. ismeri és alkalmazza a normálalak fogalmát;
4. ismeri és alkalmazza az egész kitevőjű hatvány fogalmát és a hatványozás azonosságait;
5. ismeri és alkalmazza a racionális kitevőjű hatvány fogalmát és a hatványozás azonosságait;
6. ismeri és alkalmazza a logaritmus fogalmát;
7. műveleteket végez algebrai kifejezésekkel;
8. ismer és alkalmaz egyszerű algebrai azonosságokat;
9. átalakít algebrai kifejezéseket összevonás, szorzattá alakítás, nevezetes azonosságok alkalmazásával.

ARÁNYOSSÁG, SZÁZALÉKSZÁMÍTÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri és alkalmazza az egyenes és a fordított arányosságot;

2. ismeri és alkalmazza a százalékalap, -érték, -láb, -pont fogalmát.

TÁJÉKOZÓDÁS ÉS ALKOTÁS TÉRBEN ÉS SÍKON GEOMETRIAI ALAPFOGALMAK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri és használja a pont, egyenes, sík (térelemek) és szög fogalmát;
2. ismeri és feladatmegoldásban alkalmazza a térelemek kölcsönös helyzetét, távolságát és hajlásszögét;
3. ismeri és alkalmazza a nevezetes szögpárok tulajdonságait;
4. ismeri az alapszerkesztéseket, és ezeket végre tudja hajtani hagyományos vagy digitális eszközzel.

HÁROMSZÖGEK, NÉGYSZÖGEK, SOKSZÖGEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri és alkalmazza a háromszögek oldalai, szögei, oldalai és szögei közötti kapcsolatokat; a speciális háromszögek tulajdonságait;
2. ismeri és alkalmazza a háromszög nevezetes vonalaira, pontjaira és köreire vonatkozó fogalmakat és tételket;
3. ismeri és alkalmazza a Pitagorasz-tételt és megfordítását;
4. kiszámítja háromszögek területét;
5. ismeri és alkalmazza speciális négyszögek tulajdonságait, területüket kiszámítja;
6. ismeri és alkalmazza a szabályos sokszög fogalmát; kiszámítja a konvex sokszög belső és külső szögeinek összegét;
7. átdarabolással kiszámítja sokszögek területét.

A KÖR ÉS RÉSZEI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ki tudja számolni a kör és részeinek kerületét, területét;
2. ismeri a kör érintőjének fogalmát, kapcsolatát az érintési pontba húzott sugárral;
3. ismeri és alkalmazza a Thalész-tételt és megfordítását.

GEOMETRIAI TRANSZFORMÁCIÓK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismer példákat geometriai transzformációkra;
2. ismeri és alkalmazza a síkbeli egybevágósági transzformációkat és tulajdonságaikat; alakzatok egybevágóságát;
3. ismeri és alkalmazza a középpontos hasonlósági transzformációt, a hasonlósági transzformációt és az alakzatok hasonlóságát;
4. ismeri és alkalmazza a hasonló síkidomok kerületének és területének arányára vonatkozó tételket;
5. megszerkeszti egy alakzat tengelyes, illetve középpontos tükörképét, pont körüli elforgatottját, párhuzamos eltolját hagyományosan és digitális eszközzel;
6. ismeri a vektorokkal kapcsolatos alapvető fogalmakat;
7. ismer és alkalmaz egyszerű vektorműveleteket;
8. alkalmazza a vektorokat feladatok megoldásában.

TRIGONOMETRIA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri hegyesszögek szögfüggvényeinek definícióját a derékszögű háromszögben;
2. ismeri tompaszögek szögfüggvényeinek származtatását a hegyesszögek szögfüggvényei alapján;
3. ismeri a hegyes- és tompaszögek szögfüggvényeinek összefüggéseit;
4. alkalmazza a szögfüggvényeket egyszerű geometriai számítási feladatokban;
5. a szögfüggvény értékének ismeretében meghatározza a szöget;
6. ismeri és alkalmazza a szinusz- és a koszinusztételt.

TERGEOMETRIA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri és alkalmazza a hasáb, a henger, a gúla, a kúp, a gömb, a csonkagúla, a csonkakúp (speciális testek) tulajdonságait;
2. lerajzolja a kocka, téglatest, egyenes hasáb, egyenes körhenger, egyenes gúla, forgáskúp hálóját;
3. kiszámítja a speciális testek felszínét és térfogatát egyszerű esetekben;
4. ismeri és alkalmazza a hasonló testek felszínének és térfogatának arányára vonatkozó tételket.

KOORDINÁTAGEOMETRIA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megad pontot és vektort koordinátaival a derékszögű koordináta-rendszerben;
2. koordináta-rendszerben ábrázol adott feltételeknek megfelelő pontthalmazokat;
3. koordináták alapján számításokat végez szakaszokkal, vektorokkal;
4. ismeri és alkalmazza az egyenes egyenletét;
5. egyenesek egyenletéből következtet az egyenesek kölcsönös helyzetére;
6. kiszámítja egyenesek metszéspontjainak koordinátáit az egyenesek egyenletének ismeretében;
7. megadja és alkalmazza a kör egyenletét a kör sugarának és a középpont koordinátáinak ismeretében.

FÜGGVÉNYSZERŰ GONDOLKODÁS

FÜGGVÉNYEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megad hétköznapi életben előforduló hozzárendeléseket;
2. adott képlet alapján helyettesítési értékeket számol, és azokat táblázatba rendezi;
3. táblázattal megadott függvény összetartozó értékeit ábrázolja koordináta-rendszerben;
4. képlettel adott függvényt hagyományosan és digitális eszközzel ábrázol;
5. adott értékészletbeli elemhez megtalálja az értelmezési tartomány azon elemeit, amelyekhez a függvény az adott értéket rendeli;
6. a grafikonról megállapítja függvények alapvető tulajdonságait.

SOROZATOK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. számtani és mértani sorozatokat adott szabály alapján felír, folytat;

2. a számtani, mértani sorozat n -edik tagját felírja az első tag és a különbség (differencia)/hányados (kvóciens) ismeretében;
3. a számtani, mértani sorozatok első n tagjának összegét kiszámolja;
4. mértani sorozatokra vonatkozó ismereteit használja gazdasági, pénzügyi, természettudományi és társadalomtudományi problémák megoldásában.

VALÓSZÍNŰSÉGI GONDOLKODÁS LEÍRÓ STATISZTIKA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. adott cél érdekében tudatos adatgyűjtést és rendszerezést végez;
2. hagyományos és digitális forrásból származó adatsokaság alapvető statisztikai jellemzőit meghatározza, értelmezi és értékeli;
3. adatsokaságból adott szempont szerint oszlop- és kördiagramot készít hagyományos és digitális eszközzel;
4. ismeri és alkalmazza a sodrófa (box-plot) diagramot adathalmazok jellemzésére, összehasonlítására;
5. felismer grafikus manipulációkat diagramok esetén.

VALÓSZÍNŰSÉGSZÁMÍTÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. tapasztalatai alapján véletlen jelenségek jövőbeni kimenetelére észszerűen tippel;
2. ismeri és alkalmazza a klasszikus valószínűségi modellt és a Laplace-képletet;
3. véletlen kísérletek adatait rendszerezi, relatív gyakoriságokat számol, nagy elemszám esetén számítógépet alkalmaz;
4. konkrét valószínűségi kísérletek esetében az esemény, eseménytér, elemi esemény, relatív gyakoriság, valószínűség, egymást kizáró események, független események fogalmát megkülönbözteti és alkalmazza;
5. ismeri és egyszerű esetekben alkalmazza a valószínűség geometriai modelljét;
6. meghatározza a valószínűséget visszatevéses, illetve visszatevés nélküli mintavétel esetén.

MATEMATIKAI KOMMUNIKÁCIÓ

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a megfelelő matematikai tankönyveket, feladatgyűjteményeket, internetes tartalmakat értően olvassa, a matematikai tartalmat rendszerezetten kigyűjti és megérti;
2. a matematikai fogalmakat és jelöléseket megfelelően használja;
3. önállóan kommunikál matematika tartalmú feladatokkal kapcsolatban;
4. matematika feladatok megoldását szakszerűen prezentálja írásban és szóban a szükséges alapfogalmak, azonosságok, definíciók és tételek segítségével;
5. szöveg alapján táblázatot, grafikont készít, ábrát, kapcsolatokat szemléltető gráfot rajzol, és ezeket kombinálva prezentációt készít és mutat be;
6. ismer a tananyaghoz kapcsolódó matematikatörténeti vonatkozásokat.

DIGITÁLISESZKÖZ-HASZNÁLAT

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. számológép segítségével alapműveletekkel felírható számolási eredményt; négyzetgyököt; átlagot; szögfüggvények értékét, illetve abból szöveget; logaritmust; faktoriális; binomiális együtthatót; szórast meghatároz;
2. digitális környezetben matematikai alkalmazásokkal dolgozik;
3. megfelelő informatikai alkalmazás segítségével szöveget szerkeszt, táblázatkezelő programmal diagramokat készít;
4. ismereteit digitális forrásokból kiegészíti, számítógép segítségével elemzi és bemutatja;
5. prezentációhoz informatív diákat készít, ezeket logikusan és következetesen egymás után fűzi és bemutatja;
6. kísérletezéshez, sejtés megfogalmazásához, egyenlet grafikus megoldásához és ellenőrzéshez dinamikus geometriai, grafikus és táblázatkezelő szoftvereket használ;
7. szerkesztési feladatok euklideszi módon történő megoldásához dinamikus geometriai szoftvert használ.

II.3.4. Történelem és állampolgári ismeretek

A tanulási terület a történelem, az állampolgári ismeretek, valamint a hon- és népismeret tantárgyakat foglalja magában. Középpontjában az emberi civilizáció - és annak részeként a magyarság - által létrehozott kulturális, társadalmi, politikai és gazdasági eredmények bemutatása, emberek és közösségeik viszonyának tanulmányozása áll.

A történelem az emberi közösségeknek a múltból alkotott tudása; egyfelől az emberekkel megtörtént eseményekről tanuskodó különböző források és bizonyítékok, másfelől az ezekről alkotott interpretációk és vélekedések összessége.

A történelmi tudás meghatározó önmagunk és mások megismerése szempontjából, hiszen az egyén és közösségeinek helyzete mindig annak a következménye, amit előtte más emberek és közösségek gondoltak, tettek és tapasztaltak. A mai politikai, társadalmi, gazdasági és kulturális jelenségek és a hozzájuk kapcsolódó vélekedések a történelmi folyamatok aktuális termékei, jelenkori állomásai. A történelmi tudás érthetővé teszi egyrészt azt, hogy a múlt alakította a jelen, és emiatt érdemes tanulmányozni; másrészt azt, hogy a jövőt a jelen fogja alakítani, ezért ennek a múlt segítségével történő megértése fontos és szükséges. A történelem tanulása során lényeges annak felismerése, hogy a történelmi folyamatoknak okai és következményei vannak - ezért is értelmezhetőek utólag -, de nem determináltak: emberi értékvalasztások, szándékok, cselekedetek alakítják őket.

A történelemtanítás fő feladata olyan ismeretek és értékek közvetítése, valamint kompetenciák elsajátíttatása, amelyek hozzásegítik a tanulót, hogy tájékozott, aktív és elkötelezett állampolgárrá, kisebb és nagyobb közösségeinek felelős tagjává váljék.

A történelemtanítás feladata továbbá, hogy a tanuló ismerje fel, hogy a történelem szereplői különféle mintákat közvetítenek a jelen embere számára is, a múlt tanulságai kihatnak saját döntéseinkre. Fontos, hogy tudatosítsa, a jelen, annak minden eseménye a jövő történelme, s így ő is annak résztvevője.

A történelemtanulás során a tanuló megismerkedik a magyar és a világtörténelem legfontosabbnak tartott eseményeivel, jelenségeivel, folyamataival és szereplőivel. Ez jelentős mértékben elősegíti, hogy a tanuló megismerje és elsajátítsa azt a kulturális kódrendszert, amely lehetővé teszi számára identitása, valamint a magyar nemzet és a keresztény normarendszeren alapuló európai civilizáció iránti elkötelezettsége kialakítását és megerősítését.

A történelem tantárgy tanulása folyamán a tanuló számos olyan történettel, konfliktussal, dilemmával, emberi magatartással és sorssal találkozik és foglalkozik, amely nemcsak tájékozottsága, életismerete és gondolkodási képessége kibontakozásához járul hozzá, hanem erkölcsi és érzelmi fejlődését is szolgálja. A magyar történelem tanulása és tanulmányozása segít megértenie Magyarországot és a magyar nemzet helyét és helyzetét a világban, és segít elmélyíteni benne a hazaszeretet érzését.

Az állampolgári ismeretek tantárgynak a megszerzett történelmi tudásra szervesen épülő témái és tevékenységei - az alap- és középfokú tanulmányok zárásaként a 8. és 12. évfolyamon - a tanuló számára fontos és hasznos ismereteket ad az állam működéséről és intézményeiről, valamint a család és az állam gazdasági szerepéről. A tantárgy tudást, kultúrát és normákat közvetít, és a tanulót hozzásegíti ahhoz, hogy hazáját szerető, önálló és felelős, demokratikus gondolkodású polgárrá, a kisebb-nagyobb közösségek értékalkotó tagjává váljon, valamint ahhoz, hogy ismerje és gyakorolni tudja az aktív és felelős állampolgári létehez szükséges eljárásokat, élni tudjon a társadalmi intézményrendszer nyújtotta lehetőségekkel.

Fő cél a normakövető magatartás és a társadalmi felelősségvállalás megalapozása, a szabadság és felelősség, valamint az alapvető jogok és kötelességek egyensúlyának megismerése. További cél a jogrendszer mindennapi élettel való összefüggéseinek értelmezése, a jogérvényesülés területeinek és az érdekérvényesítés lehetőségeinek feltárása. Cél továbbá az alkotmányosságon alapuló politikai kultúra ismerveinek és jelentőségének megértése, mely így a tanuló szocializációjának szerves részévé válik.

Az is cél, hogy a tanuló ismerje és értelmezze a nemzeti és európai identitás kettős jelentőségét az egyén és a közösség szempontjából is.

A tantárgy műveltség tartalmában nem az elméleti jelleg dominál. Az állampolgári ismeretek elsajátítása és aktív kialakítása a tanuló tapasztalataira, élményvilágára, önálló és csoportos vizsgálódásaira épít. A kooperatív tanulási technikák elősegítik a másik ember véleményének megértését, az empátiás viszonyulást, a társadalmi kérdések közös megbeszélését és az erkölcsi dilemmák megvitatását.

A hon- és népismeret tantárgy tanulása során a tanuló megismerkedik nemzeti kultúránk nagy hagyományú elemeivel, a magyar néphagyománnyal és a hazánkban élő nemzetiségek kulturális emlékeivel, szokásaival, jelenével.

Teret biztosít azoknak az élményszerű egyéni és közösségi tevékenységeknek, amelyek a család, az otthon, a lakóhely, a szülőföld tiszteletét alapozzák meg. Segíti az egyéni, családi, közösségi, nemzeti, nemzetiségi identitástudat és történelmi tudat kialakítását.

Tudatosítja a tanulóban, hogy elsősorban nemzete saját hagyományainak, értékeinek megismerése, elsajátítása és gyakorlása mellett nyitottá válhat a velünk élő nemzetiségek, vallási közösségek, a szomszéd és a rokon népek, valamint a világ többi népének kultúrája, az egyetemes értékek iránt is.

II.3.4.1. Történelem

A) ALAPELVEK, CÉLOK

Az iskolai történelemtanulás alapját a történettudomány, valamint a hagyomány által legfontosabbnak elismert történetek, tények, személyek, események, folyamatok és jelenségek megismerése adja. A történelmi ismeretek egyfelől megalapozzák a történelmi műveltséget, amely a tanulót hozzásegíti nemzeti identitása erősítéséhez, valamint ahhoz, hogy azonosulni tudjon kultúránk alapértékeivel. Másfelől a történelem ismerete alapvető feltétele annak is, hogy a tanulóban kialakuljon a történelemtanulásról, illetve a társadalmi kérdésekről való árnyalt gondolkodás és kommunikáció képessége. A történelemtanulás során a tanuló különböző tevékenységeket, műveleteket végez, így elsajátítja azokat a kompetenciákat, amelyek hozzájárulnak ahhoz, hogy megértse a múlt és a jelen társadalmi, politikai, gazdasági és kulturális jelenségeit.

A történelem természete szerint értelmező jellegű, a tényekről alkotott különböző vélemények szükségszerűen vitákat eredményeznek. A történelemtanulás során ezek a viták arra ösztönzik a tanulót, hogy elgondolkodjon az emberi értékekről, illetve az élet alapvető dilemmáit megjelenítő olyan fogalmakról, mint például az igazságosság, hűség, hatékonyság, empátia és felelősség. A viták úgy szolgálhatják a történelemtanulást, ha a tanulóban világossá válik a történelmi tény és interpretáció közötti különbség, illetve ha megerősödnek benne társadalmunk és európai, zsidó-keresztény gyökerű civilizációnk alapértékei.

A történelemtanítás egyik irányítóelve, hogy a magyar történelmet kontinuitásában, az európai, illetve egyetemes történelmet szigetyszerűen tárgyalja. A történelem tantárgy tantervének középpontjában a magyar nemzet és Magyarország története áll. Ez a témák arányán, az egyes témák részletezettségén túl abban is megmutatkozik, hogy több általános európai jelenség is konkrét magyar példákon keresztül kerül bemutatásra. Ennek révén a tanuló a magyar történelmi jelenségeket elsősorban nem általános modellek alapján, hanem a konkrét történelmi helyzet jellegzetességeit figyelembe véve tanulmányozhatja. Ez a megközelítés hozzásegíti a tanulót, hogy megértse és méltányolja a magyarság, a magyar nemzet, illetve Magyarország sajátos helyzetéből adódó jelenségeket és folyamatokat, így alakulhat ki benne a tényeken alapuló reális és pozitív nemzettudat.

A történelemtanuláshoz kapcsolódnak a tantervi tartalmakon és a tanórai munkán kívül a nemzeti ünnepek és emléknapiak is, amelyek iskolai megrendezése segíti a sorsfordító események felidézését, a kollektív emlékezetben való rögzítését, az emlékezetkultúra kialakítását és ápolását.

A tanulási folyamat hatékonyságát elősegítik az egyéni és társas tanulás változatos módszerei és formái, melyek az együttműködés közösségi élményének a megélését eredményezik. Az iskolai történelemtanítás akkor tudja elérni a céljait, ha a régmúlt és közelmúlt megismerése változatos, a tantárgy sajátosságaiból adódó módszerekkel történik, miközben törekszik az élményszerűségekre. Az egyes témák és módszerek kiválasztása során fontos szempont a tanuló érdeklődésének felkeltése és fenntartása. Az iskolai történelemtanulás ez által olyan örömforrás lehet, amely arra ösztönzi a tanulót, hogy az iskolából kilépve is megmaradjon benne a történelem, illetve a közelet iránti érdeklődés.

A történelemtanulás célja, hogy a tanuló:

1. alapvető ismereteket szerezzen a magyarság, a magyar nemzet és Magyarország, az európai civilizáció, valamint az emberiség múltjáról;
2. a megszerzett ismeretek által erős, határozott magyar identitással rendelkezzen, és így a magyarságot egyszerre tekintse a történelem során kialakult emberi közösségnek, valamint természetes vonatkoztatási pontnak;
3. elsajátítsa a közös kulturális kód leglényegesebb elemeit (szimbólumok, történelmi személyek, történetek, fogalmak, alkotások);
4. képes legyen a múlt és a jelen társadalmi, gazdasági, politikai és kulturális folyamatairól és jelenségeiről árnyalt, megalapozott véleményt alkotni, illetve ezek alakításában cselekvően részt vállalni;
5. ismerje a demokratikus államszervezet működését, a jogállamiság elveit, az emberi jogokat, és legyen tisztában állampolgári jogaival és kötelességeivel;
6. képes legyen a társadalmi viszonyok és folyamatok értelmezésére;
7. ismerje a piacgazdaság működésének elveit, előnyeit és hátrányait, lehetőségeit, valamint veszélyeit, és ismereteit alkalmazni tudja saját döntései meghozatala során.

A történelemtanulás célja továbbá, hogy a tanulóban:

1. kialakuljon a magyar nemzet és az emberiség története során megnyilvánuló kiemelkedő emberi teljesítmények iránti tisztelet, a történelmi tragédiák áldozatainak szenvedése iránti együttérzés és méltó megemlékezés igénye;
2. kialakuljon az európai civilizációs identitás is, amely az antikvitás, a zsidó-keresztény kultúra, valamint a polgári jogrend alapértékeire épül;
3. kialakuljon a demokratikus elkötelezettség, amely alapvető értéknek tartja a többségi döntéshozatalt, az emberi jogokat, valamint az állampolgári jogokat és kötelességeket;
4. kialakuljon a társadalmi felelősség, szolidaritás és normakövetés, amely alapvető értéknek tartja a közösség iránti elköteleződést, valamint az egyéni választási lehetőségeket;

5. kialakuljon az egyéni kezdeményezőkézség és felelősségvállalás, amely egyszerre tartja alapvető értéknek a szabadságot és a felelősséget, valamint a közösség számára a fenntarthatóság, az élhető élet biztosítását.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői az 5-8. évfolyamon

A tantárgy sajátosságából következően jellemző a kronológiai rendezőelv, de ez a tanulás-tanítás egyes szakaszaiban nem élvez kizárólagosságot. A magyar történelmet jellemzően kontinuitásában, az egyetemes történelmet szigetszerűen, csak a legjelentősebb, illetve a nemzeti történelemre hatást gyakorló eseményeken keresztül látatja.

A történelemtanulás ugyan az ötödik évfolyamon kezdődik, de iskolai előzményekre is támaszkodik; az 1-4. évfolyamon elsajátított kompetenciákra éppúgy, mint az alsó tagozat történelmi tárgyú olvasmányaira, illetve a tanulónak a nemzeti ünnepek iskolai megünneplése és az emléknapi nyomán keletkező tudására.

Az életkori sajátosságoknak megfelelően az 5-6. évfolyamon konkrét élethelyzetek, szokások képszerű bemutatása, történetek elmesélése, azaz a történettároláson alapuló történelemtanítás jellemző, amely a történelmi tudatosság és szemlélet kialakítását alapozza meg. A tantervi témák nagyobb részét történelmi korok szerint beágyazott életmód-történelmi és portré típusú témakörök adják. Előbbiek a régmúlt korok embereinek életét mutatják be egy-egy konkrét, ám tipikus település mikrovilágán, illetve az ezekhez kapcsolódó történeteken keresztül. Utóbbiak a magyar történelem néhány kiemelkedő személyiségének életét, munkásságát és történelmi jelentőségét dolgozzák fel. A tanítási folyamatban az egyetemes és a magyar történelem integráltan jelenik meg. Az egyetemes történelem általánosan jellemző jelenségei, folyamatai elsősorban magyar példákon keresztül kerülnek bemutatásra. Az életmódtörténetet és a történelmi portrékat olyan témák egészítik ki, amelyek a mondák és legendák világát, a kereszténységet, illetve egy-egy korszak hadviselését és világképét dolgozzák fel.

A 7-8. évfolyamra a tanuló formálódó absztrakt gondolkodása és az ok-okozati összefüggések jobb megértése jellemző, s ez megengedi, hogy a tananyag alapvetően kronologikus elrendezésű legyen, ami a legalkalmasabb a mai világot meghatározó 19-20. századi folyamatok értelmezésére. Az egyetemes és a magyar történelmi témák vegyesen, korszakokhoz köthető témakörökbe rendezve jelennek meg. Kisebb mértékben, de továbbra is jellemző, hogy az általános jelenségeket a magyar történelem példáin keresztül mutatjuk be. Az eseménytörténetet a tanítási időszak végén egy tematikus egység (Együttélés a Kárpát-medencében), illetve több szintetizáló témakör egészíti ki. Utóbbiak hosszmetseti jellegűek: a demokrácia, demográfia, a valamint egyes kiemelt régiók történetét tekintik át kezdetektől napjainkig, valamint külön témakörként szerepel a Mérégen a magyar történelem, amely hazánk múltjának közös értékelésére ad lehetőséget. Ezen témakörök legfőbb célja a négy év alatt tanultak áttekintése mellett a bennük szereplő témáknak magasabb szintű, szintetizáló értelmezése.

Az általános iskolai történelemtanulásban a történetmesélés, a képszerűség és a tevékenység-központú megközelítés a témák kiválasztásának, illetve feldolgozásának egyaránt fontos vezérelve. Mind az egyes korszakok életmódját bemutató témakörök, témák, mind a kiemelkedő személyiségeket bemutató portrék, mind pedig az egyéb témák tárgyalásakor a tanuló képzeletét megragadó történeteken, a személyes életéhez kapcsolható élményeken keresztül vezet az út. Ugyanakkor a történetmesélésen keresztül fejlődik a tanulóknak a történelemtanuláshoz elengedhetetlen elbeszélő képessége, narratív kompetenciája is.

A Nat tanévenként legfeljebb 20 téma feldolgozását írja elő. Egy-egy téma feldolgozásához minimálisan 2-6 tanóra szükséges, ami általában a rendelkezésre álló időkeret kb. 80%-át veszi igénybe. Míg az éves időkeret a korábbi tantervekhez képest nem változott, a kötelező témák a korábbinál kevesebb ismeretet ölelnek fel. Mindez időt és alkalmat ad a tevékenység alapú tanulásra, az ismeretek alkalmazására, a tanulási eredményekben megfogalmazott kompetenciák fejlesztésére, valamint a tanár által leghatékonyabbnak tartott tanulási technikák alkalmazására. Az évfolyamonkénti fennmaradó szabad órakeretet a tanár a kerettantervvel és a helyi tantervvel összhangban szabadon használhatja fel a helyi tantervben szereplő helytörténeti vagy egyéb téma tanítására, speciális órák szervezésére, illetve más tantárgyakkal együttműködve közös projektek megvalósítására. A szabad órakeret felhasználása alapvetően a készségek és képességek fejlesztését, az élményközpontú tanulás erősítését szolgálja.

A helyi tanterv alapján a tanár a kerettantervből évente két témát mélységelvű feldolgozásra jelöl ki, amelyre több idő, a javasolt időkereten felül összesen további 6-10 óra tervezhető. A mélységelvű témákra tervezett órák legalább 70%-a a magyar történelemhez kapcsolódó téma feldolgozására használható. A mélységelvű tanítás lehetőséget ad az adott téma részletesebb ismeretekkel, többféle megközelítési móddal és tevékenységgel történő feldolgozására.

A történelemtanítás során a múlt megismertetése mellett nagy hangsúlyt kap a történelem értelmezése, a differenciált történelmi gondolkodás megalapozása, amelyben meghatározó a tartalmi és értelmező kulcsfogalmak adaptív használata. Az értelmező kulcsfogalmak értő használata segíti a tanulókat az összefüggések feltárásában és megértésében, ezáltal gyakorlottá válnak magasabb szintű gondolati műveletek (analízis, szintézis, értékelés) végrehajtásában. A tartalmi kulcsfogalmak olyan fogalmi eszközkészletet alkotnak, amelynek belső tartalmi elemei a történelemtanulás során folyamatosan bővülnek. Tudatos használatuk elősegíti a történelmi ismeretek rendszerezését, felidézését és alkalmazását. Az értelmező és tartalmi kulcsfogalmak megértése és elsajátítása a történelemtanulás egész idején át tartó folyamat, amely különböző kontextusokban való használatuk során valósul meg. Az 5-8. évfolyamokban ennek megalapozása történik.

A tanuló az 5-8. évfolyamon a következő kulcsfogalmakat használja:
Értelmező kulcsfogalmak: történelmi idő, történelmi forrás, ok és következmény, változás és folyamatosság, tény és bizonyíték, történelmi jelentőség, értelmezés, történelmi nézőpont.
Tartalmi kulcsfogalmak:

1. politikai: politika, állam, államszervezet, államforma, monarchia, köztársaság, egyeduralkodó, demokrácia, önkormányzat, jog, törvény, birodalom;
2. társadalmi: társadalom, társadalmi csoport, réteg, nemzet, népcsoport, életmód;
3. gazdasági: gazdaság, pénz, piac, mezőgazdaság, ipar, kereskedelem, adó, önellátás, ártermelés, falu, város;
4. eszme- és vallástörténelmi: kultúra, művészet, hit, vallás, egyház, világkép.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői a 9-12. évfolyamon

A történelemtanulás elsősorban a narratív megismerésre épül: történetek, leírások, sémák és interpretációk egymásra rakódása és kölcsönhatása révén fejlődik a tanuló történelmi tudása. Míg az általános iskolában történetek elbeszélése az elsődleges, a középiskolai történelemtanulásban előtérbe kerül a történelmi források feldolgozása és értelmezése, ami segíti a problémamegoldó, elemző gondolkodás fejlődését, a történelmi szemléletmód kialakulását.

A 9-12. évfolyamok tanterve spirális módon épül az 5-8. évfolyamokéra, és nem ismétli automatikusan azokat. A kronológiai rendezőelv a középiskolai szakaszban dominánsabbá válik.

A 9-10. évfolyamon egyetemes történelemből csak az általános, illetve a magyar történelemre hatással bíró jelenségek kerülnek előtérbe, klasszikus eseménytörténet, egyes országok története nem. A hangsúly a korszakok gazdasági változásainak, társadalmi szerkezetének, politikai modelljeinek és világképének bemutatásán van. Az egyetemes és a magyar történelmi témák általában külön témakörökbe szerveződnek, mivel előbbiek jobbra tematikus, utóbbiak pedig tematikus és eseménytörténelmi jellegűek. A magyar történelem eseményei és folyamatai az egyetemes történelem által felrajzolt háttér előtt, nemzetközi összefüggésekbe ágyazva jelennek meg.

A 11-12. évfolyamon kerülnek sorra a jelenismeret szempontjából legfontosabb 19-21. századi események, jelenségek, folyamatok. Itt gyakran már az egyetemes történelem is eseménytörténelmi jelleggel szerepel.

Egy-egy téma feldolgozásához minimálisan 2-6 tanóra szükséges, ami általában a rendelkezésre álló időkeret kb. 80%-át veszi igénybe. Mindez időt és alkalmat ad a tevékenység alapú tanulásra, az ismeretek alkalmazására, a tanulási eredményekben megfogalmazott kompetenciák fejlesztésére, valamint a tanár által leghatékonyabbnak tartott tanulási technikák alkalmazására. Az évfolyamonkénti fennmaradó szabad órakeretet a tanár a kerettantervvel és a helyi tantervvel összhangban szabadon használhatja fel a helyi tantervben szereplő helytörténelmi vagy egyéb téma tanítására, speciális órák szervezésére, illetve más tantárgyakkal együttműködve közös projektek megvalósítására. A szabad órakeret felhasználása alapvetően a készségek és képességek fejlesztését, az élményközpontú tanulás erősítését szolgálja.

A helyi tanterv alapján a tanár a kerettantervből évente két témát mélységelvű feldolgozásra jelöl ki, amelyre több idő, a javasolt időkereten felül összesen további 6-10 óra tervezhető. A mélységelvű témákra tervezett órák legalább 70%-a a magyar történelemhez kapcsolódó téma feldolgozására használható. A mélységelvű tanítás lehetőséget ad az adott téma részletesebb ismeretekkel, többféle megközelítési móddal és tevékenységgel történő feldolgozására.

Az értelmező és tartalmi kulcsfogalmak megértése és elsajátítása a történelemtanulás egész idején át tartó folyamat, amely különböző kontextusokban való használatuk során valósul meg. A 9-12. évfolyamokon az 5-8. évfolyamokon bevezetett értelmező és tartalmi kulcsfogalmak használatának elmélyítése történik.

A tanuló a 9-12. évfolyamon a következő kulcsfogalmakat használja:

Értelmező kulcsfogalmak: történelmi idő, történelmi forrás és bizonyíték; ok és következmény; változás és folyamatosság; történelmi jelentőség, értelmezés, történelmi nézőpont és interpretáció.

Tartalmi kulcsfogalmak:

1. politikai: politika, állam, államszervezet, államforma, köztársaság, diktatúra, demokrácia, parlamentarizmus, monarchia, önkormányzat, közigazgatás, hatalmi ágak, jog, alkotmány, alaptörvény, törvény, rendelet, birodalom;

2. társadalmi: társadalom, társadalmi csoport, illetve réteg, népesedés, demográfia, migráció, nemzet, etnikum, identitás, életmód;

3. gazdasági: gazdaság, pénz, piac, mezőgazdaság, ipar, kereskedelem, adó, önellátás, ártermelés;

4. eszme- és vallástörténeti: kultúra, művészet, vallás, hit, egyház, civilizáció, eszme, ideológia, világkép.

B) FŐ TÉMAKÖRÖK

FŐ TÉMAKÖRÖK AZ 5-8. ÉVFOLYAMON

1. Személyes történelem: körülöttem a történelem; címer, zászló, pecsét, az idő mérése.

2. Fejezetek az ókor történetéből: az ókori Egyiptom világa; az ókori Hellász öröksége; az ókori Róma öröksége; a görög-római hadviselés; képek a népvándorlás korából.

3. A kereszténység: az Ószövetség népe; Jézus élete, tanításai és a kereszténység.

4. A középkor világai: élet a várban - egy magyar vár (pl. Visegrád) és uradalom bemutatásával; élet a kolostorban - egy magyar kolostor (pl. Pannonhalma) bemutatásával; élet a középkori városban - egy magyar város (pl. Buda) bemutatásával; a kereszties lovagok világa.

5. Képek és portrék az Árpád-kor történetéből: történetek a magyarok eredetéről; honfoglalás és kalandozások; Szent István és a magyar állam; Árpád-házi királyportrék; Árpád-kori szentek; Árpád-kori győztes harcok és csaták; Magyarország koronázási jelvényei.

6. Képek és portrék a középkori magyar állam virágkorából: magyar királyportrék a 14-15. századból; Hunyadi János, a törökverő; Hunyadi Mátyás, a reneszánsz uralkodó.

7. Új látóhatárok: a földrajzi felfedezések; korai kapitalizmus; a vallási megújulás; az új világkép kialakulása.

8. **Portrék és történetek Magyarország kora újkori történetéből: a török háborúk hősei; Bocskai, Bethlen és Zrínyi; II. Rákóczi Ferenc és szabadságharca; Mária Terézia.**

9. **Elet a kora újkori Magyarországon: élet a török hódoltság kori Magyarországon - egy konkrét település (pl. Debrecen vagy Kecskemét) bemutatásával; élet a 18. századi Magyarországon - egy konkrét település (pl. Temesvár) bemutatásával.**

10. **Forradalmak kora: ipari forradalom; társadalmi-politikai forradalom.**

11. **A magyar nemzeti ébredés és polgárosodás kora: a reformkor; a forradalom; képek a szabadságharc történetéből; a kiegyezés.**

12. **A modern kor születése: a nemzeti eszme és a birodalmak kora; politikai eszmék: liberalizmus, konzervativizmus, szocializmus.**

13. **A dualizmus kora: felzárkózás Európához; a modernizálódó Magyarország; a millenniumi Magyarország.**

14. **Az első világháború és következményei: az első világháború, Magyarország a háborúban; Magyarország 1918-1919-ben; a trianoni békediktátum.**

15. **Totális diktatúrák: a kommunista Szovjetunió; a nemzetiszocialista Németország.**

16. **A Horthy-korszak: a politika irányai; gazdasági, társadalmi és kulturális fejlődés.**

17. **A második világháború: háború földön, tengeren és levegőben; Magyarország a világháború idején; a háború borzalmai; a holokauszt.**

18. **A megosztott világ: a hidegháború; a Nyugat.**

19. **Magyarország szovjetizálása: a kommunista diktatúra kiépítése Magyarországon; a Rákosi-diktatúra; deportálások „békeidőben”.**

20. **A forradalomtól az ezredfordulóig: az 1956-os forradalom és szabadságharc; a kádári diktatúra; élet a Kádár-rendszerben; a rendszerváltoztatás; Magyarország a rendszerváltoztatás után.**

21. **Együttélés a Kárpát-medencében: a határon túli magyarok; a magyarországi nemzetiségek a 19. századtól napjainkig.**

22. **Népesedés és társadalom: a hagyományos, illetve agrártársadalmak; a modern, illetve ipari társadalmak.**

23. **A demokratikus állam: a modern demokrácia gyökerei; a modern magyar állam.**

24. **Régiók története: Magyarország és az Európai Unió; Közép-Európa; az Amerikai Egyesült Államok; India; Kína; a Közel-Kelet.**

25. **Mérlegén a magyar történelem: lábnyomaink a nagyvilágban; a magyar megmaradás kérdései.**

FŐ TÉMAKÖRÖK A 9-12. ÉVFOLYAMON

1. **Civilizáció és államszervezet az ókorban: a Közel-Kelet civilizációi; a görög civilizáció; az athéni demokrácia; a római civilizáció; a római köztársaság.**

2. **Vallások az ókorban: politeizmus és monoteizmus; a kereszténység kezdete.**

3. **Hódító birodalmak: egy eurázsiai birodalom: a hunok; az Arab Birodalom és az iszlám.**

4. **A középkori Európa: a parasztság világa; az egyházi rend; a nemesi rend; a polgárok világa.**

5. A magyar nép eredete és az Árpád-kor: magyar őstörténet és honfoglalás; az államalapítás; a magyar állam megszilárdulása az Árpád-korban.

6. A középkori Magyar Királyság fénykora: az Anjouk; a török fenyegetés árnyékában; Hunyadi Mátyás; a magyar középkor kulturális hagyatéka.

7. A kora újkor: a földrajzi felfedezések; a korai kapitalizmus; reformáció Európában és Magyarországon; „Hitviták tüzeiben”.

8. A török hódoltság kora Magyarországon: az ország három részre szakadása; a két magyar állam; a török kiűzése és a török kor mérlege.

9. A felvilágosodás kora: a felvilágosodás; a brit alkotmányos monarchia és az amerikai köztársaság működése; a francia forradalom és hatása.

10. Magyarország a 18. században: a Rákóczi-szabadságharc; Magyarország újranépesülése és újranépesítése; a felvilágosult abszolutizmus reformja.

11. Új eszmék és az iparosodás kora: liberalizmus, nacionalizmus és konzervativizmus; az ipari forradalom hullámai.

12. A reformkor: a politikai élet színterei; a reformkor fő kérdései.

13. A forradalom és szabadságharc: a forradalom céljai és eredményei; a szabadságharc főbb eseményei és kiemelkedő szereplői.

14. Nemzetállamok születése és a szocialista eszmék megjelenése: a szocializmus és a munkásmozgalom; a polgári nemzetállam megteremtése (Németország, Amerikai Egyesült Államok, Japán).

15. A dualizmus kori Magyarország: a kiegyezés és a dualizmus rendszere; a nemzeti és nemzetiségi kérdés, a cigányság helyzete; az ipari forradalom Magyarországon; társadalom és életmód a dualizmus korában.

16. A nagy háború: az első világháború előzményei; az első világháború; az első világháború jellemzői és hatása; Magyarország a világháborúban.

17. Az átalakulás évei: szocialista és nemzeti törekvések; a birodalmak bomlása; az Osztrák-Magyar Monarchia és a történelmi Magyarország szétesése; a tanácsköztársaság és az ellenforradalom; a Párizs környéki békek; a trianoni békediktátum.

18. A két világháború között: a kommunista Szovjetunió; a Nyugat és a gazdasági világválság; a nemzetiszocialista Németország.

19. A Horthy-korszak: talpra állás Trianon után; az 1930-as évek Magyarországa.

20. A második világháború: a tengelyhatalmak sikerei; a szövetségesek győzelme; Magyarország a második világháborúban: mozgáster és kényszerpálya; a holokauszt; a második világháború jellemzői; az ország pusztulása, deportálások a Gulágra.

21. A két világrendszer szembenállása: a kétpólusú világ kialakulása; a hidegháború; a gyarmatok felszabadulása.

22. Háborútól forradalomig: az átmenet évei Magyarországon; a szovjetizálás Magyarországon; a Rákosi-diktatúra.

23. Az 1956-os forradalom és szabadságharc: a forradalom; a nemzet szabadságharca.

24. A kádári diktatúra: a pártállami diktatúra és működése; gazdaság, társadalom, életmód.

25. A kétpólusú világ és felbomlása: a Nyugat a 20. század második felében; a szocializmus válsága és megrendülése; a kétpólusú világ megszűnése.

26. A rendszerváltoztatás folyamata: a Kádár-rendszer végnapjai; a rendszerváltoztatás; a piacgazdaság kiépülése.

27. A világ a 21. században: az átalakuló világ; a globális világ.

28. Magyarország a 21. században: a demokrácia működése Magyarországon; a magyar bel- és külpolitika főbb jellemzői; Magyarország és az Európai Unió.

29. A magyarság és a magyarországi nemzetiségek a 20-21. században: a határon túli magyarok; a magyarországi nemzetiségek, a magyarországi cigányság.

C) TANULÁSI EREDMÉNYEK

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALANOS KÖVETELMÉNYEK) AZ 5-8. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. alapvető ismeretekkel rendelkezik a magyar nemzet, Magyarország és az európai civilizáció és Földünk legfontosabb régióinak múltjáról és jelenéről;

2. képes a múlt és jelen alapvető társadalmi, gazdasági, politikai és kulturális folyamatairól, jelenségeiről véleményt alkotni;

3. megérti, hogy minden történelmi eseménynek és folyamatnak okai és következményei vannak;

4. ismeri a közös magyar nemzeti, az európai, valamint az egyetemes emberi civilizáció kulturális örökségének, kódrendszerének legalapvetőbb elemeit;

5. különbséget tud tenni a múlttól szóló fikatív történetek és a történelmi tények között;

6. megérti és méltányolja, hogy a múlt viszonyai, az emberek gondolkodása, értékítélete eltért a maítól;

7. alapvető ismereteket szerez a demokratikus államszervezetről, a társadalmi együttműködés szabályairól és a piacgazdaságról.

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanulóban:

1. kialakul a múlt iránti érdeklődés;

2. megerősödik benne a nemzeti identitás és hazaszeretet érzése; büszke népe múltjára, ápolja hagyományait, és méltón emlékezik meg hazája nagyjairól;

3. kialakulnak az európai civilizációs identitás alapelemei;

4. kialakulnak a társadalmi felelősség és normakövetés, az egyéni kezdeményezőkészség és a hazája, közösségei és embertársai iránti felelősségvállalás, az aktív állampolgárság, valamint a demokratikus elkötelezettség alapelemei.

TÖRTÉNELMI ISMERETEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri és fel tudja idézni a magyar és az európai történelmi hagyományhoz kapcsolódó legfontosabb mítoszokat, mondákat, történeteket, elbeszéléseket;
2. be tudja mutatni a különböző korok életmódjának és kultúrájának főbb vonásait és az egyes történelmi korszakokban élt emberek életét befolyásoló tényezőket;
3. tisztában van a kereszténység kialakulásának főbb állomásaival, ismeri a legfontosabb tanításait és hatását az európai civilizációra és Magyarországra;
4. ismeri a magyar történelem kiemelkedő alakjait, cselekedeteiket, illetve szerepüket a magyar nemzet történetében;
5. fel tudja idézni a magyar történelem legfontosabb eseményeit, jelenségeit, folyamatait és fordulópontjait a honfoglalástól napjainkig;
6. képes felidézni a magyar nemzet honvédó és szabadságharcait, példákat hoz a hazaszeretet, önfeláldozás és hősiesség megnyilvánulásaira;
7. tisztában van a középkor és újkor világképének fő vonásaival, a 19. és 20. század fontosabb politikai eszméivel és azok hatásaival;
8. ismeri és be tudja mutatni a 19. és 20. századi modernizáció gazdasági, társadalmi és kulturális hatásait Magyarországon és a világban;
9. ismeri a különböző korok hadviselési szokásait, az első és a második világháború legfontosabb eseményeit, jellemzőit, valamint napjainkra is hatással bíró következményeit;
10. fel tudja idézni az első és második világháború borzalmait, érveket tud felsorakoztatni a békére való törekvés mellett;
11. ismeri a nemzetiszocialista és a kommunista diktatúrák főbb jellemzőit, az emberiség ellen elkövetett bűneiket, ellentmondásaikat és ezek következményeit, továbbá a velük szembeni ellenállás példáit;
12. felismeri a különbségeket a demokratikus és a diktatorikus berendezkedések között, érvel a demokrácia értékei mellett;
13. példákat tud felhozni arra, hogy a történelem során miként járultak hozzá a magyarok Európa és a világ kulturális, tudományos és politikai fejlődéséhez;
14. ismeri a magyarság, illetve a Kárpát-medence népei együttélésének jellemzőit néhány történelmi korszakban, beleértve a határon kívüli magyarság sorsát, megmaradásaért folytatott küzdelmét, példákat hoz a magyar nemzet és a közép-európai régió népeinek kapcsolatára és együttműködésére;
15. valós képet alkotva képes elhelyezni Magyarországot a globális folyamatokban a történelem során és napjainkban;
16. ismeri hazája államszervezetét.

ISMERETSZERZÉS ÉS FORRÁSHASZNÁLAT

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. képes ismereteket szerezni személyes beszélgetésekből, tárgyak, épületek megfigyeléséből, olvasott és hallott, valamint a különböző médiumok által felkínált szöveges és képi anyagokból;
2. kiemel lényeges információkat (kulcsszavakat, tételmondatokat) elbeszélő vagy leíró, illetve rövidebb magyarázó írott és hallott szövegekből és az ezek alapján megfogalmazott kérdésekre egyszerű válaszokat adni;

3. megadott szempontok alapján, tanári útmutatás segítségével történelmi információkat gyűjt különböző médiumokból és forrásokból (könyvek, atlaszok, kronológiák, könyvtárak, múzeumok, médiatárak, filmek; nyomtatott és digitális, szöveges és vizuális források);
4. képes élethelyzetek, magatartásformák megfigyelése által értelmezni azokat;
5. megadott szempontok alapján tudja értelmezni és rendszerezni a történelmi információkat;
6. felismeri, hogy melyik szöveg, kép, egyszerű ábra, grafikon vagy diagram kapcsolódik az adott történelmi témához;
7. képen, egyszerű ábrán, grafikonon, diagramon ábrázolt folyamatot, jelenséget saját szavaival le tud írni;
8. képes egyszerű esetekben forráskritikát végezni, valamint különbséget tenni források között típus és szövegösszefüggés alapján;
9. össze tudja vetni a forrásokban található információkat az ismereteivel, párhuzamot tud vonni különböző típusú (pl. szöveges és képi) történelmi források tartalma között;
10. meg tudja vizsgálni, hogy a történet szerzője résztvevője vagy kortársa volt-e az eseményeknek;
11. egyszerű következtetéseket von le, és véleményt tud alkotni különböző források hitelességéről és releváns voltáról.

TÁJÉKOZÓDÁS IDŐBEN ÉS TÉRBEN

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a nagy történelmi korszakok elnevezését és időhatárait, néhány kiemelten fontos esemény, jelenség és történelmi folyamat időpontját;
2. biztossággal használja az idő tagolására szolgáló kifejezéseket, történelmi eseményre, jelenségre, folyamatra, korszakra való utalással végez időmeghatározást;
3. ismeretei segítségével időrendbe tud állítani történelmi eseményeket, képes az idő ábrázolására pl. időszalag segítségével;
4. a tanult történelmi eseményeket, jelenségeket, személyeket, ikonikus szimbólumokat, tárgyakat, képeket hozzá tudja rendelni egy adott történelmi korhoz, régióhoz, államhoz;
5. biztossággal használ különböző történelmi térképeket a fontosabb történelmi események helyszíneinek azonosítására, egyszerű jelenségek, folyamatok leolvasására, értelmezésére, vaktérképen való elhelyezésére;
6. egyszerű alaprajzokat, modelleket, térképvázlatokat (pl. települések, épületek, csaták) tervez és készít.

SZAKTÁRGYI KOMMUNIKÁCIÓ

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. önállóan, folyamatos beszéddel képes eseményeket, történeteket elmondani, történelmi személyeket bemutatni, saját véleményét megfogalmazni;
2. össze tudja foglalni saját szavaival hosszabb elbeszélő vagy leíró, valamint rövidebb magyarázó szövegek tartalmát;
3. az általa gyűjtött történelmi adatokból, szövegekből rövid tartalmi ismertetőt tud készíteni;

4. képes önálló kérdések megfogalmazására a tárgyalt történelmi témával, eseményekkel, folyamatokkal kapcsolatban;
5. képes rövid fogalmazások készítésére egy-egy történetről, történelmi témáról;
6. különböző történelmi korszakok, történelmi és társadalmi kérdések tárgyalása során szakszerűen alkalmazza az értelmező és tartalmi kulcsfogalmakat, továbbá használja a témához kapcsolódó történelmi fogalmakat;
7. tud egyszerű vizuális rendezőket készíteni és kiegészíteni hagyományos vagy digitális módon (táblázatok, ábrák, tablok, rajzok, vázlatok) egy történelmi témáról;
8. egyszerű történelmi témáról tanári útmutatás segítségével kiselőadást és digitális prezentációt állít össze és mutat be;
9. egyszerű történelmi kérdésekről tárgyilagos véleményt tud megfogalmazni, állításait alátámasztja;
10. meghallgatja és megérti - adott esetben elfogadja - mások véleményét, érveit;
11. tanári segítséggel dramatikusan, szerepjáték formájában tud megjeleníteni történelmi eseményeket, jelenségeket, személyiségeket.

TÖRTÉNELMI GONDOLKODÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. adott történetben különbséget tud tenni fiktív és valós, irreális és reális elemek között;
2. képes megfigyelni, értelmezni és összehasonlítani a történelemben előforduló különböző emberi magatartásformákat és élethelyzeteket;
3. a történelmi eseményekkel, folyamatokkal és személyekkel kapcsolatban önálló kérdéseket fogalmaz meg;
4. feltételezéseket fogalmaz meg történelmi személyek cselekedeteinek mozgatórugóiról, és adatokkal, érvekkel alátámasztja azokat;
5. a történelmi szereplők megnyilvánulásainak szándékot tulajdonít, álláspontjukat azonosítja;
6. önálló véleményt képes megfogalmazni történelmi szereplőkről, eseményekről, folyamatokról;
7. felismeri és értékeli a különböző korokra és régiókra jellemző tárgyakat, alkotásokat, életmódokat, szokásokat, változásokat, képes azokat összehasonlítani egymással, illetve a mai korrallal;
8. társadalmi és erkölcsi problémákat azonosít adott történetek, történelmi események, különböző korok szokásai alapján;
9. példákat hoz a történelmi jelenségekre, folyamatokra;
10. feltételezéseket fogalmaz meg néhány fontos történelmi esemény és folyamat feltételeiről, okairól és következményeiről, és tényekkel alátámasztja azokat;
11. több szempontból képes megkülönböztetni a történelmi jelenségek és események okait és következményeit (pl. hosszú vagy rövid távú, gazdasági, társadalmi vagy politikai);
12. felismeri, hogy az emberi cselekedet és annak következménye között szoros kapcsolat van.

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALANOS KÖVETELMÉNYEK) A 9-12. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

- 1. megbízható ismeretekkel bír az európai, valamint az egyetemes történelem és mélyebb tudással rendelkezik a magyar történelem fontosabb eseményeiről, történelmi folyamatairól, fordulópontjairól;**
- 2. képes a múlt és jelen társadalmi, gazdasági, politikai és kulturális folyamatairól, jelenségeiről többszemponú, tárgyilagos érveléssel alátámasztott véleményt alkotni, ezekkel kapcsolatos problémákat megfogalmazni;**
- 3. ismeri a közös magyar nemzeti és európai, valamint az egyetemes emberi civilizáció kulturális örökségének, kódrendszerének lényeges elemeit;**
- 4. különbséget tud tenni történelmi tények és történelmi interpretáció, illetve vélemény között;**
- 5. képes következtetni történelmi események, folyamatok és jelenségek okaira és következményeire;**
- 6. képes a tanulási célhoz megfelelő információforrást választani, a források között szelektálni, azokat szakszerűen feldolgozni és értelmezni;**
- 7. kialakul a hiteles és tárgyilagos forráshasználat és kritika igénye;**
- 8. képes a múlt eseményeit és jelenségeit a saját történelmi összefüggésükben értelmezni, illetve a jelen viszonyait kapcsolatba hozni a múltban történtekkel;**
- 9. ismeri a demokratikus államszervezet működését, a társadalmi együttműködés szabályait, a piacgazdaság alapelveit; autonóm és felelős állampolgárként viselkedik.**

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanulóban:

- 1. kialakul és megerősödik a történelmi múlt, illetve a társadalmi, politikai, gazdasági és kulturális kérdések iránti érdeklődés;**
- 2. kialakulnak a saját értékrend és történelemszemlélet alapjai;**
- 3. elmélyül a nemzeti identitás és hazaszeretet, büszke népe múltjára, ápolja hagyományait, és méltón emlékezik meg hazája nagyjairól;**
- 4. megerősödnek az európai civilizációs identitás alapelemei;**
- 5. megerősödik és elmélyül a társadalmi felelősség és normakövetés, az egyéni kezdeményezőkézség, a hazája, közösségei és embertársai iránt való felelősségvállalás, valamint a demokratikus elkötelezettség.**

TÖRTÉNELMI ISMERETEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

- 1. ismeri az ókori civilizációk legfontosabb jellemzőit, valamint az atheni demokrácia és a római állam működését, hatásukat az európai civilizációra;**
- 2. felidézi a monoteista vallások kialakulását, legfontosabb jellemzőiket, tanításaik főbb elemeit, és bemutatja terjedésüket;**

3. bemutatja a keresztény vallás civilizációformáló hatását, a középkori egyházat, valamint a reformáció és a katolikus megújulás folyamatát és kulturális hatásait; érvel a vallási türelem, illetve a vallásszabadság mellett;

4. képes felidézni a középkor gazdasági és kulturális jellemzőit, világképét, a kor meghatározó birodalmait és bemutatni a rendi társadalmat;

5. ismeri a magyar nép őstörténetére és a honfoglalásra vonatkozó tudományos elképzeléseket és tényeket, tisztában van legfőbb vitatott kérdéseivel, a különböző tudományterületek kutatásainak főbb eredményeivel;

6. értékeli az államalapítás, valamint a kereszténység felvételének jelentőségét;

7. felidézi a középkori magyar állam történetének fordulópontjait, legfontosabb uralkodóink tetteit;

8. ismeri a magyarság törökellenes küzdelmeit, fordulópontjait és hőseit; felismeri, hogy a magyar és az európai történelem alakulását meghatározóan befolyásolta a török megszállás;

9. be tudja mutatni a kora újkor fő gazdasági és társadalmi folyamatait, ismeri a felvilágosodás eszméit, illetve azok kulturális és politikai hatását, valamint véleményt formál a francia forradalom európai hatásáról;

10. összefüggéseiben és folyamatában fel tudja idézni, miként hatott a magyar történelemre a Habsburg Birodalomhoz való tartozás, bemutatja az együttműködés és konfrontáció megnyilvánulásait, a függetlenségi törekvéseket és értékeli a Rákóczi-szabadságharc jelentőségét;

11. ismeri és értékeli a magyar nemzetnek a polgári átalakulás és nemzeti függetlenség elérésére tett erőfeszítéseit a reformkor, az 1848/49-es forradalom és szabadságharc, illetve az azt követő időszakban; a kor kiemelkedő magyar politikusait és azok nézeteit, véleményt tud formálni a kiegyezésről;

12. fel tudja idézni az ipari forradalom szakaszait, illetve azok gazdasági, társadalmi, kulturális és politikai hatásait; képes bemutatni a modern polgári társadalom és állam jellemzőit és a 19. század főbb politikai eszméit, valamint felismeri a hasonlóságot és különbséget azok mai formái között;

13. fel tudja idézni az első világháború előzményeit, a háború jellemzőit és fontosabb fordulópontjait, értékeli a háborút lezáró békek tartalmát, és felismeri a háborúnak a 20. század egészére gyakorolt hatását;

14. bemutatja az első világháború magyar vonatkozásait, a háborús vereség következményeit; példákat tud hozni a háborús helytállásra;

15. képes felidézni azokat az okokat és körülményeket, amelyek a történelmi Magyarország felbomlásához vezettek;

16. tisztában van a trianoni békediktátum tartalmával és következményeivel, be tudja mutatni az ország talpra állását, a Horthy-korszak politikai, gazdasági, társadalmi és kulturális viszonyait, felismeri a magyar külpolitika mozgásterének korlátozottságát;

17. össze tudja hasonlítani a nemzetiszocialista és a kommunista ideológiát és diktatúrát, példák segítségével bemutatja a rendszerek embertelenségét és a velük szembeni ellenállás formáit;

18. képes felidézni a második világháború okait, a háború jellemzőit és fontosabb fordulópontjait, ismeri a holokausztot és a hozzávezető okokat;

19. bemutatja Magyarország revíziós lépéseit, a háborús részvételét, az ország német megszállását, a magyar zsidóság tragédiáját, a szovjet megszállást, a polgári lakosság szenvedését, a hadifoglyok embertelen sorsát;

20. össze tudja hasonlítani a nyugati demokratikus világ és a kommunista szovjet blokk politikai és társadalmi berendezkedését, képes jellemezni a hidegháború időszakát, bemutatni a gyarmati rendszer felbomlását és az európai kommunista rendszerek összeomlását;

21. bemutatja a kommunista diktatúra magyarországi kiépítését, működését és változatait, az 1956-os forradalom és szabadságharc okait, eseményeit és hőseit, összefüggéseiben szemléli a rendszerváltoztatás folyamatát, felismerve annak történelmi jelentőségét;

22. bemutatja a gyarmati rendszer felbomlásának következményeit, India, Kína és a közel-keleti régió helyzetét és jelentőségét;

23. ismeri és reálisan látja a többpólusú világ jellemzőit napjainkban, elhelyezi Magyarországot a globális világ folyamataiban;

24. bemutatja a határon túli magyarság helyzetét, a megmaradásért való küzdelmét Trianontól napjainkig;

25. ismeri a magyar cigányság történetének főbb állomásait, bemutatja jelenkori helyzetét;

26. ismeri a magyarság, illetve a Kárpát-medence népei együttélésének jellemzőit, példákat hoz a magyar nemzet és a közép-európai régió népeinek kapcsolatára, különös tekintettel a visegrádi együttműködésre;

27. ismeri hazája államszervezetét, választási rendszerét.

ISMERETSZERZÉS ÉS FORRÁSHASZNÁLAT

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. önállóan tud használni általános és történelmi, nyomtatott és digitális információforrásokat (tankönyv, kézikönyvek, szakkönyvek, lexikonok, képzőművészeti alkotások, könyvtár és egyéb adatbázisok, filmek, keresők);

2. önállóan információkat tud gyűjteni, áttekinteni, rendszerezni és értelmezni különböző médiumokból és írásos vagy képi forrásokból, statisztikákból, diagramokból, térképekről, nyomtatott és digitális felületekről;

3. tud forráskritikát végezni és különbséget tenni a források között hitelesség, típus és szövegösszefüggés alapján;

4. képes azonosítani a különböző források szerzőinek a szándékát, bizonyítékok alapján értékeli egy forrás hitelességét;

5. képes a szándékainak megfelelő információkat kiválasztani különböző műfajú forrásokból;

6. összehasonlítja a forrásokban talált információkat saját ismereteivel, illetve más források információival és megmagyarázza az eltérések okait;

7. képes kiválasztani a megfelelő forrást valamely történelmi állítás, vélemény alátámasztására vagy cáfolására.

TÁJÉKOZÓDÁS IDŐBEN ÉS TÉRBEN

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a magyar és az európai történelem tanult történelmi korszakait, időszakait, és képes azokat időben és térben elhelyezni;

2. az egyes események, folyamatok idejét konkrét történelmi korhoz, időszakhoz kapcsolja vagy viszonyítja, ismeri néhány kiemelten fontos esemény, jelenség időpontját, kronológiát használ és készít;

3. össze tudja hasonlítani megadott szempontok alapján az egyes történelmi korszakok, időszakok jellegzetességeit az egyetemes és a magyar történelem egymáshoz kapcsolódó eseményeit;

4. képes azonosítani a tanult egyetemes és magyar történelmi személyiségek közül a kortársakat;

5. felismeri, hogy a magyar történelem az európai történelem része, és példákat tud hozni a magyar és európai történelem kölcsönhatásaira;

6. egyszerű történelmi térkép-vázlatot alkot hagyományos és digitális eljárással;

7. a földrajzi környezet és a történelmi folyamatok összefüggéseit példákkal képes alátámasztani;

8. képes különböző időszakok történelmi térképeinek összehasonlítására, a történelmi tér változásainak és a történelmi mozgások követésére megadott szempontok alapján a változások hátterének feltárásával.

SAKTÁRGYI KOMMUNIKÁCIÓ

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. képes a történelmi jelenségeket általános és konkrét történelmi fogalmak, tartalmi és értelmező kulcsfogalmak felhasználásával értelmezni és értékelni;

2. fel tud ismerni fontosabb történelmi fogalmakat meghatározás alapján;

3. képes kiválasztani, rendezni és alkalmazni az azonos korhoz, témához kapcsolható fogalmakat;

4. össze tudja foglalni rövid és egyszerű szaktudományos szöveg tartalmát;

5. képes önállóan vázlatot készíteni és jegyzetelni;

6. képes egy-egy korszakot átfogó módon bemutatni;

7. történelmi témáról kiselőadást, digitális prezentációt alkot és mutat be;

8. történelmi tárgyú folyamatábrákat, digitális táblázatokat, diagramokat készít, történelmi, gazdasági, társadalmi és politikai modelleket vizuálisan is meg tud jeleníteni;

9. megadott szempontok alapján történelmi tárgyú szerkesztett szöveget (esszét) tud alkotni, amelynek során tételmondatokat fogalmaz meg, állításait több szempontból indokolja és következtetéseket von le;

10. társaival képes megvitatni történelmi kérdéseket, amelynek során bizonyítékokon alapuló érvekkel megindokolja a véleményét, és választékosan reflektál mások véleményére, árnyalja saját álláspontját.

TÖRTÉNELMI GONDOLKODÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. képes felismerni, megfogalmazni és összehasonlítani különböző társadalmi és történelmi problémákat, értékrendeket, jelenségeket, folyamatokat;
2. a tanult ismereteket problémaközpontúan tudja rendezni;
3. hipotéziseket alkot történelmi személyek, társadalmi csoportok és intézmények viselkedésének mozgatórugóiról;
4. önálló kérdéseket fogalmaz meg történelmi folyamatok, jelenségek és események feltételeiről, okairól és következményeiről;
5. önálló véleményt tud alkotni történelmi eseményekről, folyamatokról, jelenségekről és személyekről;
6. képes különböző élethelyzetek, magatartásformák megfigyelése által következtetések levonására, erkölcsi kérdéseket is felvető történelmi helyzetek felismerésére és megítélésére;
7. a változás és a fejlődés fogalma közötti különbséget ismerve képes felismerni és bemutatni azokat azonos korszakon belül, vagy azokon átívelően;
8. képes összevetni, csoportosítani és súlyozni az egyes történelmi folyamatok, jelenségek, események okait, következményeit, és ítéletet alkotni azokról, valamint a benne résztvevők szándékairól;
9. összehasonlít különböző, egymashoz hasonló történelmi helyzeteket, folyamatokat, jelenségeket;
10. képes felismerni konkrét történelmi helyzetekben, jelenségekben és folyamatokban valamely általános szabályszerűség érvényesülését;
11. összehasonlítja és kritikusan értékeli az egyes történelmi folyamatokkal, eseményekkel és személyekkel kapcsolatos eltérő álláspontokat;
12. feltévéseket fogalmaz meg, azok mellett érveket gyűjt, illetve mérlegeli az ellenérveket;
13. felismeri, hogy a jelen társadalmi, gazdasági, politikai és kulturális viszonyai a múltbeli események, tényezők következményeként alakultak ki.

II.3.4.2. Állampolgári ismeretek

A) Alapelvek, célok

A globalizáció korában az ember és a magyar nemzet számos új kihívással szembesül. Az egyénnek olyan kérdésekre kell válaszokat találnia, olyan problémákra szükséges megoldásokat keresnie, amelyek befolyásolják, esetenként pedig meghatározzák lehetőségeit, mindennapi életének alakítását, lokális és tágabb környezetét egyaránt. Az emberi létezésre, az egyén és a közösség viszonyára, a társadalmi változásokra vonatkozó válaszoknak nemcsak az egyéni akaratok, érdekek érvényesítése, hanem a társadalom alapegységét jelentő család, a lokális közösségek és a nemzet jövőjének alakítása szempontjából is jelentősége van.

A tantárgy civilizációs értékeket és mintákat közvetít, erősíti a felelősségtudatot és a nemzethez tartozás érzését. Ennek érdekében segíti a szituációhoz igazodó kommunikáció kialakítását, a másik ember gondolatainak, véleményének megértését, az együttműködés lehetőségeinek feltérképezését és közösségformáló erejének megtapasztalását, a hazafias érzés kialakítását, az alapvető honvédelmi ismeretek elsajátítását, a nemzedékek közötti párbeszéd erősítését, valamint a környezeti, gazdasági-pénzügyi fenntarthatóság feltételeinek kiemelését.

A tantárgy keretében a tanuló elsajátítja a tudatos és felelős állampolgári létezés szükséges alapvető ismereteket, a szociális kompetenciák fejlesztése révén megismeri és gyakorolja azokat az eljárásokat, készségeket, amelyek a társadalmi részvételéhez, mindennapi boldogulásához szükségesek. A tanuló megismeri és megérti, hogy a haza védelme nem csak a fegyveres erők feladata, hanem minden magyar állampolgáré, ezért a honvédelem ügye a lehető legszélesebb nemzeti egységet képviseli.

A tantárgy a saját tapasztalatokra épülő ismeretszerzésre, élményalapú tanulásra, továbbá javaslatok megfogalmazására, tervek készítésére is lehetőséget biztosít, számos esetben feltételezi a több nézőpontú mérlegelő gondolkodás és szemléletmód érvényesülését. Segíti a mindennapi élet megszervezését, támpontokat nyújt a felnőtt szerepekre való felkészüléshez.

A jogi kultúra fejlesztése, az alapvető emberi jogok értelmezése, a szabadságértékek kiemelése, a társadalmi normák, a szabadság és felelősség kapcsolatának tudatosítása segíti az autonóm személyiség kialakulását. A saját vélemény kifejezése, a társak gondolatainak, véleményének megértése, a vitakultúra fejlesztése a demokratikus attitűd megalapozásához járul hozzá.

Az állampolgári ismeretek tanulásának célja, hogy a tanuló:

1. megértse a jogérvényesülés és a jogi, erkölcsi normák társadalmi jelentőségét, hogy képes legyen egyensúlyt teremteni a közösség érdekei és az egyén törekvései között;
2. ismerje a demokratikus jogállam felépítését és működését, hogy tájékozott, a közügyek iránt érdeklődő személyiséggé válhasson;
3. nevezze meg a magyar nemzettudat sajátosságait, értse meg a nemzeti identitás jelentőségét az egyén és a közösség szempontjából is;
4. ismerje lakóhelye kulturális és néprajzi értékeit, váljék élményalapúvá lokálpatriotizmusa, személyiségébe épüljenek be a nemzeti közösséghez tartozás emocionális összetevői; mélyüljön el hazaszeretete;

5. értse meg a haza védelmének fontosságát, ismerje meg, hogy a honvédelem milyen feladatköröket foglal magában, és milyen kötelezettséget ró minden magyar állampolgárra;
6. sajátítsa el azokat az ismereteket és készségeket, amelyek a mindennapi életben való tájékozódását segítik;
7. segítséget kapjon a felnőtt szerepekre való felkészüléséhez, hogy életpályáját, jövőjét megalapozottan tervezhesse meg;
8. törekedjék a generációk közötti kapcsolat kialakítására, a nemzedékek közötti párbeszéd erősítésére;
9. értse meg a környezeti és gazdasági-pénzügyi fenntarthatóság jelentőségét a mindennapi életben, az egyén, a család, a település, a régió és az állam szintjén, valamint globális perspektívában is;
10. támpontokat kapjon ahhoz, hogy pénzügyi döntéseit körültekintően és megalapozottan hozhassa meg;
11. szemléletét problémamegoldó attitűd jellemezze, fejlődjen rendszerszemlélete, nyitottá váljon javaslatok megfogalmazására, tervek, tervezetek elkészítésére;
12. fejlessze a konstruktív alkalmazkodáson alapuló hiteles és hatékony kommunikációs készségeit;
13. megtapasztalja a társas együttműködés közösségformáló szerepét, és felismerje társadalmi jelentőségét;
14. az információk szerzéséhez és rendszerezéséhez, fotógalériák összeállításához, beszámoló elkészítéséhez használja az infokommunikációs eszközöket.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői a 8. évfolyamon

Az állampolgári ismeretek tantárgy tevékenységei révén segíti a tanuló szocializációját: tájékozódását a mindennapi életben, felelős állampolgárrá válását, egyúttal felkészülését a felnőtt szerepekre.

A tanuló tapasztalataira és élményeire építve a 8. évfolyamon a tantárgy keretében vizsgálja saját társadalmi környezetét, lakóhelyének intézményeit.

Tudatosul benne, hogy a jogérvényesülés feltételezi a normakövető magatartást is. A közösen kiválasztott témák és a minden résztvevő által elfogadott szabályrendszer alapján megrendezett viták, vitanapok nemcsak az érvek- ellenérvek ütköztetésére alkalmasak, hanem végső soron a politikai kultúra megalapozását is jelenthetik.

A családhoz, a lakóhelyhez, a kortárs csoportokhoz, az iskolához és a nemzethez mint közösségekhez való kapcsolódás, a velük történő azonosulás a tanulási tevékenységek sokféle lehetőségét biztosítják. A tanuló megtanulja a másik ember életének, értékeinek, gondolatainak tiszteletben tartását, erősödik benne az empátia, kialakul benne az emberi cselekedetek okai megismerésének igénye. A tantárgy elősegíti az előítéletek csökkentését és a nemzedékek közötti kapcsolat és párbeszéd erősítését. Az igazságszolgáltatás és az alapvető ellátórendszerek funkciójának és működésének bemutatásával, a mindennapi ügyintézésben való jártasság megalapozásával is segíti a tanuló társadalmi integrációját, felkészülését a felnőtt szerepekre.

A fenntarthatósági szemlélet alakítása elsősorban a családi háztartásra, a környezettudatos életvitel kialakítására vonatkozik, ugyanakkor elősegíti a globális problémák kontextusban történő értelmezését is.

A pénzügyi tudatosság fejlesztése elősegíti, hogy a tanuló pénzügyeit megfontoltan intézze, és tudatos fogyasztóvá váljon.

Az állampolgári ismeretek tantárgy lehetőséget biztosít az egyéni és a társas tanulásra is, amelyek egyaránt fejlesztik a szociális kompetenciákat és az önismeretet.

A Családtörténelmi kutatás, a Településkutatás és a Szakmák, foglalkozások, mesterség és hivatás projektet az iskolai témahetek, tematikus hetek, tematikus napok keretében valósíthatják meg az osztályok, illetve a tanulócsoportok.

A tantárgy tanulási folyamatában a következő értelmező és tartalmi kulcsfogalmak használata segíti a tanulót a megértésben, a rendszerezésben, a magyarázatok és következtetések megfogalmazásában és a problémaközpontú kérdések megvitatásában.

Értelmező kulcsfogalmak: okok és következmények, folyamatosság és változás, interpretáció, identitás, szocializáció; honvédelem; haza; pénzügyi tudatosság; környezeti, gazdasági-pénzügyi fenntarthatóság.

Tartalmi kulcsfogalmak: család; település, intézmény, szervezet; társadalmi csoport; nemzet, nemzetiség; állampolgár; társadalombiztosítás; közteherviselés; katonai szolgálat; demokratikus jogállam.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői a 12. évfolyamon

Az állampolgári ismeretek tantárgy tanulása révén a 12. évfolyamon a tanuló támpontokat kap a mindennapi életben történő tájékozódáshoz és eligazodáshoz, ismereteket és értelmezési szempontokat hasznosít a társadalmi jelenségek megértéséhez. Az ismeretek, az alapvető fogalmak elsajátításán túl lehetőség nyílik készségfejlesztésre, olyan tevékenységek kipróbálására és gyakorlására, amelyek segítik felkészülését a felnőttkori szerepekre, élethelyzetekre, megalapozzák a tájékozott, nyitott, érdeklődő és kritikus polgári mentalitást. Az egyéni szocializáció alakítását, fejlesztését a családra vonatkozó tanulási eredmények támogatják: a párvalasztás, a felelős családtervezés szempontjainak értelmezésével és megbeszélésével, a gyermekvállalás demográfiai jelentőségének kiemelésével.

A tanuló történelmi tanulmányai során szerzett tudását felidézve, megszerzett ismereteit tovább építi az alapjogok elemzése, a szabadság és felelősség kapcsolatának értelmezése, az önálló életvitel kialakításához, a mindennapi élet megszervezéséhez szükséges jogi ismeretek elsajátításával. A tanuló értelmezi a nemzeti identitás alkotóelemeit, társaival megbeszéli a lokálpatriotizmus és a hazafiság lehetséges megnyilvánulási formáit, megismeri a határon túl és a diaszpórában élő magyar közösségek életét, eredményeit, törekvéseit és gondjait. Értelmezi és társaival megvitatja a honvédelem és a biztonságpolitika alapkérdéseit.

A környezeti, gazdasági fenntarthatóság és a pénzügyi tudatosság továbbfejlesztésekor lehetőség nyílik a különböző vélemények, álláspontok értelmezésére, tervek készítésére, megvalósításuk közös mérlegelésére és a kockázatvállalás tudatosítására.

A tanuló felismeri, hogy a véleménynyilvánítás, az érvelés és a vita nem öncélú tevékenység, mert a középpontban egy fontos téma vagy probléma áll. Megismeri mások véleményét, és számíthat arra, hogy ő is kifejtheti álláspontját. A vita révén több szempontot figyelembe vevő megoldás születhet. Felismeri, hogy a vita közösségi élménye mintául szolgálhat későbbi életrészekében is.

A tanuló tudatosan készül későbbi munkavállalói szerepére, ezért megismeri a munka világát érintő alapvető jogi szabályozást, illetve tájékozódik a munkaerő-piaci szerepekről, a munkaerőpiac helyzetéről, változásairól. Felismeri a szerepét a társadalmi munkamegosztásban.

A tantárgy tanulási folyamatában a következő értelmező és tartalmi kulcsfogalmak használata segíti a tanulót a megértésben, a rendszerezésben, a magyarázatok és következtetések megfogalmazásában és a problémaközpontú kérdések megvitatásában.

Értelmező kulcsfogalmak: okok és következmények, folyamatosság és változás, interpretáció, identitás, szocializáció; pénzügyi tudatosság; környezeti, gazdasági-pénzügyi fenntarthatóság; hazaszeretet; honvédelem.

Tartalmi kulcsfogalmak: család; település, intézmény, szervezet; társadalmi csoport; nemzet; alkotmány, állam, állampolgár, állampolgári jogok és kötelességek, norma; választójog; önkormányzat; családi háztartás, államháztartás, adó, közteherbírlés; pénzügyi intézmény, bank, hitel; fogyasztóvédelem; vállalkozás; nemzetiség; katonai szolgálat; rendvédelem; katasztrófavédelem.

B) Fő témakörök

FŐ TÉMAKÖRÖK AZ 5-8. ÉVFOLYAMON

1. A család, a családi szocializáció jellemzői, a hagyományos családmódelek
2. A család gazdálkodása és pénzügyei
3. Településünk, lakóhelyünk megismerése
4. Nemzet, nemzetiség; a haza iránti kötelezettségeink
5. A magyar állam alapvető intézményei, az állam szerepe a gazdaságban
6. Mindennapi ügyintézés, felkészülés a felnőttkori szerepekre, feladatokra
7. A fogyasztóvédelem alapjai
8. A nagy ellátórendszerek: oktatás, egészségügy és a szociális ellátás

FŐ TÉMAKÖRÖK A 9-12. ÉVFOLYAMON

1. A család, a családi szocializáció
2. A család gazdálkodása és pénzügyei
3. Szabadság és felelősség; jogok és kötelezettségek, a társadalmi felelősségvállalás
4. Nemzet, nemzettudat; lokálpatriotizmus, hazafiság, honvédelem

5. A magyar állam intézményei, az állam gazdasági szerepvállalása
6. A mindennapi ügyintézés területei és megszervezése
7. Fogyasztóvédelem
8. Környezet- és természetvédelem
9. Bankrendszer, hitelfelvétel
10. Vállalkozás és vállalat

C) Tanulási eredmények

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT TANULÁSI EREDMÉNYEK AZ 5-8. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megérti a család, mint a társadalom alapvető intézményének szerepét, és értelmezi jellemzőit.
2. lokálpatriotizmusa megerősödik, személyiségébe beépülnek a nemzeti közösséghez tartozás, a hazaszeretet emocionális összetevői.
3. ismeri a demokratikus jogállam működésének alapvető sajátosságait, alapvető kötelezettségeit.
4. jártasságot szerez mindennapi ügyeinek intézésében.
5. saját pénzügyeiben tudatos döntéseket hoz.

AZ EGYÉNI ÉS CSALÁDI SZOCIALIZÁCIÓ SEGÍTÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. értelmezi a család mint a társadalom alapvető intézményének szerepét és jellemzőit;
2. értelmezi a családi kohézió alapelemeit, jellemzőit: együttműködés, szeretetközösség, kölcsönösség, tisztelet;
3. felismeri a családi szocializációnak az ember életútját befolyásoló jelentőségét.

AZ AKTÍV TÁRSADALMI CSELEKVÉS ÉS A FELELŐS ÁLLAMPOLGÁRI MAGATARTÁS MEGALAPOZÁSA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a magyar állam alapvető intézményeinek feladatkörét és működését;
2. értelmezi a törvényalkotás folyamatát;
3. ismeri a saját településének, lakóhelyének alapvető jellemzőit, értelmezi a településen működő intézmények és szervezetek szerepét és működését;
4. a lakóhelyével kapcsolatos javaslatokat fogalmaz meg, tervet készít a település fejlesztésének lehetőségeiről;
5. felismeri a jogok és kötelezettségek közötti egyensúly kialakításának és fenntartásának fontosságát, megismeri a haza iránti kötelezettségeit, feladatait.

A LOKÁLPATRIOTIZMUS ÉS A NEMZETI IDENTITÁS ERŐSÍTÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri településének, lakóhelyének kulturális, néprajzi értékeit, a település történetének alapvető eseményeit és fordulópontjait;
2. megfogalmazza a nemzeti identitás jelentőségét az egyén és a közösség szempontjából is;

3. felismeri a nemzetek, nemzetállamok fontosságát a globális világban;
4. megismeri és értelmezi a honvédelem jelentőségét, feladatait és szerepét.

FELKÉSZÜLÉS A FELNŐTT SZEREPEKRE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. azonosítja a mindennapi ügyintézés alapintézményeit, az alapvető ellátó rendszerek funkcióját és működési sajátosságait;
2. azonosítja az igazságszolgáltatás intézményeit és működésük jellemzőit, megismeri az alapvető ellátórendszereket és funkcióikat;
3. megismeri és értelmezi a diákmunka alapvető jogi feltételeit, kereteit;
4. információkat gyűjt és értelmez a foglalkoztatási helyzetről, a szakmaszerkezet változásairól.

A FENNTARTHATÓSÁG ÉS A PÉNZÜGYI TUDATOSSÁG SZEMLELETÉNEK ÉS GYAKORLATÁNAK TOVÁBBFEJLESZTÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a családi háztartás összetevőit, értelmezi a család gazdálkodását meghatározó és befolyásoló tényezőket;
2. felismeri a családi háztartás gazdasági-pénzügyi fenntarthatóságának és a környezettudatos életvitel kialakításának társadalmi jelentőségét;
3. értelmezi az állam gazdasági szerepvállalásának területeit;
4. felismeri a közteherviselés gazdasági, társadalmi és erkölcsi jelentőségét, a társadalmi felelősségvállalás fontosságát;
5. fogyasztási szokásaiban érvényesíti a tudatosság szempontjait is.

A TÁRSAS EGYÜTTMŰKÖDÉS ÉS A KOMMUNIKÁCIÓS KULTÚRA FEJLESZTÉSE, A VÉLEMÉNYALKOTÁS TÁMOGATÁSA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. felismeri a véleménynyilvánítás, érvelés, a párbeszéd és a vita társadalmi hasznosságát;
2. képes arra, hogy feladatai egy részét a társas tanulás keretében végezze el;
3. önállóan vagy társaival együttműködve javaslatokat fogalmaz meg, tervet, tervezetet készít;
4. önállóan vagy segítséggel használja az infokommunikációs eszközöket.

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT TANULÁSI EREDMÉNYEK A 9-12. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megérti a család szerepét, alapvető feladatait az egyén és a nemzet szempontjából egyaránt;
2. értékeli a nemzeti identitás jelentőségét az egyén és a közösség szempontjából is;
3. ismeri a választások alapelveit és a törvényhozás folyamatát;
4. megismeri a demokratikus jogállam működésének alapvető sajátosságait;

5. érti és vallja a haza védelmének, a nemzetért történő tenni akarás fontosságát;
6. a mindennapi életének megszervezésében alkalmazza a jogi és gazdasági-pénzügyi ismereteit;
7. saját pénzügyeiben tudatos döntéseket hoz;
8. felismeri az életpálya-tervezés és a munkavállalás egyéni és társadalmi jelentőségét;
9. ismeri a munka világot érintő alapvető jogi szabályozást, a munkaerőpiac jellemzőit, tájékozódik a foglalkoztatás és a szakmaszerkezet változásairól.

AZ EGYÉNI ÉS A CSALÁDI SZOCIALIZÁCIÓ SEGÍTÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. értelmezi a család mint a társadalom alapvető intézményének szerepét és jellemzőit;
2. társaival megbeszéli a párválasztás, a családtervezés fontos szakaszait, szempontjait és a gyermekvállalás demográfiai jelentőségét: tájékozódás, minták, orientáló példák, átgondolt tervezés, felelősség;
3. felismeri, hogy a családtagok milyen szerepet töltenek be a szocializáció folyamatában;
4. értelmezi a családi szocializációnak az ember életútját befolyásoló jelentőségét.

AZ AKTÍV TÁRSADALMI CSELEKVÉS ÉS FELELŐS ÁLLAMPOLGÁRI MAGATARTÁS MEGALAPOZÁSA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. felismeri az alapvető emberi jogok egyetemes és társadalmi jelentőségét;
2. bemutatja Magyarország Alaptörvényének legfontosabb részeit: Alapvetés; Az állam; Szabadság és felelősség;
3. érti a társadalmi normák és az egyéni cselekedetek, akaratok, célok egyeztetésének, összehangolásának követelményét. Elméleti és tapasztalati úton ismereteket szerez a társadalmi felelősségvállalásról, a segítségre szorulóknak támogatásának lehetőségeiről;
4. megérti a honvédelem szerepét az ország biztonságának fenntartásában, megismeri a haza védelmének legfontosabb feladatcsoportjait és területeit, az egyén kötelezettségeit;
5. felismeri és értelmezi az igazságosság, az esélyegyenlőség biztosításának jelentőségét és követelményeit;
6. értelmezi a választójog feltételeit és a választások alapelveit;
7. értelmezi a törvényalkotás folyamatát.

A LOKÁLPATRIOTIZMUS ÉS A NEMZETI IDENTITÁS ERŐSÍTÉSE, A HONVÉDELEM SZEREPÉNEK, FELADATAINAK ÉS LEHETSÉGES MÓDOZATAINAK MEGISMERÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megérti a nemzeti érzület sajátosságait és a hazafiság fontosságát, lehetséges megnyilvánulási formáit;
2. véleményt alkot a nemzetállamok és a globalizáció összefüggéseiről;
3. felismeri a világ magyarsága mint nemzeti közösség összetartozásának jelentőségét;

4. érti és felismeri a honvédelem mint nemzeti ügy jelentőségét;
5. felismeri és értékeli a helyi, regionális és országos közgyűtemények nemzeti kulturális örökség megőrzésében betöltött szerepét.

FELKÉSZÜLÉS A FELNÓTT SZEREPEKRE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. azonosítja a mindennapi ügyintézés alapintézményeit;
2. életkori sajátosságainak megfelelően jártasságot szerez a jog területének mindennapi életben való alkalmazásában;
3. tájékozott a munkavállalással kapcsolatos szabályokban.

A FENNTARTHATÓSÁG ÉS A PÉNZÜGYI TUDATOSSÁG SZEMLELETÉNEK ÉS GYAKORLATÁNAK TOVÁBBFEJLESZTÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megtervezi egy fiktív család költségvetését;
2. saját pénzügyi döntéseit körültekintően, megalapozottan hozza meg;
3. megismeri a megalapozott, körültekintő hitelfelvétel szempontjait, illetve feltételeit;
4. azonosítja az állam gazdasági szerepvállalásának elemeit;
5. felismeri és megérti a közteherviselés nemzetgazdasági, társadalmi és morális jelentőségét;
6. életvitelébe beépülnek a tudatos fogyasztás elemei, életmódjában figyelmet fordít a környezeti terhelés csökkentésére, érvényesíti a fogyasztóvédelmi szempontokat;
7. értelmezi a vállalkozás indítását befolyásoló tényezőket.

A TÁRSAS EGYÜTTMŰKÖDÉS ÉS A KOMMUNIKÁCIÓS KULTÚRA FEJLESZTÉSE, A VÉLEMÉNYALKOTÁS TÁMOGATÁSA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. felismeri a véleménynyilvánítás, érvelés, a párbeszéd és a vita társadalmi hasznosságát;
2. képes arra, hogy feladatait akár önálló, akár társas tanulás révén végezze el, célorientáltan képes az együttműködésre;
3. önállóan vagy társaival együttműködve javaslatokat fogalmaz meg;
4. tiszteletben tartja a másik ember értékvilágát, gondolatait és véleményét, ha szükséges, kritikusan viszonyul emberi cselekedetekhez, magatartásformákhoz;
5. megismerkedik a tudatos médiafogyasztói magatartással és a közösségi média használatával;
6. a tanulási tevékenységek szakaszaiban használja az infokommunikációs eszközöket, lehetőségeket, tisztában van azok szerepével, innovációs potenciáljával és veszélyeivel is.

II.3.4.3. Hon- és népismeret

A) ALAPELVEK, CÉLOK

A globalizációs folyamatok térhódítása mellett egyre nagyobb szükség van arra, hogy a felnövekvő nemzedék stabil értékrenddel, erős gyökerekkel rendelkezzen, ismerje és becsülje nemzeti értékeinket, alakuljon ki benne a nemzethez tartozás tudata. A nemzeti és családi hagyományok, értékek elhalványulása, a nevelés folyamatának háttérbe szorulása miatt a hagyományos értékrend közvetítését, a szülőföldhöz kötődés megerősítését, a nemzeti értékek megismertetését az iskolának is hangsúlyosan fel kell vállalnia.

A tantárgy lehetőséget ad a tapasztalati úton történő tanulásra, az ismeretek élménypedagógiai módszerekkel történő elsajátítására. Fontos szerepet kap a saját gyűjtőmunka, a szűkebb és tágabb szülőföld értékeinek, hagyományainak tanári támogatással történő felfedezése, a megismert néphagyományok feldolgozása, megjelenítése egyéni és csoportmunkában. Az önálló ismeretszerzésben szerepet kap a család és a tágabb rokoni, szomszédi környezet. Az idősebb korosztály ismereteinek befogadása erősíti a nemzedékek közötti párbeszédet, formálja a nemzethez, a családhoz, valamint a szűkebb és tágabb közösséghez tartozás tudatát. A különböző generációk ismereteinek, életmódjának felfedezése fejleszti a több nézőpontú gondolkodást, a mérlegelés képességét. A tantárgy a múltra támaszkodva erősíti a tanulóban a családjá és a nemzete jövőjéért érzett felelősségtudatot.

A tantárgy keretében a tanuló megismeri, megérti a hagyományos gazdálkodó életmód szemléletét, amely a természettel való harmonikus együttélésre alapul, valamint a városi polgári életforma hagyományait. Mintát kap a közösségi életforma működésére, az egymásnak nyújtott kölcsönös segítség megvalósítható formáira. Részese lehet a játékok segítségével megvalósuló nevelési folyamatnak, amely életkori sajátosságainak megfelelően nyújt mintát a hagyományos, családon belüli szerepkörök, feladatkörök elsajátítására.

A nevelési-oktatási szakaszok közötti átmenet rugalmasabbá tételét biztosítja az alsó tagozat módszertanának átvezető alkalmazása, az önálló tanulás magasabb szintjére történő fokozatos áttérés. A hon- és népismeret körébe tartozó ismeretek az alsó tagozat legtöbb tantárgyában megjelennek (magyar nyelv és irodalom, természetismeret, ének-zene, vizuális kultúra, testnevelés), ezért a célkitűzés itt az előzetes tudás rendszerezése, az új ismeretek rendszerbe illesztése, az összefüggések megláttatása, amelyek megvalósítását az alsó tagozat tudáselemeinek átfogó ismerete és a modern tanítói módszertan képes támogatni.

A hon- és népismeret a hagyományos népi élet társadalmi jelenségeinek személyes megközelítésével, a magyar népszokások megismerésével megalapozza a jelenkori társadalom felépítésének, működésének megértését, összehasonlítási alapot biztosít, és lehetőséget teremt a változások felfedezésére, az ok-okozati összefüggések feltárására, ezáltal a tanuló elkötelezetté válik a közösségért végzett munkára és a felelősségvállalásra.

A hon- és népismeret tanulásának célja, hogy a tanuló:

1. felfedezze, hogy a nemzedékeken át létrehozott közösségi tradíció közel hozza a múltat, és segít eligazodni a jelenben, egyben irányt mutat a jövő számára is;

2. megértse, hogy a néphagyomány az általános emberi értékek hordozója, ezért ismerete az általános műveltség része;
3. megalapozza saját nemzeti önismeretét, megértse a nemzeti identitás jelentőségét az egyén és a közösség szempontjából egyaránt;
4. indíttatást kapjon a szűkebb és tágabb szülőföld, a magyar nyelvterület hagyományainak és történelmi emlékeinek felfedezésére;
5. megismerje szűkebb környezete nemzeti értékeit, mintát kapjon a lokálpatriotizmus élményszerű kifejezésére;
6. nyitottá váljon a velünk élő nemzetiségek, a szomszéd és rokon népek, a világ többi népének értékei iránt;
7. mintát kapjon a hagyományos férfi és női szerepekre való felkészüléshez, hogy a klasszikus családmódel alapjait el tudja sajátítani;
8. megismerje az önellátó és a városi életmód jellemzőit, szokáslemeit;
9. elsajátítson népi játékokat, népdalokat, köszöntő és színjátékszerű népszokásokat;
10. megismerje a magyarság és a Magyarországon élő nemzetiségek népművészetét, népszokásait.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői az 5-8. évfolyamon

A hon- és népismeret tartalmazza a népünk kulturális örökségére leginkább jellemző sajátosságokat, nemzeti kultúránk nagy múltú elemeit, a magyar néphagyományt. Teret biztosít azoknak az élményszerű egyéni és közösségi tevékenységeknek, amelyek a család, az otthon, a lakóhely, a szülőföld, a haza és népei megbecsüléséhez, a velük való azonosuláshoz vezetnek. Segíti az egyéni, családi, közösségi, nemzeti azonosságtudat és a hazaszeretet kialakítását. Megalapozza és áthatja a különböző tanítási területeket. Rendszerezett ismeretanyagként pedig lehetőséget teremt a magyar népi kultúra értékein keresztül a saját és a különböző népek kultúráinak megismerésére, a környezet értékeit megbecsülő és védő magatartás, illetve a szociális érzékenység kialakítására.

A tanuló felfedezi, hogy a nemzedékek során át létrehozott közösségi hagyomány összeköti őt a múlttal, segít neki eligazodni a jelenben, és irányt mutat a jövőre nézve. Felismeri, hogy az emberiség évezredek óta felhalmozódott tapasztalatai a legegyszerűbb, és éppen ezért a legfontosabb mindennapi kérdésekre adott gyakorlati válaszok tárházát alkotják. Megérti, hogy a néphagyomány az általános emberi értékek hordozója is, ezért ismerete az általános műveltséghez tartozik.

A tantárgy megalapozza a tanuló nemzeti önismeretét, nemzettudatát, a tevékeny hazaszeretetét. Tudatosítja a tanulóban, hogy először minden népnek a saját hagyományát, nemzeti értékeit kell megismernie, hogy azután másokét - a nemzetiségek, a szomszéd- és rokon népek, a világ többi népének kultúráját -, az egyetemes értékeket, a köztük lévő kölcsönhatást is megérthesse. Ösztönöz a szűkebb és tágabb szülőföld, a magyar nyelvterület és a Kárpát-medence hagyományainak és történelmi emlékeinek felfedezésére, a még emlékezetből felidézhető vagy élő néphagyományok gyűjtésére. Bővíti a tanuló művelődéstörténeti ismereteit, ösztönzi a hagyományőrzést, népi kultúránk, nemzeti értékeink megbecsülését. Értékrendjével hozzájárul a tanuló értelmi, érzelmi, etikai és esztétikai neveléséhez, a természettel való harmonikus kapcsolata kialakításához és a társadalomba való beilleszkedéséhez.

A tanítás során - pedagógiai és néprajzi szempontok szerint kiválasztott hon- és népismereti, néprajzi forrásanyagok felhasználásával - minél több lehetőséget kell teremteni a néphagyományok élményszerű megismerésére. Törekedni kell a tanuló cselekvő és alkotó részvételére a tanulás során, hogy tapasztalati úton, személyes élményeken keresztül jusson el az elméleti ismeretekig, az összefüggések meglátásáig. Az ismeretek megszerzésében fontos szerepet kap a tanulók kooperatív csoportokban történő együttműködése is. A pedagógusnak az oktatási folyamat során törekednie kell az önszabályozó tanulás kialakítására, a tanulási folyamat koordinálására. Ismeretközvetítő tevékenysége mellett a hangsúly a segítő-támogató szerepkörre kerül.

A tanulási területen belül a távoli ismeretek közötti összefüggések felkutatását elősegítő feladatok, az aktív tanulási formák és a változatos tanulásszervezési módok alkalmazása elősegíti az alkalmazáskepes tudás megszerzését, és segíti a motivált tanulás fenntartását.

A tanulócsoporthoz részére ajánlott, választható projektek lehetővé teszik egy-egy témakör komplex megismerését, élményszerű feldolgozását, az ismeretek többféle kontextusban való vizsgálatát.

A tanév során legalább egy alkalommal ajánlott ellátogatni a helyi vagy a közelben lévő tájházba, szabadterei néprajzi múzeumba, hogy a tanuló autentikus környezetben találkozzon a tárgyi kultúrával, és külső szakértői tudás igénybevételével részt vehessen múzeumpedagógiai foglalkozáson.

A hon- és népismeret tantárgy bemutatja a régebbi korok városi és falusi életét, középpontba helyezve a mindennapi tevékenységeket és az ünnepi szokásokat, valamint ezek táji eltéréseit. Az ismeretkörnek a lokális értékek megismerése ad keretet.

A hagyományos életmód értelmezését, a mai kor életmódjával való összevetését segíti a tartalmi és értelmező kulcsfogalmak használata.

Az értelmező kulcsfogalmak használata segíti a tanulót az összefüggések feltárásában és megértésében, a tartalmi kulcsfogalmak tudatos használata pedig segíti a hon- és népismeret ismereteinek rendszerezését, felidézését és alkalmazását.

Értelmező kulcsfogalmak: identitás, nevelés, normarendszer, változás, ok-okozati összefüggés.

Tartalmi kulcsfogalmak: család; lakóhely, néprajzi táj, közösség, haza, nemzet, nemzetiség, életmód, népszokás, hagyomány.

B) FŐ TÉMAKÖRÖK

FŐ TÉMAKÖRÖK AZ 5-8. ÉVFOLYAMON

1. Az én világom: Családunk története; Szomszédság, rokonság; Az én városom, falum; A hazai táj.

Helytörténet, helyi hagyományok, nevezetességek; Gyermek- és diákélet a múltban.

2. Találkozás a múlttal: Nagyszüleink, dédszüleink világa falun és városban; A paraszti ház és háztartás.

Népi mesterségek; A hétköznapiak rendje (életvitel, étkezési szokások, ruházat-népviselés); Jeles napok, hagyományos népi és vallási ünnepi szokások; Hitelet és közösségi élet falun és városban; Az emberi élet meghatározó állomásai; Szórakozás a múltban falun és városban.

3. Örökségünk, hagyományaink, nagyjaink: Az ősi magyar kultúra hagyatéka; Magyarok a Kárpát-medencében és Moldvában; Néprajzi tájak, tájegységek és etnikai csoportok a Kárpát-medencében. A szomszédos országok; A hazánkban élő nemzetiségek kultúrája és hagyományai (pl.: roma/cigány népismeret elemei); Természeti és épített örökségünk; Hungarikumok; A magyar tudomány és kultúra eredményei és hatásai a világban.

C) TANULÁSI EREDMÉNYEK

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) AZ 5-8. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

- 1. képessé válik a nemzedékek közötti párbeszédre;**
- 2. megismeri Magyarországot és a Kárpát-medence kulturális hagyományait, tiszteletben tartja más kultúrák értékeit;**
- 3. ismeri és adekvát módon használja az ismeretkör tartalmi kulcsfogalmait;**
- 4. az önálló ismeretszerzés során alkalmazni tudja az interjúkészítést, a forráselemzés módszerét;**
- 5. képes az együttműködésre csoportmunkában, alkalmazza a tevékenységek lezárásakor az önértékelést és a társak értékelését.**

A LOKÁLPATRIOTIZMUS ÉS A NEMZETI IDENTITÁS ERŐSÍTÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

- 1. megismeri a közvetlen környezetében található helyi értékeket, felhasználva a digitálisan elérhető adatbázisokat is;**
- 2. megbecsüli szűkebb lakókörnyezetének épített örökségét, természeti értékeit, helyi hagyományait;**
- 3. megéli a közösséghez tartozást, nemzeti önazonosságát, kialakul benne a haza iránti szeretet és elköteleződés.**

A CSALÁD, A CSALÁDTAGOK, A KÖZÖSSÉG EMBERI ÉRTÉKEI IRÁNTI ÉRZEKENYSÉG FEJLESZTÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megtapasztalja a legszűkebb közösséghez, a családhoz, a lokális közösséghez tartozás érzését;
2. nyitottá válik a hagyományos családi és közösségi értékek befogadására;
3. felismeri a néphagyományok közösségformáló, közösségmegtartó erejét;
4. tiszteletben tartja más kultúrák értékeit.

A NEMZEDÉKEK KÖZÖTTI TÁVOLSÁG CSÖKKENTÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. érdeklődő attitűdjével erősíti a nemzedékek közötti párbeszédet;
2. megbecsüli és megismeri az idősebb családtagok tudását, tapasztalatait, nyitott a korábbi nemzedékek életmódjának, normarendszerének megismerésére.

A KÖRNYEZETTUDATOS SZEMLELET FEJLESZTÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megérti a természeti környezet meghatározó szerepét a más tájakon élő emberek életmódbeli különbségében;
2. belátja, hogy a természet kínálta lehetőségek felhasználásának elsődleges szempontja a szükségletek kielégítése, a mértéktartás alapelveinek követése;
3. megismeri a gazdálkodó életmódra jellemző újrahasznosítás elvét, és saját életében is megpróbálja alkalmazni.

AZ ÖNÁLLÓ ISMERETSZERZÉSBEN VALÓ JÁRTASSÁG NÖVELESE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. önálló néprajzi gyűjtés során, digitális archívumok, írásos dokumentumok tanulmányozásával ismereteket szerez családjá, lakóhelye múltjáról, hagyományairól;
2. szöveges és képi források, digitalizált archívumok elemzése, feldolgozása alapján bővíti tudását.

A KOMMUNIKÁCIÓS KÉSZSÉG, A TÁRSAS EGYÜTTMŰKÖDÉS FEJLESZTÉSE, A VÉLEMÉNYALKOTÁS GYAKORLATÁNAK ERŐSÍTÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. felismeri a csoportban elfoglalt helyét és szerepét, törekszik a személyiségének, készségeinek és képességeinek, érdeklődési körének legjobban megfelelő feladatok vállalására;
2. tevékenyen részt vesz a csoportmunkában zajló együttműködő alkotási folyamatban, digitális források közös elemzésében;
3. meghatározott helyzetekben önálló véleményt tud alkotni, a társak véleményének meghallgatását követően álláspontját felül tudja bírálni, döntéseit át tudja értékelni.

II.3.5. Etika / hit- és erkölcstan

A) ALAPELVEK, CÉLOK

A tantárgy középpontjában az erkölcsi nevelés áll, amely a tanuló erkölcsi érzékének és erkölcsi gondolkodásának fejlesztését jelenti. A tanulás folyamán az erkölcsi kategóriák jelentéstartalmának folyamatos gazdagítása, szükség esetén újraértelmezése, élethelyzetekre vonatkoztatása, valamint az ezekből következő etikai kérdések felvetése történik. A tananyag alapvető értékeket közvetít: a segítség, megértés, együttérzés, törődés, szabadság, felelősség, igazságosság, becsületesség, méltányosság, tolerancia, önazonosság. Ezek a tanuló lelkiismeretének fejlődését szolgálják. A témák feldolgozása a tanulót megfontolt döntésre, kulturált véleményalkotásra és felelős tevékenységre készíteti.

A tanulóközösség tevékenységei mintát nyújtanak arra, hogy milyen érzelmi-, érdekkonfliktusok és viselkedésmódok segítik vagy akadályozzák az együttműködést. Az ajánlott tantárgyi tartalmak és tanulói tevékenységek olyan képességeket is fejlesztenek, melyek a tanulót az életvezetésében hatékonyra és tudatosabbá, társai és környezete problémái iránt érzékenyebbé teszik, erősítik identitását, aktív társadalmi cselekvésre készítetik és segítik a nehéz helyzetek megoldásában.

A tantárgy - jellegénél fogva - elsősorban a személyes és társas képességeket, illetve a tudatos társadalmi részvételt és felelősségvállalást fejleszti. Fő feladata olyan ismeretek és értékek közvetítése, valamint kompetenciák elsajátíttatása, amelyek hozzásegítik a tanulót, hogy tájékozott, aktív és elkötelezett állampolgárrá, kisebb és nagyobb közösségeinek felelős tagjává váljék. Az etika tanulása során a tanuló megismerkedik a magyar, az európai és a világtörténelem etikailag is fontos eseményeivel, jelenségeivel, folyamataival és szereplőivel. Ez jelentős mértékben elősegíti, hogy a tanuló megismerje és elsajátítsa azt a kulturális kódrendszert, amely lehetővé teszi számára identitása, valamint a magyar nemzet és a keresztény, keresztény normarendszeren alapuló európai civilizáció iránti elkötelezettsége kialakítását és megerősítését.

A tantárgy tanulása folyamán a tanuló számos olyan történettel, konfliktussal, dilemmával, emberi magatartással és sorssal találkozik és foglalkozik, amely nemcsak tájékozottsága, életismerete és gondolkodási képessége kibontakozásához járul hozzá, hanem erkölcsi és érzelmi fejlődését is szolgálja.

Teret biztosít azoknak az élményszerű egyéni és közösségi tevékenységeknek, amelyek a család, az otthon, a lakóhely, a szülőföld tiszteletét alapozzák meg. Segíti az egyéni, családi, közösségi, nemzeti, nemzetiségi identitástudat és történelmi tudat kialakítását.

Tudatosítja a tanulóban, hogy elsősorban nemzete saját hagyományainak, értékeinek megismerése, elsajátítása és gyakorlása mellett válhat nyitottá a velünk élő nemzetiségek, vallási közösségek, a szomszéd és a rokon népek, valamint a világ többi népének kultúrája, az egyetemes értékek iránt is.

Az etika tanterv főbb pedagógiai alapelvei:

1. A tanulók komplex személyiségfejlesztése, értelmi, érzelmi, társas-lelkületi formálás és a cselekvő magatartásra, viselkedésre buzdítás.

2. A teljes személyiség aktivizálása, a belső motiváció felkeltése és ébren tartása.

3. Célrendszere és ajánlásai élményt adók, személyiséget, meggyőződést formálók.

4. A tananyagok kiválasztása és annak megvalósítása során figyelembe veszi az egyes korosztályok tipikus életkori sajátosságait és lehetséges élethelyzeteit, valamint lehetőséget kíván adni a tanulók és tanulócsoporthoz egyéni sajátosságai szerinti differenciálásra.

5. Az aktív, cselekvő viselkedés, magatartás megélésére ösztönzi a tanulókat a különböző élethelyzeteikben.

6. Fontosnak tartja a nevelés három színterét: család, iskola, társadalom.

7. Az etika tantárgyban elsődleges az érzelmi, érzületi nevelés, a morál- és morális fejlesztés, amely során a gyermekek cselekedtetése, meggyőződésének formálása elengedhetetlenül szükséges a lelkiismeretes magatartás megszilárdulására érdekében.

8. A nevelés mindig egy társadalmi közegben történik, így a nemzeti értékeink megismerése és megőrzése alapfeladat.

Az etika természete szerint értelmező jellegű is, a tényekről alkotott különböző vélemények szükségszerűen vitákat eredményeznek. A tanulás során ezek a viták arra ösztönzik a tanulót, hogy elgondolkodjon az emberi értékekről, illetve az élet alapvető dilemmáit megjelenítő olyan fogalmakról, mint például az igazságosság, hűség, hatékonyság, empátia és felelősség. A viták úgy szolgálhatják a tanulást, ha a tanulóban megerősödnek társadalmunk és európai zsidó-keresztény, keresztényen gyökerű civilizációnk alapértékei.

Ez a megközelítés hozzásegíti a tanulót, hogy megértse és méltányolja a magyarság, a magyar nemzet, illetve Magyarország sajátos helyzetéből adódó jelenségeket és folyamatokat, így alakulhat ki benne a tényeken alapuló reális és pozitív nemzettudat.

A tanulási folyamat hatékonyságát elősegítik az egyéni és társas tanulás változatos módszerei és formái, melyek az együttműködés közösségi élményének a megélését eredményezik.

Az etika tantárgy alapvető célja annak felismertetése, hogy a kulturális hagyományokban gyökerező etikai elvek, társas szabályok, szocio-emocionális készségek miként járulnak hozzá az egyéni és közösségi identitás formálódásához, stabilitásához, valamint az egyének és csoportok közti együttműködés megteremtéséhez. A tanuló elsősorban az európai vallásokkal való megismerkedésén keresztül, az elsajátított információkra reflektálva tanulmányozza, hogy az egyes hitrendszerek milyen értékek mentén kínálnak értelmezési keretet az emberi létezésre vonatkozó gondolkodáshoz. A társadalmi együttélést szabályozó, egymástól eltérő jogrendszerek egyes elemeinek értékközpontú vizsgálata elősegíti a társadalmi csoportok és egyének érdekérvényesítésének megértését.

Az etika tantárgy tanulásának célja, hogy a tanuló:

1. olyan tartalmakat kapjon, amelyek segítik saját értékrendjének gazdagításában, és az alapvető értékek emberi életben betöltött szerepének megértésében;

2. tisztelettel tekintsen az életre, az emberi méltóságra;

3. az európai, a nemzeti hitvilág megismerése során tekintse át, hogy a vallás mit tart értékesnek az emberi viszonyulások tekintetében;

4. támogatást kapjon a kultúra elemeinek elsajátítása során;
5. legyen képes céltudatos, felelősségteljes, alaposan mérlegelt döntések meghozatalára;
6. törekedjen tudatos, cselekvő magatartásra, életvezetésre, közösségi felelősségvállalásra;
7. sajátítsa el a közös kulturális kód leglényegesebb elemeit: szimbólumok, történelmi személyek, történetek, fogalmak, alkotások;
8. fejlessze társas-lelkületi készségeit, öntudatos gondolkodását, jövőképet.

Célja továbbá, hogy a tanulóban:

9. kialakuljon a magyar nemzet és az emberiség története során megnyilvánuló kiemelkedő emberi teljesítmények iránti tisztelet, a történelmi tragédiák áldozatainak szenvedése iránti együttérzés és méltó megemlékezés igénye;
10. kialakuljon az európai civilizációs identitás is, amely az antikvitás, a zsidó-keresztény kultúra, valamint a polgári jogrend alapértékeire épül;
11. kialakuljon a demokratikus elkötelezettség, amely alapvető értékek tartja a többségi döntéshozatalt, az emberi jogokat, valamint az állampolgári jogokat és kötelességeket;
12. kialakuljon a társadalmi felelősség, szolidaritás és normakövetés, amely alapvető értékek tartja a közösség iránti elkötelezettséget, valamint az egyéni választási lehetőségeket;
13. kialakuljon az egyéni kezdeményező-készség és felelősségvállalás, amely egyszerre tartja alapvető értékek a szabadságot és a felelősséget, valamint a közösség számára a fenntarthatóság, az élhető élet biztosítását.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői az 1-4. évfolyamon

Az 1-4. évfolyamon a tanuló kognitív fejlődésére művelet előtti és konkrét műveleti szakaszok egyaránt jellemzőek. Az erkölcsi normák és szabályok keletkezésének magyarázatában, a tevékenységek motivációjában és a transzcendens hit fejlődésében is nagy szerepet kap a tanuló által elfogadott tekintélyszemély véleménye, viselkedési mintája; ugyanakkor a jó-rossz cselekedetek elbírálásában már megjelennek a tettek - egyénre és környezetére vonatkoztatott következmények mérlegelése is. Az éntudat és önismeret fejlődésében a pszichológiai én kibontakozásának folyamata kezdődik el.

Az etika tantárgy célkitűzéseinek elérése érdekében fontos olyan nevelési-oktatási módszerek kiválasztása, amelyek figyelembe veszik a gyermekek fejlődési sajátosságait, és megfelelően reagálnak arra, hogy a tanulócsoporthoz minden esetben egyének közötti különbségekkel, fejlettségi szintekkel kell számolni. A tanulók közötti különbségekre történő megfelelő reagálás fontos feltétele, hogy a motivált tanulás elérése érdekében nyitott társas tanulási környezet jöjjön létre, amelyben minden tanuló úgy érzi, meghallgatják őt és értékesnek tekintik aktivitását. A tanulás fizikai környezete a foglalkozások és munkaformák jellegéhez rugalmasan alkalmazkodik. A pedagógus által vezetett, érdeklődés alapján kialakított tanulói csoportokban a megbeszélések funkcionális tevékenységekkel, mesékkel, történetekkel, csoportos önismereti játékokkal, zenével, képzőművészettel és drámajátékkal gazdagodnak. Az egyéni és a csoportos feladatok megtervezésénél és kivitelezésénél digitális eszközöket is alkalmaznak.

Az alkalmazott pedagógiai módszerek olyan feltételeket teremtenek, amelyek lehetővé teszik, hogy a tanulók rácsodálkozzanak a jelenségekre, kérdezzenek, igazolják saját véleményüket és meghallgassák mások véleményét. A nevelési-oktatási folyamatban alkalmazott többféle módszer lehetővé teszi, hogy a tanulók a tanulás aktív szereplőiként fejlesszék kompetenciáikat.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői az 5-8. évfolyamon

Az 5-8. évfolyamon tanulók kognitív fejlődésére a fejlettségi szintek heterogenitása következtében a konkrét műveleti és a formális műveleti szakaszok sajátosságai egyaránt jellemzőek. A normák megállapításában, cselekedetek elbírálásában, a büntetés megállapításának mértékében a tekintély helyét átveszik a közös megegyezésen alapuló szabályok, az erkölcsi ítéletekben megjelenik a cselekvő szándékanak megítélése. Az adott kortárs csoportnak és a tanuló által elfogadott tekintélyszemélynek való megfelelés motiváló ereje mellett megjelenik az aktuális csoportnormák megkérdőjelezése, az igazságosság hiányának felismerése is.

Az éntudat és önismeret fejlődésének következtében kialakul a saját érzelmek és gondolatok megfigyelése és ellenőrzése. A szükségletek szabályozása tekintetében az 5-6. évfolyamokhoz tartozó, jellemzően 11-12 éves tanulók enfejlődését a kapcsolatok által szerzett tapasztalatok uralják. A tanuló számos helyzetben változtatja társas identitását, ami a saját szükségletek társas elvárásoknak való alávetéséhez is vezethet. A hit fejlődésében még a csoport többségének értékrendjéhez való igazodás dominál, de már megkezdődik az önálló identitás kialakítása is.

Az érzelemszabályozás területén a feltétel nélküli elfogadás igénye a családtól a kortárscsoport irányába mozdul el. Különbség jelenik meg a fiúk és lányok között az érzelmek elrejtésének és kinyilvánításának szabályozásában. A fiúk szocializációjában egyre jelentősebb szerepet kap a félelem és a szomorúság elrejtésének igénye, mert ezeknek az érzelmeknek a kinyilvánítása az erőtlenség kifejezéseként is értelmezhető. Serdülőkorban a szociális készségek alapvető elemét képező empátia fejlődésére jellemző, hogy határai jelentősen kitágulnak, mert a serdülő fogékonyra válik a társadalmi életben megnyilvánuló igazságtalanságokra. A személyes kapcsolatokban a fiúk a lányokkal szemben úgy szocializálódnak, hogy az érzelmeiket titkolják, és elsősorban a kognitív empátia kinyilvánításával apólják személyes kapcsolataikat.

A tantárgy célkitűzéseinek elérése érdekében olyan nevelési-oktatási módszerek kiválasztása ajánlott, amelyek figyelembe veszik a serdülők fejlődési sajátosságait, és megfelelően reagálnak arra, hogy a tanulócsoportokban minden esetben egyének közötti különbségekkel, fejlettségi szintbeli heterogenitással kell számolni. A tanulók közötti különbségekre történő megfelelő reagálás fontos feltétele, hogy a motivált tanulás elérése érdekében olyan társas tanulási környezet jöjjön létre, ahol minden tanuló úgy érzi, meghallgatják őt, és értékesnek tekintik aktivitását. A pedagógus által vezetett, érdeklődésen alapuló tanulói csoportokban a tréninggyakorlatokhoz kapcsolódó megbeszélések funkcionális tevékenységekkel, történetekkel, csoportos önismereti játékokkal, zenével, képzőművészettel és drámajátékkal gazdagodnak. Az egyéni és a csoportos feladatok megtervezésénél és kivitelezésénél folyamatosan biztosítani kell a szükséges digitális eszközök alkalmazásának lehetőségét.

Az alkalmazott pedagógiai módszerek olyan feltételeket teremtenek, amelyek lehetővé teszik, hogy a tanulók rácsodálkozzanak a jelenségekre, kérdezzenek, igazolják saját véleményüket és meghallgassák mások véleményét. A munkaformák között fontos szerepet tölt be a kooperatív csoportmunka, az egyéni és csoportos projektfeladatok szervezése és értékelése.

A tantárgy támogatja a tanulók pozitív érületi fejlődését és tanulását, a tanulóknak készségfejlesztési lehetőségeket és fogalmi eszközöket biztosít ahhoz, hogy megvizsgálják, feleltsék identitásukat, világszemléletüket. Minden tanulónak a fejlődést segítő pedagógiai attitűddel megvalósított segítségnyújtásra, iránymutatásra van szüksége, különösen a társas képességek és a gondolkodási készségek fejlesztéséhez. Fontos, hogy differenciált bánásmód keretében a tanulók egyéni támogatást nyerjenek a tanulási és tanítási módszerek megválasztásában.

B) FŐ TÉMAKÖRÖK

FŐ TÉMAKÖRÖK AZ 1-4. ÉVFOLYAMON

- 1. Éntudat - Önismeret**
- 2. Család - Helyem a családban**
- 3. Helyem az osztály közösségében**

4. A társas együttélés kulturális gyökerei: Nemzet - Helyem a társadalomban

5. A természet rendjének megőrzése a fenntarthatóság érdekében

6. Az európai kultúra hatása az egyén értékrendjére

FŐ TÉMAKÖRÖK AZ 5-8. ÉVFOLYAMON

1. Entudat - Önismeret

2. Család - Helyem a családban

3. Társas tudatosság és társas kapcsolatok - Helyem a társas-lelkületi közösségekben

4. A társas együttélés kulturális gyökerei: Nemzet - Helyem a társadalomban

5. A természet rendjének megőrzése a fenntarthatóság érdekében

6. Az európai kultúra emberképe, hatása az egyén értékrendjére

C) TANULÁSI EREDMÉNYEK

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) AZ 1-4. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. azonosítja saját helyzetét, erősségeit és fejlesztendő területeit, és ennek tudatában rövid távú célokat tartalmazó tervet tud kialakítani saját egyéni fejlődésére vonatkozóan;

2. felismeri a hatékony kommunikációt segítő és akadályozó verbális és nonverbális elemeket és magatartásformákat;

3. törekszik az érzelmek konstruktív és együttérző kifejezőmódjainak alkalmazására;

4. felismeri az egyes cselekvésekre vonatkozó erkölcsi szabályokat, viselkedése szervezésénél figyelembe veszi ezeket;

5. törekszik szabadságra, alkalmazkodásra, bizalomra, őszinteségre, tiszteletre és igazságosságra a különféle közösségekben;

6. felismeri saját lelkiismerete működését;

7. pozitív attitűddel viszonyul a nemzeti és a nemzetiségi hagyományok, a nemzeti ünnepek és az egyházi ünnepkörök iránt;

8. érdeklődést tanúsít a gyermeki jogok és kötelezettségek megismerése iránt a családban, az iskolában és az iskolán kívüli közösségekben;

9. megfogalmazza gondolatait az élet néhány fontos kérdéséről és a róluk tanított elképzelésekkel kapcsolatban;

10. erkölcsi fogalomkészlete tudatosodik és gazdagodik, az erkölcsi értékfogalmak, a segítség, önzetlenség, tisztelet, szeretet, felelősség, igazságosság, méltányosság, lelkiismeretesség, mértékletesség jelentésével;

11. megismeri az élet tiszteletének és a felelősségvállalásának az elveit, hétköznapi szokásai alakításánál tekintettel van társas és fizikai környezetére.

ÖNISMERETI ÉS ÖNSZABÁLYOZÁSI KÉSZSÉGEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a csoportos tevékenységek keretében felismeri és megjeleníti az alapérzelmeket, az alapérzelmeken kívül is felismeri és megnevezi a saját érzelmi állapotokat;
2. felismeri, milyen tevékenységeket, helyzeteket kedvel, illetve nem kedvel, azonosítja saját viselkedésének jellemző elemeit;
3. célokat tűz ki maga elé, és azonosítja a saját céljai eléréséhez szükséges főbb lépéseket;
4. meggyőződése, hogy a hiányosságok javíthatók, a gyengeségek fejleszthetők, és ehhez teljesíthető rövid távú célokat tűz maga elé saját tudásának és képességeinek fejlesztése céljából;
5. céljai megvalósítása során önkontrollt, siker esetén önjutalmazást gyakorol.

A NEHÉZ ÉLETHELYZETEKEL TÖRTÉNŐ MEGKÜZDÉS KÉSZSÉGEI (RÉZILIENCIA)

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a testi-lelki egészség fogalmát és főbb szempontjait, motivált a krízisek megelőzésében, és a megoldáskeresésben;
2. rendelkezik a stresszhelyzetben keletkezett negatív érzelmek kezeléséhez saját módszerekkel;
3. felismeri az őt ért bántalmazást, ismer néhány olyan segítő bizalmi személyt, akihez segítségért fordulhat;
4. megfogalmazza a nehéz élethelyzettel (pl.: új családtag érkezése vagy egy családtag eltávozása) kapcsolatos érzéseit;
5. felismeri annak fontosságát, hogy sorsfordító családi események kapcsán saját érzelmeit felismerje, megéleje, feldolgozza, s azokat elfogadható módon kommunikálja a környezeté felé.

TÁRSAS HELYZETEK ÉSZLELÉSE; INTERPERSZONÁLIS KÉSZSÉGEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri az életkorának megfelelő beszélgetés alapvető szabályait;
2. mások helyzetébe tudja képzelni magát, és megérti a másik személy érzéseit;
3. különbséget tesz verbális és nem verbális jelzések között;
4. megkülönbözteti a felnőttekkel és társakkal folytatott társas helyzeteket;
5. megkülönbözteti a sértő és tiszteletteljes közlési módokat fizikai és digitális környezetben egyaránt, barátsággá alakuló kapcsolatokat kezdeményez;
6. saját érdekeit másokat nem bántó módon fejezi ki, az ehhez illeszkedő kifejezőmódokat ismeri és alkalmazza;
7. alkalmazza az asszertív viselkedés elemeit konfliktushelyzetben és másokkal kezdeményezett interakcióban, baráti kapcsolatokat tart fenn.

ÉRTÉKEKRE ÉS ERKÖLCSI ALAPELVEKRE ALAPOZOTT DÖNTÉSHOZATAL

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. felismeri a „jó” és „rossz” közötti különbséget a közösen megbeszélte eseményekben és történetekben;

2. erkölcsi érzékenységgel reagál az igazmondást, a becsületességet, a személyes és szellemi tulajdont, valamint az emberi méltóság tiszteletben tartását érintő helyzetekre fizikai és digitális környezetben is.

AKTÍV SZEREPVÁLLALÁS A CSALÁDBAN ÉS A CSALÁDON KÍVÜLI KÖZÖSSÉGEK ÉLETÉBEN

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megérti a családi szokások jelentőségét és ezek természetes különbözőségét (alkalmazkodik az éjszakai pihenéshez, az étkezéshez, a testi higiéniéhez fűződő, a tanulási és a játékidőt meghatározó családi szokásokhoz);
2. megérti az ünneplés jelentőségét, elkülöníti a családi, a nemzeti, az állami és egyéb ünnepeket, és az egyházi ünnepköröket, aktív résztvevője a közös ünnepek előkészületeinek;
3. szerepet vállal iskolai rendezvényeken, illetve azok előkészítésében, vagy iskolán belül szervezett szabadidős programban vesz részt;
4. képes azonosítani a szeretet és az elfogadás jelzéseit.

A NEMZETI ÉS EURÓPAI IDENTITÁST MEGHATÁROZÓ KULTURÁLIS ÉRTEKEK MEGISMERÉSE ÉS POZITÍV ÉRTEKELESE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a közvetlen lakóhelyéhez kapcsolódó nevezetességeket ismeri, ezekről információkat gyűjt fizikai és digitális környezetben, társaival együtt meghatározott formában bemutatót készít;
2. érdeklődést mutat Magyarország történelmi emlékei iránt, ismer közülük néhányat;
3. az életkorához illeszkedő mélységben ismeri a nemzeti, az állami ünnepek, egyházi ünnepkörök jelentését, a hozzájuk kapcsolódó jelképeket;
4. a lakóhelyén élő nemzetiségek tagjai, hagyományai iránt nyitott, ezekről információkat gyűjt fizikai és digitális környezetben.

KÖZÖSSÉGI AKTIVITÁS TERVEZÉSE A JOGRENDSZEREK ISMÉRÉTERE TAMASZKODÓ GONDOLKODÁS ALAPJÁN

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. tájékozott a testi és érzelmi biztonságra vonatkozó gyermeki jogokról;
2. tájékozott a képességek kibontakoztatását érintő gyermeki jogokról, ennek családi, iskolai és iskolán kívüli következményeiről, a gyermekek kötelességeiről;
3. irodalmi szemelvények alapján példákat azonosít igazságos és igazságtalan cselekedetekre, saját élmény alapján példát hoz ilyen helyzetekre, valamint részt vesz ezek megbeszélésében, tanítói vezetéssel;
4. magatartásával az igazságosság, a fair play elveinek betartására törekszik, és ezáltal igyekszik mások bizalmát elnyerni.

SZEMÉLYES VÉLEMÉNY KIALAKÍTÁSA A VILÁGVALLÁSOK EMBERKÉPERŐL ÉS ETIKAI TANÍTÁSARÓL A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a bibliai szövegekre támaszkodó történetek megismerése alapján értelmezi, milyen vallási eseményhez kapcsolódik egy-egy adott ünnep;
2. más vallások ünnepei közül ismer néhányat;
3. azonosítja az olvasott vagy hallott bibliai tanításokban, mondákban, mesékben a megjelenő együttélési szabályokat;
4. a bibliai történetekben megnyilvánuló igazságos és megbocsátó magatartásra saját életéből példákat hoz, vagy megkezdett történetet a megadott szempont szerint fejez be.

TÁRSADALMI FELELŐSSÉGVÁLLALÁS ÉS ELKÖTELEZŐDÉS A FENNTARTHATÓ JÓVÓ IRÁNT A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismer néhány kihalt vagy kihalófélben lévő élőlényt, tájékozott a jelenség magyarázatában, és ezekről információt gyűjt fizikai és digitális környezetben is;
2. a szabályok jelentőségét különböző kontextusokban azonosítja és társaival megvitatja, a szabályszegés lehetséges következményeit megfogalmazza;
3. játékvasárlási szokásaiban példát hoz olyan elemekre, amelyek révén figyelembe vehetők a környezetvédelmi szempontok, és felhívja társai figyelmét is ezekre;
4. a naponta használt csomagolóeszközök kiválasztásában megindokolja, hogy milyen elvek alkalmazása támogatja a környezetvédelmi szempontok érvényesülését, és ezekre társai figyelmét is felhívja.

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALANOS KÖVETELMÉNYEK) AZ 5-8. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. fogalmi rendszerében kialakul az erkölcsi jó és rossz, mint minősítő kategória, az erkölcsi dilemma és az erkölcsi szabályok fogalma, ezeket valós vagy fiktív példákhoz tudja kötni;
2. erkölcsi szempontok alapján vizsgálja személyes helyzetét; etikai alapelvek és az alapvető jogok szerint értékeli saját és mások élethelyzetét, valamint néhány társadalmi problémát;
3. környezetében felismeri azokat a személyeket, akiknek tevékenysége példaként szolgálhat mások számára; ismeri néhány kiemelkedő személyiség életművét, és elismeri hozzájárulását a tudomány, a technológia, a művészetek gyarapításához, nemzeti és európai történelmünk alakításához;
4. azonosítja saját szerepét a családi viszonyrendszerben, felismeri azokat az értékeket, amelyek a család összetartozását, harmonikus működését és az egyén egészséges fejlődését biztosítják;
5. felismeri saját és mások érzelmi állapotát, az adott érzelmi állapotot kezelő viselkedést tud választani; a helyzethez igazodó társas konfliktus-megoldási eljárás alkalmazására törekszik;
6. elfogadó attitűdöt tanúsít az eltérő társadalmi, kulturális helyzetű vagy különleges bánásmódot igénylő tanulók iránt;

7. véleményt formál a zsidó keresztény, keresztyén értékrenden alapuló vallások erkölcsi értékeiről, feltárja, hogy hogyan jelennek meg ezek az értékek az emberi viselkedésben a közösségi szabályokban;

8. a személyes életben is megvalósítható tevékenységeket végez, ami összhangban van a teremtett rend megőrzésével, a fenntartható jövővel;

9. strukturált önmegfigyelésre alapozva megismeri személyiségének egyes jellemzőit, saját érdeklődési körét, speciális pályaérdeklődését.

ÖNISMERETI ÉS ÖNSZABÁLYOZÁSI KÉSZSÉGEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megismeri az identitás fogalmát és jellemzőit, azonosítja saját identitásának néhány elemét;

2. különbséget tesz a valóságos és a virtuális identitás között, megérti a virtuális identitás jellemzőit;

3. megfelelő döntéseket hoz arról, hogy az online térben milyen információkat oszthat meg önmagáról;

4. reflektív tanulási gyakorlatot alakít ki, önálló tanulási feladatot kezdeményez;

5. dramatikus eszközökkel megjelenített helyzetekben különböző érzelmi állapotok által vezérelt viselkedést eljátszik, és ennek a másik személyre tett hatását a csoporttal közösen megfogalmazza;

6. valósághűen elmondja, hogy a saját érzelmi állapotai milyen hatást gyakorolnak a társas kapcsolatai alakítására, a tanulási tevékenységére;

7. kérdőívek használatával felismeri pályaérdeklődését és továbbtanulási céljait.

A NEHÉZ ÉLETHELYZETEKEL TÖRTÉNŐ MEGKÜZDÉS KÉSZSÉGEI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri testi és mentális egészséget őrző tevékenységeket és felismeri a saját egészségét

veszélyeztető hatásokat; megfogalmazza saját intim terének határait;

2. megismer olyan mintákat és lehetőségeket, amelyek segítségével a krízishelyzetek megoldhatók, és tudja, hogy adott esetben hová fordulhat segítségért;

3. azonosítja a valós és virtuális térben történő zaklatások fokozatait és módjait, van terve a zaklatások elkerülésére, kivedésére, tudja, hogy hová fordulhat segítségért.

TÁRSAS HELYZETEK ÉSZLELESE ÉS INTERPERSZONÁLIS KÉSZSÉGEK

A nevelési oktatási szakasz végére a tanuló:

1. képes a saját véleményétől eltérő véleményekhez tisztelettel viszonyulni, a saját álláspontja mellett érvelni, konszenzusra törekszik;

2. felismeri a konfliktus kialakulására utaló jelzéseket, vannak megoldási javaslatok a konfliktusok békés megoldására;

3. azonosítja a csoportban elfoglalt helyét és szerepét, törekszik a személyiségének legjobban megfelelő feladatok ellátására;

4. törekszik mások helyzetének megértésére, felismeri a mások érzelmi állapotára és igényeire utaló jelzéseket, a fizikai és a digitális környezetben egyaránt;

5. nyitott és segítőkész a nehéz helyzetben lévő személyek iránt;

6. értelmezi a szabadság és önkorlátozás, a tolerancia és a szeretet megjelenését és határait egyéni élethelyzeteiben.

ÉRTEKEKRE ÉS ERKÖLCSI ALAPELVEKRE ALAPOZOTT DÖNTÉSHOZATAL

A nevelési oktatási szakasz végére a tanuló:

1. azonosítja a számára fontos közösségi értékeket, indokolja, hogy ezek milyen szerepet játszanak a saját életében;
2. azonosítja, értékeli az etikus és nem etikus cselekvések lehetséges következményeit;
3. a csoporthoz való csatlakozás vagy az onnan való kiválás esetén összeveti a csoportnormákat és saját értékrendjét, mérlegeli az őt érő előnyöket és hátrányokat.

AKTÍV SZEREPVÁLLALÁS A CSALÁDBAN ÉS A CSALÁDON KÍVÜLI KÖZÖSSÉGEK ÉLÉTEBEN

A nevelési oktatási szakasz végére a tanuló:

1. azonosítja és összehasonlítja a családban betöltött szerepeket és feladatokat;
2. érzékeli a családban előforduló, bizalmat érintő konfliktusos területeket;
3. felismeri saját családjának viszonyrendszerét, átéli a családot összetartó érzelmeket és társas lelkuleti értékeket, a különböző generációk családot összetartó szerepét;
4. megfogalmazza, hogy a szeretetnek, hűségnek, elkötelezettségnek, bizalomnak, tiszteletnek milyen szerepe van a társas lelkuleti kapcsolatokban.

A NEMZETI ÉS EURÓPAI IDENTITÁST MEGHATÁROZÓ KULTURÁLIS ÉRTEKÉK MEGISMERÉSE ÉS POZITÍV ÉRTÉKELESE

A nevelési oktatási szakasz végére a tanuló:

1. fizikai vagy digitális környezetben információt gyűjt és megosztja tudását a sport, a technika vagy a művészetek területén a nemzet és Európa kulturáját meghatározó kiemelkedő személyiségekről és tevékenységükről;
2. ismeri a nemzeti identitást meghatározó kulturális értékeket, indokolja miért fontos ezek megőrzése;
3. azonosítja a nemzeti és az európai értékek közös jellemzőit, az európai kulturális szellemiség, értékrendszer meghatározó elemeit;
4. összefüggéseket gyűjt a keresztyén, keresztyén vallás és az európai, nemzeti értékvilágról, a közös jelképekről, szimbólumokról, az egyházi ünnepkörökről.

KÖZÖSSÉGI AKTIVITÁS TERVEZÉSE A JOGRENDSZEREK ISMERETÉRE TAMASZKODÓ GONDOLKODÁS ALAPJÁN

A nevelési oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a rá vonatkozó gyermekjogokat, az ezeket szabályozó főbb dokumentumokat, értelmezi kötelezettségeit, részt vesz a szabályalkotásban;
2. részt vesz a különleges bánásmódot igénylő tanulók megértését segítő feladatokban, programokban, kifejti saját véleményét;

3. értelmezi a norma- és szabályszegés következményeit, és etikai kérdéseket vet fel velük kapcsolatban;

4. azonosítja az egyéni, családi és a társadalmi boldogulás, érvényesülés feltételeit;

5. életkorának megfelelő szinten értelmezi a családi élet mindennapjait befolyásoló fontosabb jogszabályok nyújtotta lehetőségeket (például családi pótlék, családi adókedvezmény, gyermekvédelmi támogatás).

SZEMÉLYES VÉLEMÉNY KIALAKÍTÁSA A VALLÁS ETIKAI TANÍTÁSÁRÓL

A nevelési oktatási szakasz végére a tanuló:

1. feltárja, hogyan jelenik meg a hétköznapok során a vallás emberi életre vonatkozó tanítása;

2. értelmezi a szeretetnek, az élet tisztelete elvének a kultúrára gyakorolt hatását;

3. egyéni cselekvési lehetőségeket fogalmaz meg az erkölcsi értékek érvényesítésére;

4. saját életét meghatározó világnézeti meggyőződés birtokában a kölcsönös tolerancia elveit valósítja meg a tőle eltérő nézetű személyekkel való kapcsolata során.

TÁRSADALMI FELELŐSSÉGVÁLLALÁS ÉS ELKÖTELEZŐDÉS A FENNTARTHATÓ JÖVŐ IRÁNT A nevelési oktatási szakasz végére a tanuló:

1. folyamatosan frissíti az emberi tevékenység környezetre gyakorolt hatásaival kapcsolatos ismereteit fizikai és digitális környezetében, mérlegelő szemlélettel vizsgálja a technikai fejlődés lehetőségeit;

2. megismeri és véleményezi a természeti erőforrások felhasználására, a környezetszennyeződés, a globális és társadalmi egyenlőtlenségek problémájára vonatkozó etikai felvetéseket;

3. értelmezi a teremtett rend, világ, a fenntarthatóság összefüggéseit, az emberiség ökológiai cselekvési lehetőségeit.

II.3.6. Természettudomány és földrajz

A tanulásterület az anyagi világ jelenségeit, az élővilágot és földrajzi környezetét a természettudományok módszereivel vizsgálja, valamint megjelenít ezzel összefüggő társadalomtudományi és gazdasági ismereteket is. Megalapozza a természettudományos műveltség mindennapi életben felhasználható képességeit és ismereteit, elősegíti a természettudományos és műszaki életpályák választását. A tanulás-tanítás tervezése során figyelembe kell venni a tanulónak a természetes gyermeki kíváncsiságtól a tudományos megismerés képességének megszerzéséig jellemző személyiségfejlődését. A tanulók aktív részvételére épülő tanulási módszerekkel a tartalmi tudás és a képességek együttes fejlesztését, a tudás közösségi interakciókban történő építését kell lehetővé tenni. Ebben nagyobb teret kaphat a tanuló érdeklődése, aki a vizsgált jelenségeket több tudományterület összefüggésében elemezheti, felhasználva az információs és kommunikációs technológiák adta lehetőségeket. A természettudományos műveltség az alapvető fogalmak és elméletek mellett a tudomány természetéről szerzett tudást és a mindennapi életben alkalmazható vizsgálati és probléma-megoldási készségek fejlesztését is magában foglalja olyan területeken, mint az egészségtudatosság, a természeti és épített környezet védelme, vagy a tudatos technológiahasználát. A tanulásterület fontos részét képezik a természettudomány alkalmazásának etikai kérdései, amelyek kapcsolódhatnak az etika tantárgy releváns tartalmaihoz. A természettudományos és műszaki életpályákra való felkészülés, az MTMI kompetenciák fejlesztése részletesebb tartalmi tudást és mélyebb megértést kíván, ezt a tanulók érdeklődése, igénye és képességei szerinti emelt szintű képzésekkel és tematikus programokkal lehet biztosítani.

A természettudományos és földrajzi tudáselemek az alapfokú nevelési-oktatási szakaszban az 1-2. évfolyamon a magyar nyelv és irodalom tanulási területének tudásbővítést és olvasásfejlődést támogató olvasmányaiban kaphatnak helyet. Ezt követően a 3-4. évfolyamon az alapkészségek fejlesztését középpontba állító környezetismeret tantárgy jeleníti meg a tanulási területet. Az 5-6. évfolyamon a biológia, a kémia és a fizika tartalmi moduljaiból egységes keretbe foglalt természettudomány tantárgy a tartalmi tudás bővítése mellett a természettudomány vizsgálati módszereinek megismertetését, a gondolkodás és tudásalkalmazás készségeinek fejlesztését is célul tűzi ki. A 7-8. évfolyamokon önállóan jelennek meg a fizika, kémia és a biológia tantárgyak, de továbbra is fontos cél az összefüggések megismerése, a tudásalkalmazáshoz szükséges kompetenciák megszerzése, ezért is szükséges, hogy a témakörök zárásához lehetőleg integráló tanórák is kapcsolódjanak. A tárgyi és személyi feltételek megléte esetén az intézmény helyi tanterve alapján ebben a szakaszban is lehetőség van egységes természettudományos tantárgy kialakítására.

A középfokú nevelési-oktatási szakaszban, a 9-12. évfolyamon a gimnáziumokban fizika, kémia, biológia és földrajz szaktárgyakban folytatódik a tanulásterület tanítása. A 10. évfolyam végéig kitűzött tanulási eredmények elérése minden tanuló számára kötelező. A 11-12. évfolyamon az intézmények a tanulók számára választható módon, a szabadon felhasználható órakeretből biztosíthatják a természettudományi tantárgyak emelt óraszámában történő tanulását. A természettudományos és műszaki életpályákra való felkészítés mellett fontos, hogy az intézmények ebben a képzési szakaszban is biztosítsanak választható lehetőséget a természettudományos műveltség életkorhoz igazodó fejlesztésére. A természettudományos ismeretek és kiemelten az MTMI készségek fejlesztése érdekében a gimnáziumban a 11. évfolyamon azon tanulóknak, akik nem tanulnak emelt óraszámában vagy fakultáción természettudományos tantárgyat, egy jelenségek vizsgálatán alapuló, komplex szemléletmóddal oktató, a természettudományos műveltséget bővítő integrált természettudomány tantárgyat vagy a fizika, kémia, biológia, földrajz tantárgyak egyikét kell tanulniuk heti két óra időkeretben.

Speciális esetben a gimnáziumi típusú középiskolák a 9-12. évfolyamon, a helyi tantervükben meghatározott módon, integrált tantárgy szervezésével is biztosíthatják a természettudományos szaktárgyak részletes tanulási eredményeinek teljesítését. A szakgimnáziumok, technikumok 9-10. évfolyamán és a szakképző iskolák 9. évfolyamán egységes természettudomány tantárgy tanulására kerül sor. A szakgimnáziumokban és a technikumokban ezt követően az adott szakterülethez kapcsolódó diszciplináris tantárgy (biológia, kémia, fizika vagy földrajz) oktatása folyik.

A földrajz tantárgy tanítása-tanítása a 7. évfolyamon a természettudományos szaktantárgyakkal párhuzamosan kezdődik. A tantárgy a természettudomány és társadalomtudomány jellemzőit egyszerre hordozza, ezért a természettudományos tudástartalmakhoz való kapcsolódást a kereszttartalmak illeszkedésével, a nem tantárgyspecifikus készségek alkalmazásával, és a transzverzális kompetenciákra épülő tudásalkalmazással kell megvalósítani (például gazdaság- és társadalomföldrajzi ismeretek, hon- és népismeret). A megszerzendő ismereteket, a kialakítandó készségeket és a középiskolai szintnek megfelelő kompetenciákat a 10. évfolyam végéig minden tanuló számára elérhető tanulási eredmények alapján kell meghatározni. A 11-12. évfolyamon az alap, illetve emelt óraszámában folytatódó tanulás-tanítást a szabadon választható órakereten belül kell kialakítani.

II.3.6.1. KÖRNYEZETISMERET

A) ALAPELVEK, CÉLOK

A környezetismeret tantárgy a természettudomány és földrajz tanulási terület bevezető tantárgya. A tantárgy keretein belül végzett, aktív tanulásra épülő tevékenységek olyan tapasztalatokat tesznek lehetővé a tanulók számára, amelyek illeszkednek életkori sajátosságaikhoz, kognitív fejlődésükhöz, és belső motivációjukra támaszkodnak. Ezek a tevékenységek támogatást nyújtanak ahhoz, hogy a tanulók megismerjék testi jellemzőiket, a szűkebb és tágabb környezetüket, megértsék a fizikai tulajdonságaik mentén és a környezetben zajló változásokat, ráébredjenek alapvető ok-okozati összefüggésekre. Az olyan tevékenységek, mint a megfigyelés, leírás, összehasonlítás, csoportosítás, mérés, kísérletezés, a tanulók kíváncsiságára támaszkodnak, és megalapozzák a tanulás későbbi szakaszaiban megjelenő tantárgyak tudásbázisának kialakítását. A tantárgy tanulása erősíti az ember és a természet, az élő, az élettelen és a kultúra által létrehozott környezet iránti érdeklődést, felkelti a tanulók motivációját a természettudományok és a földrajz tárgykörébe tartozó problémák egyre mélyebb megismerése iránt.

A környezetismeret tanításának legfontosabb célja, hogy a tanuló:

1. elsajátítsa és gyakorolja a természettudományos ismeretszerzés módszereit;
2. fejlessze a megfigyelő, leíró, azonosító, megkülönböztető képességét;
3. fejlessze a mérési technikáját és a kísérletezésekhez szükséges képességeit;
4. fejlessze problémamegoldó gondolkodását, kommunikációs és vitakészségét;
5. rendezze tapasztalatain keresztül szerzett ismereteit;
6. a mindennapi életben és a szaktárgyak eredményes tanulásában alkalmazásra képes tudásra tegyen szert;
7. tanulja meg szeretni, tisztelni és védeni a környezetét, ismerje a környezettudatos életmód szokásait;
8. ismerje az egészségtudatos életmód szokásait.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői a 3-4. évfolyamon

Az alsó tagozatos gyermek többnyire érdeklődéssel fordul az élő és élettelen környezet felé. Erre az érdeklődésre alapozva kell biztosítani számára a megismerés, felfedezés örömet, így formálható a természethez való viszonya, arról való gondolkodása.

A környezetismeret tanításának legfontosabb célja a 3-4. évfolyamon azon képességek, szokások fejlesztése, melyek a felsőbb évfolyamokon a természettudományos tárgyak tanulásához szükségesek.

Az életkorból és a fejlesztési feladatokból következően biztosítani kell, hogy a tanuló cselekvő tapasztalatszerzés útján elemi szinten sajátítsa el a természettudományos ismeretszerzés alapvető módszereit, ne csupán biológiai, földrajzi, kémiai, fizikai ismeretek átadása történjen. A tanulási folyamat során az ismeretszerző módszerek elsajátításán keresztül a megismerési képességek fejlesztése a fő cél, az ismeretanyag pedig az ezek megtanulását, gyakorlását szolgáló eszköz.

A megfigyelés, leírás, összehasonlítás, csoportosítás, mérés, kísérletezés módszereit gyakorolva fejlődik tehát a tanuló megfigyelő, leíró, azonosító, megkülönböztető képessége, mérési technikája, valamint kísérletezési képessége.

A megértéshez, a fogalomalkotás tapasztalati előkészítéséhez szükség van a célzott és folyamatos megfigyelésre. A minőségi, azaz érzékelhető tulajdonságok megismerése kapcsán fontos kiemelni, hogy a puszta érzékelés nem azonos a megfigyeléssel. A megfigyelés során az érzékelt jelenség lényeges jellemzőit kell kiemelni a lényegtelenek közül.

A tanuló a leírás alkalmazásával szóban, rajzban, írásban rögzíti tapasztalatait, és ennek során jut el a megnevezéshez.

Az összehasonlítás vezet el a lényeges jegyek kiemelésén túl az összefüggések meglátásához. Ha a tanuló felismeri az azonos és különböző tulajdonságokat, képessé válik a megfigyelt jellemzők rendezésére, az azonos fogalmi jegyek alapján történő csoportosításra. Fontos a mérhető, úgynevezett mennyiségi tulajdonságok megismerése, ehhez az alapvető mennyiségek mérésének megbízható szinten történő elsajátítása, mert a mérés módszerét mindegyik természettudományos tantárgy alkalmazza. Ehhez szükséges a mérések metodikájának, szabályainak, a helyes eszközhasználat módjának megismerése, gyakorlása.

Egyszerű kísérletek végzésével kell előkészíteni a későbbi természettudományos módszer megismerését. A kísérletezésnek ebben az életkorban a kíváncsiságra építve kell megvalósulnia, a gyermeket körülvevő mindennapi problémák körüljárására, érdekes jelenségek megfigyeltetésére kell irányulnia. A módszer alkalmazása közben tovább fejlődik minden megismerési képesség, alapozódnak a tanuló szokásai, megismerkedik a kísérletezés során használt számos eszközzel.

Az ismeretszerző módszerek elsajátítása közben megindul a fogalmak kialakításának folyamata, de ez nem zárul le a 4. évfolyam végén. Ekkorra még nem alakulnak ki a kész fogalmak, csupán tapasztalati előkészítésük zajlik.

A környezetismeret tanítása a 3. évfolyamon kezdődik, és a technika és tervezés, a magyar nyelv és irodalom, a vizuális kultúra, a matematika és az etika tantárgyak keretei között, az 1-2. évfolyamon megvalósult fejlesztésekre és tevékenységekre épül.

Az összehasonlítás, csoportosítás, rendezés, mérés a matematikai készségfejlesztést is segíti, illetve a leírás módszerével fejleszthetők a kommunikációs képességek is. A környezetismeret-órán végzett tevékenységek többsége a társak közötti kooperációt igényli.

B) FŐ TÉMAKÖRÖK

FŐ TÉMAKÖRÖK A 3-4. ÉVFOLYAMON

1. Megismerési módszerek
2. Tájékozódás az időben
3. Tájékozódás a térben
4. Élő környezet
5. Anyagok és folyamatok

C) TANULÁSI EREDMÉNYEK

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ALTALANOS KÖVETELMÉNYEK) AZ 3-4. ÉVFOLYAMON

A nevelési oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeretei bővítéséhez nyomtatott és digitális forrásokat használ;
2. megfigyelés, mérés és kísérletezés közben szerzett tapasztalatairól szóban, rajzban, írásban beszámol;
3. projektmunkában, csoportos tevékenységekben vesz részt;
4. felismeri a helyi természet- és környezetvédelmi problémákat;
5. szöveggel, táblázattal és jelekkel adott információkat értelmez.

MEGISMERÉSI MÓDSZEREK

MEGFIGYELÉS, ÖSSZEHASONLÍTÁS, CSOPORTOSÍTÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. adott szempontok alapján algoritmus szerint élettelen anyagokon és élőlényeken megfigyeléseket végez;
2. felismeri az élőlényeken, élettelen dolgokon az érzékelhető tulajdonságokat;
3. összehasonlítja az élőlényeket és az élettelen anyagokat;
4. adott szempontok alapján képes élettelen anyagokat összehasonlítani, csoportosítani;
5. adott szempontok alapján képes élőlényeket összehasonlítani, csoportosítani;
6. megfigyeléseinek, összehasonlításainak és csoportosításainak tapasztalatait szóban, rajzban, írásban rögzíti, megfogalmazza;
7. figyelemmel kísér rövidebb-hosszabb ideig tartó folyamatokat (például olvadás, forrás, fagyás, párolgás, lecsapódás, égés, ütközés);
8. a megfigyelésekhez, összehasonlításokhoz és csoportosításokhoz kapcsolódó ismereteit felidéz.

MÉRÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. felismeri az élettelen anyagokon és az élőlényeken a mérhető tulajdonságokat;
2. algoritmus szerint, előzetes viszonyítás, majd becslés után méréseket végez, becsült és mért eredményeit összehasonlítja;
3. a méréshez megvalasztja az alkalmi vagy szabvány mérőeszközt, mértékegységet;
4. az adott alkalmi vagy szabvány mérőeszközt megfelelően használja;
5. a mérésekhez kapcsolódó ismereteit felidéz;
6. a méréseket és azok tapasztalatait a mindennapi életben alkalmazza.

KÍSÉRLETEZÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. tanítói segítséggel egyszerű kísérleteket végez;
2. a kísérletezés elemi lépéseit annak algoritmusára szerint megvalósítja;

3. a tanító által felvetett problémákkal kapcsolatosan hipotézist fogalmaz meg, a vizsgálatok eredményét összeveti hipotézisével;
4. az adott kísérlethez választott eszközöket megfelelően használja;
5. a kísérletek tapasztalatait a mindennapi életben alkalmazza;
6. figyelemmel kíséri rövidebb-hosszabb ideig tartó folyamatokat (például a természet változásai, időjárási elemek);
7. a vizsgálatok tapasztalatait megfogalmazza, rajzban, írásban rögzíti;
8. a feladatvégzés során társaival együttműködik.

TÁJÉKOZÓDÁS AZ IDŐBEN

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megfelelően eligazodik az időbeli relációkban, ismeri és használja az életkorának megfelelő időbeli relációs szókincset;
2. megfelelő sorrendben sorolja fel a napszakokat, a hét napjait, a hónapokat, az évszakokat, ismeri ezek időtartamát, relációit;
3. felismeri a napszakok, évszakok változásai, valamint a Föld mozgásai közötti összefüggéseket;
4. az évszakokra vonatkozó megfigyeléseket végez, tapasztalatait rögzíti, és az adatokból következtetéseket von le;
5. figyelemmel kíséri rövidebb-hosszabb ideig tartó folyamatokat (például víz körforgása, emberi élet szakaszai, növények csírázása, növekedése);
6. naptárt használ, időintervallumokat számol, adott eseményeket időrend szerint sorba rendez;
7. napirendet tervez és használ;
8. analóg és digitális óráról leolvassa a pontos időt.

TÁJÉKOZÓDÁS A TÉRBEN

TÉRKÉPESZETI ISMERETEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri és használja az életkorának megfelelő térbeli relációs szókincset;
2. megnevezi és iránytű segítségével megállapítja a fő- és mellékvilágítjakat;
3. irányokat ad meg viszonyítással;
4. megkülönböztet néhány térképfajtát: domborzati, közigazgatási, turista, autós;
5. felismeri és használja az alapvető térképjeleket: felszínformák, vizek, települések, útvonalak, államhatárok;
6. a tantermről, otthona valamely helyiségéről egyszerű alaprajzot készít és leolvass;
7. tájékozódik az iskola környékéről és településéről készített térkép vázlattal és térképpel, az iskola környezetéről egyszerű térkép vázlatot készít;
8. felismeri a különböző domborzati formákat, felszíni vizeket, ismeri jellemzőiket, ezeket terepasztalon vagy saját készítésű modellen előállítja;
9. felismeri lakóhelyének jellegzetes felszínformáit;
10. domborzati térképen felismeri a felszínformák és vizek jelölését.

TOPOGRÁFIAI ISMERETEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. térkép segítségével megnevezi hazánk szomszédos országait, megyéit, saját megyéjét, megyeszékhelyét, környezetének nagyobb településeit, hazánk fővárosát, és ezeket megtalálja a térképen is;
2. térkép segítségével megnevezi Magyarország jellemző felszínformáit (síkság, hegy, hegység, domb, dombság), vizeit (patak, folyó, tó), ezeket terepasztalon vagy saját készítésű modellen előállítja;
3. térkép segítségével megmutatja hazánk nagytájakait, felismeri azok jellemző felszínformáit.

ÉLŐ KÖRNYEZET

A NÖVÉNYEK ÉS AZ ÁLLATOK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. felismeri, megnevezi és megfigyeli az életfeltételeket, életjelenségeket;
2. felismeri, megnevezi és megfigyeli egy konkrét növény választott részeit, algoritmus alapján a részek tulajdonságait, megfogalmazza, mi a növényi részek szerepe a növény életében;
3. növényt ültet és gondoz, megfigyeli a fejlődését, tapasztalatait rajzos formában rögzíti;
4. felismeri, megnevezi és megfigyeli egy konkrét állat választott részeit, algoritmus alapján a részek tulajdonságait, megfogalmazza, mi a megismert rész szerepe az állat életében.

ÉLETKÖZÖSSÉGEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. algoritmus alapján megfigyeli és összehasonlítja a saját lakókörnyezetében fellelhető, jellemző növények és állatok jellemzőit, a megfigyelt tulajdonságok alapján csoportokba rendezi azokat;
2. ismeri a lakóhelyéhez közeli életközösségek (erdő, mező-rét, víz-vízpart) főbb jellemzőit;
3. algoritmus alapján megfigyeli és összehasonlítja hazánk természetes és mesterséges élőhelyein, életközösségeiben élő növények és állatok jellemzőit, a megfigyelt jellemzőik alapján csoportokba rendezi azokat;
4. megnevezi a megismert életközösségekre jellemző élőlényeket, használja az életközösségekhez kapcsolódó kifejezéseket;
5. konkrét példán keresztül megfigyeli és felismeri az élőhely, életmód és testfelépítés kapcsolatát;
6. felismeri a lakóhelyéhez közeli életközösségek és az ott élő élőlények közötti különbségeket (pl. természetes - mesterséges életközösség, erdő - mező, rét - víz, vízpart - park, diszkert - zöldseges, gyümölcsös kert esetében);
7. megfigyeléseit mérésekkel (például időjárási elemek, testméret), modellezéssel, egyszerű kísérletek végzésével (például láb- és csórtípusok) egészíti ki;
8. felismeri, hogy az egyes fajok környezeti igényei eltérőek;
9. felismeri az egyes életközösségek növényei és állatai közötti jellegzetes kapcsolatokat;
10. példákkal mutatja be az emberi tevékenység természeti környezetre gyakorolt hatását, felismeri a természetvédelem jelentőségét;
11. egyéni és közösségi környezetvédelmi cselekvési formákat ismer meg és gyakorol közvetlen környezetében.

AZ EMBER SZERVEZETE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megnevezi az ember életszakaszait;
2. ismeri az emberi szervezet fő életfolyamatait;
3. megnevezi az emberi test részeit, fő szerveit, ismeri ezek működését, szerepét;
4. megnevezi az érzékszerveket és azok szerepét a megismerési folyamatokban;
5. belátja az érzékszervek védelmének fontosságát, és ismeri ezek eszközeit, módjait;
6. ismer betegségeket, felismeri a legjellemzőbb betegségtüneteket, a betegségek megelőzésének alapvető módjait.

AZ EMBER ÉS KÖRNYEZETE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. felismeri az egészséges, gondozott környezet jellemzőit, megfogalmazza, milyen hatással van a környezet az egészségre;
2. tisztában van az egészséges életmód alapelveivel, összetevőivel, az emberi szervezet egészséges testi és lelki fejlődéséhez szükséges szokásokkal, azokat igyekszik betartani;
3. felismeri, mely anyagok szennyezhetik környezetünket a mindennapi életben, mely szokások vezetnek környezetünk károsításához, egyéni és közösségi környezetvédelmi cselekvési formákat ismer meg és gyakorol közvetlen környezetében (pl. madárbarát kert, iskolakert kiépítésében, fenntartásában való részvétel, iskolai környezet kialakításában, rendben tartásában való részvétel, települési természet- és környezetvédelmi tevékenységben való részvétel);
4. elsajátít olyan szokásokat és viselkedésformákat, amelyek a károsítások megelőzésére irányulnak (pl. hulladékminimalizálás - anyagtakarékoság, újrahasználat és -felhasználás, tömegközlekedés, gyalogos vagy kerékpáros közlekedés előnyben részesítése, energiatakarékoság);
5. felelősségtudattal rendelkezik a szűkebb, illetve tágabb környezete iránt.

ANYAGOK ÉS FOLYAMATOK

AZ ÉLŐLÉNYEK ÉS AZ ÉLETTELEN ANYAGOK TULAJDONSÁGAI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. felismeri az élőlényeken, élettelen anyagokon az érzékelhető és mérhető tulajdonságokat;
2. adott szempontok alapján élettelen anyagokat és élőlényeket összehasonlít, csoportosít;
3. azonosítja az anyagok halmazállapotait, megnevezi és összehasonlítja azok alapvető jellemzőit;
4. egyszerű kísérletek során megfigyeli a halmazállapot-változásokat: fagyás, olvadás, forrás, párolgás, lecsapódás;
5. megismeri és modellezi a víz természetben megtett útját, felismeri a folyamat ciklikus jellegét;
6. tanítói segítséggel égéssel kapcsolatos egyszerű kísérleteket végez, csoportosítja a megvizsgált éghető és éghetetlen anyagokat;
7. megfogalmazza a tűz és az égés szerepét az ember életében;

8. megnevezi az időjárás fő elemeit, időjárási megfigyeléseket tesz, méréseket végez;

9. megfigyeli a mozgások sokféleségét, csoportosítja a mozgásformákat: hely- és helyzetváltoztató mozgás;

10. megfigyeli a növények csírázásának és növekedésének feltételeit, ezekre vonatkozóan egyszerű kísérletet végez.

II.3.6.2. TERMÉSZETTUDOMÁNY

A) ALAPELVEK, CÉLOK

A természettudomány tantárgy alapvető szerepet játszik a tudományos és technológiai műveltség kialakításában, a természettudományokkal való ismerkedés korai szakaszában. Összekötő szerepet tölt be az alsó tagozatos környezetismeret és a 7. osztálytól diszciplináris keretek között oktatott természettudományos tárgyak (biológia, fizika, földrajz, kémia) között. Ugyanakkor a tantárgynak van egy horizontális vetülete is, hiszen a természettudományi tanulmányok sok esetben építenek a más tantárgyak (főleg a magyar nyelv és irodalom, a matematika és a történelem) keretében megszerzett tudásra, készségekre, kompetenciákra.

A fenti megállapításokból kiindulva a természettudomány tárgy négy olyan alapszciplína (biológia, fizika, földrajz és kémia) köré szerveződik, amelyek a természeti törvényszerűségek, rendszerek és folyamatok megismerésével foglalkoznak. Ennek megfelelően a természettudomány tárgy célja e komplex tudásanyag integrálása az egyes természeti rendszerek közötti alapvető összefüggések megvilágítása révén.

A természettudomány tanulási-tanítási folyamatában alapvető szerepe van a tanuló számára releváns problémák, életszerű helyzetek megismerésének, amit a tantárgy a felvetett probléma integrált szemléletű tárgyalásával, a tanulók aktív közreműködésével, egyszerű - akár otthon is elvégezhető - kísérletek tervezésével, végrehajtásával, megfigyelésével és elemzésével érhet el. Mindezeket nagyon fontos kiegészíteni terepi tevékenységekkel is, amik nem csupán a természetben történő vizsgálódásokat jelentik, hanem akár városi környezetben is megvalósulhatnak. Az élményszerű, a tanuló gondolkodásához, problémáihoz közel álló, gyakorlatorientált ún. kontextusalapú tananyag-feldolgozás hatékonyabb, mert az ismeretek rendszerezésével zárul.

A természettudomány tananyaga tehát mindenkihez szól, nem csak azokhoz, akik a későbbiekben komolyabban szeretnék természettudományokkal foglalkozni. Szervesen kapcsolódik a hétköznapi élethez és erősen gyakorlatorientált. Feltárja a természettudományok társadalmunkban és az egyén életében beföltött szerepét. Nem tartalmaz sok ismeretet és fogalmat, viszont annál több gyakorlati jellegű tevékenységet, megfigyelést, tapasztalást épít be. Hagy időt az elmélyült feldolgozásra, az esetleges megértési problémák megbeszélésére, tekintettel van az információfeldolgozás memóriakapacitására, a kognitív terhelésre. Figyel a megfelelő, már részben szakmai nyelvhasználatra és kommunikációra. A tárgy célja inkább a fogalmi megértés, és nem az információk szigorú megtanítása, valódi problémamegoldást kínál. Előnyben részesíti az életszerű természettudományos problémák csoportmunkában (projekt módszerrel, kutatásalapú tanítással) történő feldolgozását. Megfelelően használja a kísérleteket, a terepi foglalkozásokat, megfigyeléseket, melyeknek mindig világos a célja, és a manuális készségek mellett a fogalmi megértést is fejlesztik. Hangsúlyozza a kísérleti problémamegoldás lépéseit, különös tekintettel a várható eredmény becslésére (hipotézisalkotásra). Az ellenőrzés során döntően a megértést, a logikus gondolkodást méri.

Az 5-6. évfolyamon oktatott természettudomány tantárgy a helyi tantervben szabályozott módon egy az 5-8. évfolyamon oktatott integrált természettudomány tantárgy alapmoduljaként is tanítható.

A természettudomány tanításának legfontosabb célja, hogy a tanuló:

1. ráébredjen a természeti rendszerek és a természetben zajló folyamatok komplexitására, alapvető okaira és magyarázataira;
2. képessé váljon az önálló ismeretszerzésre, az összefüggések felismerésére és az egyszerű elemzések elvégzésére a tanulói kísérletek, terepi megfigyelések és vizsgálatok révén, azzal, hogy a távlati cél a felsőbb évfolyamokon való értő és önálló munkavégzés lehetőségének megalapozása;
3. elsajátítsa a természettudományok egységét szem előtt tartó szintetizáló gondolkodásmódot, legyen képes folyamatokat rendszerben szemlélni;
4. tudjon kritikusan gondolkodni az adott természeti, környezeti problémáról, illetve hogy felismerje az áltudományos információkat, amely nagyban hozzájárul a felelős és tudatos állampolgári szerepvállalás kialakításához;
5. hozzáférjen a mindennapi életben hasznosítható természettudományos tudáshoz, amelynek révén a mindennapi életükben előforduló egyszerűbb problémákat tudjon megoldani, és kialakuljon benne az értő, felelős döntéshozás képessége;
6. a természetben lejátszódó folyamatok vizsgálatával, a várható következmények megértésével cselekvőképes, a környezetért felelősséggel tenni akaró állampolgárrá váljon, ezzel is hangsúlyozva, hogy az ember egyénként és egy nagyobb közösség részeként egyaránt felelős természeti környezetéért, annak jövőbeni állapotaért;
7. felismerje és megértse, hogy az elérhető jövő záloga a környezettudatos, fenntarthatóságot szem előtt tartó gondolkodás;
8. tudatos eszközhasználóvá váljon az infokommunikációs eszközök használata és a digitális kompetenciák fejlesztése révén;

9. segítséget kapjon a későbbi műszaki vagy természettudományos pályaválasztáshoz.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői az 5-6. évfolyamon

Az 5-6. osztályos gyerekek korcsoporti sajátosságaikból adódóan többnyire kíváncsisággal, érdeklődéssel fordulnak az élő és élettelen környezet, a természet felé. Erre az érdeklődésre alapozva kell biztosítani számukra azoknak a készségeknek és képességeknek a fejlesztését, amelyek alkalmassá teszik majd őket a felsőbb évfolyamokon a magasabb szintű természettudományok világában történő eligazodásra. A természettudomány tanításának legfontosabb célja tehát azoknak a képességeknek, készségeknek, szokásoknak a fejlesztése, amelyek alsó tagozatban a környezetismeret tantárggyal lettek megalapozva, és amelyek a felsőbb évfolyamokon a természettudományos tárgyak tanulásához szükségesek.

Az életkorból és a fejlesztési feladatokból következően biztosítani kell, hogy a tanuló cselekvő tapasztalatszerzés útján már haladó szinten és integrált módon sajátítsa el a természettudományos ismeretszerzés módszereit és ne diszciplináris természettudományos tárgyakat tanuljon egymás mellett az összefüggések nélkülözésével. A tanulási folyamat során a későbbi diszciplináris tárgyakat megalapozó ismeretanyag megtanulása mellett az ismeretszerző módszerek elsajátítása, begyakorlása a fő cél.

A megfigyelés, leírás, összehasonlítás, csoportosítás, rendezés, mérés, kísérletezés módszereit önállóan gyakorolva fejlődik a tanuló megfigyelő, leíró, azonosító és megkülönböztető képessége, mérési technikája, amelyet az alsó tagozattal ellentétben már tanári segítség nélkül is képes megvalósítani.

A megértéshez, fogalomalkotáshoz szükség van a célzott és folyamatos megfigyelésre, ami azonban nem csupán érzékelést jelent. A megfigyelés annyival több, mint az érzékelés, hogy a megfigyelés során a jelenségeket valamilyen szempontból elemezni kell, a lényegtelen dolgokat ki kell emelni a lényegesek közül. A megfigyelt jelenségeket ezután leírják valamilyen formában, ami ebben az életkorban nem csak írás lehet, hanem gyakran rajz vagy más manuális vagy verbális készségeket igénylő forma.

Az összehasonlítás vezet el a lényeges elemek kiemelésén túl az összefüggések meglátásához. A tanuló a hasonló és a különböző tulajdonságok felismerésével képessé válik a megfigyelt jellemzők rendszerezésére, csoportosítására.

Az alapvető mennyiségek mérését a tanuló már alsó tagozatban megbízhatóan elsajátította, 5-6. osztályban ennek elmélyítése és begyakorlása, a mérendő mennyiségek körének kibővítése történik, hiszen a mérés módszerét a későbbiekben minden természettudományos tárgy alkalmazza.

A tanuló egyszerű kísérletek megtervezésével, kivitelezésével és a következtetések levonásával készül fel a felsőbb évfolyamokon is jellemző természettudományos kísérletezésekre.

Mindezen gyakorlati jellegű kompetenciák elsajátítása közben folytatódik az alsó tagozatban megkezdett fogalomalkotás folyamata, amely 7. osztálytól a diszciplináris tárgyak keretein belül mélyül el.

A természettudomány órán használt logikai feladatok jól kiegészítik a matematikai készségfejlesztést, a tapasztalatok és következtetések leírása vagy szóbeli kifejtése pedig fejleszti mind a szóbeli, mind az írásbeli kommunikációs képességeket is. A természettudomány órán végzett tevékenységek többsége csoportosan vagy páros munkában történik, ami a kooperációs képességeket fejleszti.

B) FŐ TÉMAKÖRÖK

FŐ TÉMAKÖRÖK AZ 5-6. ÉVFOLYAMON

1. Megfigyelési és mérési módszerek
2. Tájékozódás az időben
3. Tájékozódás a térben
4. Élő környezetünk
5. Anyagok és folyamatok

C) TANULÁSI EREDMÉNYEK

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) AZ 5-6. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megfigyeléseket, összehasonlításokat, csoportosításokat, méréseket és kísérleteket végez;
2. megfigyeléseiről, tapasztalatairól szóban, írásban, rajzban beszámol;
3. a szöveggel, táblázattal és jelekkel kapott információt önállóan értelmezi, azokból következtetéseket von le;
4. ismeretei bővítéséhez tanári útmutatás mellett kutatásokat végez a nyomtatott és digitális források felhasználásával;
5. kialakul benne a szűkebb, illetve tágabb környezet iránti felelősségtudat;
6. kialakul benne a természettudomány iránti érdeklődés.

AZ ÉLŐ ÉS ÉLETTELEN KÖRNYEZET VIZSGÁLATÁNAK ALAPJAI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. felismeri és megfigyeli a környezetben előforduló élő és élettelen anyagokat, megadott vagy önállóan kitalált szempontok alapján csoportosítja azokat;
2. felismer és megfigyel különböző természetes és mesterséges anyagokat, ismeri azok tulajdonságait, felhasználhatóságukat, ismeri a természetes és mesterséges környezetre gyakorolt hatásukat;
3. önállóan végez becsléseket, méréseket és használ mérőeszközöket különféle fizikai paraméterek meghatározására;
4. önállóan végez egyszerű kísérleteket.

ANYAGOK ÉS TULAJDONSÁGAIK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. korábbi tapasztalatai és megfigyelései révén felismeri a víz különböző tulajdonságait, különböző szempontok alapján rendszerezi a vizek fajtáit;
2. bizonyítja, és hétköznapi példákkal alátámasztja a víz fagyásakor történő térfogat-növekedést;

3. megfigyeli a különböző halmazállapot-változásokhoz (olvadás, fagyás, párolgás, forrás, lecsapódás) kapcsolódó folyamatokat, példákat gyűjt hozzájuk a természetben, a háztartásban és az iparban;
4. kísérletek során megfigyeli a különböző halmazállapotú anyagok vízben oldódásának folyamatát;
5. felismeri az olvadás és az oldódás közötti különbséget kísérleti tapasztalatok alapján;
6. elsajátítja a tűzveszélyes anyagokkal való bánásmódot, ismeri tűz esetén a szükséges teendőket;
7. megfigyeli a talaj élő és élettelen alkotóelemeit, tulajdonságait, összehasonlít különböző típusú talajfeleségeket, valamint következtetések révén felismeri a talajnak, mint rendszernek a komplexitását;
8. korábbi tapasztalatai és megfigyelései révén felismeri a levegő egyes tulajdonságait;
9. vizsgálat révén azonosítja a tipikus lágyszárú és fásszárú növények részeit;
10. megkülönbözteti a hely- és helyzetváltoztatást és példákat keres ezekre megadott szempontok alapján.

MÉRÉSEK, MÉRTÉKEGYSÉGEK, MÉRŐESZKÖZÖK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. önállóan végez becsléseket, méréseket és használ mérőeszközöket a hőmérséklet, a hosszúság, a tömeg, az úrtartalom és az idő meghatározására;
2. észleli, méri az időjárási elemeket, a mért adatokat rögzíti, ábrázolja;
3. Magyarországra vonatkozó adatok alapján kiszámítja a napi középhőmérsékletet, a napi és évi közepes hőingást;
4. leolvassa és értékeli a Magyarországra vonatkozó éghajlati diagramok és éghajlati térképek adatait.

MEGFIGYELÉS, KÍSÉRLETEZÉS, TAPASZTALÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megfigyeli a mágneses kölcsönhatásokat, kísérlettel igazolja a vonzás és a taszítás jelenségét, példákat ismer a mágnesesség gyakorlati életben való felhasználására;
2. megfigyeli a testek elektromos állapotát és a köztük lévő kölcsönhatásokat, ismeri ennek gyakorlati életben való megjelenését;
3. megfigyeléseken és kísérleten keresztül megismeri az energiatermelésben szerepet játszó anyagokat és az energiatermelés folyamatát;
4. kísérletekkel igazolja a növények életfeltételeit;
5. kísérleti úton megfigyeli az időjárás alapvető folyamatait, magyarázza ezek okait és következményeit.

TÁJÉKOZÓDÁS AZ IDŐBEN

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. felismeri az idő múlásával bekövetkező változásokat és ezek összefüggéseit az élő és élettelen környezet elemein;
2. tudja értelmezni az időt különböző dimenziójú skálákon;
3. tervet készít saját időbeosztására vonatkozóan;

4. megfigyeli a természet ciklikus változásait;
5. megérti a Föld mozgásai és a napi, évi időszámítás közötti összefüggéseket;
6. modellezi a Nap és a Föld helyzetét a különböző napszakokban és évszakokban.

A TÉRBELI TÁJÉKOZÓDÁS FEJLESZTÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. meghatározza az irányt a valós térben;
2. érti a térkép és a valóság közötti viszonyt;
3. tájékozódik a térképen és a földgömbön. **ALAPVETŐ TÉRKÉPÉSZETI ISMERETEK**

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. mágneses kölcsönhatásként értelmezi az iránytű működését;
2. felismeri a felszínformák ábrázolását a térképen;
3. megérti a méretarány és az ábrázolás részletessége közötti összefüggéseket;
4. fő- és mellékégtájak segítségével meghatározza különböző földrajzi objektumok egymáshoz viszonyított helyzetét;
5. felismeri és használja a térképi jelrendszert és a térképfajtákat (domborzati térkép, közigazgatási térkép, autós térkép, turista térkép).

TOPOGRÁFIAI ISMERETEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. felismeri a földrészeket és az óceánokat a különböző méretarányú és ábrázolásmódú térképeken;
2. felismeri a névezetés szélességi köröket a térképen;
3. megfogalmazza Európa és Magyarország tényleges és viszonylagos földrajzi fekvését;
4. ismeri a főfolyó, a mellékfolyó és a torkolat térképi ábrázolását;
5. felismeri és megnevezi a legjelentősebb hazai álló- és folyóvizeket;
6. bejelöli a térképen Budapestet és a saját lakóhelyéhez közeli fontosabb nagyvárosokat és a szomszédos országokat.

GYAKORLATI JELLEGŰ TÉRKÉPÉSZETI ISMERETEK (AZ ISKOLA KÖRNYÉKÉNEK MEGISMÉRÉSE SORÁN, TEREPI MUNKÁBAN)

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a valóságban megismert területről egyszerű, jelrendszerrel ellátott útvonaltervet, térképet készít;
2. tájékozódik a terepen térképvázlat, iránytű és GPS segítségével;
3. meghatározott szempontok alapján útvonalat tervez a térképen;
4. használni tud néhány egyszerű térinformatikai alkalmazást.

AZ ÉLŐLÉNYEK FELÉPÍTÉSE ÉS AZ ÉLŐLÉNYTÁRSULÁSOK ALAPVETŐ FOLYAMATAI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. komplex rendszerként értelmezi az élő szervezeteket és az ezekből felépülő élőlénytársulásokat;
2. tisztában van az életfeltételek és a testfelépítés közti kapcsolattal;
3. tisztában van azzal, hogy az élő rendszerekbe történő beavatkozás káros hatásokkal járhat.

A NÖVÉNYEK TESTFELEPÍTÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

- 1. felismeri és megnevezi a növények életfeltételeit, életjelenségeit;**
- 2. összehasonlít ismert hazai természetű vagy vadon élő növényeket adott szempontok (testfelepítés, életfeltételek, szaporodás) alapján;**
- 3. felismeri és megnevezi a növények részeit, megfigyeli jellemzőiket, megfogalmazza ezek funkcióit;**
- 4. összehasonlítja ismert hazai természetű vagy vadon élő növények részeit megadott szempontok alapján;**
- 5. ismert hazai természetű vagy vadon élő növényeket különböző szempontok szerint csoportosít;**
- 6. azonosítja a lágyszárú és a fás szárú növények testfelepítése közötti különbségeket.**

AZ ÁLLATOK TESTFELEPÍTÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

- 1. felismeri és megnevezi az állatok életfeltételeit és életjelenségeit;**
- 2. összehasonlít ismert hazai házi vagy vadon élő állatokat adott szempontok (testfelepítés, életfeltételek, szaporodás) alapján;**
- 3. felismeri és megnevezi az állatok testrészeit, megfigyeli jellemzőiket, megfogalmazza ezek funkcióit;**
- 4. az állatokat különböző szempontok szerint csoportosítja;**
- 5. azonosítja a gerinctelen és a gerinces állatok testfelepítése közötti különbségeket;**
- 6. mikroszkóp segítségével megfigyel egysejtű élőlényeket.**

ÉLŐLÉNYTÁRSULÁSOK ALAPVETŐ FOLYAMATAI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

- 1. megfigyeli hazánk erdei élőlénytársulásainak főbb jellemzőit;**
- 2. életközösségként értelmezi az erdőt, mezőt, vizes élőhelyeket;**
- 3. felismeri és magyarázza az élőhely - életmód - testfelepítés összefüggéseit az erdők életközössége esetén;**
- 4. példákkal bizonyítja, rendszerezi és következtetéseket von le az erdei élőlények környezethez történő alkalmazkodására vonatkozóan;**
- 5. táplálékláncokat és azokból táplálékhalózatot állít össze a megismert erdei növény- és állatfajokból;**
- 6. példákon keresztül bemutatja az erdőgazdálkodási tevékenységek életközösségre gyakorolt hatásait;**
- 7. tisztában van az erdő természetvédelmi értékével, fontosnak tartja annak védelmét;**
- 8. megfigyeli hazánk fátlan élőlénytársulásainak főbb jellemzőit;**
- 9. megadott szempontok alapján összehasonlítja a rétek és a szántóföldek életközösségeit;**
- 10. felismeri és magyarázza az élőhely - életmód - testfelepítés összefüggéseit a rétek életközössége esetén;**
- 11. példákkal bizonyítja, rendszerezi és következtetéseket von le a mezei élőlények környezethez történő alkalmazkodására vonatkozóan;**
- 12. táplálékláncokat és azokból táplálékhalózatot állít össze a megismert mezei növény- és állatfajokból;**
- 13. példákon keresztül mutatja be a mezőgazdasági tevékenységek életközösségre gyakorolt hatásait;**

14. tisztában van a fátlan társulások természetvédelmi értékével, fontosnak tartja annak védelmét;

15. megfigyeli hazánk vízi és vízparti élőlénytársulásainak főbb jellemzőit;

16. összehasonlítja a vízi és szárazföldi élőhelyek környezeti tényezőit;

17. felismeri és magyarázza az élőhely - életmód - testfelépítés összefüggéseit a vízi és vízparti életközösségek esetén;

18. példákkal bizonyítja, rendszerezi és következtetéseket von le a vízi élőlények környezethez történő alkalmazkodására vonatkozóan;

19. táplálékláncokat és ezekből táplálékhalózatot állít össze a megismert vízi és vízparti növény- és állatfajokból;

20. példákon keresztül bemutatja a vízhasznosítás és a vízszennyezés életközösségre gyakorolt hatásait;

21. tisztában van a vízi társulások természetvédelmi értékével, fontosnak tartja annak védelmét.

AZ EMBERI SZERVEZET EGÉSZSÉGES MŰKÖDÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. érti, hogy a szervezet rendszerként működik;

2. tisztában van a testi és lelki egészség védelmének fontosságával;

3. tisztában van az egészséges környezet és az egészségmegőrzés közti összefüggéssel;

4. felismeri és megnevezi az emberi test fő részeit, szerveit;

5. látja az összefüggéseket az egyes szervek működése között;

6. érti a kamaszkori testi és lelki változások folyamatát, élettani hátterét;

7. tisztában van az egészséges életmód alapelveivel, azokat igyekszik betartani.

AZ ÉLETTELEN KÖRNYEZET ELEMEL, ALAPVETŐ FOLYAMATAI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. összetett rendszerként értelmezi az egyes földi szférák működését;

2. ismeri a természeti erőforrások energiatermelésben betöltött szerepét;

3. tisztában van a természeti erők szerepével a felszínalakításban.

AZ ENERGIA FOGALMA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. csoportosítja az energiahordozókat különböző szempontok alapján;

2. példákat hoz a megújuló és a nem megújuló energiaforrások felhasználására;

3. megismeri az energiatermelés hatását a természetes és a mesterséges környezetre.

A FÖLD BELSŐ ÉS KÜLSŐ ERŐI ÉS FOLYAMATAI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megállapítja, összehasonlítja és csoportosítja néhány jellegzetes hazai kőzet egyszerűen vizsgálható tulajdonságait;

2. példákat hoz a kőzetek tulajdonságai és a felhasználásuk közötti összefüggésekre;

3. tisztában van azzal, hogy a talajpusztulás világméretű probléma;

4. ismer olyan módszereket, melyek a talajpusztulás ellen hatnak (tápanyag-visszapótlás, komposztkészítés, ökológiai kertművelés);
5. felismeri és összehasonlítja a gyűrődés, a vetődés, a földrengés és a vulkáni tevékenység hatásait;
6. magyarázza a felszín lejtése, a folyó vízhozama, munkavégző képessége és a felszínformálás közti összefüggéseket;
7. magyarázza az éghajlat és a folyók vízjárása közötti összefüggéseket;
8. megnevezi az éghajlat fő elemeit;
9. jellemezi és összehasonlítja az egyes éghajlati övezeteket (forró, mérsékelt, hideg);
10. értelmezi az évszakok változását;
11. értelmezi az időjárás-jelentést;
12. piktogramok alapján megfogalmazza a várható időjárást.

II.3.6.3. BIOLÓGIA

A) ALAPELVEK, CÉLOK

A nevelés-oktatás alapvető értékeinek közvetítése és az emberkép formálása a tantárgy kiemelt feladata. Erre jó lehetőséget biztosít az a tartalmi és készségfejlesztési kapcsolódás, ami a biológia és a testi-lelki egészségre nevelés, az önismeret, emberismeret, valamint a fenntarthatóság pedagógiája között fennáll. A korábbi évek tanulmányai után a tanulók részletesebben és elmélyültebben foglalkozhatnak az életjelenségek megértésével, az élőlények sokféleségével és az életközösségek működésével. Az emberi szervezetről szerzett ismeretek fejlesztik a tanulók testképét és önismeretét, hozzájárulnak az egészséges életvitel értékeinek felismeréséhez, az ezt segítő attitűdök és szokások kialakításához. Az életközösségek vizsgálata, folyamataik azonosítása összekötheti a múlt adatait a jelenben észlelhető változásokkal, amelyből előrejelzés tehető a várható jövővel kapcsolatban is. A fenntarthatóságot a biológiai rendszerekre vonatkoztatva vizsgálják a tanulók, összefüggéseket keresnek az emberi tevékenységgel, a gazdaság és társadalom működésével is. A tartalmi tudás építése kiegészül a természettudományos vizsgálati és gondolkodási módszerek elsajátításával, amely a mindennapi életben felmerülő problémák vizsgálatában is alkalmazható. A tudomány természetének és működésének megértése és begyakorlása aktív tanulási módszerekkel történik, amely a tanulók együttműködésére és kommunikációjára alapozódik. Az interaktív tanulás megnyitja a problémaazonosítástól a vizsgálatokon át a magyarázat kereséséig vezető megismerési utat, amelyen többféle nyomtatott és elektronikus információforrás felhasználásával, megfelelő támogatással, de önállóan, az egyéni érdeklődés és tanulási szükségletek figyelembevételével haladhatnak a tanulók. A mindenki által megszerezhető és alkalmazható természettudományos műveltség fejlesztése mellett fontos, hogy különféle tanulói utak nyuljanak az életpálya-építés, a szakirányú továbbtanulás felé is. Ezt szolgálhatja az MTMI alapismeretek beépítése a biológiatanulás folyamatába. A problémamegoldás, kreativitás és innovatív gondolkodás fejlesztésének feltétele a tanulók érdeklődésének fenntartása, az önálló ismeretszerzés képességének erősítése. A tanulás második, középiskolai szakaszában a tartalmi tudás elmélyítése és a további képességfejlesztés alapot ad a biológia szakirányú továbbtanulás felé vezető, fakultatív tanulás számára is. A biológia a 7-8. évfolyamon a helyi tantervben szabályozott módon, integrált természettudomány tantárgy részeként, annak biológia moduljaként is tanítható. Speciális esetben az integrált tanulásszervezésre a középiskolai szakaszban is lehetőség van.

A biológia tanulásának célja, hogy a tanuló:

1. ismerje a biológiai kutatások célját és módszereit: hipotézisalkotás, megfigyelés, kísérlettervezés és kivitelezés, adatelemzés és következtetés;
2. elemezzon megvalósult kutatásokat, kísérlet leírásokat, végezzen el egyszerűbb biológiai kísérleteket;
3. biológiai problémák vizsgálata során alkalmazza a következtetés, a korrelatív, analógias, statisztikus és rendszerszintű gondolkodás műveleteit, fejlessze és alkalmazza mérlegelő gondolkodását, kreativitását;

4. konkrét példák alapján ismerje meg az élettudományok különböző alkalmazási lehetőségeit, alkosson tényekre alapozott véleményt ezek társadalmi, etikai, gazdasági, technológiai és környezeti következményeiről;
5. tudjon biológiai vonatkozású információkat keresni, azok hitelességének, használhatóságának elemzéséhez széleskörűen tájékozódjon könyvtári és egyéb adatbázisok, nyomtatott és digitális források segítségével;
6. ismerje fel az élőlények sokféleségét, lássa, hogy közös leszármazás alapján hogyan sorolhatók csoportokba;
7. ismerje, és konkrét biológiai problémák magyarázatában alkalmazza az evolúció elméletét;
8. érdeklődjön az élő természet megismerése iránt, szerezen személyes élményeket a természetben, igyekezzen ezeket alkotó módon kifejezni;
9. vizsgáljon a környezetében előforduló életközösségeket, tapasztalatait használja fel a felépítésük és működésük megértésére, fogalmazzon meg javaslatot a védelmükre;
10. legyen tájékozott a természetvédelem fontosságával, módszereivel és törvényi szabályozásával kapcsolatban;
11. értelmezze átfogóan, a természet, a társadalom és a gazdaság területére kiterjedően a fenntarthatóság fogalmát, ismerje a fenntarthatóság gondolatára vezető tudományos tényeket, modelleket;
12. ismerje fel a földi életközösségek jövőjéért viselt felelősségét, a személyes cselekvés lehetőségét;
13. az emberi test felépítéséről és működéséről szerzett tudását használja fel a személyes és közösségi egészségmegőrzéssel kapcsolatos döntéseiben;
14. tájékozódjon és gondolkodjon saját testi-lelki egészségéről, tekintse azt olyan értéknek, amely megőrzéséért nap mint nap tennie kell;
15. ismerje saját testi-szellemi fejlődésének biológiai alapjait, a növekedéssel, a nemi éréssel járó változásokat, ismerje fel és fogadja el az ebben megfigyelhető egyéni különbségeket;
16. egészségértése és egészségműveltsége segítse az eligazodását az egészségügyi ellátorendszerben, valamint a betegség esetén szükséges tennivalók ellátásában;
17. élettani, egészségügyi ismeretei és gyakorlati felkészültsége alapján, szükség esetén tudjon elsősegélyt nyújtani.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői a 7-8. évfolyamon

A korábbi évek egységes szemléletét megőrizve, fokozatosan ki kell építeni a természeti jelenségek szaktudományos módszerekkel történő vizsgálatát lehetővé tevő tanuló kompetenciákat. Ezek a megfigyelések a mérés és a kísérletezés gyakorlati eszköztárát alkotják, valamint olyan gondolkodási műveletek, amelyek segítik a természettudományos modellek kialakítását. A természeti jelenségekkel kapcsolatban a tanuló kutatási kérdéseket, előfeltevéseket fogalmaz meg, néhányat ezek közül kísérletekkel is vizsgál. A természeti környezetben végzett vizsgálatok során méréseket végez, adatokat rögzít és értékel. Felkeresi a természettudományi bemutatóhelyeket, állat- és növénykerteket, nemzeti parkokat és természetvédelmi területeket, ismerkedik a mezőgazdasági technológiák biológiai alapjaival. Az élet biológiai értelmezését a mikroszkópos vizsgálatok során mélyíti el, megismerve a sejtek és szövetek szerveződési szintjét. Egyszerű élettani kísérletekkel vizsgálja az élet kémiai és fizikai alapjait, összefüggésbe hozza ezeket a szervezetszintű életfolyamatokkal. Tudását szövegek, grafikonok, táblázatok elemzésével bővíti, képessé válik az információk különféle formáinak átalakítására.

A képességek fejlesztése mellett a biológia tantárgy műveltségközvetítő szerepe részben a fogalmak és elméletek elsajátítását, részben a tudás működő rendszerre formálását jelenti. A tanuló az egyedi objektumok és jelenségek vizsgálata során alkalmazza és elmélyíti a már megismert fogalmakat, elméleteket. Tanulmányozza az élet folytonosságát, a fajok változását, melyet az evolúció elméletével hozhat összefüggésbe. Egyre teljesebb képe alakul ki az emberi szervrendszerekről, saját testéről. Megismeri a sejtalkotók felépítését és működését, a szervezetszintű folyamatokat a sejtek működésével is kapcsolatba hozza. Az élet folytonosságát az egyed szintjén is értelmezi, megérti a növekedés és a fejlődés jellegzetességeit. Tudatosan benne az egészség megőrzésének fontossága, megismeri az ehhez szükséges életvitel elemeit, megérti az orvosi, szűrővizsgálatok és védőoltások lényegét, fontosságát.

Az aktív és interaktív tanulási helyzetek a tanuló személyiségét is fejlesztik. A kérdések felvetése és a válaszok keresése másokkal együttműködve történik, ekkor a kommunikációs készségek is fejlődnek. A tanuló megfelelő tanári támogatással, de növekvő önállósággal dolgozhat, lehetőséget kap kreatív ötletek megfogalmazására vagy a mérlegelő gondolkodás gyakorlására. Megtanul egy feladat megoldása érdekében hatékonyan együttműködni társaival, a viták és megbeszélések során tudományosan megalapozott érveket fogalmaz meg. Konkrét példák alapján felismeri a tudomány bizonyítékokra alapozott működését, valamint az elméletek adott korra és tudásszintre vonatkozó érvényességét.

A biológia a 7-8. évfolyamon önálló tantárgyként, vagy a helyi tantervben szabályozott módon, integrált természettudomány tantárgy részeként, annak biológia moduljaként is tanítható.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői a 9-10. évfolyamon

A középiskola első éveiben a tanuló mélyebben megismeri a biológia tudományának működését, a problémák vizsgálatára kísérleteket végez, esetenként tervez. Megismeri a változók típusait, a beállításuk módját, a tudományosság kritériumait. Meglévő tudása és új információk keresése által képessé válik hipotézisei megfogalmazására, amelyet a kísérleti eredmények alapján bizonyít vagy cáfol. Csoportos tanulási helyzetekben megosztja társaival eredményeit és elképzeléseit, a felelősségteljes döntési helyzetekben és vitákban koherens és tudományosan megalapozott érvekkel támasztja alá véleményét. Az életközösségeket a természetben is vizsgálja, képes hosszabb, projektalapú tanulási feladatok elvégzésére. A megfigyelésekből és mérésekből kapott információkat szövegesen, adatbázisokban és képek, videók formájában is rögzíti, ezek alapján következtetéseket, magyarázatokat fogalmaz meg. Az életfolyamatok megértésének új szintjét jelentik a korszerű molekuláris biológiai ismeretek, amelyek elmélyítik a sejtekről tanultakat és elvezetnek a modern biológiai témák felé. A tanuló felvet és társaival megbeszél olyan, a biológia technológiai alkalmazásával összefüggő kérdéseket, mint például a géntechnológia, a klónozás vagy az őssejtek gyógyászati célú alkalmazása. Megismerkedik a biológiai adatbázisokkal, a biológiai hálózatok törvényszerűségeivel, a hálózatelmélet adta kutatási lehetőségekkel és eredményekkel. Az élet szerveződésével és jövőjével kapcsolatos kép teljessége a bioszféra szintű folyamatok tanulmányozásával rajzolódik ki. A történeti előzményeket a biológiai evolúció modellje alapján értelmezi, a jelen globális problémáit összefüggésbe hozza az emberi tevékenységgel is. A cselekvési lehetőségek számbavételével formálódik a tanuló természeti örökségünkért, a Föld jövőjéért érzett felelős attitűdje is. Ebben a tanulási szakaszban ágazódik el a természettudományos műveltség építése és a természettudományos életpályákra való felkészítés. A továbbtanulásra vállalkozók számára ez a korábban megismert témák elmélyítését, a fogalmak és elméletek tudományos igényű rendszerezését jelenti, és a modern biológia tanulására is több lehetőségük nyílik. Olyan témakörök kerülnek feldolgozásra, amelyek a mindennapi élet kontextusaihoz kapcsolódnak és több tudományterületről elsajátított tudás alkalmazását teszik lehetővé. Speciális esetben, a helyi tanterv által szabályozott módon a biológia más természettudományos tantárgyakkal integrált tanulására is lehetőség van.

B) FŐ TÉMAKÖRÖK

FŐ TÉMAKÖRÖK A 7-8. ÉVFOLYAMON

1. A biológia tudományának céljai és vizsgálati módszerei
2. Az élet kialakulása és szerveződése
3. Az élet formái, működése és fejlődése
4. Életközösségek vizsgálata
5. Az élővilág és az ember kapcsolata
6. A fenntarthatóság fogalma, biológiai összefüggései
7. Az emberi szervezet felépítése, működése
8. Életmód és egészség

FŐ TÉMAKÖRÖK A 9-10. ÉVFOLYAMON

- 1. A biológia kutatási céljai és módszerei**
- 2. Az élet eredete és szerveződése**
- 3. Az életközösségek jellemzői és típusai**
- 4. Öröklődés és evolúció**
- 5. A biotechnológia módszerei és alkalmazása**
- 6. Az ember szervezete és egészsége**
- 7. A bioszféra egyensúlya, fenntarthatóság**

C) TANULÁSI EREDMÉNYEK

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) A 7-8. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

- 1. megkülönbözteti a természettudományosan vizsgálható és nem vizsgálható problémákat, ismeri és megfelelő támogatás mellett alkalmazza a megfigyelés, mérés, kísérletezés módszereit;**
- 2. a biológiai problémák vizsgálata során keresi a kapcsolatot az okok és okozatok, az egyedi jelenségek és az általános törvényszerűségek között;**
- 3. felismeri és a biológiai jelenségek vizsgálata során figyelembe veszi az élő rendszerek egymásba épülő szerveződési szintjeit;**
- 4. lényegi biológiai jellemzőik alapján megkülönbözteti az élővilág főbb csoportjait, a mikrobákat, növényeket és állatokat, tényekre alapozottan magyarázza a közöttük fennálló kapcsolatokat;**
- 5. felismeri és példákkal bizonyítja az élőlények és környezetük közötti kölcsönhatásokat, az alkalmazkodás evolúciós jelentőségét;**
- 6. több szempont figyelembevételével elemzi a környezet- és természetvédelmi problémákat, felismeri a védelemre szoruló élő természeti értékeket, ismeri az ezt szolgáló törvényi háttérrel és a közösségi cselekvési lehetőségeket;**
- 7. életmódját az egészségmegőrzés szempontjait figyelembe véve, tudatosabban alakítja.**

A BIOLÓGIA TUDOMÁNYA

A BIOLÓGIA KUTATÁSI CÉLJAI ÉS MÓDSZEREI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

- 1. ismeri a biológia tudományának kutatási céljait, elismeri a tudósok munkáját és felelősségét, képes alkot a biológia fejlődéséről, érti a jelenkori kutatások jelentőségét;**
- 2. érti és példákkal igazolja, hogy a tudományos elképzelések az adott kor tudásán és világképén nyugszanak, fejlődésük és cseréjük a megismerési folyamat természetes jellemzője.**

A BIOLÓGIA TANULÁSÁHOZ SZÜKSÉGES KÉSZSÉGEK, KÉPESSÉGEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

- 1. a biológiai jelenségekkel kapcsolatban kérdéseket, előfeltevéseket fogalmaz meg, tudja, hogy ezek akkor vizsgálhatók tudományosan, ha lehetőség van a bizonyításra vagy cáfolatra;**

2. útmutató alapján, másokkal együttműködve kísérleteket hajt végre, azonosítja és beállítja a kísérleti változókat, a kapott adatok alapján következtetéseket fogalmaz meg;
3. tisztában van a mérhetőség jelentőségével, törekszik az elérhető legnagyobb pontosságra, de tisztában van ennek korlátaival is;
4. alapfokon alkalmazza a rendszerszintű gondolkodás műveleteit, azonosítani tudja egy biológiai rendszer részeit, kapcsolatait és funkcióit, érti a csoportképzés jelentőségét, a tanult csoportokba besorolást végez;
5. digitális eszközökkel képeket, videókat, adatokat rögzít, keres és értelmez, kritikus és etikus módon használ fel, alkotásokat készít;
6. megkülönbözteti a bulvár, a népszerűsítő és a tudományos típusú közléseket, médiatermékeket, törekszik a megtévesztés, az áltudományosság leleplezésére;
7. biológiai rendszerekkel, jelenségekkel kapcsolatos képi információkat szóban vagy írásban értelmez, alkalmazza a vizualizálás, az ábrákban való összefoglalás módszerét;
8. a vizsgált biológiai jelenségekkel kapcsolatos megfigyeléseit, következtetéseit és érveit érthetően és pontosan fogalmazza meg, ezeket szükség esetén rajzokkal, fotókkal, videókkal egészíti ki;
9. természetvédelmi, bioetikai, egészségműveltségi témákban tényekre alapozottan érvel, vitákban többféle nézőpontot is figyelembe vesz;
10. önállóan vagy másokkal együttműködve kivitelez tanulási projekteket.

AZ ÉLŐVILÁG FEJLŐDÉSE ÉS SZERVEZŐDÉSE AZ ÉLET LEGEGYSZERŰBB FORMÁI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. tényekre alapozott érveket fogalmaz meg a baktériumok jelentőségével kapcsolatban, értékeli egészségügyi, környezeti és biotechnológiai jelentőségüket;
2. vázlatrajz, fotó vagy mikroszkópos megfigyelés alapján felismeri és megnevezi a sejtmagvas sejttípus legfontosabb alkotórészeit, megfogalmazza a sejtekben zajló életfolyamatok lényegi jellemzőit;
3. képek, videók és mikroszkópos megfigyelések alapján összehasonlítja a növényi és az állati sejtek felépítését és működését, példák alapján értelmezi az egysejtű életmód jellegzetességeit.

AZ ÉLŐVILÁG FEJLŐDÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a biológiai problémák vizsgálatában figyelembe veszi az evolúciós fejlődés szempontjait, a földtörténeti időskálán el tudja helyezni ennek mérföldköveit;
2. értelmezi a rátermettséget és a természetes szelekció fogalmát, tudja, hogy azt a véletlenszerű események és az önszerveződés is befolyásolhatja.

AZ ÉLŐVILÁG ORSZÁGAI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. alaktani jellemzők összehasonlítása alapján felismer néhány fontosabb növény- és állatcsoportot, ezekbe besorolást végez;

2. konkrét példák vizsgálata alapján összehasonlítja a gombák, a növények és az állatok testfelépítését, életműködéseit és életmódját, ennek alapján érvel az önálló rendszertani csoportba sorolásuk mellett.

KÖRNYEZET ÉS ÉLŐVILÁG KAPCSOLATA, FENNTARTHATÓSÁG BOLYGÓNK ÉLŐVILAGA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. alapfokon ismeri a földrészek, óceánok legjellegzetesebb növény és állatfajait;
2. a földrészek természetes növényzetét ábrázoló tematikus térképek, fényképek, ábrák segítségével azonosítja bolygónk biomjait;
3. néhány jellegzetes faj példáján keresztül felismeri a kontinensek éghajlati övezetei, kialakult talajtípusai és az ott élő növényvilág közötti kapcsolatokat;
4. néhány jellegzetes faj példáján keresztül felismeri a kontinensek jellegzetes növényei és az ott élő állatvilág közötti kapcsolatot;
5. néhány tengeri növény és állatfaj megismerése során felismeri, hogy bolygónk legnagyobb életközössége a világtengerekben él.

ÉLETKÖZÖSSÉGEK VIZSGÁLATA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. másokkal együttműködve vizsgál környezetében található életközösségeket, az elkészített rajzok, fotók, videók és adatok alapján elemzi az élettelen környezeti tényezők és az élőlények közötti kapcsolatokat;
2. leírások, fotók, ábrák, filmek alapján értelmezi és bemutatja az élőlények környezethez való alkalmazkodásának jellegzetes módjait és példáit;
3. leírások, filmek és saját megfigyelései alapján elemzi az állatok viselkedésének alaptípusait, ezek lényegi jellemzőit konkrét példák alapján bemutatja;
4. esetleírások, filmek és saját megfigyelései alapján felismeri az adott életközösségek biológiai értékeit, értékeli a lakókörnyezetében található életközösségek környezeti állapot és életminőség-javító hatását;
5. érti és elfogadja, hogy az élő természet rendelkezik olyan értékekkel, amelyeket törvényi eszközökkel is védeni kell, ismeri ennek formáit, felhívja a figyelmet az általa észlelt természetkárosításra;
6. az életformák sokféleségét megőrzendő értéként kezeli, felismeri a benne rejlő esztétikai szépséget, érvel a biológiai sokféleség veszélyeztetése ellen;
7. tájékozódik a környezetében található védett fajokról, életközösségekről, ezek eszmei értékéről és biológiai jelentőségéről, ismeri a hazai nemzeti parkok számát, területi elhelyezkedését, bemutatja védendő életközösségeik alapvető jellemzőit;
8. kritikusan és önkritikusan értékeli az emberi tevékenység természeti környezetre gyakorolt hatását, életvitelében tudatosan követi a természet- és környezetvédelem szempontjait;
9. egységben látja az életközösségek múltbeli, jelenkori és várható jövőbeli állapotát, azok jövőbeli állapotára valószínűségi előrejelzést fogalmaz meg, felismeri és vállalja a jövőjük iránti egyéni és közösségi felelősséget;

10. ismeri a növények gondozásának biológiai alapjait, több szempontot is figyelembe véve értékeli a növények, a növénytermesztés élelmezési, ipari és környezeti jelentőségét;

11. kritikusan vizsgálja a haszonállatok tartási módjai és a fajra jellemző igények közötti ellentmondásokat, ismeri és érti a nagyüzemi technológiák és a humánus állattartási módok közötti különbségeket.

AZ EMBER SZERVEZETE, AZ EGÉSZSÉGES ÉLETMÓD SZERVRENDSZEREK ÉS SZERVEK FELEPÍTÉSE ÉS MŰKÖDÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri és megfelelő szempontok szerint értékeli az emberi szervezet állapotát, folyamatait jellemző fontosabb adatokat, azokat összefüggésbe hozza a testi és lelki állapotával, egészségével;

2. kiegyensúlyozott saját testképpel rendelkezik, amely figyelembe veszi az egyéni adottságokat, a nem és a korosztály fejlődési jellegzetességeit, valamint ezek sokféleségét;

3. az emberi test megfigyelése alapján azonosítja a főbb testtájakat és testrészeket, elemzi ezek arányait és szimmetria viszonyait;

4. felismeri az emberi bőr, a csontváz és vázizomzat főbb elemeit, ezek kapcsolódási módjait, értelmezi a mozgási szervrendszer felepitése és az ember mozgásképessége közötti összefüggéseket;

5. felismeri a gyakorolt sportok testi és lelki fejlesztő hatását és a velük járó terheléseket, baleseti veszélyeket, tanácsokat fogalmaz meg ezek elkerülésére;

6. szövegek, ábrák, folyamatvázlatok, videók és szimulációk alapján azonosítja a táplálkozási-, keringési-, légzési-, kiválasztási szervrendszerek alapvető biológiai funkcióit, az életfolyamatok lépéseit;

7. ábrák, makettek alapján felismeri az ember ideg- és hormonrendszerének fontosabb szerveit, folyamatvázlatok, videók és szimulációk alapján azonosítja az alapvető biológiai funkcióit, értelmezi a szabályozás elvét;

8. felismeri, hogy az immunrendszer is információkat dolgoz fel, azonosítja a rendszer főbb szerveit, sejtes elemeit és kémiai összetevőit;

9. azonosítja az emberi egyedfejlődés főbb szakaszait, bemutatja az emberi nemek testi különbözőségének kialakulását, tisztában van a felelős szexuális magatartás ismérveivel, értékeli a szexualitás egyéni életviteli és párkapcsolati jelentőségét.

EGÉSZSÉGMEGŐRZÉS, ELSŐSEGÉLY

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. az egészséggel, életmóddal foglalkozó weboldalak, tematikus média források információit kritikusan elemzi, igyekszik tudományos bizonyítékokra alapozott híreket, érveket és tanácsokat elfogadni;

2. az egészséget személyes és közösségi értéként értelmezi, érdeklődik az egészségmegőrzéssel kapcsolatos információk iránt, mérlegeli azok tudományos hitelességét, kritikusan kezeli a gyógyszerekkel, gyógyászattal kapcsolatos reklámokat;

3. értékeli a személyi és környezeti higiénia egészségmegőrzéssel kapcsolatos jelentőségét, ennek alapelveit személyes környezetében is igyekszik alkalmazni;

4. ismeri a kórokozó, a fertőzés és a járvány fogalmait, megkülönbözteti a vírusos és bakteriális fertőző betegségeket, felismeri az antibiotikumok helyes használatának fontosságát;
5. ismeri a szív- és érrendszeri betegségek kockázati tényezőit, igyekszik tudatosan alakítani étkezési szokásait, törekszik az életmódjának megfelelő energia- és tápanyagbevitelre, a normál testsúly megőrzésére;
6. tudja, hogy a daganatos betegségek kialakulását az életmód és a környezet is befolyásolja, és hogy gyógyításuk esélyét a korai felismerés nagymértékben növeli;
7. érti az orvosi diagnosztikai eljárások célját, ismeri ennek elvét és főbb módszereit, értékeli a megfelelő diagnózis felállításának jelentőségét;
8. felméri a baleseti sérülések kockázatait, igyekszik ezeket elkerülni, a bekövetkezett balesetek esetében felismeri a sérülés, vérzés vagy mérgezés jeleit, ezekről megfelelő beszámolót tud adni;
9. a bekövetkezett balesetet, rosszullétet felismeri, segítséget (szükség esetén mentőt) tud hívni, valamint a tőle elvárható módon (életkori sajátosságainak megfelelően) elsősegélyt tud nyújtani;
10. tudja alkalmazni az alapszintű újraélesztést mellkas kompressziók és lélegeztetés (CPR) kivitelezésével, felismeri ennek szükségességét és vállalja a beavatkozást;
11. tényekkel igazolja a testi és lelki egészség közötti kapcsolatot, tud ennek egyéni és társadalmi összefüggéseiről, érvel az egészségkarosító szokások és függőségek ellen.

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI ÉREDMÉNYEK (ÁLTALANOS KÖVETELMÉNYEK) A 9-10. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a mindennapi élettel összefüggő problémák megoldásában alkalmazza a természettudományos gondolkodás műveleteit, rendelkezik a biológiai problémák vizsgálatához szükséges gyakorlati készségekkel;
2. az élő rendszerek belső működése és környezettel való kapcsolataik elemzésében alkalmazza a rendszerszintű gondolkodás műveleteit;
3. életközösségek vizsgálata alapján értelmezi a környezet és az élőlények felépítése és működése közötti összefüggést, érti az ökológiai egyensúly jelentőségét, érvel a biológiai sokféleség megőrzése mellett;
4. az emberi test és pszichikum felépítéséről és működéséről szerzett ismereteit önismeretének fejlesztésében, egészséges életvitelének kialakításában alkalmazza;
5. felismeri a helyi és a globális környezeti problémák összefüggését, érvel a Föld és a Kárpát-medence természeti értékeinek védelme mellett, döntéseket hoz és cselekszik a fenntarthatóság érdekében.

A BIOLÓGIA TUDOMÁNYA ÉS TANULÁSA
KUTATÁSI CÉLOK, TÁRSADALMI, TECHNOLÓGIAI JELENTŐSÉG
A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a biológiai kutatások alapvető céljait, legfontosabb területeit, értékeli az élet megértésében, az élővilág megismerésében és megóvásában játszott szerepét;
2. példákkal igazolja a biológiai ismereteknek a világképünk és a technológia fejlődésében betöltött szerepét, gazdasági és társadalmi jelentőségét.

KUTATÁSI ÉS GONDOLKODÁSI KÉSZSÉGEK, ESZKÖZÖK ÉS MÓDSZEREK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. az élő rendszerek vizsgálata során felismeri az analógiákat, korrelációkat, alkalmazza a statisztikus és a rendszerszintű gondolkodás műveleteit, kritikusan és kreatívan mérlegeli a lehetőségeket, bizonyítékokra alapozva érvel, több szempontot is figyelembe vesz;
2. a vizsgált biológiai jelenségek magyarázatára előfeltevést fogalmaz meg, ennek bizonyítására vagy cáfolatára kísérletet tervez és kivitelez, azonosítja és beállítja a kísérleti változókat, megfigyeléseket és méréseket végez;
3. biológiai vonatkozású adatokat elemez, megfelelő formába rendez, ábrázol, ezek alapján előrejelzéseket, következtetéseket fogalmaz meg, a már ábrázolt adatokat értelmezi;
4. egyénileg és másokkal együttműködve célszerűen és biztonságosan alkalmaz biológiai vizsgálati módszereket, ismeri a fénymikroszkóp működésének alapelvét, képes azt használni;
5. érti a biológia molekuláris szintű vizsgálati módszereinek elméleti alapjait és felhasználási lehetőségeit, értékeli a biológiai kutatásokból származó nagy mennyiségű adat feldolgozásának jelentőségét.

DIGITÁLIS KOMPETENCIA, KOMMUNIKÁCIÓ ÉS EGYÜTTMŰKÖDÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a biológiai jelenségek vizsgálata során digitális szöveget, képet, videót keres, értelmez és felhasznál, vizsgálja azok megbízhatóságát, jogszerű és etikus felhasználhatóságát;
2. biológiai vizsgálatok során elvégzi az adatrögzítés és -rendezés műveleteit, ennek alapján tényekkel alátámasztott következtetéseket von le;
3. ismeri a tudományos közlések lényegi jellemzőit;
4. tájékozódik a biotechnológia és a bioetika kérdéseiben, ezekről folyó vitákban tudományosan megalapozott érveket alkot;
5. a valós és virtuális tanulási közösségekben, másokkal együttműködve megtervez és kivitelez biológiai vizsgálatokat, projekteket.

AZ ÉLŐ RENDSZEREK SZERVEZŐDÉSE

AZ ÉLŐVILÁG EGYSÉGE, A FELÉPÍTÉS ÉS MŰKÖDÉS ALAPELVEI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. tudja a biológiai problémákat és magyarázatokat a megfelelő szinttel összefüggésben értelmezni;
2. tényekkel bizonyítja az élőlények elemi összetételének hasonlóságát, a biogén elemek, a víz, az ATP és a makromolekulák élő szervezetekben betöltött alapvető szerepét;

3. megérti, miért és hogyan mehetnek végbe viszonylag alacsony hőmérsékleten, nagy sebességgel kémiai reakciók a sejtekben, vizsgálja az enzimműködést befolyásoló tényezőket;
4. értékeli és példákkal igazolja a különféle szintű biológiai szabályozás szerepét az élő rendszerek normál működési állapotának fenntartásában;
5. magyarázza, hogy a sejt az élő szervezetek szerkezeti és működési egysége;
6. ábrák, animációk alapján értelmezi, és biológiai tényekkel alátámasztja, hogy a vírusok az élő és élettelen határán állnak.

A SEJT ÉS A GENOM SZERVEZŐDÉSE ÉS MŰKÖDÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a felépítés és működés összehasonlítása alapján bemutatja a sejt szerződés kétféle formájának közös jellemzőit és alapvető különbségeit, értékeli ezek jelentőségét;
2. tényekkel igazolja a baktériumok anyagcsere sokfélesége, gyors szaporodása és alkalmazkodóképessége közötti összefüggést;
3. felismeri az összetett sejttípus mikroszkóppal megfigyelhető sejtalkotóit, magyarázza a sejt anyagcsere-folyamatainak lényegét;
4. ismeri az örökítőanyag többszintű szerveződését, képek, animációk alapján értelmezi a sejtekben zajló biológiai információ tárolásának, átírásának és kifejeződésének folyamatait;
5. tudja, hogy a sejtekben és a sejtek között bonyolult jelforgalmi hálózatok működnek, amelyek befolyásolják a génműködést, és felelősek lehetnek a normál és a kóros működésért is;
6. összehasonlítja a sejtosztódás típusait, megfogalmazza ezek biológiai szerepét, megérti, hogy a soksejtű szervezetek a megtermékenyített petesejt és utódsejtjei meghatározott számú osztódásával és differenciálódásával alakulnak ki;
7. felismeri az összefüggést a rák kialakulása és a sejtciklus zavarai között, megérti, hogy mit tesz a sejt és a szervezet a daganatok kialakulásának megelőzéseért.

A SEJT ÉS A MAGASABB SZERVEZŐDÉSI SZINTEK KAPCSOLATA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri az őssejt fogalmát, különféle típusait és azok jellemzőit, különbséget tesz őssejt és daganatsejt között;
2. fénymikroszkópban, ábrán vagy foton felismeri és jellemzi a főbb állati és növényi szövettípusokat, elemzi, hogy milyen funkciók hatékony elvégzésére specializálódtak;
3. ismeri és példákkal bizonyítja az élőlények szén- és energiaforrásainak különféle lehetőségeit, az anyagcseretípusok közötti különbséget;
4. vázlatrajzok, folyamatábrák és animációk alapján azonosítja a fotoszintézis és a sejtlegzés fő szakaszainak sejtben belüli helyét és struktúráit, a fontosabb anyagokat és az energiaátalakítás jellemzőit;
5. a sejtszintű anyagcsere folyamatok alapján magyarázza a növények és állatok közötti ökológiai szintű kapcsolatot, a termelő és fogyasztó szervezetek közötti anyagforgalmat.

AZ ÉLŐVILÁG FEJLŐDÉSE, BIOLÓGIAI EVOLÚCIÓ

AZ ÉLET EREDETE ÉS FELTÉTELEI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a földi élet keletkezését biológiai kísérletek és elméletek alapján magyarázza;
2. érti és tényekkel igazolja az ősbaktériumok különleges élőhelyeken való életképességét;
3. biológiai és csillagászati tények alapján mérlegeli a Földön kívüli élet valószínűsíthető feltételeit és lehetőségeit.

A VÁLTOZÉKONYSÁG MOLEKULÁRIS ALAPJAI, EGYEDSZINTŰ ÖRÖKLŐDÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri az örökítőanyag bázissorrendjének vagy bázisainak megváltozásához vezető folyamatokat, konkrét esetekben azonosítja ezek következményeit;
2. a géntechnológia céljának és módszertani alapjainak ismeretében, kritikai szemlélettel elemzi a genetikai módosítások előnyeit és kockázatait;
3. érti az örökítőanyagban tárolt információ és a kifejeződő tulajdonságok közötti összefüggést, megkülönbözteti a genotípust és a fenotípust;
4. megérti a genetikai információ nemzedékek közötti átadásának törvényszerűségeit, ezeket konkrét esetek elemzésében alkalmazza;
5. felismeri a kapcsolatot az életmód és a gének kifejeződése között, érti, hogy a sejt és az egész szervezet jellemzőinek kialakításában és fenntartásában kiemelt szerepe van a környezet általi génaktivitás-változásoknak.

A BIOLÓGIAI EVOLÚCIÓ, ADAPTÍV ÉS NEM ADAPTÍV FOLYAMATOK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megérti a természetes változatosság szerveződését, az evolúciós változások eredetét és elterjedését magyarázó elemi folyamatokat, felismer és magyaráz mikro- és makroszintű evolúciós jelenségeket;
2. példákkal igazolja, hogy a szelekció a különböző szerveződési szinteken értelmezhető tulajdonságokon keresztül egyidejűleg hat;
3. példákkal mutatja be az élővilág főbb csoportjainak evolúciós újításait, magyarázza, hogy ezek hogyan segítettek elő az adott élőlénycsoport elterjedését;
4. érti és elfogadja, hogy a mai emberek egy fajhoz tartoznak, és az evolúció során kialakult nagyrasszok értékükben nem különböznek, a biológiai és kulturális örökségük az emberiség közös kincse;
5. morfológiai, molekuláris biológiai adatok alapján egyszerű származástani kapcsolatokat elemez, törzsfát készít;
6. ismeri az evolúció befolyásolásának lehetséges módjait (például mesterséges szelekció, fajtanemesítés, géntechnológia), értékeli ezek előnyeit és esetleges hátrányait.

AZ EMBER SZERVEZETE ÉS EGÉSZSÉGE

AZ EMBERI SZERVEZET ANATÓMIÁJA, ÉLETTANA ÉS EGÉSZSÉGVÉDELME

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megérti a környezeti állapot és az ember egészsége közötti összefüggéseket, azonosítja az ember egészségét veszélyeztető tényezőket, felismeri a megelőzés lehetőségeit, érvényesíti az elővigyázatosság elvét;
2. elemzi az ember mozgásképségének biokémiai, szövettani és biomechanikai alapjait, ezeket összefüggésbe hozza a mindennapi élet, a sport és a munka mozgásformáival, értékeli a rendszeres testmozgás szerepét egészségének megőrzésében;
3. az emberi test kültakarójának, váz- és izomrendszerének elemzése alapján magyarázza az ember testképének, testalkatának és mozgásképségének biológiai alapjait;
4. a táplálkozás-, a légzés-, a keringés- és a kiválasztás szervrendszerének elemzése alapján magyarázza az emberi szervezet anyag- és energiaforgalmi működésének biológiai alapjait;
5. az ideg-, hormon- és immunrendszer elemzése alapján magyarázza az emberi szervezet információs rendszerének biológiai alapjait;
6. felsorolja az emberi egyedfejlődés főbb szakaszait, magyarázza hogyan és miért változik a szervezetünk az életkor előrehaladásával, értékeli a fejlődési szakaszok egészségvédelmi szempontjait, önmagát is elhelyezve ebben a rendszerben.

AZ EMBERI NEMEK ÉS A SZAPORODÁS BIOLÓGIAI ALAPJAI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a férfi és a női nemi szervek felépítését és működését, a másodlagos nemi jellegeket és azok kialakulási folyamatát, ismereteit összekapcsolja a szaporító szervrendszer egészségtanával;
2. biológiai ismereteit is figyelembe véve értékeli az emberi szexualitás párkapcsolattal és a tudatos családtervezéssel összefüggő jelentőségét;
3. megérti a fogamzásgátlók hatékonyságáról szóló információkat, a személyre szabott, orvosilag ellenőrzött fogamzásgátlás fontosságát;
4. ismeri a fogamzás feltételeit, a terhesség jeleit, bemutatja a magzat fejlődésének szakaszait, értékeli a terhesség alatti egészséges életmód jelentőségét.

A LELKI EGYENSÚLY ÉS A TESTI ÁLLAPOT ÖSSZEFÜGGÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a biológiai működések alapján magyarázza a stressz fogalmát, felismeri a tartós stressz egészségre gyakorolt káros hatásait, igyekszik azt elkerülni, csökkenteni;
2. ismeri a gondolkodási folyamatokat és az érzelmi és motivációs működéseket meghatározó tényezőket, értékeli az érzelmi és az értelmi fejlődés kapcsolatát;
3. ismeri a mentális egészség jellemzőit, megérti annak feltételeit, ezek alapján megtervezi az egészségmegőrző magatartáshoz szükséges életviteli elemeket;
4. megérti az idegsejtek közötti jelátviteli folyamatokat, és kapcsolatba hozza azokat a tanulás és emlékezés folyamataival, a drogok hatásmechanizmusával;
5. az agy felépítése és funkciója alapján magyarázza az információk feldolgozásával, a tanulással összefüggő folyamatokat, értékeli a tanulási képesség jelentőségét az egyén és a közösség szempontjából;

6. biológiai folyamatok alapján magyarázza a függőség kialakulását, felismeri a függőségekre vezető tényezőket, ezek kockázatait és következményeit.

AZ EGÉSZSÉGÜGYI RENDSZER ISMERETE, ELSŐSEGÉLYNYÚJTÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri az orvosi diagnosztika, a szűrővizsgálatok és védőoltások célját, lényegét, értékeli ezek szerepét a betegségek megelőzésében és a gyógyulásban;

2. megkülönbözteti a házi- és a szakorvosi ellátás funkcióit, ismeri az orvoshoz fordulás módját, tisztában van a kórházi ellátás indokaival, jellemzőivel;

3. ismeri a leggyakoribb fertőző betegségek kiváltó okait, ismeri a fertőzések elkerülésének lehetőségeit és a járványok elleni védekezés módjait;

4. ismeri a leggyakoribb népbetegségek (pl. szívinfarktus, stroke, cukorbetegség, allergia, asztma) kockázati tényezőit, felismeri ezek kezdeti tüneteit;

5. képes a bekövetkezett balesetet, rosszullétet felismerni;

6. képes a sérült vagy beteg személy ellátását a rendelkezésre álló eszközökkel (vagy eszköz nélkül) megkezdeni, segítséget (szükség esetén mentőt) hívni;

7. szükség esetén alkalmazza a felnőtt alapszintű újraélesztés műveleteit (CPR), képes a félautomata defibrillátort alkalmazni.

KÖRNYEZET ÉS ÉLŐVILÁG KAPCSOLATA

AZ ÉLŐHELYEK JELLEMZŐI, A POPULÁCIÓK KÖZÖTTI KAPCSOLATOK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. példákkal mutatja be a fontosabb hazai szárazföldi és vizes életközösségek típusait, azok jellemzőit és előfordulásait;

2. megfigyelések, leírások és videók alapján azonosítja a populációk közötti kölcsönhatások típusait, az ezzel összefüggő etológiai jellemzőket, bemutatja ezek jellegét, jelentőségét;

3. érti az ökológiai mutatókkal, bioindikációs vizsgálatokkal megvalósuló környezeti állapotelemzések céljait, adott esetben alkalmazza azok módszereit;

4. ismeri a levegő-, a víz- és a talajszennyezés forrásait, a szennyező anyagok típusait és példáit, konkrét esetek alapján elemzi az életközösségekre gyakorolt hatásukat.

AZ ÉLŐHELYI KÖRNYEZETHEZ VALÓ ALKALMAZKODÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. felismeri és példákkal igazolja az állatok viselkedésének a környezethez való alkalmazkodásban játszott szerepét;

2. felismeri a természetes élőhelyeket veszélyeztető tényezőket, kifejti álláspontját az élőhelyvédelem szükségességéről, egyéni és társadalmi megvalósításának lehetőségeiről.

AZ ÉLETKÖZÖSSÉGEK BIOLÓGIAI SOKFÉLESÉGE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. érti a biológiai sokféleség fogalmát, ismer a meghatározásra alkalmas módszereket, értékeli a bioszféra stabilitásának megőrzésében játszott szerepét;
2. érti az ökológiai egyensúly fogalmát, értékeli a jelentőségét, példákkal igazolja az egyensúly felborulásának lehetséges következményeit;
3. érti az ökológiai rendszerek működése és a biológiai sokféleség közötti kapcsolatot, konkrét életközösségek vizsgálata alapján táplálkozási piramist, hálózatot elemez.

A FENNTARTHATÓSÁG ELVE, SZEMPONTJAI AZ EMBERI TEVÉKENYSÉG HATÁSA A BIOSZFÉRÁRA A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. konkrét példák alapján vizsgálja a bioszférában végbemenő folyamatokat, elemzi ezek idő- és térbeli viszonyait, azonosítja az emberi tevékenységgel való összefüggésüket;
2. a kutatások adatai és előrejelzései alapján értelmezi a globális éghajlatváltozás élővilágra gyakorolt helyi és bioszféra szintű következményeit;
3. példák alapján elemzi a levegő-, a víz- és a talajszennyeződés, az ipari és természeti katasztrófák okait és ezek következményeit, az emberi tevékenységnek az élőhelyek változásához vezető hatását, ennek alapján magyarázza egyes fajok veszélyeztetettségét.

A FENNTARTHATÓ ÉLETVITEL, TECHNOLÓGIA ÉS GAZDÁLKODÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. érti és elfogadja, hogy a jövőbeli folyamatokat a jelen cselekvései alakítják, tudja, hogy a folyamatok tervezése, előrejelzése számítógépes modellek alapján lehetséges;
2. értékeli a környezet- és természetvédelem fontosságát, megérti a nemzetközi összefogások és a hazai törekvések jelentőségét, döntéshozatalai során saját személyes érdekein túl a természeti értékeket és egészség-megőrzési szempontokat is mérlegeli;
3. történeti adatok és jelenkori esettanulmányok alapján értékeli a mezőgazdaság, erdő- és vadgazdaság, valamint a halászat természetes életközösségekre gyakorolt hatását, példák alapján bemutatja az ökológiai szempontú, fenntartható gazdálkodás technológiai lehetőségeit;
4. megérti a biotechnológiai eljárások és a bionika eredményeinek alkalmazási lehetőségeit, értékeli az információs technológiák alkalmazásának orvosi, biológiai jelentőségét.

A FÖLD ÉS A KÁRPÁT-MEDENCE ÉRTÉKEI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. érvel a Föld, mint élő bolygó egyedisége mellett, tényekre alapozottan és kritikusan értékeli a természeti okokból és az emberi hatásokra bekövetkező változásokat;
2. ismeri a Kárpát-medence élővilágának sajátosságait, megőrzendő értékeit, ezeket összekapcsolja a hazai nemzeti parkok tevékenységével.

II.3.6.4. FIZIKA

A) ALAPELVEK, CÉLOK

A természettudományok, és így a fizika az emberi megismerés fontos és hatékony eszközei. A természet alaptörvényeinek feltárása, azok alkalmazása világunk jobb megértése, és technikai civilizációnk fejlesztése érdekében közvetlen, életminőségünket befolyásoló előnyökkel jár. A fizikai műveltség alapvető kulturális érték, megőrzése és gyarapítása az egymást követő nemzedékek kiemelt feladata, a jövő iránti elkötelezettség megnyilvánulása.

A fizika oktatása során a hangsúly a fizikai gondolkodásmódra, a fizika megismerési módszereire, mindennapi életben való alkalmazhatóságára esik, olyan ismeretekre, melyekre a nem szakirányba továbbtanuló tanulónak is szüksége van. Az oktatási, tanulási folyamat mélyíti a szükséges szakmai ismereteket, támogatja a tudásalkalmazást, összekapcsolja a tantárgyon belüli és a tantárgyak közötti releváns információkat és szervesen épít a jelenség alapú tudásszervezés alapelveire.

A 7-8. évfolyamon a tanuló életkori sajátosságainak megfelelően a tananyag feldolgozása szorosan kapcsolódik a mindennapok problémáihoz, azokból indul ki és azokra keresi a választ. Kerüli a túlzott absztrakciót, miközben az aktív tanulás megvalósításával, a kísérletezésre, megfigyelésre épülő tapasztalatok összegyűjtésével, értelmezésével megteremti a szaktudományos ismeretek befogadásának valódi alapjait. A fizika a 7-8. évfolyamon a helyi tantervben szabályozott módon integrált természettudomány tantárgy részeként, annak fizika moduljaként is oktatható.

A középiskola szintjén a tapasztalatok összegyűjtése, azok formalizálása, egyszerűbb modellek alkotása, a modell és a valóság összevetése új készségek kialakítását igényli annak érdekében, hogy olyan hatékony megismerési rendszer alakuljon ki, amely megalapozza az elméleti kutatást, valamint a mérnöki, technikai fejlesztéseket is. A természettudományos megismerési folyamat élményszerű megélése a fizika oktatásának meghatározó eleme ebben a nevelési szakaszban. Speciális esetben a középiskolában is lehetőség nyílik az integrált tanulásszervezésre.

A mai korban az információkat, a szakismereteket az egyre könnyebben és hatékonyabban használható digitális adatbázisok biztosítják. Ugyanakkor az adatbázisok sikeres használatához személyes tudásra is szükség van. A természettudományos és mérnöki pályákra készülőknek tisztában kell lenniük az ismeretrendszerek fő struktúrájával, kulcsfogalmainak jelentésével és megfelelő matematikai kompetenciákkal is rendelkezniük kell.

A tantárgy céljai közt szerepel a fizika természettudományos és általános társadalmi kontextusának kibontása, mely leginkább a tudománytörténet érdekesebb fejezeteinek tanulmányozása révén válik lehetővé. A fizika művelése, mint minden természettudományos tevékenység, működése és hatásai okán társadalmi jelenség.

A fizika tanulásának célja, hogy a tanuló:

1. azonosítani tudja a fizika körébe tartozó problémákat, a természeti és technikai környezet leírására a megfelelő fizikai mennyiségeket használja, a jelenségek értelmezése során a megismert fizikai elveket alkalmazza;
2. a megismert jelenségek kapcsán egyszerű számolásokat végezzen, grafikus formában megfogalmazott feladatokat oldjon meg, egyszerű méréseket, megfigyeléseket tervezzen, végrehajtsa, kiértékeljen, ábrákat készítsen;
3. tudjon információkat keresni a vizsgált tudományterülethez kapcsolódóan a rendelkezésre álló információforrásokban, elektronikus adathordozókon, nyitottan közelítsen az újdonságokhoz folyamatos érdeklődés mellett;
4. ismerje meg a fenntartható fejlődés fogalmát és fizikai vonatkozásait, elősegítve ezzel a természet és környezet, illetve a fenntartható fejlődést segítő életmód iránti felelősségteljes elköteleződés kialakulását;
5. felismerjen és megértse a természettudományok különböző területei között fennálló kapcsolatokat konkrét jelenségek kapcsán;
6. eligazodjon a közvetlen természeti és technikai környezetükben, illetve a tanultakat alkalmazni tudja a mindennapokban használt eszközök működési elvének megértésére, a biztonságos eszközhasználat elsajátítására;
7. felismerje az ember és környezetének kölcsönhatásából fakadó előnyöket és problémákat, tudatosítsa az emberiség felelősségét a környezet megővésében;
8. fel tudja tárni a megfigyelt jelenségek ok-okozati hátterét;
9. képessé váljon Univerzumunkat és az embert kölcsönhatásban szemlélni, az emberiség fejlődéstörténetét, jelenét és jövőjét és az Univerzum történetét összekapcsolni;
10. tisztába kerüljön azzal, hogy a tudomány művelése alapvetően társadalmi jelenség;
11. megtanuljon különbséget tenni a valóság és az azt leképező természettudományos modellek, leírások és világról alkotott képek között;
12. felismerje, hogy a természet egységes egész, szétválasztását rész tudományokra csak a jobb kezelhetőség, áttekinthetőség indokolja, a fizika törvényei általánosak, amelyek a kémia, a biológia, a földtudományok és az alkalmazott műszaki tudományok területén is érvényesek.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői a 7-8. évfolyamon

A fizika a 7-8. évfolyamon önálló tantárgyként vagy a helyi tantervben szabályozott módon, az integrált természettudomány tantárgy részeként, annak fizika moduljaként is oktatható. Az életkori szakasznak megfelelően a tananyag feldolgozása jelenségközpontú, tehát valamilyen megfogható, megfigyelhető, megtapasztalható jelenségből kiindulva kerül feldolgozásra. A témaválasztás gyakorlatorientált, az egyes témák feldolgozásának célja mindig valamilyen gyakorlati, a mindennapokban hasznos ismeret megszerzése. Fontos szempont a tananyagválasztás során az aktualitásra való törekvés, tehát az anyag a hétköznapjainkban aktuálisan használt eszközeink működésének megértésére fókuszál, ahol lehetséges, az aktuális hírekre reflektál. Ebben az életkori szakaszban a tananyag feldolgozása elsődlegesen kvalitatív, és ebben a minőségében inkább leíró, megfigyelő, mint értelmező, miközben cél az értelmező gondolkodás fejlesztése, az életkornak megfelelő szintű modellalkotás. Nem cél, hogy ezek a modellek maradéktalanul megfeleljenek a magasabb tudományosság igényeinek, inkább a tanuló életkori sajátosságaiból, előzetes tudásából kiindulva szolgáljanak eszközként a természettudományos gondolkodás elsajátításához. A tananyag feldolgozása során alkalmazandók a differenciálás elvei, a magyarázatok mélységét a diákcsoport képességeihez kell igazítani. A műveltségterületek ebben az életkori szakaszban a közvetlen környezet jelenségeinek megfigyeléséhez, a mindennapokban használt eszközök működésének leírásához kapcsolódnak. Ugyanakkor a tanuló általános képet szerez a Világegyetem nagyságrendjeiről, ezen belül a Föld elhelyezkedéséről az Univerzumban, valamint a természeti folyamatokat és technikai eszközök működését egyaránt meghatározó energetikai viszonyokról.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői a 9-10. évfolyamon

A fizika a középiskolában a szaktárgyi ismeretek elmélyítésén, az összefüggések megértésén túl a mindenki számára fontos, mindennapokban használható ismeretek bemutatására törekszik. A tanulóknak a tantárggyal való foglalkozás során fel kell ismernie, hogy a fizika hasznos, az élet minden fontos területén megjelenik, ismerete gyakorlati előnyökkel jár. A cél a problémaközpontúság, a gyakorlatiasság és az ismeretek egyensúlyának megteremtése a motiváció folyamatos fenntartásának és minden tanuló eredményes tanulásának érdekében, megteremtve a lehetőségét annak, hogy a tanuló logikusan gondolkodó, a világ belső összefüggéseit megértő, felelős döntésekre kész felnőtté váljon. Korunkban a hatékony oktatás elképzelhetetlen aktív tanulás nélkül, ami a tanár részéről egyszerre kíván módszertani sokféleséget és új értékelési eljárások meghonosítását. Fontos megmutatni a tanulóknak azt, hogy természettudományos tudásunk az osztatlan emberi műveltség része, és ezer szálon kapcsolódik a humán kultúrához, a lét nagy kérdéseire. A fizika tanulása-tanítása során a természettudományos világkép fejlődik, átalakul, és ez a fejlődés a technikai fejlődést alapozza meg. A fizika tanulása során elsajátítandó az a szemlélet, amely a tudomány működését olyan társadalmi jelenségnek tekinti, amelynek szabályozása, háttérintézményei, témaválasztása, következtetései megjelennek mindennapi döntéseinkben, értékítéletünkben. A tudomány és a gazdaság szoros kapcsolatban van, és kapcsolatrendszerük legfőbb jellemzőinek megismerése elengedhetetlen a felelős állampolgári viselkedés elsajátításához. A tudomány egyben olyan módszer, működési forma, szabályrendszer, mely pontosan definiálja önmagát, és ennek köszönhetően könnyen azonosíthatóvá válnak a tudományosság látszatát keltő, de valójában tudományosan megalapozatlan elképzelések. A tanulási terület műveltségtartalmai a közvetlen környezetünkről megszerezhető ismereteket mélyítik el, ugyanakkor kitekintést adnak a tágabb környezetre is. Az emberiség globális problémáira hívják fel a figyelmet, s bemutatják a modern természettudomány újszerű, szemléletformáló eredményeit, valamint azt az eredményekben rejlő perspektívát, mely az elméleti kutatás és a technikai fejlődés előtt áll.

B) FŐ TÉMAKÖRÖK

FŐ TÉMAKÖRÖK A 7-8. ÉVFOLYAMON

A javasolt kontextusalapú tananyag-felépítés nagyfokú rugalmasságot tesz lehetővé. Így a fizikai ismeretek feldolgozása mind diszciplináris, mind integrált oktatás formájában megvalósítható.

1. Fizikai jelenségek megfigyelése, egyszerű értelmezése
2. Mozgások a környezetünkben, a közlekedés
3. A levegő, a víz, a szilárd anyagok
4. Fontosabb mechanikai, hőtani, elektromos és optikai eszközeink működésének alapjai, fűtés és világítás a háztartásban
5. Az energia megjelenési formái, megmaradása, energiatermelés és felhasználás
6. A Föld, a Naprendszer és a Világegyetem, a Föld jövője, megóvása

FŐ TÉMAKÖRÖK A 9-10. ÉVFOLYAMON

1. A fizikai jelenségek megfigyelése, modellalkotás, értelmezés, tudományos érvelés
2. Mozgások a környezetünkben, a közlekedés kinematikai és dinamikai vonatkozásai
3. A halmazállapotok és változásuk, a légnemű, folyékony és szilárd anyagok tulajdonságai
4. Az emberi test fizikájának elemei
5. Fontosabb mechanikai, hőtani és elektromos eszközeink működésének alapjai, fűtés és világítás a háztartásban
6. A hullámok szerepe a képek és hangok rögzítésében, továbbításában
7. Az energia megjelenési formái, megmaradása, energiatermelés és -felhasználás
8. Az atom szerkezete, fénykibocsátás, radioaktivitás
9. A Föld, a Naprendszer és a Világegyetem, a Föld jövője, megóvása, az űrkutatás eredményei

C) TANULÁSI EREDMÉNYEK

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) A 7-8. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a legfontosabb természeti jelenségeket, azok életkorának megfelelően egyszerűsített, a fizikai mennyiségeken és törvényeken alapuló magyarázatait;
2. értelmezni tudja lakóhelyét a Földön, a Föld helyét a Naprendszerben, a Naprendszer helyét a galaxisunkban és az Univerzumban;
3. tájékozott a Földünket és környezetünket fenyegető globális problémákban, ismeri az emberi tevékenység lehetséges szerepét ezek kialakulásában;
4. felismeri, hogyan jelennek meg a fizikai ismeretek a gyakran használt technikai eszközök működésében;
5. ismeri a világot leíró fontos fizikai mennyiségeket, azok jelentését, jellemző nagyságrendjeit a mindennapokban;
6. egyszerű, a megértést segítő számítási feladatokat old meg;
7. szemléletes példákon keresztül felismeri a fizikai ismeretek bővülése és a társadalmi-gazdasági folyamatok, történelmi események közötti kapcsolatot;
8. önállóan keres és olvas fizikai témájú ismeretterjesztő szövegeket, törekszik a lényeg kiemelésére.

A FIZIKA MINT TERMÉSZETTUDOMÁNYOS MEGISMERÉSI MÓDSZER FIZIKAI MEGFIGYELÉSEK, KÍSÉRLETEK VÉGZÉSE, AZ EREDMÉNYEK ÉRTELMEZÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megfigyeléseket és kísérleteket végez a környezetében, az abból származó tapasztalatokat rögzíti;
2. felismeri a tudomány által vizsgálható jelenségeket, azonosítani tudja a tudományos érvelést, kritikusan vizsgálja egy elképzelt tudományos megalapozottságát;

3. hétköznapi eszközökkel méréseket végez, rögzíti a mérések eredményeit, leírja a mérősorozatokban megfigyelhető tendenciákat, ennek során helyesen használja a közismert mértékegységeket;
4. jó becsléseket tud adni egyszerű számítás, következtetés segítségével;
5. értelmezni tud egy jelenséget, megfigyelést valamilyen korábban megismert vagy saját maga által alkotott egyszerű elképzelés segítségével.

A FIZIKA TUDOMÁNYÁNAK TERÜLETEI, LEGÚJABB EREDMÉNYEI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a fizika fontosabb szakterületeit;
2. tájékozott a fizika néhány új eredményével kapcsolatban.

A FIZIKA MŰVELÉSÉNEK TÁRSADALMI VONATKOZÁSAI, KÖRNYEZET- ÉS TERMÉSZETTUDÁTOSSÁG A FIZIKA SZERÉPE A KÖRNYEZET MEGÓVÁSÁBAN

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. tudja azonosítani a széles körben használt technológiák környezetkárosító hatásait, és fizikai ismeretei alapján javaslatot tesz a károsító hatások csökkentésének módjára;
2. környezetében zajszintméréseket végez számítógépes mérőeszközzel, értelmezi a kapott eredményt;
3. ismeri az ózonpajzs elvékonyodásának és az ultraibolya sugárzás erősödésének tényét és lehetséges okait.

AZ ENERGIAGAZDÁLKODÁS FIZIKAI VONATKOZÁSAI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. tisztában van azzal, hogy az energiának ára van, gyakorlati példákon keresztül ismerteti az energiatakarékosság fontosságát, ismeri az energiatermelés környezeti hatásait, az energiabiztonság fogalmát;
2. ismeri a jövő tervezett energiaforrásaira vonatkozó legfontosabb elképzeléseket;
3. ismeri a zöldenergia és fosszilis energia fogalmát, az erőművek energiaátalakításban betöltött szerepét, az energiafelhasználás módjait és a háztartásokra jellemző fogyasztási adatokat.

A GLOBÁLIS PROBLÉMÁK EGYSZERŰBB FIZIKAI VONATKOZÁSAI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri az éghajlatváltozás problémájának összetevőit, lehetséges okait. Tisztában van a hagyományos ipari nyersanyagok földi készleteinek végeességével és e tény lehetséges következményeivel;
2. tudatában van az emberi tevékenység természetire gyakorolt lehetséges negatív hatásainak és az ezek elkerülésére használható fizikai eszközöknek és eljárásoknak (pl. porszűrés, szennyezők távolról való érzékelése alapján elrendelt forgalomkorlátozás);
3. tisztában van az úrkutatás aktuális céljaival, legérdekesebb eredményeivel.

A FIZIKAI ISMERETEK BŐVÜLÉSÉNEK GAZDASÁGI, TÁRSADALMI HATÁSAI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megismeri jelentős fizikusok életének és tevékenységének legfontosabb részleteit, azok társadalmi összefüggéseit (pl. Isaac Newton, Arkhimédész, Galileo Galilei, Jedlik Ányos);
2. felismeri a fizikai kutatás által megalapozott technikai fejlődés egyes fejezeteinek a társadalomra, illetve a történelemre gyakorolt hatását, meg tudja fogalmazni a természettudomány fejlődésével kapcsolatos alapvető etikai kérdéseket.

A TERMÉSZETI JELENSÉGEK ÉS A TECHNIKAI ESZKÖZÖK, TECHNOLOGIÁK FIZIKÁJA

A LEGÁLTALÁNOSABB TERMÉSZETI JELENSÉGEK FIZIKAI ALAPJAI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a környezetében előforduló legfontosabb természeti jelenségek (például időjárási jelenségek, fenyviszonyok változásai, égi jelenségek) fizikai magyarázatát;
2. tudja, miben nyilvánulnak meg a kapilláris jelenségek, ismer ezekre példákat a gyakorlatból (pl. növények tápanyagfelvétele a talajból).

A GYAKRAN HASZNÁLT TECHNIKAI ESZKÖZÖK, TECHNOLOGIÁK FIZIKAI ALAPJAI, BIZTONSÁGOS HASZNÁLATA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a legfontosabb, saját maga által használt eszközök (például közlekedési eszközök, elektromos háztartási eszközök, szerszámok) működésének fizikai lényegét;
2. tisztában van az önvezérelt járművek működésének elvével, illetve néhány járműbiztonsági rendszer működésének fizikai hátterével;
3. ismeri az aktualisan használt elektromos fényforrásokat, azok fogyasztását és fényerejét meghatározó mennyiségeket, a háztartásban gyakran használt áramforrásokat;
4. ismeri a villamos energia felhasználását a háztartásban, az energiatakarékosság módozatait, az érintésvédelmi és biztonsági rendszereket és szabályokat;
5. ismeri néhány gyakran használt optikai eszköz részeit, átlátja működési elvüket;
6. érti a színek kialakulásának elemi fizikai hátterét.

AZ EGÉSZSÉGES ÉLETMÓD FIZIKAI HÁTTERE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a hallás folyamatát, a levegő hullámzásának szerepét a hang továbbításában. Meg tudja nevezni a halláskárosodáshoz vezető főbb tényezőket;
2. ismeri a látás folyamatát, a szem hibáit és a szemüveg szerepét ezek kijavításában, a szem megerősítésének (például számítógép) következményeit;
3. átlátja a táplálékok energiataralmának szerepét a szervezet energia-háztartásában és az ideális testsúly megtartásában.

FIZIKAI SZAKISMERETEK MÖZGÁSOK A KÖRNYEZETÜNKBEN

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megfelelően tudja összekapcsolni a hely- és időadatokat. Különbséget tesz az út és elmozdulás fogalma között, ismeri, és ki tudja számítani az átlagsebességet, a mértékegységeket megfelelően használja, tudja, hogy lehetnek egyenletes és nem egyenletes mozgások, ismeri a testek sebességének nagyságrendjét;
2. meghatározza az egyenes vonalú egyenletes mozgást végző test sebességét, a megtett utat, az út megtételéhez szükséges időt;
3. tisztában van a mozgások kialakulásának okával, ismeri az erő szerepét egy mozgó test megállításában, elindításában, valamilyen külső hatás kompenzálásában;
4. egyszerű eszközökkel létrehoz periodikus mozgásokat, méri a periódusidőt, fizikai kísérleteket végez azzal kapcsolatban, hogy mitől függ a periódusidő;
5. érti a hullámmozgás lényegét és a jellemző legfontosabb mennyiségeket: frekvencia, amplitúdó, hullámhossz, terjedési sebesség.

AZ ENERGIA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. kvalitatív ismeretekkel rendelkezik az energia szerepéről, az energiaforrásokról, az energiaátalakulásokról;
2. előidézi egyszerű energiaátalakulással járó folyamatokat (melegítés, szabadesés), megnevezi az abban szereplő energiákat.

AZ ANYAG ÉS HALMAZÁLLAPOTAI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. jellemzi az anyag egyes halmazállapotait, annak sajátságait, ismeri a halmazállapot-változások jellemzőit, a halmazállapot-változások és a hőmérséklet alakulásának kapcsolatát;
2. kísérletezés közben, illetve a háztartásban megfigyeli a folyadékok és szilárd anyagok melegítésének folyamatát, és szemléletes képet alkot a melegedést kísérő változásokról, a melegedési folyamatot befolyásoló tényezőkről;
3. tudja magyarázni a folyadékokban való úszás, lebegés és elmerülés jelenségét, az erre vonatkozó sűrűségfeltételt;
4. tisztában van a rugalmasság és rugalmatlanság fogalmával, az erő és az általa okozott deformáció közötti kapcsolat jellegével, be tudja mutatni az anyag belső szerkezetére vonatkozó legegyszerűbb modelleket, kvalitatív jellemzőket.

ELEKTROMOS ÉS MÁGNESES JELENSÉGEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri az elektromos állapot fogalmát, kialakulását, és magyarázza azt az anyagban lévő töltött részecskék és a közöttük fellépő erőhatások segítségével;
2. szemléletes képpel rendelkezik az elektromos áramról, ismeri az elektromos vezetők és szigetelők fogalmát;
3. használja a feszültség, áramerősség, ellenállás mennyiségeket egyszerű áramkörök jellemzésére;
4. tudja, hogy a Földnek mágneses tere van, ismeri ennek legegyszerűbb dipól közelítését. Ismeri az állandó mágnes sajátságait, az iránytűt;

5. tisztában van a fény egyenes vonalú terjedésével, szabályos visszaverődésének törvényével, erre hétköznapi példákat hoz;

6. gyakorlati példákon keresztül ismeri a fény és anyag legelemibb kölcsönhatásait (fénytörés, fényvisszaverődés, elnyelés, sugárzás), az árnyékjelenségeket, mint a fény egyenes vonalú terjedésének következményeit, a fehér fény felbonthatóságát.

A VILÁGEGYETEM

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. érti a nappalok és éjszakák változásának fizikai okát, megfigyelésekkel feltárja a holdfázisok változásának fizikai hátterét, látja a Nap szerepét a Naprendszerben mint gravitációs centrum és mint energiaforrás;

2. ismeri a csillagok fogalmát, számuk és méretük nagyságrendjét, ismeri a világűr fogalmát, a csillagászati időegységeket (nap, hónap, év) és azok kapcsolatát a Föld és Hold forgásával és keringésével;

3. tisztában van a galaxisok mibenlétével, számuk és méretük nagyságrendjével. Ismeri a Naprendszer bolygóinak fontosabb fizikai jellemzőit.

A DIGITÁLIS TECHNOLOGIÁK HASZNÁLATA

INTERNETHASZNÁLAT, PREZENTÁCIÓKÉSZÍTÉS A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. fizikai szövegben, videóban el tudja különíteni a számára világos és nem érthető, további magyarázatra szoruló részeket;

2. az internet segítségével adatokat gyűjt a legfontosabb fizikai jelenségekről;

3. tanári útmutatás felhasználásával magabiztosan használ magyar nyelvű mobiltelefonos, táblagépes applikációkat fizikai tárgyú információk keresésére;

4. ismer megbízható fizikai tárgyú magyar nyelvű internetes forrásokat;

5. egyszerű számítógépes prezentációkat készít egy adott témakör bemutatására;

6. projektfeladatok megoldása során önállóan, illetve a csoporttagokkal közösen különböző prezentációkat hoz létre a tapasztalatok és eredmények bemutatására.

MÉRÉS, TERVEZÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. értelmezi a sportolást segítő kisalkalmazások által mért fizikai adatokat. Méréseket végez a mobiltelefon szenzorainak segítségével.

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) A 9-10. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a helyét a Világegyetemben, látja a Világegyetem időbeli fejlődését, lehetséges jövőjét, az emberiség és a Világegyetem kapcsolatának kulcskérdéseit;

2. tisztában van azzal, hogy a fizika átfogó törvényeket ismer fel, melyek alkalmazhatók jelenségek értelmezésére, egyes események minőségi és mennyiségi előrejelzésére;
3. felismeri, hogyan jelennek meg a fizikai ismeretek a mindennapi tevékenységek során, valamint a gyakran használt technikai eszközök működésében;
4. ismeri a világot leíró legfontosabb természeti jelenségeket, az azokat leíró fizikai mennyiségeket, azok jelentését, jellemző nagyságrendjeit;
5. gyakorlati oldalról ismeri a tudományos megismerési folyamatot: megfigyel, mér, adatait összeveti a egyszerű modellekkel, korábbi ismereteivel. Ennek alapján következtet, megerősít, cáfol;
6. egyszerű fizikai rendszerek esetén a lényeges elemeket a lényegtelenektől el tudja választani, az egyszerűbb számításokat el tudja végezni és a helyes logikai következtetéseket le tudja vonni, illetve táblázatokat, ábrákat, grafikonokat tud értelmezni;
7. tájékozott a Földünket és környezetünket fenyegető globális problémákban, ismeri az emberi tevékenység szerepét ezek kialakulásában;
8. látja a fizikai ismeretek bővülése és a társadalmi-gazdasági folyamatok, történelmi események közötti kapcsolatot;
9. tud önállóan fizikai témájú ismeretterjesztő szövegeket olvasni, a lényeget kiemelni, el tudja különíteni a számára világos, valamint a nem érthető, további magyarázatra szoruló részeket;
10. tudományos ismereteit érveléssel meg tudja védeni, vita során ki tudja fejteni véleményét, érveit és ellenérveit, mérlegelni tudja egy elképzelés tudományos megalapozottságát.

A FIZIKA MINT TERMÉSZETTUDOMÁNYOS MEGISMERÉSI MÓDSZER FIZIKAI MEGFIGYELÉSEK, KÍSÉRLETEK VÉGZÉSE, AZ EREDMÉNYEK ÉRTELMEZÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. egyszerű méréseket, kísérleteket végez, az eredményeket rögzíti;
2. fizikai kísérleteket önállóan is el tud végezni;
3. ismeri a legfontosabb mértékegységek jelentését, helyesen használja a mértékegységeket számításokban, illetve az eredmények összehasonlítása során;
4. a mérések és a kiértékelés során alkalmazza a rendelkezésre álló számítógépes eszközöket, programokat;
5. megismételt mérések segítségével, illetve a mérés körülményeinek ismeretében következtet a mérés eredményét befolyásoló tényezőkre;
6. egyszerű, a megértést segítő számolási feladatokat old meg, táblázatokat, ábrákat, grafikonokat értelmez, következtetést von le, összehasonlít;
7. el tudja választani egyszerű fizikai rendszerek esetén a lényeges elemeket a lényegtelenektől;
8. gyakorlati oldalról ismeri a tudományos megismerési folyamatot: megfigyelés, mérés, a tapasztalatok, mérési adatok rögzítése, rendszerezése, ezek összevetése valamilyen egyszerű modellel vagy matematikai összefüggéssel, a modell (összefüggés) továbbfejlesztése.

A FIZIKA TUDOMÁNYA, LEGÚJABB EREDMÉNYEI, MÓDSZEREI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. tudja, hogyan születnek az elismert, új tudományos felismerések, ismeri a tudományosság kritériumait;
2. tisztában van azzal, hogy a fizika átfogó törvényeket ismer fel, melyek alkalmazhatók jelenségek értelmezésére, egyes események minőségi és mennyiségi előrejelzésére;
3. felismeri a tudomány által vizsgálható jelenségeket, azonosítani tudja a tudományos érvelést, kritikusan vizsgálja egy elképzelés tudományos megalapozottságát;
4. ismeri a fizika főbb szakterületeit, néhány új eredményét.

A TUDOMÁNYOS ÉRVELÉS ÉS VITA, AZ EREDMÉNYEK PREZENTÁLÁSA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. kialakult véleményét mérési eredményekkel, érvekkel támasztja alá.

A FIZIKA MŰVELÉSÉNEK TÁRSADALMI VONATKOZÁSAI, KÖRNYEZET- ÉS TERMÉSZETTUDATOSSÁG

A FIZIKA SZEREPE A KÖRNYEZET MEGÓVÁSÁBAN

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. tisztában van a különböző típusú erőművek használatának előnyeivel és környezeti kockázatával;
2. érti az atomreaktorok működésének lényegét, a radioaktív hulladékok elhelyezésének problémáit;
3. ismeri a környezet szennyezésének leggyakoribb forrásait, fizikai vonatkozásait.

AZ ENERGIAGAZDÁLKODÁS FIZIKAI KÉRDÉSEI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a megújuló és a nem megújuló energiaforrások használatának és az energia szállításának legfontosabb gyakorlati kérdéseit;
2. az emberiség energiafelhasználásával kapcsolatos adatokat gyűjt, az információkat szemléletesen mutatja be;
3. tudja, hogy a Föld elsődleges energiaforrása a Nap, ismeri a napenergia felhasználási lehetőségeit, a napkollektor és a napelem mibenlétét, a közöttük lévő különbséget.

A GLOBÁLIS PROBLÉMÁK FIZIKAI HÁTTERE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. átlátja az ózonpajzs szerepét a Földet ért ultraibolya sugárzással kapcsolatban;
2. tisztában van az éghajlatváltozás kérdésével, az üvegházhatás jelenségével a természetben, a jelenség erőssége és az emberi tevékenység kapcsolatával;
3. ismeri az űrkutatás történetének főbb fejezeteit, jövőbeli lehetőségeit, tervezett irányait;
4. tisztában van az űrkutatás ipari-technikai civilizációra gyakorolt hatásával, valamint az űrkutatás tágabb értelemben vett céljaival (értelmes élet keresése, új nyersanyagforrások felfedezése).

A FIZIKA ÉS A TÁRSADALMI-GAZDASÁGI FEJLŐDÉS ÖSSZEFÜGGÉSEI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. néhány konkrét példa alapján felismeri a fizika tudásrendszerének fejlődése és a társadalmi-gazdasági folyamatok, történelmi események közötti kapcsolatot;
2. el tudja helyezni lakóhelyét a Földön, a Föld helyét a Naprendszerben, a Naprendszer helyét a galaxisunkban és az Univerzumban;
3. átlátja az emberiség és a Világegyetem kapcsolatának kulcskérdéseit.

NEVES FIZIKUSOK ÉLETE, MUNKÁSSÁGA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. adatokat gyűjt és dolgoz fel a legismertebb fizikusok életével, tevékenységével, annak gazdasági, társadalmi hatásával, valamint emberi vonatkozásaival kapcsolatban (Galileo Galilei, Michael Faraday, James Watt, Eötvös Loránd, Marie Curie, Ernest Rutherford, Niels Bohr, Albert Einstein, Szilárd Leó, Wigner Jenő, Teller Ede).

A TERMÉSZETI JELENSÉGEK ÉS TECHNIKAI ESZKÖZÖK, TECHNOLOGIÁK FIZIKÁJA

A LEGÁLTALÁNOSABB TERMÉSZETI JELENSÉGEK FIZIKAI ALAPJAI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a legfontosabb természeti jelenségeket (például légköri jelenségek, az égbolt változásai, a vízzel kapcsolatos jelenségek), azok megfelelően egyszerűsített, a fizikai mennyiségeken és törvényeken alapuló magyarázatait;
2. tudja, hogyan jönnek létre a természet színei, és hogyan észleljük azokat;
3. ismeri a villámok veszélyét, a villámhárítók működését, a helyes magatartást zivataros, villámcsapás- veszélyes időben;
4. ismeri a légnyomás változó jellegét, a légnyomás és az időjárás kapcsolatát.

A GYAKRAN HASZNÁLT TECHNIKAI ESZKÖZÖK, TECHNOLOGIÁK FIZIKAI ALAPJAI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. érti a legfontosabb közlekedési eszközök - gépjárművek, légi és vízi járművek - működésének fizikai elveit;
2. átlátja a korszerű lakások és házak hőszabályozásának fizikai kérdéseit (fűtés, hűtés, hőszigetelés);
3. ismeri a háztartásban használt fontosabb elektromos eszközöket, az elektromosság szerepét azok működésében, szemléletes képe van a váltakozó áramról;
4. tisztában van a konyhai tevékenységek (melegítés, főzés, hűtés) fizikai vonatkozásaival;
5. átlátja a jelen közlekedése, közlekedésbiztonsága szempontjából releváns gyakorlati ismereteket, azok fizikai hátterét;
6. ismeri az egyszerű gépek elvének megjelenését a hétköznapiakban, mindennapi eszközeinkben;
7. tisztában van az aktuálisan használt világító eszközeink működési elvével, energiafelhasználásának sajátosságaival, a korábban alkalmazott megoldásokhoz képesti előnyeivel;

8. ismeri a mindennapi életben használt legfontosabb elektromos energiaforrásokat, a gépkocsi-, mobiltelefon-akkumulátorok legfontosabb jellemzőit;
9. ismeri az elektromágneses hullámok szerepét az információ- (hang-, kép-) átvitelben, ismeri a mobiltelefon legfontosabb tartozékait (SIM kártya, akkumulátor stb.), azok kezelését, funkcióját;
10. ismeri a digitális fényképezőgép működésének elvét;
11. tisztában van az elektromágneses hullámok frekvenciatarományjaival, a rádióhullámok, mikrohullámok, infravörös hullámok, a látható fény, az ultraibolya hullámok, a röntgensugárzás, a gamma-sugárzás gyakorlati felhasználásával;
12. tisztában van az elektromos áram veszélyeivel, a veszélyeket csökkentő legfontosabb megoldásokkal (gyerekbiztos csatlakozók, biztosíték, földvezeték szerepe);
13. ismeri az elektromos fogyasztók használatára vonatkozó balesetvédelmi szabályokat;
14. ismeri az elektromos hálózatok kialakítását a lakásokban, épületekben, az elektromos kapcsolási rajzok használatát;
15. érti a generátor, a motor és a transzformátor működési elvét, gyakorlati hasznát.

AZ EGÉSZSÉGES ÉLETMÓD FIZIKAI VONATKOZÁSAI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri az emberi hangérzékelés fizikai alapjait, a hang mint hullám jellemzőit, keltésének eljárásait;
2. átlátja a húros hangszerek és a sípok működésének elvét, az ultrahang szerepét a gyógyászatban, ismeri a zajszennyezés fogalmát;
3. ismeri az emberi szemét mint képalkotó eszközt, a látás mechanizmusát, a gyakori látáshibák (rövid- és távollátás) okát, a szemüveg és a kontaktlencse jellemzőit, a dioptria fogalmát;
4. ismeri a radioaktív izotópok néhány orvosi alkalmazását (nyomjelzés);
5. tisztában van az elektromos áram élettani hatásaival, az emberi test áramvezetési tulajdonságaival, az idegi áramvezetés jelenségével;
6. ismeri a szervezet energia-háztartásának legfontosabb tényezőit, az élelmiszerek energiataralmának szerepét;
7. átlátja a gyakran alkalmazott orvosdiagnosztikai vizsgálatok, illetve egyes kezelések fizikai megalapozottságát, felismeri a sarlatan, tudományosan megalapozatlan kezelési módokat.

FIZIKAI SZAKISMERETEK MOZGÁSOK A KÖRNYEZETÜNKBEN

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. helyesen használja az út, a pálya és a hely fogalmát, valamint a sebesség, átlagsebesség, pillanatnyi sebesség, gyorsulás, elmozdulás fizikai mennyiségeket a mozgás leírására;
2. tud számításokat végezni az egyenes vonalú egyenletes mozgás esetében: állandó sebességű mozgások esetén a sebesség ismeretében meghatározza az elmozdulást, a sebesség nagyságának ismeretében a megtett utat, a céltól való távolság ismeretében a megérkezéshez szükséges időt;

3. ismeri a szabadesés jelenségét, annak leírását, tud esésidőt számolni, mérni, becsapódási sebességet számolni;
4. egyszerű számításokat végez az állandó gyorsulással mozgó testek esetében;
5. ismeri a periodikus mozgásokat (ingamozgás, rezgőmozgás) jellemző fizikai mennyiségeket, néhány egyszerű esetben tudja mérni a periódusidőt, megállapítani az azt befolyásoló tényezőket;
6. ismeri az egyenletes körmozgást leíró fizikai mennyiségeket (pályasugár, kerületi sebesség, fordulatszám, keringési idő, centripetális gyorsulás), azok jelentését, egymással való kapcsolatát;
7. érti, hogyan alakulnak ki és terjednek a mechanikai hullámok, ismeri a hullámhossz és a terjedési sebesség fogalmát;
8. egyszerű esetekben kiszámolja a testek lendületének nagyságát, meghatározza irányát;
9. egyszerűbb esetekben alkalmazza a lendületmegmaradás törvényét, ismeri ennek általános érvényességét;
10. tisztában van az erő mint fizikai mennyiség jelentésével, mértékegységével, ismeri a newtoni dinamika alaptörvényeit, egyszerűbb esetekben alkalmazza azokat a gyorsulás meghatározására, a korábban megismert mozgások értelmezésére;
11. egyszerűbb esetekben kiszámolja a mechanikai kölcsönhatásokban fellépő erőket (nehézségi erő, nyomóerő, fonálerő, súlyerő, súrlódási erők, rugóerő), meghatározza az erők eredőjét;
12. ismeri a bolygók, üstökösök mozgásának jellegzetességeit;
13. tudja, mit jelentenek a kozmikus sebességek (körsebesség, szökési sebesség);
14. érti a testek súlya és a tömege közötti különbséget, a súlytalanság állapotát, a gravitációs mező szerepét a gravitációs erő közvetítésében;
15. érti a tömegvonzás általános törvényét, és azt, hogy a gravitációs erő bármely két test között hat.

AZ ENERGIA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a mechanikai munka fogalmát, kiszámításának módját, mértékegységét, a helyzeti energia, a mozgási energia, a rugalmas energia, a belső energia fogalmát;
2. konkrét esetekben alkalmazza a munkatételt, a mechanikai energia megmaradásának elvét a mozgás értelmezésére, a sebesség kiszámolására;
3. néhány egyszerűbb, konkrét esetben (mérleg, libikóka) a forgatónyomatékok meghatározásának segítségével vizsgálja a testek egyensúlyi állapotának feltételeit, összeveti az eredményeket a megfigyelések és kísérletek tapasztalataival.

AZ ANYAG ÉS HALMAZÁLLAPOTAI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a Celsius- és az abszolút hőmérsékleti skálát, a gyakorlat szempontjából nevezetes néhány hőmérsékletet, a termikus kölcsönhatás jellemzőit;
2. gyakorlati példákon keresztül ismeri a hővezetés, hőáramlás és hőszigetelés jelenségét, a hőszigetelés lehetőségeit, ezek anyagszerkezeti magyarázatát;

3. értelmezi az anyag viselkedését hőközlés során, tudja, mit jelent az égéshő, a fűtőérték és a fajhő;
4. tudja a halmazállapot-változások típusait (párolgás, forrás, lecsapódás, olvadás, fagyás, szublimáció);
5. tisztában van a halmazállapot-változások energetikai viszonyaival, anyagszerkezeti magyarázatával, tudja, mit jelent az olvadáshő, forráshő, párolgáshő, egyszerű számításokat végez a halmazállapot-változásokat kísérő hőközlés meghatározására;
6. ismeri a hőtágulás jelenségét, jellemző nagyságrendjét;
7. ismeri a hőtan első főtételét, és tudja alkalmazni néhány egyszerűbb gyakorlati szituációban (palackba zárt levegő, illetve állandó nyomású levegő melegítése);
8. tisztában van a megfordítható és nem megfordítható folyamatok közötti különbséggel;
9. ismeri a víz különleges tulajdonságait (rendhagyó hőtágulás, nagy olvadáshő, forráshő, fajhő), ezek hatását a természetben, illetve mesterséges környezetünkben;
10. ismeri az időjárás elemeit, a csapadékformákat, a csapadékok kialakulásának fizikai leírását;
11. ismeri a nyomás, hőmérséklet, páratartalom fogalmát, a levegő mint ideális gáz viselkedésének legfontosabb jellemzőit. Egyszerű számításokat végez az állapothatározók megváltozásával kapcsolatban;
12. tisztában van a repülés elvével, a légellenállás jelenségével;
13. ismeri a hidrosztatika alapjait, a felhajtóerő fogalmát, hétköznapi példákon keresztül értelmezi a felemelkedés, elmerülés, úszás, lebegés jelenségét, tudja az ezt meghatározó tényezőket, ismeri a jelenségkörre épülő gyakorlati eszközöket.

ELEKTROMOS ÉS MÁGNESES JELENSÉGEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri az elektrosztatikus alapjelenségeket (dörzselektromosság, töltött testek közötti kölcsönhatás, földelés), ezek gyakorlati alkalmazásait;
2. átlátja, hogy az elektromos állapot kialakulása a töltések egyenletes eloszlásának megváltozásával van kapcsolatban;
3. érti Coulomb törvényét, egyszerű esetekben alkalmazza elektromos töltéssel rendelkező testek közötti erő meghatározására;
4. tudja, hogy az elektromos kölcsönhatást az elektromos mező közvetíti;
5. tudja, hogy az áram a töltött részecskék rendezett mozgása, és ez alapján szemléletes elképzelést alakít ki az elektromos áramról;
6. gyakorlati szinten ismeri az egyenáramok jellemzőit, a feszültség, áramerősség és ellenállás fogalmát;
7. érti Ohm törvényét, egyszerű esetekben alkalmazza a feszültség, áramerősség, ellenállás meghatározására, tudja, hogy az ellenállás függ a hőmérséklettől;
8. ki tudja számolni egyenáramú fogyasztók teljesítményét, az általuk felhasznált energiát;
9. ismeri az egyszerű áramkör és egyszerűbb hálózatok alkotórészeit, felépítését;

10. értelmezni tud egyszerűbb kapcsolási rajzokat, ismeri kísérleti vizsgálatok alapján a soros és a párhuzamos kapcsolások legfontosabb jellemzőit;

11. elektromágnes készítése közben megfigyeli és alkalmazza, hogy az elektromos áram mágneses mezőt hoz létre;

12. megmagyarázza, hogyan működnek az általa megfigyelt egyszerű felépítésű elektromos motorok: a mágneses mező erőt fejt ki az árammal átjárt vezetőre;

13. ismeri az elektromágneses indukció jelenségének lényegét, fontosabb gyakorlati vonatkozásait, a váltakozó áram fogalmát.

AZ ATOMOK ÉS A FÉNY

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. tudja, hogy a fény elektromágneses hullám, és hogy terjedéséhez nem kell közeg;

2. ismeri az elektromágneses hullámok jellemzőit (frekvencia, hullámhossz, terjedési sebesség), azt, hogy milyen körülmények határozzák meg ezeket. A mennyiségek kapcsolatára vonatkozó egyszerű számításokat végez;

3. ismeri a színek és a fény frekvenciája közötti kapcsolatot, a fehér fény összetett voltát, a kiegészítő színek fogalmát, a szivárvány színeit;

4. ismeri a fénytörés és visszaverődés törvényét, megmagyarázza, hogyan alkot képet a síktükör;

5. a fókuszpont fogalmának felhasználásával értelmezi, hogyan térítik el a fényt a domború és homorú tükrök, a domború és homorú lencsék;

6. ismeri az optikai leképezés fogalmát, a valódi és látszólagos kép közötti különbséget. Egyszerű kísérleteket tud végezni tükrökkel és lencsékkel;

7. megfigyeli a fényelektromos jelenséget, tisztában van annak Einstein által kidolgozott magyarázatával, a frekvencia (hullámhossz) és a foton energiája kapcsolatával;

8. ismeri Rutherford szórási kísérletét, mely az atommag felfedezéséhez vezetett;

9. ismeri az atomról alkotott elképzelések változásait, a Rutherford-modellt és Bohr-modellt, látja a modellek hiányosságait;

10. megmagyarázza az elektronmikroszkóp működését az elektron hullámtermészetének segítségével;

11. átlátja, hogyan használják a vonalas színeképet az anyagvizsgálat során;

12. ismeri az atommag felépítését, a nukleonok típusait, az izotóp fogalmát, a nukleáris kölcsönhatás jellemzőit;

13. átlátja, hogy a maghasadás és magfúzió miért alkalmas energiatermelésre, ismeri a gyakorlati megvalósulásuk lehetőségeit, az atomerőművek működésének alapelvét, a csillagok energiatermelésének lényegét;

14. ismeri a radioaktív sugárzások típusait, az alfa-, béta- és gamma-sugárzások leírását és tulajdonságait;

15. ismeri a felezési idő, aktivitás fogalmát, a sugárvédelem lehetőségeit.

A VILÁGEGYETEM

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megvizsgálja a Naprendszer bolygóin és holdjain uralkodó, a Földétől eltérő fizikai környezet legjellemzőbb példáit, azonosítja ezen eltérések okát, a legfontosabb esetekben megmutatja, hogyan érvényesülnek a fizika törvényei a Föld és a Hold mozgása során;
2. szabad szemmel vagy távcsővel megfigyeli a Holdat, a Hold felszínének legfontosabb jellemzőit, a holdfogyatkozás jelenségét, a látottakat fizikai ismeretei alapján értelmezi;
3. ismeri a Nap, mint csillag legfontosabb fizikai tulajdonságait, a Nap várható jövőjét, a csillagok lehetséges fejlődési folyamatait;
4. átlátja és szemlélteti a természetre jellemző fizikai mennyiségek nagyságrendjeit (atommag, élőlények, Naprendszer, Univerzum);
5. a legegyszerűbb esetekben azonosítja az alapvető fizikai kölcsönhatások és törvények szerepét a Világegyetem felépítésében és időbeli változásaiban.

A DIGITÁLIS TECHNOLOGIÁK HASZNÁLATA FIZIKAI ADATBAZISOK, INTERAKTÍV SZIMULÁCIÓK HASZNÁLATA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. használ helymeghatározó szoftvereket, a közeli és távoli környezetünket leíró adatbázisokat, szoftvereket;
2. a vizsgált fizikai jelenségeket, kísérleteket bemutató animációkat, videókat keres és értelmez.

AZ INTERNET KRITIKUS HASZNÁLATA FIZIKAI INFORMÁCIÓK GYŰJTÉSÉRE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismer magyar és idegen nyelvű megbízható fizikai tárgyú honlapokat;
2. készségszinten alkalmazza a különböző kommunikációs eszközöket, illetve az internetet a főként magyar, illetve idegen nyelvű, fizikai tárgyú tartalmak keresésére;
3. fizikai szövegben, videóban el tudja különíteni a számára világos, valamint nem érthető, további magyarázatra szoruló részeket;
4. az interneten talált tartalmakat több forrásból is ellenőrzi.

SZÁMÍTÓGÉPES PREZENTÁCIÓK KÉSZÍTÉSE FIZIKAI INFORMÁCIÓK BEMUTATÁSÁRA, MEGOSZTÁSÁRA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a forrásokból gyűjtött információkat számítógépes prezentációban mutatja be;
2. az egyszerű vizsgálatok eredményeinek, az elemzések, illetve a következtetések bemutatására prezentációt készít;
3. a projektfeladatok megoldása során önállóan, illetve a csoporttagokkal közösen különböző médiatartalmakat, prezentációkat, rövidebb-hosszabb szöveges produktumokat hoz létre a tapasztalatok, eredmények, elemzések, illetve következtetések bemutatására.

MÉRÉSI ADATOK SZÁMÍTÓGÉPES KIÉRTÉKELÉSE, TÁBLÁZATOK, GRAFIKONOK KÉSZÍTÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a vizsgálatok során kinyert adatokat egyszerű táblázatkezelő szoftver segítségével elemzi, az adatokat grafikonok segítségével értelmezi;
2. használ mérésre, adatelemzésre, folyamatelemzésre alkalmas összetett szoftvereket (például hang és mozgókép kezelésére alkalmas programokat).

II.3.6.5. KÉMIA

A) ALAPELVEK, CÉLOK

A kémia olyan ismeretek, módszerek, eljárások összessége, amelyek ismerete és értő alkalmazása nélkül nem lenne fenntartható az életünk. A kémia által tervezett, fejlesztett molekulák, anyagok teremtik meg az alapját pl. az informatikai lehetőségeknek, épített környezetünk kialakításának, az emberi élet és annak minősége biztosításának. A kémia oktatása során hangsúlyozni kell az új, izgalmas, az emberi élet minőségét javító anyagok felfedezésének, kifejlesztésének célját, utalni kell az orvosi biológiai alkalmazásokra, az úrkutatásra, az elektronikus eszközökben felhasználható új anyagok kialakítására, hangsúlyozni kell a gyógyszerkutatás, a gyógyszeripar és a vegyipar szerepét.

Mély kémiai ismeretekre van szükség a gazdaság számos kiemelt fontosságú területén: például a vegyiparban, a gyógyszeriparban, az atomenergia-termelésben, az egészségügyben, a környezetvédelemben, a minőségbiztosításban vagy éppen a biotechnológiában.

A kémiai ismeretek az anyag tulajdonságaiban bekövetkező változásokhoz, illetve az ezen változásokat alapvetően meghatározó hatásokhoz kapcsolódnak (összetétel, szerkezet, energia, kémiai reakció). Alapvetően azok az elvek, törvények tartoznak ide, amelyek az anyag- és energia-megmaradással foglalkoznak, a változásokat kísérő atomszerkezethez köthető jelenségek leírását tartalmazzák. A kémia tárgyalásmódjára jellemző, hogy az összetétel és a szerkezet alapvetően meghatározza a tulajdonságokat, illetve az anyagok tulajdonságaiból következtethetünk a szerkezetre, esetleg az összetételre is. Az anyagot felépítő részecskék (atomok, ionok, molekulák) egymáshoz viszonyított elhelyezkedése (halmazszerkezet) és a köztük kialakuló kölcsönhatások határozzák meg az anyagok jellemzőit.

A kémia tanulási-tanítási folyamatában alapvető szerepe van a tanuló számára releváns problémák, életszerű helyzetek során megjelenő kémiai vonatkozások megismerésének, amit a tanuló aktív közreműködésével, egyszerű - akár otthon is elvégezhető - kísérletek tervezésével, végrehajtásával, megfigyelésével és elemzésével célszerű elérni. Az élményszerű, a tanuló gondolkodásához, problémáihoz közel álló ún. kontextusalapú tananyag- feldolgozás - különösen a 7-8. évfolyamon - hatékonyabb, mivel az ismeretek rendszerezésével zárul.

A kémia az anyagok tulajdonságainak és változásainak feltárása és leírása mellett a változások mennyiségi viszonyaival is foglalkozik, ezért a kémia tanulása során az alapvető mennyiségekkel való ismerkedés is a tananyag részét képezi.

A kémia tananyaga mindenkire szól, nem csak azokhoz, akik vegyészek vagy természettudósok akarnak lenni. Szervesen kötődik a hétköznapi élethez és hangsúlyozottan élmény- és alkalmazásközpontú. Feltárja a kémia társadalmunkban és az egyén életében betöltött szerepét. Nem tartalmaz túlzottan sok, a tanulók számára csak nehezen megérthető és feldolgozható fogalmat, ismeretet. Az összefüggések megértésére és a természettudományos gondolkodásmód kialakítására fekteti a hangsúlyt. Hagy időt az elmélyült feldolgozásra, az esetleges megértési problémák megbeszélésére, tekintettel van az információfeldolgozás memóriakapacitására, a kognitív terhelésre. A részecske- és szimbólumszintű fogalmak nem túl korai bevezetése a tananyag megértését szolgálja. A képletek és egyenletek gyakoroltatása pont akkora hangsúlyt kap, hogy a tanuló a mindennapokban előforduló jelöléseket képes legyen értelmezni. Figyel a megfelelő nyelvhasználatra és a kommunikációra. Célja a fogalmi megértés, valódi problémamegoldást kínál, és nem az információk megtanítására törekszik. Az algoritmikus problémák helyett inkább nyílt végű és játékos feladatokat használ. Előnyben részesíti az életszerű kémiai problémák aktív tanulással, lehetőleg csoportmunkában történő feldolgozását.

Megfelelően használja a kémiai kísérleteket, melyeknek mindig világos a célja, és elsősorban a fogalmi megértést fejlesztik, és csak másodsorban a manuális készségeket. A felsőbb évfolyamokon hangsúlyozza a kísérleti problémamegoldás lépéseit, különös tekintettel a várható eredmény becslésére (hipotézisalkotásra). Az ellenőrzés során döntően a megértést, és nem a visszamondást, a gondolkodást, és nem a memorizálást méri.

A kémia tanítása is hozzájárul a Nat bevezetőjében megfogalmazott tanulási és nevelési célok eléréséhez.

A testi-lelki egészségre nevelést segíti elő a helyes táplálkozás, valamint a káros szenvedélyek kémiai alapjainak megismerése. Az önismeret és az együttműködő képesség fejlesztését szolgálják - többek között - azok a kooperatív tevékenységek, amelyekkel a kémia néhány anyagrészét dolgozzák fel a tanulók. A kémiai információk gyűjtése, rendszerbe foglalása és bemutatása fejleszti a kommunikációs kultúrát és a médiahasználatot. A kémiával kapcsolatos pályán dolgozó kutatók és mérnökök munkájának a megismerése hozzájárul a tudatos életpálya-tervezéshez. A híres magyar kémikusok és kémiai Nobel-díjasok bemutatása erősíti a tanulók nemzeti és európai azonosságtudatát, hazaszeretetét. Az emberiség néhány globális problémája (éghajlatváltozás, víz-, levegő- és talajszennyezés) kémiai vonatkozásának tárgyalása hozzájárul a tanulóknak a fenntartható jelen és jövő iránti elkötelezettségének kialakításához és megerősítéséhez.

A kémia oktatása a 7. évfolyamon kezdődik. A 7-8. évfolyamon - a helyi tantervben szabályozott módon - önálló tárgyként vagy a természettudomány integrált tantárgy részeként, mint kémia modul is oktatható. Speciális esetben az integrált tanulásszervezésre a középiskolai szakaszban is lehetőség van.

A kémia tanulásának célja, hogy a tanuló:

1. érdeklődését felkeltse a környezetben zajló fizikai és kémiai változások okai, magyarázata, komplexitása, elméleti háttére iránt;
2. ismerje a mindennapi életben előforduló alapvető vegyülettípusokat, legyen tisztában alapvető kémiai fogalmakkal, jelenségekkel és reakciókkal, legyen anyagismerete;
3. önálló ismeretszerzési, illetve összefüggés-felismerési készségei fejlődjenek a kísérletek, laboratóriumi vizsgálatok, nyomtatott vagy digitális információforrások önálló vagy csoportban történő elemzése révén, ami megalapozza az értő, önálló munkavégzés lehetőségét;
4. problémaorientált, elemző és mérlegelő gondolkodása alakuljon ki, ami nélkülözhetetlen az információs társadalomra jellemző hír- és információdömpingben történő eligazodáshoz, a felelős és tudatos állampolgári szerepvállaláshoz;
5. tanulmányozza a természetben lejátszódó folyamatokat, valamint átgondolja a várható következményeket, cselekedni képes, a környezetért felelősséggel tenni akaró magatartást alakítson ki, ezzel is hangsúlyozva, hogy az ember egyénként és egy nagyobb közösség részeként egyaránt felelős a természeti környezetéért, annak jövőbeni állapotaért, felismeri és megérti, hogy a környezettudatos, a fenntarthatóságot szem előtt tartó gondolkodás az elérhető jövő záloga;
6. a köznapi életben használt vegyi anyagok és az azokkal végzett felelősségteljes munka alapvető ismereteinek elsajátítása mellett tanulja meg a mindennapi életben hasznosítható kémiai ismereteket, és alakuljon ki benne az értő, felelős döntési képesség készsége.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői a 7-8. évfolyamon

A kémia oktatása a 7. évfolyamon kezdődik. A 7-8. évfolyamon - a helyi tantervben szabályozott módon - önálló tárgyként vagy a természettudomány integrált tantárgy részeként, mint kémia modul is oktatható.

Az általános iskolai kémiai ismeretek tanításának célja egyrészt a természettudományok iránti érdeklődés felkeltése, a természettudományos szemléletmód kialakításának megkezdése, valamint a kémia a társadalom és az egyén életében betöltött szerepének bemutatása. E célokat a tanuló számára releváns problémák, életszerű helyzetek kémiai vonatkozásainak tárgyalásával, a tanuló aktív közreműködésével, egyszerű - akár otthon is elvégezhető - kísérletek tervezésével, végrehajtásával, megfigyelésével és elemzésével kell elérni. Az érdeklődés felkeltése és fenntartása érdekében célszerű a kémia tanítását, valamint az egyes témakörök tárgyalását is a tanuló számára érdekes problémák, kísérletek tanulmányozásával és megbeszélésével kezdeni.

Ebben a szakaszban kezdődik el a részecskeszemlélet kialakítása, a tudományos ismeretek és a hétköznapi tapasztalatokon alapuló naiv elméletek ütköztetése is. Kiemelt figyelmet kell szentelni a tanuló gondolkodásának megismerésére, a fogalmi megértési problémák feltárására, a metafogalmi tudás kialakítására.

A kémiatanítás ezen szakaszának fő célja a környezetünkben található legfontosabb anyagok, folyamatok és jelenségek megismerése. Olyan ismeretek és kompetenciák biztosítása, amelyek segítik a tanulók mindennapi életét, ugyanakkor biztosítják a természettudományos gondolkodás továbbfejlesztésének és a továbbtanulásnak a lehetőségét is.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői a 9-10. évfolyamon

A középiskolai kémiai ismeretek tanításának célja egyrészt a természettudományos szemléletmód továbbfejlesztése, a különböző tantárgyakban tanult ismeretek természettudományos műveltséggé történő integrálása, másrészt az elvontabb kémiai ismeretek, fogalmak feldolgozása, a kémiát továbbtanulásra választó tanulók ismereteinek megalapozása.

A természettudományos műveltség kialakítását olyan komplex problémák tárgyalásával lehet elősegíteni, melyek megoldása igényli a kémiai, fizikai, biológiai és természetföldrajzi ismeretek integrálását. Ilyenek lehetnek például: a megújuló és nem megújuló energiahordozók felhasználása; a víz, a talaj és a levegő szennyezése, tisztítása; a hulladékkezelés és hulladékhasznosítás; ételleink és italaink; gyógyszerek és „csodaszerek”.

A gimnáziumi kémiatanulás hozzájárul ahhoz, hogy a fizika, kémia, biológia és földrajz tantárgyak által közvetített tartalmak egységes természettudományos műveltséggé rendeződjenek. 14-16 éves korban a tanuló szellemileg és érzelmileg is nagyon fogékony a környezeti kérdésekre. Már kezdi átlátni a világot, érzékeli és érti az ellentmondásos helyzeteket, erős a kritikai érzéke, és érzelmileg, értelmileg is nagyon nyitott. Fontos cél és egyben lehetőség a gimnáziumi környezeti nevelés érdekében a biológia, a földrajz, a fizika és a kémia tárgyak ismeretanyagának beépítése a rokon tantárgyak ismeretrendszerébe. Komoly eredményeket lehet így elérni a környezeti nevelés terén a tanuló világkepe, környezetszemlélete, értékrendje és mindennapi szokásai tekintetében is.

B) FŐ TÉMAKÖRÖK

FŐ TÉMAKÖRÖK A 7-8. ÉVFOLYAMON

A javasolt kontextusalapú tananyag-felépítés nagyfokú rugalmasságot tesz lehetővé. Így a kémiai ismeretek feldolgozása mind diszciplináris, mind integrált oktatás formájában megvalósítható.

1. A kísérleti megfigyeléstől a modellalkotásig
2. Az anyagi halmazok
3. Atomok, molekulák, ionok
4. Kémiai reakciók
5. Kémia a természetben
6. Kémia a mindennapokban

FŐ TÉMAKÖRÖK A 9-10. ÉVFOLYAMON

A 9-10. évfolyamra is javasolt kontextusalapú tananyag-felépítés nagyfokú rugalmasságot tesz lehetővé. A tartalmi elemek a következő témakörök köré szerveződnek:

1. Az anyagok szerkezete és tulajdonságai
2. A kémiai átalakulások
3. A szén egyszerű szerves vegyületei
4. Az életműködések kémiai alapjai
5. Elemek és szervetlen vegyületeik
6. Kémia az ipari termelésben és a mindennapokban
7. Környezeti kémia és környezetvédelem

C) TANULÁSI EREDMÉNYEK

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŪZÓTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) A 7-8. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. tanári segítséggel vagy csoportban el tud végezni egyszerű kémiai kísérleteket, és precízen meg tudja figyelni és lejegyezni a tapasztalatait;
2. alkalmazza a természettudományos problémamegoldás lépéseit egyszerű kémiai problémák megoldásában;
3. képes analógiás és mérlegelő gondolkodásra kémiai kontextusban;
4. tudja használni az internetet kémiai információk keresésére, képes számítógépes prezentáció formájában kémiával kapcsolatos eredmények, információk bemutatására, megosztására;
5. képes mobiltelefon, táblagép segítségével a vizsgálatait fénykép, illetve videófelvétel formájában dokumentálni;
6. tudja használni a részecskemodellt az anyagok tulajdonságainak értelmezésére;
7. ismeri a kémiának az egyén és a társadalom életében betöltött szerepét, ezt konkrét példákkal tudja alátámasztani;
8. tisztában van a háztartásban leggyakrabban előforduló anyagok felhasználásának előnyeivel és veszélyeivel, a biztonságos vegyszerhasználat szabályaival;
9. ismeri az alapvető laboratóriumi vegyszereket, azok tulajdonságait és felhasználását;
10. ismeri a környezetében végbemenő alapvető folyamatok tudományos hátterét.

A KÉMIA MINT TERMÉSZETTUDOMÁNYOS MEGISMERÉSI MÓDSZER A KÉMIAI KÍSÉRLET MINT MEGISMERÉSI MÓDSZER

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megkülönbözteti a kísérletet, a tapasztalatot és a magyarázatot;
2. megismeri egy egyszerű laboratórium felépítését, anyagait és eszközeit;
3. megismeri néhány köznapi anyag legfontosabb tulajdonságait és az anyagok vizsgálatának egyszerű módszereit.

A TERMÉSZETTUDOMÁNYOS GONDOLKODÁS ALAPVETŐ MŰVELETEI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. tudja és érti, hogy közkeletű hiedelmeket nem szabad tényeknek tekinteni;

2. tudja és érti, hogy a hétköznapi, a mindennapi tapasztalatokon alapuló gondolkodás nem elegendő a tudományos problémák megoldásához;

3. tudja és érti, hogy attól még, hogy egy elem vagy vegyület mesterségesen került előállításra vagy természetes úton került kinyerésre, még ugyanolyan tulajdonságai vannak, ugyanannyira lehet veszélyes vagy veszélytelen, mérgező vagy egészséges.

MENNYISÉGI GONDOLKODÁS A KÉMIÁBAN: A SZTÖCHIOMETRIA ALAPJAI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a természettudományos vizsgálatok során alkalmazott legfontosabb mennyiségeket és azok kapcsolatát.

A KÉMIA TÁRSADALMI VONATKOZÁSAI, KÖRNYEZET- ÉS TERMÉSZETTUDATOSSÁG KÖRNYEZETVÉDELME: A TERMÉSZETI ÉS ÉPÍTETT KÖRNYEZETRE VESZÉLYES ANYAGOK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megérti és példákkal szemlélteti az emberi tevékenység és a természeti környezet kölcsönös kapcsolatát kémiai szempontok alapján;

2. kiselőadás vagy projektmunka keretében ismerteti a háztartási hulladék összetételét, felhasználásának és csökkentésének lehetőségeit, különös figyelemmel a veszélyes hulladékokra;

3. kiselőadás keretében beszámol egy a saját települését érintő környezetvédelmi kérdés kémiai vonatkozásairól;

4. konkrét lépéseket tesz a saját maga részéről annak érdekében, hogy mérsékelje a környezetszennyezést (pl. energiatakarékosság, szelektív hulladékgyűjtés, tudatos vásárlás);

5. azonosítja és példát hoz fel a környezetében előforduló leggyakoribb levegőt, vizet és talajt szennyező forrásokra;

6. ismeri természeti környezetének, azon belül a légkörnek, a kőzetburoknak, a természetes vizeknek és az élővilágnak a legalapvetőbb anyagait;

7. tisztában van azzal, hogy a bennünket körülvevő anyagokat a természetben található anyagokból állítjuk elő.

GLOBÁLIS PROBLÉMÁK KÉMIAI VONATKOZÁSAI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. érti a globális klímaváltozás, a savas esők, az ózonréteg károsodásának, valamint a szmogoknak a kialakulását és emberiségre gyakorolt hatását.

KÉMIA A MINDENNAPOKBAN

A TÁPLÁLKOZÁS, EGÉSZSÉGVÉDELME KÉMIAI VONATKOZÁSAI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. tisztában van vele, hogy az életfolyamatainkhoz szükséges anyagokat a táplálékunkból vesszük fel zsírok, fehérjék, szénhidrátok, ásványi sók és vitaminok formájában;

2. tud érvelni a változatos táplálkozás és az egészséges életmód mellett;

3. képes a forgalomban lévő kemikáliák (növényvédő szerek, háztartási mosó- és tisztítószer) címkéjén feltüntetett használati útmutató értelmezésére, az azok felelősségteljes használatára.

KÉMIAI SZAKISMERETEK

A KÉMIA JELRENDSZERE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. szöveges leírás vagy kémiai szimbólum alapján megkülönbözteti az atomokat, a molekulákat és ionokat;
2. ismeri a legfontosabb elemek vegyjelét, illetve vegyületek képletét.

A RÉSZECSEKEMODELL

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. egyszerű modelleket (golyómodellt) használ az anyagot felépítő kémiai részecskék modellezésére;
2. ismeri a halmazállapot-változásokat, konkrét példát mond a természetből (légköri jelenségek) és a mindennapokból;
3. különbséget tesz elemi részecske és kémiai részecske, valamint atom, molekula és ion között;
4. tudja, hogy az atom atommagból és elektronburokból épül fel;
5. fel tudja írni a kisebb atomok elektronszerkezetét a héjakon lévő elektronok számával (Bohr-féle atommodell);
6. tudja, hogy az atom külső elektronjainak jut fontos szerep a molekula- és ionképzés során;
7. érti egyszerű molekulák kialakulását (H_2 , Cl_2 , O_2 , N_2 , H_2O , HCl , CH_4 , CO_2) és fel tudja írni a képletüket;
8. érti az egyszerű ionok kialakulását (Na^+ , K^+ , Mg^{2+} , Ca^{2+} , Al^{3+} , Cl^- , O_2^-) és analógiás gondolkodással következtet az egy oszlopban található elemekből képződő ionok képletére;
9. érti az ionvegyületek képletének megállapítását;
10. ismeri a köznapok anyagok molekula- és halmazszerkezetét (hidrogén, oxigén, nitrogén, víz, metán, szén-dioxid, gyémánt, grafit, vas, réz, nátrium-klorid);
11. érti, hogy az atomok és ionok között jellemzően erősebb, a molekulák között gyengébb kémiai kötések alakulhatnak ki;
12. tudja, hogy melyek az anyag fizikai tulajdonságai;
13. a részecskemodell alapján értelmezi az oldódást;
14. részecskeszemlélettel értelmezi az oldódás folyamatát és az oldatok összetételét;
15. példát mond a valódi oldatra és a kolloid oldatra;
16. tudja, hogy a keverékek alkotórészeit az alkotórészek egyedi tulajdonságai alapján választhatjuk szét egymástól, ismer konkrét példákat az elválasztási műveletekre (pl. bepárlás, szűrés, üleptetés);
17. a részecskemodell alapján értelmezi az egyszerű kémiai reakciókat;
18. ismeri a kémiai reakciók végbemenetelének legalapvetőbb feltételeit (ütközés, energia);
19. ismeri a katalizátor fogalmát, érti a katalizátorok működési elvének a lényegét;
20. ismeri a köznapok élet szempontjából legalapvetőbb kémiai reakciókat (pl. égési reakciók, egyesülések, bomlások, savak és bázisok reakciói, fotoszintézis);
21. ismer sav-bázis indikátorokat, érti felhasználásuk jelentőségét;

22. ismeri a korrózió fogalmát és a fémek csoportokba sorolását korrózióállóságuk alapján, érti a vas korróziójának lényegét, valamint korrózióvédelmi módjait.

ELEMEK ÉS VEGYÜLETEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. különbséget tesz elem, vegyület és keverék között;
2. képes egyszerű kísérletek elvégzésére és elemzésére az elemekkel, vegyületekkel és keverékekkel kapcsolatban;
3. tudja, hogy a különféle ásványokból, kőzetekből építőanyagokat (pl. meszet, betont, üveget) és fémeket (pl. vasat és alumíniumot) gyártanak;
4. ismeri a kőolaj feldolgozásának módját, fő alkotóit, a szénhidrogéneket, tudja, hogy ezekből számos termék (motorhajtóanyag, kenőanyag, műanyag, textil, mosószer) is készül.

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) A 9-10. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a mindennapi életben előforduló fontosabb vegyülettípusokat, tisztában van az élettelen és élő természet legfontosabb kémiai fogalmaival, jelenségeivel és az azokat működtető reakciótípusokkal;
2. önállóan vagy csoportban el tud végezni egyszerű kémiai kísérleteket és megbecsüli azok várható eredményét;
3. alkalmazza a természettudományos problémamegoldás lépéseit egyszerű kémiai problémák megoldásában;
4. képes az analógiás, a korrelatív és a mérlegelő gondolkodásra kémiai kontextusban;
5. képes számítógépes prezentáció formájában kémiával kapcsolatos eredmények, információk bemutatására, megosztására, a mérési adatok számítógépes feldolgozására, szemléltetésére;
6. tudja használni a részecskemodellt az anyagok tulajdonságainak és átalakulásainak értelmezésére;
7. ismeri a kémiának az egyén és a társadalom életében betöltött szerepét;
8. tisztában van a háztartásban leggyakrabban előforduló anyagok felhasználásának előnyeivel és veszélyeivel, a biztonságos vegyszerhasználat szabályaival.

A KÉMIA MINT TERMÉSZETTUDOMÁNYOS MEGISMERÉSI MÓDSZER A KÉMIAI KÍSÉRLET MINT MEGISMERÉSI MÓDSZER

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. egyedül vagy csoportban elvéggez egyszerű kémiai kísérleteket leírás vagy szóbeli útmutatás alapján és értékeli azok eredményét;
2. egyedül vagy csoportban elvéggez összetettebb, halmazállapot-változással és oldódással kapcsolatos kísérleteket és megbecsüli azok várható eredményét.

A TERMÉSZETTUDOMÁNYOS GONDOLKODÁS ALAPVETŐ MŰVELETEI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. kémiai vizsgálatainak tervezése során alkalmazza az analógias gondolkodás alapjait és használja az „egyszerre csak egy tényezőt változtatunk” elvet;
2. ismeri az anyagmennyiség és a mól fogalmát, érti bevezetésük szükségességét és egyszerű számításokat végez m, n és M segítségével;
3. analógias gondolkodással következtet a szerves vegyület tulajdonságára a funkciós csoportja ismeretében;
4. használja a fémek redukáló sorát a fémek tulajdonságainak megjósolására, tulajdonságaik alátámasztására.

**A DIGITÁLIS KOMPETENCIA FEJLESZTÉSE
SZÖVEGEK, KÉPEK, ADATOK KERESÉSE, ÉRTELMEZÉSE, KRITIKUS
ÉS ETIKUS FELHASZNÁLÁSA**

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismer megbízható magyar és idegen nyelvű internetes forrásokat kémiai tárgyú, elemekkel és vegyületekkel kapcsolatos képek és szövegek gyűjtésére;
2. magabiztosan használ magyar és idegen nyelvű mobiltelefonos, táblagépes applikációkat kémiai tárgyú információk keresésére.

ALKOTÁS DIGITÁLIS ESZKÖZÖKKEL

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a különböző, megbízható forrásokból gyűjtött információkat számítógépes prezentációban mutatja be;
2. mobiltelefonos, táblagépes alkalmazások segítségével médiatartalmakat, illetve bemutatókat hoz létre.

**A KÉMIA TÁRSADALMI VONATKOZÁSAI, KÖRNYEZET- ÉS
TERMÉSZETTUDATOSSÁG**

**KÖRNYEZETVÉDELME: VESZÉLYES ÉS KÜLÖNLEGES ANYAGOK,
NYERSANYAGOK, ANYAGKÖRFORGALOM**

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. alapvető szinten ismeri a természetes környezetet felépítő légkör, vízburok, kőzetburok és élővilág kémiai összetételét;
2. érti a környezetünk megővésének a jelentőségét az emberi civilizáció fennmaradása szempontjából;
3. ismeri a zöld kémia lényegét, a környezetbarát folyamatok előtérbe helyezését, példákat mond újonnan előállított, az emberiség jólétét befolyásoló anyagokra (pl. új gyógyszerek, lebomló műanyagok, intelligens textiliák);
4. ismeri a legfontosabb környezetszennyező forrásokat és anyagokat, valamint ezeknek az anyagoknak a környezetre gyakorolt hatását;
5. példákkal szemlélteti egyes kémiai technológiák, illetve bizonyos anyagok felhasználásának környezetre gyakorolt pozitív és negatív hatásait.

**ENERGIAGAZDÁLKODÁS: ENERGIAFORRÁSOK ÉS
ENERGIAHÖRDOZÓK MEGISMERÉSE ÉS ÖSSZEHASONLÍTÁSA**

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a bioüzemanyagok legfontosabb típusait.

GLOBÁLIS PROBLÉMÁK KÉMIAI VONATKOZÁSAI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. példákkal szemlélteti az emberiség legégetőbb globális problémáit (globális éghajlatváltozás, ózonlyuk, ivóvízkészlet csökkenése, energiaforrások kimerülése), és azok kémiai vonatkozásait;
2. ismeri az emberiség előtt álló legnagyobb kihívásokat, kiemelten azok kémiai vonatkozásai (energiahordozók, környezetszennyezés, fenntarthatóság, új anyagok előállítása);
3. példákön keresztül szemlélteti az antropogén tevékenységek kémiai vonatkozású környezeti következményeit;
4. kiselőadás vagy projektmunka keretében mutatja be a 20. század néhány nagy környezeti katasztrófáját és azt, hogy milyen tanulságokat vonhatunk le azok megismeréséből;
5. ismeri a légkör kémiai összetételét és az azt alkotó gázok fontosabb tulajdonságait, példákat mond a légkör élőlényekre és élettelen környezetre gyakorolt hatásaira, ismeri a legfontosabb légszennyező gázokat, azok alapvető tulajdonságait, valamint a környezetszennyezésének hatásait, ismeri a légkört érintő globális környezeti problémák kémiai hátterét és ezen problémák megoldására tett erőfeszítéseket;
6. ismeri a természetes vizek típusait, azok legfontosabb kémiai összetevőit a víz körforgásának és tulajdonságainak tükrében, példákat mond vízszennyező anyagokra, azok forrására, a szennyezés lehetséges következményeire, ismeri a víztisztítás folyamatának alapvető lépéseit, valamint a tiszta ivóvíz előállításának a módját;
7. érti a kőzetek és a környezeti tényezők talajképző szerepét, példát mond alapvető kőzetekre, ásványokra, érti a különbséget a hulladék és a szemét fogalmi megkülönböztetése között, ismeri a hulladékok típusait, kezelésük módját, környezetre gyakorolt hatásait.

TUDOMÁNY ÉS ÁLTUDOMÁNY MEGKÜLÖNBÖZTETÉSE, A TÉNYEKEN ALAPULÓ DÖNTÉSEK JELENTŐSÉGE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. érti a különbséget a tudományos és áltudományos információk között, konkrét példát mond a köznapi életből tudományos és áltudományos ismeretekre, információkra;
2. ismeri a tudományos megközelítés lényegét (objektivitás, reprodukálhatóság, ellenőrizhetőség, bizonyíthatóság);
3. látja az áltudományos megközelítés lényegét (feltételezés, szubjektivitás, bizonyítatlanság), felismeri az áltudományosságra utaló legfontosabb jeleket.

KÉMIA A MINDENNAPOKBAN TAPLÁLKOZÁS, EGÉSZSÉGVÉDELEM

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri az élelmiszereink legfontosabb összetevőinek, a szénhidrátoknak, a fehérjéknek, valamint a zsíroknak és olajoknak a molekulaszervezetét és a tulajdonságait, felsorolja a háztartásban megtalálható legfontosabb élelmiszerek tápanyagain, példát mond bizonyos összetevők (fehérjék, redukáló cukrok, keményítő) kimutatására, ismeri a legfontosabb élelmiszeradalék-csoportokat, alapvető szinten értelmezi egy élelmiszer tájékoztató címkejét;
2. ismeri a gyógyszer fogalmát és a gyógyszerek fontosabb csoportjait hatásuk alapján, alapvető szinten értelmezi a gyógyszerek mellékelt betegtájékoztatóját;
3. ismeri a leggyakrabban használt élvezeti szerek (szeszes italok, dohánytermékek, kávé, energiaitalok, drogok) hatóanyagát, ezen szerek használatának veszélyeit, érti az illegális drogok használatával kapcsolatos alapvető problémákat, példákat mond illegális drogokra, ismeri a doppingszer fogalmát, megérti és értékeli a doppingszerekkel kapcsolatos információkat;
4. ismeri a mérég fogalmának jelentését, érti az anyagok mennyiségének jelentőségét a mérgező hatásuk tekintetében, példát mond növényi, állati és szintetikus mérgekre, ismeri a mérgek szervezetbe jutásának lehetőségeit (tápcsatorna, bőr, tüdő), ismeri és felismeri a különböző anyagok csomagolásán a mérgező anyag piktogramját, képes ezeknek az anyagoknak a felelősségteljes használatára, ismeri a köznapi életben előforduló leggyakoribb mérgeket, mérgezéseket (pl. szén-monoxid, penészgomba-toxinok, gombamérgezések, helytelen égetés során keletkező füst anyagai, drogok, nehézfémek), tudja, hogy a mérgező hatás nem az anyag szintetikus eredetének a következménye.

A MINDENNAPI ÉLETBEN HASZNÁLT LEGFONTOSABB ANYAGOK FIZIKAI ÉS KÉMIAI TULAJDONSÁGAI, ÁTALAKULÁSAI, EZEK ÖSSZEFÜGGÉSE A FELHASZNÁLÁSSAL

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a természetben megtalálható legfontosabb nyersanyagokat;
2. érti az anyagok átalakításának hasznát, valamint konkrét példákat mond vegyipari termékek előállítására;
3. ismeri a különböző nyersanyagokból előállítható legfontosabb termékeket;
4. érti, hogy az ipari (vegyipari) termelés során különféle, akár a környezetre vagy szervezetre káros anyagok is keletkezhetnek, amelyek közömbösítése, illetve kezelése fontos feladat;
5. képes az ismeretein alapuló tudatos vásárlással és tudatos életvitellel a környezetének megóvására;
6. érti a mészkőalapú építőanyagok kémiai összetételét és átalakulásait (mészkő, égetett mesz, oltott mesz), ismeri a beton alapvető összetételét, előállítását és felhasználásának lehetőségeit, ismeri a legfontosabb hőszigetelő anyagokat;
7. érti, hogy a fémek többsége a természetben vegyületek formájában van jelen, ismeri a legfontosabb redukációs eljárásokat (szenes, elektrokémiai redukció), ismeri a legfontosabb ötvözeteket, érti az ötvözetek felhasználásának előnyeit;

8. ismeri a fosszilis energiahordozók fogalmát és azok legfontosabb képviselőit, érti a kőolaj ipari lepárlásának elvét, ismeri a legfontosabb párlatok nevét, összetételét és felhasználási lehetőségeit, példát mond motorhajtó anyagokra, ismeri a töltőállomásokon kapható üzemanyagok típusait és azok felhasználását;

9. ismeri a műanyag fogalmát és a műanyagok csoportosításának lehetőségeit eredetük, illetve hővel szemben mutatott viselkedésük alapján, konkrét példákat mond műanyagokra a környezetéből, érti azok felhasználásának előnyeit, ismeri a polimerizáció fogalmát, példát ad monomerekre és polimerekre, ismeri a műanyagok felhasználásának előnyeit és hátrányait, környezetre gyakorolt hatásukat;

10. ismeri a mosó- és tisztítószer, valamint a fertőtlenítőszer fogalmi megkülönböztetését, példát mond a környezetéből gyakran használt mosó-és tisztítószerre és fertőtlenítőszerre, ismeri a szappan összetételét és a szappangyártás módját, ismeri a hypo kémiai összetételét és felhasználási módját, érti a mosószer mosóaktív komponenseinek (a felületaktív részecskének) a mosásban betöltött szerepét;

11. ismeri a kemény víz és a lágy víz közötti különbséget, érti a kemény víz és egyes mosószer közötti kölcsönhatás (kicsapódás) folyamatát.

VEGYSZERISMERET, BIZTONSÁGOS VEGYSZERHASZNÁLAT

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a mindennapi életben előforduló növényvédő szerek használatának alapvető szabályait, értelmezi a növényvédő szereknek a leírását, felhasználási útmutatóját, példát mond a növényvédő szerekre a múltból és a jelenből (bordói lé, korszerű peszticidek), ismeri ezek hatásának elvi alapjait;

2. ismeri a legfontosabb (N-, P-, K-tartalmú) műtrágyák kémiai összetételét, előállítását és felhasználásának szükségességét.

KÉMIAI SZAKISMERETEK

A RÉSZECSEKEMOELL

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri az atom felépítését, az elemi részecskéket, valamint azok jellemzőit, ismeri az izotópok legfontosabb tulajdonságait, érti a radioaktivitás lényegét és példát mond a radioaktív izotópok gyakorlati felhasználására;

2. ismeri az atom elektronszerkezetének kiépülését a Bohr-féle atommodell szintjén, tisztában van a vegyértékelektronok kémiai reakciókban betöltött szerepével;

3. értelmezi a periódusos rendszer fontosabb adatait (vegyjel, rendszám, relatív atomtömeg), alkalmazza a periódusszám és a (fő)csoportszám jelentését a héjak és a vegyértékelektronok szempontjából, ismeri a periódusos rendszer fontosabb csoportjainak a nevét, és az azokat alkotó elemek vegyjelét;

4. ismeri a molekulaképződés szabályait, ismeri az elektronegativitás fogalmát, és érti a kötéspolaritás lényegét, a kovalens kötetet jellemzi száma és polaritása szerint, megalkotja egyszerű molekulák szerkezeti képletét, ismeri a legalapvetőbb molekulaalakokat (lineáris, síkháromszög, tetraéder, piramis, V-alak), valamint ezek meghatározó szerepét a molekulák polaritása szempontjából;

5. meghatározza egyszerű molekulák polaritását, és ennek alapján következtet a közöttük kialakuló másodrendű kémiai kötésekre, valamint oldhatósági jellemzőikre, érti, hogy a moláris tömeg és a molekulák között fellépő másodrendű kötések hogyan befolyásolják az olvadás- és forráspontot, ezeket konkrét példákkal támasztja alá.

SZERKEZET ÉS TULAJDONSÁG KAPCSOLATA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. érti a részecske szerkezete és az anyag fizikai és kémiai tulajdonságai közötti alapvető összefüggéseket;

2. ismeri az egyszerű ionok atomokból való létrejöttének módját, ezt konkrét példákkal szemlélteti, ismeri a fontosabb összetett ionok molekulákból való képződésének módját, tudja a nevüket, összegképletüket, érti egy ionvegyület képletének a megszerkesztését az azt alkotó ionok képlete alapján, érti az ionrács felépülési elvét, az ionvegyület képletének jelentését, konkrét példák segítségével jellemzi az ionvegyületek fontosabb tulajdonságait;

3. ismeri a fémek helyét a periódusos rendszerben, érti a fémes kötés kialakulásának és a fémek kristályszerkezetének a lényegét, érti a kapcsolatot a fémek kristályszerkezete és fontosabb tulajdonságai között, konkrét példák segítségével (pl. Fe, Al, Cu) jellemzi a fémes tulajdonságokat, összehasonlításokat végez;

4. ismeri a fémrács szerkezetét és az ebből adódó alapvető fizikai tulajdonságokat;

5. ismeri az anyagok csoportosításának a módját a kémiai összetétel alapján, ismeri ezeknek az anyagcsoportoknak a legfontosabb közös tulajdonságait, példákat mond minden csoport képviselőire, tudja, hogy az oldatok a keverékek egy csoportja;

6. érti a „hasonló a hasonlóban jól oldódik” elvet, ismeri az oldatok töménységével és az oldhatósággal kapcsolatos legfontosabb ismereteket, egyszerű számítási feladatokat old meg az oldatok köréből (tömegszázalék, anyagmennyiség-koncentráció);

7. adott szempontok alapján összehasonlítja a három halmazállapotba (gáz, folyadék, szilárd) tartozó anyagok általános jellemzőit, ismeri Avogadro gáztörvényét és egyszerű számításokat végez gázok térfogatával standard körülmények között, érti a halmazállapot-változások lényegét és energiaváltozását.

KÉMIAI VÁLTOZÁSOK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. érti a fizikai és kémiai változások közötti különbségeket;

2. ismeri a kémiai reakciók végbemenetelének feltételeit, ismeri, érti és alkalmazza a tömegmegmaradás törvényét a kémiai reakciókra;

3. ismeri a kémiai reakciók csoportosítását többféle szempont szerint: a reagáló és a képződő anyagok száma, a reakció energiaváltozása, időbeli lefolyása, iránya, a reakcióban részt vevő anyagok halmazállapota szerint;

4. a kémiai reakciókat szimbólumokkal írja le;

5. konkrét reakciókat termokémiai egyenlettel is felír, érti a termokémiai egyenlet jelentését, ismeri a reakcióhő fogalmát, a reakcióhő ismeretében megadja egy reakció energiaváltozását, energiadiagramot rajzol, értelmez, ismeri a termokémia főtételét és jelentőségét, a többlépéses reakciók energiaváltozásának a meghatározásakor;

6. érti a katalizátorok hatásának az elvi alapjait;

7. ismer egyirányú és egyensúlyra vezető kémiai reakciókat, érti a dinamikus egyensúly fogalmát, ismeri és alkalmazza az egyensúly eltolásának lehetőségeit Le Châtelier elve alapján;

8. ismeri a fontosabb savakat, bázisokat, azok nevét, képletét, Brønsted sav-bázis elmélete alapján értelmezi a sav és bázis fogalmát, ismeri a savak és bázisok erősségének és értékűségének a jelentését, konkrét példát mond ezekre a vegyületekre, érti a víz sav-bázis tulajdonságait, ismeri az autoprotolízis jelenségét és a víz autoprotolízisének a termékeit;

9. konkrét példákon keresztül értelmezi a redoxireakciókat oxigénfelvétel és oxigénleadás alapján, ismeri a redoxireakciók tágabb értelmezését elektronátmenet alapján is, konkrét példákon bemutatja a redoxireakciót, eldönti egy egyszerű redoxireakció egyenlete ismeretében az elektronátadás irányát, az oxidációt és redukciót, megadja az oxidálószer és a redukálószer.

NEMFÉMES ELEMÉK ÉS VEGYÜLETEIK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri az anyagok jellemzésének logikus szempontrendszerét: anyagszerkezet - fizikai tulajdonságok - kémiai tulajdonságok - előfordulás - előállítás - felhasználás;

2. ismeri a hidrogén, a halogének, a kalkogének, a nitrogén, a szén és fontosabb vegyületeik fizikai és kémiai sajátságait, különös tekintettel a köznapi életben előforduló anyagokra;

3. alkalmazza az anyagok jellemzésének szempontjait a hidrogénre, kapcsolatot teremt az anyag szerkezete és tulajdonságai között;

4. ismeri a halogének képviselőit, jellemzi a klórt, ismeri a hidrogén-klorid és a nátrium-klorid tulajdonságait;

5. ismeri az oxigént és a vizet, ismeri az ózont, mint az oxigén allotróp módosulata, ismeri mérgező hatását (szmogban) és UV-elnyelő hatását (ózonpajzsban);

6. ismeri a kén, a kén-dioxidot és a kénsavat;

7. ismeri a nitrogént, az ammóniát, a nitrogén-dioxidot és a salétromsavat;

8. ismeri a vörösfoszfort és a foszforsavat, fontosabb tulajdonságaikat és a foszfor gyufagyártásban betöltött szerepét;

9. összehasonlítja a gyémánt és a grafit szerkezetét és tulajdonságait, különbséget tesz a természetes és mesterséges szének között, ismeri a természetes szén felhasználását, ismeri a kokszt és az aktív szén felhasználását, példát mond a szén reakcióira (pl. égés), ismeri a szén oxidjainak (CO, CO₂) a tulajdonságait, élettani hatását, valamint a szénsavat és sóit, a karbonátokat.

FÉMEK ÉS FÉMVEGYÜLETEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a fontosabb fémek (Na, K, Mg, Ca, Al, Fe, Cu, Ag, Au, Zn) fizikai és kémiai tulajdonságait;
2. kísérletek tapasztalatainak ismeretében értelmezi a fémek egymáshoz viszonyított reakciókészségét oxigénnel, sósavval, vízzel és más fémionok oldatával, érti a fémek redukáló sorának felépülését, következtet fémek reakciókészségére a sorban elfoglalt helyük alapján;
3. ismeri a fémek helyét a periódusos rendszerben, megkülönbözteti az alkálifémeket, az alkáliföldfémeket, ismeri a vas, az alumínium, a réz, valamint a nemesfémek legfontosabb tulajdonságait;
4. ismeri a fémek köznapi szempontból legfontosabb vegyületeit, azok alapvető tulajdonságait (NaCl, Na₂CO₃, NaHCO₃, Na₃PO₄, CaCO₃, Ca₃(PO₄)₂, Al₂O₃, Fe₂O₃, CuSO₄);
5. tisztában van az elektrokémiai áramforrások felépítésével és működésével, ismeri a Daniell-elem felépítését és az abban végbemenő folyamatokat, az elem áramtermelését;
6. érti az elektromos áram és a kémiai reakciók közötti összefüggéseket: a galvánelemek áramtermelésének és az elektrolízisnek a lényegét;
7. ismeri az elektrolizáló cella felépítését és az elektrolízis lényegét a hidrogén-klorid-oldat grafit-elektrodos elektrolízise kapcsán, érti, hogy az elektromos áram kémiai reakciók végbemenetelét segíti, példát ad ezek gyakorlati felhasználására (alumíniumgyártás, galvanizálás);
8. ismer eljárásokat fémek ércekből történő előállítására (vas, alumínium).

EGYSZERŰ SZERVES VEGYÜLETEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a szerves vegyületeket felépítő organogén elemeket, érti a szerves vegyületek megkülönböztetésének, külön csoportban tárgyalásának az okát, az egyszerűbb szerves vegyületeket szerkezeti képlettel és összegképlettel jelöli;
2. ismeri a telített szénhidrogének homológ sorának felépülési elvét és fontosabb képviselőiket, ismeri a metán fontosabb tulajdonságait, jellemzi az anyagok szempontrendszer alapján, ismeri a homológ soron belül a forráspont változásának az okát, valamint a szénhidrogének oldhatóságát, ismeri és egy-egy kémiai egyenlettel leírja az égés, a szubsztitúció és a hőbontás folyamatát;
3. érti az izoméria jelenségét, példákat mond konstitúciós izomerekre;
4. ismeri a telítetlen szénhidrogének fogalmát, az etén és az acetilén szerkezetét és fontosabb tulajdonságait, ismeri és reakcióegyenletekkel leírja a telítetlen szénhidrogének jellemző reakciótípusait, az égést, az addíciót és a polimerizációt;
5. ismeri a legegyszerűbb szerves kémiai reakciótípusokat;

6. felismeri az aromás szerkezetet egy egyszerű vegyületben, ismeri a benzol molekulászerkezetét és fontosabb tulajdonságait, tudja, hogy számos illékony aromás szénhidrogén mérgező;

7. példát mond közismert halogéntartalmú szerves vegyületekre (pl. kloroform, vinil-klorid, freonok, DDT, tetrafluoretén), és ismeri felhasználásukat;

8. ismeri, és vegyületek képletében felismeri a legegyszerűbb oxigéntartalmú funkcionális csoportokat: a hidroxilcsoportot, az oxocsoportot, az étercsoportot;

9. ismeri az alkoholok fontosabb képviselőit (metanol, etanol, glikol, glicerin), azok fontosabb tulajdonságait, élettani hatásukat és felhasználásukat;

10. felismeri az aldehidcsoportot, ismeri a formaldehid tulajdonságait, az aldehidek kimutatásának módját, felismeri a ketocsoportot, ismeri az acetone tulajdonságait, felhasználását;

11. ismeri, és vegyületek képletében felismeri a karboxilcsoportot és az észtercsoportot, ismeri az egyszerűbb és fontosabb karbonsavak (hangyasav, ecetsav, zsírsavak) szerkezetét és lényeges tulajdonságaikat;

12. az etil-acetát példáján bemutatja a kis szénatomszámú észterek jellemző tulajdonságait, tudja, hogy a zsírok, az olajok, a foszfatidok, a viaszok egyaránt az észterek csoportjába tartoznak;

13. szerkezetük alapján felismeri az aminok és az amidok egyszerűbb képviselőit, ismeri az aminocsoportot és az amidcsoportot.

BIOLOGIAI SZEMPONTBÓL JELENTŐS SZERVES VEGYÜLETEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a biológiai szempontból fontos szerves vegyületek építőelemeit (kémiai összetételét, a nagyobbak alkotó molekuláit);

2. ismeri a lipid gyűjtőnevet, tudja, hogy ebbe a csoportba hasonló oldhatósági tulajdonságokkal rendelkező vegyületek tartoznak, felsorolja a lipidek legfontosabb képviselőit, felismeri azokat szerkezeti képlet alapján, ismeri a lipidek csoportjába tartozó vegyületek egy-egy fontos szerepét az élő szervezetben;

3. ismeri a szénhidrátok legalapvetőbb csoportjait, példát mond mindegyik csoportból egy-két képviselőre, ismeri a szőlőcukor képletét, összefüggéseket talál a szőlőcukor szerkezeté és tulajdonságai között, ismeri a háztartásban található szénhidrátok besorolását a megfelelő csoportba, valamint köznapi tulajdonságaikat (ízük, oldhatóságuk) és felhasználásukat, összehasonlítja a keményítő és a cellulóz molekulászerkezetét és tulajdonságait, valamint szerepüket a szervezetben és a táplálékaink között;

4. tudja, hogy a fehérjék aminosavakból épülnek fel, ismeri az aminosavak általános szerkezetét és azok legfontosabb tulajdonságait, ismeri a fehérjék elsődleges, másodlagos, harmadlagos és negyedleges szerkezetét, érti e fajok molekulák szerkezetének a kialakulását, példát mond a fehérjék szervezetben és élelmiszereinkben betöltött szerepére, ismeri a fehérjék kicsapásának módjait és ennek jelentőségét a mérgezések kapcsán.

II.3.6.6. FÖLDRAJZ

A) ALAPELVEK, CÉLOK

Földrajzi, földtudományi és környezeti jelenségek, folyamatok sokasága jellemzi bolygónkat. Ezek különböző tér- és időbeli léptékekben a Föld különböző pontjain jelentkeznek. Egyre összetettebbé váló világunk komplex problémáinak megértése megköveteli az eddigi tanítási, tanulási stratégiák megújulását: a leíró jellegű, ismeretközlő hagyományokkal szakítva, de a szaktárgyi tudást el nem vetve számos, a korábbiakban kevésbé hangsúlyos kompetencia kialakítását és fejlesztését célként megjelölve. A saját tevékenységeken, a hétköznapi megfigyeléseken és tapasztalatokon alapuló földrajztanítás nem pusztán leírja a jelenséget, hanem annak okát és következményeit is feltárja. Mindez a természeti-környezeti és a társadalmi-gazdasági folyamatokat szintetizálva, a jelen eseményein túlmutatva értékelésre, problémamegoldásra, jövőképzésre ösztönöz.

A földrajzoktatás során a tanuló megismerheti szűkebb és tágabb környezete természeti és társadalmi-gazdasági jellemzőit, a körülötte zajló folyamatokat és ezek összefüggéseit. A földrajz szemléletformáló, szintetizáló tantárgyként olyan, a hétköznapiakban használható ismereteket, eszközöket, módszereket ad a tanuló kezébe, amelyek segítik a tájékozódást egyre összetettebbé váló világunkban, és hozzájárulnak ahhoz, hogy felnőtt életében felelős, környezettudatos, aktív állampolgárrá váljon.

A földrajz tanításának célja, hogy a tanuló:

1. a jelenségek, folyamatok természet- és a társadalomtudományi szempontú vizsgálatával a komplexitást szem előtt tartó, szintetizáló gondolkodást alakítson ki;
2. sajátítsa el az önálló földrajzi információszerzés és -feldolgozás, illetve összefüggés-felismerés készségét;
3. fejlessze a problémaorientált, elemző és mérlegelő gondolkodását, mely készségek nélkülözhetetlenek az információs társadalomra jellemző hír- és információdömpingben történő eligazodáshoz, a felelős és tudatos állampolgári szerepvállaláshoz;
4. alakítsa ki a térbeli tájékozódási készségét, valamint a térbeli folyamatok ok-okozati összefüggéseinek felismerési és elemzési képességét;
5. vizsgálja meg napjaink természeti, társadalmi-gazdasági és környezeti folyamatait, jelenségeit és a közöttük lévő kölcsönhatásokat, valamint a várható következmények átgondolásával alakítson ki cselekedni képes és a környezetért felelősséggel tenni akaró magatartást, fontos a tanulóval felismertetni és megértetni, hogy a környezettudatos, a fenntarthatóságot szem előtt tartó gondolkodás az elérhető jövő záloga;
6. a térinformatikai, illetve infokommunikációs eszközök használata révén digitális kompetenciáját fejleszteni tudja annak érdekében, hogy tudatos eszközhasználóvá váljon;
7. szülőföldhöz és magyarsághoz való kötődése kialakuljon és elmélyüljön;
8. fejlődjön esztétikai érzéke és értékítélete a különböző természetes és mesterséges tájak bemutatásával;

9. megértse a globalizáció folyamatát és hatásait, reálisan lássa a világban elfoglalt helyünket, nemzeti értékeinket, ismerje fel a nemzeti és az európai önazonosság felvállalásának és megőrzésének fontosságát;

10. a térbeli-társadalmi egyenlőtlenségek által kiváltott folyamatok földrajzi okainak és lehetséges társadalmi-gazdasági következményeinek bemutatása révén empátikus, problémamegoldó gondolkodást, illetve az érvek ütköztetésére épülő vitakulturát alakítson ki;

11. érdeklődését felkeltse az aktuális társadalmi-gazdasági és környezeti folyamatok megismerése, megértése, illetve megvitatása iránt;

12. napjaink társadalomföldrajzi folyamatainak bemutatása révén a toleráns, egymás tiszteletét szem előtt tartó magatartás kialakítására törekedjen;

13. a mindennapi életben hasznosítható pénzügyi-gazdasági ismeretek megismerésével az értő, felelős pénzügyi döntési képességét fejlessze;

14. a globális világ pénzügyi-gazdasági folyamatainak megismerésével a gazdasági élet eseményeiben eligazodó aktív, kreatív és rugalmas állampolgári gondolkodás és vállalkozásra kész attitűd kialakulását fejlessze;

15. pályaválasztását a tantárgy komplexitására, szintetizáló jellegére, a tantárgy által közvetített földrajzi- földtani, környezeti, gazdasági ismeretekre, gondolkodás- és szemléletmódra építve elősegítse.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői a 7-8. évfolyamon

A 7-8. évfolyamos földrajzi tananyag a földrajzi tartalmakat a közelítől a távoli felé, azaz a közvetlen lakóhely (település) felől Magyarország földrajzán keresztül a kontinentális, majd végül a globális folyamatok felé haladva mutatja be. Az ismereteket a földrajzi szempontból tipikus természet- és társadalomföldrajzi folyamatokra, összefüggésekre fűzi fel, középpontba állítva a földrajzi eredetű problémák komplex bemutatását. A földrajztanítás tudatosan épít a természettudomány tantárgy révén megszerzett földrajzi tudásra, és kapcsolódik az állampolgári ismeretek tantárgyhoz.

A földrajzoktatás jellemzői a 7-8. évfolyamon:

1. a tananyag valamely, a tanuló lakóhelyén vagy annak környékén a hétköznapiak során megfigyelhető, megtapasztalható földrajzi jelenségből, folyamatból, illetve természeti és társadalmi folyamatokat magában foglaló komplex problémából indul ki;

2. az egyes témák feldolgozásának célja gyakorlati, a mindennapi életben hasznosítható ismeretek megszerzése, képességek kialakítása;

3. a tananyag a jelen folyamataira, jelenségeire és azok lehetséges következményeire összpontosít, tudatosan építve a hagyományos és digitális térképi, grafikus és szöveges adatforrásokból megszerezhető aktuális információkra;

4. a leíró jellegű ismeretközvetítés visszاسzorításával párhuzamosan a tanuló aktív közreműködésén, munkáltatásán alapuló tudásépítést és készségfejlesztést tartja szem előtt;

5. támogatja a tanuló információszerző és -feldolgozó, prognosztizáló képességének fejlődését;

6. a természeti és társadalmi-gazdasági környezetet komplexitásában, összefüggéseiben a földrajzi eredetű problémákra fókuszálva vizsgálja;
7. megismerteti a tanulót a földrajzi ismeretszerzés legfontosabb, hiteles forrásaival, azok használatával, az információ feldolgozásának módszereivel, eszközeivel, probléma- és célorientált stratégiáival;
8. kialakítja a tanulóban a földrajzi problémák iránti érzékenységet, valamint a problémákra történő reflektálás képességét;
9. földrajzi jelenségek, problémák, természeti és társadalmi kockázatok feldolgozásával elősegíti a véleményformálás képességének kialakulását.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői a 9-10. évfolyamon

A 9-12. évfolyamos földrajzi tananyag a természeti és társadalmi környezet összefüggéseivel, kölcsönhatásaival foglalkozik.

Kilencedik évfolyamon a cél a mindennapok tapasztalataira, illetve a tanulói kísérletekre, vizsgálatokra, szöveges és képi forrásokra alapozva a geoszférák természeti folyamatainak, törvényszerűségeinek megismerése, megértése. További cél a természetföldrajzi folyamatok okozta veszélyek és kockázatok felismerése, illetve a természeti erőforrások és a társadalmi-gazdasági folyamatok közti kapcsolatok feltárása. A Világegyetem végtelen tereből indulva bolygónk mozgásait és ezek földrajzi következményeit, majd a geoszférák tipikus folyamatait, jelenségeit vizsgálja a tanuló.

Tizedik évfolyamon a 21. század társadalmi és gazdasági folyamatainak, illetve az azokat befolyásoló tényezők szerepének bemutatása jelenti a földrajzoktatás fő célját. A korábbi évfolyamokon kialakított készségekre, képességekre építve, azokat fejlesztve a globális világ jellemzőivel, annak tipikus országaival, országcsoportjaival ismerkedik meg a tanuló a földrajzi folyamatokra visszavezethető problémák feltárására és a megoldások keresésére fókuszálva. Mindez szöveges és képi forrásokat, online tartalmakat használva kritikus elemző munkával történik. A munkát a globális folyamatok és a fenntarthatóság kapcsolatának, illetve az egyéni szerepvállalás kérdésének bemutatása zárja.

A középiskolai földrajzoktatás komplex ismeretanyaga révén segíti a tanuló pályaválasztását, eligazodását a munka világában, felkészíti őt a szakirányú felsőfokú tanulmányokra. Hozzájárul ahhoz, hogy a középiskolai földrajzi tanulmányok befejezésekor biztonsággal tudjon eligazodni a természeti és a társadalmi környezetben, illetve képes legyen földrajzi ismeretei alkalmazására a mindennapi életben. A földrajzoktatás ahhoz is hozzájárul, hogy az iskolából kilépő tanuló képes legyen felelős döntéshozatalra az állampolgári szerep gyakorlása során, valamint kialakuljon benne az igény arra, hogy későbbi élete folyamán önállóan tovább gyarapítsa földrajzi ismereteit.

A földrajzoktatás jellemzői a 9-10. évfolyamon:

1. a tananyag földrajzi jelenségekből, illetve természeti és társadalmi folyamatokat magában foglaló, komplex földrajzi problémákból indul ki;
2. az egyes témák feldolgozásának célja gyakorlati, a mindennapi életben hasznosítható ismeretek megszerzése, képességek elmélyítése;

3. a tananyag a jelen folyamataira, jelenségeire és azok lehetséges következményeire összpontosít, tudatosan építve a hagyományos és digitális térképi, grafikus és szöveges adatforrásokból megszerzhető aktuális információkra;
4. a leíró jellegű ismeretközvetítés helyett a tanuló aktív közreműködésén, munkáltatásán alapuló tudásépítést és készségfejlesztést tartja szem előtt;
5. támogatja a tanuló információszerző és -feldolgozó, prognosztizáló képességének fejlődését;
6. a természeti és társadalmi környezetet komplexitásában, összefüggéseiben vizsgálja;
7. megismerteti a tanulót a földrajzi ismeretszerzés legfontosabb, hiteles forrásaival, azok használatával, eszközeivel, probléma- és célorientált stratégiáival;
8. kialakítja a tanulóban a földrajzi problémák iránti érzékenységet, valamint a problémákra való reflektálás képességét;
9. földrajzi jelenségek, problémák, természeti és társadalmi kockázatok feldolgozásával elősegíti a véleményformálás képességének kialakulását;
10. kialakítja a tanulóban a természeti veszélyek és környezeti kockázatok reális értékelésének képességét, továbbá tudatosítja bennük a megelőzés és a védekezés jelentőségét.

B) FŐ TÉMAKÖRÖK

FŐ TÉMAKÖRÖK A 7-8. ÉVFOLYAMON

1. Tájékozódás a földrajzi térben
2. Közvetlen lakókörnyezetünk földrajza
3. Magyarország földrajza
4. A Kárpát-medence térsége
5. Európa és a távoli kontinensek eltérő fejlettségű térségei, tipikus tájai
6. A földrajzi övezetesség rendszere
7. Életünk és a gazdaság: a pénz és a munka világa

FŐ TÉMAKÖRÖK A 9-10. ÉVFOLYAMON

1. Tájékozódás a kozmikus térben és az időben
2. A közetburok
3. A légkör
4. A vízburok
5. A geoszférák kölcsönhatásai és összefüggései
6. Átalakuló települések, eltérő demográfiai problémák a 21. században
7. A nemzetgazdaságtól a globális világgazdaságig
8. Magyarország és Kárpát-medence a 21. században
9. A pénz és a tőke mozgásai a világgazdaságban
10. Helyi problémák, globális kihívások, a fenntartható jövő dilemmái

C) TANULÁSI EREDMÉNYEK

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TÉRÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALANOS KÖVETELMÉNYEK) A 7-8. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

- 1. céljaival, feladataival összhangban kiválasztja és használja a földrajzi térben való tájékozódást segítő hagyományos és digitális eszközöket;**
- 2. különböző földrajzi témákhoz kapcsolódóan adatokat, információkat gyűjt nyomtatott és elektronikus forrásokból, azokat értelmezi, rendszerezi, illetve ábrázolja;**
- 3. földrajzi tartalmú szövegeket értelmez;**
- 4. önállóan készített prezentációban bemutatja és elemzi egy adott terület természet- és társadalomföldrajzi adottságait, ezekből fakadó környezeti és társadalmi problémáit, és megoldási lehetőség(ek)et kínál;**
- 5. véleményt alkot földrajzi témájú szövegekben bemutatott jelenségekről, folyamatokról, információkról;**
- 6. vitában, szerepjátékban, szituációs játékban szerepének és az adott helyzetnek megfelelő, logikus érveket fogalmaz meg;**
- 7. megold egyszerű földrajzi tartalmú logikai és számítási feladatokat;**
- 8. társaival együttműködésben old meg földrajzi témájú feladatokat, képes a tudásmegosztásra;**
- 9. alkalmazza földrajzi tudását a mindennapi életben a környezettudatos döntések meghozatalában, felelősséget érez döntései következményeiért;**
- 10. tanulásához tudatosan használja a különböző típusú és tartalmú térképeket;**
- 11. érdeklődik más országok földrajzi jellemzői, kultúrája, hagyományai iránt;**
- 12. képes földrajzi ismeretei önálló bővítésére és rendszerezésére.**

FÖLDRAJZI GONDOLKODÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

- 1. földrajzi tartalmú adatok, adatsorok alapján következtéseket von le, következményeket fogalmaz meg;**
- 2. megadott szempontok alapján rendszerezi földrajzi ismereteit, rendszerbeli viszonyokat állapít meg;**
- 3. összehasonlít tipikus tájakat, megfogalmazza azok közös és eltérő földrajzi vonásait;**
- 4. megkülönbözteti a tényeket a véleményektől;**
- 5. megismeri hazánk és Európa, majd a távoli kontinensek legalapvetőbb természet- és társadalomföldrajzi jellemzőit, melynek során kialakul a Földről alkotott, a valóságot visszatükroöző kognitív térképe.**

FÖLDRAJZI TARTALMÚ INFORMÁCIÓSZERZÉS ÉS -FELDOLGOZÁS, DIGITALISÉSZKÖZ-HASZNÁLAT

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

- 1. megadott szempontok alapján információkat gyűjt hagyományos és digitális információforrásokból;**
- 2. adatokat rendszerez és ábrázol digitális eszközök segítségével;**

3. digitális eszközök segítségével bemutatja szűkebb és tágabb környezetének földrajzi jellemzőit;
4. megadott szempontok alapján tájakkal, országokkal kapcsolatos földrajzi tartalmú szövegeket, képi információhordozókat dolgoz fel;
5. közvetlen környezetének földrajzi megismerésére terepvizsgálódást tervez és kivitelez.

TÁJÉKOZÓDÁS A FÖLDRAJZI TÉRBEN ÉS IDŐBEN

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. azonosítja a jelenségek időbeli jellemzőit;
2. használja a földrajzi térben való tájékozódást segítő hagyományos és digitális eszközöket;
3. gyakorlati feladatokat (pl. távolság- és helymeghatározás, utazástervezés) old meg nyomtatott és digitális térkép segítségével;
4. tájékozódik különböző típusú és tartalmú térképeken, biztonságosan leolvassa azok információtartalmát, a térképen elhelyez földrajzi elemeket;
5. képes egyszerű térképábrák, útvonaltervek elkészítésére.

TÁJÉKOZÓDÁS REGIONÁLIS FÖLDRAJZI KÉRDÉSEKBEN - A FÖLDRAJZI JELLEMZŐK ELEMZÉSE, ÖSSZEFÜGGÉSEK FELISMERÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. bemutatja és értékeli lakókörnyezetének földrajzi jellemzőit, ismeri annak természeti és társadalmi erőforrásait;
2. javaslatot fogalmaz meg lakókörnyezete jövőbeli, környezeti szempontokat szem előtt tartó, fenntartható fejlesztésére;
3. rendszerezi, csoportosítja és értékeli Magyarország és a Kárpát-medence térségének természeti és társadalmi-gazdasági erőforrásait, illetve bemutatja a természeti és társadalmi adottságok szerepének, jelentőségének időbeli változásait, a területi fejlettség különbségeit;
4. összehasonlít, illetve komplex módon, problémaközpontú megközelítéssel vizsgál pl. hazai nagytájakat, tájakat, régiókat, településeket;
5. következtet Magyarország és a Kárpát-medence térségében előforduló természeti és környezeti veszélyek kialakulásának okaira, várható következményeire, térbeli jellemzőire;
6. elkötelezett szűkebb és tágabb környezete természeti és társadalmi-gazdasági értékeinek megismerése és megőrzése iránt;
7. megnevez az egyes kontinensekre, országcsoportokra, meghatározó jelentőségű országokra jellemző társadalmi-gazdasági folyamatokat, ott előállított termékeket, szolgáltatásokat;
8. probléma- és érték-központú megközelítéssel jellemzi Európa és az Európán kívüli kontinensek tipikus tájait, településeit, térségeit;
9. ismerteti az Európai Unió társadalmi-gazdasági jellemzőit, példákkal igazolja világgazdasági szerepét;
10. bemutatja a nemzetközi szintű munkamegosztás és fejlettségbeli különbségek kialakulásának okait és következményeit;
11. híradásokban közölt regionális földrajzi információkra reflektál;
12. reális alapokon nyugvó magyarság- és Európa-tudattal rendelkezik;
13. nyitott más országok, nemzetiségek szokásainak, kultúrájának megismerése iránt.

TÁJÉKOZÓDÁS A GEOSZFÉRAK JELLEMZŐINEK ÉS FOLYAMATAINAK ÖSSZEFÜGGÉSEIBEN

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. bemutatja a földrajzi övezetesség rendszerét, ismerteti az övezetek, övek kialakulásának okait és elhelyezkedésének térbeli jellemzőit;
2. összehasonlítja az egyes övezetek, övek jellemzőit, törvényszerűségeket fogalmaz meg velük összefüggésben;
3. példákat nevez meg a természeti adottságok gazdálkodást, életvitelt befolyásoló szerepére;
4. az egyes térségek kapcsán földrajzi és környezeti veszélyeket és problémákat fogalmaz meg, valamint reflektál azokra.

TÁJÉKOZÓDÁS A VILÁG ÁLTALÁNOS TÁRSADALOM- ÉS GAZDASÁGFÖLDRAJZI FOLYAMATAIBAN

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri és értelmezi a társadalmi-gazdasági fejlettségbeli különbségek leírására alkalmazott mutatókat;
2. népesség- és településföldrajzi információk alapján jellemzőket fogalmaz meg, következtetéseket von le;
3. példákat sorol a globalizáció mindennapi életünket befolyásoló folyamataira;
4. foglalkoztatási adatokat értelmez és elemez, következtetéseket von le belőlük;
5. értelmezi a mindennapi életben jelen lévő pénzügyi tevékenységeket, szolgáltatásokat;
6. életkori sajátosságainak megfelelő helyzetekben alkalmazza pénzügyi ismereteit (pl. egyszerű költségvetés készítése, valutaváltás, diák vállalkozás tervezése);
7. megnevezi a vállalkozás működését befolyásoló tényezőket.

TÁJÉKOZÓDÁS A GLOBÁLIS PROBLÉMÁK ÖSSZEFÜGGÉSEIBEN

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. szűkebb és tágabb környezetében földrajzi eredetű problémákat azonosít, magyarázza kialakulásuk okait;
2. helyi, regionális és a Föld egészére jellemző folyamatok közötti hasonlóságokat, összefüggéseket felismer;
3. példák alapján megfogalmazza a helyi környezetkárosítás tágabb környezetre kiterjedő következményeit, megnevezi és ok-okozati összefüggéseiben bemutatja a globálissá váló környezeti problémákat;
4. ismeri a környezet- és a természetvédelem alapvető feladatait és lehetőségeit a földrajzi, környezeti eredetű problémák mérséklésében, megoldásában;
5. érveket fogalmaz meg a tudatos fogyasztói magatartás, a környezettudatos döntések fontossága mellett;
6. a környezeti kérdésekkel, globális problémákkal kapcsolatos álláspontját logikus érvekkel támasztja alá, javaslatot fogalmaz meg a környezeti problémák mérséklésére.

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALANOS KÖVETELMÉNYEK) A 9-10. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. tudatosan és kritikusan használja a földrajzi tartalmú nyomtatott és elektronikus információforrásokat a tanulásban és tudása önálló bővítésekor;
2. ismeretei alapján biztonsággal tájékozódik a valós és a digitális eszközök által közvetített virtuális földrajzi térben, földrajzi tartalmú adatokban, a különböző típusú térképeken;
3. képes összetettebb földrajzi tartalmú szövegek értelmezésére;
4. adott természeti, társadalmi-gazdasági témához kapcsolódóan írásbeli vagy szóbeli beszámolót készít, prezentációt állít össze;
5. összetettebb földrajzi számítási feladatokat megold, az eredmények alapján következtetéseket fogalmaz meg;
6. véleményt alkot aktuális társadalmi-gazdasági és környezeti kérdésekben, véleménye alátámasztására logikus érveket fogalmaz meg;
7. földrajzi tartalmú projektfeladatokat valósít meg társaival;
8. elkötelezett a természeti és a kulturális értékek, a kulturális sokszínűség megőrzése iránt;
9. döntéseit a környezeti szempontok figyelembevételével mérlegeli, felelős fogyasztói magatartást tanúsít;
10. nyitott a különböző szintű pénzügyi folyamatok és összefüggések megismerése iránt;
11. alkalmazza a más tantárgyak tanulása során megszerzett ismereteit földrajzi problémák megoldása során.

FÖLDRAJZI GONDOLKODÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. földrajzi tartalmú adatok, információk alapján következtetéseket von le, tendenciákat ismer fel, és várható következményeket (prognózist) fogalmaz meg;
2. földrajzi megfigyelést, vizsgálatot, kísérletet tervez és valósít meg, az eredményeket értelmezi;
3. feltárja a földrajzi folyamatok, jelenségek közötti hasonlóságokat és eltéréseket, különböző szempontok alapján rendszerezi azokat;
4. megkülönbözteti a tényeket a véleményektől, adatokat, információkat kritikusan szemlél;
5. önálló, érvekkel alátámasztott véleményt fogalmaz meg földrajzi kérdésekben.

FÖLDRAJZI TARTALMÚ INFORMÁCIÓSZERZÉS ÉS -FELDOLGOZÁS, DIGITALISÉSZKÖZ-HASZNÁLAT

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. céljainak megfelelően kiválasztja és önállóan használja a hagyományos, illetve digitális információforrásokat, adatbázisokat;
2. földrajzi tartalmú szövegek alapján lényegkiemelő összegzést készít szóban és írásban;

3. digitális eszközök segítségével bemutat és értelmez földrajzi jelenségeket, folyamatokat, törvényszerűségeket, összefüggéseket;
4. adatokat rendszerez és ábrázol hagyományos és digitális eszközök segítségével;
5. megadott szempontok alapján alapvető földrajzi-földtani folyamatokkal, tájakkal, országokkal kapcsolatos földrajzi tartalmú szövegeket, képi információhordozókat dolgoz fel;
6. a közvetlen környezetének földrajzi megismerésére terepvizsgálódást tervez és kivitelez.

TÁJÉKOZÓDÁS A KOZMIKUS TÉRBE ÉS AZ IDŐBEN

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. tudatosan használja a földrajzi és a kozmikus térben való tájékozódást segítő hagyományos és digitális eszközöket, ismeri a légi- és űrfelvétel sajátosságait, alkalmazási területeit;
2. képes problémaközpontú feladatok megoldására, környezeti változások összehasonlító elemzésére térképek és légi- vagy űrfelvétel párhuzamos használatával;
3. térszemlélettel rendelkezik a csillagászati és a földrajzi térben;
4. érti a Világegyetem tér- és időbeli léptékeit, elhelyezi a Földet a Világegyetemben és a Naprendszerben;
5. ismeri a Föld, a Hold és a bolygók jellemzőit, mozgásait és ezek következményeit, összefüggéseit;
6. értelmezi a Nap és a Naprendszer jelenségeit, folyamatait, azok földi hatásait;
7. egyszerű csillagászati és időszámítással kapcsolatos feladatokat, számításokat végez.

TÁJÉKOZÓDÁS A GEOSZFÉRAK JELLEMZŐINEK ÉS FOLYAMATAINAK ÖSSZEFÜGGÉSEIBEN

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a Föld felépítésének törvényszerűségeit;
2. összefüggéseiben mutatja be a lemeztektonika és az azt kísérő jelenségek (földrengések, vulkanizmus, hegységképződés) kapcsolatát, térbeliségét, illetve magyarázza a kőzetlemez- mozgások lokális és az adott helyen túlmutató globális hatásait;
3. felismeri a történelmi és a földtörténeti idő eltérő nagyságrendjét, ismeri a geoszférák fejlődésének időbeli szakaszait, meghatározó jelentőségű eseményeit;
4. párhuzamot tud vonni a jelenlegi és múltbeli földrajzi folyamatok között;
5. felismeri az alapvető ásványokat és kőzeteket, tud példákat említeni azok gazdasági és mindennapi életben való hasznosítására;
6. ismeri a kőzetburok folyamataihoz kapcsolódó földtani veszélyek okait, következményeit, tér- és időbeli jellemzőit, illetve elemzi az alkalmazkodási, kármegelőzési lehetőségeket;
7. érti a különböző kőzettani felépítésű területek eltérő környezeti érzékenysége, terhelhetősége közti összefüggéseket;
8. ismeri a légkör szerkezetét, fizikai és kémiai jellemzőit, magyarázza az ezekben bekövetkező változások mindennapi életre gyakorolt hatását;

9. összefüggéseiben mutatja be a légköri folyamatokat és jelenségeket, illetve összekapcsolja ezeket az időjárás alakulásával;
10. tudja az időjárási térképeket és előrejelzéseket értelmezni egyszerű prognózisok készítésére;
11. felismeri a szélsőséges időjárási helyzeteket és tud a helyzetnek megfelelően cselekedni;
12. a légkör globális változásaival foglalkozó forrásokat kritikusan elemzi, érveken alapuló véleményt fogalmaz meg a témával összefüggésben;
13. megnevezi a légkör legfőbb szennyező forrásait és a szennyeződés következményeit, érti a lokálisan ható légszennyező folyamatok globális következményeit;
14. magyarázza az éghajlatváltozás okait, valamint helyi, regionális, globális következményeit;
15. ismeri a felszíni és felszín alatti vizek főbb típusait, azok jellemzőit, mennyiségi és minőségi viszonyait befolyásoló tényezőket, a víztípusok közötti összefüggéseket;
16. igazolja a felszíni és felszín alatti vizek egyre fontosabbá váló erőforrásszerepét és gazdasági vonatkozásait, bizonyítja a víz társadalmi folyamatokat befolyásoló természetét, védelmének szükségességét;
17. ismeri a vízburokkal kapcsolatos környezeti veszélyek okait, és realisan számol a várható következményekkel;
18. tudatában van a személyes szerepvállalások értékének a globális vízgazdálkodás és éghajlatváltozás rendszerében;
19. összefüggéseiben, kölcsönhatásaiban mutatja be a földrajzi övezetesség rendszerének egyes elemeit, a természeti jellemzők társadalmi-gazdasági vonatkozásait;
20. összefüggéseiben mutatja be a talajképződés folyamatát, tájékozott a talajok gazdasági jelentőségével kapcsolatos kérdésekben, ismeri Magyarország fontosabb talajtípusait;
21. bemutatja a felszínformálás többtényezős összefüggéseit, ismeri és felismeri a különböző felszínformáló folyamatokhoz (szél, víz, jég) és kőzettípusokhoz kapcsolódóan kialakuló, felszíni és felszín alatti formakincset;
22. érti az ember környezet átalakító szerepét, ember és környezete kapcsolatrendszerét, illetve példák alapján igazolja az egyes geoszférák folyamatainak, jelenségeinek gazdasági következményeit, összefüggéseit.

TÁJÉKOZÓDÁS A VILÁG ÁLTALÁNOS TÁRSADALOM- ÉS GAZDASÁGFÖLDRAJZI FOLYAMATAIBAN

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. bemutatja a népességszám-változás időbeli és területi különbségeit, ismerteti okait és következményeit, összefüggését a fiatalodó és az öregedő társadalmak jellemző folyamataival és problémáival;
2. különböző népességi, társadalmi és kulturális jellemzők alapján bemutat egy kontinenst, országot, országcsoportot;
3. különböző szempontok alapján csoportosítja és jellemzi az egyes településtípusokat, bemutatja szerepkörük és szerkezetük változásait;
4. érti és követi a lakóhelye környékén zajló település- és területfejlődési, valamint demográfiai folyamatokat;

5. ismerteti a gazdaság szerveződését befolyásoló telepítő tényezők szerepének átalakulását, bemutatja az egyes gazdasági ágazatok jellemzőit, értelmezi a gazdasági szerkezetváltás folyamatát;
6. értelmezi és értékeli a társadalmi-gazdasági fejlettség összehasonlítására alkalmas mutatók adatait, a társadalmi-gazdasági fejlettség területi különbségeit a Föld különböző térségeiben;
7. értékeli az eltérő adottságok, erőforrások szerepét a társadalmi-gazdasági fejlődésben;
8. modellezi a piacgazdaság működését;
9. megnevezi és értékeli a gazdasági integrációk és a regionális együttműködések kialakulásában szerepet játszó tényezőket;
10. ismerteti a világgazdaság és a világgazdaság működését befolyásoló nemzetközi szervezetek, együttműködések legfontosabb jellemzőit;
11. értelmezi a globalizáció fogalmát, a globális világ kialakulásának és működésének feltételeit, jellemző vonásait;
12. példák alapján bemutatja a globalizáció társadalmi-gazdasági és környezeti következményeit, mindennapi életünkre gyakorolt hatását.

TÁJÉKOZÓDÁS REGIONÁLIS FÖLDRAJZI KÉRDÉSEKBEN - A FÖLDRAJZI JELLEMZŐK ELEMZÉSE, ÖSSZEFÜGGÉSEK FELISMERÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megnevezi a világgazdaság működése szempontjából tipikus térségeket, országokat;
2. összehasonlítja az európai, ázsiai és amerikai erőterek gazdaságilag meghatározó jelentőségű országainak, országcsoportjainak szerepét a globális világban;
3. összefüggéseiben mutatja be a perifériatérség társadalmi-gazdasági fejlődésének jellemző vonásait, a felzárkózás nehézségeit;
4. ismerteti az Európai Unió működésének földrajzi alapjait, példák segítségével bemutatja az Európai Unión belüli társadalmi-gazdasági fejlettségbeli különbségeket, és megnevezi a felzárkózást segítő eszközöket;
5. példák alapján jellemzi és értékeli Magyarország társadalmi-gazdasági szerepét annak szűkebb és tágabb nemzetközi környezetében, az Európai Unióban;
6. bemutatja a területi fejlettségi különbségek okait és következményeit Magyarországon, megfogalmazza a felzárkózás lehetőségeit;
7. értékeli hazánk környezeti állapotát, megnevezi jelentősebb környezeti problémáit.

TÁJÉKOZÓDÁS A MONETÁRIS VILÁG ÖSSZEFÜGGÉSEIBEN

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. magyarázza a monetáris világ működésének alapvető fogalmait, folyamatait és azok összefüggéseit, ismer nemzetközi pénzügyi szervezeteket;
2. bemutatja a működőtőke- és a pénztőkeáramlás sajátos vonásait, magyarázza eltérésük okait;
3. pénzügyi döntéshelyzeteket, aktuális pénzügyi folyamatokat értelmez és megfogalmazza a lehetséges következményeket;

4. pénzügyi lehetőségeit mérlegelve egyszerű költségvetést készít, értékeli a hitelfelvétel előnyeit és kockázatait;
5. alkalmazza megszerzett ismereteit pénzügyi döntéseiben, belátja a körültekintő, felelős pénzügyi tervezés és döntéshozatal fontosságát.

TÁJÉKOZÓDÁS A GLOBÁLIS PROBLÉMÁK ÖSSZEFÜGGÉSEIBEN

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. felismeri és azonosítja a földrajzi tartalmú természeti, társadalmi-gazdasági és környezeti problémákat, megnevezi kialakulásuk okait, és javaslatokat fogalmaz meg megoldásukra;
2. rendszerezi a geoszférákat ért környezetkárosító hatásokat, bemutatja a folyamatok kölcsönhatásait;
3. példákkal igazolja a természetkárosítás és a természeti, illetve környezeti katasztrófák társadalmi következményeit, a környezetkárosodás életkörülményekre, életminőségre gyakorolt hatását, a lokális szennyeződés globális következményeit;
4. globális problémákhoz vezető, Földünkön egy időben jelenlévő, különböző természeti és társadalmi-gazdasági eredetű problémákat elemez, feltárja azok összefüggéseit, bemutatja méréskelésük lehetséges módjait és azok nehézségeit;
5. megfogalmazza az energiahatékony, nyersanyag-takarékos, illetve „zöld” gazdálkodás lényegét, valamint példákat nevez meg a környezeti szempontok érvényesíthetőségére a termelésben és a fogyasztásban;
6. megkülönbözteti a fogyasztói társadalom és a tudatos fogyasztói közösség jellemzőit;
7. a lakóhely adottságaiból kiindulva értelmezi a fenntartható fejlődés társadalmi, természeti, gazdasági, környezetvédelmi kihívásait;
8. megnevez a környezet védelmében, illetve humanitárius céllal tevékenykedő hazai és nemzetközi szervezeteket, példákat említ azok tevékenységére, belátja és igazolja a nemzetközi összefogás szükségességét;
9. értelmezi a fenntartható gazdaság, a fenntartható gazdálkodás fogalmát, érveket fogalmaz meg a fenntarthatóságot szem előtt tartó gazdaság, illetve gazdálkodás fontossága mellett;
10. bemutatja az egyén társadalmi szerepvállalásának lehetőségeit, a tevékeny közreműködés példáit a környezet védelme érdekében, illetve érvényesíti saját döntéseiben a környezeti szempontokat.

II.3.7. Művészetek

A nevelés a teljes emberre irányul, aki test-szellem és lélek egysége, tehát a köznevelés célja nem választható el az élet céljától.

A művészet alapvető emberi szükséglet, a művészi alkotás pedig az ember legősibb kifejezési módja. A művészet köznevelésben betöltött szerepe nem önmagaért való, feladata egyensúlyt teremteni az értelmi-érzelmi intelligencia fejlesztésében.

A tanuló belső világának érzelmi gazdagsága pozitívan hat a gondolkodás, a kreativitás, az emlékezőtehetség képességeire. A művészetoktatás a Nat nélkülözhetetlen része, a transzfer hatás következtében tartalmi alkotóeleme lehet minden tantárgy eredményes tanításának.

A művészeti nevelés önálló tantárgyként az ének-zene, illetve a vizuális kultúra oktatásában valósul meg.

A művészeti neveléshez kapcsolódó eredményes készségfejlesztés tanári vezetéssel, a tanár és a tanuló együttműködését igénylő, élményt jelentő, aktív alkotó tevékenységen keresztül valósítható meg az iskolában.

A tanórai keretek között, mindenki számára elérhető művészeti nevelés célja olyan képességek fejlesztése, melyek elősegíthetik a harmonikus társadalmi együttélést, azaz a művészeti tantárgyak a művészet eszközeit a személyiség egészének fejlesztése érdekében használják fel.

A művészeti tanóra egyrészt keretet biztosít a művészet különböző területeinek megismerésén keresztül az érdeklődés felkeltésére, az esztétikai alapfogalmak elsajátítására, izlésformálásra, másrészt a mérlegelő gondolkodás és a minőségi alkotómunka iránti igény kialakítására.

Az ének-zene tantárgy oktatása, a magyar ének-zene oktatás Kodály Zoltán zenepedagógiai és nemzetnevelési elveire épül. A köznevelésben részt vevő minden tanuló számára elérhető fejlesztő tevékenység elsősorban az énekhangra támaszkodik. Altala és a zeneoktatás fontos részeként szereplő, a relatív szolmizáció eszközével tanítandó zenei írás-olvasás elsajátításának célja, hogy kialakuljon az értékközpontú zenei anyanyelv értő szeretete.

A tanulók zenei ismereteinek alapja kezdetben a népzene, a magyar népdalkincs közvetítése és megtanulása, majd erre épül a magas művészettel való foglalkozás.

Az ének-zene oktatásban kiemelt szerepet kap az éneklés, kóruséneklés. A tanórákhoz közvetlenül kapcsolódóan védett idő biztosítása szükséges az eredményes iskolai kórusműködés érdekében. A kodályi filozófia lényege a közösségben éneklés, hiszen azok az ismeretek, melyeket a tanulók az énekórán megtanultak, művészi alkotómunkában nyernek jutalmat.

A kórusban a karvezető irányításával a különböző képességű tanulók együtteséből új, közösségi érték jön létre, melyet egyénileg nem tudnának létrehozni. A tanulók megtanulnak alkalmazkodni, felelősséget vállalni, egy célért odaadóan dolgozni, igényességet, fegyelmet, egymásra való figyelmet tanulnak.

A vizuális kultúra tantárgy: A vizuális nevelés a tanulók személyiségfejlesztésének rendkívül fontos része, hiszen az itt alkalmazott tevékenységekre jellemző alkotva tanulás, érzelmeket gazdagító, empátiát, intuíciót és minőségérzéklet, valamint önmagukkal szembeni igényességet kialakító hatása működik, ami vitathatatlanul az önépítő és önszabályozó egyén és közösség egyik alappillére.

A Nat alapelvei alapján a vizuális kultúra tantárgy gyakorlatközpontúsága a vizuális megismerés, a közvetlen tapasztalatszerzés, az elemző-szintetizáló gondolkodás egységében értelmezhető, ebben a tekintetben a tanulók ténylegesen megvalósuló alkotó munkája elengedhetetlenül fontos.

A vizuális kultúra tantárgy fontos célja, hogy segítse a tanulókat az őket körülvevő világ vizuálisan értelmezhető jelenségeinek megértésében, ezen belül a vizuális művészeti alkotások átélésében és értelmezésében, illetve ennek segítségével környezetük tudatos alakításában. Emellett nagyon fontos cél, hogy a tanulók tudatosítsák saját gyökereiket, megismerjék a magyarság által létrehozott legfontosabb képzőművészeti és építészeti műalkotásokat, nemzetünk hagyományos tárgykultúráját és díszítőművészetét. A tantárgy kulcsszerepet játszik a tanulók érzelmi fejlesztésében, mely az őket körülvevő világhoz való pozitív érzelmi viszonyulásuk kialakításának fontos eszköze.

Ennek eredményeként elérendő cél, hogy a tanulók a magyar kultúrára büszkéek legyenek, és kötődjenek szülőföldünk értékeihez.

A Művészetek tanulásterület köznevelésben betöltött feladata tehát a művészettel nevelés, illetve más tanulásterületekkel együtt a képességfejlesztés transzferhatásának kihasználása, testben-lélekben boldogságra és boldogulásra képes generációk felnevelése érdekében.

II.3.7.1. ÉNEK-ZENE

A) ALAPELVEK, CÉLOK

A zenei nevelés Magyarországon a Kodály Zoltán által megalkotott filozófiát követve, tevékenység-központú módszer alapján valósul meg. A magyar zenekultúra évszázados hagyománya, hatalmas dallamkincse bőséges anyagot kínál a zenei oktatás minden szintjéhez. Zenei anyanyelvünk általános műveltségünk megalapozásának és nemzeti azonosságtudatunknak fontos tényezője.

„Mielőtt más népeket akarunk megérteni, magunkat kell megértenünk. Semmi sem alkalmasabb erre, mint a népdal. Erre az alapra épülhet olyan zenei műveltség, mely nemzeti, de lelket tár minden nép nagy alkotásainak. Értékmérőt is kap a népdallal, aki e századok csiszolta főkélefedességhez meri, amit hall: nem tévesztik meg többé hamis bálványok...” (Kodály Zoltán)

Az ének-zenei nevelés a tanuló identitástudatának kialakítása és személyiségfejlődése szempontjából kiemelkedő fontosságú. Fontos szerepet tölt be nemzeti örökségünk és identitásunk ápolása a magyar népzene, a magyar tájegységek, azok szokásainak, életének, nevezetességeinek, tancainak megismerésével, mely a családszeretet, a hűség, és a haza iránti elkötelezettség érzését is erősíti. A zenei nevelés akkor lesz eredményes, ha kialakul a tanuló zenei anyanyelve, mely által hazájához, nemzetéhez értelmileg és érzelmileg egyaránt kötődik. Ebben a pedagógus munkájának érdemi szerepe van, melynek hatása életre szóló, túlmutat az iskola falain.

Az ének-zenei nevelés specialisan olyan készségeket, képességeket, kompetenciákat is fejleszt, melyek hatással vannak egyéb, nem zenei képességekre is (transzferhatás).

Az aktív zenei tevékenységek, mint a közös éneklés, zenélés, alkotás és zenés tematikus projekteken való részvétel, segítik az adott művészeti élmény elmélyülését. Teret adnak az önkifejezés, kreativitás kibontakozásának, és az empátia kialakításának. A zenetörténeti, zeneelméleti és kulturális műveltség a zenei élményekhez, tevékenységekhez kapcsolódóan az értő befogadást és a merlegelő gondolkodást fejlesztik. A tanuló képes lesz a művészi gondolatok és az őt körülvevő hétköznapi világ közötti kapcsolatok meglátására, valamint az eltérő látásmódok megértésére és elfogadására is.

A hatékony zenei nevelés figyelembe veszi a tanuló életkori sajátosságait és kognitív képességeit. Az oktatásspecifikus céljait alsó és felső évfolyamokon, valamint a középfokú nevelésben is ezekre a kritériumokra alapozza. A hallás-és ritmikai készségek az agy fiatalkori plaszticitásának köszönhetően az alacsony fokú képzés 1-4. évfolyamain fejleszthetők a leghatékonyabban. Erre építhető az 5-8. évfolyamokon, valamint a középfokú oktatásban (9-10. évfolyam) a képzelet, a kreativitás, zenei önkifejezés és az érzelmi intelligencia további fejlesztése.

Az alapszintű zenei írás-olvasás eszköz jellegű. Célja, hogy segítse a tanulót az éneklésben és a zene mint univerzális jelrendszer megértésében. A relatív szolmizáció elsősorban a tiszta éneklés, az intonáció fejlesztése céljából jelenik meg. A törzshangok neveinek ismerete a zene tágabb megértését, a jelrendszerben való logikus gondolkodást segíti. A zeneelméleti ismereteket a pedagógus a tanulók életkori sajátosságaihoz és képességeihez mérten a tanórák szabadon felhasználható részében mélyítheti.

Kodály Zoltán zenei nevelési elvei lényegének megfelelően, mely az élményszerzés legfontosabb forrásaként a kóruséneklést nevezi meg, a Nat lehetőséget biztosít a tanórán kívüli zenei tevékenységek - mint a koncertpedagógia, az iskolai néptáncoktatás, népdalkörök, népdalkórusok, kamaraegyüttesek - iskolai keretek közti és azon túli szerveződése számára, melyhez a köznevelés és a kultúrát közvetítő intézmények, szervezetek együttműködése elvárható és szükséges.

Az ének-zene tanulása elsősorban a készségeket és az ezeket megalapozó képességeket fejleszti. A tanulók nem azonos képességszintről indulnak és nem is azonos eredményességgel végzik tanulmányaikat. Ezért az értékelés alapja az ének-zene tanulás minden életkori szakaszában alapvetően a tanulói aktivitás, lelkesedés, kooperativitás, illetve a tanulási képességek változása, a tanuló önmagához mért fejlődési szintje kell, hogy legyen.

Az ének-zenei nevelés az intellektuális és az emocionális fejlesztés egyensúlyára épül. Ennek alapja a Kodály Zoltán zenei nevelési elveire épülő, teljes embert fejlesztő zenepedagógiai gyakorlat, melynek célja a magyar nemzeti értékeket tisztelő és őrző, egyben európai műveltségű, kreatív, önállóan gondolkodó ember nevelése.

Az ének-zene tanításának célja, hogy a tanuló:

1. megszeresse az éneklést, a zenét az e tárgyban megismert művészeti alkotások befogadásán keresztül;
2. keresse, ismerje fel és becsülje meg a művészi értékeket;
3. zenei képességei fejlődjenek az éneklésen, a ritmikai- és hallásfejlesztésen keresztül, valamint sajátítsa el az ezeket támogató zeneelméleti alapismereteket;

4. érzelmi intelligenciája, képzelete és kreativitása fejlődjön, melyek hatással vannak egyéb, nem zenei képességeire is;
5. komplex látásmódja kifejlődjön a zene társadalmi, történelmi és kulturális kontextusában történő megértésével;
6. erősítse nemzeti öntudatát a magyar népzene, a néphagyományok, a hazai tájegységek életének, szokásainak megismerésén keresztül;
7. elősegítse önállóságát és önkifejezését a társas és egyéni alkotóművészeti tevékenységek művelésén és a véleményformálás fejlesztésén keresztül;
8. megerősítse empátiáját a zenei tevékenységekben való közös együttműködéssel, egymás zenei produkciójának, véleményének, izlésének tisztelettel való befogadásával.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői az 1-4. évfolyamon

Az ének-zene tanításának fő célja az alsó tagozaton az éneklés megszerettetése, a pozitív zenei élmények és gyakorlati tapasztalatok megszerzése, a zenei anyag örömteli, játékos formában történő feldolgozása énekléssel és mozgással, dramatizált előadással, a zene keltette gondolatok, érzelmek szóbeli és képi kifejezésével.

A ritmikai és hallásfejlesztés segítik a koordinációs képességek intenzív fejlődését. A relatív szolmizáció elsősorban az intonáció és a felismerő kottaolvasás fejlesztését támogatja. A zenei ismeretek hozzájárulnak a megtapasztalt élmények tudatosításához. A tantárgy tartalmában és módszertanában a közösségi jelleg jelen van az aktív órai tevékenységekben, gyermekjátékokban és a kóruséneklésben

A tanítási órák keretében az éneklési és zenehallgatási anyaghoz kapcsolódva a tanuló különböző mozgásos játékokban vesz részt. Kiemelt szerepet kapnak a magyar gyermekjátékdalok és táncok, melyek elősegítik a nemzeti kultúra megismerését és megszeretését.

További cél, hogy a tanuló a környezetében fellelhető hétköznapi tárgyakat, természetben talált anyagokat, használati eszközöket, valamint az emberi testet hangszerként is használja, amivel kibontakoztathatja zenei kreativitását.

A tanuló képzeletének és komplex látásmódjának folyamatos fejlesztése céljából biztosítani kell számára a széles körű zenei tapasztalatszerzés lehetőségét.

Az első négy évfolyamon elsősorban alapképességek és készségek fejlesztése zajlik, ezért a témakörök nem alkotnak zárt egységet, és nem időrendben követik egymást. Az egyes témaköröknél megjelölt minimum óraszámok csak arányaiban segítik a tájékozódást. A témakörökön belül megjelenő fejlesztési feladatok átfedik egymást, egy-egy fejlesztési feladatot több különböző témakörben is megjelenik. Ezáltal a tanórákon belül is ervenyesül a komplexitás.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői az 5-8. évfolyamon

A felső tagozat zenei nevelése az alsó tagozatban elsajátított alapozó ismeretekre épül.

A különböző évfolyamokon megismert magyar népdalok, más népek dalai, illetve jelentős zeneszerzők műdalai a tanulók élő dalrepertoárját alkotják. A tanórákon továbbra is alapvető jelentőségű a zenei aktivitás, a kifejező éneklés.

A zenehallgatás során megismert zeneművek széles palettája ugyancsak aktív ismeretként van jelen. A megismert zenetörténeti korszakokhoz tartozó művek kronológiai rendszerezése 7-8. osztályban történik.

A zene befogadását segíti a zeneművek tágabb történelmi, kulturális és társadalmi kontextusban való értelmezése, ami lehetőséget ad arra is, hogy fejlődjön a tanulók képzelete, kreativitása és kapcsolatot találjanak a műalkotásokban megjelenő élethelyzetek és saját életük között.

A ritmikai és dallami ismeretek fokozatos bővítése a hallásfejlesztés szolgálatában áll, törekedni kell alkotó módon történő használatukra.

Amint az alsó tagozatban, a témakörök a felső tagozatban sem alkotnak zárt egységet és nem időrendben követik egymást. Az egyes témaköröknél megjelölt minimum óraszámok csak arányaiban segítik a tájékozódást.

A témakörökön belül megjelenő fejlesztési feladatok átfedik egymást, egy-egy fejlesztési feladat több különböző témakörben is megjelenik. Ezáltal a tanórákon belül is érvényesül a komplexitás.

Az ének-zenei nevelés egyik legfontosabb színtere a kórus. Ennek során a tanulók - egy közösség részeként - pótolhatatlan zenei élményekkel gazdagodnak, és igazi művészi tevékenység részeseivé válhatnak.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői a 9-10. évfolyamon

A tanulók életében, személyiségük formálódásában, műveltségük megszerzésében jelentős a középiskolás időszak, melyhez a zenei nevelés fontos segítséget nyújt.

A közös, kifejező éneklés továbbra is élményforrás, hiszen ez vezet el legközvetlenebbül a zene átéléséhez. A tanulók ekkorra komoly dalrepertoárral rendelkeznek, mely magyar népdalokból, más népek dalaiból és műdalokból áll, ismétlése, bővítése állandó feladat.

A zenei befogadás eredményességét segíti a népdalokban és más zeneművekben feltárt élethelyzetekkel történő érzelmi azonosulás, a gondolatok verbális kifejtése, valamint a zenének a viselkedésre, fejlődésre és agyműködésre gyakorolt hatásaiban való tájékozottság.

Fontos feladat a zeneművek gondolati tartalmát kifejező eszközök felismertetése, valamint az összefüggések felfedeztetése a zenei stíluskorszakok, történelmi események, képzőművészeti és irodalmi alkotások között.

A tanuló alapszintű ismereteket alkalmaz a digitális technika zenei felhasználásában. A zenei élmények megszerzésének egyik legfontosabb színtere a kórus.

B) FŐ TÉMAKÖRÖK

FŐ TÉMAKÖRÖK AZ 1-4. ÉVFOLYAMON

1. Zeneművek, énekes anyag

2. Zeneművek, zenehallgatás
3. Zenei ismeretek, ritmikai fejlesztés
4. Hallásfejlesztés
5. Zenei írás, olvasás

FŐ TÉMAKÖRÖK AZ 5-8. ÉVFOLYAMON

1. Zeneművek, énekes anyag
2. Zeneművek, zenehallgatás
3. Zenei ismeretek, ritmikai fejlesztés
4. Hallásfejlesztés
5. Zenei írás, olvasás

FŐ TÉMAKÖRÖK A 9-10. ÉVFOLYAMON

1. Zeneművek, énekes anyag
2. Zeneművek, zenehallgatás
3. Komplex készségfejlesztés

C) TANULÁSI EREDMÉNYEK

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) AZ 1-4. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. csoportosan vagy önállóan, életkorának és hangi sajátosságainak megfelelő hangmagasságban énekel, törekszik a tiszta intonációra és a daloknak megfelelő tempóra;
2. ismer legalább 180 gyermekdalt, magyar népdalt;
3. a tanult dalok, zenei részletek éneklésekor változatosan tudja használni hangerejét a zenei kifejezésnek megfelelően;
4. hangszerkíséretes dalokat énekel tanára vagy hangszeren játszó osztálytársa kíséretével;
5. a tanult dalokhoz kapcsolódó játékokban, táncokban, dramatizált előadásokban osztálytársaival aktívan részt vesz;
6. fogalmi szinten megkülönbözteti az egyenletes lüktetést és a ritmust;
7. érzékeli és hangoztatja az egyenletes lüktetést, az ütemhangsúlyt a tanult dalokban, zenei szemelvényekben;
8. felismeri és hangoztatja a negyed, nyolcadpár, fél értékű ritmusokat, a negyed és a fél értékű szünetet, tájékozódik a 2/4-es ütemben, felismeri és használja az ütemvonalat, záróvonalat, az ismétlőjelet;
9. felismeri és hangoztatja az összetett ritmusokat (szinkópa, nyújtott és éles ritmus), az egész értékű kottát, a pontozott fél értékű kottát és az egyedül álló nyolcadot azok szüneteivel, valamint tájékozódik a 4/4-es és 3/4-es ütemben;
10. megkülönbözteti a páros és a páratlan lüktetést;
11. ritmizálva szólaltat meg mondókákat, gyermekverseket;
12. érzékeli a hangok magasságának változásait, különböző hangszíneket, ellentétes dinamikai szinteket, ezeket felismeri az őt körülvevő világ hangjaiban, tanult dalokban, zeneművekben;
13. a tanár által énekelt dalokat belső hallással követi;
14. megismeri, éneklí és alkalmazza a pentaton hangkészlet hangjait;

15. ismeri a tanult, énekelt zenei anyaghoz köthető szolmizációs hangokat, kézjelről énekel;

16. a dalokat tanári segítséggel szolmizálva éneкли, kézjelekkel mutatja;

17. tanári segítséggel képes leírni és olvasni egyszerű ritmusokat, dallamfordulatokat;

18. érzékeli, hogy ugyanaz a dallamrészlet különböző magasságokban írható, olvasható;

19. reprodukálja a tanult ritmusokat mozgással, testhangszerrel, valamint egyszerű ritmushangszerekkel.

ZENEI BEFOGADÓKÉSZSÉG

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a zeneművek befogadásában kreatívan használja képzeletét;
2. adott szempontok alapján figyeli meg a hallgatott zeneművet.

ZENEI ALKOTÓKÉSZSÉG

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. egyszerű ritmussorokat rögtönöz;
2. különböző hangszíneket, hangmagasságokat, ellentétes dinamikai szinteket hallás után megfigyel és reprodukál;
3. rövid dallamsorokat rögtönöz.

KULTURÁLIS MŰVELTSÉG ÉS KULTURÁLIS BEFOGADÓKÉSZSÉG

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. aktívan részt vesz az iskola vagy a helyi közösség hagyományos ünnepein, tematikus projektjein;
2. megismeri a gyermekdalokhoz kapcsolódó játékokat.

ÖNÁLLÓ TANULÁS FEJLESZTÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a tanári instrukciók alapján alakít, finomít zenei előadásmódján;
2. életkori sajátosságának megfelelően képessé válik a zeneművek érzelmi és intellektuális befogadására.

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALANOS KÖVETELMÉNYEK) AZ 5-8. ÉVFOLYAMON

ZENEI ELŐADÓKÉSZSÉG ÉNEKLÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. csoportosan vagy önállóan, életkorának és hangi sajátosságainak megfelelő hangmagasságban énekel, törekszik a tiszta intonációra, kifejező, a zene stílusának megfelelő előadásra;
2. a zenei karaktereket differenciáltan tudja megszólaltatni a népi vagy klasszikus stílusjegyeknek megfelelően egyszerű többszólamúságban is;
3. 127 új dalt ismer;
4. emlékezetből éneкли a Himnuszt és a Szózatot;
5. változatosan tudja alkalmazni a tempó és dinamikai, előadási utasításokat (tempo giusto, parlando, rubato, piano, mezzoforte, forte);

6. hangszerkíséretes dalokat énekel, tanára vagy hangszeren játszó osztálytársa kíséretével;
7. a tanult dalokhoz kapcsolódó dramatizált előadásokban osztálytársaival aktívan részt vesz.

RITMIKAI ÉS HALLÁSFEJLESZTÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri és alkalmazza az alapritmusok relációit (egész-, fél-, negyedérték, nyolcadpár, fél- és negyedszünet) és az összetett ritmusokat (szinkópa, kis- és nagy nyújtott, kis- és nagy éles, triola, tizenhatodos ritmusok), grafikai jelüket és értéküket;
2. különböző ritmusképleteket eltérő tempókban is reprodukál;
3. érzékeli a tanult dalokban a váltakozó ütemek lüktetését;
4. hallás útján megfigyeli a tanult zeneművekben a dúr és moll hangzását, melyeket zenei karakterekhez, hangulatokhoz kapcsol;
5. ismeri és jártasságot szerez a hétfokú skála szolmizációs hangjainak írásában és olvasásában;
6. ismeri az előjegyzésekhez kapcsolódó abszolút hangneveket;
7. felismerő kottaolvasással követi és értelmezi a módosított hangok szerepét a dalokban;
8. érti a hangköz és hármashangzat fogalmát és fogalmi szinten a hangközök harmóniaalkotó szerepét;
9. fogalmi szinten ismeri a tiszta, kis- és nagy hangközöket (T1-T8), és a fél és egész hangos építkezés logikáját;
10. megnevezi és beazonosítja a kottakép alapvető elemeit, például tempójelzés;
11. ütemmutató, violin- és basszuskulcsok;
12. felismerő kottaolvasással együttesen követi a ritmikai és dallami elemeket;
13. ismeretlen kotta esetében is vizuálisan nyomon tudja követni a hallott ritmikai és dallami folyamatokat;
14. érti és azonosítja a különböző formarészek zenén belüli szerepét;
15. felismeri a homofon és polifon szerkesztést.

ZENEI BEFOGADÓKÉSZSÉG

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. életkori sajátosságainak megfelelően megadott szempontok segítségével értelmezi a különböző műfajú és stílusú zenéket, követi a lineáris és vertikális zenei folyamatokat;
2. azonosítani tudja a zenetörténeti stílusok főbb jellemzőit, a hozzájuk tartozó műfajokat, jellegzetes hangszereket, hangszer-összeállításokat, ismeri történelmi, kulturális és társadalmi háttérüket, mely segíti zeneértésüket;
3. megfigyeli, összehasonlítja a zenét és a cselekményt, azonosítja a témát és a szereplőket, hangulatot, műfajt, korszakot;
4. azonosítja a tanult zenéket, megnevezi azok alkotóit és keletkezésüknek ismert körülményeit;
5. követni tudja a zenei elemek összetartozását, egymást kiegészítő vagy egymástól eltérő strukturáját, a zenei kifejezésben betöltött funkcióját;
6. megfigyeli az egyes hangszerek hangszínének a hangszerjáték és az előadásmód különbözőségéből adódó karakterét;

7. kérdéseket vet fel a zenemű üzenetére és kifejezőeszközeire vonatkozóan, többféle szempontot érvényesítve alkot véleményt;
8. néhány mondattal összefoglalja a zenemű mondanivalóját (például miért íródott, kinek szól, milyen gondolatokat, érzelmeket fejez ki);
9. megtalálja a kapcsolatot a zeneművek által közvetített élethelyzetek és a saját élethelyzete között.

ZENEI ALKOTÓKÉSZSÉG

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a tanult ritmikai és dallami elemeket alkalmazva egyszerű ritmussorokat, dallamokat kiegészít és improvizál;
2. a zeneművektől inspirálódva produktívan használja képzeletét, megfogalmazza a zene keltette érzéseit, gondolatait, véleményét;
3. a zeneművek befogadásának előkészítése során részt vesz olyan közös kreatív zenélési formákban, melyek segítenek a remekművek közelébe jutni, felhasználja énekhangját, az akusztikus környezet hangjait, ütőhangszereket, egyszerűbb dallamhangszereket.

KULTURÁLIS MŰVELTSÉG ÉS KULTURÁLIS BEFOGADÓKÉSZSÉG

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a zeneműveket műfajok és zenei korszakok szerint értelmezi, ismeri történelmi, kulturális és társadalmi háttérüket;
2. ismer néhány magyar és más kultúrára jellemző hangszert;
3. hangzás és látvány alapján felismeri a legelterjedtebb népi hangszereket és hangszeregyütteseket;
4. megkülönbözteti a giusto, parlando és rubato előadásmódú népdalokat;
5. megkülönbözteti a műzenét, népzenei és a népdalfeldolgozásokat;
6. a tanult népdalokat tájegységekhez, azok ma is élő hagyományaihoz, jellegzetes népművészeti motívumaihoz, ételeihez köti;
7. aktívan részt vesz az iskola vagy a helyi közösség hagyományos ünnepein és tematikus projektjeiben.

ÖNÁLLÓ TANULÁS FEJLESZTÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. képessé válik a zeneművek érzelmi és intellektuális befogadására;
2. megfigyeli és felismeri az összefüggéseket zene és szövege, zenei eszközök és zenei mondanivaló között;
3. a tanári instrukciók alapján alakít, finomít zenei előadásmódját;
4. ismer és használ internetes zenei adatbázisokat, gyűjteményeket;
5. önálló beszámolókat készít internetes és egyéb zenei adatbázisok, gyűjtemények felhasználásával.

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) A 9-10. ÉVFOLYAMON

ZENEI ELŐADÓKÉSZSÉG ÉNEKLÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. csoportosan vagy önállóan, életkorának és hangji sajátosságainak megfelelő hangmagasságban énekel, törekszik a tiszta intonációra;
2. a tanult dalokat stílusosan, kifejezően adja elő;

3. emlékezetből és kottakép segítségével énekel régi és új rétegű magyar népdalokat, más népek dalait, műdalokat, kánonokat;

4. 43 új dalt ismer;

5. hangszerkíséretes dalokat énekel, tanára vagy hangszeren játszó osztálytársa kíséretével, a műdalok előadásában alkalmazkodni tud a hangszerkísérethez;

6. a tanult dalokhoz kapcsolódó dramatizált előadásokban osztálytársaival aktívan részt vesz.

RITMIKAI ÉS HALLÁSFEJLESZTÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. felismerő kottaolvasással követi a ritmikai és dallami elemeket;

2. megnevezi és beazonosítja a kottakép alapvető elemeit, például tempójelzés, ütemmutató, violín- és basszuskulcsok;

3. ismeretlen kotta esetében is vizuálisan nyomon tudja követni a hallott ritmikai és dallami folyamatokat;

4. fogalmi szinten ismeri a hangközök harmóniaalkotó szerepét;

5. érti és azonosítja a különböző formarészek zenén belüli szerepét.

ZENEI BEFOGADÓKÉSZSÉG

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. különbséget tud tenni korszakok, műfajok között;

2. kezdetben tanári segítséggel, majd önállóan felismeri adott zeneműben a stílus és korszak hatását;

3. a zeneműveket tanári segítséggel történelmi, földrajzi és társadalmi kontextusba helyezi;

4. kérdéseket vet fel a zenemű üzenetére és kifejezőeszközeire vonatkozóan;

5. kezdetben tanári segítséggel, majd önállóan azonosítja a zenében megjelenő társadalmi, erkölcsi, vallási, és kulturális mintákat;

6. megfigyeli a különböző zenei interpretációk közötti különbségeket, s azokat véleményezi;

7. a dalok és a zeneművek befogadásához, azok előadásához felhasználja eddigi ritmikai, dallami, harmóniai ismereteit;

8. a zeneműveket összekapcsolja élethelyzetekkel, melyeket saját élete és környezete jelenségeire, problémáira tud vonatkoztatni.

ZENEI ALKOTÓKÉSZSÉG

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. társítani tudja a zeneművekben megfogalmazott gondolatokat hangszerelési, szerkesztési megoldásokkal, kompozíciós technikákkal, formai megoldásokkal;

2. alapszintű ismereteket alkalmaz a digitális technika zenei felhasználásában;

3. az elsajátított zenei anyagot élményszerűen alkalmazza tematikus projekteknél;

4. részt vesz kreatív zenélési formákban.

KULTURÁLIS MŰVELTSÉG ÉS KULTURÁLIS BEFOGADÓKÉSZSÉG

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismer magyar és más kultúrákra jellemző zenei sajátosságokat, s ezeket újonnan hallott zeneművekben is felfedezi;

2. értelmezi a népdalok szövegét, mondanivalóját, megtalálja bennük önmagát;

3. a tanult népdalokat tájegységekhez, azok ma is élő hagyományaihoz, jellegzetes népművészeti motívumaihoz, ételeihez köti;

4. konkrét művek példáin keresztül tanári segítséggel elkülöníti és egymással kapcsolatba hozza az irodalomhoz és különböző művészeti ágakhoz (film, képzőművészet, tánc) tartozó alkotások jellemző vonásait a nyelvi, vizuális, mozgási és multimédiás művészetekben és a zenében;

5. konkrét, a tanár által választott műalkotásokon keresztül összehasonlítja a különböző művészeti ágak kifejezőeszközeit, például hogyan fejez ki azonos érzelmet, mondanivalót a zene és más művészetek;

6. ismeri a főbb fővárosi zenei intézményeket (például Zeneakadémia, Magyar Állami Operaház, MŰPA), főbb vidéki zenei centrumokat (például Kodály Központ - Pécs, Kodály Intézet - Kecskemét), továbbá lakóhelye művelődési intézményeit;

7. fogalmi szinten tájékozott a zenének a viselkedésre, fejlődésre és agyműködésre gyakorolt hatásaiban;

8. aktívan részt vesz az iskola vagy a helyi közösség hagyományos ünnepein, tematikus projektjein;

9. a zeneműveket zenei történelmi kontextusba tudja helyezni, kapcsolatot talál történelmi, irodalmi, kultúrtörténelmi vonatkozásokkal, azonosítja a műfaji jellemzőket

ÖNÁLLÓ TANULÁS FEJLESZTÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a hallott zeneműveket érzelmi és intellektuális módon közelíti meg, érti és értékeli a művészeti alkotásokat;

2. órai tapasztalatai és saját ismeretanyaga alapján önálló véleményt alkot a zenemű

3. mondanivalójáról, és azt az adott zeneműből vett példákkal illusztrálja;

4. értelmezi és önállóan véleményezi a zenéhez társított szöveg és a zene kapcsolatát;

5. a tanult dalok üzenetét, saját életének, környezetének jelenségeire tudja vonatkoztatni;

6. önálló kutatást végez feladatai megoldásához nyomtatott és digitális forrásokban;

7. zenei ízlése az értékek mentén fejlődik.

II.3.7.2. DRÁMA ÉS SZÍNHÁZ

A) ALAPELVEK, CÉLOK

A dráma és színház tanulása olyan komplex művészetpedagógiai tevékenység része, amely a csoportos játékok együttes élménye révén segíti elő a tanulók alkotó és kapcsolatteremtő képességének kibontakozását; összpontosított, megtervezett munkára szoktatását; testi, térbeli biztonságának javulását; idő- és ritmusérzékének fejlődését; valamint szolgálja ön- és társismeretük gazdagodását; fejleszti az érzelést, a kommunikációt, a kooperációt. Különösen alkalmas a fogékonyság, a fantázia, az önkifejezés, valamint a tolerancia, az együttműködés, továbbá a konfliktuskezelési képesség és a felelősségvállalás és autonómia kialakítására, a közösségi tudat és az önazonosság erősítésére. A dramatikus tevékenységek egyszersmind fejlesztik a zenei képességeket, a vizuális érzékenységet, a térérzékelést, a testtudatot, a mozgáskultúrát, ily módon integrálják a többi művészeti kifejezési formát is.

A dráma ebben az összefüggésben nem az irodalom harmadik műnemét jelenti, hanem a cselekvő megismerést. A sokrétű és sokféle tevékenységet követő elemző beszélgetések a fogalmi ismeretek bővülésével járnak. A tanulók megszerzett tudásukat, alakulóban lévő véleményüket, felvetődő kérdéseiket beépíthetik a megjelenítő játékokba. A dramatikus tevékenységek így más tantárgyak gyakorlatorientált tanulásában is alkalmazhatóak.

A dráma nyelve a színház. A dráma és színház komplex művészeti ismereteket nyújt, és az alkotómunkával együtt járó élmények segítségével hozzájárul a kreatív személyiség kialakításához. A kultúra iránt nyitottságot, esztétikai érzékenységet alakít ki, és a művészetek befogadására, értésére és művelésére nevel.

A dráma és színház tanulásának kiegészítői lehetnek az olyan tanórán kívüli tevékenységek, mint a színházi nevelési és színház-pedagógiai foglalkozások, a színjátszó körök, a színházlátogatás stb.

A dráma és színház tanulásának célja, hogy a tanuló:

1. az élmény megélésén keresztül jusson el a megértésig;
2. alkalmat kapjon az önmagára és a világra vonatkozó kérdések megfogalmazására és a válaszok keresésére;
3. különböző élethelyzeteket védett környezetben, biztonságos keretek között vizsgáljon;
4. a drámán és színjátékon keresztül tanulja meg az önkifejezést;
5. részt vegyen közösségépítésben és közösségi alkotásban;
6. verbális és nonverbális kommunikációs készségei fejlődjenek;
7. empátiás készségeit erősítse a dramatikus tevékenységekben való együttműködéssel;
8. komplex látásmódot alakítson ki a dráma és a színház társadalmi, történelmi és kulturális szerepének megértésével.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői a 7-8. évfolyamon

A dráma és színház tantárgy önálló óraszámú a 7-8. évfolyamon bír, de más tantárgyakba, tanulási területekbe integráltan, esetleg moduláris formában, illetve a szabad órakeret terhére az 1-6. évfolyamon is alkalmazható.

A dramatikus tevékenységek tanulási eredményeinek elkülönítését kevésbé a korosztályos, évfolyambeli különbségek határozzák meg, sokkal inkább a korábban drámajátékkal töltött gyakorlati idő mennyisége és minősége, a csoport adottságai, valamint az iskola nevelési-oktatási kívánalmai.

Mivel a dráma és színház tantárgy teljes egészében gyakorlatközpontú, a tevékenységekkel való ismerkedés időszakában a különböző munkaformák bevezetése, a szaknyelv elsajátítása is játékos keretek között zajlik.

Elsőrendű feladat a játékbátorság kialakítása, az együttműködés megteremtése és az elfogadó légkör megalapozása.

A tanulói aktivitásra építő tevékenységek során támaszkodunk a tanulás társas (páros, kiscsoportos, egészcsoportos munka) természetéből adódó előnyökre és a differenciált egyéni munka adta lehetőségekre.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői a 12. évfolyamon

A dramatikus tevékenységek eredménycéljainak elkülönítését kevésbé a korosztályos, évfolyambeli különbségek határozzák meg, sokkal inkább a korábban drámajátékkal töltött gyakorlati idő mennyisége és minősége, a csoport adottságai, valamint az iskola nevelési-oktatási kívánalmai.

Mivel a dráma és színház tantárgy teljes egészében gyakorlatközpontú, a tevékenységekkel való ismerkedés időszakában a különböző munkaformák bevezetése, a szaknyelv elsajátítása is fontos szerepet kap. Feladat a játékbátorság fejlesztése, az együttműködés megteremtése és az elfogadó légkör megalapozása. A haladó csoportokban a szaktanár és a csoport közös döntése alapján összetettebb feladatok, tanulási helyzetek kerülnek sorra.

A tanulói aktivitásra építő tevékenységek során támaszkodunk a tanulás társas természetéből adódó előnyökre és a differenciált egyéni munka adta lehetőségekre. A tanulók igényei és lehetőségei szerint több önálló, egyéni vagy csoportos feladat adható.

A 12. évfolyamon a gyakorlati tevékenységek mellett hangsúlyosan megjelennek a dráma- és színház történet, dráma- és színházelmélet, kortárs dráma és színház területei, az ezekkel való ismerkedésben továbbra is használhatóak a dramatikus formák.

B) FŐ TÉMAKÖRÖK

FŐ TÉMAKÖRÖK A 7-8. ÉVFOLYAMON

1. Szabályjátékok, népi játékok
2. Dramatikus játékok (szöveggel, hanggal, bábbal, zenével, mozgással, táncsal)
3. Rögtönzés
4. Saját történetek feldolgozása
5. Műalkotások feldolgozása
6. Dramaturgiai alapfogalmak
7. A színház kifejezőeszközei (szöveg, hang, báb, zene, mozgás, tánc)
8. Színházi műfajok, stílusok
9. Színházi előadás megtekintése

FŐ TÉMAKÖRÖK A 12. ÉVFOLYAMON

1. Szabályjátékok

2. Dramatikus játékok (szöveggel, hanggal, bábbal, zenével, mozgással, tánccal)

3. Rögtönzés

4. Saját történetek feldolgozása

5. Műalkotások feldolgozása

6. Dramaturgiai ismeretek

7. A színház kifejezőeszközei (szöveg, hang, báb, zene, mozgás, tánc)

8. Dráma- és színháztörténet

9. Dráma- és színházelmélet

10. Kortárs dráma és színház

11. Színháti tevékenység (vers- és prózamondás, jelenet, előadás stb.)

12. Színházi előadás megtekintése

C) TANULÁSI EREDMÉNYEK

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) A 7-8. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri és alkalmazza a különböző verbális és nonverbális kommunikációs eszközöket;
2. ismeri és alkalmazza a drámai és színházi kifejezés formáit;
3. aktívan részt vesz többféle dramatikus tevékenységben tanári irányítással, önállóan, illetve társakkal való együttműködésben;
4. saját gondolatot, témát, üzenetet fogalmaz meg a témához általa alkalmasnak ítélt dramatikus közlésformában;
5. megfogalmazza egy színházi előadás kapcsán élményeit, gondolatait.

CSOPORTOS JÁTÉK ÉS EGYÜTTMŰKÖDÉS

ÉRZEKELES, MEGFIGYELÉS, FELISMERÉS, EMLÉKEZET, FANTÁZIA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. felfedezi a tér, az idő, a tempó, a ritmus sajátosságait és összefüggéseit;
2. megfigyeli, azonosítja és értelmezi a tárgyi világ jelenségeit;
3. felidéri a látott, hallott, érzékelt verbális, vokális, vizuális, kinetikus hatásokat;
4. kitalál és alkalmaz elképzelt verbális, vokális, vizuális, kinetikus hatásokat.

FIGYELEM, KONCENTRÁCIÓ

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. tudatosan irányítja és összpontosítja figyelmét a környezete jelenségeire;
2. koncentrált figyelemmel végzi a játékszabályok adta keretek között tevékenységeit.

ÖN- ÉS TÁRSISMERET

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megfigyeli, azonosítja és értelmezi a környezetéből érkező hatásokra adott saját válaszait;
2. értelmezi önmagát a csoport részeként, illetve a csoportos tevékenység alkotó közreműködőjeként;
3. fejleszti az együttműködésre és a konszenzus kialakítására irányuló gyakorlatát.

MEGJELENÍTÉS, KIFEJEZÉS, KÖZVETÍTÉS VERBÁLIS ÉS NONVERBÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. adekvát módon alkalmazza a verbális és nonverbális kifejezés eszközeit;
2. az alkotótevékenység során használja a megismert kifejezési formákat.

TÁRGYHASZNÁLAT, BÁBHASZNÁLAT

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. felfedezi a tárgyi világ kínálta eszközöket, ezek művészi formáit (pl. a bábót és a maszkot).

TÉRHASZNÁLAT

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. használja a tér sajátosságaiban rejlő lehetőségeket.

IMPROVIZÁCIÓS KÉSZSÉG

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. felfedezi a szerepbe lépésben és az együttjátszásban rejlő lehetőségeket;
2. felismeri és alapszinten alkalmazza a kapcsolat létrehozásának és fenntartásának technikáit;
3. felfedezi a kommunikációs jelek jelentéshordozó és jelentésteremtő erejét;
4. felfedezi a feszültség élményét és szerepét a dramatikus tevékenységekben.

SZÍNJÁTÉKOS ESZKÖZÖK HASZNÁLATA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. felfedezi a színházi kommunikáció erejét;
2. alkalmazza a tanult dramatikus technikákat a helyzetek megjelenítésében;
3. felismeri a helyzetek feldolgozása során a szerkesztésben rejlő lehetőségeket.

MEGISMERÉS ÉS ÉRTELMEZÉS TÖRTÉNETEK FELDOLGOZÁSA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megkülönbözteti és alapszinten alkalmazza a dramaturgiai alapfogalmakat;
2. értelmezi a megélt, a látott-hallott-olvasott, a kitalált történeteket a különböző dramatikus tevékenységek révén.

SZÍNHÁZI ÉLMÉNY FELDOLGOZÁSA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. felismeri a színházi élmény fontosságát;

2. a színházi előadást a dramatikus tevékenységek kiindulópontjául is használja.

PROBLÉMAKÖZPONTÚ GONDOLKODÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

- 1. felismeri és azonosítja a dramatikus szituációk jellemzőit (szereplők, viszonyrendszer, cél, szándék, akarat, konfliktus, feloldás);**
- 2. felismeri és megvizsgálja a problémahelyzeteket és azok lehetséges megoldási alternatíváit.**

A DRÁMA ÉS A SZÍNHÁZ MŰVÉSZETE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

- 1. felismeri és azonosítja a dráma és a színház formanyelvi sajátosságait a látott előadásokban.**

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALANOS KÖVETELMÉNYEK) A 12. ÉVFOLYAMON

CSOPORTOS JÁTÉK ÉS EGYÜTTMŰKÖDÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

- 1. érzékeli, megfigyeli, felismeri és felidézi a tér, idő, tempó, ritmus, a tárgyi világ, a vizualis, kinetikus és vokális hatások sajátosságait és összefüggéseit; kitalál és közlési szándékkal alkalmaz ilyen hatásokat konkrét vagy szimbolikus jelentéssel;**
- 2. tudatosan irányítja és összpontosítja figyelmét a környezete jelenségeire és felhasználja azokat dramatikus tevékenységeiben, hosszan tartó, koncentrált figyelemmel végzi a játékszabályok adta keretek között tevékenységeit;**
- 3. értelmezi önmagát egyénként és a csoport részeként, illetve a csoportos tevékenység alkotó közreműködőjeként, azonosítja és értelmezi a környezetéből érkező hatásokat és az azokra adott saját válaszait, továbbfejleszti együttműködésre és konszenzus kialakítására irányuló gyakorlatát, kivészi részét a közös döntéshozatali folyamatokból.**

MEGJELENÍTÉS, KIFEJEZÉS, KÖZVETÍTÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

- 1. az alkotótevékenység során adekvát és alkotó módon használja a megismert és általa alkotott kifejezési formákat, felfedezi a tárgyi világ kínálta eszközöket, ezek művészi formait, a színházi vizualitás eszköztárát, használja a tér sajátosságaiban rejlő lehetőségeket, adekvát módon alkalmazza a verbális és nonverbális kifejezés eszközeit;**
- 2. ismeri és alkalmazza a szerepbe lépésben és az együttjátszásban rejlő lehetőségeket, felismeri az empátia jelentőségét, ismeri és tudatosan alkalmazza a kapcsolat létrehozásának és fenntartásának technikáit, ismeri és alkalmazza a kommunikációs jelek jelentéshordozó és jelentésteremtő erejét, a feszültség eszközeit és szerepét a dramatikus tevékenységekben;**

3. felfedezi a színházi kommunikáció erejét, alkalmazza a tanult dramatikus technikákat a helyzetek megjelenítésében, a történetek dramatizálásában és a figuralteremtés folyamatában, felismeri és alkalmazza a helyzetek feldolgozása során a szerkesztésben rejlő lehetőségeket;

4. felismeri és alkalmazza a választott előadóművészeti műfajok jellemző eszköztárát.

MEGISMERÉS ÉS ÉRTELMEZÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megkülönbözteti és tudatosan alkalmazza a dramaturgiai alapfogalmakat, értelmezi a megélt, a látott- hallott-olvasott, a kitalált történeteket a különböző dramatikus tevékenységek révén;

2. felfedezi a történetek jelentőségét az emberi kommunikációban, az értékek közvetítésében és a kulturális hagyomány átörökítésében;

3. felismeri a színházi élmény fontosságát, és a színházi előadást a dramatikus tevékenységek kiindulópontjául is használja, a színházi előadást önmaga és a világ megértésének élményszerű formájaként értelmezi, felismeri a színházi előadásokban a művészettel éles lehetőségének egyik formáját.

PROBLÉMAKÖZPONTÚ GONDOLKODÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. felismeri és azonosítja a dramatikus szituációk jellemzőit, elemzi és dramatikus eszközökkel feldolgozza a problémahelyzeteket és megvizsgálja azok lehetséges megoldási alternatíváit, értékítéletet formál, amelyet a problémahelyzet jellemző vonásaival indokol.

DRÁMA ÉS A SZÍNHÁZ MŰVÉSZETE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. értelmezi és rendszerezi a dráma- és színháztörténeti, dráma- és színházelméleti, valamint a kortárs színházra vonatkozó ismereteit és élményeit, saját munkájában alkalmazza, a látott előadásokban felismeri és azonosítja a dráma és a színház formanyelvi sajátosságait.

II.3.7.3. VIZUÁLIS KULTÚRA

A) ALAPELVEK, CÉLOK

A vizuális kultúra tantárgy legfontosabb alapelve az aktív tanulói alkotómunkán alapuló gyakorlatközpontúság.

A vizuális nevelés - tantárgyi tanulási eredményeiben is jól megmutatkozó - alapelve továbbá, hogy az egyéni feladatmegoldás mellett megfelelő teret kap a csoportban megvalósított alkotó és befogadó tevékenység, hisz a csoportos feladatmegoldás segíti az önismeretet és önszabályozást, az önértékelést, továbbá a másokra való odafigyelést és elfogadást.

A tárgy tanítása akkor eredményes, ha a tanulók vizuális produktumot hoznak létre. Az eredményes fejlesztés a különböző nevelési-oktatási szakaszok életkori sajátosságainak ismeretében, változatos és játékos módszerek használatával érhető el.

A tantárgy gyakorlati tevékenységeinek megalapozásában fontos szerepe van a közvetlen, érzékszervi tapasztalatszerzésnek, a környezettel való közvetlen kapcsolatnak és a kéz finommotorikájának fejlesztése érdekében a minél gazdagabb anyag- és eszközhasználatnak.

Az alkotói képességek fejlesztése az alkotva befogadás elvét követi.

Az alkotó, vizuális önkifejező tevékenység a személyiségfejlesztés egyik legizgalmasabb és legeredményesebb eszköze. Az alkotás felszabadító ereje segíti az érzelmek felfedezését és tudatosítását. A vizuális produktum létrehozása során az elemző, értelmező, szintetizáló és újszerű megoldásokat kereső tevékenységek az összetett gondolkodási műveletek gyakorlását is lehetővé teszik.

Az alkotva befogadás elvének élményszerű alkalmazása segíti leginkább a sokrétű képességfejlesztés által megvalósuló személyiségfejlesztést.

A vizuális kultúra tantárgynak jelentős, el nem hanyagolható szerepe van a sokoldalú, kiegyensúlyozott személyiség fejlesztésében, kialakításában.

A tantárgy képességfejlesztő tulajdonságai jelennek meg a fejlesztési területeinek és témaköreinek meghatározásában is. A fejlesztési területek; a vizuális megfigyelés, leírás, emlékezet, belső képalkotás, elemzés, értelmezés, vizuális ábrázolás és kifejezés, közlés és kommunikáció, a kreativitás fejlesztése folyamatát figyelembe véve kerültek kijelölésre. A vizuális megismerés és kreatív produktum létrehozásának logikája mentén meghatározott szerkezeti egységekbe került az adott nevelési-oktatási szakasz elvárt tanulási eredményeinek részletes leírása.

A vizuális megismerés részeként értelmezett alkotó és befogadó tevékenységeket a tanterv keretrendszere nem különíti el. A tanulási eredmények megfogalmazása szempontjából azonban gyakran elkülönülnek az alkotó és befogadó tevékenységre vonatkozó követelmények.

A vizuális kultúra tanterv témakörei a tantárgy alapvető részterületeit, a képző- és vizuális művészetet, a vizuális kommunikációt, valamint a tárgy- és környezetkultúrát részletezik tovább. E részterületek jelzik a tantárgy legfontosabb tartalmait.

A vizuális kultúra jellemzően képességfejlesztő tantárgy, ebből következően a vizuális megismerés eszközként használható más tudományterületek, más tantárgyak tartalmainak feldolgozásához is.

A vizuális kultúra ismeretanyagának legjelentősebb részét a magyar és az egyetemes kultúrkincsből meríti.

A vizuális kultúra tanulásának célja, hogy a tanuló:

1. értelmezze és átélje a körülöttünk lévő vizuális jelenségeket;
2. megismerje a mindennapi életben a vizuális kommunikáció szerepét;
3. ismerjen meg újabb kommunikációs formákat;
4. értelmezze a vizuális művészet kultúráközvetítésben elfoglalt helyét;
5. megismerje a kulturális örökség jelentőségét;
6. megismerje a magyar vizuális kultúra meghatározó alkotóit, alkotásait;
7. hazaszeretete és Magyarországhoz való érzelmi kötődése erősödjön a magyar kultúrkincs megismerése által;
8. ismerje a vizuálisan megjelenő nemzeti szimbólumokat;

9. megtanulja a tárgyi népművészet megismerésén keresztül a hagyományörzés jelentőségét;
10. megértse a társadalmi folyamatokat, kortárs jelenségeket és problémákat;
11. a tárgykultúra és az épített környezet megismerésén keresztül megértse a fenntartható fejlődés problémakörét;
12. fejlessze finommotorikáját gyakorlati tevékenységek által;
13. készségszinten használja a vizuális kultúrában alkalmazott alapvető anyagokat, eszközöket
14. kapjon lehetőséget az alkotó kísérletezéshez;
15. szerezzen gyakorlatot a kreatív feladatmegoldásban;
16. tanulja meg a megalapozott, önálló ítéletalkotást;
17. a művészet sajátos eszközeivel fejlődjön érzelmi élete, érzelmi intellektusa;
18. fejlessze az önkifejező képességét;
19. gyakorlatot szerezzen a társakkal, csoportban történő alkotásban, együttműködésben.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői az 1-4. évfolyamon

Az általános iskola alsó tagozatán a tantárgy legfontosabb feladata az örömteli alkotótevékenység és alkotókedv fenntartása, valamint a vizuális műveltség nyitott szemléletű megalapozása. Az élményalapú tanulás megvalósítása érdekében fontos a változatos, a tanulók érdeklődését felkeltő játékos, új technikákat és kifejezőmódokat kipróbáló alkotó feladatok gyakorlása, ugyanakkor elengedhetetlen az ismerkedés a vizuális kommunikáció eszközeivel, az adott korosztálynak címzett médiakörnyezettel, illetve a térszemlélet fejlesztése érdekében ebben a nevelési-oktatási szakaszban kiemelt szerepe van a tárgyak élményszerű használatának és az épített, tervezett környezet elemző vizsgálatának. A minél többféle alkotótechnika, köztük a különböző hagyományos kézműves technikák kipróbálása egyedülálló módon képes a kéz finommotoros fejlesztésére, amely ebben az iskolaszakaszban a leghatékonyabb. A változatos technikákkal megvalósuló tárgyalakotás, térben konstruálás, építés a térbeli gondolkodás fejlesztésének sajátos és mással nem pótolható eszköze.

A kéz finommotoros fejlesztését nem lehet megoldani digitális eszközökkel, azonban, miután mára az adott korosztály gyakorlott felhasználója a digitális környezetnek, már ebben az iskolaszakaszban fontos a vizuális kommunikáció pótolhatatlan szerepének tisztázása, és a tudatos felhasználás erősítése. Az alsó tagozat legfontosabb feladata az alapkészségek fejlesztése, amely összetett és komplex alkotó tevékenységben (például vizualitás, beszéd, mozgás, dramatikus tevékenység, zene) fokozottan eredményes, így tanulótervezés szempontjából ebben a nevelési-oktatási szakaszban különös jelentősége van a tantárgyi integrációs célok érvényesítésének.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői az 5-8. évfolyamon

Az általános iskola felső tagozatán a tantárgy legfontosabb feladata az örömteli és többféle cél érdekében folyó alkotótevékenység segítése, a kreativitás fejlesztése céljából a kísérletezés bátorítása, a problémamegoldó gondolkodás gyakorlása, valamint a vizuális műveltség komplex szemléletű gyarapítása. Ebben a nevelési-oktatási szakaszban is a tanulás, a közvetlen környezetből nyert információk megfigyelése, leírása, elemzése a megismerés fontos forrása, miközben különös jelentőséget nyer a kreativitás, problémamegoldó gondolkodás fejlesztése is.

A kreatív alkotó, ezen belül a tervező tevékenység sajátos lehetőséget biztosít a vizuális problémahelyzetekben a megoldáskeresésre, a megoldások kipróbálására, majd értelmezésére és értékelésére. Felső tagozaton - csakúgy, mint az alsóban - az élményalapú tanulás megvalósítása a tanulók érdeklődését felkeltő játékos, újabb és újabb technikákat és kifejezőmódokat kipróbáló egyéni vagy csoportos alkotó feladatok megoldásával érhető el. Miután az adott korosztály mindennapjainak meghatározó része a digitális környezet, egyre hangsúlyosabb a vizuális kommunikáció lehetőségeinek, a különböző mediális megjelenések mérlegelő értelmezésének a gyakorlása. Ebben az iskolaszakaszban a vizuális műveltség nem csak a történeti korok művészeti emlékeinek vizsgálatát jelenti, hanem a mindennapok részeként a kortárs művészeti jelenségek értelmezését és magyarázatát is. A körülöttünk lévő épített, tervezett környezet, tárgyi világ vizsgálatán keresztül a hagyományörzés lehetőségeinek is teret biztosít. A művészettörténet képi ismeretanyaga az alkotva befogadás elvét követve része a tantárgyi követelményeknek, megközelítése tematikus, mert a művészet kultúrákövetítésben betöltött szerepe a rendelkezésre álló óra- és időkeretben a tanterv témaköreihez kapcsolva eredményesebben tanítható és tanulható. Az adott iskolaszakasz életkori sajátosságai a különböző vizuális önkifejezési formák gyakorlásával gazdagítják a tanulók személyiségét.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői a 9-10. évfolyamon

A középiskolában a tantárgy legfontosabb feladata összetett feladatmegoldás esetében a kísérletezésnek, a vizuális ötletek kidolgozott megvalósításának, illetve a megszerzett vizuális tudás önálló és innovatív felhasználásának ösztönzése. Ebben a nevelési-oktatási szakaszban cél a művészeti fejlesztés transzferhatásait kihasználó, - egyéb területek és tantárgyak tanulását is támogató - változatos alkotótevékenység gyakorlása. További cél olyan kreatív, gyakran együttműködésen alapuló fejlesztési lehetőségek kipróbálása, amelyek szakmai érdeklődéstől függetlenül képesek felkészíteni a tanulókat a munkaerő-piaci elvárásokra, illetve a vizuális műveltség mérlegelő szemléletű és személyes felhasználására.

A tantárgy tanításában, tanulásában a hangsúly a tapasztalatok értelmezésének, felhasználásának, a megszerzett tudás alkalmazásával problémahelyzetek megoldásának, majd a megoldások értékelésének és esetleges újraértelmezésének, a kreatív, alkotó, tervező folyamatok ösztönzésén van.

A művészet teoretikus megközelítése és a művészettörténet, az alkotva befogadás elvét követve továbbra is tantárgyi követelmény, amely a tematikus tartalomszervezés érvényesítésével a korábbi iskolaszakaszokban megszerzett tudásra és vizuális ismeretanyagra épül. Középiskolában is cél a változatos, a tanulók érdeklődésén alapuló, a kortárs művészeti jelenségeket is feldolgozó, az önismeretet és önazonosságot támogató vizuális önkifejezési formák gyakorlása. Fontos a vizuális kommunikációs formák elemző megközelítése, a különböző mediális megjelenések értelmező és mérlegelő vizsgálata, az épített, tervezett környezet értelmezése környezettudatosság szempontjából, illetve a designgondolkodás lehetőségeinek felfedezése. Az egyéni vagy csoportos alkotással támogatott befogadó tevékenység akkor éri el a legeredményesebben a célját, ha valós helyzetekből kiindulva fejleszti a problémaérzékenységet, az empátiát, ha erősíti a társadalmi felelősségvállalást és együttműködést.

B) FŐ TÉMAKÖRÖK

FŐ TÉMAKÖRÖK AZ 1-4. ÉVFOLYAMON

1. Vizuális kifejezőeszközök
2. Síkbeli és térbeli alkotások
3. Vizuális információ
4. Médiahasználat
5. Álló- és mozgókép
6. Természetes és mesterséges környezet

FŐ TÉMAKÖRÖK AZ 5-8. ÉVFOLYAMON

1. Vizuális művészeti jelenségek
2. Médiumok sajátosságai
3. Térbeli és időbeli viszonyok
4. Vizuális információ és befolyásolás
5. Környezet: technológia és hagyomány

FŐ TÉMAKÖRÖK A 9-10. ÉVFOLYAMON

1. Korszak, stílus, műfaj
2. Kortárs művészeti jelenségek
3. Vizuális közlés, a reklám hatásmechanizmusa
4. Digitális képkalkotás, közösségi média
5. Design, divat, identitás
6. Környezet és fenntarthatóság, környezettudatosság

C) TANULÁSI EREDMÉNYEK

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) AZ 1-4. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. alkotó tevékenység közben bátran kísérletezik;
2. különböző eszközöket rendeltetésszerűen használ;
3. megérti és végrehajtja a feladatokat;
4. példák alapján különbséget tesz a hétköznapi és a művészi között;
5. gondolatait vizuálisan is érthetően megmagyarázza;

6. példák alapján azonosítja a médiafogyasztás mindennapi jelenségeit;
7. önálló döntéseket hoz a környezet alakításának szempontjából;
8. csoportban végzett feladatmegoldás során részt vállal a feladatmegoldásban, és figyelembe veszi társai álláspontját;
9. csoportban végzett feladatmegoldás közben képes érvelésre;
10. feladatmegoldás során betartja az előre ismertetett szabályokat;
11. egyszerű, begyakorolt feladatokat önállóan is elvégez;
12. véleményét önállóan megfogalmazza.

MEGFIGYELÉS, VIZUÁLIS EMLÉKEZET IRÁNYÍTOTT MEGFIGYELÉSEK TARGYÁNAK JELLEMZÉSE, LEÍRÁSA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. érzékszervi tapasztalatokat pontosan megfogalmaz mérettel, formával, színnel, felülettel, illattal, hanggal, mozgással kapcsolatban.

MEGADOTT SZEMPONTOK SEGÍTSÉGÉVEL, IRÁNYÍTOTT MEGFIGYELÉSEK ALAPJÁN VIZUÁLIS MEGJELENÉSEK AZONOSÍTÁSA, RENDSZEREZÉSE, EMLÉKEZETBŐL IS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. közvetlen vizuális megfigyeléssel leolvasható egyszerű jellemzők alapján vizuális jelenségeket, képeket méret, irány, elhelyezkedés, mennyiség, szín szempontjából azonosít, kiválaszt, rendez, szövegesen pontosan leír és összehasonlít;
2. látványt, vizuális jelenségeket, képeket viszonylagos pontossággal emlékezetből azonosít, kiválaszt, megnevez, különböző szempontok szerint rendez.

LÁTOTT DOLGOK EGYSZERŰ MEGJELENÍTÉSE KÜLÖNBÖZŐ ESZKÖZÖKKEL

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. vizuális jelenségeket, egyszerű látott képi elemeket különböző vizuális eszközökkel megjelenít: rajzol, fest, nyomtat, formáz, épít.

BELSŐ KÉPALKOTÁS, KÉPZETEK ELKÉPZELT DOLGOK ÖNÁLLÓ VIZUÁLIS MEGJELENÍTÉSE ÉS SZÖVEGES MAGYARÁZATA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. élmények, elképzelt vagy hallott történetek, szövegek részleteit különböző vizuális eszközökkel egyszerűen megjeleníti: rajzol, fest, nyomtat, fotóz, formáz, épít;
2. rövid szövegekhez, egyéb tananyagtartalmakhoz síkbeli és térbeli vizuális illusztrációt készít különböző vizuális eszközökkel: rajzol, fest, nyomtat, fotóz, formáz, épít és a képet, tárgyat szövegesen értelmezi;
3. egyszerű eszközökkel és anyagokból elképzelt teret rendez, alakít, egyszerű makettet készít egyénileg vagy csoportmunkában, és az elképzelést szövegesen is bemutatja, magyarázza;
4. elképzelt történeteket, irodalmi alkotásokat bemutat, dramatizál, ehhez egyszerű eszközöket: bábót, teret, díszletet, kelléket, egyszerű jelmezt készít csoportmunkában, és élményeit szövegesen megfogalmazza.

VIZUÁLIS ELEMZÉS, VIZUÁLIS ÉRTELMEZÉS

MEGADOTT SZEMPONTOK SEGÍTSÉGÉVEL VIZUÁLIS MEGJELÉNESEK, KÉPEK, MOZGÓKÉPEK ÉRTELMEZÉSE, ÖSSZEHASONLÍTÁSA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. saját és társai vizuális munkáit szövegesen értelmezi, kiegészíti, magyarázza;
2. saját munkákat, képeket, műalkotásokat, mozgóképi részleteket szereplők karaktere, szín-, fényhatás, kompozíció, kifejezőerő szempontjából szövegesen elemez, összehasonlít;
3. képek, műalkotások, mozgóképi közlések megtekintése után önállóan megfogalmazza és indokolja tetszését;
4. képek, műalkotások, mozgóképi közlések megtekintése után adott szempontok szerint következtetést fogalmaz meg, megállapításait társaival is megvitatja.

MEGJELÉNÍTÉS, ÁBRÁZOLÁS, KONSTRUÁLÁS LÁTVÁNY VÁLTOZATOS MEGJELÉNÍTÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. különböző alakzatokat, motívumokat, egyszerű vizuális megjelenéseket látvány alapján, különböző vizuális eszközökkel, viszonylagos pontossággal megjelenít: rajzol, fest, nyomtat, formáz, épít;
2. adott cél érdekében fotót vagy rövid mozgóképet készít.

ÖNÁLLÓAN VÁLASZTOTT ESZKÖZÖKKEL TÉRBELI FORMA, ÉPÍTMÉNY, TÁRGY TERVEZÉSE, LÉTREHOZÁSA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. alkalmazza az egyszerű tárgykészítés legfontosabb technikáit: vág, ragaszt, tűz, varr, kötöz, fűz, mintáz;
2. adott cél érdekében alkalmazza a térbeli formaalkotás különböző technikáit egyénileg és csoportmunkában.

ADOTT VAGY VÁLASZTOTT INSPIRÁCIÓFORRÁS ALAPJÁN MINTATERVEZÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. gyűjtött természeti vagy mesterséges formák egyszerűsítésével, vagy a magyar diszítóművészet általa megismert mintakincsének felhasználásával mintát tervez.

MAGYARÁZAT ÉRDEKÉBEN GONDOLATOK VIZUÁLIS BEMUTATÁSA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a tanulás során szerzett tapasztalatait, saját céljait, gondolatait vizuális megjelenítés segítségével magyarázza, illusztrálja egyénileg és csoportmunkában.

VIZUÁLIS KIFEJEZÉS

ÉRZELMEK, HANGULATOK AZONOSÍTÁSA ÉS MEGJELÉNÍTÉSE KÜLÖNBÖZŐ ESZKÖZÖKKEL

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. saját és mások érzelmeit, hangulatait segítséggel megfogalmazza és egyszerű dramatikus eszközökkel eljátssza, vizuális eszközökkel megjeleníti.

SAJÁT ÉLMÉNYEK MEGFOGALMAZÁSA ÉS VIZUÁLIS MEGJELÉNÍTÉSE A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. korábban átélt eseményeket, tapasztalatokat, élményeket különböző vizuális eszközökkel, élményszerűen megjelenít: rajzol, fest, nyomtat, formáz, épít, fotóz és magyarázza azt;
2. valós vagy digitális játékélményeit vizuálisan és dramatikusan feldolgozza: rajzol, fest, formáz, nyomtat, eljátszik, elmesél.

CÉLZOTT, DIREKT VIZUÁLIS KÖZLÉS **MEGADOTT SZEMPONTOK SEGÍTSÉGÉVEL VIZUÁLIS** **KOMMUNIKÁCIÓS ELEMELK AZONOSÍTÁSA**

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a vizuális nyelv elemeinek értelmezésével és használatával kísérletezik.

CÉLZOTTAN KOMMUNIKÁCIÓS SZÁNDÉKÚ VIZUÁLIS KÖZLÉSEK **ÉRTELMEZÉSE, MEGVITATÁSA**

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. az adott életkornak megfelelő rövid mozgóképi közléseket segítséggel elemez a vizuális kifejezőeszközök használatának tudatosítása érdekében;
2. egyszerű, mindennapok során használt jeleket felismer;
3. pontosan ismeri államcimerünk és nemzeti zászlónk felépítését, összetevőit, színeit;
4. az adott életkornak megfelelő tájékoztatást, meggyőzést, figyelemfelkeltést szolgáló, célzottan kommunikációs szándékú vizuális közléseket segítséggel értelmez;
5. azonosítja a gyerekeknek szóló vagy fogyasztásra ösztönző, célzottan kommunikációs szándékú vizuális közléseket.

ADOTT CÉL ÉRDEKÉBEN EGYSZERŰ VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓS **MEGJELÉNÉS LÉTREHOZÁSA**

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. azonosítja a nonverbális kommunikáció eszközeit: mimika, gesztus, ezzel kapcsolatos tapasztalatait közlési és kifejezési helyzetekben használja;
2. adott cél érdekében egyszerű vizuális kommunikációt szolgáló megjelenéseket - jel, meghívó, plakát - készít egyénileg vagy csoportmunkában;
3. saját kommunikációs célból egyszerű térbeli tájékozódást segítő ábrát - alaprajz, térkép - készít;
4. időbeli történéseket egyszerű vizuális eszközökkel, segítséggel megjelenít.

KREATIVITÁS **ALKOTÓTEVÉKENYSÉG KÖZBEN SAJÁT ÖTLETEK BÁTOR** **HASZNÁLATA**

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. saját történetet alkot, és azt vizuális eszközökkel is tetszőlegesen megjeleníti;

2. adott álló- vagy mozgóképi megjelenéseket egyéni elképzelés szerint átértelmez;

3. különböző egyszerű anyagokkal kísérletezik, szabadon épít, saját célok érdekében konstruál.

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) AZ 5-8. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. alkotó tevékenység közben önállóan kísérletezik, különböző megoldási utakat keres;

2. eszközhasználatát begyakorlotta, szakszerű;

3. anyaghasználatát gazdaságos, átgondolt;

4. feladatokat önállóan megold, eredményeit érthetően bemutatja;

5. adott tanulási helyzetben a tanulási előrehaladás érdekében adekvát kérdést tesz fel;

6. feladatmegoldásai során felidézi és alkalmazza a korábban szerzett ismereteket, illetve kapcsolódó információkat keres;

7. felismeri a vizuális művészeti műfajok példáit;

8. használja és megkülönbözteti a különböző vizuális médiumok kifejezőeszközait;

9. megkülönböztet művészettörténeti korszakokat, stílusokat;

10. felismeri az egyes témakörök szemléltetésére használt műalkotásokat, alkotókat az ajánlott képanyag alapján;

11. használja a térbeli és az időbeli viszonyok megjelenítésének különböző vizuális lehetőségeit;

12. példák alapján megérti a képmanipuláció és befolyásolás összefüggéseit;

13. példák alapján meg tudja magyarázni a tervezett, épített környezet és a funkció összefüggéseit;

14. érti a magyar és egyetemes kulturális örökség és hagyomány jelentőségét;

15. csoportban végzett feladatmegoldás során részt vállal a feladatmegoldásban, önállóan megtalálja saját feladatát, és figyelembe veszi társai álláspontját is;

16. feladatmegoldás során megállapodásokat köt, szabályt alkot, és betartja a közösen meghatározott feltételeket;

17. önállóan véleményt alkot, és azt röviden indokolja.

MEGFIGYELÉS, VIZUÁLIS EMLÉKEZET

ÖNÁLLÓ VIZUÁLIS MEGFIGYELÉSEK LEÍRÁSA, BEMUTATÁSA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. látványt, vizuális jelenségeket, műalkotásokat önállóan is pontosan, részletgazdagon szövegesen jellemez, bemutat;

2. látványok, vizuális jelenségek, alkotások lényeges, egyedi jellemzőit kiemeli, bemutatja.

FELADATMEGOLDÁS SORÁN VIZUÁLIS INFORMÁCIÓK ADEKVÁT KERESÉSE, FELIDÉZÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. alkotómunka során felhasználja a már látott képi inspirációkat;

2. adott témával, feladattal kapcsolatos vizuális információkat és képi inspirációkat keres többféle forrásból.

MEGFIGYELÉSEK ÉRTELMEZHETŐ VIZUÁLIS RÖGZÍTÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megfigyeléseit, tapasztalatait, gondolatait vizuálisan rögzíti, mások számára érthető vázlatot készít.

BELSŐ KÉPALKOTÁS, KÉPZETEK ÉLVONT FOGALMAK ÉS BELSŐ KÉPEK ÖSSZEKAPCSOLÁSA, MEGJELENÍTÉSE ÉS MAGYARÁZAT

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. különböző érzetek kapcsán belső képeinek, képzeleinek megfigyelésével tapasztalatait vizuálisan megjeleníti;

2. elvont fogalmakat, művészeti tartalmakat belső képek összekapcsolásával bemutat, magyaráz és különböző vizuális eszközökkel megjelenít.

BELSŐ KÉPEK ÉS ELKÉPZELESEK ÖNÁLLÓ VAGY ADOTT SZEMPONTOKNAK MEGFELELŐ BEMUTATÁSA, VIZUÁLIS MEGJELENÍTÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. adott tartalmi keretek figyelembevételével karaktereket, tereket, tárgyakat, helyzeteket, történeteket részletesen elképzeli, fogalmi és vizuális eszközökkel bemutat és megjelenít, egyénileg és csoportmunkában is;

2. a valóság vagy a vizuális alkotások, illetve azok elemei által felidézett asszociatív módon generált képeket, történeteket szövegesen megfogalmaz, vizuálisan megjelenít, egyénileg és csoportmunkában is;

3. szöveges vagy egyszerű képi inspiráció alapján elképzeli és megjeleníti a látványt, egyénileg és csoportmunkában is;

4. látványok, képek részeinek, részleteinek alapján elképzeli a látvány egészét, fogalmi és vizuális eszközökkel bemutatja és megjeleníti, rekonstruálja azt.

VIZUÁLIS ELEMZÉS, VIZUÁLIS ÉRTELMEZÉS VIZUÁLIS MEGFIGYELÉSEK EREDMÉNYEINEK FELHASZNÁLÁSA KÜLÖNBÖZŐ ELEMZÉSI HELYZETEKBE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a látványokkal kapcsolatos objektív és szubjektív észrevételeket pontosan szétválasztja;

2. vizuális problémák vizsgálata során összegyűjtött információkat, gondolatokat különböző szempontok szerint rendez és összehasonlít, a tapasztalatait különböző helyzetekben a megoldás érdekében felhasználja.

VIZUÁLIS MEGJELENÉSEK, KÉPEK, ÉRTELMEZÉSE, ÖSSZEHASONLÍTÁSA SZERINT MOZGÓKÉPEK ÖNÁLLÓ TÖBBFÉLE SZEMPONT

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. vizuális megjelenések, képek, mozgóképek, médiaszövegek vizsgálata, összehasonlítása során feltárt következtetéseit megfogalmazza, és alkotó tevékenységében, egyénileg és csoportmunkában is felhasználja;

2. különböző korok és kultúrák szimbólumai és motívumai közül adott cél érdekében gyűjtést végez, és alkotó tevékenységében felhasználja a gyűjtés eredményeit.

KÜLÖNBÖZŐ MŰVÉSZETTÖRTÉNETI KOROKBAN, STÍLUSOKBAN KÉSZÜLT ALKOTÁSOK MEGKÜLÖNBÖZTETÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. különböző művészettörténeti korokban, stílusokban készült alkotásokat, építményeket összehasonlít, megkülönböztet és összekapcsol más jelenségekkel, fogalmakkal, alkotásokkal, melyek segítségével alkotótevékenysége során újrafogalmazza a látványt.

MEGJELENÍTÉS, ÁBRÁZOLÁS, KONSTRUÁLÁS

ADOTT CÉL ÉRDEKÉBEN TÉRBELI FORMA, ÉPÍTMÉNY, TÁRGY TERVEZÉSE, LÉTREHOZÁSA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. adott koncepció figyelembevételével, tudatos anyag- és eszközhasználattal tárgyakat, tereket tervez és hoz létre, egyénileg vagy csoportmunkában is.

TÉRBELI ÉS IDŐBELI VÁLTOZÁSOK ÁLLÓ ÉS MOZGÓKÉPI MEGJELENÍTÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. adott cél és szempontok figyelembevételével térbeli, időbeli viszonyokat, változásokat, eseményeket, történeteket egyénileg és csoportmunkában is rögzít, megjelenít;

2. ismeri a térábrázolás alapvető módszereit (pl. axonometria, perspektíva) és azokat alkotómunkájában felhasználja.

MAGYARÁZAT ÉRDEKÉBEN GONDOLATOK VIZUÁLIS BEMUTATÁSA, ILLUSZTRÁLÁSA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. gondolatait, terveit, észrevételeit, véleményét változatos vizuális eszközök segítségével prezentálja.

VIZUÁLIS KIFEJEZÉS

ALKOTÁSOK ELEMZÉSE KIFEJEZŐERŐ ÉS A KÖZVETÍTETT HATÁS ÉRTELMEZÉSÉVEL

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. tetszésitelete alapján alkotásokról információkat gyűjt, kifejezőerő és a közvetített hatás szempontjából csoportosítja, és megállapításait felhasználja más szituációban;

2. megfogalmazza személyes viszonyulását, értelmezését adott vagy választott művész alkotásai, társadalmi reflexiói kapcsán.

SZEMÉLYES TÉMÁK, GONDOLATOK VIZUÁLIS MEGJELENÍTÉSE KIFEJEZÉSI SZÁNDÉKNAK MEGFELELŐ VIZUÁLIS ESZKÖZÖKKEL

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. látványok, képek, médiaszövegek, történetek, szituációk feldolgozása kapcsán személyes módon kifejezi, megjeleníti felszínre kerülő érzéseit, gondolatait, asszociációit;
2. vizuális megjelenítés során egyénileg és csoportmunkában is használja a kiemelés, figyelemirányítás, egyensúlyteremtés vizuális eszközeit.

DIREKT, CÉLZOTT VIZUÁLIS KÖZLÉS CÉLZOTTAN KOMMUNIKÁCIÓS SZÁNDÉKÚ VIZUÁLIS KÖZLÉSEK ÉRTELMEZÉSE, ELEMZÉSE, MEGVITATÁSA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. egyszerű tájékoztató, magyarázó rajzok, ábrák, jelek, szimbólumok tervezése érdekében önállóan információt gyűjt;
2. célzottan vizuális kommunikációt szolgáló megjelenéseket értelmez és tervez a kommunikációs szándék és a hatáskeltés szempontjait kiemelve.

ADOTT CÉL ÉRDEKÉBEN VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓS MEGJELENÉS LÉTREHOZÁSA TÖBBFÉLE, ADEKVÁT TECHNIKÁVAL

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a helyzetek, történetek ábrázolása, dokumentálása során egyénileg vagy csoportmunkában is felhasználja a kép és szöveg, a kép és hang viszonyában rejlő lehetőségeket;
2. adott témát, időbeli, térbeli folyamatokat, történéseket közvetít újabb médiumok képirási formáinak segítségével egyénileg vagy csoportmunkában is;
3. nem vizuális információkat (pl. számszerű adat, absztrakt fogalom) különböző célok (pl. tudományos, gazdasági, turisztikai) érdekében vizuális, képi üzenetté alakít.

KREATIVITÁS PROBLÉMAMEGOLDÁS ÉRDEKÉBEN RUGALMAS ÉS NYITOTT KISÉRLETEZÉS, TÖBBFÉLE MEGOLDÁS KERESÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. adott téma vizuális feldolgozása érdekében problémákat vet fel, megoldási lehetőségeket talál, javasol, a probléma megoldása érdekében kísérletezik;
2. nem konvencionális feladatok kapcsán egyéni elképzeléseit, ötleteit rugalmasan alkalmazva megoldást talál.

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TÉRÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) A 9-10. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. feladatmegoldás közben kísérletezik, különböző megoldási utakat keres, és törekszik az egyéni megoldás igényes kivitelezésére;
2. eszköz- és anyaghasználat során adekvát döntést hoz;
3. adott tanulási helyzetben a tanulási előrehaladás érdekében problémákat keres, kérdéseket tesz fel, és ezekre önállóan is keresi a megoldásokat és válaszokat;

4. feladatmegoldásai során a felhasználás érdekében hatékonyan szelektálja a korábban szerzett ismereteket;
5. feladatmegoldásai során saját ötleteit és eredményeit bátran bemutatja;
6. példák alapján érti a művészet kultúrák közvetítő szerepét;
7. példák alapján művészettörténeti korszakokat, stílusokat felismer és egymáshoz képest időben viszonylagos pontossággal elhelyez;
8. példák alapján felismeri és értelmezi a kortárs művészetben a társadalmi reflexiókat;
9. érti és meg tudja magyarázni a célzott vizuális közlések hatásmechanizmusát;
10. ismeri néhány példáját a digitális képalkotás közösségi médiában használt lehetőségeinek;
11. felismeri a designgondolkodás sajátosságait az őt körülvevő tárgy- és környezetkultúra produktumaiban;
12. a fenntarthatóság érdekében felelős döntéseket hoz a saját tervezett, épített környezetével kapcsolatban;
13. csoportban végzett feladatmegoldás során részt vállal a feladatmegoldásban, önállóan megtalálja saját feladatát, figyelembe veszi társai álláspontját, de az optimális eredmény érdekében hatékonyan érvényesíti érdekeit;
14. önálló véleményt alkot, és azt meggyőzően indokolja;
15. adott területen megtalálja a számára érdekes és fontos kihívásokat.

MEGFIGYELÉS, VIZUÁLIS EMLÉKEZET

ÖNÁLLÓ FELADATMEGOLDÁSOKBAN A VIZUÁLIS MEGFIGYELÉS ÉS MEGISMERÉS ADEKVÁT HASZNÁLATA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a látható világ vizuális összefüggéseinek megfigyeléseit ok-okozati viszonyoknak megfelelően rendszerezi;
2. alkotó és befogadó tevékenységei során érti, és komplex módon használja a vizuális nyelv eszközeit.

FELADATMEGOLDÁS SORÁN VIZUÁLIS INFORMÁCIÓK FELIDÉZÉSE ÉS KÖVETKEZETES ÖSSZEGYÜJTÉSE A MEGOLDÁS ÉRDEKÉBEN

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a vizuális megjelenések mintáinak önálló megfigyelése és felismerése által konstrukciókat alkot, e megfigyelések szempontjainak összekapcsolásával definiál és következtet, mindezt társaival együttműködve alkotótevékenységébe is beilleszti;
2. adott feladatmegoldás érdekében meglévő vizuális ismeretei között megfelelően szelektál, a további szakszerű információszerzés érdekében adekvátan keres;
3. az alkotótevékenység során szerzett tapasztalatait önálló feladatmegoldás során beépíti, és az eredményes feladatmegoldás érdekében szükség szerint továbbfejleszti.

BELSŐ KÉPALKOTÁS, KÉPZETEK

FELADATMEGOLDÁS SORÁN A BELSŐ KÉPALKOTÁS LEHETŐSÉGEINEK SZABAD FELHASZNÁLÁSA ÉS HITELES MAGYARÁZATA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. alkotó feladatmegoldásai során az elraktározott, illetve a folyamatosan újraalkotott belső képeit, képzeletét szabadon párosítja a felkinált tartalmi elemek és látványok újrafogalmazásakor, amelyet indokolni is tud;

2. új ötleteket is felhasznál képek, tárgyak, terek megjelenítésének, átalakításának, rekonstruálásának megvalósításánál síkbeli, térbeli és időbeli produktumok létrehozása esetében.

VIZUÁLIS ELEMZÉS, VIZUÁLIS ÉRTELMEZÉS VIZUÁLIS TAPASZTALATOK ÉS TUDÁS EREDMÉNYEINEK FELHASZNÁLÁSA KÜLÖNBÖZŐ ELEMZÉSI HELYZETEKBE BONYOLULTABB KÖVETKEZTETÉSEK ÖNÁLLÓ MEGFOGALMAZÁSÁVAL

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a vizuális megjelenések elemzése és értelmezése során a befogadó és az alkotó szerepkört egyaránt megismerve reflexióit szemléletesen és szakszerűen fogalmazza meg szövegesen és képi megjelenítéssel is;

2. a művészi hatás megértése és magyarázata érdekében összehasonlít, és következtetéseket fogalmaz meg a különböző művészeti ágak kifejezési formáival kapcsolatban.

VIZUÁLIS ELEMZÉSI, ÉRTELMEZÉSI LEHETŐSÉGEK TANULÁSI CÉLNAK MEGFELELŐ FELHASZNÁLÁSA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. adott és választott vizuális művészeti témában önállóan gyűjtött képi és szöveges információk felhasználásával részletesebb helyzetfeltáró, elemző, összehasonlító projektmunkát végez.

VIZUÁLIS MEGJELENÉSEK, KÉPEK, MOZGÓKÉPEK ADOTT SZEMPONT SZERINTI ÉRTELMEZÉSE, ÖSSZEHASONLÍTÁSA, KÖVETKEZTETÉSEK MEGFOGALMAZÁSA AZ ÖSSZEFÜGGÉSEK HANGSÜLYÖZÉSÉVEL

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megfelelő érvekkel alátámasztva, mérlegelő szemlélettel viszonyul az őt körülvevő kulturális környezet vizuális értelmezéseinek mediális csatornáihoz, amit társaival is megvitát;

2. különböző mediális produktumokat vizuális jelrendszer, kommunikációs szándék és hatáskeltés szempontjából elemez, összehasonlít, és következtetéseit társaival is megvitátja.

KULTÚRÁK, MŰVÉSZETTÖRTÉNETI KOROK ÉS STÍLUSOK LEGFONTOSABB JELLEMZŐINEK ÉS ÖSSZEFÜGGÉSEINEK ÉRTELMEZÉSE ÉS ÖSSZEHASONLÍTÁSA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. érti és megkülönbözteti a klasszikus és a modern művészet kultúrtörténeti összetevőit, közlésformáinak azonosságait és különbségeit;

2. adott vagy választott kortárs művészeti üzenetet személyes viszonyulás alapján, a társadalmi reflexiók kiemelésével értelmez;

3. adott szempontok alapján érti és megkülönbözteti a történeti korok és a modern társadalmak tárgyi és épített környezetének legfontosabb jellemzőit, miközben értelmezi kulturális örökségünk jelentőségét is.

AZ ÉPÍTETT, TERVEZETT KÖRNYEZET ELEMZŐ VIZSGÁLATA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. személyes élményei alapján elemzi a tárgy- és környezetkultúra, valamint a fogyasztói szokások mindennapi életre gyakorolt hatásait és veszélyeit, és ezeket társaival megvitatja.

MEGJELENÍTÉS, ÁBRÁZOLÁS, KONSTRUÁLÁS SAJÁT KONCEPCIÓNAK MEGFELELŐ TERALKITÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. az adott vagy a választott célnak megfelelően környezetátalakítás érdekében, társaival együttműködésben, környezetfelméréssel alátámasztva tervet készít, amelyet indokolni is tud.

ADOTT KONCEPCIÓ ÉRDEKÉBEN TÉRBELI ÉS IDŐBELI VÁLTOZÁSOK MOZGÓKEPI MEGJELENÍTÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. bemutatás, felhívás, történetmesélés céljából térbeli és időbeli folyamatokat, történéseket, cselekményeket különböző eszközök segítségével rögzít.

GONDOLATOK VIZUÁLIS BEMUTATÁSA, ILLUSZTRÁLÁSA MAGYARÁZAT CÉLJÁBÓL

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. adott feladatnak megfelelően alkalmazza az analóg és a digitális prezentációs technikákat, illetve az ezekhez kapcsolható álló- és mozgóképi lehetőségeket;

2. tervezési folyamat során a gondolkodás szemléltetése érdekében gondolatait mások számára is érthetően, szövegesen és képpel dokumentálja.

VIZUÁLIS KIFEJEZÉS SZEMÉLYES TÉMÁK, GONDOLATOK HITELES VIZUÁLIS MEGJELENÍTÉSE A VÁLASZTOTT MÉDIUM SAJÁTOSAGAINAK ÉRVÉNYESÍTÉSÉVEL.

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. képalkotás és tárgyformálás során autonóm módon felhasználja személyes tapasztalatait a hiteles kifejezési szándék érdekében a választott médiumnak is megfelelően;

2. saját munkáit bátran újraértelmezi és felhasználja további alkotótevékenység során;

3. vizuális megjelenéseket, alkotásokat újraértelmez, áttervez és módosított kifejezési szándék vagy funkció érdekében újraalkot.

CÉLZOTT, DIREKT VIZUÁLIS KÖZLÉS KÖZLÉSI SZÁNDÉKNAK MEGFELELŐ ÁLLÓ ÉS MOZGÓKEPI KÖZLÉS LÉTREHOZÁSA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. valós célokat szolgáló, saját kommunikációs helyzetnek megfelelő, képes és szöveges üzenetet felhasználó vizuális közlést hoz létre társaival együttműködésben is;

2. szabadon választott témában, társaival együtt ok-okozati összefüggéseken alapuló történetet alkot, amelynek részleteit vizuális eszközökkel is magyarázza, bemutatja.

KÖNNYEN ELÉRHETŐ, EGYSZERŰ TECHNIKAI LEHETŐSÉGEK, ALKALMAZÁSOK HASZNÁLATA A KÉPALKOTÁS ÉRDEKÉBEN

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. adott téma újszerű megjelenítéséhez illő technikai lehetőségeket kiválaszt, és adott vizuális feladatmegoldás érdekében megfelelően felhasznál.

MEDIÁLIS ÜZENETEK MÉRLEGELŐ SZEMLELETŰ ÉRTELMEZÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. technikai képnél és a számítógépes környezetben felismeri a manipuláció lehetőségét, és érti a befolyásolás vizuális eszközeinek jelentőségét.

KREATIVITÁS

KISÉRLETEZÉS PROBLÉMAMEGOLDÁS ÉRDEKÉBEN AZ ÖTLETEK VIZUÁLIS MAGYARAZATAVAL ÉS RÉSZLETES KIDOLGOZÁSÁVAL

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. adott feladatmegoldás érdekében ötleteiből rendszert alkot, a célok érdekében alkalmas kifejezési eszközöket és technikákat választ, az újszerű ötletek megvalósítása érdekében szabályokat újraalkot.

KREATÍV PROBLÉMAMEGOLDÁS SORÁN HATÉKONY EGYÜTTMŰKÖDÉS A TÁRSAKKAL

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. egyéni munkáját hajlandó a közösségi alkotás érdekei alá rendelni, a hatékonyság érdekében az együttműködésre törekszik.

FELADATMEGOLDÁS SORÁN STRATÉGIAI SZEMPONTBÓL IS ÉRTELMEZHETŐ DÖNTÉS ELÉRÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a leghatékonyabb megoldás megtalálása érdekében felméri a lehetőségeket és azok feltételeit, amelyek komplex mérlegelésével döntést hoz az adott feladatokban.

II.3.7.4. MOZGÓKÉPKULTÚRA ÉS MÉDIAISMERET

A) ALAPELVEK, CÉLOK

Az interperszonális és a tömegkommunikáció, az elmúlt évtizedekben, és különösen az utóbbi években alapvető változásokon ment keresztül, köszönhetően a technikai-technológiai fejlődésnek és az ezzel összefüggésben jelentősen átalakuló fogyasztói magatartásnak. Az audiovizuális művészeti alkotások a permanens digitális-technológiai forradalom következtében a mindennapok szerves részévé váltak a fogyasztói társadalomban. A mozgóképkultúra és médiaismeret tanításának célja az alapvető médiaműveltség megszerzése, különös tekintettel a mozgóképi szövegértés fejlesztésére, a média társadalmi szerepének és működés módjának feltárására. Olyan képesség- és személyiségfejlesztő eszközrendszer, amely szükséges ahhoz, hogy a tanulók magabiztosan tudjanak tájékozódni és választani a médiumok világában, hogy az értő, mérlegelő gondolkodással egyenrangú résztvevői lehessenek az új társadalmi színtereken zajló érintkezésnek. A tömegkommunikációs eszközök átalakulása, a közvetített információk mennyiségének folyamatos emelkedése és ellenőrizetlensége új kihívások elé állítja a jelen és jövő felnövekvő nemzedékeit. A tantárgy tanulása során a tanuló megismeri az egyes mediatípusok alapelveit, az általuk közvetített információk közötti szelekciós készség kialakítása, a nemzeti önazonosságtudat és a hazafias érzés megerősítése. A felelős, a családjáért és nemzetéért tenni akaró állampolgárrá váláshoz elengedhetetlen a médiaműveltség megszerzése. A mozgóképi alkotások a művészeti nevelés részeként erősítik a tanulók kulturális identitását, tágítják látókörüket és fejlesztik az esztétikai ismereteiket. A tantárgy tanítása szervesen kapcsolódik a digitális kultúra, a magyar nyelv és irodalom tantárgyakhoz, valamint a művészetek tanulási területéhez.

A tantárgy tartalmi elemei és fejlesztési céljai, feladatai között egyaránt szerepelnek művészetpedagógiai, kommunikációs, technológiai, társadalomismereti, valamint az anyanyelvi kultúrával, a hazaszeretetre neveléssel kapcsolatos összetevők is.

A mozgóképkultúra és médiaismeret tanulásának célja, hogy a tanuló:

1. megismerje és megértse a média és a tömegkommunikáció felépítését, működési alapelveiket, műfajait,
2. a mérlegelő gondolkodását fejlesztve, tudatosan és értékalapon válasszon az egyes mediatartalmak közül, képes legyen rendszerezve, többféle nézőpontból vizsgálni a digitális térben megjelenő információkat,
3. képessé váljon meghatározott publicisztikai és audiovizuális műfajokban kommunikációs tartalmakat létrehozni,
4. alakuljon ki benne a kereskedelmi kommunikációval és reklámmal kapcsolatos megfontolt fogyasztói szerep,
5. tudatosan, a lehetőségeket és a veszélyeket felmérve vegyen részt az online kommunikációban,
6. ismerje meg az értékhordozó audiovizuális művek, különösen az európai és a magyar filmművészet alkotásait, fordítson figyelmet a hazai audiovizuális kulturális örökség védelmére,
7. erősödjön az esztétikai érzéke, a filmművészeti alkotások segítségével váljon érzékenyebbé a nemzeti sorskérdéseink iránt.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői a 12. évfolyamon

A mozgóképkultúra és médiaismeret tantárgy speciális abból a szempontból, hogy a tanítás során átadandó ismeretek és fejlesztendő készségek jelentős részben direkt módon a jelenkor kihívásainak felelnek meg, hiszen a tanuló a hétköznapi életben folyamatosan szembesül, találkozik a tantárgy témaköreivel, felvetett problémáival. Az internet és a digitális eszközök a mindennapok szerves részévé váltak a középiskolások számára. Az őket érő hatások és kihívások folyamatos megújulást, a technológiai fejlődés nyomán követését igénylik a pedagógiai munka során. A média szemléletformáló szerepe a 12. évfolyamon már a történelem tantárgyban is erőteljesen megjelenik a politika- és társadalomtörténeti tanulmányok során, valamint az állampolgári ismeretek keretében, míg azokkal a lehetőségekkel és eszközökkel, amelyeket ma nap mint nap használ a tanuló, a digitális kultúra tantárgy részeként találkozik.

A tanuló a különféle médiatartalmak befogadásával és elemzésével megtanulja megszerezni a különféle forrásból származó információkat, azok összevetésével, vizsgálatával képet alkot az ábrázolt valóságról. A mérlegelő gondolkodás készségének fejlesztésével képessé válik arra, hogy az egyes médiatartalmakat megszerezze, előismeretei, valamint a tantárgy tanulása során szerzett ismeretei segítségével több nézőpontú megközelítéssel vizsgálja a tömeg- és közösségi kommunikációs térben érkező információkat.

A tanuló megismeri a nyomtatott és elektronikus sajtó műfajait, azok célrendszerét, közlés módjuk sajátosságait.

Képet alkot a társadalmi véleményformáló szerepükről, helyükről, az egyénre és az egyes társadalmi csoportokra, közösségekre gyakorolt hatásukról. A nevelő-oktató munka során törekedni kell arra, hogy a tantárgy keretében lehetőség nyíljon tapasztalati úton is megismerni a média működését egy írott vagy elektronikus sajtóorganum szerkesztőségének meglátogatásával, illetve iskolaujság - írott és online -, vlog, blog, iskolarádió, online televízióadás működtetésével.

A tanuló szövegértési, szövegalkotási készségei 12. évfolyamon már lehetővé teszik, hogy az egyes publicisztikai műfajokban általa választott és meghatározott témákban egyaránt szövegeket alkosson, illetve kapcsolódva történelmünkhöz, nemzeti kultúránkhoz, a Kárpát-medence természeti kincseihez, audiovizuális formában, az okos eszközöket felhasználva digitális tartalmakat készítsen. Megismerkedik a médiaetika fogalmával, fogékonyá válik a saját és mások személyiségi jogainak tiszteletben tartására a kommunikációs térben is. Képessé válik az alapvető adatvédelmi és információbiztonsági szabályok betartására az interperszonális és a közösségi mediában történő kommunikációja során egyaránt.

A magyar nyelv és irodalom, valamint a vizuális kultúra tantárgyak során már kialakult a tanulóban a művészeti alkotások befogadásának, az esztétikai élmény megélésének és kifejezésének a készsége. A magyar filmtörténet klasszikusainak megismerése erősíti a tanuló nemzettudatát, segít megérteni az elmúlt évtizedek világát, szülei, nagyszülei gondolkodásmódját, szűkebb és tágabb környezetének múltját, bemutatja a társadalmi interakciókat, illetve azok lenyomatait. A művészeti nevelés ezen ága segíti megérteni az egyén és a közösség viszonyát, fejleszti a tanuló érzelmi intelligenciáját. A tantárgy tanítása során törekedni kell arra, hogy az alkotások befogadását elősegítve fejlődjön a tanuló vitakultúrája is. Megtanulja az érzelmek, benyomások kifejezését, értelmezi a képi ábrázolást a filmművészeti alkotásokban.

A tanulási folyamatban törekedni kell az önálló munkavégzésre, a folyamatos reflexióra, az élmény- és tevékenység alapú munkamódszerekre és a változatos munkaformákra.

Az értelmező kulcsfogalmak használata segíti a tanulót az összefüggések feltárásiában és megértésében, a tartalmi kulcsfogalmak tudatos használata pedig segíti a tantárgy ismereteinek rendszerezését, felidézését és alkalmazását.

Értelemző kulcsfogalmak: kultúra, tömegkultúra, identitás, esztétikum, véleményformálás, nevelés, médiaetika, ok-okozati összefüggés, stílus, interaktivitás.

Tartalmi kulcsfogalmak: média, tömegkommunikáció, közösségi média, kereskedelmi média, közszolgálati média, nyilvánosság, médiatörvény, sajtó, publicisztikai műfajok, hír, hírérték, film, archetípus, audiovizualitás.

B) FŐ TÉMAKÖRÖK

FŐ TÉMAKÖRÖK A 12. ÉVFOLYAMON

1. A média fogalma és kifejezőeszközei: műfajok, eszközök, írott és elektronikus sajtó; hír fogalma, típusai; a hírérték.

2. A tömegkommunikáció fogalma, eszközei: nyilvánosság, hálózati kommunikáció, nonprofit, kereskedelmi, a közszolgálati és a közösségi média szerepe; a tömegtájékoztatás eszközei, felelőssége; az online kommunikáció lehetőségei és veszélyei.

3. Tudatos médiahasználat az egyén és a társadalom szempontjából: szellemi önvédelem, a kereskedelmi célú médiatartalmak kezelése - tudatos fogyasztói magatartás kialakítása; az információbiztonság, a közszféra és a magánszféra a médiában.

4. A média társadalmi szerepe, használata: médiaetika, médiaszabályozás, információáramlás irányítása, a véleményformálás lehetőségei, feladatai.

5. A mozgóképi közlésmód kifejezőeszközei; szövegépítkezés a hagyományos és az új médiában, képi eszközök a digitalizáció előtt és most; az audiovizuális elemek esztétikai szerepe a művészi alkotásoknál, és céljai a kereskedelmi célú tartalomszolgáltatásban.

6. Kultúra és tömegkultúra: hatása az egyénre és a társadalomra; esztétikai minőség és a fogyasztói társadalom kölcsönhatása; jelenségek a médiában és a filmművészetben - sztárok, szerepek, sztereotípiák, életformák; a virtuális valóság.

7. A magyar film: alkotók és alkotások; a magyar filmművészet jelentősége és értékei a nemzeti kultúrában; a magyar film korszakai, sajátosságai; jeles magyar rendezők és színészek.

C) TANULÁSI EREDMÉNYEK

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) A 12. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

- 1. Rendelkezik átfogó egyetemes és magyar médiatörténeti ismeretekkel. Ismeri a különböző médiumok specifikumait, a fontosabb műfajokat, szerzőket, műveket.**
- 2. Képes különböző mediatermékek értő befogadására. Ismeri a különböző médiumok formanyelvének alapvető eszköztárát, érzékeli ezek hatását az értelmezés folyamatára, valamint képes ezeknek az eszközöknek alapszintű alkalmazására is saját környezetében.**
- 3. Rövid média-alkotások tervezése és kivitelezése révén szert tesz a különböző médiumok szövegalkotási folyamatainak elemi tapasztalataira, érti a különféle szövegtípusok eltérő működési elvét, s tud azok széles spektrumával kreatív befogadói viszonyt létrehozni.**
- 4. Ismereteket szerez a filmkultúra területéről: érti a szerzői kultúra és a tömegkultúra eltérő működésmódját; felismeri az elterjedtebb filmműfajok jegyeit; különbséget tud tenni a különböző stílusirányzatokhoz tartozó alkotások között.**
- 5. Ismeri a magyar filmművészet főbb szerzőit, jellegzetességeit és értékeit.**
- 6. Tisztában van a sztárfogalom kialakulásával és módosulásával. Azonosítani tudja a sztárjelenséget a filmen és a médiában. Képes ismert filmszereplők és médiaszemélyiségek imázsának elemzésére, a háttérben fellelhető archetípusok meghatározására.**
- 7. Ismeri a modern tömegkommunikáció fő működési elveit, jellemző vonásait, érti, milyen társadalmi és kulturális következményekkel járnak a kommunikációs rendszerben bekövetkező változások, ezek hatásait saját környezetében is észreveszi.**
- 8. Értelmezni tudja a valóság és a média által a valóságról kialakított „kép” viszonyát, ismeri a reprezentáció fogalmát, és rendelkezik a médiatudatosság képességével.**
- 9. Ismeri a médiareprezentáció, valószerűség és hitelesség kritériumait, a fikciós műfajok illetve a dokumentumjelleg különbségeit, a sztereotípiát, tematizációt, valóságábrázolást, hitelességet, hír fogalmait. Képes saját értékelő viszonyt kialakítani ezekkel kapcsolatban.**
- 10. Tisztában van a médiaiparral, médiafogyasztással és -befogadással jellemzőivel. Ismeri a kereskedelmi, közszolgálati és nonprofit média, az alkotói szándék, célcsoport, a közönség, mint vevő és áru, a médiafogyasztási szokások jellegzetességeit, a médiafüggőség tüneteit.**

11. Ismeri az internet-világ jelenségeit, a globális kommunikáció adta lehetőségeket. Érti a hálózati kommunikáció és a közösségi média működési módját, képes abban felelősen részt venni, ismeri és megfelelően használja annak alapvető szövegtípusait. Képes igényes önálló tartalmak alkotására és részt venni a lokális nyilvánosságban.

12. Ismeretekkel rendelkezik a médiaetika és a mediaszabályozás főbb kérdéseit illetően, saját álláspontot tud megfogalmazni azokkal kapcsolatban. Érti a média etikai környezetének és jogi szabályozásának tétjeit.

13. Tisztában van a média véleményformáló szerepével, az alkotók és felhasználók felelősségével, az egyének és közösségek jogaival. Ismeri a norma és normaszegés fogalmait a médiában.

14. Tudatosítja magában a nyilvános megszólalás szabadságával és felelősségével járó lehetőségeket és lehetséges következményeket, tisztában van a digitális zaklatás veszélyeivel. Tudatos médiahasználóként állást tud foglalni a média által közvetített értékek minőségével kapcsolatban.

II.3.8. Technológia

A Technológia tanulási területen szerzett tanulási tapasztalatok közvetítésével a tanuló megismeri, hogy a korszakos jelentőségű technológiai találmányok miként változtatták meg a társadalom működését és a társadalmat alkotó egyének és csoportok mindennapi életét. Tanulmányai eredményeként a tanuló a technológiák ismeretére és magabiztos alkalmazására tesz szert a különböző társas környezetekben, otthon, a munkahelyen és a szabadidős közösségekben. Az elsajátított tudás és tudásalkalmazás lehetővé teszi, hogy tájékozott fogyasztóvá és a termelésben kezdeményezően részt vevő vállalkozóvá váljon, valamint mérlegelni tudja a termékeknek és szolgáltatásoknak az életminőségre gyakorolt hatásait. Fontos cél, hogy a digitális technológiákat megfelelő színvonalon tudja alkalmazni munkájában, a mindennapi életben, továbbá ismerje ezeknek a globális kommunikációban betöltött szerepét, előnyeit, hátrányait és veszélyeit. A tanuló olyan ismeretekre és készségekre tesz szert, amelyek a tárgyak alkotásához, működő szerkezetek létrehozásához vezető egyszerű és összetett munkafolyamatok végrehajtására teszik alkalmassá. A tanulási területen szerzett tudás a fejlett technológiai eszközök kialakítását megalapozó mérnöki és technológiai gondolkodás sajátos jellemzőinek és jelentőségének felismerését, valamint a technológiai újítások és a tudomány összekapcsolódásának megértését segíti elő. Az elsajátított ismeretek és készségek támogatják az olyan döntésekben való informált részvételt, amelyek a környezetre, a fenntarthatóságra, valamint a kultúra egészére vonatkozó következményekkel járnak. A tanuló tapasztalatot szerez a munka világában szerepet játszó főbb készségekről, kompetenciákról, ezek fejlesztésének lehetőségeiről és módjáról. A tanulási terület tantárgyi célkitűzései alapján megvalósított tanulás és tanítás olyan ismeretek megszerzését teszi lehetővé, amelyek kiterjednek a szakirányú tanulmányok és foglalkozások körére, hozzájárulva ezzel a választható foglalkozásokkal összefüggő jövőbeli elképzelések kialakulásához.

A Technológia tanulási terület a tanulás-tanítás során olyan tevékenységeket kínál, melyek kutatásvezérelt probléma-meghatározást és -megoldást igényelnek, új és ismeretlen anyagok felkutatását, szerkezetek működésének megismerését, technológiai fogalmak elsajátítását, készségek kialakítását és fejlesztését is lehetővé teszik, valamint produktumok létrehozását eredményezik. Ezek a tevékenységek hozzájárulnak az alkotó és mérlegelő gondolkodás fejlesztéséhez, valamint a vállalkozói és innovatív készségek megszerzéséhez. A tevékenységek által formálódó kompetenciák különösen nagy jelentőségre tesznek szert a középfokú és felsőfokú tanulmányok befejezését követően, amikor a tanulók az iskolát elhagyva a nemzeti és a globális gazdaság szereplőivé válnak, és bekapcsolódnak a munka világába.

A Technológia tanulási terület olyan tantárgyakat kapcsol egymáshoz, amelyek eltérő tartalommal és célrendszerrel rendelkeznek, de szemléletükben közös vonásokat jelenítenek meg: a digitális kultúra, valamint a technika és tervezés.

A digitális kultúra tantárgy olyan kompetenciák megszerzését teszi lehetővé, amelyek a mindennapi életben nélkülözhetetlenek, és elősegítik az információs társadalom változásaihoz történő folyamatos alkalmazkodást. A technológia fejlődése, az információ szerepének felértékelődése, az egyén digitális környezetben elfoglalt helye és a közösségi kapcsolatok új típusú tudást igényelnek. A tantárgy olyan naprakész ismeretek átadását és olyan készségek kialakítását teszi lehetővé, amelyek biztos alapot kínálnak a tanuló számára az információs társadalomba való sikeres beilleszkedéshez. A tantárgy keretében végzett tevékenység biztosítja a digitális kompetenciák megszerzését, alkalmazását, egyúttal megteremti az elsajátított tudás aktív, önálló bővítésének a lehetőségét olyan új ismeretekkel, melyek elérése a digitális kommunikációs csatornák és eszközök igénybevételének segítségével valósulhat meg. A digitális kompetenciák a reális önértékelésben és önérvényesítésben, az informált adatfelhasználásban, az információszerzésben és -szelektálásban, valamint az egyén és a közösség által létrehozott eredményeknek és produktumoknak a digitális környezetben történő megosztásában játszhatnak szerepet.

A digitális eszközökkel megvalósított hatékony és kreatív problémamegoldás, tudásépítés és együttműködés kialakítását azok az ismeretek, készségek és attitűdök alapozzák meg, amelyeket a tanuló a digitális kultúra tantárgy tanulása során sajátít el, szerez meg. A tantárgyi tevékenységek révén kialakított kompetenciák túlmutatnak a tanulási terület keretein, beágyazódnak más tantárgyak tanulásába.

A technika és tervezés tantárgy a klasszikus és a korszerű, megújult technika ismereteire alapozva a tanuló gyakorlati tevékenységét helyezi előtérbe. A tantárgyi tevékenységek során teret kap a kétkezi munka és a korszerű technológiára támaszkodó digitális anyagmegmunkálás. A hagyományokat és értékeket megőrző tartalom kiegészül a 21. században elvárt tudástartalmakkal. A tanulók olyan feladatokat kapnak, melyek tevékenységelemeinek végzése megvilágítja számukra, mit jelent a környezet szervezett átalakítása, miként járulnak hozzá a tudományos eredmények a technikai újításokhoz, milyen speciális tudást igényel a korszerű eszközök használata, milyen körülmények között lehetséges és milyen eredményekre vezet az emberi és gépi munkával végzett tevékenység. A tanulási folyamat gamifikált környezetben, hagyományos és digitális alkotóműhelyekben, csoportos tevékenység keretében valósul meg, ahol lehetőség nyílik rá, hogy a tanulók segítsenek egymásnak, ugyanakkor tanuljanak is egymástól. A tevékenység mozgatórugója az alkotás iránti vágy és a kész alkotás felett érzett büszkeség. Az ember környezet átalakító tevékenységének, felelőségének megismerése, megértése, az ehhez kapcsolódó erkölcsi és etikai kérdések feltárása, az etikus magatartás kialakítása a tudás elsajátításának elválaszthatatlan részét képezi. A tantárgy sokféle és különböző bonyolultsági szintű feladat segítségével közvetíti a környezet-átalakítás eljárásainak, folyamatainak, technológiáinak összefüggéseit, s mindehhez biztosítja, hogy a tanulók technológiai készségeinek kialakítása aktív tanulás keretében valósuljon meg.

II.3.8.1. DIGITÁLIS KULTÚRA

A) ALAPELVEK, CÉLOK

A digitális kultúra tantárgy célja olyan naprakész ismeretek és készségek átadása és kialakítása, amelyek a tanulót az információs társadalom sikeres és hasznos tagjává teszik.

A tantárgy keretében fontos szerepet kap az algoritmizálás és kódolás, mivel elősegíti az olyan kompetenciák fejlesztését, mint a problémák digitális környezetben történő megoldása, a kreativitás, az együttműködés és a logikus gondolkodás. A tantárgy tanulása-tanítása során kialakított kompetenciákat a tanuló képes lesz egyéb tudásterületeken is alkalmazni, megszerzi az alapvető digitális kompetenciákat.

A digitális kultúra tantárgy fontos feladata, hogy a tanuló képes legyen a felmerülő problémákat a digitális környezet eszközeivel megoldani, igénybe tudja venni az információs társadalom, e-Világ szolgáltatásait, eleget tudjon tenni az állampolgári kötelességeinek.

A foglalkozások tervezésében és lebonyolításában - az eltérő tudásszinttel rendelkező tanulók fejlesztése terén - nagy lehetőségeket kínál a digitális technológia alkalmazása. A jelenkor kihívásaira reagálva az iskolai tanulás és különöskeppen a digitális kultúra tantárgy feladata, hogy támogassa a fiatalokat a technológiával való kapcsolattartásban, segítsen nekik kibővíteni és kiterjeszteni a technológia használatát a projektfeladatok teljesítésében, az önálló és csoportos tanulásban, az önképzésben, szem előtt tartva a kreatív alkalmazás ösztönzését.

A digitális kultúra tantárgy tanulásának legalapvetőbb célja, hogy a tanuló:

1. megszerezze a digitális írástudás, a problémamegoldás és az információs technológia - mint a tantárgy három fő témakörének - ismereteit;
2. felkészüljön a digitális kompetenciák széles körű alkalmazására úgy, hogy arra a más tudásterületekhez tartozó tananyagok feldolgozásakor már építeni tudjon;
3. rendszerezni tudja a digitális eszközök más forrásokból származó tudáselemeit;
4. ismerje a digitális eszközök használatával járó veszélyek kezelését, az ellenük való védekezést;
5. fejlessze tudatos felhasználói attitűdjét mind az egyén, mind a közösség, mind a társadalom szintjén;
6. megtanulja a problémák digitális eszközökkel való megoldásának módjait, beleértve egy adott probléma megoldásához szükséges algoritmusok értelmezését, kiválasztását, módosítását, illetve létrehozását.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői a 3-4. évfolyamon

Az alsó tagozat 3-4. évfolyamán vezérelvként a digitális kultúra életkori sajátosságokhoz illeszkedő, tevékenység- és cselekvésközpontú tanulása, valamint alkalmazása kerül előtérbe. E szakasz elsődleges feladata az attitűdformálás és a képességfejlesztés. A tanuló olyan tapasztalatokhoz jut ezen a területen, melyek a 8-10 éves életkorban releváns digitális környezetre, a felmerülő, digitális eszközökkel megoldható problémákra adnak valós, kézzelfogható példákat.

A nevelés-oktatás minden esetben a tanuló tapasztalataiból, érzékszervi megfigyeléseiből, a játéktevékenység során felmerülő szituációkból indul ki. A tanulás fő útja az egyéni, párban történő és csoportos tapasztalatszerzés, az információk egyéni vagy közös, cselekvéshez kapcsolt feldolgozása. E tevékenység során mód nyílik egyéni utak felfedeztetéses tanulás során való kipróbálására, az egyéni konstrukciók megvalósítására.

A digitális kultúra tantárgyi órakeretben való tanulására 3. osztálytól kerül sor, ám fontos szerepe van az ezt megelőző tapasztalatoknak is, melyeket 1-2. osztályban, a digitális tananyagok használatakor, a digitális eszközökkel megvalósuló képességfejlesztés, differenciálás alkalmával szerez meg a tanuló.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői az 5-8. évfolyamon

A mindennapi életben használt digitális eszközökkel megvalósított megoldások megismerése a tantárgy hangsúlyos célját alkotja. A tanulás és tanítás egyik feladata a tanuló eltérő informális tanulási utakon összegyűjtött ismereteinek rendszerezése, kiegészítése. A tanuló a digitális kompetenciák és a problémamegoldás képességének fejlesztése során, a megfelelő szintű és biztonságos eszközhasználat gyakorlásával, problémaorientált feladatmegoldási módszereket sajátít el. Ebben a nevelési-oktatási szakaszban fontos célkitűzés, hogy a hétköznapi életből vett feladatok mellett a többi tantárgy tanulása során felbukkanó problémák is előkerüljenek.

Az algoritmizálás, programozás ismerete elősegíti az olyan készségek fejlesztését, amelyek a problémamegoldásban, a kreativitás kibontakozásában és a logikus gondolkodásban nélkülözhetetlenek.

Az információs technológiák a szolgáltatások igénybevétele során is szerephez jutnak. A webes és mobilkommunikációs eszközök széles választéka, a felhasználási területek gazdagsága a tanórák rugalmas alakítását és a tanulók bevonását teszi szükségessé. Tárgyalni kell továbbá a gyors elavulás, a biztonság, a tudatos felhasználói és vásárlói magatartás, valamint a biztonsági okokból bevezetett korlátozások problémarendszerét is.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői a 9-12. évfolyamon

A középfokú tanulmányaikat folytató tanuló társadalmi érintkezésében aktív szerepet tölt be a digitális környezet használata, ezért alapvető követelmény, hogy ennek elvi és gyakorlati kérdéseit folyamatosan kövesse, tudását bővítse, és azt szükség esetén felelősséggel ossza meg.

Az informatikai eszközök megismerése felhasználói szemléletű, azaz a tanulás és tanítás fókuszja a gyakorlati problémák megoldásán van. Cél a problémák tudatos, célszerű és hatékony kezelésének elsajátítása.

A problémák összetettségében építeni kell a korosztályra jellemző, magasabb absztrakciós szintre, így a korábban elsajátított ismeretek bővítése nemcsak konkrét új fogalmak bevezetését, hanem az ismeretek felhasználási területének bővítését is jelenti.

Az algoritmizálásnál a hétköznapi feladatok mellett a más tantárgyakban megjelenő folyamatok modellezése, vizsgálata továbbra is olyan cél, amellyel a tantárgyi koncentráció erősíthető, és bemutatható a programozás ilyen irányú hasznosításának lehetősége. A programozás fogalmainak ismeretét a tanuló magas szintű, széles körben elterjedt, de egyszerű formális programozási nyelv segítségével mélyíti el.

A tanulás és tanítás során figyelembe kell venni, hogy a digitális technológia a lokális megoldásoktól a mobil- és a hálózatos rendszerek irányába fejlődik tovább, és ez hatékony eszközzé teremt az együttműködéshez. Az elterjedtebb szolgáltatások megismerésével egyidejűleg a tanuló elsajátítja a rendszerek felhasználását a csoportmunka, projektmunka szervezésében, lebonyolításában.

B) FŐ TÉMAKÖRÖK

FŐ TÉMAKÖRÖK A 3-4. ÉVFOLYAMON

1. A digitális világ körülöttünk
2. A digitális eszközök használata
3. Alkotás digitális eszközökkel
4. Információszerzés az e-Világban
5. Védekezés a digitális világ veszélyei ellen
6. A robotika és a kódolás alapjai

FŐ TÉMAKÖRÖK AZ 5-8. ÉVFOLYAMON

1. Algoritmizálás és blokkprogramozás
2. Online kommunikáció
3. Robotika
4. Szövegszerkesztés
5. Bemutató-készítés
6. Multimédiás elemek készítése
7. Táblázatkezelés
8. Az információs társadalom, e-Világ
9. A digitális eszközök használata

FŐ TÉMAKÖRÖK A 9-12. ÉVFOLYAMON

1. Algoritmizálás, formális programozási nyelv használata
2. Információs társadalom, e-Világ
3. Mobiltechnológiai ismeretek
4. Szövegszerkesztés
5. Számítógépes grafika
6. Multimédiás dokumentumok készítése
7. Online kommunikáció
8. Publikálás a világhálón
9. Táblázatkezelés
10. Adatbázis-kezelés
11. A digitális eszközök használata

C) TANULÁSI EREDMÉNYEK

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) A 3-4. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. elmélyülten dolgozik digitális környezetben, önellenőrzést végez;
2. megvizsgálja és értékeli az általa vagy társai által alkalmazott, létrehozott, megvalósított eljárásokat;
3. társaival együttműködve online és offline környezetben egyaránt megold különböző feladatokat, ötleteit, véleményét megfogalmazza, részt vesz a közös álláspont kialakításában;
4. kiválasztja az általa ismert informatikai eszközök és alkalmazások közül azokat, melyek az adott probléma megoldásához szükségesek;
5. eredményétől függően módosítja a problémamegoldás folyamatában az adott, egyszerű tevékenységsorokat;
6. a rendelkezésére álló eszközökkel, forrásokból meggyőződik a talált vagy kapott információk helyességéről.

AZ INFORMATIKAI ESZKÖZÖK HASZNÁLATA

ISMERKEDÉS AZ INFORMATIKAI KÖRNYEZETTEL

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. közvetlen otthoni vagy iskolai környezetéből megnevez néhány informatikai eszközt, felsorolja fontosabb jellemzőit;
2. megfogalmazza, néhány példával alátámasztja, hogyan könnyíti meg a felhasználó munkáját az adott eszköz alkalmazása;
3. egyszerű feladatokat old meg informatikai eszközökkel. Esetenként tanítói segítséggel összetett funkciókat is alkalmaz.

GYERMEKEKNEK KÉSZÍTETT ALKALMAZÁSOK HASZNÁLATA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. önállóan vagy tanítói segítséggel választ más tantárgyak tanulásának támogatásához applikációkat, digitális tananyagot, oktatójátékot, képességfejlesztő digitális alkalmazást;
2. kezdetben tanítói segítséggel, majd önállóan használ néhány, életkorának megfelelő alkalmazást, elsősorban információgyűjtés, gyakorlás, egyéni érdeklődésének kielégítése céljából;
3. a feladathoz, problémához digitális eszközt, illetve alkalmazást, applikációt, felhasználói felületet választ; felsorol néhány érvet választásával kapcsolatosan.

DIGITÁLIS ÍRÁSTUDÁS

RAJZOS DOKUMENTUMOK DIGITÁLIS LÉTREHOZÁSA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. adott szempontok alapján megfigyeli néhány, grafikai alkalmazással készített produktumot; személyes véleményét megfogalmazza;
2. grafikai alkalmazással egyszerű, közvetlenül hasznosuló rajzot, grafikát, dokumentumot hoz létre;
3. egy rajzos dokumentumot adott szempontok alapján értékeli, módosít.

ADATOK ÉRTELMEZÉSE, CSOPORTOSÍTÁSA, TÁROLÁSA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. állításokat fogalmaz meg grafikonokról, infografikákról, táblázatokról; a kapott információkat felhasználja napi tevékenysége során;
2. információkat keres, a talált adatokat felhasználja digitális produktumok létrehozására.

PROBLÉMA MEGOLDÁS INFORMATIKAI ESZKÖZÖKKEL ÉS MÓDSZEREKKEL

A PROBLÉMA MEGOLDÁSÁHOZ SZÜKSÉGES MÓDSZEREK ÉS ESZKÖZÖK KIVÁLASZTÁSA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. értelmezi a problémát, a megoldási lehetőségeket eljuttatja, megfogalmazza, egyszerű eszközök segítségével megvalósítja;
2. információt keres az interneten más tantárgyak tanulása során, és felhasználja azt;
3. egyszerű prezentációt, ábrát, egyéb segédletet készít.

ALGORITMUSOK VIZSGÁLATA, ELŐÁLLÍTÁSA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. felismer, eljátszik, végrehajt néhány hétköznapi tevékenysége során tapasztalt, elemi lépésekből álló, adott sorrendben végrehajtandó cselekvést;
2. egy adott, mindennapi életből vett algoritmust elemi lépésekre bont, értelmezi a lépések sorrendjét, megfogalmazza az algoritmus várható kimenetelét;
3. feladat, probléma megoldásához többféle algoritmust próbál ki.

KÓDOLÁS, FOLYAMATOK IRÁNYÍTÁSA, A ROBOTIKA ALAPJAI

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a valódi vagy szimulált programozható eszköz mozgását értékeli, hiba esetén módosítja a kódsorozatot a kívánt eredmény eléréséig. Tapasztalatait megfogalmazza, megvitatja társaival;
2. adott feltételeknek megfelelő kódsorozatot tervez és hajtat végre, történeteket, meserészleteket jelenít meg padlórobottal vagy más eszközzel;
3. alkalmaz néhány megadott algoritmust tevékenység, játék során, és néhány egyszerű esetben módosítja azokat.

INFORMÁCIÓS TECHNOLÓGIÁK

ADATAINK VEDELME, INTERNETBIZTONSÁG

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. információkat keres az interneten, egyszerű eljárásokkal meggyőződik néhány, az interneten talált információ igazságértékéről;
2. kiválasztja a számára releváns információt, felismeri a hamis információt;
3. tisztában van a személyes adat fogalmával, törekszik megőrzésére, ismer néhány példát az e-Világ veszélyeivel kapcsolatban.

AZ INFORMÁCIÓS TECHNOLÓGIA ALKALMAZÁSA, DIGITÁLIS TANANYAGOK, OKTATÓJÁTEKOK HASZNÁLATA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri és használja a kapcsolattartás formáit és a kommunikáció lehetőségeit a digitális környezetben;
2. ismeri a mobil eszközök alkalmazásának előnyeit, korlátait, etikai vonatkozásait;
3. közvetlen tapasztalatokat szerez a digitális eszközök használatával kapcsolatban;
4. képes feladat, probléma megoldásához megfelelő applikáció, digitális tananyag, oktatójáték, képességfejlesztő digitális alkalmazás kiválasztására;
5. ismer néhány, kisiskolások részére készített portált, információforrást, digitálistananyag-lelőhelyet.

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) AZ 5-8. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. önállóan használja a digitális eszközöket, az online kommunikáció eszközeit, tisztában van az ezzel járó veszélyekkel;

2. elsajátítja a digitális írástudás eszközeit, azokkal feladatokat old meg;

3. megismeri a felmerülő problémák megoldásának módjait, beleértve az adott feladat megoldásához szükséges algoritmus értelmezését, alkotását és számítógépes program készítését és kódolását a blokkprogramozás eszközeivel;

4. digitális tudáselemek felhasználásával, társaival együttműködve különböző problémákat old meg;

5. megismeri a digitális társadalom elvárásait, lehetőségeit és veszélyeit.

AZ INFORMATIKAI ESZKÖZÖK HASZNÁLATA

AZ INFORMATIKAI ESZKÖZÖK ÖNÁLLÓ HASZNÁLATA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. célszerűen választ a feladat megoldásához használható informatikai eszközök közül;

2. az informatikai eszközöket önállóan használja, a tipikus felhasználói hibákat elkerüli, és elhárítja az egyszerűbb felhasználói szintű hibákat;

3. értelmezi az informatikai eszközöket működtető szoftverek hibajelzéseit, és azokról beszámol.

AZ OPERÁCIÓS RENDSZEREK ÖNÁLLÓ HASZNÁLATA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. önállóan használja az operációs rendszer felhasználói felületét;

2. önállóan kezeli az operációs rendszer mappáit, fájljait és a felhőszolgáltatásokat;

3. használja a digitális hálózatok alapszolgáltatásait;

4. tapasztalatokkal rendelkezik a digitális jelek minőségével, kódolásával, tömörítésével, továbbításával kapcsolatos problémák kezeléséről.

DIGITÁLIS ÍRÁSTUDÁS

DOKUMENTUM LÉTREHOZÁSA SZÖVEGSZERKESZTŐ ÉS BEMUTATÓ-KÉSZÍTŐ ALKALMAZÁSSAL A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. egy adott feladat kapcsán önállóan hoz létre szöveges vagy multimédiás dokumentumokat;

2. ismeri és tudatosan alkalmazza a szöveges és multimédiás dokumentum készítése során a szöveg formázására, tipografijára vonatkozó alapelveket;

3. a tartalomnak megfelelően alakítja ki a szöveges vagy a multimédiás dokumentum szerkezetét, illeszti be, helyezi el és formázza meg a szükséges objektumokat;

4. ismeri és kritikusan használja a nyelvi eszközöket (például helyesírás-ellenőrzés, elválasztás).

KÜLÖNBÖZŐ TÍPUSÚ DOKUMENTUMOK ISKOLAI, TANÓRAI, HÉTKOZNAPI CÉLŰ FELHASZNÁLÁSA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a szöveges dokumentumokat többféle elrendezésben jeleníti meg papíron, tisztában van a nyomtatás környezetre gyakorolt hatásaival;

2. ismeri a prezentációkészítés alapszabályait, és azokat alkalmazza;

3. etikus módon használja fel az információforrásokat, tisztában van a hivatkozás szabályaival.

MULTIMÉDIÁS ELEMEL KÉSZÍTÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

- 1. digitális eszközökkel önállóan rögzít és tárol képet, hangot és videót;**
- 2. digitális képeken képkorrekciót hajt végre;**
- 3. ismeri egy bittérképes rajzolóprogram használatát, azzal ábrát készít;**
- 4. bemutató-készítő vagy szövegszerkesztő programban rajzeszközökkel ábrát készít.**

PROBLÉMA MEGOLDÁS INFORMATIKAI ESZKÖZÖKKEL ÉS MÓDSZEREKKEL

EGYSZERŰ ALGORITMUSOK ELEMZÉSE, KÉSZÍTÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

- 1. érti, hogyan történik az egyszerű algoritmusok végrehajtása a digitális eszközökön;**
- 2. megkülönbözteti, kezeli és használja az elemi adatokat;**
- 3. értelmezi az algoritmus végrehajtásához szükséges adatok és az eredmények kapcsolatát;**
- 4. egyszerű algoritmusokat elemez és készít.**

A KÓDOLÁS ESZKÖZEINEK ISMERETE, A BLOKKPROGRAMOZÁS ESZKÖZEINEK HASZNÁLATA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

- 1. ismeri a kódolás eszközeit;**
- 2. adatokat kezel a programozás eszközeivel;**
- 3. ismeri és használja a programozási környezet alapvető eszközeit;**
- 4. ismeri és használja a blokkprogramozás alapvető építőelemeit;**
- 5. a probléma megoldásához vezérlési szerkezetet (szekvencia, elágazás és ciklus) alkalmaz a tanult blokkprogramozási nyelven.**

ADATOK KEZELÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

- 1. az adatokat táblázatos formába rendezi és formázza;**
- 2. cellahivatkozásokat, matematikai tudásának megfelelő képleteket, egyszerű statisztikai függvényeket használ táblázatkezelő programban;**
- 3. az adatok szemléltetéséhez diagramot készít.**

TANTÁRGYI PROBLÉMÁK VIZSGÁLATA DIGITÁLIS ESZKÖZÖKKEL

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

- 1. problémákat old meg táblázatkezelő program segítségével;**
- 2. tapasztalatokkal rendelkezik hétköznapi jelenségek számítógépes szimulációjáról;**
- 3. vizsgálni tudja a szabályozó eszközök hatásait a tantárgyi alkalmazásokban.**

INFORMÁCIÓS TECHNOLÓGIÁK

AZ INFORMÁCIÓKÉRÉSESI TECHNIKÁK ALKALMAZÁSA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri az információkeresés technikáját, stratégiáját és több keresési szempont egyidejű érvényesítésének lehetőségét;
2. önállóan keres információt, a találatokat hatékonyan szűri;
3. az internetes adatbázis-kezelő rendszerek keresési űrlapját helyesen tölti ki.

AZ INFORMÁCIÓS TECHNOLOGIÁN ALAPULÓ KOMMUNIKÁCIÓS FORMÁK HASZNÁLATA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri, használja az elektronikus kommunikáció lehetőségeit, a családi és az iskolai környezetének elektronikus szolgáltatásait;
2. ismeri és betartja az elektronikus kommunikációs szabályokat.

ROBOTIKA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. mozgásokat vezérel szimulált vagy valós környezetben;
2. adatokat gyűjt szenzorok segítségével;
3. tapasztalatokkal rendelkezik az eseményvezérlésről;
4. ismeri a térinformatika és a 3D megjelenítés lehetőségeit.

EGYÜTTMŰKÖDÉS AZ INFORMÁCIÓS TECHNOLOGIÁK HASZNÁLATA SORÁN

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. tapasztalatokkal rendelkezik az iskolai oktatáshoz kapcsolódó mobileszközökre fejlesztett alkalmazások használatában;
2. tisztában van a hálózatokat és a személyes információkat érintő fenyegetésekkel, alkalmazza az adatok védelmét biztosító lehetőségeket;
3. védekezik az internetes zaklatás különböző formái ellen, szükség esetén segítséget kér.

AZ INFORMÁCIÓS TÁRSADALOM, E-VILÁG LEHETŐSÉGEINEK, KOCKAZATAINAK ISMERETE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a digitális környezet, az e-Világ etikai problémáit;
2. ismeri az információs technológia fejlődésének gazdasági, környezeti, kulturális hatásait;
3. ismeri az információs társadalom múltját, jelenét és várható jövőjét;
4. online gyakorolja az állampolgári jogokat és kötelességeket.

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) A 9-12. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri az informatikai eszközök és a működtető szoftverek célszerű választásának alapelveit, használja a digitális hálózatok alapszolgáltatásait, az online kommunikáció eszközeit, tisztában van az ezzel járó veszélyekkel, ezzel összefüggésben ismeri a segítségnyújtási, segítségkérési lehetőségeket;
2. gyakorlatot szerez dokumentumok létrehozását segítő eszközök használatában;

3. megismeri az adatkezelés alapfogalmait, képes a nagyobb adatmennyiség tárolását, hatékony feldolgozását biztosító eszközök és módszerek alapszintű használatára, érti a működésüket;
4. megismeri az algoritmikus probléma megoldásához szükséges módszereket és eszközöket, megoldásukhoz egy magas szintű formális programozási nyelv fejlesztői környezetét önállóan használja;
5. hatékonyan keres információt; az IKT-tudáselemek felhasználásával társaival együttműködve problémákat old meg;
6. ismeri az e-Világ elvárásait, lehetőségeit és veszélyeit.

AZ INFORMATIKAI ESZKÖZÖK HASZNÁLATA AZ INFORMATIKAI ESZKÖZÖK FELHASZNÁLÁSÁNAK LEHETŐSÉGEI, AZ INFORMATIKAI KÖRNYEZET

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri és tudja használni a célszerűen választott informatikai eszközöket és a működtető szoftvereit, ismeri a felhasználási lehetőségeket;
2. ismeri a digitális eszközök és a számítógépek fő egységeit, ezek fejlődésének főbb állomásait, tendenciáit;
3. tudatosan alakítja informatikai környezetét, ismeri az ergonomikus informatikai környezet jellemzőit, figyelembe veszi a digitális eszközök egészségkárosító hatásait, óvja maga és környezete egészségét;
4. önállóan használja az informatikai eszközöket, elkerüli a tipikus felhasználói hibákat, elhárítja az egyszerűbb felhasználói hibákat.

A MOBILESZKÖZÖK, SZÁMÍTÓGÉPEK, HÁLÓZATOK OPERÁCIÓS RENDSZEREI, FELHŐSZOLGÁLTATÁSOK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. céljainak megfelelően használja a mobileszközök és a számítógépek operációs rendszereit;
2. igénybe veszi az operációs rendszer és a számítógépes hálózat alapszolgáltatásait;
3. követi a technológiai változásokat a digitális információforrások használatával.

SEGÉDPROGRAMOK, DIGITÁLIS KÁRTEVŐK ELLENI VÉDEKEZÉS, ÁLLOMÁNYOK TÖMÖRÍTÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. használja az operációs rendszer segédprogramjait, és elvégzi a munkakörnyezet beállításait;
2. tisztában van a digitális kártevők elleni védekezés lehetőségeivel;
3. használja az állományok tömörítését és a tömörített állományok kibontását.

DIGITÁLIS ÍRÁSTUDÁS NAGYMERETŰ SZÖVEGES DOKUMENTUMOK SZERKESZTÉSÉT ELŐSEGÍTŐ ESZKÖZÖK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri egy adott feladat megoldásához szükséges digitális eszközök és szoftverek kiválasztásának szempontjait;
2. speciális dokumentumokat hoz létre, alakít át és formáz meg;

3. tapasztalatokkal rendelkezik a formanyomtatványok, a sablonok, az előre definiált stílusok használatáról.

MULTIMÉDIÁS ÉS WEBES DOKUMENTUMOK SZERKESZTÉSE ÉS KÉSZÍTÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. gyakorlatot szerez a fotó-, hang-, videó-, multimédia-szerkesztő, a bemutató-készítő eszközök használatában;
2. alkalmazza az információkeresés során gyűjtött multimédiás alapelemeket új dokumentumok készítéséhez;
3. dokumentumokat szerkeszt és helyez el tartalomkezelő rendszerben;
4. ismeri a HTML formátumú dokumentumok szerkezeti elemeit, érti a CSS használatának alapelveit; több lapból álló webhelyet készít.

GRAFIKUS ÁBRÁK KÉSZÍTÉSE ÉS KÉPSZERKESZTÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. létrehozza az adott probléma megoldásához szükséges rasztergrafikus ábrákat;
2. létrehoz vektorgrafikus ábrákat;
3. digitálisan rögzít képet, hangot és videót, azokat manipulálja;
4. tisztában van a raszter-, a vektorgrafikus ábrák tárolási és szerkesztési módszereivel

PROBLÉMAMEGOLDÁS INFORMATIKAI ESZKÖZÖKKEL ÉS MÓDSZEREKKEL ALGORITMIZÁLÁS, MÓDSZEREK, ESZKÖZÖK HASZNÁLATA, TÍPUSALGORITMUSOK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. érti az egyszerű problémák megoldásához szükséges tevékenységek lépéseit és kapcsolatukat;
2. ismeri a következő elemi adattípusok közötti különbségeket: egész, valós szám, karakter, szöveg, logikai;
3. ismeri az elemi és összetett adattípusok közötti különbségeket;
4. érti egy algoritmus-leíró eszköz alapvető építőelemeit, érti a típusalgoritmusok felhasználásának lehetőségeit;
5. példákban, feladatok megoldásában használja egy formális programozási nyelv fejlesztői környezetének alapszolgáltatásait;
6. szekvencia, elágazás és ciklus segítségével algoritmust hoz létre, és azt egy magas szintű formális programozási nyelven kódolja;
7. a feladat megoldásának helyességét teszteli.

ADATKEZELÉS TÁBLÁZATKEZELŐ ALKALMAZÁSSAL

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. adatokat táblázatba rendez;
2. táblázatkezelővel adatelemzést és számításokat végez;
3. a problémamegoldás során függvényeket célszerűen használ;
4. nagy adathalmazokat tud kezelni;
5. az adatokat diagramon szemlélteti.

ADATKEZELÉS ADATBÁZIS-KEZELŐ RENDSZERREL

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri az adatbázis-kezelés alapfogalmait;
2. az adatbázisban interaktív módon keres, rendez és szűr;

3. a feladatmegoldás során az adatbázisba adatokat visz be, módosít és töröl, űrlapokat használ, jelentéseket nyomtat;
4. strukturáltan tárolt nagy adathalmazokat kezel, azokból egyedi és összesített adatokat nyer ki.

SZÁMÍTÓGÉPES SZIMULÁCIÓ

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. tapasztalatokkal rendelkezik hétköznapi jelenségek számítógépes szimulációjáról;
2. hétköznapi, oktatáshoz készült szimulációs programokat használ;
3. tapasztalatokat szerez a kezdőértékek változtatásának hatásairól a szimulációs programokban.

INFORMÁCIÓS TECHNOLÓGIÁK

INFORMÁCIÓKERESÉS ÉS ONLINE KOMMUNIKÁCIÓ

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri és alkalmazza az információkeresési stratégiákat és technikákat, a találati listát a problémának megfelelően szűri, ellenőrzi annak hitelességet;
2. etikus módon használja fel az információforrásokat, tisztában van a hivatkozás szabályaival;
3. használja a két- vagy többrésztvevős kommunikációs lehetőségeket és alkalmazásokat;
4. ismeri és alkalmazza a fogyatékkal élők közötti kommunikáció eszközeit és formáit;
5. az online kommunikáció során alkalmazza a kialakult viselkedési kultúrát és szokásokat, a szerepelvárásokat.

MOBILTECHNOLÓGIAI ISMERETEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri és használja a mobiltechnológiát, kezeli a mobil eszközök operációs rendszereit és használ mobilalkalmazásokat;
2. céljainak megfelelő alkalmazást választ, az alkalmazás funkcióira, kezelőfelületére vonatkozó igényeit megfogalmazza;
3. az applikációkat önállóan telepíti;
4. az iskolai oktatáshoz kapcsolódó mobil eszközökre fejlesztett alkalmazások használata során együttműködik társaival.

E-ÁLLAMPOLGÁRSÁGI ISMERETEK, E-SZOLGÁLTATÁSOK, E-ÜGYINTÉZÉS, E-KERESKEDELEM

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. tisztában van az e-Világ - e-szolgáltatások, e-ügyintézés, e-kereskedelem, e-állampolgárság, IT-gazdaság, környezet, kultúra, információvédelem - biztonsági és jogi kérdéseivel;
2. tisztában van a digitális személyazonosság és az információhitelesség fogalmával;
3. a gyakorlatban alkalmazza az adatok védelmét biztosító lehetőségeket.

II.3.8.2. TECHNIKA ÉS TERVEZÉS

A) ALAPELVEK, CÉLOK

A technika és tervezés tantárgy a problémamegoldó gondolkodást, a saját tapasztalás útján történő ismeretszerzést helyezi a középpontba, melynek eszköze a tanórákon megvalósuló kreatív tervező és alkotó munka, a hagyományos kézműves és a legmodernebb digitális technológiák felhasználásával. A tantervben kiemelt szerepet kap a tanulni tudás, a tanultak alkalmazása, a problémamegoldáson alapuló alkotás. Ezt szolgálják a kínált tevékenységek, a nevelés, a kompetenciafejlesztés és a műveltségterület leírt rendszere, az egyes elemek arányos megjelenítése.

A tantárgy keretében végzett tevékenységek elősegítik, hogy a tanuló aktív szerepkörben tervezési és végrehajtási készségeket alakítson ki az életében felmerülő komplex gyakorlati problémák megoldásához. A tanuló a tanulási folyamat során a közvetlen, mindennapi gyakorlati tevékenység végzése közben valódi anyagokból felhasználható produktumokat hoz létre, az életkorához illeszkedő, biztonságosan kezelhető szerszámok, eszközök segítségével.

A tantárgy felhasználja a közismereti tárgyak keretében már elsajátított ismeretek közül azokat, amelyek segíthetnek a mindennapi életben felmerülő problémák megoldásában. Olyan cselekvőképesség kialakítása a cél, amelynek mozgatója a felelősségérzet és az elköteleződés, alapja a megfelelő autonómia és nyitottság, a megoldási komplexitás.

A tantárgy struktúrájában rugalmas, cselekvésre építő, tanulóközpontú tanulásra ösztönöz. Az elsajátított tudás hozzájárul a mindennapi életben használható készségek kialakításához és elősegíti a munka világában történő alkalmazkodást.

A technika és tervezés tantárgy tanulásának célja, hogy a tanuló:

- alkalmazni tudja az előzetes tudását a mindennapi élet problémáinak megoldása során;
- alkotótevékenysége keretében elsajátítsa a produktum kivitelezése lépéssorának megtervezését, a terv alapján a tervhez illeszkedő kivitelező tevékenységek elvégzését, a szakszerű eszközhasználatot, az együttműködésre épülő munkakultúrát;
- ismerje az alapvető technikai folyamatokat;
- megismerje a különböző szakmacsoportok sajátosságait, ezzel támogatva a pályaorientációt, életpálya- tervezést.

A technika és tervezés tantárgy tanulásának célja, hogy a tanulóban kialakuljon:

- a gyakorlati tevékenységekhez szükséges minden készség és képesség;
- a pozitív alkotó magatartás;
- a komplex gyakorlati problémák megoldási készsége;
- a felelős, környezettudatos beállítottság és a kritikus fogyasztói magatartás.

A technika és tervezés tantárgy tanításának specifikus jellemzői az 1-4. évfolyamon

Az ember környezetet átalakító tevékenységének, felelősségének megismerése, megértése nem új feladat az iskolát kezdő tanuló számára, hiszen az óvodában naponta végezhetett ilyen jellegű tevékenységeket, az önellátás, önkiszolgálás, a tárgyalkotás, a kézműves és óvodakerti tevékenységek terén.

Az alapkü képzés első nevelési-oktatási szakaszában erre a motivációs bázisra építhető a technika és tervezés tantárgy programja, középpontba helyezve az alkotótevékenységet, a gyakorlati feladatvégzést. A motiváció felkeltésére a tanuló aktív tanulási folyamatba történő bevonásával, játékba ágyazott minta- és modellkövetéssel, tapasztalatszerzéssel, felfedezéssel, az alkotó fantázia mozgósításával nyílik lehetőség. A tudás elsajátításának nagyobb egységekbe történő szerveződését nagymértékben segíti elő a környezeti tapasztalások eredményeként kialakult szokásrend, melynek kitüntetett eseményeit képezik a megelevenített néphagyományok, ünnepek, jeles napok.

Kiemelt feladat a kezűgyesség életkori sajátosságainak megfelelő fejlesztése, mely meghatározó segítséget jelenthet az íráskészség kialakításában. A tanórákon végzett tudatos, tervszerű átalakító, megmunkáló tevékenységek magukba foglalják a különböző anyagok megismerését, a megmunkálhatóság megtapasztalását, a tervező és technikai folyamatok alkalmazását, a feladatvégzés során keletkező maradványanyagok környezettudatos elhelyezését.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői az 5-7. évfolyamon

A tantárgy az alapkü képzés ezen második nevelési-oktatási szakaszában szervezően épít a tanulók előzetes tudására, az alkotótevékenység során elsajátított technikai ismeretekre, az eszköz- és szerszámhasználat műveleti lépései során felmutatott ügyességre, valamint a tervezési és kivitelezési önállóságra.

A tantárgy tanterve az 5-7. évfolyamon több lehetőséget, modult kínál. A modul kiválasztásával az iskola az igényeihez, a sajátosságaihoz igazodó, helyi program fő tartalmait tudja kialakítani. Mindegyik modul komplex alkotó folyamatok tervezésével és elvégzésével biztosítja az elmélyülést, a változatos tanórai tevékenységet. Ezzel a tervezett rugalmassággal teremti meg a lehetőséget arra, hogy a helyi tanterv szerint megvalósuló, tevékenység- és gyakorlatközpontú tanulási-tanítási folyamat - melyben az alkotótevékenység és az ismeretek szerzése egymástól elválaszthatatlan - jobban alkalmazkodjon a helyi igényekhez, lehetőségekhez, sajátosságokhoz, jobban támogassa a pályaválasztást.

Két év után akár más modul választható, vagy az intézmény tárgyi és személyi feltételrendszeréhez igazodó módon egy modul több taneven át alkalmazható.

A tantárgy átfogó célként kitűzött eredményeinek megvalósítása a választott modul szerinti speciális tanulási környezet kialakítását igényli, mely környezet - lehetőség szerint - egy biztonságos szaktanterem, anyagok megmunkálására alkalmas műhelyterem, ételkészítési gyakorlatok elvégzésére alkalmas szaktanterem, illetve szabadtéri helyszín, iskolakert.

B) FŐ TÉMAKÖRÖK

FŐ TÉMAKÖRÖK AZ 1-4. ÉVFOLYAMON

- 1. Anyagok a környezetünkben**
- 2. Tárgykészítés különböző anyagokból, építés, szerelés**
- 3. Otthon - család - életmód**
- 4. Jeles napok, ünnepek**
- 5. Közlekedés**

FŐ TÉMAKÖRÖK AZ 5-7. ÉVFOLYAMON

A tantárgy - hagyományából építkezve - négy választható modult tartalmaz. Az egyes modulok egymással egyenértékűek. A választott modul szerinti feladatokat az intézmény helyi tantervében kell rögzíteni.

A MODUL: ÉPÍTETT KÖRNYEZET - TÁRGYALKOTÁS TECHNOLÓGIÁI

- 1. Modell- és makettépítés technológiái**
- 2. A település kialakulása, településtípusok**
- 3. Építészet - forma és funkció, anyagok és szerkezetek**
- 4. Közterek, közösségi terek, középületek**
- 5. A települések közműellátása, a legfontosabb közművek, közszolgáltatások**
- 6. Az egészséges település**
- 7. A lakás jellemzői, lakástípusok, funkciók, helyiségek**
- 8. Lakás, lakókörnyezet - funkciók, berendezések**
- 9. Lakás karbantartása - a legfontosabb állagmegóvási, karbantartási munkák**
- 10. Korszerű, egészséges lakás és lakókörnyezet**
- 11. Közlekedés egykor és ma**
- 12. Közlekedés, közlekedési rendszerek**
- 13. Komplex modellezési feladatok**

B MODUL: HÁZTARTÁS - ÖKONÓMIA - ÉLETVITEL TECHNOLÓGIÁI

- 1. Gazdálkodás, munkamegosztás**
- 2. Otthon a lakásban**
- 3. Táplálkozás és ételkészítés**
- 4. Textiltechnika**
- 5. Szabad alkotás**

C MODUL: KERTÉSZETI TECHNOLÓGIÁK

- 1. Ősz a zöldségesben**
- 2. Élet a talpunk alatt**
- 3. Téli tevékenységek**
- 4. Zöldségnövények termesztése**
- 5. Gyógynövénytermesztés és szántóföldi kultúrák**
- 6. A talaj gondozása, javítása**
- 7. Talajművelés az iskolakertben és a nagyüzemben**
- 8. Növényvédelem a biokertben**
- 9. Zöldségfélék, gyógynövények termesztése az iskolakertben**
- 10. Ősz a gyümölcsösben**
- 11. Gyümölcsfák szaporítása**

12. Gyümölcsstermesztés az iskolakertben

D MODUL: MODELLEZÉS - TÁRGYALKOTÁS TECHNOLÓGIÁI

- 1. Műszaki kommunikáció**
- 2. Anyagok és alakításuk**
- 3. Papír**
- 4. Textil**
- 5. Természetes és mesterséges faanyagok**
- 6. Fém**
- 7. Műanyag**
- 8. Gépek, gépelemek**
- 9. Mechanikai hajtások, mechanizmusok**
- 10. Gépek felépítése, gépelemek**
- 11. Környezetünk gépei, gépszerelési gyakorlatok**
- 12. Elektromos áram, elektromos áramkör**
- 13. Fogyasztók és kapcsolók soros és párhuzamos kapcsolása**
- 14. Irányítástechnika alapjai - vezérlés, szabályozás**
- 15. Áramkört tartalmazó komplex modell tervezése és kivitelezése**

C) TANULÁSI EREDMÉNYEK

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALANOS KÖVETELMÉNYEK) AZ 1-4. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

- 1. elkülöníti a természeti és mesterséges környezet jellemzőit;**
- 2. felismeri, hogy tevékenységei során változtatni tud a közvetlen környezetén;**
- 3. kitartó a munkavégzésben, szükség esetén segítséget kér, segítséget ad;**
- 4. szöveg vagy rajz alapján épít, tárgyakat készít, alkalmazza a tanult munkafolyamatokat, terveit megosztja;**
- 5. munkafolyamatokat, technológiákat segítséggel algoritmizál;**
- 6. megadott szempontok mentén értékeli saját, a társak, a csoport munkáját, viszonyítja a kitűzött célokhoz;**
- 7. alkotótevékenysége során megéli, megismeri a jeles napokat, ünnepeket, hagyományokat mint értékeket;**
- 8. tevékenysége során munkatapasztalatot szerez, megéli az alkotás örömét, az egyéni és csapatsiker élményét;**
- 9. felismeri az egymásért végzett munka fontosságát, a munkamegosztás értékét.**

ALKOTÓTEVÉKENYSÉG

ANYAGOK VIZSGÁLATA ÉS KIVÁLASZTÁSA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

- 1. az anyagok tulajdonságairól érzékszervi úton, önállóan szerez ismereteket - szín, alak, átlátszóság, szag, keménység, rugalmasság, felületi minőség;**
- 2. alkotótevékenysége során figyelembe veszi az anyag tulajdonságait, felhasználhatóságát.**

TÁRGYKÉSZÍTÉS, TERVEZÉS, KIVITELEZÉS, ÉRTÉKELÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. adott szempontok alapján egyszerűbb tárgyakat önállóan tervez, készít, alkalmazza a tanult munkafolyamatokat;
2. egyszerű szöveges, rajzos és képi utasításokat hajt végre a tevékenysége során;
3. alkotótevékenysége során előkészítő, alakító, szerelő és felületkezelő műveleteket végez el;
4. saját és társai tevékenységét a kitűzött célok mentén, megadott szempontok szerint reálisan értékeli;
5. értékelés után megfogalmazza tapasztalatait, következtetéseket von le a későbbi eredményesebb munkavégzés érdekében.

TECHNIKAI-PROBLÉMAMEGOLDÓ GONDOLKODÁS AZ EMBERI TEVÉKENYSÉG KÖRNYEZETÉ

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. felismeri, hogy tevékenysége során tud változtatni közvetlen környezetén, megóvhatja, javíthat annak állapotán;
2. rendet tart a környezetében;
3. törekszik a takarékos anyagfelhasználásra;
4. szelektíven gyűjti a hulladékot.

PROBLÉMA-MEGOLDÁSI STRATÉGIA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. rendelkezik az életkorának megfelelő szintű probléma-felismerési, probléma-megoldási képességgel.

ÉLETVITEL

ÉLETVEZETÉS, FENNTARTHATÓSÁG

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a családellátó tevékenységeket, melyek keretében vállalt feladatait az iskolai önellátás során munkamegosztásban végzi - terítés, rendrakás, öltözködés, növények, állatok gondozása stb.;
2. otthoni és iskolai környezetének, tevékenységeinek balesetveszélyes helyzetzeit felismeri, és ismeri megelőzésük módját.

FOGYASZTÓI, PÉNZÜGYI-GAZDÁLKODÁSI TUDATOSSÁG

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. takarékosan gazdálkodik az anyaggal, energiával, idővel;
2. ismeri a tudatos vásárlás néhány fontos elemét.

KÖRNYEZET- ÉS EGÉSZSÉGTUDATOSSÁG

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri az egészségmegőrzés tevékenységeit;
2. ismeri és használni, alkalmazni tudja a legfontosabb közlekedési lehetőségeket, szabályokat, viselkedési elvárásokat.

MUNKAKULTÚRA MUNKAVÉGZÉSI SZOKÁSOK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. tudatosan megtartja az egészséges és biztonságos munkakörnyezetét;
2. az elvárt feladatokban önállóan dolgozik - elvégzi a műveletet.

FELKÉSZÜLÉS A MUNKA VILÁGÁRA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. társaival munkamegosztás szerint együttműködik a csoportos munkavégzés során;
2. felismeri az egymásért végzett munka fontosságát, a munkamegosztás értékét;
3. ismeri a környezetében fellelhető, megfigyelhető szakmák, hivatások jellemzőit.

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) AZ 5-7. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri a felhasznált anyagok vizsgálati lehetőségeit és módszereit, tulajdonságait, és céljainak megfelelően választ a rendelkezésre álló anyagokból;
2. tevékenységét megtervezi, terveit másokkal megosztja;
3. ismeri és betartja az alapvető munkavédelmi szabályokat;
4. tervek mentén folytatja alkotótevékenységét;
5. célszerűen választja ki és rendeltetésszerűen használja a szükséges szerszámokat, eszközöket, digitális alkalmazásokat;
6. törekszik a balesetmentes tevékenységre, a munkaterületen rendet tart;
7. munkavégzéskor szabálykövető, kooperatív magatartást követ;
8. ismeri az egyes műveletek jelentőségét a munka biztonságának, eredményességének vonatkozásában;
9. a tevékenység során társaival együttműködik, feladatmegosztás szerint tevékenykedik;
10. az elkészült produktumot használatba veszi, a tervhez viszonyítva értékeli saját, mások és a csoport munkáját;
11. értékeli az elvégzett munkákat, az értékelésben elhangzottakat felhasználja a későbbi munkavégzés során;
12. értékésként tekint saját és mások alkotásaira, a létrehozott produktumokra;
13. felismeri az emberi cselekvés jelentőségét és felelősségét a környezetalakításban.

ALKOTÓTEVÉKENYSÉG

ANYAGOK VIZSGÁLATA ÉS KIVÁLASZTÁSA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. önállóan szerez információt megfigyelés, vizsgálat, adatgyűjtés útján;
2. környezeti, fenntarthatósági szempontokat is mérlegelve, céljainak megfelelően választ a rendelkezésre álló anyagokból.

TERVEZÉS, KIVITELEZÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. tevékenységét önállóan vagy társakkal együttműködve tervezi;
2. terveit a műszaki kommunikáció alkalmazásával osztja meg;

3. a terv szerinti lépések megtartásával, önellenőrzéssel halad alkotótévékenységeiben;
4. alkalmazza a forma és funkció összefüggéseit, önállóan választ szerszámot, eszközt;
5. a megismert szerszámokat és eszközöket önállóan, az újakat tanári útmutatással használja;
6. részt vesz a munkavégzési szabályok megalkotásában, betartja azokat;
7. csoportmunkában feladatot vállal, részt vesz a döntéshozatalban, és a döntésnek megfelelően tevékenykedik;
8. felméri és tervezi a tevékenység munkavédelmi szabályait;
9. a csoportban feladata szerint tevékenykedik, tudását megosztja.

ÉRTÉKELÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. adott szempontok mentén értékeli saját és mások munkáját;
2. a használatbavétel során, az eltéréseket kiindulópontként alkalmazva javaslatot tesz produktuma továbbfejlesztésére;
3. megérti az egyén felelősségét a közös értékkeremtésben.

TECHNIKAI-PROBLÉMAMEGOLDÓ GONDOLKODÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. szempontokat határoz meg, a környezeti állapot felméréséhez, bizonyos eltéréseket számszerűsít;
2. érti és értékeli a globális változásokat érintő lehetséges megoldások és az emberi tevékenység szerepét, jelentőségét;
3. tevékenységének tervezésénél és értékelésénél figyelembe vesz környezeti szempontokat;
4. felismeri a technikai fejlődés és a társadalmi, gazdasági fejlődés kapcsolatát;
5. a problémamegoldás során önállóan vagy társakkal együtt fogalmaz meg megoldási alternatívákat;
6. komplex szempontrendszer mentén választ stratégiát, optimalizál.

ÉLETVITEL

TUDATOS ÉLETVEZETÉS, KÖRNYEZETI, TÁRSADALMI ÉS GAZDASÁGI FENNTARTHATÓSÁG

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. holisztikus szemlélettel rendelkezik, az összefüggések megértésére törekszik;
2. döntéseit tudatosság jellemzi, alternatívákat mérlegel;
3. felismeri a személyes cselekvés jelentőségét a globális problémák megoldásában;
4. felismeri saját felelősségét életvezetése megtervezésében és megszervezésében, tudatosan gazdálkodik a rendelkezésre álló anyagi és nem anyagi erőforrásokkal.

FOGYASZTÓI, PÉNZÜGYI-GAZDÁLKODÁSI, KÖRNYEZET- ÉS EGÉSZSÉGTUDATOSSÁG

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. rendszerszinten végzi az elemzést és az alkalmazást;

2. tisztában van a saját, a családi és a társadalmi erőforrásokkal és az azokkal való hatékony és tudatos gazdálkodás módjaival;
3. egészség- és környezettudatosan dönt és tevékenykedik.

MUNKAKULTÚRA

MUNKAVEGZÉSI SZOKÁSOK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. terv szerint tevékenykedik, probléma esetén észszerű kockázatokat felvállal;
2. önismeretére építve vállal feladatokat, szem előtt tartva a csapat eredményességét;
3. alkalmazkodik a változó munkafeladatokhoz, szerepelvárásokhoz; vezetőként tudatosan vezeti a csoport döntési folyamatát;
4. alkalmazza a döntés-előkészítés, döntéshozatal eljárásait, hibás döntésein változtat;
5. az egyes részfeladatokat rendszerszinten szemléli;
6. érti a társadalmi munkamegosztás lényegét, az egyes foglalkoztatási ágazatok jelentőségét.

FELKÉSZÜLÉS A MUNKA VILÁGÁRA - PÁLYAORIENTÁCIÓ, ÉLETPÁLYA-TERVEZÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. ismeri az egyes modulokhoz kapcsolódó foglalkozások jellemzőit, ezekkel kapcsolatban megfogalmazza saját preferenciáit;
2. a fizikai és digitális környezetből információt gyűjt a számára vonzó foglalkozások alkalmassági és képesítési feltételeiről, keresi a vállalkozási lehetőségeket, a jövedelmezőséget és a jellemző tanulási utakat.

II.3.9. Testnevelés és egészségfejlesztés

A) ALAPELVEK, CÉLOK

A 21. századi emberkép egyik hangsúlyos összetevője, hogy az egyén aktív és cselekvő, ugyanakkor reflektív mérlegelésre képes. A cselekvő embert a mozgáshoz kapcsolódó helyes attitűdök, a fizikailag aktív életmód, önmaga reális elfogadása, a közösségi felelősségvállalással egybekötött autonómia, az újító kezdeményezésekre való nyitottság és a megbízható megoldások alkalmazásának képessége jellemzi.

A testileg és lelkileg egészséges ember az egészség állapotát, a harmonikus életet értéként éli meg. Az egészséges és harmonikus életvitelt megalapozó szokások a nevelés-oktatás egyes szakaszaiban a pedagógusok személyes példamutatásán keresztül alakulnak ki.

A mozgáshoz, mint alapkompenciához kapcsolódó képességek, készségek, az adott szituációnak megfelelően mobilizálódó motoros képességek és készségek jelentik az alapját annak, hogy az adott egyén a társadalom aktív tagjává váljon, és az egész életen át tartó mozgásos cselekvési biztonság jellemezze.

A Testnevelés és egészségfejlesztés tanulási terület elsősorban a személyes és társas kompetencia fejlesztése révén járul hozzá az általános kompetenciákban és a nevelési-oktatási célokban megfogalmazott törekvések megvalósulásához. Hangsúlyos szerepet kapnak a szomatikus egészséggel, a társas-érzelmi jólléttel, a biztonsággal, az emberi kapcsolatokkal összefüggő kompetenciák. Az iskolai fejlesztés kiterjed a jó időszervezésre, a konstruktív kooperációra, valamint a testi jóllét és a motoros teljesítőképeség kialakítására is.

A tanulási terület testnevelés tantárgyának tanulása-tanítása során szerzett ismeretek, kialakított készségek és megfelelően formált attitűdök más általános kompetenciáknál is megjelennek. Példaként említhető a társadalmi részvétel és felelősségvállalás, ahol az iskola hozzásegíti a tanulót ahhoz, hogy toleránssá váljon a fogyatékkal élők iránt.

A Testnevelés és egészségfejlesztés tanulási területhez tartozó testnevelés tantárgy legfontosabb célja, hogy a tanuló:

1. megismerje a mozgáshoz kapcsolódó helyes attitűdöket, a fizikailag aktív életmód élethosszig tartó jótékony hatásait;
2. megtanulja a testnevelés és egészségfejlesztés szakkifejezéseit, helyes terminológiáját;
3. mozgásműveltségét olyan szintre fejlessze, hogy alkalmassá váljon a hatékony mozgásos cselekvéstanulásra, az önálló testedzésre;
4. az alsó tagozat végére legalább egy úszásnemben megtanuljon úszni;
5. életkorának, testi adottságának megfelelően fejlessze motoros teljesítőképeségét, váljon képessé saját motoros teljesítmény- és fittségi szintje tudatos befolyásolására, elfogulatlan értékelésére;
6. a testmozgás, a testnevelés és a sport eszközeivel fejlessze önismeretét, érzelmi-akarati készségeit és képességeit, alakítsa ki szabálykövető magatartásmintákat;
7. fejlessze társas-érzelmi jóllétét, társas-közösségi kapcsolatait, stressztűrő és -kezelő képességét;
8. váljon képessé a baleseti források és az egészséget károsító, veszélyes szokások, tevékenységek értelmezésére.

A tantárgy célja továbbá, hogy a gyógytestnevelésre utalt tanuló - az egyéni sajátosságainak maximális figyelembevételével - ismerje meg a testnevelés, az egészségfejlesztés és a sport azon eszközeit, módszereit, amelyek segítséget nyújthatnak az egészségi állapota és a motoros teljesítőképesége lehető legnagyobb mértékű helyreállításához, valamint az esélyegyenlőség megteremtéséhez.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői az 1-4. évfolyamon

Az iskolát kezdő tanuló még rendszeres, folyamatos mozgástevékenységet végez, primer szükséglete a mozgásos cselekvés. A tanuló a testnevelés tantárgy keretében megtanul megfelelő iramot diktálva futni, különféle módokon ugrani és dobni. Elsajátít támasz- és függéshelyzeteket, hely- és helyzetváltoztatásokat támaszban és függésben. A legváltozatosabb feladathelyzetekben, a korosztálynak megfelelő szintű kreativitással képessé válik, hogy részt vegyen különböző labda(sport)játékokban. Megismeri a küzdősportok szerepét, a szabadban végzett testedzés fontosságát. Megtanul legalább egy úszásnemben úszni. Törekszik a biomechanikailag helyes testtartás kialakítására. Az alsó tagozaton is lépéseket kell tenni annak érdekében, hogy teljesülhessen a tananyag spirális építkezése, a mozgásos ismeretek fokozatos bővülése.

Ebben az életkorban a tantárgy tanulásának és tanításának alapvető módszere a játék, a játékoság, amely elsősorban a koordinációs képességek szenzitív időszakban történő fejlesztésére szolgál. A mozgásos játékok közben fejlődik a térbeli és az időbeli tájékozódási képesség, az irányérzék, bővül a relációs szokincs. Kiemelt feladat a cselekvő tapasztalatszerzés, amely a testmozgás mellett sokféle érzékelés bevonásával és változatos eszközök használatával valósítható meg.

A tantárgy tanulása, miközben a tanulót folyamatos döntési helyzet elé állítja, differenciáltan fejleszti személyiségét és társas kapcsolatait. Emellett nevelési, fejlesztési célként - elsősorban az első évfolyamon - fontos szerepet kap az önkiszolgálás.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői az 5-8. évfolyamon

Az 5-8. évfolyamon tanulók mozgástevékenységét, mozgásos cselekvését leginkább a prepubertás- és egyes esetekben a pubertáskor mozgásfejlődésének sajátos biológiai érési tényezői határozzák meg. Tekintettel az életkorra jellemző jelentős egyéni eltérésekre, még inkább előtérbe kerül a differenciált fejlesztés, az individualis bánásmód, a tanuló személyiségvonásaiban és társas kapcsolataiban beállt változások empátikus kezelése.

Ebben az életkorban megváltozik a motoros képességek belső összefüggésrendszere, a képességek és a készségek átstrukturálódnak. A fizikailag aktív, rendszeresen sportoló tanulónál az átrendeződés általában gördülékenyebben megy végbe. Az inaktívabb életmódot folytató tanulónál azonban nehézkes a mozgásvégrehajtás, a korábbiaknál nagyobb fáradékonyság, a mozgások koordinátlansága, csökkenő mozgástanulási és -szabályozó képesség, valamint fokozódó mozgásváltozékonyság figyelhető meg.

A testnevelés tantárgy tanításának és tanulásának specifikus jellemzője, hogy a tanuló megtanul kitartóan és megfelelő iramot diktálva futni, különféle módokon ugrani és dobni, valamint különböző tornaelemeket és gyakorlatokat sajátít el. Képesé válik rá, hogy különböző labdajátékokban részt vegyen, a legváltozatosabb feladathelyzetekben, korosztálynak megfelelő szintű kreativitással. Megismeri a küzdősportok szerepét, a szabadban végzett testedzés fontosságát. Amennyiben a lehetőségek adottak hozzá, tovább mélyíti úszástudását. Tudatosan törekszik a biomechanikailag helyes testtartás kialakítására. A felső tagozaton is lépéseket kell tenni annak érdekében, hogy teljesüljön a tananyag spirális építkezése és a mozgásos ismeretek fokozatos bővülése.

A tantárgy tanításának és tanulásának ebben az életkorban is alapvető módszere a játék, a játékosság, amely elsősorban itt is a koordinációs képességek fejlesztésére szolgál. A mozgásos játékok közben fejlődik a térbeli és az időbeli tájékozódási képesség, az irányérzék, bővül a relációs szokincs. Kiemelt feladat a cselekvő tapasztalatszerzés, amely a testmozgás mellett sokféle érzékelés bevonásával és változatos eszközök használatával valósítható meg.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői a 9-12. évfolyamon

A középfokú képzésben a 9-12. évfolyam - jellemzően a 14-18 éves életkor - az egyéni sajátosságok és a nemi különbségek kialakulásának időszaka. A tanuló mozgástevékenységét, mozgásos cselekvéseit a pubertás- és a posztpubertáskor mozgásfejlődésének sajátos biológiai érési tényezői határozzák meg. A 9-12. évfolyam tanulója is igaz az 5-8. osztálynál már említett kitétel, miszerint az életkorra jellemző jelentős egyéni eltérések miatt előtérbe kerül a differenciált fejlesztés, az individualis bánásmód és a tanuló problémáinak empatikus kezelése.

A serdülőkorban és az azt követő években - a leányoknál jellemzőbben - megnövekszik a testsúly, megváltozik a testösszetétel. A fizikai inaktivitás, az egészségtelen életmód és étrend ebben az életkorban ágyaz meg a fiatal- és felnőttkori elhízottságnak, amely számos betegség rizikófaktora.

A tanuló szervezete a fejlődés-fejlesztés során számos hatást integrál, ami hosszú időre - egyes esetekben élethosszig - megszabja a személyiség, ezen belül a motoros készségek fejlődésének irányát, fejlettségének színvonalát. A mindennapi életben megfigyelhető motoros fenotípus ezeknek a hatásoknak az eredője.

A testnevelés tantárgy tanulásának és tanításának továbbra is specifikus jellemzője marad, hogy a tanuló megtanul kitartóan és megfelelő iramot diktálva futni, különféle módokon ugrani és dobni, valamint különböző tornaelemeket és gyakorlatokat sajátít el. Képesse válik a legváltozatosabb feladathelyzetekben korosztályának megfelelő szintű kreativitással különböző labdajátékokban részt venni. Megismeri az önvédelem és a küzdősportok szerepét, a szabadban végzett testedzés fontosságát. Amennyiben a lehetőségek adóttak hozzá, tovább mélyíti úszástudását. Tudatosan alkalmaz gyakorlatokat a biomechanikailag helyes testtartás kialakítására. A középiskolában is lépéseket kell tenni annak érdekében, hogy teljesülhessen a tananyag spirális építkezése, a mozgásos ismeretek fokozatos bővülése. Ebben az életkorban a pszichomotorium markáns jellemzőjévé válik az alkotás mint tevékenység, amely során a tanuló nemcsak reprodukál, hanem tervez és produkál is.

B) FŐ TÉMAKÖRÖK

FŐ TÉMAKÖRÖK AZ 1-4. ÉVFOLYAMON

1. Gimnasztika és rendgyakorlatok - prevenció, relaxáció
2. Kúszások és mászások
3. Járások és futások
4. Szökdelések és ugrások
5. Dobások és ütések
6. Támasz-, függés- és egyensúlygyakorlatok
7. Labdás gyakorlatok
8. Testnevelési és népi játékok
9. Küzdőfeladatok és -játékok
10. Foglalkozások alternatív környezetben
11. Úszás
12. Gyógytestnevelés

FŐ TÉMAKÖRÖK AZ 5-8. ÉVFOLYAMON

1. Gimnasztika és rendgyakorlatok - prevenció, relaxáció
2. Atlétikai jellegű feladatmegoldások
3. Tornajellegű feladatmegoldások
4. Sportjátékok (az iskola tárgyi és személyi feltételeinek függvényében két sportjáték választása)
5. Testnevelési és népi játékok
6. Önvédelmi és küzdősportok
7. Alternatív környezetben üzhető mozgásformák
8. Úszás (amennyiben adóttak a körülmények)
9. Gyógytestnevelés

FŐ TÉMAKÖRÖK A 9-12. ÉVFOLYAMON

1. Gimnasztika és rendgyakorlatok - prevenció, relaxáció
2. Atlétikai jellegű feladatmegoldások
3. Tornajellegű feladatmegoldások
4. Ritmikus gimnasztika és aerobik (választható)
5. Sportjátékok (az iskola tárgyi és személyi feltételeinek függvényében két sportjáték választása)
6. Testnevelési és népi játékok

7. Önvédelmi és küzdősportok
8. Alternatív környezetben űzhető mozgásformák
9. Úszás (amennyiben adottak a körülmények)
10. Gyógytestnevelés

C) TANULÁSI EREDMÉNYEK

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) AZ 1-4. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. életkorának és testi adottságának megfelelően fejlődött motoros teljesítőképessége a hozzá kapcsolódó ismeretekkel olyan mérvű, hogy képes a saját teljesítménye tudatos befolyásolására;
2. mozgáskultúrája olyan szintre fejlődött, hogy képes a hatékony mozgásos cselekvéstanulásra, testedzésre;
3. ismeri a testnevelés életkorához igazodó elméleti ismeretanyagát, szakkifejezéseit, helyes terminológiáját, érti azok szükségességét;
4. megismeri az elsősegélynyújtás jelentőségét, felismeri a baleseti és egészségkárosító veszélyforrásokat, képes azonnali segítséget kérni;
5. önismerete, érzelmi-akarati készségei és képességei a testmozgás, a testnevelés és a sport eszközei által megfelelően fejlődtek.

MOZGÁSKULTÚRA-FEJLESZTÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a tanult mozgásformákat összefüggő cselekvéssorokban, jól koordináltan kivitelezzi;
2. a tanult mozgásforma könnyed és pontos kivitelezésének elsajátításaig fenntartja érzelmi-akarati erőfeszítéseit;
3. a sportjátékok, a testnevelési és népi játékok művelése során egyaránt törekszik a szabályok betartására;
4. nyitott az alapvető mozgásformák újszerű és alternatív környezetben történő alkalmazására, végrehajtására.

MOTOROSKÉPESSÉG-FEJLESZTÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megfelelő motoros képességszinttel rendelkezik az alapvető mozgásformák viszonylag önálló és tudatos végrehajtásához;
2. olyan szintű relatív erővel rendelkezik, amely lehetővé teszi összefüggő cselekvéssorok kidolgozását, az elemek közötti összhang megteremtését;
3. megfelelő általános állóképesség-fejlődést mutat.

MOZGÁSKÉSZSÉG-KIALAKÍTÁS - MOZGÁSTANULÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. az alapvető mozgásformákat külsőleg meghatározott ritmushoz, a társak mozgásához igazított sebességgel és dinamikával képes végrehajtani;
2. mozgásműveltsége szintjénél fogva pontosan hajtja végre a keresztező mozgásokat;
3. futását összerendezettség, lépésszabályozottság, ritmusosság jellemzi;

4. különböző mozgásai jól koordináltak, a hasonló mozgások szimultán és egymást követő végrehajtása jól tagolt;
5. az egyszerűbb mozgásformákat jól koordináltan hajtja végre, a hasonló mozgások szimultán és egymást követő végrehajtásában megfelelő szintű tagoltságot mutat;
6. a különböző ugrásmódok alaptechnikáit és előkészítő mozgásformáit a vezető műveletek ismeretében tudatosan és koordináltan hajtja végre;
7. a különböző dobásmódok alaptechnikáit és előkészítő mozgásformáit a vezető műveletek ismeretében tudatosan és koordináltan hajtja végre;
8. a támasz- és függésgyakorlatok végrehajtásában a testtömegéhez igazodó erő- és egyensúlyozási képességgel rendelkezik;
9. a funkcionális hely- és helyzetváltoztató mozgásformáinak kombinációit változó feltételek között koordináltan hajtja végre;
10. labdás ügyességi szintje lehetővé teszi az egyszerű taktikai helyzetekre épülő folyamatos, célszerű játéktevékenységet;
11. a megtanultak birtokában örömmel, a csapat teljes jogú tagjaként vesz részt a játékokban;
12. vállalja a társakkal szembeni fizikai kontaktust, sportszerű test-test elleni küzdelmet valósít meg;
13. ismeri és képes megnevezni a küzdőfeladatok, esések, tompítások játék- és baleset-megelőzési szabályait;
14. ellenőrzött tevékenység keretében mozog a szabad levegőn, egyúttal tudatosan felkészül az időjárás kellemetlen hatásainak elviselésére sportolás közben;
15. az elsajátított egy (vagy több) úszásnemben helyes technikával úszik.

JÁTEKOK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a testnevelési és népi játékokban tudatosan, célszerűen alkalmazza az alapvető mozgásformákat;
2. játék közben az egyszerű alaptaktikai elemek tudatos alkalmazására törekszik, játék- és együttműködési készsége megmutatkozik;
3. célszerűen alkalmaz sportági jellegű mozgásformákat sportjáték-előkészítő kisjátékokban;
4. játéktevékenysége közben a tanult szabályokat betartja.

VERSENGÉSEK, VERSENYEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a versengések és a versenyek közben toleráns a csapattársaival és az ellenfeleivel szemben;
2. a versengések és a versenyek tudatos szereplője, a közösséget pozitívan alakító résztvevő;
3. a szabályjátékok közben törekszik az egészséges versenyszellem megőrzésére;
4. felismeri a sportszerű és sportszerűtlen magatartásformákat, betartja a sportszerű magatartás alapvető szabályait.

PREVENCIÓ, ÉLETVITEL

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. felismeri a különböző veszély- és baleseti forrásokat, elkerülésükhöz tanári segítséget kér;
2. ismeri a keringési, légzési és mozgatórendszerét fejlesztő alapvető mozgásformákat;
3. tanári segítséggel megvalósít a biomechanikailag helyes testtartás kialakítását elősegítő gyakorlatokat;
4. tanári irányítással, ellenőrzött formában végzi a testnevelés számára nem ellenjavallt - mozgásanyagát;
5. aktívan vesz részt az uszodában végzett mozgásformák elsajátításában, gyakorlásában;
6. a családi háttére és a közvetlen környezete adta lehetőségeihez mérten rendszeresen végez testmozgást.

EGÉSZSÉGES TESTI FEJLŐDÉS, EGÉSZSÉGFEJLESZTÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. az öltözködés és a higiéniai szokások terén teljesen önálló, adott esetben segíti társait;
2. megismeri az életkorának megfelelő sporttáplálkozás alapelveit, képes különbséget tenni egészséges és egészségtelen tápanyagforrások között;
3. a szabadban végzett foglalkozások során nem csupán ügyel környezete tisztaságára és rendjére, hanem erre felhívja társai figyelmét is;
4. ismeri a helyes testtartás egészségre gyakorolt pozitív hatásait.

A gyógytestnevelésre utalt tanuló megismeri a testnevelés, az egészségfejlesztés és a sport azon eszközeit, módszereit, amelyek segítséget nyújthatnak számára az egészségi állapotának és a motoros teljesítőképességének lehető legnagyobb mértékű helyreállításához.

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK) AZ 5-8. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. életkorának és testi adottságának megfelelően fejlődött motoros teljesítőképessége olyan mérvű, hogy képes a saját teljesítménye és fittségi szintje tudatos befolyásolására;
2. sokoldalú mozgásműveltségének birtokában eredményesen tanul összetett mozgásformákat;
3. ismeri és használja a testnevelés életkorához igazodó elméleti ismeretanyagát, szakkifejezéseit, helyes terminológiáját;
4. önismerete, érzelmi-akarati készségei és képességei a testmozgás, a testnevelés és a sport eszközei által megfelelően fejlődtek;
5. képes értelmezni az életben adódó baleseti forrásokat és az egészséget károsító, veszélyes szokásokat, tevékenységeket.

MOZGÁSKULTÚRA-FEJLESZTÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a tanult alapvető mozgásformák kombinációiból álló cselekvéssorokat változó térbeli, időbeli, dinamikai feltételek mellett készségszinten kivitelezzi;

2. a tanult mozgásforma készségszintű kivitelezése közben fenntartja érzelmi-akarati erőfeszítéseit;
3. minden sporttevékenységében forma- és szabálykövető attitűddel rendelkezik, ez tevékenységének automatikus részévé válik;
4. nyitott az alapvető mozgásformák újszerű és alternatív környezetben történő felhasználására, végrehajtására.

MOTOROSKÉPESSÉG-FEJLESZTÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a motoros képességeinek fejlődési szintje révén képes az összhang megteremtésére a cselekvéssorainak elemei között;
2. relatív erejének birtokában képes a sportágspecifikus mozgástechnikák koordinált, készségszintű kivitelezésére;
3. az alapvető mozgásainak koordinációjában megfelelő begyakorlottságot mutat, és képes a változó környezeti feltételekhez célszerűen illeszkedő végrehajtásra;
4. a (meg)tanult erő-, gyorsaság-, állóképesség- és ügyességfejlesztő eljárásokat tanári irányítással tudatosan alkalmazza.

MOZGÁSKÉSZSÉG-KIALAKÍTÁS - MOZGÁSTANULÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. futótechnikája - összefüggő cselekvéssor részeként - eltérést mutat a vágta- és a tartós futás közben;
2. a rajttechnikákat a játékok, a versengések és a versenyek közben készségszinten használja;
3. magabiztosan alkalmazza a távol- és magasugrás, valamint a kislabdahajítás és súlylökés - számára megfelelő - technikáit;
4. segítségadással képes egy-egy általa kiválasztott tornaelem bemutatására és a tanult elemekből önállóan alkotott gyakorlatsor kivitelezésére;
5. a torna, a ritmikus gimnasztika, tánc és aerobik jellegű mozgásformákon keresztül tanári irányítás mellett fejleszti esztétikai-művészeti tudatosságát és kifejezőképességét;
6. a testnevelési és sportjáték közben célszerű, hatékony játék- és együttműködési készséget mutat;
7. a tanári irányítást követve, a mozgás sebességét növelve hajt végre önvédelmi fogásokat, ütéseket, rúgásokat, védekező és ellentámadásokat;
8. ellenőrzött tevékenység keretében rendszeresen mozog, edz, sportol a szabad levegőn, egyúttal tudatosan felkészül az időjárás kellemetlen hatásainak elviselésére sportolás közben;
9. az elsajátított egy (vagy több) úszásnemben helyes technikával, készségszinten úszik.

JÁTEKOK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a tanult testnevelési és népi játékok mellett folyamatosan, jól koordináltan végzi a választott sportjátékokat;
2. a sportjátékok előkészítő kisjátékaiban tudatosan és célszerűen alkalmazza a technikai és taktikai elemeket;

3. a küzdő jellegű feladatokban életkorának megfelelő asszertivitást mutatva tudatosan és célszerűen alkalmazza a támadó és védő szerepeknek megfelelő technikai és taktikai elemeket.

VERSENGÉSEK, VERSENYEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

- 1. a versengések és a versenyek közben toleráns a csapattársaival és az ellenfeleivel szemben, ezt tőlük is elvárja;**
- 2. a versengések és a versenyek közben közösségformáló, csapatkohéziót kialakító játékosként viselkedik;**
- 3. egészséges versenyszellemmel rendelkezik, és tanári irányítás vagy ellenőrzés mellett képes a játékvezetésre.**

PREVENCIÓ, ÉLETVITEL

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

- 1. megoldást keres a különböző veszély- és baleseti források elkerülésére;**
- 2. tanári segítséggel, egyéni képességeihez mérten, tervezetten, rendezetten és rendszeresen fejleszti keringési, légzési és mozgatórendszerét;**
- 3. tervezetten, rendezetten és rendszeresen végez a biomechanikailag helyes testtartás kialakítását elősegítő gyakorlatokat;**
- 4. a mindennapi sporttevékenységébe tudatosan beépíti a korrekciós gyakorlatokat;**
- 5. tudatosan, összehangoltan végzi a korrekciós gyakorlatait és uszodai tevékenységet, azok megvalósítása automatikussá, mindennapi életének részévé válik;**
- 6. rendszeresen végez számára megfelelő vízi játékokat, és hajt végre úszástechnikákat;**
- 7. ismeri a tanult mozgásformák gerinc- és ízületvédelmi szempontból helyes végrehajtását;**
- 8. megnevez és bemutat egyszerű relaxációs gyakorlatokat;**
- 9. a családi háttere és a közvetlen környezete adta lehetőségeihez mérten tervezetten, rendezetten és rendszeresen végez testmozgást.**

EGÉSZSÉGES TESTI FEJLŐDÉS, EGÉSZSÉGFEJLESZTÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

- 1. a higiéniai szokások terén teljesen önálló, adott esetben segíti társait;**
 - 2. az életkorának és alkati paramétereinek megfelelően tervezett, rendezett és rendszeres, testmozgással összefüggő táplálkozási szokásokat alakít ki;**
 - 3. a szabadban végzett foglalkozások során nem csupán ügyel környezete tisztaságára és rendjére, hanem erre felhívja társai figyelmét is;**
 - 4. a helyes testtartás egészségre gyakorolt pozitív hatásai ismeretében önállóan is kezdeményez ilyen tevékenységet.**
- A gyógytestnevelésre utalt tanuló megismeri a testnevelés, az egészségfejlesztés és a sport azon eszközeit, módszereit, amelyek segítséget nyújthatnak számára az egészségi állapotának és a motoros teljesítőképeségének lehető legnagyobb mértékű helyreállításához.**

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT, VALAMINT A FEJLESZTÉSI TERÜLETEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TANULÁSI EREDMÉNYEK (ÁLTALANOS KÖVETELMÉNYEK) AZ 9-12. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. alkotó módon használja a testnevelés életkorához igazodó ismeretanyagát, szakkifejezéseit, helyes terminológiáját;
2. megismeri és mindennapjai részévé teszi a mozgáshoz kapcsolódó helyes attitűdöket, a fizikailag aktív életmód és a társas-érzelmi jólét élethosszig tartó jótékony hatásait;
3. képes elhárítani a baleseti és veszélyforrásokat, magabiztosan segíteni és elsősegélyt nyújtani embertársainak;
4. társas-közösségi kapcsolatait, valamint stressztűrő és -kezelő képességeit megfelelő szintre fejlődtek;
5. toleráns a testi és más fogyatékossgal élő személyek iránt, megismeri és tiszteletben tartja a szexuális kultúra alapelveit, elfogadja az egészségügyi szűrések és a környezetvédelem fontosságát.

MOZGÁSKULTÚRA-FEJLESZTÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a tanult mozgásformákat alkotó módon, a testedzés és a sportolás minden területén használja;
2. a testedzéshez, a sportoláshoz kívánatosnak tartott jellemzőknek megfelelően (fegyelmезetten, határozottan, lelkiismeretesen, innovatívan és kezdeményezően) törekszik végrehajtani az elsajátított mozgásformákat;
3. sporttevékenységében spontán, automatikus forma- és szabálykövető attitűdöt követ;
4. nyitott az alapvető és sportágspecifikus mozgásformák újszerű és alternatív környezetben történő felhasználására, végrehajtására.

MOTOROSKÉPESSÉG-FEJLESZTÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. olyan szintű motoros képességekkel rendelkezik, amelyek lehetővé teszik a tanult mozgásformák alkotó módon történő végrehajtását;
2. relatív erejének birtokában a tanult mozgásformákat változó környezeti feltételek mellett, hatékonyan és készségszinten kivitelezi;
3. a különböző sportágspecifikus mozgásformákat változó környezeti feltételek mellett, hatékonyan és készségszinten hajtja végre;
4. a (meg)tanult erő-, gyorsaság-, állóképesség- és ügyességfejlesztő eljárásokat önállóan, tanári ellenőrzés nélkül alkalmazza;
5. tanári ellenőrzés mellett digitálisan méri és értékeli a kondicionális és koordinációs képességeinek változásait, ezekből kiindulva felismeri saját motoros képességbeli hiányosságait, és ezeket a képességeket tudatosan és rendszeresen fejleszti.

MOZGÁSKÉSZSÉG-KIALAKÍTÁS - MOZGÁSTANULÁS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a korábbi évfolyamokon elért eredményeihez képest folyamatosan javítja futóteljesítményét, amelyet önmaga is tudatosan nyomon követ;

2. a rajtolási módokat a játékok, versenyek, versengések közben hatékonyan, kreatívan alkalmazza;
3. képes a kiválasztott ugró- és dobótechnikákat az ilyen jellegű játékok, versengések és versenyek közben, az eredményesség érdekében, egyéni sajátosságaihoz formálva hatékonyan alkalmazni;
4. önállóan képes az általa kiválasztott elemkapcsolatokból tornagyakorlatot összeállítani, majd bemutatni;
5. a torna, ritmikus gimnasztika, aerobik és tánc jellegű mozgásformákon keresztül fejleszti esztétikai- művészeti tudatosságát és kifejezőképességét;
6. a zenei ütemnek megfelelően, készségszintű koordinációval végzi a kiválasztott ritmikus gimnasztika, illetve aerobik mozgásformákat;
7. önállóan képes az életben adódó, elkerülhetetlen veszélyhelyzetek célszerű háritására;
8. a különböző eséstechnikák készségszintű elsajátítása mellett a választott küzdősport speciális mozgásformáit célszerűen alkalmazza;
9. rendszeresen mozog, edz, sportol a szabad levegőn, erre – lehetőségeihez mérten – társait is motiválja;
10. az elsajátított egy (vagy több) úszásnemben vízbiztosan, készségszinten úszik, a természetes vizekben is;
11. önállóan képes az elkerülhetetlen vízi veszélyhelyzetek célszerű kezelésére.

JÁTEKOK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a tanult testnevelési, népi és sportjátékok összetett technikai és taktikai elemeit kreatívan, az adott játékhelyzetnek megfelelően, célszerűen, készségszinten alkalmazza;
2. játéktevékenységét kreativitást mutató játék- és együttműködési készség jellemzi.

VERSENGÉSEK, VERSENYEK

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. a versengések és a versenyek közben toleráns a csapattársaival és az ellenfeleivel szemben, ezt tőlük is elvárja;
2. a versengések és a versenyek közben közösségformáló, csapatkohéziót kialakító játékosként viselkedik;
3. a szabályjátékok alkotó részese, képes szabálykövető játékvezetésre.

PREVENCIÓ, ÉLETVITEL

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megoldást keres a különböző veszély- és baleseti források elkerülésére, erre társait is motiválja;
2. az egyéni képességeihez mérten, mindennapi szokásrendszerébe építve fejleszti keringési, légzési és mozgatórendszerét;
3. belső igénytől vezérelve rendszeresen végez a biomechanikailag helyes testtartás kialakítását elősegítő gyakorlatokat;
4. mindennapi tevékenységének tudatos részévé válik a korrekciós gyakorlatok végzése;
5. a szárazföldi és az uszodai korrekciós gyakorlatait készségszinten sajátítja el, azokat tudatosan rögzíti;

6. önállóan, de tanári ellenőrzés mellett végez számára megfelelő uszodai tevékenységet;
7. a családi háttere és a közvetlen környezete adta lehetőségeihez mértén, belső igénytől vezérelve, alkotó módon, rendszeresen végez testmozgást;
8. ismer és alkalmaz alapvető relaxációs technikákat.

EGÉSZSÉGES TESTI FEJLŐDÉS, EGÉSZSÉGFEJLESZTÉS

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

- mindennapi életének részeként kezeli a testmozgás, a sportolás közbeni higiéniai és tisztálkodási szabályok betartását;
- az életkorának és alkati paramétereinek megfelelő pozitív, egészségtudatos, testmozgással összefüggő táplálkozási szokásokat alakít ki;
- a szabadban végzett foglalkozások során nem csupán ügyel környezete tisztaságára és rendjére, hanem erre felhívja társai figyelmét is;
- megoldást keres a testtartási rendellenesség kialakulásának megakadályozására, erre társait is motiválja.

A gyógytestnevelésre utalt tanuló megismeri a testnevelés, az egészségfejlesztés és a sport azon eszközeit, módszereit, amelyek segítséget nyújthatnak számára az egészségi állapotának és a motoros teljesítőképeségének lehető legnagyobb mértékű helyreállításához. A gyógytestnevelésre utalt tanuló esetében a mindennapi testnevelés megvalósítása részben vagy egészben gyógytestnevelés formájában történhet.

~~Műveltségi területek 1 4. 5-6. 7-8. 9-10. 11-12.~~

~~Nemzetiségi nyelv és irodalom 18-22 14-20 12-18 12-15 12-17~~

~~Magyar nyelv és irodalom 20-35 14-20 10-15 10-15 10~~

~~Idegen nyelvek 8-16 8-16 11-20 8~~

~~Matematika 13-20 13-18 9-13 8-13 9~~

~~Ember és társadalom 4-8 4-8 9-13 8-13 10~~

~~Ember és természet 4-8 6-9 12-18 13-18 8~~

~~Földünk – környezetünk 2-8 3-8 4-8~~

~~Művészetek 10-17 8-14 5-10 6-10 2~~

~~Informatika 2-5 3-8 4-10 4-10 5~~

~~Életvitel és gyakorlat 3-6 3-8 3-8 2-7~~

~~Testnevelés és sport 16-25 15-20 15-20 12-15 12~~

~~H.3. A MŰVELTSÉGI TERÜLETEK ANYAGAI~~

~~H.3.1. Magyar nyelv és irodalom~~

~~A) ALAPELVEK, CÉLOK~~

~~Az egyéni, a közösségi, a társadalmi kommunikáció alapja a magyar nyelv sokoldalú ismerete és árnyalt használata. A nyelv kultúrát formál, őriz és közvetít, az emberi kommunikáció, a gondolkodás, a tanulás, az önismeret kibontakozásának közege, előfeltétele és legfőbb eszköze. Az anyanyelvnek kulcsszerepe van a nemzeti és kulturális önazonosság, tudatosság és kifejezőkészség, az erkölcsi, az esztétikai, a történeti és a kritikai gondolkodás kialakításában is. Az anyanyelvnek mint rendszernek a biztos tudása, az anyanyelvi készségek birtoklása segíti az aktív részvételt a társadalom közösségeiben, valamint meghatározó szerepe van a társadalom értékeinek létrehozásában, megvitatásában, közössé tételében és alakító áthagyományozásában. Az anyanyelvi alapok megfelelő ismerete segíti az idegen nyelv elsajátítását.~~

~~Az anyanyelvi képzés befolyásolja és támogatja a többi műveltségterület elsajátítását, ezért az anyanyelvi kompetencia fejlesztése valamennyi műveltségi terület feladata. Az irodalom mint nyelvi művészet a kultúra egyik fő hordozója, alakítója. a szövegértési és alkotási (alsó tagozatban fogalmazási) készségek, és az ezeket megalapozó képességek fejlesztésének, az esztétikai és érzelmi nevelésnek, a viselkedési szabályrendszer átadásának egyik legátfogóbb és leghatékonyabb eszköze. Ezért alapvető szerepe van a nyelvi, a kulturális és a szociális kompetenciák alakításában, fejlesztésében, meghatározó a tanulás teljes folyamatában.~~

~~Az anyanyelvi nevelés alapvető feladata a nyelv mint változó rendszer megismerése, illetve a nyelvi kompetencia fejlesztése annak érdekében, hogy a tanulók életkoruknak megfelelő szinten birtokolják a szóbeli és írásbeli kommunikáció eszköztárát, képessé váljanak azok funkcionális elemzésére, gyakorlati alkalmazására. Így segítve és megalapozva a tanulók önálló ismeretszerzését, tanulását, valamint a velük szoros összefüggésben levő differenciált gondolkodást, az élethosszig tartó tanulás képességét és igényét.~~

~~Az egyén folyamatosan fejlődő szövegértési és alkotási tudása teszi lehetővé, hogy önállóan, illetve másokkal együttműködve képes legyen a verbális és nem verbális kommunikáció kódjainak, kapcsolatainak, tényezőinek azonosítására, tudatos alkalmazására, a különböző szövegek megértésére, elemzésére, kritikai feldolgozására. Mindezek birtokában alkalmassá válik a másodlagos, átvitt kifejezésmódból adódó jelentések felismerésére, reflexiójára és arra, hogy saját szövegek alkotása során maga is éljen velük. A szövegek önálló megalkotásában képes megfelelni a beszédhelyzetet, a hallgatóságot figyelembe vevő, az alkotói szándékból, az olvasók igényeiből, továbbá a különféle szövegműfajok normáiból fakadó erkölcsi, esztétikai és kulturális elvárásoknak.~~

~~Az anyanyelvi és irodalmi nevelés elválaszthatatlan egységet alkot, ugyanakkor különböző képességterületeket fejleszt. Az irodalmi művekkel folytatott aktív párbeszéd révén jön létre a kapcsolat a múlt, a jelen és a jövő között. A jelentős művek szembesítik a befogadót az élet alapvető kérdéseivel, biztosítva a kultúra folytonosságát, folyamatos megújulását. Segítenek az emberi és társadalmi problémák megértésében, átélésében, a saját és más kultúrák megismerésében, az én és a másik közötti különbség megfogalmazásában, tiszteletében. Az irodalmi alkotások fejlesztik az emlékezetet, az élmények feldolgozásának és megőrzésének képességét, hozzájárulnak ahhoz, hogy a diákokban megteremtődjék a hagyomány elfogadásának és alakításának párhuzamos igénye.~~

~~A fenti célok mellett az irodalmi nevelés kitüntetett feladata az olvasási kedv felkeltése és megerősítése, az irodalomnak mint művészetnek, mint az emberi kommunikáció sajátos formájának megszerettetése, közlésformáinak, kifejezési módjainak élményteremtő megismertetése. Az így megszerzett tudás lehetőséget teremt az ön- és emberismeret, a képzelet, a kreativitás és a kritikai gondolkodás fejlesztésére, miközben a tanulók megismerik a sokoldalú és többjelentésű hagyomány fogalmát, a nyelvi és művészi konvenciókat.~~

~~A Magyar nyelv és irodalom műveltségterület számos ponton kapcsolódik a Művészetek, az Ember és társadalom, az Élő idegen nyelv, valamint az Informatika műveltségi területek tartalmaihoz és céljaihoz.~~

~~B) FEJLESZTÉSI FELADATOK~~

~~A fejlesztési feladatok szerkezete~~

- ~~1. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása~~
- ~~2. Olvasás, az írott szöveg megértése~~
- ~~3. Írás, szövegalkotás~~
- ~~4. A tanulási képesség fejlesztése~~
- ~~5. Anyanyelvi kultúra, anyanyelvi ismeretek~~
- ~~6. Irodalmi kultúra, az irodalmi művek értelmezése~~
- ~~7. Az ítéletképeség, az erkölcsi, az esztétikai és a történelmi érzék fejlesztése~~

~~A táblázatokban található nyilak (► ►) azt jelzik, hogy az adott tevékenység a felsőbb évfolyamokon is folytatódik, a következő képzési szakaszra érvényes kiegészítésekkel.~~

~~1. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása~~

1-4. évfolyam	5-8. évfolyam	9-12. évfolyam
	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam

~~- A megfelelő hangképzés, beszédlégzés és hangoztatás fejlesztése, törekvés a mások számára érthető és kifejező beszédre. Szöveges kiejtési, mondat- és szövegfonetikai gyakorlatok. Törekvés a jól formált, nyelvileg igényes beszédre és a megfelelő artikulációra. A szöveg tartalmát és a beszélő szándékát tükröző kiejtésmód eszközeinek alkalmazása. A szünet, a hangsúly, a beszédtempó, a hangmagasságváltás és a hanglejtés modulációjának használatában rejlő kommunikációs lehetőségek megfigyelése és alkalmazása. A kommunikációs folyamat összetevőinek azonosítása, értelmezése.~~

~~- Önismereti gyakorlatok, szerepjátékok. A szóhasználat, a kiejtés, a testbeszéd összehangolása különféle beszédhelyzetekben. A testbeszéd, gesztusnyelv lehetőségeinek és korlátainak megtapasztalása. A testbeszéd, a térközszabályozás és az arcjáték szerepének ismerete, tudatos alkalmazása különféle kommunikációs helyzetekben; dekódolása a hétköznapi kommunikációs helyzetekben és a tömegkommunikációban.~~

~~-Részvétel a tanulócsoporthoz folyó beszélgetésben, vitában.~~

~~- Figyelem a kortárs és a felnőtt beszélgetőtársra. Rövid hallott szöveg üzenetének, érzelmi tartalmának megértése. Hallott szöveg rövid szóbeli összefoglalása. A beszélő fellépésének, szóbeli viselkedésének megfigyelése. Empatikus együttműködés a beszédpartnerrel. Érvelés: érvek felkutatása, vélemény, állásfoglalás kialakítása, ►► Törekvés a hallott szöveg üzenetének dekódolására. ►►továbbfejlesztése.~~

~~- Mindennapi élmények, olvasmányok, látvány, hang, mozgóképélmények tartalmának felidézése, elmondása. Törekvés alkalmazkodni a hallgatósághoz, a beszédhelyzethez, az árnyalatok érzékeltetésére. Különféle beszédműfajok kommunikációs technikáinak alkalmazása és értékelése ►►►► hétköznapi kommunikációs helyzetekben, a tömegkommunikációban.~~

~~- Saját vélemény megfogalmazása ►►►►megvédése érvekkel. Mások véleményének meghallgatása, megértése többszereplős helyzetekben. Saját vélemény újrafogalmazása adott szempont szerint. Mások véleményének tömör reprodukálása többszereplős helyzetekben. Saját vélemény megvédése vagy korrekciója. Együttműködés csoportos beszélgetésben, vitában. A kommunikációs zavarok, konfliktusok feloldásának eljárásai. A manipulációs szándék(ok), a hibás következtetések és a megalapozatlan ítéletek felismerése.~~

~~-Tanult szövegek szöveghű és kifejező tolmácsolása. Ismert szövegek megjelenítése drámajátékkal. Különféle dramatikus formák kipróbálása (pl.: bábjáték, árnyjáték, némajáték, versmondás, helyzetgyakorlat, ►►►► improvizáció, diákszínpad előadás.~~

~~2. Olvasás, az írott szöveg megértése~~

~~1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

~~- Az olvasás jelrendszerének elsajátítása. Biztos olvasási készség kialakítása: hangos és néma olvasással. Ismerkedés a szövegértési technikák alapjaival. Különböző szövegek néma és hangos olvasása. A szöveg gondolati, érzelmi-hangulati tartalmát közvetíteni képes értelmes és kifejező olvasás. A különböző mondatfajták hanglejtésének megfigyelése és reprodukálása a hangos olvasásban. Az olvasási stratégiák, a szövegértő olvasást támogató olvasási típusok folyamatos gyakorlása (pl.: felkészülés az olvasásra, az előzetes tudás előhívása, jelentésalkotás, jóslás, következtetés, értelmezés, értékelés, kérdések, reflektálás a szövegre, összefoglalás).~~

~~- Az életkornak megfelelő globális, információkereső, értelmező és reflektáló olvasás. Az értő olvasás bizonyítása feladatmegoldással. Az olvasott szövegekkel összefüggésben az aktív szókincs gazdagítása ►► ► önálló munkával, kooperatív módszerekkel. A mai köznyelvtől eltérő nyelvhasználatú (pl.: régi, archaizáló) szövegek megismerése, megértésük gyakorlása segédeszközökkel. A szókincs folyamatos gazdagítása a nyelv minden rétegére kiterjedően, felkészülés az élethosszig tartó tanulás feladataira.~~

~~- Rövidebb szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegek önálló olvasása, kulcsszavak azonosítása, szerkezeti egységek összefoglalása. Nyomtatott és elektronikus formájú irodalmi, ismeretterjesztő, publicisztikai szövegek önálló olvasása és megértése, a szövegelemzés alapvető eljárásainak önálló alkalmazása (a téma megállapítása, a lényeg kiemelése, adatkeresés, ok-okozati kapcsolatok, válaszadás kérdésekre, vázlatkészítés, összefoglalás). Különböző műfajú és rendeltetésű szövegek szerkezetének, jelentésrétegeinek feltárása és értelmezése.~~

~~- Az irodalmi szövegben megjelenő egyszerűbb képek, alakzatok felismerése (hasonlat, ismétlés, fokozás). Szöveg és kép viszonyának, összjátékának megfigyelése. Különböző ábrák, illusztrációk értelmezése. Az információs kommunikációs technikák (IKT) műfajainak megfelelő olvasási szokások gyakorlása, az ezekhez kapcsolódó tipikus hibák és veszélyek felismerése, kiküszöbölése.~~

~~- Kreatív folyamatok támogatása (képzelet, belső képek alkotása, jelentésalkotás). Különböző stílusok és stílusrétegek felismerésének gyakorlása különböző rendeltetésű szövegekben, alkalmazásuk a szóbeli és írásbeli kommunikációban. A vizuális közlés verbális és nem verbális elemei.~~

~~- Szövegek műfaji jellemzőinek azonosítása (pl.: mondóka, dal, láncmese, tündérmese, elbeszélés, magyarázat). Szövegek műfaji különbségének érzékelése (pl.: mese és dokumentum, lírai költemény és elbeszélés). Különböző szépirodalmi és nem szépirodalmi műfajok közötti különbség megfigyelése. A tájékoztató és véleményközlő műfajok közötti különbség (pl.: hír és kommentár). A művek műfaji természetének megfelelő szövegfeldolgozási eljárások, megközelítési módok alkalmazása. Szövegek kapcsolatának és különbségének felismerése és értelmezése.~~

~~- Az olvasmányhoz kapcsolódó előzetes ismeretek, személyes élmények felidézése és megosztása. Az olvasott szöveg cselekményének utólagos felidézése, a szereplők cselekedeteinek, jellemének, kifejtett és ki nem fejtett nézeteinek megértése. A szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegekben megjelenített értékek, erkölcsi kérdések, motivációk, magatartásformák felismerése, értelmezése.~~

~~- Egy-két mondatos vélemény a szövegekben megjelenő szereplők élethelyzetéről, cselekedeteiről, tulajdonságairól, magatartásáról. Néhány mondatos vélemény szóbeli és írásbeli megfogalmazása az olvasott szövegek szereplőinek cselekedeteiről, érzelmeiről, gondolatairól, a szövegekben megjelenő emberi helyzetekről. Különböző vélemények összevetése, különbségek és hasonlóságok megfigyelése, vélemény megfogalmazása szóban és írásban. Különböző olvasott vélemények összevetése, különbségek és hasonlóságok felismerése, értelmezése és kritikája különféle műfajokban.~~

~~3. Írás, szövegalkotás~~

~~1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

~~- Az íráskészség (kézírás) fokozatos kialakítása és fejlesztése a diákok egyéni sajátosságainak figyelembevételével. Az írástechnika továbbfejlesztése: a tanulási igényeknek megfelelő, olvasható, esztétikus és rendezett írásmód gyakorlása. Olvasható, esztétikus írásmód a tanulási szintnek megfelelően. A jegyzetelés alapjainak elsajátítása. Olvasható, esztétikus, hatékony egyéni írásmód. Lényegkiemelő, áttekinthető önálló jegyzetelési technika kialakítása.~~

~~- Mondatalkotás, néhány mondat összekapcsolásával. Fogalmazások írása (pl.: rövid elbeszélés, kisebb leírás, két-három soros jellemzés). Rövidebb szövegek alkotása, személyes és olvasmányélmények megfogalmazása különböző szövegtípusokban és műfajokban. A különböző nézőpontú elbeszélés és jellemzés gyakorlása, ismertetés és vélemény készítése. Szövegalkotás a társadalmi (közösségi) élet minden fontos területén a papíralapú és az elektronikus műfajokban.~~

~~- Kiejtési gyakorlatok, a kiejtéssel megegyező és attól eltérő szavak írása, szótagolás, szóalakelemzés. Alapvető nyelvhelyességi, helyesírási ismeretek tudatos alkalmazása. A helyesírás értelemtükröző szerepének megértése és alkalmazása. A tanult nyelvtani, helyesírási ismeretek normakövető alkalmazása. A nyelvi elemek különböző stílusértékéről tapasztaltak tudatos alkalmazása a fogalmazásokban, a kreatív szövegalkotásban.~~

~~- Gondolatok, érzelmek, vélemények kifejezése a fogalmazásokban. Különböző nézőpontú rövidebb fogalmazások írása. Önkifejezés és kreativitás különböző műfajokban (szövegek átírása különböző nézőpontokból stílus- és hangnemváltással, sajtóműfajok gyakorlása).~~

~~- Az anyaggyűjtés és elrendezés alapjainak a megismerése, alkalmazása. Rövidebb beszámoló anyagának összegyűjtése, rendezése különböző nyomtatott (és elektronikus) forrásokból; írásba foglalás tanári irányítással, csoportosan és önállóan. Felkészülés a nagyobb anyaggyűjtést, önálló munkát igénylő szövegek írására.~~

4. A tanulási képesség fejlesztése

~~1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

~~- Az önálló feladatvégzés egyes lépéseinek megalapozása és gyakorlása (könyvtárlátogatás, könyvkölcsönzés, gyermeklexikon használata). Gondolkodás a saját gondolkodási folyamatokról. A tapasztalatok megosztása. Az önálló feladatvégzés, információgyűjtés és ismeretszerzés módszereinek alkalmazása: segédkönyvek, szótárak, lexikonok használata, ismeretlen kifejezések jelentésének önálló megkeresése egynyelvű szótárakban, a tanult anyag bővítése különböző információhordozókból. Internetes enciklopédiák és keresőprogramok használata. Verbális és nem verbális információk célszerű gyűjtésének, szelekciójának, rendszerezésének, kritikájának és felhasználásának gyakorlása. A könyvtári információkeresés ismereteinek bővítése, múzeumi információk. Az internetes adatgyűjtés technikai, hypertextek, linkek használata.~~

~~- Feladatvégzés könyvekkel, gyermeklapokkal (válogatás, csoportosítás, tematikus tájékozódás). Elemi gyakorlottság a források megjelölésében. Az idézés formai és etikai szabályai. A forráskritika technikáinak ismerete.~~

~~- Vázlatkészítés tanítói irányítással. Vázlat önálló bővítése, szöveg szűkítése megadott szempontok szerint. Vázlat felhasználása különböző témájú, műfajú szövegek megértéséhez, megfogalmazásához. Önálló vázlatkészítés különféle eljárásokkal (fürtábra, gondolatterkép stb.) rövidebb szövegek alapján. ►►►► gondolatterkép, szemponttáblázat, T-táblázat stb. Vázlat alapján különböző műfajú szövegek alkotása.~~

~~- Ismerkedés különböző információhordozókkal. Különböző információhordozók pl.: vizuális, audiovizuális, elektronikus: Internet jellemzői, kommunikációs funkciói és kultúrája. Szövegek vizuális környezetének elemzése, ábrák, illusztrációk értelmezése szövegösszefüggésben. Verbális és nem verbális információk együttes kezelése, megértése (pl.: illusztráció, tipográfia, elrendezés értelmezése szövegösszefüggésben, tartalomfeltöltés, tartalommegosztás, címkézés).~~

~~- Kulcsszó-keresés, szövegtömörítés, hiányos vázlat, táblázat, ábra kiegészítése a szöveg alapján. Jegyzetkészítés tanári irányítással. A tömörítés, a lényegkiemelés, az összefoglalás gyakorlása, ►►►► önálló jegyzetkészítés. Az összefoglalás önálló alkalmazása (pl.: a lényeg kiemelése, időrend követése, adatok rendszerezése, álláspontok elkülönítése).~~

~~- Információk, adatok visszakeresése tanítói/tanári irányítással. Szöveg értelmezése, egyszerű ok-okozati összefüggés felismerése, következtetések. Az információ kritikus befogadásának megalapozása (azonos témáról különböző forrásból származó rövidebb információk összevetése tanári irányítással, csoportosan). Felkészülés az információ értékének, jelentőségének felismerésére, értékelésére, kritikájára.~~

~~- Ritmus-, mozgás- és beszédgyakorlatokkal kombinált [koncentrációs] memóriagyakorlatok, szöveg tanulási technikák. A szöveges emlékezet aktivizálása, szövegek pontos megfigyelése, azonosítása és felidézése. Szövegek pontos, értelmező felidézése és önálló, aktív reprodukálása a célnak megfelelően. Szövegek alkalmazása új helyzetben.~~

~~5. Anyanyelvi kultúra, ismeretek az anyanyelvről~~

~~1-4. évfolyam 5-6. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

~~- Nyelvi-nyelvtani jelenségek felismerése gyakorlati tapasztalatok alapján (hang, betű, szótag, szó, szótő, toldalék, mondat, szöveg). A nyelvi egységek közötti egyszerűbb rendszerszerű összefüggések felismerése (pl.: hang, szó, szóelem). A nyelvi egységek szerkezeti, jelentéstani összefüggéseinek megfigyelése (pl.: az azonos szófajba tartozó szavak jellemzői, ezek összefüggése a szavak mondatbeli viselkedésével). A nyelvi egységek szövegbeli (kommunikációbeli) szerepének megfigyelése. A nyelvtani ismeretek önálló alkalmazása a nyelvi nyelvhasználati jelenségek megközelítésében. A nyelv több szempontú megközelítése (a nyelv mint jelrendszer, nyelv és gondolkodás, nyelv és cselekvés, nyelv és kreativitás, nyelvtípusok).~~

~~- A nyelv szerkezetének, változó egységeinek megfigyelése mondat- és szövegépítő eljárásokkal.~~

~~- Szójelentések, kifejezések, állandósult szókapcsolatok értelmezése és felhasználása a szóbeli és írásbeli fogalmazásokban. Gyakorlottság a szavak jelentésviszonyainak feltérképezésében (pl.: az egy- és többjelentésű szavak felismerése, rokon értelmű szavak gyűjtése). A szavak jelentésére vonatkozó kreatív gyakorlatok, a szónál kisebb és nagyobb nyelvi egységek jelentésének, valamint a nyelvi szerkezetből, formából fakadó jelentés megismerése. A szöveg nyelvi egységeinek és szerkezeteinek jelentéséből, illetve a kommunikáció nem nyelvi eszközeiből fakadó jelentések, jelentésviszonyok feltérképezése. Jelentéstani és pragmatikai alapfogalmak önálló használata különböző szövegek kritikai megközelítésében.~~

~~- Különböző műfajú, hangnemű szövegekben az eltérő nyelvhasználat érzékelése. Különböző nyelvváltozatokat képviselő konkrét példák alapján a nyelv és a nyelvhasználat rétegzettségének megtapasztalása, felismerése (különösen a szókincs területén). A nyelvhasználat társadalmi jelenségként való (szociolingvisztikai) szemlélete.~~

~~- Néhány alapvető helyesírási szabály megismerése és alkalmazása (a mondatjelölés, nevek írása, az egyszerű szavak elválasztásának szabályai). A helyesírás további alapvető szabályainak megismerése és alkalmazása. A helyesírási rendszer grammatikai meghatározottságának felismerése, az ismeretek bővítése. Javítás tanári irányítással és önállóan. Gyakorlottság a helyesírási kézikönyvek használatában. Nyelvhelyességi problémák önálló megoldása (szóban és írásban egyaránt). Önálló kézikönyvhasználattal törekvés a normakövető helyesírásra.~~

~~- A nyelvi állandóság és változás jelenségeinek megfigyelése.~~

~~Egy-egy korábbi évszázadban született szöveg megfigyelése, a mai és a korábbi nyelvállapot különbségének a felismerése a korosztálynak megfelelő szinten. Példák (régébbi korok szövegei, szövegrészei) alapján a nyelvi állandóság és változás megfigyelése a mai állapottal való összevetés során, elsősorban a szókincsben és a tanult nyelvtani jelenségek szintjén. Tájékozódás a nyelvközösség és a nyelvi rendszer történetének főbb szakaszaira vonatkozóan. A magyar nyelv eredetének, a nyelvcsaládba tartozás főbb bizonyító eljárásainak megismerése. Napjaink nyelvi változásainak felismerése.~~

~~Az anyanyelv és az idegen nyelv különbségének felismerése, ennek megfogalmazása a diák saját szavaival. Az anyanyelvi és az idegen nyelvi ismeretek összevetése, az egyes jelenségek egyre pontosabb megnevezése. Az anyanyelvhez és az idegen nyelvhez kötődő sajátosságok összevetése az általános nyelvészeti ismeretek felhasználásával.~~

~~6. Irodalmi kultúra, az irodalmi művek értelmezése~~

~~1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

~~Az olvasás örömeinek megtapasztalása. Tartalommondás; a cím és a szöveg kapcsolatának magyarázata; címadás. Annak felismerése és tudatosítása, hogy az elemző-értelmező olvasás elmélyíti az élmény- és tapasztalatszerzést. Annak felismerése és tudatosítása, hogy az irodalomolvasás érzelmi, gondolati, erkölcsi, esztétikai élmények, a tapasztalatszerzés forrása.~~

~~Ismerkedés változatos ritmikai, zenei formálású lírai művekkel: ezek közös és önálló olvasása és feldolgozása a klasszikus, a kortárs magyar és világirodalom köréből. A zenei és ritmikai eszközök típusainak azonosítása, funkciójuk, hangulati hatásuk felismerése. A lírai beszédmód változatainak értelmezése; korszakjellemző beszédmódok néhány jellegzetes alkotásának összevetése.~~

~~Néhány fontosabb költői kép és alakzat felismerése, szerepük, hangulati hatásuk megfigyelése. Képek és alakzatok, szókincsbeli és mondattani jellegzetességek azonosítása. Jelentésteremtő szerepük megértése a lírai szövegben. A költői nyelvhasználat összetettségének felismerése, a grammatikai eszközök funkciójának értelmezése.~~

~~Ismerkedés különböző lírai műfajokkal. Lírai és nem lírai verses műfajok megismerése, jellegzetességeik, tartalmi és formai sajátosságaik megértése. A műfaji konvenció jelentéshordozó szerepének bemutatása.~~

~~A versszak felismerése, egyszerű jellemzése (sorok száma, hosszúsága, szótagszáma). A versszak és a nagyobb szerkezeti egységek viszonyának megértése. A kompozíció meghatározó elemeinek megismerése (pl.: tematikus szerkezet, tér- és időszerkezet, logikai szerkezet, beszédhelyzet és változása). Versszervező elvek felismerése és értelmezése különböző korokban keletkezett művekben.~~

~~A lírai mű középpontjában álló gondolat, illetve érzelem azonosítása. A lírai mű témájának és hangulatának, hangnemének felismerése. A lírai mű beszédhelyzete, a megszólító-megszólított viszony néhány jellegzetes típusának megismerése. Téma, hangnem, beszédhelyzet és műfaj összefüggéseinek megfogalmazása néhány jellegzetes példán.~~

- ~~Rövidebb epikai művek, népköltészeti alkotások olvasása. Elbeszélő művek önálló olvasása, feldolgozása. Kreatív elbeszélési és történet átírási gyakorlatok. Különböző típusú, terjedelmű és műfajú - klasszikus és kortárs, magyar és világirodalmi - epikai művek elemzése, értelmezése.~~
- ~~A megismert narratív formák alkalmazása a mindennapi történetmondásban, a kreatív írásban, az írásbeli fogalmazásokban~~
- ~~Történetek főszereplőinek azonosítása. A szereplők külső és belső jellemzőinek azonosítása. A jellemzés főbb eszközeinek azonosítása. A tettek és a szavak közötti viszony szerepének felismerése a jellemzésben; az ironia.~~
- ~~A történet idejének és helyszínének azonosítása. A cselekmény kezdő- és végpontjának, a cselekményelemek sorrendjének, összefüggéseinek megállapítása. Az idő és a tér egyértelműen megjelölt mozzanatainak azonosítása. A tetőpontok, fordulópontok és kitérők érzékelése. Az idő- és térmegjelölések azonosítása, elemzése. Az elbeszélés és a történet időrendje közötti eltérés érzékelése. Előreutalások és késleltetések azonosítása az elbeszélésben. Az idő- és térmegjelöléseknek vagy ezek hiányának értelmezése. Az elbeszélés szerkezete és a történet időrendje közötti eltérés értelmezése. A jelentés és az időszerkezet összefüggésének bemutatása különböző epikai művekben.~~
- ~~Annak megállapítása, hogy ki beszél el és kinek a szemével látjuk a történetet. Az elbeszélői nézőpont és a beszédhelyzet érzékelése. A nézőpontok és a nézőpontváltások funkciójának értelmezése.~~
- ~~Népi játékok, dramatizált formák (pl.: meserészletek) olvasása, előadása. Elbeszélések és elbeszélő költemények részleteinek, illetve köznapi helyzetek dramatizált megjelenítése. Tapasztalatszerzés a tisztán elbeszélő és a dramatikus műrészletek közötti különbségekről. Dramatizált formák, dialógusok, drámai művek közös és önálló olvasása, feldolgozása. Az epikai és a drámai történetmegjelenítés közötti hasonlóságok és eltérések azonosítása. Szituációk és instrukciók értelmezése és megjelenítése. A drámai történetmondás sajátosságai. Színház és dráma kapcsolata.~~
- ~~A szóbeli költészet és az írásbeliség, a népköltészet és a műköltészet különbségeinek megtapasztalása példák alapján. A reklám és a popzene új szóbeli költészete. Az elektronikus tömegkommunikáció és az irodalom kölcsönhatásának új jelenségei.~~
- ~~Alapvető emberi alaphelyzetek, irodalmi témák felismerése és megbeszélése. A magyar és a világirodalom néhány jelentős témája és formai hagyománya.~~
- ~~Mesei motívumok, ismétlődő nyelvi, szerkezeti jellemzők azonosítása. Ismerkedés egy két korstílussal, a korstílus és egy-egy mű közötti összefüggéssel. Különböző világlátású művekben megjelenített témák, élethelyzetek, motívumok, formai megoldások közötti kapcsolódási pontok azonosítása, elhelyezése többféle értelmezési kontextusban. Történeti és aktuális olvasatok.~~
- ~~Az irodalmi mű közvetlenül adódó (szó szerinti) jelentésének felismerése és megfogalmazása. Törekvés a közvetlenül adódó jelentés árnyalására, általánosítására személyes tapasztalatok, más irodalmi és nem irodalmi, verbális, hangzó és képi szövegek bevonásával. A jelentéstulajdonítás során kapcsolatkeresés az európai és a magyar irodalom nagy hagyományaival, kódjaival.~~

~~7.1. Az ítéloképesség, az erkölcsi, az esztétikai és a történeti érzék fejlesztése~~

~~1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

~~- Beszélgetések a szép és a csúnya fogalmának tartalmairól, használatáról. A tetszésnyilvánítás árnyaltabb nyelvi formái, az eltérő ízlésítéletek különbözőségének megértése. Az ízlés kontextuális függőségének megértése (pl.: kulturális, történeti, közösségi, családi, egyéni beágyazottság). Igény és képesség az ízlés önálló fejlesztésére.~~

~~- Beszélgetések a jó és a rossz fogalmának tartalmáról. A jó és a rossz, az igazság és az igazságosság: az ítékezés mint cselekedet felismerése mindennapi helyzetekben és különféle műalkotásokban. A nem saját álláspont megjelenítésének, átélésének képessége. Mindennapi konfliktusok megjelenítése drámajátékban (pl.: bábjáték). A tájékozódás igénye és képessége erkölcsi kérdésekben. Az igazság és a nézőpont, a személyes és a közösségi igazság konfliktusának megértése különféle szövegekben. Az empátia fejlesztése különféle dramatikus formák kipróbálása révén (pl.: helyzetgyakorlat). Igény a társadalmi, közösségi és egyéni konfliktusok háttérének megértésére, a morális gondolkodásra és ítéletalkotásra. Konfliktuskezelési eljárások tanulása.~~

~~- A műélvezet megtapasztalása a belefeledkezés, a játék, a kaland, a humor, a képzelet, a ritmus és a zene révén. Az önálló műbefogadás mind teljesebb és gyakoribb élménye, a hatás feldolgozása csoportos beszélgetésben és önálló szöveg alkotásával. Különféle műfajú, más-más művészeti ághoz tartozó művek összehasonlítása, a mű hatása mint műfaj- és médiumfüggő tapasztalat.~~

~~- A különböző kultúrák eltérő létmódjának, szemléletének megtapasztalása. A kulturális sokszínűség mint közösségépítő erő megfigyelése. A művészet kultúraalkotó szerepének megfigyelése. Más kultúrák megismerésének igénye. Alkotók vállalhatatlan politikai és morális szerepvállalásának feldolgozása.~~

~~C) KÖZMŰVELTSÉGI TARTALMAK~~

~~1-4. évfolyam~~

~~1. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése, alkotása~~

~~1.1. Beszédhallás, hallás utáni értés, beszédfejlettség~~

~~- megfelelő beszédleghzés, hangképzés, hangoztatás, helyes ejtés;~~

~~- a mindennapi élet és a tankönyvek szókincsének ismerete;~~

~~- mondat- és szövegfonetikai eszközök;~~

~~- szóbeli szövegek kommunikációs sémái, nyelvi jellemzői;~~

~~- adott helyzethez igazodó szóhasználat, mondataalkotás.~~

~~1.2. Memoriterek szöveghű tolmácsolása.~~

~~2. Olvasás, az írott szöveg megértése~~

~~2.1. Felkészülés az olvasásra~~

~~- figyelem, megfigyelés, logikai sémák, tempó, ritmus, emlékezet, érzelem, képzelet;~~

~~- speciális részkészségek: beszédhanghallás, hangdifferenciálás, hanganalízis, jelfunkció, relációszőkincs, testséma, tájékozódás síkban és térben.~~

~~2.2. Az olvasás jelrendszere~~

~~-hang és betű, szótag, szó, szószerkezet, mondat, szöveg.~~

~~2.3. Az írott szöveg megértése~~

~~- szövegelemző műveletek: tájékozódás a szövegben, részenkénti olvasás, újraolvasás, adatok visszakeresése, információk kiemelése;~~

~~- a megértés bizonyítása: következtetés, lényegkiemelés, vázlat, jelentéstulajdonítás, tartalommondás, adatok, gondolatok összefoglalása, értékelése;~~

~~-szövegtartalmak eljátszása, vizuális megjelenítése.~~

~~3. Írás, szövegalkotás~~

~~3.1. Az írás jelrendszere~~

~~- írott kis- és nagybetűk, betűkapcsolás, szó, szószerkezet, mondat, szöveg;~~

~~-írásjelek.~~

~~3.2. Szövegalkotás (írásbeli fogalmazás)~~

~~- mondatok összekapcsolása, szövegminták, nézőpontok, témaválasztás, anyaggyűjtés, címadás, az anyag elrendezése: szerkesztés, stílus, rendezett íráskép;~~

~~- elbeszélés, leírás, jellemzés, levél; a mindennapi élet tájékoztató szövegei (játékszabály, használati útmutató, értesítés, meghívó, hirdetés, SMS, e-mail).~~

~~4. A tanulási képesség fejlesztése~~

~~4.1. Könyv- és könyvtárhasználat~~

~~- tankönyv, egyéb könyvek: enciklopédia, egynyelvű szótár, gyermeklexikon, gyermekújság; elektronikus információhordozó; kölcsönzés.~~

~~4.2. Ismeretterjesztő szövegek jellemzői~~

~~-tematika, információtartalom, szókincs, felépítés.~~

~~4.3. Szövegfeldolgozási és gondolkodási műveletek~~

~~-tanulást támogató eljárások: vázlatírás, magyarázó rajz, kulcsszavak, tételmondat, egyszerű adatkeresés;~~

~~-a szövegtanulás technikái;~~

~~-kérdések és válaszok megfogalmazása és megválaszolása, rendezés, összehasonlítás.~~

~~4.4. Szépirodalmi művek, részletek szöveghű felidézése~~

~~Teljes művek:~~

~~-Mondókák, népdalszövegek, József Attila: Altató, Betlehemi királyok, Mama; Nemes Nagy Ágnes: Nyári rajz; Petőfi Sándor: Anyám tyúkjá, Füstbe ment terv, Tamkó Sirató Károly egy verse, Weöres Sándor három költeménye;~~

~~-kortárs magyar lírikusok műveiből néhány alkotás.~~

~~Részletek:~~

~~-Kölcsey Ferenc: Hymnus; Petőfi Sándor: Nemzeti dal; Vörösmarty Mihály: Szózat~~

~~-részletek szépprózai művekből.~~

~~5. Anyanyelvi kultúra, ismeretek az anyanyelvről~~

~~5.1. Alapvető kommunikációs helyzetek nyelvi és magatartási mintái
- kapcsolatfelvétel és zárás, kapcsolattartás, beszélgetés, vita;
- nyelvi mintakövetés beszédben és írásban.~~

~~5.2. Szavak jelentése, szókincs~~

~~- rokon értelmű szavak, többjelentésű, azonos alakú szavak,
állandósult szókapcsolatok, közmondások, szólások.~~

~~5.3. Hang, betű, szótag, szó, szótó, toldalék~~

~~5.4. Szófajok~~

~~- ige, főnév, melléknév, számnév, névelő, névutó, személyes, kérdő,
mutató névmás.~~

~~5.5. Modalitás szerinti mondatfajták~~

~~5.6. Alapvető nyelvhelyességi és helyesírási szabályok, írásjelek.~~

~~6. Irodalmi kultúra, az irodalmi művek értelmezése~~

~~6.1. Szerzők és művek~~

~~Népköltészet:~~

~~- mondókák, népdalok, kiszámolók, népi játékok, találós kérdések,
magyar népmesék, hazai nemzetiségek és más népek meséi,
mesefajták, mondák, legendák.~~

~~Klasszikus magyar szerzők gyermekversei, meséi, elbeszélései,
egyszerű szerkezetű meseregények, gyermekregények:~~

~~- szerzők: Arany László, Benedek Elek, Fekete István, Illyés Gyula,
József Attila, Kormos István, Lázár Ervin, Móra Ferenc, Móricz
Zsigmond, Nagy László, Nemes Nagy Ágnes, Petőfi Sándor, Radnóti
Miklós, Szabó Lőrinc, Tamkó Sirtató Károly, Wass Albert, Weöres
Sándor.~~

~~Klasszikus európai szerzők gyermekversei, meséi, elbeszélései,
egyszerű szerkezetű meseregények, gyermekregények.~~

~~Kortárs magyar szerzők gyermekversei, meséi, elbeszélései, egyszerű
szerkezetű meseregények, gyermekregények.~~

~~6.2. Epikus művek jellemzői~~

~~- szerkezet, idő, helyszín, a cselekményt alkotó elemek, a cselekmény
kezdő- és végpontja, fordulatok, szereplők (főszereplő,
mellékszereplők).~~

~~6.3. Lírai alkotások jellemzői~~

~~- a költői nyelv (ritmus, rím, versszak, refrén), egyszerűbb képek,
alakzatok (ellentét, hasonlat, ismétlés), a szövegek vizuális képe
(képvrs, tipográfia).~~

~~6.4. Báb- és drámajátékok jellemzői~~

~~- helyzet, szerep, párbeszéd.~~

~~7. Az ítéloképesség, az erkölcsi, az esztétikai és a történeti érzék fejlesztése~~

~~7.1. Játékosság, zeneiség, ritmusélmény.~~

~~7.2. Hősök, érzelmi tartalmak, erkölcsi választások~~

~~- konkrét élethelyzetekben érzékletesen megtapasztalható elemi
erkölcsi fogalmak, jól megfigyelhető magatartásformák, érzelmek, az
életkornak megfelelő erkölcsi választások és értékelésük,
- vélemény megosztása, beszélgetés, vita.~~

~~5-8. évfolyam~~

~~1. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása~~

~~1.1. Beszédhallás, hallás utáni értés~~

~~1.2. Érthető jól artikulált, összefüggő beszéd~~

~~- megfelelő beszédlegzés, helyes hangképzés; a beszéd szupraszegmentális (folytonos) tényezői a beszédszándéknak megfelelően;~~

~~-mindennapi beszédhelyzetek nyelvi mintái;~~

~~- nyelvi és nem nyelvi kódok, mindennapi közlési helyzetek, meggyőző kommunikáció.~~

~~1.3. Memoriterek értelmező tolmácsolása.~~

~~2. Olvasás, az írott szövegek megértése~~

~~2.1. Szövegértés~~

~~- a szó szerinti, az értelmező, a kritikai és a kreatív olvasás szövegfeldolgozási módja;~~

~~-a megértés egységei: szó, szószerkezet, mondat, bekezdés, szöveg;~~

~~- a nyomtatott és az elektronikus szövegek jellemzői;~~

~~- gyakori szövegtípusok megértési stratégiái (szépirodalmi, ismeretterjesztő, tankönyvi és médiaszövegek);~~

~~- ábrák, képek, illusztrációk kapcsolata a szöveggel.~~

~~3. Írás, szövegalkotás~~

~~3.1. Folyékony írástechnika, olvasható, áttekinthető, a mondanivalót tükröző, tagolt íráskép~~

~~3.2. Szövegalkotás~~

~~- elbeszélés, leírás jellemzés, rövid érvelő szöveg, egyéb, a mindennapokban megjelenő írott és elektronikus szövegek (meghívó, e-mail, SMS, web2.0), szabadírás;~~

~~- kommunikációs célok, szerkesztési, nyelvhelyességi, helyesírási normák.~~

~~4. A tanulási képesség fejlesztése~~

~~4.1. Kulturált könyvtárhasználat, biztonságos internethasználat~~

~~4.2. Tanulást támogató eljárások~~

~~- jegyzetelés; adatkeresés, anyaggyűjtés nyomtatott és elektronikus források segítségével, egynyelvű szótárak;~~

~~- vázlatkészítés különféle eljárásokkal: magyarázó rajz, kulcsszavak, tételmondat;~~

~~- jegyzet, vázlat alapján önálló (szóbeli és írásbeli) szövegalkotás;~~

~~- ismeretterjesztő szövegek jellemzői és feldolgozásuk: magyarázat, definíció, leírás, adat, információ, gondolatterkép, ábra, ikon, grafikon, táblázat.~~

~~4.3. Szövegfeldolgozási és gondolkodási műveletek~~

~~- kérdésfeltevés, válaszadás, gondolatmenetek, magyarázatok, következtetések, összefüggések, kreatív eljárások.~~

~~4.4. Szépirodalmi művek, részletek szöveghű felidézése~~

~~Teljes művek:~~

~~- Ady Endre, József Attila, Kosztolányi Dezső egy-egy műve; Arany János egy balladája, Csokonai Vitéz Mihály: A Reményhez; Janus Pannonius: Pannónia dicsérete; Kölcsey Ferenc: Hymnus, Huszt; Petőfi Sándor: Az Alföld, Nemzeti dal; Radnóti Miklós: Nem tudhatom; Vörösmarty Mihály: Szózat; Weöres Sándor egy költeménye;
- kortárs magyar szerzők néhány költeménye.~~

~~Részletek:~~

~~- Arany János: Családi kör, Rege a csodaszarvasról, Toldi, Petőfi Sándor: János vitéz, egy drámarészlet, egy népballada, prózai szövegek részletei.~~

~~5. Anyanyelvi kultúra, ismeretek az anyanyelvről~~

~~5.1. A kommunikáció~~

~~- a kommunikáció folyamatának célja és tényezői, szóbeli kommunikációs helyzetek (kérdés, kérés; érv, érvelés; kisközösségi kommunikáció, kiselőadás, vita);~~

~~- a mindennapi kommunikációs helyzetek nyelvi mintái és magatartási szabályai: a kapcsolatteremtés és tartás szóbeli és írásbeli formái, nyelvi viselkedési normák.~~

~~5.2. Nyelvi sokszínűség, nyelvi tolerancia~~

~~-nyelvváltozatok, nyelvjárások;~~

~~-a hazánkban élő nemzetiségek nyelve, nyelvhasználata.~~

~~5.3. A nyelvi egységek közötti egyszerűbb, rendszerszerű összefüggések~~

~~- a magyar beszédhangok rendszere, a magánhangzók, a mássalhangzók, az alapvető hangtörvények. A beszéd hangzása (hangsúly, hanglejtés, dallam, szünet, tempó);~~

~~-szóelemek;~~

~~-szófajok, a szavak jelentése, alaki viselkedése, mondatbeli szerepe és kommunikációs funkciója, a szószerkezetek;~~

~~- a szavak hangalakjának és jelentésének kapcsolata, az állandósult szókapcsolatok;~~

~~-a szókinés változása, régi és új szavak, kifejezések;~~

~~-mondat, szerkezet, modalitás;~~

~~-az írott nyelv normái: a magyar helyesírás alapelvei.~~

~~6. Irodalmi kultúra, az irodalmi művek értelmezése~~

~~6.1. Műnemek és műfajok~~

~~-epika, líra, dráma;~~

~~- ballada, elbeszélés, elbeszélő költemény, mese, mítosz, monda, novella, regény, dal, epigramma, elégia, életkép, himnusz, óda, rapszódia, komédia, tragédia.~~

~~6.2. Az irodalmi szöveg poétikai sajátosságai~~

~~-kompozíció, szerkezet, hatás;~~

~~- elbeszélő, nézőpont, történetmondás, cselekmény, epizód, helyszín, szereplő, leírás, párbeszéd, jellemzés;~~

~~-szerkezet, a cselekményt alkotó elemek, fordulatok, a szereplők, lírai én, motívum;~~

~~-zeneiség, ritmus, ütemhangsúlyos és időmértékes verselés, rím;~~

~~-drámajáték: helyzet, monológ, dialógus jelenet, konfliktus.~~

~~6.3. A művészi kifejezés módok, stíluseszközök funkciói és hatása~~

~~-ismétlés, fokozás, párhuzam, ellentét;~~

~~- szó szerinti és metaforikus jelentés; hasonlat, megszemélyesítés, metafora, metonímia, allegória, szinesztézia, szimbólum.~~

~~6.4. Téma, motívum, vándormotívum, archetípusok~~

~~- természet, évszakok és napszakok, szülőföld, haza, család, szülő, gyerekek és felnőttek, próbatételek, kaland, hősiesség, ars poetica.~~

~~6.5. Irodalmi alkotások elemzési, értelmezési eljárásai~~

~~6.6. Szerzők és művek~~

~~Epika:~~

~~- magyar népmesék, népballadák, műmesék, hazai nemzetiségek és más népek meséi; mondák, mitológiai történetek, bibliai történetek; Arany János: A walesi bárdok, Rege a csodaszarvasról, Toldi, Fazekas Mihály: Lúdas Matyi, Gárdonyi Géza: Egri csillagok, Jókai Mór: A kőszívű ember fiai vagy egy másik regénye; Karinthy Frigyes: Tanár úr kérem (részletek); Kosztolányi Dezső egy novellája, Mikszáth Kálmán egy novellája, Molnár Ferenc: A Pál utcai fiúk, Móricz Zsigmond egy műve, Petőfi Sándor: János vitéz;~~

~~- továbbá egy két XX. századi ifjúsági regény és egy két regényrészlet (pl. Fekete István, Szabó Magda, Tamási Aron műveiből);~~

~~- kortárs szépprózai alkotások és részletek a magyar és a világirodalomból.~~

~~Líra:~~

~~- Ady Endre, Arany János, Csokonai Vitéz Mihály, Janus Pannonius, József Attila, Kosztolányi Dezső, Kölcsey Ferenc, Petőfi Sándor, Radnóti Miklós, Szabó Lőrinc, Vörösmarty Mihály, Weöres Sándor műveiből;~~

~~- kortárs magyar lírai alkotások.~~

~~A dráma és a színház világa:~~

~~- egy dráma.~~

~~7. Az ítélőképesség, az erkölcsi, az esztétikai és a történeti érzék fejlesztése~~

~~7.1. Hősök, magatartásminták, érzelmi tartalmak, erkölcsi választások~~

~~- érzelmek, indulatok, szeretet, együttérzés, segítőkészség, félelem, bizalom, hála;~~

~~- az irodalmi élmény megosztása, önálló olvasmányválasztás indoklása.~~

~~7.2. Zenei, képzőművészeti vonatkozások és kapcsolódások~~

~~7.3. Regionális és helyi kulturális kötődések~~

~~- irodalmi emlékhelyek.~~

~~7.4. Stílusgyakorlat, dramatikus improvizáció és játék~~

~~- dialogikus szövegek, jelenetek, drámajáték.~~

~~7.5. Szórakoztató irodalom, filmes feldolgozások~~

~~9-12. évfolyam~~

~~1. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása~~

~~1.1. Beszédhallás, hallás utáni értés, beszéd~~

~~- hallás utáni értés: beszédszándékok (tájékoztatás, kapcsolattartás, beszélgetés, meggyőzés, manipuláció);~~

~~- érthető, jól artikulált, összefüggő beszéd, nyelvi és nem nyelvi kódok, kulturális, magatartásbeli jellemzők;~~

~~- beszélt nyelvi szövegek kommunikatív, retorikai jellemzői.~~

~~1.2. Monologikus szöveg (előadás, szónoki beszéd) és memoriterek értelmező tolmácsolása~~

~~2. Olvasás, az írott szövegek megértése~~

~~2.1. Szövegértési stratégiák~~

- ~~- olvasási, szövegbefogadási módok és stratégiák (értelmező, kritikai, kreatív olvasás) különböző nyomtatott és elektronikus, folyamatos és nem folyamatos szövegeken, valamint egyéb vizuális közlésekben;~~
- ~~- ábrák, képek, illusztrációk kapcsolata a szöveggel.~~

~~2.2. Szövegelemzési eljárások~~

- ~~- eltérő kommunikációs célú szövegtípusok nyelvi, szerkezeti, szöveghasználati jellemzői, közlési és olvasási funkciók, retorikai eljárások, logikai kapcsolatok, koherenciateremtő elemek;~~
- ~~- szépirodalmi művek műfaji természetének megfelelő elemzési eljárások;~~
- ~~- szövegek retorikája és stíluselemei.~~

~~3. Írás, szövegalkotás~~

~~3.1. Szövegalkotás~~

- ~~- folyékony, olvasható, a mondanivalónak megfelelően jól tagolt, rendezett, áttekinthető íráskép;~~
- ~~- szövegek (elbeszélés, leírásjellemezés, rövid érvelés, esszé, értekezés, szónoki beszéd, vita, önéletrajz, kérvény, motivációs levél, elektronikus műfajok) kommunikációs és műfaji jellemzői, szabadírás;~~
- ~~- nyelvtani, nyelvhelyességi, szövegtani, retorikai stilisztikai ismeretek alkalmazása.~~

~~3.2. Helyesírás~~

- ~~- a szófaji, a mondattani, az alapszintű nyelvtörténeti ismeretek alkalmazása.~~

~~4. A tanulási képesség fejlesztése~~

~~4.1. Kulturált könyvtárhasználat, tudatos és biztonságos internethasználat~~

~~4.2. Tanulást támogató eljárások~~

- ~~- adatkeresés, anyaggyűjtés nyomtatott és elektronikus források segítségével; egynyelvű szótárak, értelmező szótárak; szelekció, értékelés, elrendezés;~~
- ~~- a vázlatkészítés különféle eljárásai;~~
- ~~- az idézés, a forrásjelölés módszerei;~~
- ~~- önálló jegyzetelési technikák;~~
- ~~- jegyzet, vázlat alapján önálló szóbeli és írásbeli szövegalkotás.~~

~~4.3. Szépirodalmi művek, részletek szöveghű felidézése~~

~~Teljes művek:~~

- ~~- húsz lírai alkotás, köztük Ady Endre, Arany János, Babits Mihály, József Attila, Kosztolányi Dezső és Petőfi Sándor művei.~~

~~Részletek:~~

- ~~- kanonikussá vált versszakok, sorok lírai művekből; részletek epikai művekből;~~
- ~~- drámarészletek.~~

~~4.4. Problémamegoldó gondolkodás és szövegfeldolgozás~~

- ~~- az indukció és dedukció, a rendszerezés, a következtetés, az analízis és szintézis logikai eljárásai.~~

~~5. Anyanyelvi kultúra, ismeretek az anyanyelvről~~

~~5.1. Kommunikáció~~

~~- a személyközi kommunikáció, helyzet, beszédszándék, beszédpartner, téma;~~

~~- a csoportos, a nyilvános és a tömegkommunikáció sajátosságai; vizuális (nem nyelvi) kommunikáció.~~

~~5.2. A nyelvi rendszer~~

~~- a nyelv egységei, az egységek közötti rendszerszerű (hangtani, alaktani, szófajtani, mondattani és jelentéstani) összefüggések;~~

~~- szókincs, frazeológia;~~

~~- a magyar nyelv és a tanult idegen nyelv(ek) jellemzői.~~

~~5.3. A szövegek világa~~

~~- a szövegszervező (grammatikai, szemantikai, pragmatikai) erők;~~

~~- szövegfajták, szövegtípusok, szövegszerkezet;~~

~~- a szövegköziség és a számítógépes szövegvilág.~~

~~5.4. Retorikai alapismeretek~~

~~- az élőbeszéd fajtái, a nyilvános beszéd, a meggyőző szövegműfajok, érvelés, tétel, állítás, érvtípusok, cáfolat, bizonyítás.~~

~~5.5. Stílus és jelentés~~

~~- stíluselemek, stílus eszközök a köznyelvi és a művészi szövegekben;~~

~~- stílusrétegek, stílusváltozatok.~~

~~5.6. A nyelvi változás~~

~~- a magyar nyelv rokonsága, története, a főbb nyelvtörténeti korszakok és a legfontosabb nyelvemlékek;~~

~~- a mai magyar nyelv;~~

~~- az írott és a beszélt nyelv normái; a magyar helyesírás alapelvei;~~

~~- nyelvváltozatok, nyelvjárások;~~

~~- magyar nyelvhasználat a határon túl;~~

~~- nemzetiségi nyelvhasználat és kultúra;~~

~~- nyelvi tervezés, nyelvpolitika, nyelvművelés;~~

~~- a magyar a világ nyelvei között.~~

~~5.7. A nyelv fogalma~~

~~- a nyelv több szempontú megközelítése; a nyelv mint jelrendszer, nyelv és gondolkodás, nyelv és cselekvés, nyelv és kreativitás.~~

~~6. Irodalmi kultúra, az irodalmi művek értelmezése~~

~~6.1. Irodalmi műfajok állandó és változó sajátosságai~~

~~- anekdota, ballada, elbeszélés, elbeszélő költemény, eposz, legenda, levél, mítosz, napló, novella, paródia, példázatos történet, regény, szociográfia, utópia; dal, elégia, ekloga, epigramma, episztola, óda, rapszódia, himnusz, zsoltár; drámai költemény, komédia, tragédia; értekező próza, esszé.~~

~~6.2. Az irodalmi szöveg poétikai sajátosságai~~

~~- elbeszélő, nézőpont, történetmondás, cselekmény, helyszín, szereplő, leírás, párbeszéd, jellemzés, jellem, hőstípus;~~

~~- vershelyzet, lírai én, költői magatartás, szerep, verstípusok;~~

~~- helyzet, akció, dikció, konfliktus, monológ, dialógus, prolóógus, epilógus, késleltetés, jelenet;~~

~~- a művészi kifejezőmódok, stíluseszközök funkciói, alakzatok, szóképek;~~

~~- zeneiség, ritmus: ütemhangsúlyos és időmértékes verselés, szabad vers, szimultán verselés.~~

~~6.3. Művelődés és irodalomtörténeti tájékozódás~~

~~- korszakok, korstílusok, stílusirányzatok (antikvitás, középkor, reneszánsz, barokk, felvilágosodás, romantika, realizmus, modernség, posztmodern);~~

~~- a magyar irodalom néhány sajátos korszaka és törekvése: a reformkori nemzeti romantika, a Nyugat mint folyóirat és mint mozgalom, a nemzeti konzervatív irodalom, a népi írók mozgalma.~~

~~- A Kárpát-medence és az emigráció magyar irodalma.~~

~~6.4. Szerzők és művek~~

~~Magyar irodalom:~~

~~népköltészeti alkotások~~

~~epika~~

~~- Arany János egy-két balladája, Toldi estéje, Babits Mihály: Jónás könyve, Halotti beszéd és könyörgés, Jókai Mór: Az arany ember vagy egy másik regénye, Kosztolányi Dezső egy regénye és egy novellája, Krúdy Gyula egy novellája, Mikes Kelemen: Törökországi levelek részlete, Mikszáth Kálmán egy regénye és egy novellája, Móricz Zsigmond egy regénye és egy novellája, Petőfi Sándor egy epikai alkotása, Zrínyi Miklós: Szigeti veszedelem részlete;~~

~~- XX. századi szépprózai alkotások (pl: Gion Nándor, Karinthy Frigyes, Márai Sándor, Mészöly Miklós, Németh László, Nyíró József, Ottlik Géza, Örkény István, Szabó Magda, Santa Ferenc, Sütő András);~~

~~- kortárs szépprózai alkotások.~~

~~líra~~

~~- Ady Endre: A Sion-hegy alatt, Góg és Magóg fia vagyok én..., Kocsi-út az éjszakában és még négy-öt műve, Arany János: Epilogus, Letészem a lantot és még két-három műve, Babits Mihály: Esti kérdés, Ősz és tavasz között és még egy-két műve, Balassi Bálint: Egy katonaének és még egy-két műve, Berzsenyi Dániel: A közelítő tél, A magyarokhoz I. és még egy műve, Csokonai Vitéz Mihály: A tihanyi Ekhóhoz és még egy műve, Ilyés Gyula egy műve, Janus Pannonius egy műve, József Attila: Külvárosi éj, Óda, Tudod, hogy nincs bocsánat és még négy-öt műve, Juhász Gyula egy műve, Kazinczy Ferenc egy epigrammája, Kosztolányi Dezső: Hajnali részegség, Halotti beszéd és még egy-két műve, Kölcsey Ferenc: Hymnus és még egy műve, Ómagyar Mária-siralom, Petőfi Sándor: A puszta, télen, A XIX. század költői, Európa csendes, Újra csendes, Szeptember végén és még három-négy műve, Pilinszky János: Harmadnapon és még egy műve, Radnóti Miklós: Hetedik ecloga és még két műve, Szabó Lőrinc egy-két műve, Tóth Árpád egy-két műve, Vajda János egy műve, Vörösmarty Mihály: Előszó, Szózat és még egy-két műve, Weöres Sándor egy-két műve;~~

~~- további művek a XX. századi magyar lírából (pl: Aprily Lajos, Dsida Jenő, Nagy László, Nemes Nagy Agnes, Orbán Ottó, Sinka István, Szilágyi Domokos műveiből);~~

~~- kortárs lírai művek.~~

~~dráma~~

~~- Katona József: Bánk bán, Madách Imre: Az ember tragédiája, Vörösmarty Mihály: Csongor és Tünde;~~

~~- egy XX. századi dráma; a kortárs színház és dráma világa.~~

~~értekező próza, esszé~~

~~- három részlet (pl: Ady Endre, Arany János, Babits Mihály, Bessenyei György, Illyés Gyula, Kosztolányi Dezső, Kölesey Ferenc, Márai Sándor, Nemes Nagy Agnes, Németh László, Pázmány Péter, Szabó Dezső, Szerb Antal műveiből, kortárs esszék).~~

~~Világirodalom~~

~~epika~~

~~- néhány mitológiai történet, valamint ó- és újszövetségi történetek, néhány alkotás és részlet, például:~~

~~- Boccaccio egy novellája, Cervantes: Don Quijote, Dante: Isteni színjáték, Homérosz: Iliász, Odüsszeia, a XVIII-XIX. század irodalmából: Balzac, Emily Brontë, Csehov, Dickens, Dosztojevszkij, Flaubert, Goethe, Gogol, E.T.A. Hoffmann, Victor Hugo, Puskin, Stendhal, Swift, Lev Tolsztoj, Voltaire műveiből, a XX. század irodalmából: pl: Bulgakov, Camus, Faulkner, Hemingway, Hrabal, Kafka, Thomas Mann, Orwell, I. B. Singer, Solzsenyicin műveiből, kortárs szerzők alkotásaiból.~~

~~néhány lírai alkotás a világirodalom különböző korszakaiból, például:~~

~~- a középkori himnuszokból, Horatius, Petrarca, Vergilius, Villon műveiből, továbbá Apollinaire, Baudelaire, T. S. Eliot, Goethe, Keats, Poe, Rilke, Rimbaud, Shelley, Walt Whitman műveiből; továbbá kortárs lírai alkotások.~~

~~színház és dráma~~

~~- Szophoklész: Antigoné; Shakespeare egy drámája, Molière egy komédiája; egy dráma a XIX. század második feléből, Csehov egy drámája; egy két XX. századi vagy kortárs alkotás.~~

~~7. Az ítélőképesség, az erkölcsi, az esztétikai és a történeti érzék fejlesztése~~

~~7.1. Az irodalom és a kulturális hagyomány~~

~~- helyi kötődés, irodalmi emlékhelyek, nemzeti identitás.~~

~~7.2. Toposzok, motívumok~~

~~- néhány alapvető emberi léthelyzet, motívum, metafora, toposz, archetípus állandó és változó jelentésköre (élet és halál, beavatás, út, család, férfi-nő, szerelem, gyermek, szülőföld, haza, törvény, bűn és bűnhődés, mikro- és makrokozmosz, ars poetica).~~

~~7.3. Hangnemek, esztétikai minőségek~~

~~- szép, rút, fenséges, humor, groteszk, irónia, abszurd, tragikum, komikum, idill, katarzis.~~

~~7.4. Olvasat, elemzés, értékelés~~

~~- az irodalmiság változó fogalma;~~

~~- epikai, lírai, drámai alkotások különböző elemzési, értelmezési eljárásai; jelentés, olvasat, értékelés (élmény, hatás, erkölcsi dilemmák, világkép).~~

~~7.5. Az irodalmi élet~~

~~- irodalmi díjak (pl.: Kertész Imre Nobel-díjas Sorstalanság című regénye);~~

~~- az irodalom élete (pl.: kultusz, virtuális tér, digitális irodalom, digitális közlés, hangoskönyv);~~

~~- befogadási módok, könyvünnepek, sikerkönyvek.~~

~~H.3.2. Idegen nyelvek¹~~

~~A) ÉLŐ IDEGEN NYELVEK~~

~~ALAPELVEK, CÉLOK~~

~~Az élő idegen nyelv műveltségi terület céljait korunk emberének kommunikációs igényei határozzák meg, összhangban az Európa Tanács ajánlásaival.~~

~~Az élő idegen nyelvek ismerete elengedhetetlen:~~

- ~~- a világ dolgaiban való megbízható tájékozódáshoz;~~
- ~~- a felelős, szabadon meghozott döntésekhez;~~
- ~~- a munkaerőpiacon való boldoguláshoz;~~
- ~~- a nemzetközi kommunikációba való bekapcsolódáshoz;~~
- ~~- saját és más kultúrák értékeinek megértéséhez és megbecsüléséhez.~~

~~Az általános iskolákban egy nyelv tanulása kötelező a 4. évfolyamtól, a második idegen nyelv oktatása pedig a 7. évfolyamon kezdődhet. A gimnáziumokban két idegen nyelvet kell tanulnia minden tanulónak. A szakközépiskolákban egy kötelező nyelv van, de megfelelő feltételek teljesülése esetén itt is javasolt két idegen nyelv oktatása. Szakiskolákban egy idegen nyelvet kötelező tanulni. A nyelvválasztás a helyi adottságok függvényében, szabadon történik.~~

~~A nyelvtanulás célrendszere a következő:~~

~~- A kommunikatív kompetencia fejlesztése: a tanulók legyenek képesek megoldani nyelvhasználatot igénylő valós feladataikat az élet különböző területein, a magánéletben, a közéletben, az oktatásban vagy a munka világában.~~

~~- A célnyelvi műveltség és az interkulturális kompetencia fejlesztése: a tanulók legyenek képesek a saját és más kultúrák különbségeinek, illetve hasonlóságainak értelmezésére, váljanak nyitottabbá és érzékenyebbé más kultúrák irányába. Fontos a pozitív attitűd és motiváció kialakítása a nyelvtanulás, valamint általában más nyelvek és kultúrák megismerése iránt.~~

~~- A nevelési és tantárgy-integrációs lehetőségek kihasználása: a tanuló legyen képes a tantervben szereplő más műveltségterületek egy-egy érdekes és fontos problémáját a tanult idegen nyelven is feldolgozni.~~

~~- Az IKT alkalmazások készségszintű kialakítása és fejlesztése: a tanulók szerezzenek tapasztalatokat és jártasságot a kommunikációs és információs technológiák felhasználásában idegen nyelvi tanulmányaik során, ezzel is segítve az autonóm nyelvtanulóvá válást.~~

1 ~~A nemzetiségek nyelvének nemzetiségi nyelvként történő tanításáról külön jogszabály rendelkezik. A magyar mint idegen nyelv tantárgyi tartalmait sajátos helyzete miatt a kerettantervek külön szabályozzák. A tantárgy beemelése a közoktatásba azt a célt szolgálja, hogy a migráns és az idegen anyanyelvű diákok bármikor beléphessenek a magyar közoktatás rendszerébe, és ott sikeresen tudjanak teljesíteni. Másrészt a célok, feladatok, tartalmak megfogalmazása mintául szolgálhat a határainkon túl élő kisebbségi és származásnyelvi magyar diákok nyelvi oktatásában. A magyar mint idegen nyelv egyrészt beilleszkedik az élő idegen nyelv műveltségi területbe, másrészt rugalmasan alkalmazkodik a diákok sajátos helyzetéhez, nyelvtudásához. Emellett a diákok kulturális beilleszkedését segítő ismereteket nyújt, amivel hozzájárul egészséges személyiségfejlődésükhöz, valamint sikeres, konfliktusmentes boldogulásukhoz a magyar társadalomban.~~

~~- A nyelvtanulási stratégiák kialakítása: a nyelvtanuló legyen képes nyelvtudását önállóan fenntartani, továbbfejleszteni, emellett újabb idegen nyelveket hatékonyan és sikeresen elsajátítani.~~

~~Az élő idegen nyelv tanításának és tanulásának célrendszerében hangsúlyozzuk a kommunikatív kompetencia kialakítását, amely több elemből áll. Részei a nyelvi, a szociolingvisztikai és a szövegkompetencia.~~

~~A nyelvi kompetencia magában foglalja a lexikai, grammatikai, szemantikai, fonológiai és morfológiai, helyesírási ismereteket, továbbá az ezek alkalmazásához szükséges készségeket, illetve bázisképességeket. A nyelvi kompetencia az olvasott és a hallott szöveg értésén, a beszédkézségen, az interakción, valamint az íráskészség fejlesztésén keresztül aktiválódik.¹~~

~~A szociolingvisztikai kompetencia azon társadalmi szokások és szabályok ismeretét jelenti, amelyek erősen befolyásolják a kommunikáció sikerességét, és amelyeket a tanárnak - az anyanyelvi kultúrától való eltérése miatt - tudatosítania kell a nyelvtanulóknak (például udvariassági szokások, megszólítások, nyelvi rituálék, testbeszéd, humor, stílusrétegek, dialektusok).~~

~~A szövegkompetencia fejlesztése során a nyelvtanuló elsajátítja, hogyan épül fel egy szöveg, milyen elemek biztosítják annak koherenciáját a beszélt és az írott nyelvben, az interakció szabályait, illetve a különböző típusú szövegek jellegzetes nyelvi elemeit.~~

~~A nyelv nem választható el attól a kultúrától, amely létrehozta és élte, ezért a nyelvtanítást mindig össze kell kapcsolni a mindennapi élet kultúrájának megismertetésével, és segíteni kell a tanulókat abban, hogy a szélesebb értelemben vett célnyelvi műveltség elérhetővé váljék számukra. Különösen fontos a tanulás és tanítás során a nyelvtanuló interkulturális tudatosságának kialakítása, fejlesztése, azaz a diák legyen képes felismerni és megérteni a saját és az idegen kultúra jellegzetességeit, a köztük lévő hasonlóságokat és különbségeket, továbbá ismerje és alkalmazza a más kultúrák képviselőivel való kapcsolatteremtéshez szükséges stratégiákat.~~

~~Az élő idegen nyelvek tanítását és tanulását meghatározó alapelvekkel és a Nat célkitűzéseivel összhangban kívánatos a tantárgyközi integráció lehetőségének elősegítése. Az idegennyelv-tanulás többek között olyan nyelvi, kulturális, szociokulturális, történelmi és interkulturális ismeretekkel gazdagíthatja a tanulókat, amelyeket más tantárgyak esetében is hasznosíthatnak. Ugyanakkor törekedni kell arra, hogy más műveltségterületek ismereteivel az idegen nyelvi órák során is találkozzanak a diákok.~~

~~Az idegennyelv-tanulás nyújtson további lehetőséget az eredményes tanulás módszereinek elsajátítására: az előzetes tudás mozgósítására, az egyénre szabott módszerek kialakítására, a csoportos, együttműködő tanulásra, az önművelés igényének kialakítására, az élethosszig tartó tanulás fontosságának felismerésére.~~

1 ~~Idetartozhat még a közvetítés (fordítás és tolmácsolás) készsége is.~~

~~Az információs és kommunikációs technológiák (IKT) minden eddiginél több lehetőséget biztosítanak a nyelvtanulóknak és tanároknak a célnyelvvel és célnyelvi közösséggel kialakítható közvetlen kapcsolatra. Az IKT jelentősen növelheti a nyelvtanítás és nyelvtanulás eredményességét, közvetlen hozzáférést biztosítva a célnyelvi kultúrához, azaz lehetővé teszi autentikus célnyelvi modellek keresését és felhasználását. Az IKT a korszerű nyelvoktatás, a differenciálás és az autonóm nyelvtanulás kiváló eszköze.~~

~~A nyelvtanulási folyamat sikeressége szempontjából kiemelt jelentőségűek a nyelvtanulási stratégiák. A tanuló a nyelvtanulási folyamat során kapjon világos/egyszerű információt a tanulás céljáról, folyamatáról és módszereiről. Legyen alkalma a tanulási folyamat során saját kommunikációs szükségleteit megfogalmazni, témákat, tevékenységeket, eljárás módokat kérni vagy javasolni. Nyíljon lehetősége önálló feladatmegoldásra, ismerje meg azon források használatát (szótárak, kézikönyvek, nyelvtankönyvek, gyakorlóanyagok, elektronikus források stb.), amelyek segíthetik az önálló munkában. Fokozatosan sajátítsa el azokat a stratégiákat, amelyek segítik a kommunikációban és a szövegek értelmezésében. Munkájának rendszeres tanári értékelése mellett sajátítsa el az önértékelés módszereit.~~

~~A tanulónak legyen alkalma életkori sajátosságainak, érdeklődésének és kommunikációs szükségleteinek megfelelő, a való élet feladataihoz közel álló nyelvi tevékenységekben részt venni. Munkája során lehetőleg autentikus vagy adaptált, esetleg leegyszerűsített autentikus szövegekkel dolgozzon. Legyen módja változatos formában (pármunka, csoportmunka stb.) részt venni kommunikatív interakciókban és alkalma a célnyelv autentikus használatát megtapasztalni. Az órai kommunikáció és tevékenység a célnyelven történjen. Minden tanuló kapja meg a saját szintjének és tanulási stílusának megfelelő egyéni törődést és segítséget ahhoz, hogy önálló nyelvhasználóvá váljon.~~

~~FEJLESZTÉSI FELADATOK, NYELVI SZINTEK~~

~~Az idegen nyelvek esetében valójában több tantárgyról beszélünk, hiszen a műveltségterület több idegen nyelvet ölel fel. A Nat meghatározza a tanulók számára kötelező minimumszinteket, emellett pedig kitér az emeltebb képzésben részesülő diákokkal szemben támasztható követelményekre is. A közműveltségi elemeket a tantárgy egyedi jellemzői miatt a Nat, a nemzetközi gyakorlatban és az érettségi követelményrendszerben mérceként használt, Közös európai referenciakeretben (KER)¹ megadott nyelvi szintek és kompetenciák testesítik meg. A különböző nyelvek nyelvi elemeinek (nyelvtani szerkezetek, kommunikációs szándékok, témakörök stb.) részletes felsorolását a kerettantervek tartalmazzák.~~

¹ *Közös európai referenciakeret. Nyelvtanulás, nyelvtanítás, értékelés. Kulturális Együttműködési Tanács Közoktatási Bizottság Élő Nyelvek Osztálya, Strasbourg. Pedagógus-továbbképzési Módszertani és Információs Központ Kht., 2002. (Részletes leírásukat lásd a szöveg további részében.)*

~~A Nat tehát a különböző idegen nyelveket egységes területként kezeli, releváns esetben az első és a második idegen nyelv között tesz különbséget. A minden diák számára minimálisan kötelező elvárásoknál három szakaszt különít el: a kötelező kezdésre építve a 4., az 5-8. és a 9-12. évfolyamokat.~~

~~Az általános iskolai tanulmányok végeztével minden tanulónak legalább egy idegen nyelvből el kell jutnia a hatfokú európai skála második, A2 szintjére.~~

~~Minimumszintek~~

~~Az elvárt minimumszinteket az alábbi táblázat foglalja össze, részletezésük a táblázat alatt található. A további szintek és az itt jelöltek részletezése a KER-ben olvasható. Az intézmények idegen nyelvi programjaikban profiljuknak, meghatározott céljaiknak, valamint lehetőségeiknek megfelelően a megadott szintektől felfelé minden esetben eltérhetnek.~~

- ~~4. évfolyam, minimumszint 6. évfolyam, minimumszint 8. évfolyam, minimumszint 12. évfolyam, minimumszint~~
- ~~Első idegen nyelv KER szintben nem megadható A1 A2 B1~~
- ~~Második idegen nyelv --- A2~~

~~Emelt szintű képzés esetén megcélozható szintek~~

~~A 9-12. évfolyamokon emelt szintű képzés esetén (például, ha a tanulói igények alapján kötelező a felkészítés az emelt szintű [B2] érettségire) a 10. évfolyam végére a B1-B2 szint tervezhető, a tanulmányok végére pedig a B2, azaz a „középszint” várható el az első idegen nyelvből. Bizonyos programoknál a „haladó szint” (C1) is elérhető. Második idegen nyelvből az utolsó szakasz végére szintén eljuthatnak a tanulók a B1-B2 szintre. A lenti táblázatban megjelölt szintek megcélzása az intézmény és a tanulók lehetőségeitől, céljaitól függ.~~

- ~~4. évfolyam 6. évfolyam 8. évfolyam 10. évfolyam 12. évfolyam~~
- ~~Első idegen nyelv KER szintben nem megadható A1 A2 B1 B1 B2 B2-C1~~
- ~~Második idegen nyelv --- A1 A2 B1 B2~~

~~Szintleírások (a KER alapján)~~

~~A1, minimumszint~~

~~Ezen a szinten a diák megérti és használja a mindennapok gyakoribb kifejezéseit és alapvető fordulatait, amelyek célja a mindennapi szükségletek konkrét kielégítése. Be tud mutatkozni, be tud mutatni másokat; képes válaszolni személyes jellegű (például, hol lakik), valamint ismerős emberekre, dolgokra vonatkozó kérdésekre; és fel is tud tenni ilyen jellegű kérdéseket. Képes egyszerű interakcióra, ha a másik személy lassan, világosan beszél és segítőkész.~~

- ~~- Olvasott szöveg értése Megérti az ismerős szavakat, egyszerű mondatokat feliratokon, reklámokban, katalógusokban.~~
- ~~- Hallott szöveg értése Megérti az ismerős szavakat, fordulatokat, amelyek személyére, családjára, közvetlen környezetére vonatkoznak.~~

- ~~- Beszédkészség Részt vesz egyszerű beszélgetésekben, ha a partner lassan, jól artikulálva beszél. Feltesz és megválaszol egyszerű kérdéseket ismerős témára és helyzetre vonatkozóan. Egyszerű fordulatokkal le tudja írni lakóhelyét, ismerőseit.~~
- ~~- Interakció Fel tud tenni és meg tud válaszolni személyes adatokra vonatkozó kérdéseket. Képes egyszerűen kommunikálni, de feltétlenül szüksége van ismétlésekre, körülírásokra és módosításokra.~~
- ~~- Íráskészség Képes egyszerű nyomtatványt kitölteni, rövid üdvözlét megírni.~~
- ~~- Nyelvhelyesség Csupán korlátozott módon tud használni néhány egyszerű, betanult nyelvtani szerkezetet és mondatfajta. Rendelkezik alapszókinccsel, amely bizonyos konkrét szituációkra vonatkozó szavakból és fordulatokból áll.~~

~~A2, alapszint~~

~~Ezen a szinten a diák megért olyan mondatokat és gyakrabban használt kifejezéseket, amelyek az őt közvetlenül érintő területekhez kapcsolódnak (pl. nagyon alapvető személyes és családdal kapcsolatos információk, vásárlás, helyismeret, iskola, állás). Az egyszerű és begyakorolt nyelvi helyzetekben képes úgy kommunikálni, hogy egyszerű és direkt módon cserél információt családi vagy mindennapi dolgokról. Tud egyszerű nyelvi eszközöket használva beszélni saját háttéréről, szűkebb környezetéről és a közvetlen szükségleteivel kapcsolatos dolgokról.~~

- ~~- Olvasott szöveg értése Megérti rövid, egyszerű szövegek, köztük történetek lényegét. A kért információt ki tudja keresni.~~
- ~~- Hallott szöveg értése Megérti a leggyakoribb fordulatokat és szókinccset, ha számára ismert dologról van szó. Megérti a rövid, világos és egyszerű üzenetek, bejelentések, egyéb gyakori szövegek lényegét.~~
- ~~- Beszédkészség Részt vesz egyszerű, begyakorolt, hétköznapi témáról szóló beszélgetésben, amely ismert tevékenységhez kapcsolódó közvetlen információcserét igényel. Megérteti magát a társasági beszélgetésben. Röviden le tudja írni például a családját, lakóhelyét, tanulmányait.~~
- ~~- Interakció Fel tud tenni kérdéseket, egyszerű állításokra reagál. Képes jelezni, mikor követi a kommunikációt, de ritkán ért meg eleget ahhoz, hogy saját maga fenn tudja tartani a beszélgetést.~~
- ~~- Íráskészség Rövid feljegyzéseket, üzeneteket, magánlevelet tud írni.~~
- ~~- Nyelvhelyesség Néhány egyszerű szerkezetet helyesen használ, de még rendszeresen elkövet alapvető hibákat. Szókinccse elegendő az alapvető kommunikációs szükségletek kielégítésére.~~

~~B1, küszöbszint~~

~~Ezen a szinten a diák megérti a világosan megfogalmazott, mindennapi szövegek fontosabb információit, amelyek ismert témáról szólnak, gyakori helyzetekhez kapcsolódnak, például munka, iskola, szabadidő. Önállóan elboldogul a legtöbb olyan helyzetben, amely a nyelvterületre utazás során adódik. Képes egyszerű, összefüggő szöveget alkotni ismert vagy az érdeklődési körébe tartozó témában. Le tudja írni élményeit, a különböző eseményeket, érzéseit, reményeit és törekvéseit, továbbá röviden meg tudja indokolni a különböző álláspontokat és terveket.~~

~~- Olvasott szöveg értése Megérti olyan szövegek lényegét, illetve a bennük lévő információt, amelyek hétköznapi, gyakori témákkal foglalkoznak. Megérti az eseményekről, érzelmekről, véleményekről szóló írásokat.~~

~~- Hallott szöveg értése Főbb vonalaiban megérti a rendszeresen előforduló, ismerős témáról szóló köznyelvi beszédet/társalgást. Megérti a legfontosabb információkat olyan rádió- és tévéműsorokban, amelyek aktuális eseményekről, illetve az érdeklődési köréhez vagy tanulmányaihoz kapcsolódó témákról szólnak, és amelyekben viszonylag lassan és világosan beszélnek.~~

~~- Beszédkészség Felkészülés nélkül részt tud venni a nyelvterületen utazás közben felmerülő helyzetekben, valamint ismerős, mindennapi témákról adódó beszélgetésekben. Egyszerű, összefüggő fordulatokkal mondja el élményeit, céljait. Röviden megindokolja és megmagyarázza véleményét. Képes elmesélni egy történetet, és erről véleményt megfogalmazni.~~

~~- Interakció Szemtől szemben képes egyszerű kommunikáció kezdeményezésére, fenntartására és befejezésére ismerős vagy számára érdekes témákban. Meg tudja ismételni az elhangzottak egy részét, hogy meggyőződjön arról, beszélgetőpartnerével egyformán értelmek-e az elmondottakat.~~

~~- Íráskészség Meg tud fogalmazni egyszerű, rövid, összefüggő szöveget ismert, hétköznapi témákban. Beszámol élményeiről, véleményéről.~~

~~- Nyelvhelyesség Kiszámítható helyzetekkel kapcsolatos, begyakorolt szerkezetek és mondatfajták gyakran használt körét viszonylag helyesen alkalmazza. Megfelelő szókincsrel rendelkezik ahhoz, hogy ki tudja magát fejezni a legtöbb saját, mindennapi életével kapcsolatos témában.~~

B2, középszint

~~Ezen a szinten a diák megérti az összetett konkrét vagy elvont témájú szövegek gondolatmenetét, beleértve az érdeklődési körének megfelelő szakmai beszélgetéseket is. Folyamatos és természetes interakciót tud kezdeményezni és fenntartani anyanyelvű beszélővel. Képes világos és részletes szöveget alkotni változatos témakörökben, kifejtteni véleményét aktuális témákról a lehetséges előnyök és hátrányok részletezésével.~~

~~- Olvasott szöveg értése Megérti a jelenkor problémáival kapcsolatos szövegek (cikkek, beszámolók, narratívák) lényegét, illetve a bennük rejlő információt, érvelést. Jórészt megérti az eseményekről, érzelmekről, véleményekről szóló, irodalmi prózai szövegeket.~~

- ~~- Hallott szöveg értése Megérti a hosszabb előadást, képes követni az összetett érvelést, ha ezek számára nem idegen szakterületet érintenek. Megérti a rádióban és tévében elhangzó, aktuális eseményekről szóló hírműsorok lényegét, valamint a köznyelvet használó játékfilmek többségét.~~
- ~~- Beszédkészség Felkészülés nélkül folyékonyan és természetesen vesz részt mindennapi témákat érintő, anyanyelvű beszélőkkel folytatott társalgásban. Részletesen kifejti, megindokolja, megmagyarázza és megvédi véleményét, el tud mondani egy történetet.~~
- ~~- Interakció Képes beszélgetést kezdeményezni, megfelelő időpontban szólal meg, valamint be tudja fejezni a társalgást, ha szükséges, bár ezt nem mindig elegánsan valósítja meg. Ismerős témák esetén fenn tudja tartani a beszélgetést azáltal, hogy megértését jelzi, illetve más személyeket is be tud vonni a beszélgetésbe.~~
- ~~- Íráskészség Képes világosan fogalmazni részletes, összefüggő szöveget a jelenkor problémáiról és az érdeklődésével egybevágó témákról. Beszámol élményeiről, kifejti véleményét, érvel egy álláspont mellett és ellen.~~
- ~~- Nyelvhelyesség A nyelvtant viszonylag magas fokon uralja. Nem vét félreértést okozó hibát, és legtöbb hibáját képes kijavítani. Általános témákban és saját érdeklődési területén jó szókinccsel rendelkezik ahhoz, hogy szabatosan fejezze ki magát.~~

~~B) KLASSZIKUS NYELVEK~~

~~ALAPELVEK, CÉLOK~~

~~Magyarországon a klasszikus nyelvek közül háromnak van - különböző mértékű - tanítási hagyománya, ezek a latin, az ógörög és az óhéber nyelv. Közülük ma a latin tanítása a legelterjedtebb, a Nat tehát a latin nyelvre vonatkoztatva fejt ki a fejlesztési feladatokat és nyelvi szinteket.~~

~~Nyelvi és szövegkompetencia~~

~~A latin nyelv tanulása legközvetlenebb hatást a nyelvi és szövegkompetenciára gyakorol. Fejleszti a verbális logikai készségeket, valamint az elvont, matematikai természetű logikával együtt az elemző, analogikus, áttekinthető, rendszerező és szintetizáló képességeket.~~

~~A latin nyelv tanulása kiemelkedően fejleszti a szövegértés készségét, hiszen a tanítás legfontosabb módszertani eszköze az írott szövegek tanulmányozása, amely általában a rövid, könnyen áttekinthető szövegektől halad a hosszabb, összetettebb, irodalmi részletekig.~~

~~Közvetítő készség~~

~~A klasszikus nyelvek esetében - miután beszélt formája nem használatos, és köznyelvi szövegek alig maradtak fenn - elsődleges az irodalmi szövegek tanulmányozása. A klasszikus nyelvek elsősorban arra alkalmasak, hogy a szöveget mint önálló létezőt tétélezve, a pontos és stílushű fordítás készségét fejlesszék. Amikor egy adott szöveg többrétegű jelentését közvetítjük, a fordítás készsége jelentősen fejleszti a fogalmazás készségét és az erre irányuló igényességet mind az anyanyelvi, mind az idegen nyelvi megnyilatkozásokban.~~

~~Nyelvtanulási stratégiák kialakítása~~

~~A klasszikus nyelvek tanulása másféle nyelvtanulási stratégiákat fejleszt, mint az élő idegen nyelveké. Mivel itt nem a szóbeliség, hanem az írott szövegek tanulmányozása dominál, elsősorban a nyelvtanulás rendszerszerű módszerei állnak előtérben: az adott nyelv alaktani, mondattani és szövegszerkesztési sajátosságait elvi szinten, logikai szempontból közelítve meg.~~

~~Célnyelvi műveltség~~

~~A klasszikus nyelvek jellegzetes műveltségének elsajátítása nagymértékben elősegíti az európai közös kultúrkinés megismerését, befogadását.~~

~~A klasszikus nyelvek tanításának fontos célja emellett a kultúrtörténeti ismeretek átadása és az ezekkel kapcsolatos források megismertetése. Lényeges mozzanat az is, hogy a tanulók megismerjék a klasszikus műveltség és a mai európai kultúra közötti folyamatosságot, ennek közvetítőeszközeit, a művészetek és a tudományok hagyományörző funkcióját.~~

~~Interkulturális kompetencia~~

~~A klasszikus kultúrákkal való ismerkedés során a diákok olyan világgal találkozhatnak, amely jelentősen eltér a mai valóságtól, értékhorozzó jellege mégis egyértelmű. A megismerkedés a klasszikus nyelvekkel és kultúrával lehetővé teszi, hogy a tanulók rálássanak európaiságunk kulturális forrásaira.~~

~~A tantárgy integrációs lehetőségek kihasználása~~

~~A klasszikus nyelveken olvasott szövegek gyakran történeti forrásértékkel is bírnak, és az eredeti nyelven olvasott – s így szintaktikailag stilisztikailag is alaposan értelmezett – szöveg jó gyakorlat a történelmi források elemzéséhez, kritikájához.~~

~~Mivel a klasszikus nyelvek tanulása szinte kizárólag irodalmi szövegekre irányul, ezért az idegen nyelven olvasott irodalmi szöveget a maga nyelvi szerkesztettségében, sokrétegű strukturáltságában vizsgáljuk.~~

~~Információs és kommunikációs technikák alkalmazási készségének fejlesztése~~

~~A klasszikus nyelvek tanulásakor nagy szerepe van a kultúrtörténeti ismeretek elsajátításának is. Az ismeretek feldolgozása alkalmat ad az önálló gyűjtómunkára. Az internet használata a klasszikus kultúrtörténeti ismeretek megszerzésében ma már nélkülözhetetlen.~~

~~FEJLESZTÉSI FELADATOK, NYELVI SZINTEK~~

~~A Közös európai referenciakeret élő nyelvi szintjeivel a latin kimeneti követelményeiben a következő elemi elvárások állíthatók párhuzamba:~~

~~- KER A2 minimumkövetelmény 3. idegen nyelvként Ismert adaptált latin szövegek szókészletének és nyelvtani elemeinek felismerése, a szövegekhez kapcsolódó kultúrtörténeti ismeretek.~~

~~- KER B1 minimumkövetelmény 2. idegen nyelvként Adaptált latin szöveg fordítása, korlátozott nyelvtani ismeretek (nem rendhagyó alaktani jelenségek, mondattani struktúrák felismerése), a kultúrtörténeti ismeretek viszonylag szűk köre (antik vonatkozású szövegek és műalkotások tartalmi megértését szolgáló ismeretek).~~

~~- KER B2 minimumkövetelmény emelt szintű képzés esetén Közepesen nehéz klasszikus szöveg fordításának készsége, a nyelvtan magas fokú ismerete (rendhagyó nyelvtani jelenségek, a mondattani struktúrák aktív használata), a gazdagabb kultúrtörténeti ismeretek (az antikvitás műveltségterületeinek és azok utóéletének összefüggő ismerete).~~

~~H.3.3. Matematika~~

~~A) ALAPELVEK, CÉLOK~~

~~Az iskolai matematikatanítás célja, hogy hiteles képet nyújtson a matematikáról mint tudásrendszerrel és mint sajátos emberi megismerési, gondolkodási, szellemi tevékenységről. A matematika tanulása érzelmi és motivációs vonatkozásokban is formálja, gazdagítja a személyiséget, fejleszti az önálló, rendszerezett gondolkodást, és alkalmazásra képes tudást hoz létre. A matematikai gondolkodás fejlesztése emeli a gondolkodás általános kultúráját. A matematikatanítás feladata a tudományterület különböző arculatainak bemutatása.~~

~~A matematika:~~

- ~~- kulturális örökség;~~
- ~~- gondolkodásmód;~~
- ~~- alkotó tevékenység;~~
- ~~- a gondolkodás örömeinek forrása;~~
- ~~- a mintákban, struktúrákban tapasztalható rend és esztétikum megjelenítője;~~
- ~~- önálló tudomány;~~
- ~~- más tudományok segítője;~~
- ~~- a mindennapi élet része és a szakmák eszköze.~~

~~A műveltségi terület a különböző témakörök szerves összeépülésével kívánja feltárni a matematika és a matematikai gondolkodás világát. A fogalmak, összefüggések érlelése és a gondolkodásmód kialakítása egyre emelkedő szintű spirális felépítést indokol, az életkori, egyéni fejlődési és érdeklődési sajátosságoknak, a bonyoluló ismereteknek, a fejlődő absztrakciós képességnek megfelelően. Ez a felépítés egyaránt lehetővé teszi a hatékony foglalkozást a lassabban haladókkal és a tehetség kibontakoztatását.~~

~~Minden életkori szakaszban fontos a differenciálás. Ez nemcsak az egyéni igények figyelembevételét jelenti. Sokszor az alkalmazhatóság vezérli a tananyag és a tárgyalásmód megválasztását, más esetekben a tudományos igényesség szintje szerinti differenciálás szükséges. Egy adott osztály matematikatanítása során a célok, feladatok teljesíthetősége igényli, hogy a tananyag megválasztásában a tanulói érdeklődés és a pályaaorientáció is szerepet kapjon.~~

~~A kulcskompetenciáknak megfelelően a matematikai műveltség fejlesztésének kiemelt területe a biztos számolási készség kialakítása. Ugyancsak nagy gondot kell fordítani a kommunikáció fejlesztésére (a szövegértésre, mások szóban és írásban közölt gondolatainak meghallgatására, megértésére, a saját gondolatok közlésére), az érveken alapuló vitakészség fejlesztésére.~~

~~A tanulók matematikai fejlődése és a tanulási folyamat során alapvető, hogy ki tudják választani és alkalmazni tudják a természeti és társadalmi jelenségekhez illeszkedő modelleket, gondolkodásmódokat (analógiás, heurisztikus, becslésen alapuló, matematikai logikai, axiomatikus, valószínűségi, konstruktív, kreatív stb.), módszereket (aritmetikai, algebrai, geometriai, függvénytani, statisztikai stb.) és leírásokat. Ugyanakkor fontos a modellek érvényességi körének és gyakorlati alkalmazhatóságának eldöntését segítő készségek kialakítása, valamint az ezeket megalapozó képességek fejlesztése. Egyaránt lényeges a reprodukív és a problémamegoldó, alkotó gondolkodásmód megismerése, elsajátítása, miközben nem szorulhatnak háttérbe az alapvető tevékenységek (pl. mérés, alapszerkesztések), műveletek (pl. aritmetikai, algebrai, transzformációk) automatizált végzése sem. A tanulás elvezethet a matematika szerepének megértésére a természet- és társadalomtudományokban, a humán kultúra számos ágában. Fontos néhány neves matematikus és a tudomány fejlődése során felmerült, érdekes matematikai probléma megismertetése a diákokkal.~~

~~A tanítás folyamán tudatosítandó, hogy érték a pontos, kitartó, fegyelmezett munkavégzés, az önellenőrzés igénye, a sajátunkétól eltérő szemlélet tisztelete.~~

~~A matematikai értékek és eredmények megismerésének köszönhetően a tanulók hatékonyan használhatják megszerzett kompetenciáikat az élet különböző területein.~~

~~B) FEJLESZTÉSI FELADATOK~~

~~A fejlesztési feladatok szerkezete~~

~~1. Tájékozódás~~

~~1.1. Tájékozódás a térben~~

~~1.2. Tájékozódás az időben~~

~~1.3. Tájékozódás a világ mennyiségi viszonyaiban~~

~~2. Megismerés~~

~~- - 2.1. Tapasztalatszerzés: a tapasztalatok tudatosítása, közlése, rögzítése, jelölése, ezek értelmezése, visszaolvasása~~

~~2.2. Képzelet (követő, alkotó)~~

~~2.3. Emlékezés~~

~~2.4. Gondolkodás~~

~~2.5. Az ismeretek rendszerezése~~

~~2.6. Az ismerethordozók használata~~

~~3. Az ismeretek alkalmazása~~

~~4. Problémakezelés és megoldás~~

~~- 5. Alkotás és kreativitás: alkotás öntevékenyen, saját tervek szerint, alkotások adott feltételeknek megfelelően; átstrukturálás~~

- ~~- 6. Akarati, érzelmi szabályozás, az önfejlesztés képessége és az együttéléssel kapcsolatos értékek~~
- ~~- 6.1. Kommunikáció~~
- ~~- 6.2. Együttműködés~~
- ~~- 6.3. Motiváltság~~
- ~~- 6.4. Önismeret, önértékelés, reflektálás, önszabályozás~~
- ~~- 7. Matematikai tapasztalatszerzés, a matematika épülésének elvei~~

~~A táblázatokban található nyilak (► ►) azt jelzik, hogy az adott tevékenység a felsőbb évfolyamokon is folytatódik, a következő képzési szakaszra érvényes kiegészítésekkel.~~

~~1. Tájékozódás~~

~~1.1. Tájékozódás a térben~~

~~1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

- ~~- Tájékozódás (pl. az iskolában és környékén) nagytesti mozgással; mozgássor megismétlése, mozgási memória fejlesztése, ► ► ► ► mozgási memória fejlesztése, mozgássor megismétlése visszafelé.~~
- ~~- Tájékozódás a külső világ tárgyai szerint; a tájékozódást segítő viszonyok megismerése (pl. mellett, alatt, fölött, között, előtt, mögött). Tájékozódás a síkban (pl. tájékozódás a síkon ábrázolt térben; tájékozódás szavakban megfogalmazott információk szerint). Térbeli viszonyok, testek ábrázolási lehetőségei síkban.~~
- ~~- Tájékozódás a tanuló saját mozgó, forgó testének aktuális helyzetéhez képest (pl. a bal, jobb).~~
- ~~- Tájékozódás a másik ember nézőpontja szerint.~~
- ~~- - Tájékozódás a valóságos viszonyokról térkép és egyéb vázlatok alapján (pl. térkép olvasása, készítése; térbeli mérési adatok felhasználása számításokban, arányérzék fejlesztése; a valóságos viszonyok becslése térkép alapján, koordináta módszer). ► ► ► ► A térképkészítési elvek megértése; tájékozódást segítő eszközök használata.~~

~~1.2. Tájékozódás az időben~~

~~1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

- ~~- A múlt, jelen, jövő mint folytonosan változó fogalmak, például az előtte, utána, korábban, később megértése, használata; folyamat mozzanatainak időbeli elrendezése; szöveges feladatok, amelyekben az időrendnek szerepe van.~~
- ~~- Időtartam mérése egyenletes tempójú mozgással, hanggal; szabványos egységekkel (másodperc, perc, óra, nap, hét, hónap, év, évtized). Ciklusonként átélt idő és lineáris időfogalom; időtartam, időpont. Időtől függő periodikus jelenségek.~~

~~1.3. Tájékozódás a világ mennyiségi viszonyaiban~~

~~1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

~~- Tárgyak, személyek, alakzatok, jelenségek, összességek összehasonlítása mennyiségi tulajdonságaik (magasság, szélesség, hosszúság, tömeg, irtartalom, térfogat, darabszám) szerint, becslés; mennyiségek fogalmának alapozása.~~

~~- A mennyiségi jellemzők kifejezése számokkal, a számok értelmezése a valóság mennyiségeivel. Például mérőszám és darabszám (halmaz számossága); természetes szám, racionális szám, valós szám; pontos szám és közelítő szám. Mennyiségi következtetések (pl. azonos egység esetén mennyiség és mérőszám kapcsolata alapján; azonos mennyiség esetén egység és mérőszám viszonya szerint).~~

2. Megismerés

~~2.1. Tapasztalatszerzés: a tapasztalatok tudatosítása, közlése, rögzítése, jelölése, ezek értelmezése, visszaolvasása~~

~~1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

~~- Finommotoros mozgáskoordinációk: apró tárgyak rakosgatása, vonalzó, >>>> körző használata stb.~~

~~- Statikus helyzetek, képek, tárgyak megfigyelése.~~

~~- Látott, hallott helyzet, kép összképben való felismerése, azonosítása, megkülönböztetése, rekonstruálása különféle érzékszervek együttműködése révén. Az észlelés pontosságának fokozása.~~

~~- Az érzékelés pontosságának fejlesztése. Tárgyak tulajdonságainak kiemelése (analízis), összehasonlítás, azonosítás, megkülönböztetés, osztályokba sorolás, sorba rendezés különféle tulajdonságok szerint, a különféle érzékszervek tudatos működtetésével. A figyelem terjedelmének és tartósságának növelése, tudatos, célirányos figyelem. Közös tulajdonságok felismerése, tulajdonság tagadása.~~

~~- Szétválogatás két szempont szerint; megosztott figyelem; két, illetve több szempont egyidejű követése.~~

~~- Pontos megfigyelés statikus szituációkról, lényegkiemelés. Pl. helyzetről, képről kirakás, rajz, egyszerűsített kirakás. Egyszerűsített rajz készítése a lényeges elemek megőrzésével. Számjelek bevezetése. Modellezés; fogalmak, összefüggések megjelenítése. Halmazok eszközjellegű használata.~~

~~- Kétváltozós műveletek értelmezésének tapasztalati előkészítése; kétváltozós műveletek értelmezése (mint a különféle konkrét tartalmú műveletek szintézise).~~

~~- Számok, sík- és térbeli alakzatok csoportosítása.~~

~~- Változó helyzetek megfigyelése. Műveletek tárgyi megjelenítése. Kísérletek (pl. valószínűségi kísérletek) végzése, a történés többszöri megfigyelése.~~

~~- - Geometriai alkotások létrehozása szabadon és másolással; transzformációk elvégzése, a „kép” eredetijének megalkotása.~~

~~- Változó helyzetek, időben lejátszódó történések megfigyelése, megismétlése szavakkal; a változás kiemelésének képessége (analízis); az időbeliség tudatosítása.~~

- ~~Adatok jegyzése, rendezése, ábrázolása. Együttváltozó mennyiségek összetartozó adatpárjainak jegyzése: tapasztalati függvények, sorozatok alkotása, értelmezése stb.; változások leírására szolgáló matematikai modell keresése. Geometriai transzformációkban megfigyelt megmaradó és változó tulajdonságok tudatosítása.~~
- ~~Szövegben megfogalmazott helyzet, történés megfigyelése, értelmezése: lényeges és lényegtelen információk szétválasztása. A figyelem irányítása; tartósságának növelése.~~
- ~~Szavakban megfogalmazott helyzet, történés matematizálása: matematikai modellek választása, keresése, készítése, értelmezése adott szituációkhoz. (Pl. egyszerűsített rajz, számfeladat, nyitott mondat, sorozat, táblázat, egyenlet-megoldási módszerek, gráfok.)~~
- ~~Rajz, kirakás és szöveg értelmezése: a lejátszott történés visszaidézése; az elmondott, elolvasott történés visszaidézése.~~
- ~~Rajzolt, illetve tárgyi jelek értelmezése tevékenységgel, történés kitalálásával.~~
- ~~Szavakban megfogalmazott helyzetről, történésről készült matematikai „szöveg” értelmezése. Konkrét matematikai modellek (nyitott mondat, szakaszos ábra stb.) értelmezése a modellnek megfelelő szöveges feladat alkotásával.~~
- ~~Tudatos megfigyelés elvont szituációkban; analízis, azonosítás, megkülönböztetés, szemponttartás: megfigyelés adott tulajdonságok szerint; felismert tulajdonságok és kapcsolatok szerint; változó szempontok, feltételek szerint; szempontok önálló megválasztása.~~
- ~~Esetfelsorolások, érvelés a szempontok, feltételek, paraméterek önálló megválasztásával és változtatásával (pl. kombinatorika, egyenletek, szerkesztések).~~

2.2. Képzelet (követő, alkotó)

~~1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

- ~~Alakuló, illetve kialakult matematikai fogalmak, relációk példáinak elképzelése, ilyenek keresése, alkotása.~~
- ~~Számok, műveletek, egyéb matematikai szimbólumok (pl. képek, szakaszos ábrák, diagramok, grafikonok, táblázatok, műveletek, nyitott mondatok) alapján az általuk leírt valóságos helyzetek, történések, összefüggések elképzelése. A szabványos mértékegységekhez tartozó mennyiségek és többszöröseik, törtrészeik felidézése képzeletben.~~
- ~~Adott tárgy, elrendezés, kép elképzelése más nézőpontból, például testek építése különböző nézeteikből, vetületeikből.~~
- ~~Adott feltételeknek megfelelő alkotások elképzelése az elkészítésük előtt; vázlatos ábrák alkotása; a tényleges alkotás összevetése az elképzelttel. Szerkesztések különféle szerkesztési eszközökkel és eljárásokkal.~~
- ~~Képzeletben történő mozgatus (pl. átdarabolás elképzelése; testháló összehajtásának, szétvágásának elképzelése; testek különféle síkmetszetének elképzelése).~~
- ~~Matematikai úton megoldható probléma megoldásának elképzelése, becslés, sejtés megfogalmazása, megoldás után a képzelt és tényleges megoldás összevetése.~~

~~2.3. Emlékezés~~

~~1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam
5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

~~Motoros emlékezés (tájékozódás mozgások felidézésével; formára való emlékezés tapintás alapján, nagymozgással és finomabb mozgásokkal; számmemória fejlesztése mozgásokhoz kapcsolva, összefüggésekre való emlékezés végrehajtott cselekvéssor alapján; alapszerkesztések; mozgással létrehozott vagy mozgással is összeköthető ritmus, minták és szerkezetek felidézése; sorozatok). Auditív (hallás utáni) emlékezés.~~

~~- Képi emlékezés statikus helyzetekben (kép, helyzet felidézése összképben; részletek felidézése; a szabvány mértékegységek nagysága; összesség felidézése: darabszám, elemek, elrendezés, sorrend; minták és szerkezetek felidézése statikus képen; jelek helyzetének, alakjának felidézése; függvények grafikus képe).~~

~~- Történésre való emlékezés (lejátszott és lejátszódott események felidézése; emlékezés a részletekre, időrendre; kombinatorikus összeszámlálások; kísérlet, megfigyelés eseményeinek felidézése; az emlékezést segítő jegyzetek, rajzok, jelek készítése, használata, visszaolvasása; a feljegyzéshasználat szokásainak kialakítása).~~

~~- Emlékezés szóbeli és írásbeli információkra és kérdésekre (információk felidézése; adatok, feltételek megjegyzése a feladatmegoldás idejére; elnevezések, jelek, jelölések és egyéb megállapodások megjegyzése, definíciókra való emlékezés).~~

~~- Emlékezés elmondott, elolvasott történetre, problémákra; szöveges feladat lényegét tekintve pontos felidézése; emlékezést segítő ábrák, vázlatok, rajzok készítése, visszaolvasása. Adatokra és összefüggéseikre való együttes emlékezés.~~

~~- Ismeretek tudatos memorizálása, felidézése; az elsajátítást segítő eszközök megismerése. Tényismeretek memorizálása, mozgósítása. Ismeretek megtanulásához összefüggések felhasználása, jegyzetek készítése, visszaolvasása; tudatos gyakorlás; ismeretek mozgósítása kérdésre, alkotás létrehozásához, új ismeret szerzésében, az új ismeret beillesztéséhez, problémamegoldáshoz. Eljárásokra, módszerekre való emlékezés.~~

~~- Megértett állításokra, szabályokra, összefüggésekre való emlékezés: viselkedési, mozgásos, játékra vonatkozó szabályok felidézése; tények közti kapcsolatok, viszonyok, összefüggések felidézése, ► ► ► ► állítások, tételek jelentésére való emlékezés; elvontabb összefüggések megjegyzése.~~

~~- Emlékezés érvelésre, cáfolásra, következtetésre, gondolatmenetre; ezek alkalmazása új helyzetekben, ► ► ► ► bizonyítási módszerekre való emlékezés.~~

2.4. Gondolkodás

~~1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam
5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

~~- Összehasonlítás, azonosítás, megkülönböztetés, különbözőségek, azonosságok tudatosítása, megállapítása, jelölése.~~

- ~~- Osztályozás egy és egyszerre két (több) saját szempont szerint, adott, illetve elkezdett válogatásban felismert szempont szerint.~~
- ~~- Sorba rendezés. Sorozatok létrehozása (folytatása, kiegészítése) valamely szubjektív vagy objektív tulajdonság tudatosítására és a sorba rendezett elemek jellemzésére.~~
- ~~- Megítélés, döntés: - célszerűség szerint (feladatok megítélése aszerint, hogy tartalmazznak-e felesleges vagy ellentmondó adatot, elegendő-e az információ; célszerű-e egy megállapodás, jelölés (pl. cm²), célszerű-e egy tanult eljárás, egy talált megoldási mód); - jelentéstartalom szerint (szituáció megítélése aszerint, hogy determinisztikus vagy véletlenfüggő, megállapítás megítélése aszerint, hogy van-e értelme; aszerint, hogy egyértelmű-e; fontossága szerint, aszerint, hogy összhangban van-e a tapasztalattal, illetve egy másik kijelentéssel). Két állítás megítélése aszerint, hogy jelentésük milyen viszonyban van egymással (függetlenek; ugyanazt jelentik; egymást kizárják, de nem tagadásai egymásnak; egymás tagadásai); egy megoldás megítélése aszerint, hogy összhangban van-e a feltételekkel (valósággal, gyakorlati igényekkel). Megítélés értékek szerint (egyértelműség, érthetőség, egyszerűség, szépség, gyakorlati felhasználhatóság); információ megítélése aszerint, hogy fontos-e, illetve felhasználjuk-e az adott szituációban, adott kérdés eldöntéséhez, adott probléma megoldásához.~~
- ~~- Állítások megítélése igazságértékük szerint. Nyitott mondatok lezárása behelyettesítéssel. Következtetés megítélése helyessége szerint. Kvantorokkal megfogalmazott állítások.~~
- ~~- Megértés: - ismert tartalmú utasítás, közlés megértése; új helyzetben adott utasítás megértése példa segítségével és példa nélkül; - kérdés tartalmának megértése adott tárgyi szituációban és megfogalmazott problémában (szituáció, változás, szöveges feladat, egyéb probléma értelmezése lejátsszással, kirakással, tárgyhű, illetve egyszerűsített rajzzal, átfogalmazással; adatok felfogása, lényegtelenek elhagyása, lényegesek kiemelése, rögzítése, kapcsolatuk feltárása, szerepük megértése; adatokra és összefüggéseikre vonatkozó jelölések használata, megértése; folyamat fordított lejátsszása; az időbeliség megértése).~~
- ~~- Fogalmak egymáshoz való viszonyának, összefüggéseinek megértése (alá- és fölérendeltségi viszony, mellérendeltség megértése; rendszer felfogása; a rendszerezés módszere).~~
- ~~- Matematikai modellek megértése (pl. számok, műveletek, nyitott mondatok, sorozatok, függvények, táblázatok, rajzos modellek, diagramok, gráfok, grafikonok); átkódolás más modellbe. Adott modellhez példa, probléma megfogalmazása.~~
- ~~- Gondolatmenet követése; egyszerű gondolatmenet megfordítása. Oksági kapcsolatok keresése, megértése. Gondolkodás a saját gondolkodási folyamatokról.~~
- ~~- Következtetés további igazságokra (példák, ellenpéldák keresése, alkotása; egylépéses intuitív következtetés további állítások igazságára, amely még nem társul tudatos nyelvi megfogalmazással), ►►► bizonyítás.~~

~~- Absztrahálás, konkretizálás (fogalmak megalkotása, besorolás adott fogalom alá). Egyedi tapasztalatok, modellek; általános tapasztalatok, univerzális modellek értelmezése (pl. ujjszámolás; számrendszerek, különféle számalakok, különféle alakú, de azonos értelmű kifejezések, állítások; műveleti tulajdonságok; számolás műveleti tulajdonságok és kapcsolatok alapján, analógiák segítségével). Újabb elemek besorolása a megalkotott belső kép alá: ráismerés. A megértett fogalmi jegyeknek megfelelő további konkrétumok keresése, alkotása. Fogalmi általánosítás.~~

~~- Analógiás gondolkodás és korlátai.~~

~~- Idealizáló absztrakció (kör, háromszög, négyszög; pont egyenes, sík, tér).~~

~~- Általánosítás, specializálás, példák, ellenpéldák keresése, alkotása (az általános állítás igazolása következtetéssel; bizonyítás; cáfolás; a tévedés megmutatása ellenpéldával).~~

~~- A valószínűségi gondolkodás fejlesztése. A statisztikai gondolkodás fejlesztése.~~

~~- A gondolkodás és a nyelv összefonódása, kölcsönhatása.~~

~~- A szó mint egy-egy komplexumhoz, előfogalomhoz, fogalomhoz tartozó példák osztályának jelölője. Köznyelvi kifejezések és szakkifejezések. Jelek szerepe, alkotása, használata. Az értő-elemző olvasás fejlesztése. Írásban kapott utasítás végrehajtása, helyzetleírás rekonstruálása.~~

~~- A matematikai logika nyelvének fokozatos megismerése, tudatosítása. A köznyelvi kötőszavak és a matematikai logikában használt kifejezések jelentéstartalmának összevetése; a matematikai logika nyelvi sajátosságainak elfogadtatása.~~

~~- Gondolatmenet. Tevékenységbe öltöztetés (pl. alkotás végrehajtása és ennek elmondása időrendben; manuális problémamegoldás megismétlése szavakban). Elképzelt tevékenység gondolatban és szavakban való végigjárása (pl. alkotás, problémamegoldás tervének elmondása). Elmondott gondolatmenet követése.~~

~~- Átélt folyamat lejátszása, ►►►► leírása szabad szöveggel; (közösen kialakított megfogalmazások), ► ► ► ► leírása szavakkal, szimbólumokkal.~~

~~- Átélt folyamatról készült leírás gondolatmenetének értelmezése (pl. egy szerkesztés leírt lépéseiről a folyamat felidézése, összevetés saját emlékekkel, feljegyzéssel; a feljegyzések tartalmának összevetése; a leírás vizsgálata abból a szempontból, hogy ténylegesen megfelel-e az átélt folyamatnak).~~

~~- Megismert gondolatmenet panelként való felhasználása új folyamatban. A gondolatmenet tagolása.~~

~~- Algoritmus követése, értelmezése, készítése.~~

~~2.5. Az ismeretek rendszerezése~~

~~- 1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~- 5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

~~- Fogalmak egymáshoz való viszonya: alá- és fölérendeltségi viszony; mellérendeltség. Rendszerezést segítő eszközök és algoritmusok megismerése. Definíció, tétel. A matematika különböző területei közötti kapcsolatok tudatosítása.~~

~~2.6. Az ismerethordozók használata~~

~~1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

~~- A tanulás manipulatív eszközeinek célszerű használata (pl. színesrúd-készlet, mérőszalag, logikai készletek, játékok, számtáblázatok, modellező készletek).~~

~~- Könyvek (pl. matematikai zsebkönyvek, szakkönyvek, ismeretterjesztő könyvek, lexikonok, feladatgyűjtemények, táblázatok, képletgyűjtemények), számológépek, számítógépek használata.~~

~~- Tanári segítség, társak segítsége (pl. az ismeretszerzés szervezése, jó munkakör biztosítása, érdekes problémák, projektek szerepeltetése, kérdések felvetése, szakkörök, táborok, versenyek).~~

~~- Oktatási-tanulási technológiákkal való megismerkedés, azok értelmes, interaktív használata.~~

~~- Nyitottság és önbizalom az újjal való ismerkedéshez.~~

~~3. Az ismeretek alkalmazása~~

~~1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

~~- Friss vagy felfrissített ismeretek, információk, felismerések közvetlen alkalmazása egyszerű utasítás végrehajtásában, döntésben.~~

~~- Régebbi ismeretek, információk, felismerések mozgósítása, felhasználása az ismeretszerzés szituációjával analóg helyzetben.~~

~~- Régebbi ismeretek mozgósítása, összeillesztése, felhasználása új helyzetben, sejtés, ellenőrzés.~~

~~- Ismeretek alkalmazása az újabb ismeretek megszerzésében ► ► Új tapasztalatok visszarendezése előfogalmakhoz, fogalmakhoz. ► ► a gyakorlati életben és más tantárgyak keretében (pl. százalék, terület, felszín, térfogatszámítás, relatív gyakoriság, valószínűség), ► ► ► ► érvelésben, sejtések, indoklások megfogalmazásában, bizonyításban, cáfolásban, alkotásokban (pl. transzformációk alkalmazása szerkesztésben), ► ► ► ► egyes szakmák esetében.~~

~~4. Problémakezelés és megoldás~~

~~1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

~~- Probléma felismerése (problémahelyzet átélése); problémaérzékenység.~~

~~- Szituációban, történetben megfogalmazott, olvasott probléma megértése; a megértést segítő eszközök alkalmazása (lejátszás természetes helyzetben, képpalkotás, kirakással való játszás, - Az ismert elemek és az ismeretlen momentumok ütköztetése; sejtések, kérdések megfogalmazása. Egyszerű probléma áttekintése.~~

~~- beszélgetés a helyzetről, kérdések megfogalmazása, ismert, a probléma szempontjából lényeges adatok tudatosítása, elválasztása a lényegtelenektől). A probléma megoldására való készség, a probléma vállalása. Sikertelen megoldási kísérlet után újjal való próbálkozás. A sikertelenség okának feltárása (pl. kihagytunk egy feltételt).~~

~~-- A problémához hasonló egyszerűbb (már megoldott) probléma keresése.~~

~~-- Önálló eljárások keresése, megoldási kísérletek, tippelések szabad végzése, összevetése a kapott információkkal, a valósággal.~~

~~-- A problémához illeszthető matematikai modell választása, keresése, alkotása. (A probléma részekre bontása, összetett probléma áttekintése. Átfogalmazás más, ismertebb problémává, analógia keresése.)~~

~~- Megoldás a matematikai modellen belül. Matematikai modellek (pl. nyitott mondatok, gráfok, sorozatok, függvények, függvényábrázolás, számítógépes programok, statisztikai elemzések) ismerete, alkalmazásának módja, korlátai (pontosság, értelmezhetőség). Önellenőrzés; felelősségvállalás az eredményért.~~

~~- Többféle megoldási mód keresése, az alternatív megoldások összevetése, ►►►► a problémához leginkább illő megoldási mód (módok) kiválasztása; indoklása.~~

~~- Az eredmény vonatkoztatása az eredeti problémára. Az eredmény összevetése a feltételekkel, az előre vetített eredménnyel, a valósággal, ►►►► diskusszió. (A lehetőségek számbavétele. A feltételekkel való összevetés során annak tudatosítása, hogy miben és hogyan befolyásolják a feltételek az eredményt. Ha elhagyjuk, megváltoztatjuk valamelyiket, hogyan módosul a megoldás?)~~

~~- Válasz megfogalmazása szóban, később írásban is.~~

~~5. Alkotás és kreativitás: alkotás öntevékenyen, saját tervek szerint; alkotások adott feltételeknek megfelelően; átstrukturálás~~

~~1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

~~- Objektumok alkotása szabadon; másolással, adott feltételek szerint.~~

~~- Állítások, kérdések megfogalmazása képről, helyzetről, történésről szóban, írásban. Saját gondolatok megfogalmazása; elképzelések, definíciók és tételek alkotása, megfogalmazása, kimondása, leírása.~~

~~- Összességek alkotása adott feltétel szerint; halmazalkotás; definiáló tulajdonság megalkotása; a tulajdonság tagadásának megalkotása a komplementer halmaz elemeinek közös, meghatározó ismérveként.~~

~~- Elnevezések jelölések, szimbólumok, alkotása (alkalmi elnevezések a képzethez, előfogalomhoz jól illeszkedő köznyelvi szavakkal; alkalmi jelölések), ►►►► fogalmak alkotása (összességek elemeinek közös, meghatározó, lényeges tulajdonságainak szintetizálása; további példák besorolása, ellenpéldák kiszűrése a meghatározó ismérvek szerint). Fogalmak módosulása újabb tapasztalatok, ismeretek szerint; egy-egy fogalom újabb fogalommal bővítése. Fogalmak alkotása specializálással.~~

~~-- Rendszeralkotás: elemek elrendezése különféle szempontok szerint; rendszerezést segítő eszközök használata, készítése (fadiagram, útdiagram, táblázatok). Megalkotott rendszer átalakítása.~~

~~Kombinatorikus gondolkodás.~~

~~-Számrendszeres gondolkodás.~~

~~- Sorozatok alkotása. Megfigyelésben, mérésben, számlálásban, számolásban gyűjtött adatok, elemek sorozatba rendezése, a keletkező sorozat tulajdonságai szabályosságának vizsgálata (pl. periodikus sorozatok, számtani, mértani sorozat). Megkezdett sorozat folytatása, kiegészítése adott szabály szerint, felismert összefüggés alkalmazásával. Az „összefüggés” megalkotása a sorozat elemei közti kapcsolat általánosításaként; ellenőrzése.~~

~~- - Táblázatok készítése. Megfigyelésben, mérésben, számlálásban, számolásban, kísérletben gyűjtött adathármasok rendezése (pl. táblázatba), kapcsolatok vizsgálata. Táblázat hiányzó adatainak keresése adott szabálynak, összefüggésnek megfelelően, illetve felismert kapcsolat szerint. Az „összefüggés” megalkotása a táblázat elempárjai (elemhármasai) közti kapcsolat általánosításaként; ellenőrzése.~~

~~- Modell alkotása helyzet megértéséhez: eljátszás, mímelés, képek, egyszerűsített képek, egyszerűsített mozgatható kirakások, szakaszos ábrák, gráfok készítése probléma, szöveges feladat értelmezéséhez.~~

~~- Modell alkotása, értelmezése fogalmakhoz. A természetes szám modellként való kezelése (különböző fogalmi tartalmak - darabszám, mérőszám, értékmérő, jel - szerint), tört szám, negatív szám, egész szám, racionális szám modellként való kezelése; számegyenes; az aritmetikai műveletek mint történések és viszonyok matematikai modelljei; egyenletek, egyenlőtlenségek, reláció, függvény, sorozat mint modellek; ábra, diagram mint modell.~~

~~- - További algebrai modellek. Geometriai modellek. Koordináta-geometriai modellek. Valószínűségi modellek. Kombinatorikus modellek. Statisztikai jellemzők.~~

~~- Modell alkotása probléma megoldásához (eljátszás, mímelés, képek, egyszerűsített képek, egyszerűsített mozgatható kirakások, szakaszos ábrák, gráfok, számfeladatok, nyitott mondatok, sorozatok, táblázatok készítése és értelmezése, olvasása probléma és szöveges feladat megoldásához; probléma és modell „elemeinek” tudatos összerendezése).~~

~~- Átkódolás különböző modellek között.~~

~~- Sejtések megfogalmazása; divergens gondolkodás. (Megértett probléma „eredményének” elképzelése, előrevetítése; a sejtés megfogalmazása, lejegyzése, megoldás utáni ellenőrzése. Becslés. Újabb lehetőségek, kérdések, újabb problémák felvetése, feltételek változtatása.)~~

~~- Gondolatmenet kiépítése (pl. „megoldási terv” szöveges feladathoz). Manuálisan elvégzett tevékenység gondolati lépésként való értelmezése, tudatosítása. Megértett probléma részletproblémákra bontása modell nélkül vagy modell segítségével; a részletproblémák sorrendbe állítása, pl. megoldhatóságuk időrendje szerint; az így képzett terv tudatosítása elmondással, írásban jelsorozattal (folyamattervezés). A tervekészítés módjának megalkotása. Stratégia alkotása.~~

~~- Kidolgozás megalkotása. (Az eltervezett megoldás lépéseinek végrehajtása; a részeredmények értelmezése, a végeredmény vonatkoztatása az eredeti problémára, válaszadás diszkusszió nélkül, illetve diszkusszióval.)~~

~~6. Akarati, érzelmi szabályozás, az önfejlesztés képessége és az együttéléssel kapcsolatos értékek~~

~~6.1. Kommunikáció~~

~~1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

~~- Nyelvhasználat előtti kommunikáció: lejátászás, kirakás, megmutatás, mimelés mint gondolatok kifejezése; ezek megértése.~~

~~- Elnevezések, megállapodások, jelölések értése, kezelése: köznyelvi szavak használata és elfogadása előfogalmak jelölésére; egyszerű szakszavak és jelölések alakuló és kialakult fogalmak megnevezésére; a kifejezések pontosítása (pl. számok és jelöléseik; műveletek jelölése, egyenlőség és egyenlőtlenség jelölése, mérések, mértékegységek).~~

~~- - A matematika tanulásához szükséges nyelvi-logikai szerkezetek fokozatos megismerése. A köznyelv és a matematikai nyelv különbözőségeinek, értékeinek és korlátainak megértése és elfogadása.~~

~~- - Törekvés mások gondolatainak megértésére (példák és ellenpéldák keresése, kérése, kérdések megfogalmazása; magyarázat kérése; átfogalmazásra, egyszerű következtetésre tett próbálkozások). Vitába szállás mások gondolataival és a kulturált vitatkozás.~~

~~- - Saját gondolatok kifejezése, rögzítése (szóbeli elmesélés; matematikai szöveg írása, értelmezése, jegyzet készítése, visszaolvasás; jegyzetfüzet vezetése).~~

~~- - Törekvés a saját gondolatok megértetésére (szóbeli érvelés: szemléletes indoklás; egyszerű bizonyítás; írásbeli érvelés: bizonyítás írásban, jelek használatával; sejtések megfogalmazása, sejtések megerősítése, elvetni tudása; a bizonyítás alapgondolatának kiemelése).~~

~~6.2. Együttműködés~~

~~1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

~~- Közös munka (páros, kiscsoportos munka, csoportmunka) vállalása; együttműködés, egymásra figyelés; egyéni felelősség és közös felelősségvállalás.~~

~~- A munka tervezése, szervezése, megosztása.~~

~~- Az egyén képességrendszerének és igényeinek figyelembevétele a közös eredmény érdekében és tiszteletben tartása az egyén fejlődése szolgálatában; tolerancia, egymás segítése. A munkamegosztásban betöltött szerepek értékeinek ismerete és elfogadása.~~

~~- Vitakészség, kifejezőkészség fejlesztése. Az együttműködő partnerek részeredményeinek értelmezése, értékelése, összerendezése. Együttműködés projektben.~~

~~6.3. Motiváltság~~

~~1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

~~- Az önálló tapasztalat- és tudásszerzés, valamint a képességek kibontakoztatásának és a műveltség fejlesztésének igénye. (Az „én is tudom”, „én is meg tudtam oldani”, „én találtam ki” élménye a fejlődés egyik leghatékonyabb hajtóereje. Az önállósodás, a függetlenedés igénye, a saját értékek érvényesítésének igénye – helyes pedagógusmagatartás esetén – háttérbe szorítja, sőt egy idő után szükségtelenné is teheti a külső motivációt.)~~

~~- A világ megismerésének igénye. (A matematikai ismeretek kezdetben közvetlenül a világ tárgyainak, jelenségeinek megismeréséhez járulnak hozzá. Eszközt és módszert adnak különféle tulajdonságok megfigyeléséhez, kiemeléséhez, tárgyak, jelenségek jellemzéséhez. A szűkebb és egyre bővülő környezet iránti kíváncsiság lehet a tanulás egyik hajtóereje.)~~

~~- Igény a matematika értékei és eredményei megismerésére. (A hasznosság, más tudományok, a gyakorlati élet, a gondolatok, gondolatmenetek, minták, struktúrák stb. érdekessége, szépsége tegye vonzóvá ki-ki számára a tárgy tanulását.)~~

~~- Igény a matematikai módszerek és eszközök megismerésére. (A matematika módszerei és eszközei a gondolkodás számos területére hatást gyakorolhatnak.)~~

~~6.4. Önismeret, önértékelés, reflektálás, önszabályozás~~

~~1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

~~- Önismeret. Saját értékek (pl. pontosság, tervszerűség, monotóniaturés, kitartás a munkában, kudartúrés, megnyilatkozni tudás, önfegyelem, egyéni felelősség, kíváncsiság), saját korlátok ismerete, tudatosítása; technikák megismerése ezek ellensúlyozására. A képességösszetevők megismerése, gondolkodási tevékenységek meg- és felismerése, tudatosítása. Reflektálás.~~

~~- Önértékelés. Önellenőrzés. Érzelmi reakciók és fegyelmezésük. Önmotiválás. Önszabályozás.~~

~~7. Matematikai tapasztalatszerzés, a matematika épülésének elvei~~

~~1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

~~- Tapasztalatszerzés, fogalomcsírák, érvelés. Hétköznapi és matematikai fogalmak szétválasztása, fogalomalkotás. A matematikai témakörök összekapcsolódásának értése intuitív módon.~~

~~- - Függvényszerű és véletlenszerű kapcsolat. Idealizáció - Modellek alkotása a matematikán belül; matematikán kívüli problémák modellezése.~~

~~--- Az egyértelműség igénye, például szemléletes fogalmak használata, definíciók bevezetésének szükségessége, definiált fogalmak megismerése, definíciók alkotása. Az újabb esetekre, valamint minden esetre való alkalmazhatóság, különös esetekre való kiterjesztések, permanencia elv (az algebrai nyelv jelentősége, a hatványozás, a szögfüggvények fogalmának kiterjesztése).~~

~~--- Axiomatizálás egyszerű példán való bemutatása.~~

~~--- A matematika mint kulturális örökség.~~

~~C) KÖZMŰVELTSÉGI TARTALMAK~~

~~1-4. évfolyam~~

~~1. Gondolkodási módszerek, halmazok, matematikai logika, kombinatorika, gráfok~~

~~1.1. Halmazok~~

~~- Annak eldöntése, hogy egy elem beletartozik-e egy adott halmazba.~~

~~1.2. Matematikai logika~~

~~- A változás értelmezése egyszerű matematikai tartalmú szövegben.~~

~~Allítások igazságának eldöntése.~~

~~1.3. Kombinatorika~~

~~- Néhány elem sorba rendezése, az összes eset megtalálása (próbálgatással).~~

~~2. Számelmélet, algebra~~

~~2.1. Számok, mérés, mértékegységek~~

~~- Számok írása, olvasása (10 000-es számkör). Helyi érték, alaki érték, valódi érték.~~

~~- Negatív számok a mindennapi életben (hőmérséklet, adósság).~~

~~- Törtek a mindennapi életben (2, 3, 4, 10, 100 nevezőjű törtek).~~

~~- A számok helye a számegyenesen.~~

~~- A hosszúság, az űrtartalom, a tömeg és az idő mérése.~~

~~Mértékegységek, egyszerű átváltások.~~

~~- Kerekítés. Mérőeszközök.~~

~~2.2. Műveletek~~

~~- Matematikai jelek: +, -, ●, :, =, <, >, ().~~

~~- Fejben számolás száz-as számkörben.~~

~~- Összeg, különbség, szorzat, hányados. Műveletek tulajdonságai.~~

~~Műveleti sorrend.~~

~~- Négyjegyű számok összeadása, kivonása, szorzás kétjegyű, osztás egyjegyű számmal írásban.~~

~~- Műveletek ellenőrzése.~~

~~- Szöveges feladatok, megoldási terv, becslés, ellenőrzés.~~

~~2.3. Számelméleti ismeretek~~

~~- Páros és páratlan számok, többszörös, osztó, maradék.~~

~~2.4. Algebrai kifejezések~~

~~- Szimbólumok használata matematikai szöveg leírására, az ismeretlen szimbólum kiszámítása.~~

~~3. Geometria~~

~~3.1. A tér elemei~~

~~- Vonalak (egyenes, görbe). Párhuzamos és merőleges egyenesek. Mérés.~~

~~3.2. Síkbeli alakzatok~~

~~- Háromszög, négyzet, téglalap, sokszög, kör létrehozása, felismerése, jellemzői.~~

~~3.3. Térbeli alakzatok~~

~~- Kocka, téglatest, gömb felismerése, létrehozása, jellemzői.~~

~~3.4. Transzformációk~~

~~- Tükrös alakzatok, tengelyes szimmetria.~~

~~3.5. Kerület, terület~~

~~- Négyzet, téglalap kerülete, területe. Mérés, számítás, mértékegységek.~~

~~4. Függvények, az analízis elemei~~

~~4.1. Sorozatok~~

~~- Szabályfelismerés, szabálykövetés. Növekvő és csökkenő számsorozatok.~~

~~4.2. Függvények megadása, ábrázolása~~

~~- Tapasztalati adatok lejegyzése, táblázatba rendezése. Táblázat olvasása.~~

~~5. Statisztika, valószínűség~~

~~5.1. Statisztika~~

~~- Adatgyűjtés, adatok lejegyzése, diagram leolvasása.~~

~~5.2. A valószínűség számítás elemei~~

~~- Valószínűségi játékok. (Biztos. Lehetetlen. Lehet, de nem biztos.)~~

~~6. Tudománytörténeti és matematikai érdekességek, neves matematikusok~~

~~- Rubik kocka.~~

~~5-8. évfolyam~~

~~1. Gondolkodási módszerek, halmazok, matematikai logika, kombinatorika, gráfok~~

~~1.1. Halmazok~~

~~- Halmazba rendezés több szempont alapján. A részhalmaz fogalma.~~

~~- Két véges halmaz egyesítése, közös része.~~

~~1.2. Matematikai logika~~

~~- Egyszerű matematikai tartalmú szöveg értelmezése. Állítások igazságtartalma.~~

~~- Definíció, tétel kimondása.~~

~~1.3. Kombinatorika~~

~~- Sorbarendezési és kiválasztási feladatok az összes eset megadásával.~~

~~2. Számelmélet, algebra~~

~~2.1. Számok, mérés, mértékegységek~~

~~- Racionális számkör. Számok írása, olvasása, összehasonlítása, ábrázolása számegyenesen.~~

~~- Ellentett, abszolút érték, reciprokok, normálalak fogalma.~~

~~- Mérés, mértékegység használata, átváltás. Egyenes arányosság, fordított arányosság.~~

~~2.2. Műveletek~~

~~- Alapműveletek racionális számokkal írásban és számológéppel.~~

~~- A zárójelek, a műveleti sorrend biztos alkalmazása. Helyes és értelmes kerekítés, az eredmények becslése, a becslés használata ellenőrzésre is.~~

~~- Százalékszámítás.~~

~~2.3. Számelméleti ismeretek~~

~~- Osztó, többszörös, közös osztó, közös többszörös. Oszthatósági szabályok (2, 3, 5, 9, 10, 100).~~

~~-Prímszám, összetett szám.~~

~~2.4. Algebrai kifejezések~~

~~-Egyszerű algebrai egész kifejezések helyettesítési értéke. Összevonás.~~

~~2.5. Hatvány, gyök, logaritmus~~

~~-Négyzetre emelés, négyzetgyökvonás, hatványozás pozitív egész kitevők esetén egész számok körében.~~

~~2.6. Egyenletek, egyenlőtlenségek, egyenletrendszerek~~

~~-Elsőfokú egyenletek és egyenlőtlenségek. Egyszerű szöveges feladatok megoldása következtetéssel és egyenlettel, ellenőrzés.~~

~~3. Geometria~~

~~3.1. A tér elemei~~

~~-Pont, vonal, egyenes, félegyenes, szakasz, sík, szögtartomány. Két pont, pont és egyenes távolsága.~~

~~3.2. Síkbeli alakzatok~~

~~-Háromszögek, osztályozásuk. Négyyszögek, speciális négyszögek (trapéz, paralelogramma, deltoid, rombusz). Sokszögek, szabályos sokszögek. Kör és részei. Adott feltételeknek megfelelő ponthalmazok.~~

~~-Háromszög, négyszög belső szögeinek összege. Kör és érintője. Pitagorasz-tétel alkalmazása.~~

~~3.3. Térbeli alakzatok~~

~~-Egyenes hasáb, forgáshenger, forgáskúp, szabályos gúla, gömb.~~

~~3.4. Transzformációk~~

~~-Tengelyes és középpontos szimmetria, valamint eltolás szerkesztéssel.~~

~~-Kicsinyítés és nagyítás felismerése hétköznapi helyzetekben (szerkesztés nélkül).~~

~~3.5. Szerkesztés~~

~~-Szakaszfelezés, szögfelezés, szögmásolás. Merőleges és párhuzamos egyenesek, a tanult síkbeli alakzatok szerkesztése.~~

~~3.6. Koordináta geometria~~

~~-Koordináta-rendszer, pont ábrázolása.~~

~~3.7. Kerület, terület~~

~~-A háromszögek, a tanult négyszögek, valamint a kör kerülete és területe, gyakorlati alkalmazás.~~

~~3.8. Térfogat, felszín~~

~~-Az egyenes hasáb és a forgáshenger felszínének és térfogatának kiszámítása.~~

~~4. Függvények, az analízis elemei~~

~~4.1. Sorozatok~~

~~-Sorozatok folytatása adott szabály szerint.~~

~~4.2. Függvények megadása, ábrázolása~~

~~-Grafikonok olvasása, értelmezése, készítése: szöveggel vagy matematikai alakban megadott szabály grafikus megjelenítése értéktáblázat segítségével (pl. lineáris, négyzetes összefüggés).~~

~~-Egyenes arányosság grafikus képe.~~

~~4.3. Függvények jellemzése~~

~~-Leolvasás grafikonról: növekedés, fogyás, legnagyobb és legkisebb érték.~~

~~5. Statisztika, valószínűség~~

~~5.1. Statisztika~~

- ~~- Diagramok készítése, értelmezése, táblázatok olvasása.~~
- ~~- Számítási közép kiszámítása.~~

~~5.2. A valószínűség számítás elemei~~

- ~~- Valószínűségi kísérletek, eredmények lejegyzése. Gyakoriság. Relatív gyakoriság kiszámítása.~~

~~6. Tudománytörténeti és matematikai érdekességek, neves matematikusok~~

- ~~- Euklidész, Pitagorasz, René Descartes, Bolyai Farkas, Bolyai János.~~

~~9-12. évfolyam~~

~~1. Gondolkodási módszerek, halmazok, matematikai logika, kombinatorika, gráfok~~

~~1.1. Halmazok~~

- ~~- Halmazok megadása, ábrázolása. Részhalmaz.~~
- ~~- Véges halmazok elemeinek száma. Unió, metszet, különbség, komplementer.~~

~~1.2. Matematikai logika~~

- ~~- Matematikai tartalmú (nem tudományos jellegű) szöveg értelmezése.~~
- ~~- A „minden” és a „van olyan” helyes használata.~~
- ~~- Állítások logikai értéke. Állítások tagadása.~~
- ~~- Logikai műveletek: „és”, „vagy”, „ha..., akkor”.~~
- ~~- Tétel kimondása, bizonyítása (direkt és indirekt).~~

~~1.3. Kombinatorika~~

- ~~- Kiválasztás és sorba rendezés véges sok elemből.~~

~~1.4. Gráfok~~

- ~~- A gráf szemléletes fogalma, egyszerű alkalmazásai.~~

~~2. Számelmélet, algebra~~

~~2.1. Számok, mérés, mértékegységek~~

- ~~- Valós számok. Normálalak használata.~~
- ~~- Számrendszerek, számok kettes számrendszerben.~~
- ~~- Arányos osztás.~~

~~2.2. Műveletek~~

- ~~- Százalékszámítás a gyakorlatban. Számológép használatánál az eredmények értelmes kerekítése.~~

~~2.3. Számelméleti ismeretek~~

- ~~- Prímtényező felbontás, legnagyobb közös osztó, legkisebb közös többszörös, relatív prímelek.~~

~~2.4. Algebrai kifejezések~~

- ~~- Műveletek egyszerű algebrai kifejezésekkel.~~

~~2.5. Hatvány, gyök, logaritmus~~

- ~~- Tört kitevőjű és negatív kitevőjű hatványok. A hatványozás azonosságai.~~

- ~~- A gyökvonás.~~

- ~~- A logaritmus értelmezése.~~

~~2.6. Egyenletek, egyenlőtlenségek, egyenletrendszerek~~

- ~~- Kétismeretlenes elsőfokú egyenletrendszer. Másodfokú egyenletek. Elsőfokú egyenlőtlenségek.~~

~~- Szöveges feladatok. Egyszerű (fogalom közvetlen alkalmazását igénylő, illetve a gyakorlati életből vett szöveges) négyzetgyökös, exponenciális, logaritmikus, trigonometrikus egyenletek.~~

~~3. Geometria~~

~~3.1. A tér elemei~~

~~- Térelemek, térelemek távolsága.~~

~~- Dimenzió.~~

~~3.2. Síkbeli alakzatok~~

~~- Háromszögek, négyszögek osztályozása. Háromszög magasságvonalai, súlypontja, beírt és köré írt köre.~~

~~- Szabályos sokszög beírt és köré írt köre.~~

~~- Thalész-tétel.~~

~~3.3. Térbeli alakzatok~~

~~- Csonka gúla, csonka kúp.~~

~~3.4. Transzformációk~~

~~- Tengelyes és középpontos tükrözés, eltolás, pontkörüli elforgatás. Egybevágóság, hasonlóság. Alkalmazások.~~

~~3.5. Vektorok~~

~~- A vektor fogalma, vektorok összeadása, kivonása, skalárszorosa.~~

~~- Vektorok felbontása. Vektorok a koordináta-rendszerben. Vektorok alkalmazása feladatokban.~~

~~3.6. Trigonometria~~

~~- Szögfüggvények alkalmazása háromszögekben. Gyakorlati feladatok.~~

~~3.7. Koordináta-geometria~~

~~- Két pont távolsága. Egyenes egyenlete, kör egyenlete.~~

~~3.8. Kerület, terület~~

~~- A tanult alakzatok kerülete és területe, gyakorlati alkalmazás.~~

~~3.9. Térfogat, felszín~~

~~- A tanult testek felszínének és térfogatának kiszámítása.~~

~~4. Függvények, az analízis elemei~~

~~4.1. Sorozatok~~

~~- Sorozatok: számtani és mértani sorozat.~~

~~- Kamatos kamat, befektetés és hitel.~~

~~4.2. Függvények megadása, ábrázolása~~

~~- A függvény szemléletes fogalma.~~

~~- Függvény megadása, ábrázolása koordináta-rendszerben.~~

~~- Lineáris és másodfokú függvények, fordított arányosság.~~

~~- Exponenciális, logaritmus, trigonometrikus alapfüggvények.~~

~~4.3. Függvények transzformációja~~

~~- $f(x) + c$; $f(x + c)$ és $c \cdot f(x)$ ábrázolása.~~

~~4.4. Függvények jellemzése~~

~~- Értékkészlet, zérushely, szélsőérték, monotonitás, periodicitás leolvasása grafikonról.~~

~~5. Statisztika, valószínűség~~

~~5.1. Statisztika~~

~~- Adathalmaz rendezése, mintavétel (gyakorisági, relatív gyakorisági, eloszlási) diagramok, grafikonok értelmezése, középértékek.~~

~~5.2. A valószínűség számítás elemei~~

~~- Véletlen esemény, kísérlet.~~

- ~~- Relatív gyakoriság és valószínűség.~~
- ~~- Valószínűség kiszámítása a klasszikus modell alapján.~~

~~6. Tudománytörténeti és matematikai érdekességek, neves matematikusok~~

~~- Thalész, Euler, Carl Friedrich Gauss, Blaise Pascal, Georg Ferdinand Cantor, Erdős Pál, Neumann János, Rényi Alfréd.~~

~~H.3.4. Ember és társadalom~~

~~A)¹ ALAPELVEK, CÉLOK~~

~~Az Ember és társadalom műveltségi terület megismerteti a társadalmi együttélés történetével, alapelveivel és főbb intézményeivel, betekintést nyújt a civilizáció folyamatába, a kultúra életébe. Fő területei: történelem; erkölcsstan, etika; hon- és népismeret; társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek, filozófia. Együttesen hangsúlyos szerepet töltenek be a köznevelési feladatok sikeres megvalósításában, hiszen jelentős mértékben hozzájárulnak ahhoz, hogy a tanulók a haza felelős, hasznos polgáraivá váljanak; reális önismeretre és szilárd erkölcsi ítélőképességre tegyenek szert; képessé váljanak az önálló tájékozódásra, véleményformálásra és cselekvésre; megismerjék és megértsék a természeti, társadalmi, valamint kulturális jelenségeket, folyamatokat.~~

~~A társadalomismeret és az állampolgári ismeretek tartalmainak feldolgozása jó alapot ad a tudatos közéleti részvételhez, és a kulcskompetenciák kialakításán keresztül erősíti a demokrácia értékeinek (többek között a jogállamiság, részvétel a döntéshozatalban, a társadalmi igazságosság, az önrendelkezés, a szolidaritás, a tolerancia, az együttélés) tiszteletét.~~

~~Az Ember és társadalom műveltségi terület legfontosabb általános fejlesztési feladatai:~~

- ~~- a személyiségi és emberi jogok tiszteletére, az erkölcsi értékekre nevelés;~~
- ~~- a nemzettudat és állampolgári ismeretek kialakítása, tudatosítása, fejlesztése;~~
- ~~- a társadalmi igazságosság, méltányosság és szolidaritás értékeinek tudatosítása;~~
- ~~- a társadalmi, gazdasági problémák iránti érzékenység megteremtése;~~
- ~~- a környezetért és fenntarthatóságért érzett felelősség kialakítása;~~
- ~~- más kultúrák megismerése és elfogadása, különös tekintettel a Kárpát-medencében együtt élő népekre, vallásokra;~~
- ~~- a demokratikus intézményrendszer működésének megértése;~~
- ~~- XX. századi totális diktatúrák jellemzőinek feldolgozása, az általuk elkövetett bűntettek megismertetése;~~
- ~~- az egyenlő bánásmóddal és esélyegyenlőséggel kapcsolatos ismeretek és készségek fejlesztése;~~
- ~~- a társadalomtudományi szemlélet és gondolkodás kialakítása, az ilyen természetű problémák vizsgálatához és elemzéséhez szükséges készségek kialakítása és fejlesztése.~~

¹ ~~Módosította: 7/2014. (I. 17.) Korm. rendelet 2. §, 1. melléklet 3.~~

~~A társadalomtudományi műveltség többretegű. Nemcsak ismereteket, hanem intellektuális eszközöket is biztosítani kell a diákoknak ahhoz, hogy képesek legyenek reflektálni és kritikusan értékelni, mert csak így alkalmazhatják hatékonyan a megszerzett tudást.~~

~~Az 1-4. évfolyamokon a műveltségterület egyes tartalmait olvasmányok, tevékenységek révén dolgozzák fel. A tanulók ebben a képzési szakaszban a történelmi látásmód (időbeliség, helyszín, szereplők), továbbá az erkölcsi gondolkodásmód alapelemeit sajátíthatják el a személyes, családi históriák, valamint a magyar történelem jelentős eseményeinek, szereplőinek megismerésén keresztül.~~

~~Az 5-8. évfolyamokon a tananyag feldolgozásának alapelve a történetek elbeszélésén, megjelenítésén alapuló, tevékenység-központú történelemtanítás, amelynek egyik eszköze a jelentős történelmi személyiségek bemutatása. Fontos szempont a szűkebb és tágabb környezet történelmi, kulturális, vallási értékeinek átadása, valamint az, hogy a diákok megismerjék a történelmi múltat feldolgozók (történész, régész, nyelvész) munkájának alapelemeit. Ezt a törekvést támogatja a múzeumok és más közgyűjtemények (pl.: levéltárak) látogatása, rendeltetésének, szerepének ismerete. A képzési szakasz második felében a történelmi gondolkodás továbbfejlesztése áll a középpontban, a történelmi dokumentumok feldolgozása pedig a társadalmi és állampolgári normák elsajátítására is irányul.~~

~~A 9-12. évfolyamokon a tanítás a forrás- és tevékenység-központú tananyag-feldolgozásra épül. Ennek keretében a diákoknak meg kell ismerkedniük a történelmi múlt különböző forrásainak (szöveges, képi, audiovizuális) általános jellemzőivel, feldolgozási szempontjaival, továbbá képesnek kell lenniük arra, hogy a különböző típusú forrásokban meglássák a szerzők nézőpontját. Kiemelt szerephez jut a problémaközpontú és elemző tanítás is, amely a történelmi helyzetek, illetve a napjainkban felmerülő problémák, jelenségek történelmi gyökereinek megértését segíti.~~

Kiemelt fejlesztési területek

~~**Történelem:** A történelemtanítás a maga sajátos összetett célrendszerét akkor érheti el, ha képes felkelteni a fiatalok érdeklődését a múlt iránt, és sokféle bizonyítékkal szolgál arra vonatkozóan, hogy a történelmi múlt ismerete a jelen valódi megértését is szolgálja. A történelmi események feltárása, értelmezése és bemutatása olyan készségek elsajátításához járul hozzá, amelyek sokat segíthetnek abban, hogy a tanulók sikeres felnőtté váljanak. Alapot ad a tudatos közéleti részvételhez, és erősíti a demokrácia értékeinek (többek között a jogállamiság, a döntéshozatalban való részvétel, a társadalmi igazságosság, az önrendelkezés, a szolidaritás, az elfogadás és tolerancia) tiszteletét.~~

~~A történelem tanulása elősegíti a szűkebb és a tágabb közösségekhez - a családhoz, a lakóhelyhez, a nemzethez, Európához, az emberi civilizációhoz - tartozás személyes megélését. A történelem tanulmányozása a múlt örökségének megismerésével szolgálja az eligazodást a jelenben, és segíti a felkészülést a jövőre. A történelmi műveltség a közös emlékezetben őrzött legfontosabb tartalmakat foglalja magába/jelenti. Ezek tudományos igényű feldolgozása biztosítja, hogy a közoktatás a tanulók életkorához, érdeklődéséhez igazítva hiteles képet adjon a történelmet formáló erők működéséről, az előző nemzedékek sorsáról, alkotásaikról, létfeltételeik alakulásáról, az egyes korok gondolkodását meghatározó eszmékről és hitekről, ezek eredetéről, kialakulásuk okairól. Fontos, hogy a találkozás a történelmi múlttal, valamint a történelemből fakadó tanulságok feldolgozása személyes élményt jelentsen a tanulók számára. A történelem problémaközpontú megközelítése az önismereti, a társas kapcsolati kultúra fejlesztésének és a pozitív énkép kialakításának lehetőségét is biztosítja a tanulóknak.~~

~~A tanítás meghatározó célja a differenciált történelmi gondolkodás kialakítása, az adatok, tények, fogalmak, a történettudomány által kínált konstrukciók (sémák) rugalmas adaptálásával, illetve a történettudomány vizsgálati eljárásainak (történeti probléma felismerése, megfogalmazása, a kritika, az interpretáció) alkalmazásával. A felkészítés további célja, hogy a tanulók felismerjék és megértsék, hogyan és miért éreztek, gondolkodtak, cselekedtek másként az emberek a múltban, mint a jelenben élők. Mindehhez nélkülözhetetlen a történeti megismerést és értelmezést elősegítő kulcsfogalmakkal összefüggő tudás folyamatos elmélyítése.~~

~~A történelmi kulcsfogalmak (történelmi idő, változás és folyamatosság, okok és következmények, történelmi források, tények és bizonyítékok, interpretáció, jelentőség, történelmi nézőpont) segítik a tanulókat a múltra vonatkozó magyarázatok, következtetések és értékelések megértésében, a történelmi ismeretek rendszerezésében, a múlttal és a múlt megismerésével kapcsolatos kérdések egyre árnyaltabb megválaszolásában, a különböző korok és események összehasonlításában, az összefüggések azonosításában, valamint az önálló következtetések és vélemények megfogalmazásában.~~

~~A tartalmak értelmezését lehetővé tevő kulcsfogalmak mellett léteznek a történelmi tartalmakat kifejező kulcsfogalmak (pl. társadalom, társadalmi osztály, réteg, állam, államforma, államtípus, kultúra, birodalom), amelyek az egyes jelenségek közös sajátosságainak fogalmi megragadásával segítik a múlt folyamatainak, eseményeinek megértését, rendszerezését, összehasonlítását és értékelését.~~

~~A tartalmak értelmezését szolgáló és a tartalmakat kifejező kulcsfogalmakkal kapcsolatos tudás folyamatos bővítése, elmélyítése, valamint újabb és újabb kontextusokban történő gyakoroltatása az értelmes történelemtanulás egyik legfontosabb összetevője.~~

~~Erkölcstan, etika: Az erkölcsi nevelés a minden emberben jelen lévő erkölcsi érzék kiművelését jelenti, ami nem kifejezetten egyik vagy másik tantárgy feladata. Az iskolai környezet, a pedagógusi példa, az osztályközösség élete a maga egészében nyeri el erkölcsi jelentőségét. A helyes magatartás és a jó döntés elveiről kialakított álláspontok párbeszéde végigkíséri a civilizáció történetét. Az erkölcstan és az etika feladata, hogy megismertessen ezzel a hagyománnyal. Nem kész válaszokat kínál, hanem a kérdések felismerésére és értelmezésére törekszik. A morális helytállás értelmének sokoldalú megvilágításával segít különbséget tenni jó és rossz döntés között. Az etika oktatása feltárja és fogalmilag megragadhatóvá teszi azokat az értékelveket, amelyeken a társadalmi együttélés bevett normái alapulnak és segíti a kulturális sokszínűség értékének felismerését.~~

~~Hon- és népismeret: A hon- és népismeret tartalmazza nemzeti kultúránk nagy múltú elemeit, a magyar néphagyományt, valamint a hazánkban élő nemzetiségek kulturális emlékeit, szokásait, kulturális jelenét.~~

~~Teret biztosít azoknak az élményszerű egyéni és közösségi tevékenységeknek, amelyek a család, az otthon, a lakóhely, a szülőföld tiszteletét alapozzák meg. Segíti az egyéni, családi, közösségi, nemzeti, nemzetiségi identitástudat és történelmi tudat kialakítását.~~

~~Tudatosítja a tanulóban, hogy saját hagyományai, nemzeti értékeik megismerése, elsajátítása révén nyitottá válhatnak a velünk élő nemzetiségek, vallási közösségek, a szomszéd és a rokon népek, valamint a világ többi népének kultúrája, az egyetemes értékek iránt is.~~

~~Társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek: Ezen ismeretkör legfőbb feladata, hogy reflektáljon a diákok társadalmi tapasztalataira. Célja, hogy a különböző társadalomtudományok (szociológia, szociálpszichológia, politológia, jogtudomány, közgazdaságtudomány stb.) nézőpontjából mutasson be jelenségeket, problémákat, és segítse a tanulókat ezek értelmezésében, következtetések megfogalmazásában. A tartalmak feldolgozása olyan személyes tapasztalatra építő készségfejlesztő módszerek alkalmazását teszi szükségessé, amelyek megalapozzák és fejlesztik a diákok szociális, erkölcsi és jogi érzékét, valamint erősíthetik problémamegoldó gondolkodásukat.~~

~~Filozófia: A filozófiai tanulmányok célja az emberi lét értelmével, a tudás mibenlétével kapcsolatos legáltalánosabb kérdések felvetése, megvitatása, valamint a filozófiai eszmék történetének és legnagyobb alakjainak megismerése. A különböző korok és kultúrák filozófiai szövegeinek tanulmányozása elősegíti a kritikai gondolkodást, a problémaérzékenység fejlesztését, az önálló véleményalkotást és más gondolkodásmódok megértésének képességét. A filozófiai rendszerek azokat a legáltalánosabb fogalmi kereteket kínálják, amelyek között tapasztalataink világát mint összefüggő egységes egészet gondolhatjuk végig.~~

~~A filozófiai tartalmak feldolgozása többféle módon történhet, így lehet például kultúrtörténelmi súlypontú, az interdiszciplinaritást hangsúlyozó, kronologikus, problémacentrikus felépítésű vagy a filozófiai diszciplínák felől közelítő tematikus szerkezetű.~~

~~B) FEJLESZTÉSI FELADATOK~~

~~A fejlesztési feladatok szerkezete~~

- ~~1. Ismeretszerzés, tanulás~~
- ~~2. Kritikai gondolkodás~~
- ~~3. Kommunikáció~~
- ~~4. Tájékozódás időben és térben~~

~~A táblázatokban található nyilak (► ►) azt jelzik, hogy az adott tevékenység a felsőbb évfolyamokon is folytatódik, a következő képzési szakaszra érvényes kiegészítésekkel.~~

~~1. Ismeretszerzés, tanulás~~

~~1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

~~- Ismeretszerzés személyes beszélgetésekből, tárgyak, épületek, képek közvetlen megfigyeléséből, hallott és olvasott elbeszélő szövegekből, különböző médiumok anyagából, ►►►► szaktudományi munkákból.~~

~~- Emberi és élethelyzetek megfigyelése, ►►►► magatartásformák értelmezése. Különböző emberi magatartástípusok, élethelyzetek megfigyelése, következtetések levonása.~~

~~- A műveltségi területhez kapcsolódó rövid szövegek olvasása. Az információk rendszerezése és értelmezése. Kulcsszavak és kulcsmondatok keresése szövegekben. Vizuális rendezők (táblázatok, ábrák, vázlatok) készítése. Ismeretszerzés különböző írásos forrásokból, statisztikai táblázatokból, grafikonokból, diagramokból.~~

~~- Információk gyűjtése adott témához segítséggel, ►►►► könyvtárban, médiatárban, múzeumokban. Önálló információgyűjtés adott témához különböző médiumokból, rövid szöveges tartalmi ismertető készítése, ►►►► az információk önálló rendszerezése és értelmezése. A rendelkezésre álló ismeretforrások áttekintése és értékelése. Egy történelmi oknyomozás megtervezése.~~

~~- Atlaszok, gyermeklexikonok használata. A tanultak felhasználása új feladathelyzetekben. Segédkönyvek, kézikönyvek, atlaszok, lexikonok használata. Az olvasmányokról lényegyet kiemelő jegyzetek készítése. A tanultak felhasználása új feladathelyzetekben. A legfontosabb történelmi, társadalomtudományi, filozófiai és etikai kézikönyvek, atlaszok, lexikonok ismerete és használata. Előadás önálló jegyzetelése.~~

~~- Az internet kritikus és tudatos felhasználása történelmi filozófia és etikatörténeti ismeretek szerzésére.~~

~~2. Kritikai gondolkodás~~

~~1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

~~- Kérdések önálló megfogalmazása a tárgyalt témával kapcsolatban.~~

~~- Mesehősök és történelmi szereplők megkülönböztetése. Társadalmi-történelmi, erkölcsi problémák felismerése, megfogalmazása, ► ► ► ► a tanult ismeretek problémaközpontú elrendezése.~~

~~- A lényeg kiemelése írott és hallott szövegekből, ► ► ► ► tételmondat meghatározása, szövegtömörítés, szöveg átfogalmazása adott szempont szerint.~~

~~- Szépirodalmi és más fiktív elbeszélések megkülönböztetése az igaz történettől. Adott történetben a valós és a fiktív elemek megkülönböztetése. Feltevések megfogalmazása igaz történetek szereplői cselekedeteinek, viselkedésének mozgatórugóiról. Különböző történelmi elbeszélések összehasonlítása a narráció módja alapján. Különböző szövegek, hanganyagok, filmek stb. vizsgálata a történelmi hitelesség szempontjából.~~

~~- Annak felismerése, hogy egy adott szöveg többféleképpen is értelmezhető. Többféleképpen értelmezhető szövegek jelentésrétegeinek feltárása.~~

~~- Híres emberek, történelmi személyiségek, irodalmi, film- stb. hősök külső és belső tulajdonságainak felsorolása. Híres emberek, történelmi személyiségek jellemzése, ► ► ► ► feltevések megfogalmazása a történelmi személyiségek cselekedeteinek, viselkedésének mozgatórugóiról.~~

~~- Az emberi (történelmi) cselekvés és annak következménye közötti kapcsolat felismerésének gyakorlása.~~

~~- Mindennapi élethelyzetek elbeszélése, eljátszása ► ► ► ► a különböző szereplők nézőpontjából. Történelmi jelenetek elbeszélése, eljátszása különböző szempontokból. Erkölcsi kérdéseket felvető élethelyzetek felismerése, bemutatása.~~

~~- Önálló vélemény megfogalmazása eseményekről és személyekről, ► ► ► ► társadalmi, történelmi eseményekről, szereplőkről, jelenségekről, filozófiai kérdésekről.~~

~~- Történelmi szereplők viselkedésének vizsgálata, ► ► ► ► társadalmi csoportok, intézmények működésének elemzése. Feltevések megfogalmazása az egyének, csoportok viselkedésének mozgatórugóiról. Feltevések megfogalmazása egyes társadalmi-történelmi jelenségek, intézmények háttéréről, feltételeiről, okairól. Érvek gyűjtése a feltevések mellett és ellen, ► ► ► ► az érvek kritikai értékelése.~~

~~- Érvek gyűjtése a saját vélemény alátámasztására, ► ► ► ► ellenérvek gyűjtése az ellenvélemények cáfolására, ► ► ► ► meghatározott álláspontok cáfolására.~~

~~- Tapasztalatok szerzése a valós, a lehetséges, a lehetetlen és a valószínű megítéléséről (pl. helyszín, idő, szereplők, események kapcsán). Történelmi-társadalmi adatok, modellek és elbeszélések elemzése a bizonyosság, a lehetőség és a valószínűség szempontjából.~~

~~- A múlt és a jelen életviszonyai közötti különbségek felismerése, azonosítása. A különbségek felismerése és a változások nyomon követése egy-egy történelmi jelenség kapcsán. Különböző társadalmi-történelmi jelenségek összehasonlítása, > > > > strukturális és funkcionális szempontok alapján. Különböző értékrendek összehasonlítása, saját értékek tisztázása. Társadalmi-történelmi jelenségek értékelése a saját értékrendnek megfelelő szempontok alapján.~~

~~- Annak vizsgálata, hogy a történet szerzője részese, kortársa volt-e a leírt eseménynek. Kérdések megfogalmazása a forrás megbízhatóságára, > > > > a szerző esetleges elfogultságaira, tájékozottságára, rejtett szándékaira stb. vonatkozóan.~~

~~3. Kommunikáció~~

~~1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

~~- Beszélgetés egy társadalmi, történelmi témáról. Saját vélemény érthető megfogalmazása, a tárgyilagos érvelés és a személyeskedés megkülönböztetése.~~

~~- Mások véleményének türelmes meghallgatása > > > > és figyelembevétele. Mások érvelésének összefoglalása és figyelembevétele. A véleménykülönbségek tisztázása, a saját álláspont gazdagítása, továbbfejlesztése.~~

~~- Események, történetek elbeszélése előszóban, > > > > illetve emlékezetből.~~

~~- Szóbeli beszámoló a saját tapasztalatokról, > > > > önálló gyűjtő-, illetve kutatómunkával szerzett ismeretekről. Beszámoló, kiselőadás tartása szépirodalomból, sajtótermékekből, rádió- és a tévéműsorokból, > > > > népszerű tudományos irodalomból, történelmi forrásokból származó szövegek alapján.~~

~~- Képi, szöveges és egyéb információforrások megkülönböztetése. A különböző információforrások alapján szóbeli következtetések megfogalmazása. Primer történelmi források elemzése, különböző társadalmi-történelmi összefüggések felderítése.~~

~~- Rajz készítése valamely történelmi vagy társadalmi témáról. Önállóan gyűjtött képekből összeállítás, tábló készítése. Rajzos vázlat készítése. Folyamatábra, diagram elemzése. Folyamatábra, diagram készítése. Történelmi, társadalmi témák vizuális ábrázolása. Vizuális rendezők (táblázatok, ábrák) készítése.~~

~~- Történetek kapcsán néhány mondatos összefüggő szöveg írása. Fogalmazás írása valamely történelmi-társadalmi és erkölcsi témáról. Esszé írása történelmi-társadalmi témákról, filozófiai kérdésekről, ennek kapcsán a kérdés világos megfogalmazása, bizonyítékok és cáfolatok kifejtése, következtetések levonása.~~

~~- Események, történetek, jelenségek mozgásos, táncos, dramatikus megjelenítése.~~

~~4. Tájékozódás időben és térben~~

~~1-4. évfolyam 5-6. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

~~- Az idő tagolására szolgáló kifejezések használata: perc, óra, nap, hét, hónap, év, ►►►► évtized, évszázad, évezred, emberöltő. Történelmi korszakok, periódusok nevének használata.~~

~~- Az idő meghatározására szolgáló kifejezések használata: amikor kicsi (óvodás stb.) voltam, amikor nagyszüleim gyerekek stb. voltak, nagyon régen. Időmeghatározás más ismert eseményre, jelenségre való utalással (pl. a honfoglalás után, Mátyás uralkodása idején). Krisztus előtt, Krisztus után (vagy időszámítás előtt és után). Időmeghatározás konkrét kronológiai adatokkal.~~

~~- Viszonyítások használata: most, előbb, később, ugyanakkor, régebben, nagyon régen, ►►►► konkrét történelmi időszakokhoz kapcsolódóan (pl. előző évtized, a reformkorban, a XX. században).~~

~~- Események, jelenségek, tárgyak, személyek stb. időrendbe állítása.~~

~~- Az idő ábrázolása óra, naptár felhasználásával. Az idő ábrázolása téri-vizuális eszközökkel (pl. időszalag készítése). Kronológiai adatok rendezése.~~

~~- A megismert történet eseményeinek időrendbe állítása. Néhány kiemelt esemény, jelenség időpontjának ismerete. A tanultak elhelyezése az időben a kiemelt időpontokhoz képest, kronológiai számítások. Az egyes történelmi jelenségek (gazdaság, kultúra, politika stb.) eltérő időbeli ritmusának felismerése, ►►►► kölcsönhatásainak elemzése. A világtörténet, az európai történelem, a magyar történelem eltérő időbeli ritmusának és kölcsönhatásainak elemzése.~~

~~- Egyes események, tárgyak, megkülönböztetése aszerint, hogy a jelenhez, a múlthoz vagy a régmúlthoz tartoznak-e. A múltban élt emberek életének összehasonlítása a jelennel. Események, személyek, tárgyak csoportosítása korok szerint. Egyes korszakok jellegzetességeinek megragadása és összehasonlítása. Egy-egy korszak komplex jellemzése és bemutatása. A történelmi időben történő tájékozódás összetevőinek és jelentőségének bemutatása példákkal.~~

~~- Példák gyűjtése arról, hogy az eltelt idő hosszúságát milyen dolgokhoz viszonyíthatjuk (pl. egy ember élete, három generáció élete, a honfoglalástól mostanáig eltelt idő). Történelmi időszakok, pl. századok összehasonlítása a változások mennyisége és gyorsasága szempontjából. A különböző korokban élt emberek sorsának összehasonlítása abból a szempontból, hogy mi változott az életük során. A gyorsan és lassan lezajló változások megkülönböztetése.~~

~~- Egyszerű térképek másolása kézi munkával. Egyszerű térképvezérlések készítése (különböző eszközökkel) különböző információforrások alapján.~~

~~- A térkép legfontosabb elemeinek felismerése: vizek, domborzati jelölések, államhatárok, települések. A tanult helyek megkeresése a térképen. Események, jelenségek leolvasása történelmi térképekről. Távolságok becslése és számítása történelmi térképeken. Egyszerű alaprajzok készítése. Különböző időszakok történelmi térképeinek összehasonlítása, a változások hátterének feltárása. A történelmi tér változásainak leolvasása különböző (pl. népsűrűséget, vallási megoszlást ábrázoló) térképekről.~~

~~A történetek helyszíneinek megkeresése egyszerű térképeken. Tanult események jelenségek topográfiai helyének megmutatása térképen. Néhány kiemelt esemény, jelenség topográfiai helyének elhelyezése vaktérképen. Az adott téma tanulmányozásához leginkább megfelelő térkép kiválasztása különféle atlaszokból, online forrásokból.~~

~~C)1 KÖZMŰVELTSÉGI TARTALMAK~~

~~TÖRTÉNELEM~~

~~1-4. évfolyam~~

~~1. A családi élet eseményei (születés, esküvő stb.).~~

~~2. Szülők, nagyszülők gyermekkorra, életmódja, tárgyi világa.~~

~~3. A múlt emlékei környezetünkben (múzeumok, emléktáblák, műemlékek, emlékművek, tárgyak, fotók, egyéb dokumentumok, szokások).~~

~~4. Nemzeti ünnepeink, jelképeink.~~

~~5. Mondák és legendák a magyar nép korai történetéből.~~

~~6. A középkori és újkori magyar történelem alakjai, női és férfi életutak.~~

~~7. A magyar szabadságküzdelmek kiemelkedő alakjai a XVIII-XX. század időszakában.~~

~~8. Gyermekalakok és gyermekorsók a XX. században.~~

~~9. Embermentők a XX. században.~~

~~10. Magyar tudósok, feltalálók, művészek és sportolók a XIX-XX. században.~~

~~Ismétlődő/visszatérő és hosszmetzeti témák~~

~~Az alábbi témák minden jelzett évfolyamon megjelennek.~~

~~--~~

~~5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~Társadalmi helyzet, életmód, életviszonyok~~

~~- Gyermeknevelés, oktatás - Nők és férfiak életmódja és társadalmi helyzete, életformák~~

~~- Család, lakóhely - Szegények és gazdagok világa~~

~~- Falvak és városok, urbanizáció - Egyenlőség, emancipáció~~

~~- Hétköznapi élet és ünnepek - Tömegtájékoztatás, sajtó, propaganda~~

~~- Öltözködés, divat - Tömegtájékoztatás, sajtó, propaganda~~

~~- Betegségek, járványok - Népeség, demográfia (vándorlás, migráció)~~

~~- Megkülönböztetés, kirekesztés ► - Szegregáció, bűnbakkeresés~~

~~Társadalom és állam~~

~~- Uralkodók és államférfiak - Birodalmak - Kisebbség, többség, nemzetiségek ► - Államformák, államszervezet - A hatalommegosztás formái, szintjei - Forradalom, reform és kompromisszum~~

~~Helyi és nemzetközi együttműködések, konfliktusok~~

~~- Békék, háborúk, hadviselés - Egyezmények, szövetségek ► -~~

~~Függetlenség és alávetettség - Kisállamok, nagyhatalmak~~

~~Természet és technika kölcsönhatása~~

~~-- A földrajzi környezet -- A természetformálás és átalakítás hatásai -- Közlekedés, úthálózat, hírközlés -- Felfedezők, feltalálók ► -- Erőforrások és termelési kultúrák -- A technikai fejlődés feltételei és következményei Fölzárkózás, lemaradás~~
~~Kultúrák, vallások és eszmék~~
~~-- Hasonlóságok és különbségek -- Népek és vallások egymásra hatása, együttélése -- A világvallások alapvető tanításai, vallásalapítók, vallásújítók -- Történelemformáló eszmék ► -- Korok, korstílusok -- Vallások szellemi, társadalmi, politikai gyökerei és hatásai -- Világkép, eszmék, ideológiák, társadalomkritika -- A fanatizmus jellemzői és formái~~

Kronologikus témák

~~5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~~~1. Az őskor és az ókori Kelet~~

~~1.1. Az őskori ember világa. 1.2. Az ókori Egyiptom anyagi és szellemi kultúrája. 1.3. Ószövetségi (a héber Bibliában olvasható) történetek. 1.4. Ókori keleti örökségünk (időszámítás, írás, tudományos ismeretek, vallások, építmények). 1.1. Az emberi civilizáció kezdetei. 1.2 Anyagi és szellemi kultúra, vallás az ókori Keleten.~~

~~2. Az antikvitás~~

~~2.1. Az ókori görögök: istenek, hősök, tudósok, művészek és az olimpia. 2.2. A görög-perzsa háborúk és az athéni demokrácia 2.3. Az ókori Róma alapítása és terjeszkedése 2.4. Hadvezérek, uralkodók az ókori Rómában. 2.1. Hellász - a poliszok és a birodalom: Athén, Spárta, Nagy Sándor. 2.2. Róma - a köztársaságtól a császársáig. Pannónia. 2.3. Az antik kultúra öröksége, a filozófiai gondolkodás kezdetei.~~

~~5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~2.5. Újszövetségi történetek. 2.4. A zsidó és keresztény kultúra értékei, a kereszténység kezdetei és tanításai. 2.5. A népvándorlás és az antik civilizáció felbomlása.~~

~~3. A középkori Európa~~

~~3.1. A nyugati és a keleti keresztény államiság főbb jellemzői. 3.2. Az iszlám hódítás és kulturális hagyatéka. 3.3. A középkori élet színterei és szereplői. 3.4. A lovagi életmód és a keresztes hadjáratok. 3.1. A bizánci és a frank birodalmak, valamint a Német-római Birodalom jellemzői. 3.2. Az európai államok kialakulása. 3.3. A hatalomgyakorlás, a társadalmi és gazdasági élet jellemzői. 3.4. Vallási, egyházi ellentétek, hatalmi harcok, hódítások. A vallás és az egyház szerepe a középkori Európában. 3.5. Nyugat-Európa válsága, Közép- és Kelet-Európa megerősödő államai a XIV-XV. században. 3.6. Európa keresztény középkori öröksége. Világképek, korstílusok.~~

~~4. A magyarság történetének kezdetei és beilleszkedése Európába~~

~~- 4.1. Történetek és magyarázatok a magyarság vándorlásáról és a honfoglalásról. 4.2. Az államalapítás: Géza és Szent István. 4.3. Az Árpád-ház uralkodói, szentjei. 4.4. Károly Róbert és Nagy Lajos. 4.5. Hunyadi János a törökellenes küzdelmek élén. 4.6. Hunyadi Mátyás és udvara. 4.7. A mohácsi csata és következményei. 4.1. Az eredet problémái, vándorlás, honfoglalás, államalapítás. 4.2. Hódítás és védekezés. Hatalomgyakorlás, államszervezet, a társadalmi és gazdasági élet jellemzői az Árpád-házi királyok idején. 4.3. A Magyar Királyság mint európai középhatalom az Anjouk, Zsigmond és Mátyás korában. 4.4. A magyar művelődés és kultúra emlékei. 4.5. A török elleni harcok, a középkori magyar állam bukása.~~

~~- 5. A világ és Európa a kora újkorban~~

~~- 5.1. A földrajzi felfedezések. 5.2. Vallási újítók (reformáció és katolikus megújulás). 5.3. Fényes uralkodói udvarok. 5.4. Az alkotmányos királyság létrejötte Angliában. 5.5. A felvilágosodás eszméi. 5.6. Az európai hatalmak és a gyarmatok, az észak-amerikai gyarmatok függetlenségi harca. 5.1. Amerika ősi kultúrái, a földrajzi felfedezések és következményeik. 5.2. Az atlanti hatalmak felemelkedése, az abszolutizmus, az angol polgárháború és következményei. 5.3. A reformáció és a katolikus megújulás. 5.4. A tudományos világkép kialakulása és a felvilágosodás. 5.5. Nagyhatalmi küzdelmek a XVII-XVIII. században, a felvilágosult abszolutizmus. 5.6. Az Egyesült Államok létrejötte, alkotmánya.~~

~~- 6. Magyarország a XVI-XVIII. században~~

~~- 6.1. A három részre szakadt ország, végvári küzdelmek. 6.2. Vallási megosztottság és függetlenségi törekvések. 6.3. Az Erdélyi Fejedelemség virágkora Bethlen Gábor idején. 6.1. Küzdelmek, hétköznapok, kultúra a három részre szakadt Magyarországon. 6.2. Az Erdélyi Fejedelemség. 6.3. A török kiűzése és a Rákóczi szabadságharc.~~

~~- 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~- 6.4. Zrínyi Miklós, a hadvezér. 6.5. A Rákóczi-szabadságharc hősei. 6.6. Magyarország újjáépítése a Habsburg Birodalomban. Az ország új etnikai térképe, nemzetiségi viszonyok 6.4. Népesedési, társadalmi és gazdasági változások. Nemzetiségek az újjászerveződő államban. 6.5. A Magyar Királyság a XVIII. századi Habsburg Birodalomban, a felvilágosult abszolutizmus hazánkban.~~

~~- 7. A forradalmak és a polgárosodás kora Európában és Magyarországon~~

~~- 7.1. A francia forradalom vívmányai. A terror. Napóleon. 7.2. Az ipari forradalom találmányai. 7.3. A magyar reformkor képviselői (Széchenyi, Kossuth, Kölcsey, Wesselényi). 7.4. A forradalom és szabadságharc céljai, eredményei. 7.5. A szabadságharc résztvevői és kiemelkedő alakjai (magyarok, nemzetiségek, más vallási-etnikai kisebbségek). 7.1. A francia forradalom eszméi, irányzatai, hatásai. A napóleoni háborúk következményei. 7.2. A XIX. század uralkodó eszméi. 7.3. Az ipari forradalom és hatásai. 7.4. A magyar felvilágosodás és a reformkor fő kérdései, személyiségei, a nemzeti kultúra kialakulása. 7.5. Forradalom és szabadságharc Magyarországon. 7.6. Magyarok, nemzetiségek és más vallási-etnikai kisebbségek a szabadságharcban.~~

~~- 8. A nemzetállamok kora~~

~~8.1. Az egységes német nemzetállam létrejötte. 8.2. Polgárháború az Egyesült Államokban. 8.3. A megtorlás és a kiegyezés Magyarországon. 8.4. Magyarország fejlődése a dualizmus korában. 8.5. Az Osztrák-Magyar Monarchia együtt élő népei, a nemzetiségek és más vallási-etnikai kisebbségek jogi, gazdasági és politikai helyzete és szerepe. 8.6. A tudomány és a technika fejlődése, birodalmak versenye a világ újrafelosztásáért, élet a gyarmatokon. 8.1. Nemzetállamok kialakulása és felemelkedése Európában, az Amerikai Egyesült Államok nagyhatalommá válása. 8.2. A keleti kérdés. 8.3. A tudomány és a technika fejlődésének új korszaka. 8.4. A nagy gyarmatbirodalmak, valamint Kína és Japán. 8.5. Önkényuralom és kiegyezés Magyarországon. 8.6. A dualista állam működése és a politikai viszonyok. 8.7. A nemzetiségek helyzete, szerepük a társadalmi, gazdasági átalakulásban. A zsidó-magyar együttélés. 8.8. Polgárosodás és modernizáció Magyarországon.~~

~~9. Hazánk és a nagyvilág a XX. század első felében~~

~~9.1. Az első világháború jellemzői és következményei Európában és Magyarországon. 9.2. A trianoni országvesztés és következményei. 9.3. A nagy gazdasági világválság és következményei az Egyesült Államokban és Európában. 9.4. Diktatúrák és diktátorok Európában. 9.5. A Horthy-korszak meghatározó vonásai és jelentős politikusai. 9.6. A trianoni határon túli magyarság sorsa a két világháború között. 9.1. Az első világháború és a háborút lezáró békék. 9.2. A háborús vereség következményei Magyarországon. 9.3. Trianon és hatásai. Új államok Közép-Európában. A trianoni határon túli magyarság sorsa. 9.4. A bolsevik ideológia és a kommunista diktatúra a Szovjetunióban. 9.5. A fasiszta ideológia és állam Olaszországban. 9.6. Az 1929-33-as világgazdasági válság és kezelése a nyugati demokráciákban.~~

~~5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~9.7. A második világháború jellemzői és következményei. 9.8. Magyarország a második világháborúban. 9.9. A holokauszt Európában és Magyarországon. 9.10. Népek, népcsoportok, nemzetiségek hátrányos megkülönböztetése, kirekesztése, népiirtások. 9.7. A nemzetiszocialista ideológia és a náci diktatúra. 9.8. Magyarország konszolidációja és a revíziós külpolitika. 9.9. A második világháború fő hadszínterei, hadi és a diplomáciai eseményei. 9.10. Magyarország részvétele, veszteségei a második világháborúban. 9.11. Zsidóüldözés, a holokauszthoz vezető út, holokauszt, roma/cigány népiirtás.~~

~~10. Hazánk és a nagyvilág a XX. század második felében~~

~~- 10.1. A hidegháború: az Egyesült Államok és a Szovjetunió vetélkedése. 10.2. A kettéosztott Európa. 10.3. A harmadik világ, az arab államok, a modern Izrael Állam. 10.4. A szovjet megszállás és a kommunista diktatúra jellemzői Magyarországon. 10.5. 1956-os forradalom és szabadságharc kiemelkedő személyiségei és céljai. 10.6. A Kádár-korszak jellemzői (a megtorlástól a rendszer bukásáig). 10.7. A demokratikus viszonyok megteremtése és kiépítése Magyarországon. 10.8. A szomszédos országokban élő magyarság sorsa. 10.1. A kétpólusú világ és a fegyverkezési verseny. 10.2. A hidegháború fegyveres konfliktusai. 10.3. Integrációs törekvések a megosztott Európában, Nyugaton és Keleten. 10.4. A gyarmati rendszer felbomlása és következményei a harmadik világban. 10.5. Magyarország a második világháború után: újjáépítés és a kommunista diktatúra kiépítése. 10.6. A Rákosi-korszak jellemzői (államosítás, pártállam, terror). 10.7. Az 1956-os forradalom és szabadságharc. A megtorlás. 10.8. A Kádár-rendszer kiépülése, konszolidációja, sajátosságai és válsága. 10.9. A szomszédos államok és a határon túli magyarság sorsa. 10.10. A demokratikus átalakulás és a piacgazdaság létrejötte.~~

~~- 11. A globalizálódó világ és Magyarország~~

~~- 11.1. Az Európai Unió létrejötte és az európai polgárok alapvető jogai.~~

~~11.2. A vasfüggöny lebontása és következményei a keleti blokk országaiban. 11.3. Globális problémák: urbanizáció,~~

~~környezetszennyezés, terrorizmus, migráció, klímaváltozás. 11.4. Az~~

~~Alaptörvény, a jogállamiság intézményei a mai Magyarországon. 11.5.~~

~~A gazdasági élet területei és a munka világa. 11.6. A magyarországi~~

~~nemzetiségek és kisebbségek kultúrája, a roma/cigány népesség~~

~~helyzetének változásai. 11.7. A szomszédos országokban élő magyarság~~

~~sorsa a szovjet blokk felbomlása után. 11.1. Az Európai Unió létrejötte,~~

~~alapelvei, intézményei, működése. 11.2. A Szovjetunió, Csehszlovákia~~

~~és Jugoszlávia felbomlása. 11.3. A tudományos-technikai forradalom, a~~

~~jóléti állam, a globális problémák és a fenntarthatóság. 11.4. Az~~

~~Alaptörvény, a jogállamiság intézményei a mai Magyarországon. 11.5.~~

~~Demográfiai változások, népesedés. A hazánkban élő nemzetiségek,~~

~~vallási kisebbségek. 11.6. A roma/cigány társadalom története,~~

~~helyzete és integrációjának folyamata. 11.7. A szomszédos országokban~~

~~élő magyarság helyzete, magyarok a nagyvilágban. 11.8. A globális~~

~~világ kihívásainak hatása hazánk fejlődésére.~~

~~-~~

ERKÖLCSTAN

1-4. évfolyam

~~Az erkölcstan tantárgy anyagához az 1-4. évfolyamon egyrészt a Nat~~
~~Ember és társadalom Történelem tematikája, másrészt a Magyar nyelv~~
~~és irodalom, az Ember és társadalom, az Életvitel és gyakorlat,~~
~~valamint a Művészetek, továbbá az Ember és természet~~
~~műveltségterületek azon fejlesztési követelményei és közműveltségi~~
~~tartalmi irányadóak, amelyek az életkori sajátosságoknak~~
~~megfelelően közvetítik az alábbi beszélgetési témákat,~~
~~magatartásmintákat, életvezetési szokásokat.~~

~~1. Ön- és társismeret~~

~~1.1. Milyenek látom magam? Milyenek látnak engem mások?~~

~~1.2. Mi a legjobb bennem?~~

~~1.3. Kire szeretnék hasonlítani?~~

~~1.4. Másokkal kapcsolatos értékek. Mi a jó és a fontos mások számára?~~

~~2. Értékek és normák~~

~~2.1. Hagyományok, szokások, ünnepek a családjunkban, az országunkban.~~

~~2.2. Más családok, települések, országok hagyományai, szokásai, ünnepei.~~

~~2.3. Együttélési szabályok, közös szabályalkotás.~~

~~5-8. évfolyam~~

~~1. Az emberi természet~~

~~1.1. Ember és természet.~~

~~1.2. Test és lélek. Egészség, betegség, fogyatékoság, egészség.~~

~~1.3. Ösztön, érzés, érzelem. Értelem, akarat.~~

~~1.4. Nyelv és gondolkodás. Tudás, képesség, tehetség.~~

~~2. Erkölcsi személyiség, emberi társaság~~

~~2.1. Szokás, hagyomány, szabály, illem.~~

~~2.2. A lelkiismeret. Jó és rossz, bűn és erény.~~

~~2.3. Az ember mint értékelő és erkölcsi lény.~~

~~2.4. Önállóság, alkalmazkodás, engedelmisség. Őszinteség és hazugság.~~

~~3. Társas kapcsolatok~~

~~3.1. Társaink. Barátság, szeretet, tisztelet, segítő kapcsolat.~~

~~3.2. Nemiség, szerelem. A házasság. Család, otthonteremtés.~~

~~3.3. Előítélet, bizalom, együttérzés.~~

~~3.4. Nemzeti, nemzetiségi és etnikai hovatartozás, etnikai együttélés, etnikai háttérű konfliktusok.~~

~~4. Az emberi társadalom~~

~~4.1. Egyén és közösség. Társadalmi igazságosság. Szegények és gazdagok.~~

~~4.2. Szabadság és korlátozottság.~~

~~4.3. Munka, alkotás. Értelmes élet, boldogulás. Jól lét és jólét.~~

~~4.4. Jog, hatalom, politika, demokrácia.~~

~~5. A vallás világa~~

~~5.1. Meggyőződés, hit, világnézet.~~

~~5.2. A vallás mint lelki jelenség.~~

~~5.3. Vallási közösség és vallási intézmény.~~

~~5.4. Vallási népszokások.~~

~~6. A kereszténység és Európa~~

~~6.1. A nagy világvallások világképe és erkölcsi tanításai.~~

~~6.2. A zsidó és a keresztény vallás a Biblia tükrében.~~

~~6.3. A kereszténység története. Az európai civilizáció és kultúra zsidó-keresztény gyökerei.~~

~~6.4. A keresztény valláserkölcse és a kereszténység világi tanításai. Párbeszéd, együttműködés vallásos és nem vallásos emberek között.~~

~~6.5. Új vallási mozgalmak.~~

~~ETIKA (9-12. évfolyam)~~

~~1. Az erkölcsi gondolkodás alapjai~~

~~1.1. Tények és értékek. A cselekedet erkölcsi megítélése. Etikai álláspontok a jó és a rossz ismeretének eredetéről. A szenvedés kérdése.~~

~~1.2. Hit és vallás. A világvallások emberképe és erkölcsi tanítása.~~

~~1.3. A cselekvő szeretet. Az ember kitüntetett léthelyzete, bűne és jóra valóssága. A valláserkölcse értékei a világi etikában.~~

~~2. Törvény és lelkiismeret~~

~~2.1. Az erkölcsi gondolkodás fejlődése. Szokás, hagyomány, törvény. Az egyén választása.~~

~~2.2. A lelkiismeret szabadsága és a személy erkölcsi felelőssége. Szándék és következmény.~~

~~2.3. Az erények és a jó élet céljai. A jellem. Erkölcsi érzék, erkölcsi nevelés. Önállóság és példakövetés. Önmegvalósítás és önkorlátozás.~~

~~3. A kapcsolatok világa~~

~~3.1. Én és Te. Szeretet, barátság, szerelem, szexualitás. Szülők és gyermekek. Otthon, család.~~

~~3.2. Én és Mi. Egyén és közösség. Állampolgárság és nemzeti érzés. A szabadság rendje: jogok és kötelességek.~~

~~3.3. Mi és Ők. Többség és kisebbség. Szolidaritás, kölcsönös segítség. A társadalmi igazságosság kérdése.~~

~~3.4. Erkölcs és politika. Magánérdek és közjó. Részvétel a közéletben. A közélet tisztasága. Szólásszabadság és a nyilvános beszéd felelőssége az információs társadalomban.~~

~~4. Korunk erkölcsi kihívásai~~

~~4.1. Az ökológiai válság mint erkölcsi probléma. Kötelességeink más élőlények iránt. A környezettudatos életmód.~~

~~4.2. Világszegénység - a szegények világa. Demográfiai egyenlőtlenségek és következményeik.~~

~~4.3. A közösségi és társadalmi korrupció problémája~~

~~4.4. Az intolerancia, a gyűlölet, a kirekesztés, a rasszizmus mint erkölcsi dilemma.~~

~~4.5. Az emberiség közös öröksége és a jövő nemzedékek jogai.~~

~~HON- ÉS NÉPISMERET (5-8. évfolyam)~~

~~1. Az én világom~~

~~1.1. Családunk története. Szomszédság, rokonság.~~

~~1.2. Az én városom, falum.~~

~~1.3. A hazai táj. Helytörténet, helyi hagyományok, nevezetességek.~~

~~1.4. Gyermekek, diákélet a múltban.~~

~~1.5. Hagyományos magyar történelmi sportok.~~

~~2. Találkozás a múlttal~~

~~2.1. Nagyszüleink, dédszüleink világa falun és városban.~~

~~2.2. A paraszti ház és háztartás, a ház népe. Népi mesterségek.~~

~~2.3. A hétköznapiak rendje (táplálkozás, ruházat, életvitel).~~

~~2.4. Hagyományos és népi (vallási) ünnepeink eredete és szokásrendje.~~

~~2.5. Hitélet és közösségi élet.~~

~~3. Örökségünk, hagyományaink~~

~~3.1. Az ősi magyar kultúra hagyatéka.~~

~~3.2. Magyarok a történelmi és a mai Magyarország területén.~~

~~3.3. Néprajzi tájak, tájegységek és etnikai csoportok a Kárpát-medencében. A szomszédos országok.~~

~~3.4. A hazánkban élő nemzetiségek kultúrája és hagyományai (pl.: aroma/cigány népismeret elemei.)~~

~~3.5. Természeti és épített örökségünk, a szellemi-kulturális örökség és a világörökség elemei.~~

~~3.6. A magyar tudomány és kultúra eredményei a világban.~~

~~TÁRSADALMI, ÁLLAMPOLGÁRI ÉS GAZDASÁGI ISMERETEK~~

~~5-8. évfolyam~~

~~1. Társadalmi szabályok~~

~~1.1. Szokás, hagyomány, erkölcs, jog.~~

~~1.2. Az emberi alapjogok, esélyegyenlőség.~~

~~1.3. A gyermekek jogai, diákjogok.~~

~~1.4. Hivatalos ügyeink (ügyintézés).~~

~~2. Állampolgári alapismeretek~~

~~2.1. Államformák, politikai rendszerek.~~

~~2.2. Demokratikus alapelvek.~~

~~2.3. Magyarország politikai intézményei.~~

~~2.4. A média és a nyilvánosság szerepe.~~

~~2.5. Állampolgári jogok és kötelességek.~~

~~3. Pénzügyi és gazdasági kultúra~~

~~3.1. A családi költségvetés (bevétel, kiadás, megtakarítás, hitel).~~

~~3.2. A pénz és formái (érme, bankjegy, virtuális pénz, pénzhelyettesítők, bankkártyák).~~

~~3.3. Pénzkezelés (bankszámlák és műveletek).~~

~~3.4. Pénzintézetek és tevékenységük (betétgyűjtés, hitelezés, kamat, tőke, árfolyam, infláció).~~

~~3.5. Vállalkozói alapismeretek (a vállalkozó személye, felelős vállalkozói magatartás, a vállalkozások szűkebb-tágabb környezete).~~

~~4. A munka világa~~

~~4.1. Elhelyezkedés, munkavállalás: amit minden munkavállalónak tudnia kell.~~

~~4.2. Gazdasági ágazatok, szakmák, foglalkozások (munkamegosztás, szellemi és fizikai munka).~~

~~9-12. évfolyam~~

~~1. Társadalomismeret~~

~~1.1. Családformák a mai világban.~~

~~1.2. Kortárs csoport és ifjúsági szubkultúrák.~~

~~1.3. A helyi társadalom, civil társadalom, önkéntesség.~~

~~1.4. Hátrányos társadalmi helyzetek, társadalmi felelősségvállalás és szolidaritás.~~

~~2. Állampolgár vagyok~~

~~2.1. Jogok és kötelességek Magyarországon.~~

~~2.2. Jogok és kötelességek az Európai Unióban.~~

~~2.3. A politikai intézményrendszer és a választási rendszer.~~

~~2.4. Nemzet, nemzetiség, többség és kisebbség.~~

~~3. Pénzügyi és gazdasági kultúra~~

~~3.1. A gazdaság főbb szereplői és kapcsolatrendszerük.~~

~~3.2. A háztartások gazdálkodása, pénzkezelési technikák, fogyasztói döntések, hosszú távú gondolkodás/tervezés.~~

~~3.3. A vállalkozások világa.~~

~~3.4. Az állam gazdasági szerepvállalása.~~

~~3.5. Pénzügyi közvetítők a nemzetgazdaságban.~~

~~3.6. A nemzetgazdaság teljesítménye, a gazdasági növekedés és problémái.~~

~~3.7. A nemzeti, az uniós és a globális piac, valamint a monetáris világ összefüggései, intézményei.~~

~~4. A munkavállalói szerep~~

~~4.1. Alkalmazottak a gazdaságban.~~

~~4.2. Munkajogi alapok, foglalkoztatási formák.~~

~~4.3. Munkaerő piaci elvárások itthon és külföldön.~~

~~4.4. Pályakezdés, álláskereső, felvétel jogok és kötelezettségek, munkaszerződés.~~

~~4.5. A munkaviszony adózási, biztosítási, egészség- és nyugdíjbiztosítási összefüggései.~~

~~4.6. Munka nélkül.~~

~~5. Változások a mindennapi életben~~

~~5.1. A tudás fogalmának átalakulása, az élethosszig tartó tanulás.~~

~~5.2. A tudományos technológiai fejlődés hatásai.~~

~~5.3. A fogyasztói társadalom és a jóléti állam.~~

~~FILOZÓFIA (9-12. évfolyam)~~

~~1. A filozófia~~

~~Fogalma, tárgya, eredete, viszonya a szaktudományokhoz, a valláshoz, a művészethez és a mindennapi élethez; a filozófiai gondolkodás története.~~

~~2. Logika~~

~~Az érvényes következtetés szabályai. A logika kapcsolódása a matematikához és a nyelvi kommunikációhoz.~~

~~3. Ismeretelmélet~~

~~A tudás mibenléte, forrásai, határai.~~

~~4. A létre vonatkozó kérdések~~

~~Az ember helye a világban. Tér, idő, okság. Test és lélek.~~

~~5. Etika, erkölcsfilozófia~~

~~A morális tulajdonságok természete, a morális cselekvés szabályai, alkalmazott etikák.~~

~~6. Tudományfilozófia~~

~~A tudomány fejlődése és a különböző korok tudományossága. A tudományos érvelés sajátosságai, paradigmái.~~

~~7. Vallásfilozófia~~

~~A vallási jelenségek, események, fogalmak és tanok elemzése.~~

~~8. Politikai filozófia~~

~~Az ember mint társadalmi lény. A politika, az állam, a jog, az igazságosság és a személyes szabadság összefüggéseinek vizsgálata.~~

~~H.3.5. Ember és természet~~

~~A)¹ ALAPELVEK, CÉLOK~~

~~A műveltségterület középpontjában a természet és az azt megismerni igyekvő ember áll. A természettudományi műveltség a természethez fűződő közvetlen, megértő és szeretetteljes kapcsolaton alapul. Olyan tudást kell építenünk, amely segíti természeti-technikai környezetünk megismerését, és olyan tevékenységre készítet, amely hozzájárul a környezettel való összhang megtalálásához és tartós fenntartásához. Ennek érdekében a tanulónak meg kell ismernie a világot leíró alapvető természettudományos modelleket, törvényeket és elméleteket, azok történeti fejlődését, érvényességi határait, a hozzájuk vezető megismerési módszereket. Mivel a paradigmák, kutatási programok ma is változnak, a természettudományok tanítása során azt is be kell mutatnunk, hogy azok századok kollektív munkájával születtek meg, folyamatosan alakulnak, és sok esetben nem kizárják, hanem kiegészítik egymást. Láttatnunk kell azt is, hogy a természettudományok megfigyelések, kísérletek sorozatain keresztül kristályosodott, bizonyított alapvető igazságokra (elméletekre, törvényekre, szabályokra) épülnek. A természettudományok fejlődésének jellemzőit és módszereit az iskolai oktatás és nevelés során is figyelembe kell venni. A tanulókat meg kell ismertetni a tervszerű megfigyeléssel és kísérletezéssel, az eredmények ábrázolásával, a sejtett összefüggések matematikai formába öntésével, ellenőrzésének, igazolásának vagy cáfolatának módjával, a tudományos tényeken alapuló érveléssel és a modellalkotás lényegével.~~

1 ~~Megállapította: 7/2014. (I. 17.) Korm. rendelet 2. §, 1. melléklet 6. Hatályos: 2014. I. 18-tól.~~

~~A természettudományi műveltség az egyén és a társadalom számára is meghatározó jelentőségű. Az egészség tudatos megőrzése, a természeti, a technikai és az épített környezet felelős és fenntartható alakítása a természettudományos és műszaki kutatások és azok eredményeinek alkalmazása nélkül elképzelhetetlen. A globális problémák megoldásának fontos feltétele az állampolgárok természettudományos műveltségen alapuló, kritikus és konstruktív magatartása. A gazdaság, a versenyképesség számára létfontosságú a kellő számú és felkészültségű műszaki szakember.~~

~~A természettudományok tanítása során alapvető a tudományágak pontos és részben elkülönült fogalomhasználata. A természettudományi nevelésnek ugyanakkor elő kell segítenie a közvetített tudás társadalmi érvényesülését is. Ezért a természettudományos oktatás és nevelés sem a tartalmak, sem a módszerek tekintetében nem szorítható be kizárólag a szaktudományok szűken értelmezett kereteibe. Az iskolai oktatásnak és nevelésnek olyan természettudományos módszerekkel vizsgálható kérdésekkel is foglalkoznia kell, amelyeket a társadalom és a gazdaság adott időben és helyen felvet, amelyek befolyásolják az egyén és a közösség jelenlegi életét, illetve hatással vannak a jövő alakulására. Ilyenek például az egészségmegőrzéssel, a természeti forrásokkal való fenntartható gazdálkodással összefüggő problémák. Cél, hogy a tanulók eszelekvő közreműködőivé váljanak a tanulási folyamatnak, egyben felkészüljenek az aktív állampolgári szerepvállalásra.~~

~~A természettudomány nemcsak ismeretek rendszere, az emberiség közös kultúrkincse, hanem magasan szervezett kollektív megismerési eszköz is. A közoktatásban folyó természettudományos nevelés a maga sajátos eszközeivel bepillantást enged a jelen főbb kutatási tevékenységeibe. Ahhoz, hogy a tudás személyessé váljék, a diszciplínák tudásrendszerait a tanulók igényeihez, életkori sajátosságaihoz, képességeik fejlődéséhez és gondolkodásmódjuk sokféleségéhez kell igazítani. Így felkelthető a tanulók érdeklődése, megalapozható a nem természettudományos pályát választók kellő tájékozottságának kialakítása, és - megkülönböztetett figyelemmel a tehetségek gondozására - elérhető a fiatalok egy részének természettudományokhoz köthető pályákra irányítása is. Erre az alapra épül a felkészítés a természettudományos és műszaki életpályákra is.~~

~~Az alaptantervben meghatározott fejlesztési feladatokat és a közműveltség tartalmi elemeit az iskolai nevelés során különféle kontextusokban, a mindennapi élet színtereihez és problémáihoz kapcsoltnak kell feldolgozni. Így érhetjük el, hogy a különféle összefüggésekre alapozott és begyakorolt természettudományos és műszaki műveltség hatékonyabban alkalmazható a mindennapi életben és a munka világában. A jól megtervezett kontextusok segítik a tanulói érdeklődés felkeltését és a tanulási célok elfogadását. Ezek az alábbiak szerint értelmezhetők:~~

~~Területek:~~

- ~~- Egészség (egészségmegőrzés, életmód, népegészség, orvostudomány)~~
- ~~- Természeti erőforrások (anyag- és energiahasználat, hatékonyság, a készletek kimerülése)~~

~~- Környezeti rendszerek állapota (modellek és előrejelzés, éghajlatváltozás, életközösségek sérülése, biodiverzitás csökkenése, szennyezés és hulladékok)~~

~~- A tudomány és a technika összefüggései (a tudományos eredmények alkalmazása, technológiai rendszerek és hatásaik, a társadalmi kontroll szükségessége és mechanizmusai)~~

~~Szintek (dimenziók):~~

~~- Egyén (egyéni élethelyzet, személyes környezet, egyéni feladat és felelősség)~~

~~- Család (az egyén legszűkebb társas környezete, a háztartás szintje, közös szabályok, szoros együttműködés és felelősség)~~

~~- Helyi közösség (a lakókörnyezet, a település és régió környezete, együttműködés és kollektív felelősség)~~

~~- Társadalom (az ország, a nemzet szintje; egységes szabályozás és felelősség)~~

~~- Globális (a Föld globális rendszerei, a nemzetek közössége, nemzetközi együttműködések, egyezmények, világszervezetek)~~

~~A fejlesztési feladatokat ezért olyan kulcsfogalmak köré szerveztük, amelyek elősegítik, hogy a közműveltségi tartalmak a fenti kontextuális területekbe és a tanulók életkori sajátásaiból következő szinteknek megfelelően ágyazódjanak be, illetve erősítik a természettudományos diszciplináris tantárgyak közötti kapcsolatokat, ugyanakkor nem akadályozzák a szaktudományok hagyományos rendszerének kiépítését.~~

~~Az önmagában is összetett funkciójú természettudományi nevelés - a többi műveltségterülethez hasonlóan - beágyazódik az iskola komplex személyiségfejlesztési folyamatába. Ennek feltétele az iskolai és azon kívüli tanulási környezet változatossága, az információforrások, az interakciós lehetőségek sokfélesége, az önálló, cselekvő tanulás lehetősége. A természettudományok tanításakor a tanulási környezetet úgy kell tervezni, hogy az támogassa a különböző aktív tanulási formákat, technikákat a tanulócsoport összetétele, mérete, a rendelkezésre álló lehetőségek függvényében. Az aktív tanulás konkrét módszerei (például a problémaalapú tanulás vagy a kooperatív munka) alkalmazását a fejlesztési feladat, az elsajátítandó tartalom és a tanulócsoport igényei szerint célszerű megválasztani.~~

~~A természettudományi nevelés a tanulókat aktív szerepvállalásra, a fenntarthatóságot támogató, önmagáért és a közösségért felelős életmód kialakítására készíti. A megalapozott természettudományos műveltség teszi lehetővé a félrevezetésen, manipuláción alapuló, illetve áltudományos megnyilvánulások felismerését és hártását is.~~

~~B)1 FEJLESZTÉSI FELADATOK~~

~~A műveltségterület fejlesztési feladatai tudásterületekre tagolódnak. A kialakított szerkezet egyrészt tudományágak szerint szerveződik, másrészt támogatja az egységes természettudományos szemléletet, és egyben hangsúlyozza a kiemelt fejlesztési célokat. Segíti a részletes fejlesztési feladatokat, valamint a közműveltségi tartalom koherens szemléletű és célszerű meghatározását: kiemelt hangsúlyt helyez azokra a tantárgyközi együttműködést lehetővé tevő kapcsolódási pontokra, melyek az egyes szaktárgyi területek közös tudásépítő munkáját támogatják. Olyan általános képességeket fejleszt, mint az elvonatkoztatás, az általános törvényszerűségek felismerése, a logikai következtetés, az adatok értékelése, a valószínűségi gondolkodás fejlesztése, a változók vizsgálata, az adatok, tények és a magyarázatok megkülönböztetése, a speciális (technikai, gazdasági, társadalmi, etikai) alkalmazások, kapcsolódások felismerése, mások nézőpontjainak értékelése, a saját nézőpont kifejtése, valamint a tudományos közösség szerepének elismerése, a természettudományos gondolkodás tanórán kívüli környezetben történő fejlesztése.~~

~~A fejlesztendő készségek és képességek a természettudományos műveltség megszerzését, gyakorlati alkalmazását teszik lehetővé. Maga a fejlesztés tartalomba ágyazottan történik, a természettudományok közös kulcsfogalmaihoz, az alapvető törvényekhez, elméletekhez és a fontosabb modellekhez kapcsolódva. A természettudományos műveltség fejleszti a kommunikációt, a lényeglátást, a strukturálást, az osztályozást, a fogalom meghatározást, a rendszerszerű megfigyelést, a kísérletezést, a mérést, az adatgyűjtést és feldolgozást, a következtetést, az előrejelzést, a bizonyítást és cáfolást, a készségrendszerét. Mindezek a tevékenységformák alkalmasak arra is, hogy a közműveltségi tartalmi elemek elsajátítása mellett a természettudományos gondolkodáshoz nélkülözhetetlen mennyiségi szemléletet is fejlesszék.~~

~~A fejlesztési feladatok szerkezete~~

- ~~1. Tudomány, technika, kultúra~~
- ~~2. Anyag, energia, információ~~
- ~~3. Rendszerek~~
- ~~4. A felépítés és a működés kapcsolata~~
- ~~5. Állandóság és változás~~
- ~~6. Az ember megismerése és egészsége~~
- ~~7. Környezet és fenntarthatóság~~

~~A táblázatokban található nyilak (► ►) azt jelzik, hogy az adott tevékenység a felsőbb évfolyamokon is folytatódik, a következő képzési szakaszra érvényes kiegészítésekkel.~~

~~1. Tudomány, technika, kultúra~~

- ~~1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~
- ~~5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~
- ~~A természettudományos megismerés~~

~~- A természeti, az ember által épített és a technikai környezet iránti érdeklődés felkeltése, a tudományos megismerés iránti igény fokozatos formálása. A tudományos megismerés, vizsgálódás iránti érdeklődés fenntartása, fokozása. A tudományos gondolkodás műveleteinek megismerése, ►► a tudományos módszerek és a nem tudományos elképzelések megkülönböztetése. A tudományos gondolkodás műveleteinek tudatos alkalmazása. A tudományos gondolkodás mindennapi életben való hasznosságának belátása, a módszerek tudatos alkalmazása.~~

~~- - - A biológia, fizika és kémia fontosabb vizsgálati céljainak, módszereinek bemutatása, a kapcsolódási pontok tudatos keresése.~~

~~- Megismert információforrások használata, ►►►► az információ gyűjtéséhez és feldolgozáshoz szükséges kommunikációs készségek megalapozása. A számítógéppel segített tanulás módszereinek alkalmazása (információk keresése, könyvtár és internethasználat, adatbázisok, szimulációk használata, kiselőadások tervezése), ►►►► alkalmazásuk a mérés, információkeresés, bemutatók és a kommunikáció segítésére. Az ismeretszerzés folyamatának és eredményének kritikus értékelése. A problémamegoldásra irányuló, hatékony információkeresés.~~

~~- A megfigyelés, leírás, kérdésfeltevés és értelmezés műveleteinek gyakorlása és összekapcsolása. Megfigyelések, egyszerű kísérletek elvégzéséhez szükséges készségek megalapozása, ►►►► a megfigyelés, a kísérlet és a mérés módszereinek irányított alkalmazása. Mérési adatok, ábrák, értelmezése. A problémák tudatos azonosítása, feltevések megvizsgálása. Kísérletek tervezése problémák megoldására, kísérletelemzés, alternatívák megkülönböztetése.~~

~~- A természeti és technikai jelenségekkel összefüggő tapasztalatok megfogalmazása, megosztása a társakkal. A csoportmunkában történő tanulás módszereinek kialakítása, ►►►► a módszerek továbbfejlesztése. Modellek megfogalmazása, vizsgálata, koherens és kritikus érvelés kialakítása. Prezentációk készítése önállóan és csoportmunkában.~~

~~- Néhány természeti jelenség megfigyelése, egyszerű magyarázatkeresés kísérlet segítségével. Legalább egy külső gyakorlat (múzeum, kirándulás) tapasztalatainak megbeszélése, ►►►► évente legalább két, a témakörökkel kapcsolatos kísérlet vagy vizsgálat önálló elvégzése. Legalább négy, tanórán bemutatott vizsgálatról feljegyzések, rajzok készítése. Egy természettudományos témájú munka elkészítése. Évente legalább két-két fizikai, kémiai és biológiai kísérlet vagy vizsgálat elvégzése. Legalább négy-négy fizikai, kémiai és biológiai, a tanórán bemutatott kísérlet vagy vizsgálat jegyzőkönyvének elkészítése. Legalább egy külső gyakorlat tapasztalatainak ismertetése.~~

~~- - - Egy egészségtani témájú projektmunka elkészítése. Egy, a fenntarthatósághoz köthető projektmunka elkészítése.~~

~~- A balesetmentes kísérletezés szabályainak megismerése, betartása, ►►► ismerkedés a mérgejjel és a többi gyakrabban előforduló veszélyszimbólummal, a mérgező anyagok körültekintő használata.~~

~~-- A problémafelvetés és a probléma megoldására irányuló vizsgálatok igényének kialakítása, fejlesztése. Természettudományi témájú ismeretterjesztő források önálló keresése, követése, értelmezése, az ismeretszerzés eredményeinek bemutatása, mások eredményeinek értelmezése. Legalább egy magyarországi múzeum, nemzeti park, természettudományi gyűjtemény meglátogatása, profiljának és néhány fontos darabjának elemző ismerete.~~

~~Tudománytörténet~~

~~- A tudományos megismeréshez köthető történeti szemlélet kialakítása. A tudományos modellek változásának felismerése. Nagyobb, összefüggő tudománytörténeti folyamatok megismerése, tudásunk és történelmünk változásában játszott szerepük tanulmányozása. A tudománytörténeti folyamatok értelmezése a modellek, az elképzelések, az egymást váltó, illetve az egymást kiegészítő elméletek megszületéseként és háttérbe szorulásaként. A megismerési módszerek előnyeinek és korlátainak elemzése.~~

~~- Tudománytörténeti jelentőségű felfedezések, találmányok, felismerések és eljárások megismerése tudományos ismeretterjesztő források feldolgozásával. Jelentős külföldi és hazai természettudósok módszereinek, tudományos eredményeinek és ezek érvényességi körének megismerése.~~

~~Tudomány, technika, társadalom~~

~~- A tudomány és technika fejlődése, valamint a történelmi korszakváltások közötti kapcsolat ismertetése egy-egy példa alapján. A tudomány és a technika mindennapi élettel való kapcsolatának megismertetése, az egyéni felelősség gondolatának megalapozása. A tudomány és a technika a társadalom és a gazdaság fejlődésében játszott szerepének megismerése. A kutató és mérnöki munka jelentőségét felismerő és értékelő attitűd megalapozása, ► ► ► ► a felelős állampolgári magatartás kialakítása. A tudomány-technikátársadalom komplex összefüggésrendszer kritikai elemzése, problémák felvetése, alternatív megoldások megismerése, egyéni álláspontok kialakítása.~~

~~2. Anyag, energia, információ~~

~~1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

~~Anyagok~~

~~- A tanulók környezetében előforduló és egyszerűen megfigyelhető anyagok tulajdonságainak vizsgálata. Megfigyelések a halmazállapot változásáról. Egyszerű keverékek, oldatok készítése Az anyagfogalom kiterjesztése különféle anyagfajtákra. Anyagok csoportosítása megfigyeléssel és kísérletekkel megállapított tulajdonságok alapján. Oldódás és olvadás megkülönböztetése, ► ► A kémiai elemek, vegyületek, keverékek jellemzése, csoportosítása, ► ► - Anyagok mennyiségi és minőségi jellemzése. A halmazállapotok, halmazállapot-változások összehasonlítása. - ► ► különbségük magyarázata ► ► ► ► a kémiai elemek tulajdonságai periodikus váltakozásának értelmezése. - Az anyagi világ egymásba épülő szerveződési szintjeinek tudatos kezelése. - ► ► halmazstruktúrák magyarázata összetevőik szerkezete és kölcsönhatásaik alapján.~~

~~--- Az atomok szerkezetét leíró modellek használata fizikai, kémiai jelenséggel összefüggésben.~~

~~-- Jelenségek értelmezése a tömegmegmaradás szempontjából, ►► az elv kiterjesztése, ►►►► az élő rendszerek anyagáramlásának jellemzése.~~

~~Kölcsönhatások, erők~~

~~- Kölcsönhatások megfigyelése. Mozgásjelenségek vizsgálata, játékos kísérletek, megfigyelések, és ezekhez kapcsolódó kérdések megfogalmazása, ►►►► mozgási, mágneses és elektrosztatikus jelenségek megfigyelése, előfordulásuk a mindennapi környezetben, alkalmazásukkal kapcsolatos kérdések megfogalmazása, ►►►► a mindennapi életben tapasztalt erőhatások megismerése, a tapasztalatok értelmezése az erők mozgásállapot- és alakváltoztató hatásaként, ►►►► a természet alapvető erőinek, kölcsönhatásainak megismerése. Az anyagok jellemzőinek anyagszerkezeti magyarázata.~~

~~--- A kémiai képlet értelmezése, a kémiai reakciók magyarázata kémiai kötésekkel és leírása reakcióegyenletekkel, az egyenlet és a részecskék számának összefüggése.~~

~~--- Az elektromosság, a gravitáció, a mágnesség és a sugárzások élővilágra gyakorolt hatásának megismerése.~~

~~Energia~~

~~- Egyes technikai eszközök működésének megfigyelése, a működés feltételeinek értelmezése a mindennapi környezetben.~~

~~- Energiatakarékos magatartás kialakítása, ►►►► az energiatakarékosság módszerei és fontosságuk megismerése.~~

~~--- Az energiamegmaradás elvének megismerése, alkalmazása, ►►--- Az élő szervezet energiaellátásának és életműködésének kapcsolatát bizonyító tények megismerése, ►►►► az elv kiterjesztése, az élő rendszereket jellemző energiaáramlás jellemzőinek megismerése. ►► az élőlények és életközösségek értelmezése nyílt rendszerként.~~

~~- Megfigyelések, játékos kísérletek a hang, a fény és a hő terjedésével kapcsolatban. Ismerkedés a különböző energiaforrásokkal. Az emberi szervezet energia-szükségletének és helyes pótlásának tudatosítása, ►►►► az energiafogalom megalapozása, ismerkedés az energiafajtákkal, energiahordozókkal, a megújuló és nem megújuló energiaforrásokkal, az energia átalakulásaival. A nem fosszilis energiaforrások jelentőségének felismerése. Energiatípusok (kémiai, nap-, elektromos) egymásba alakítását jelentő folyamatok megismerése, ►► - Jelenségek értelmezése az energiamegmaradás szempontjából, ►►►► az energiával kapcsolatos mennyiségi szemlélet fejlesztése. ►► az energiaátalakítások hatásfokának és járulékos hatásainak (szennyezések) összekapcsolása. Az egyes energiahordozók és források előnyei és hátrányai mérlegelése.~~

~~--- A halmazállapotváltozásokat és az oldódást kísérő energiaváltozások megfigyelése, mérése, ►►►► és a fizikai, kémiai folyamatok közben zajló energiaváltozások jellemzése, egyszerűbb számítások végzése.~~

~~Információ~~

~~- Az elektromágneses hullámok és a hang információátvitelben játszott szerepének megismerése.~~

~~- A mindennapi környezetben előforduló jelek, jelzések felismerése és értelmezése, a jelekből álló információhoz kapcsolódó kommunikáció fejlesztése. A rend és a rendezetlenség értelmezése, a rendet kialakító hatások (az információ) felismerése, mindennapi példák, egyszerű kísérletek alapján. Tünetek értelmezése a természet jelzéseiként (betegség, hervadás). A biológiai információ önfenntartásban és fajfenntartásban játszott szerepének, jelentőségének felismerése, ►► az információtárolás, kifejeződés és módosulás folyamatainak megértése az élővilágban és a technikai környezetben. Információs és kommunikációs rendszerek felépítésének megismerése, jelentőségük értékelése.~~

~~3. Rendszerek~~

~~1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

~~Tér, idő, nagyságrendek~~

~~- A térbeli tájékozódás fejlesztése közvetlen tapasztalatok útján, ►►►► tájékozódás a lakóhelyen és annak környékén, hely, irány és távolság meghatározása. A hosszúság és az idő mértékegységeinek ismerete, használata, átváltása, ►►►► a tájékozódás módszereinek bemutatása, az atomok méreteitől az ismert világ méretéig.~~

~~- Irányok, távolságok, hosszak, nagyságrendek megnevezése, becslése. Világtájak meghatározása a lakóhely és Magyarország térképén. Az iránytű használata. Útvonalrajz készítése a lakhelyről, ►►►► a világtájakra, a földrajzi fókálózatra, valamint a térképekre vonatkozó ismeretek alkalmazása. Tájékozódás épített és természetes környezetben, alapvető tereptani ismeretek. A térbeli tájékozódást szolgáló eszközök és módszerek alapjainak és felhasználásának megismerése. Az élővilággal kapcsolatos méret- és időskála elemzése, térbeli és időbeli mintázatok leírása és magyarázata.~~

~~- Természeti körfolyamatok felismerése, megfigyelése, sorba rendezése, ►►►► az időt mérő ciklikus jelenségek egyszerű értelmezése, felhasználása. Példák megnevezése a természetben, illetve a technikában fontos szerepet játszó nagyon rövid és nagyon hosszú időkre, ►►►► természeti jelenségek, folyamatok időbeli lefolyásának leírása függvényekkel, grafikonok elemzése, értelmezése.~~

~~- Az idő különféle mértékegységeinek, mérési lehetőségeinek megismerése.~~

~~- Az idő becslése különféle élethelyzetekben, a mozgás és az idő összefüggésének megtapasztalása.~~

~~- - - A kémiai folyamatok gyorsításának és lassításának egyszerűbb módjai, ►►►► sebességük értelmezése.~~

~~- Rendszer, a rendszer és környezete~~

~~- A lakó- és iskolai környezetben megfigyelhető egyszerű rendszerek elemzése. A természeti és mesterséges (technikai és épített) fogalompár alkalmazása a lakókörnyezet vizsgálatában. A rendszerszemlélet alkalmazása, a rendszer és környezete kapcsolatának elemzése konkrét problémák vizsgálatában, ►►►► a rendszer fogalom általánosítása.~~

~~--- A nyílt és zárt rendszer értelmezése példák segítségével, ►►►► a termodinamika főtételeinek megismerése, alkalmazása konkrét problémák megoldásában.~~

~~--- A környezet fogalmának értelmezése az élet különböző szerveződési szintjein (a sejt, a szervezet, az életközösség). Lokális és globális szintű gondolkodásmód kialakítása.~~

~~Szerveződési szintek, hálózatok~~

~~- A rendszerek egymásba ágyazottságának felismerése környezetünkben, ►►►► rendszerek összetettségének, belső kapcsolatrendszerének felismerése, ►►►► értelmezése a különféle fizikai, kémiai és biológiai szerveződési szintek esetén, ►►►► az adott problémának megfelelő szintek kiválasztása. Összetett technológiai, társadalmi és ökológiai rendszerek elemzése.~~

~~- Az élővilág szerveződési szintjeinek felismerése, ►►►► az emberi szervezetet alkotó szerveződési szintek és egységek megismerése. A hierarchia és a hálózatosság következményeinek elemzése élő rendszerekben. A természet egységére vonatkozó elképzelések formálása.~~

~~4. A felépítés és a működés kapcsolata~~

~~1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

~~Az anyagok tulajdonságai~~

~~- A tanulók környezetében gyakori használati tárgyak anyagainak felismerése, megnevezése. Anyagok csoportosítása, besorolása, ►►►► minőségi tulajdonságok felismerése, megnevezése, e szerinti csoportosítása. Az anyag atomos szerkezetének megismerése. Az anyagok tulajdonságai és felhasználási lehetőségeik közötti összefüggések felismerése konkrét példák alapján. Az anyagvizsgálat néhány fontos módszerének megismerése, tulajdonságok megállapítása tanári és tanulói kísérletek alapján, egyes tulajdonságok anyagszerkezeti értelmezése.~~

~~- Az anyagfajták megművelhetőségének jellemzése, felhasználásuk megismerése, ►►►► az összefüggés felismerése konkrét példákon (élelmiszerek, ruházat, használati eszközök). Az anyag nyersanyagból terméké alakulásának, majd másodlagos nyersanyaggá válásának követése példák alapján. Az anyagtakarékosság fontosságának felismerése.~~

~~---Néhány gyakoribb savas és lúgos kémhatású anyag ismerete, a velük való biztonságos és célszerű bánásmód elsajátítása. - Élelmiszerek kémiai összetételével és ezek biológiai hatásával kapcsolatos információkból következtetések levonása, ►► A szervetlen és szerves vegyületek összetétele, szerkezete és tulajdonságai közötti kapcsolatok felismerése és alkalmazása. ►► néhány fontos biológiai funkció és fizikai-kémiai tulajdonság összefüggésének elemzése.~~

~~Élőlények felépítése és működése~~

~~- Az élő és élettelen összehasonlítása, az azzal kapcsolatos megfigyelések, tapasztalatok gyűjtése. Az életfeltételek és jelenségek felismerése, megnevezése konkrét növény, állat és az ember esetében, ►►►► egyes önfenntartó életjelenségek, szervek és a szaporodás megnevezése konkrét növény, valamint állatfajok és az ember esetében, ►►►► struktúra és funkció egymáshoz rendelése az élő szervezetekben, ►►►► az élő rendszerek felépítésében és működésében megfigyelhető közös sajátosságok összegzése.~~

~~- Testfelépítés, életmód, élőhely és viselkedés kapcsolatának felismerése néhány ismert példa alapján, ►►►► a kapcsolat felismerése nagyobb növény és állatcsoportok példáján, ►►►► a kapcsolat elemzése konkrét állat és növényfajok példáján, ►►►► a nagy élőlénycsoportok környezeti, egészségügyi és gazdasági jelentőségének elemzése.~~

~~- - - A sejt felépítésének vizsgálata, fénymikroszkópos megfigyelése, alapvető életfolyamatainak megértése. A növényi és állati szövetek típusainak összehasonlítása, mikroszkópi megfigyelése, a felépítés és a működés összekapcsolása.~~

~~-Életközösségek~~

~~- Életközösségek megfigyelése a lakókörnyezetben, az eredmények rögzítése és megbeszélése. Élőlények, illetve élőlény és környezete közötti kapcsolatok felismerése. A lakóhely közelében található természetes életközösség megfigyelése, állapotának leírása, a változások követése, bemutatása és megbeszélése. Az életközösség megfigyelhető felépítésének és belső kapcsolatrendszerének vizsgálata, a fajok közötti kapcsolatok típusainak megismerése terepen végzett megfigyelések és más információforrások alapján, ►► A biomok területi elhelyezkedésének, főbb növény- és állattani jellemzőinek megismerése, kialakulásuk okainak megértése. Az állatok viselkedésének elemzése konkrét példákon, az életközösségben betöltött szerepe alapján, ►►►► néhány életközösség vizsgálata terepen. Az időbeli változások ciklikus és lineáris folyamatainak megfigyelése, okainak feltárása. Az élőlények életközösségekben betöltött szerepe az anyag- és energiaáramlásban. A felépítés és működés, az élettelen környezet, valamint az emberi tevékenység közti összefüggések vizsgálata, a veszélyeztetettség és a védelem lehetőségeinek áttekintése. ►► a viselkedés és a környezet kapcsolatának megfogalmazása.~~

~~-Az élővilág rendszerezése~~

~~- A környezetünkben és hazánk természetes környezetében élő növények és állatok egyszerű csoportokba sorolása a megfigyelt jellemzők alapján. Csoportosításuk tetszőleges és adott szempontok szerint történik. A hierarchikus rendszerezés elvének megismerése, alkalmazása. Az ismert csoportok (törzsek, osztályok) nevének és egymáshoz való viszonyainak ismerete és használata. A megfigyelt növények és állatok összehasonlítása, csoportokba sorolása. Az élővilág rendszerezésében érvényesülő szempontok megfogalmazása, bemutatása határozókönyvek alapján. Az élővilág országokra tagozódásának bemutatása, konkrét fajok bemutatása, besorolása. A mesterséges rendszerek és a fejlődéstörténeti rendszer alapelveinek megértése, a vizsgálatukat szolgáló módszerek megismerése.~~

~~-- Az élővilág fajgazdagságának értéként való kezelése, a fajismeret megalapozása.~~

~~A Föld~~

~~- Összefüggések megfogalmazása a Nap járása, az időjárás és az éghajlat között, ►►►► a Föld alakjának és tengelyforgásának következményei az éghajlati övezetekre. Az éghajlat és az élővilág kapcsolatának elemzése, ►►►► a Föld fizikai-geológiai jellemzői és az életformák fennmaradása közötti összefüggések felismerése. A globális éghajlatváltozások lehetséges okainak és következményeinek elemzése.~~

~~- Időjárással kapcsolatos megfigyelések, leírások, rajzok, időjárás napló készítése. Időjárás adatok, képek, térképek, időjárás előrejelzések értelmezésének megalapozása. A halmazállapot-változásokról és a kémiai reakciókról tanultak időjárás-geológiai jelenségekkel való kapcsolatának értelmezése, ►►►► fizikai törvényszerűségek és az időjárás kapcsolatának elemzése.~~

~~- A felszínformák felismerése, megnevezése. A felszínváltozások főbb folyamatainak leírása, példák bemutatása, a változási folyamatok eredményeinek felismerése. A lemeztektonika elméletét alátámasztó tények és az azt megalapozó főbb fizikai folyamatok megértése. A biogeokémiai rendszerekben előforduló, alapvető anyagátalakulások értelmezése.~~

~~Nap, Naprendszer~~

~~- A Nap, mint energiaforrás megismerése, ►►►► a Földre sugárzott energia jelentőségének belátása. - A Nap, a Föld és a Hold kölcsönhatásainak megismerése. A Naprendszer felépítésének, égitesttípusainak megismerése, a keletkezés és fejlődés vázlatos leírása, ►►►► A napenergia-termelés alapelveinek megértése. A napfény és a földi élet közötti összefüggés felismerése, a kapcsolat értelmezése a fény fizikai jellemzőivel. ►►►► a bolygók fizikai, kémiai tulajdonságai és a bolygók környezeti viszonyai közötti összefüggés megértése. - A Nap energiatermelésének, a jelenség magfizikai hátterének megértése. - A Hold fázisainak megfigyelése, lerajzolása. A Föld, Hold, Nap rendszer modellezése. A Hold fázisainak megértése, ►►►► a holdfázisok és a holdfogyatkozás okának megkülönböztetése.~~

~~Világegyetem~~

~~- Egy-egy jellegzetes csillagkép megfigyelése, lerajzolása. A csillagok távolságával és méretével kapcsolatos elképzelések megbeszélése, korrekciója. A Tejút létének, égi képezésének megismertetése. A Naprendszeren túli kozmikus térségek objektumainak, hierarchikus felépítésének megismerése. Távolságok és időbeli nagyságrendek összehasonlítása. A Világegyetem szerkezetének megismerése, a kutatás néhány módszerének, céljának és eredményének áttekintése.~~

~~5. Állandóság és változás~~

~~1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

~~Állapot~~

~~- Az anyagok és testek érzékelhető tulajdonságainak megfigyelése, megnevezése, összehasonlítása. A vizsgált természeti és technikai rendszerek állapotának leírására szolgáló szempontok és módszerek megismerése, használata.~~

~~- A mérhető anyagi tulajdonságok felismerése, a becslés és mérés fogalmainak kialakítása. Az anyagok vizsgálatában leggyakrabban használt állapotleírások, állapotjelzők alkalmazása, mérése, a mértékegységek szakszerű és következetes használata.~~

~~- A mindennapi életben fontos szerepet játszó fizikai mennyiségek megismerése és mérése. Természetes mérőeszközök, mérési rendszerek (tömeg, hosszúság, űrtartalom, hőmérséklet, idő) használata, ► ► ► ► a gyakran használt mennyiségek mértékegységeinek fokozatos megismerése, mérésének gyakorlása. Az élettani állapot leírására használható alapvető eszközök és módszerek megismerése, alkalmazása. Az ember egészségi állapotát jellemző adattípusok megismerése, néhány lehetséges következtetés levonása.~~

~~Változások~~

~~- A mozgásban megnyilvánuló állandóság és változás tanulmányozása, változások irányának megfigyelése, adott szempontú besorolása, ► ► ► ► változások felismerése két különböző állapot összehasonlításával. Mozcásjelenségek leírása, a mozgás grafikus ábrázolása, a grafikonok értelmezése. Az egyenletes és egyenletesen változó mozgás felismerése, ► ► ► ► út idő, sebesség idő grafikonok készítése, az egyenletes és a gyorsuló mozgások összehasonlítása számításokkal. Összetett mozgások értelmezése.~~

~~- Halmazállapot változások felismerése, megnevezése, ► ► Az évszakok változásának megfigyelése, következményeinek feltárása a természetben és mindennapi életünkben. ► ► összekapcsolása időjárási jelenségekkel. Oldódás és olvadás megkülönböztetése. A sebességváltozás és az erő viszonyának megismerése, ► ► A GPS idő, távolság és sebességadatainak értelmezése. A keringési idő és a fordulatszám értelmezése gyakorlati példákon a közlekedésben és részecskeszintű magyarázata. ► ► a fogalmak értelmezése, használata. Az erőhatás és a sebességváltozás közötti kapcsolat felismerése gyakorlati példákon. A mozgási energia és a lendület szerepének felismerése a kölcsönhatások leírásában.~~

~~- Az anyagi minőség, anyagfajta megváltozásával járó jelenségek megfigyelése, értelmezése, megnevezése. Keverékek, oldatok készítése, szétválasztása. Kémiai jelek használata a reakciókban részt vevő anyagok jelölésére. Az égés magyarázata, feltételei, tűzvédelmi alapismertetek elsajátítása. A kémiai változás értelmezése, a főbb típusok megkülönböztetése és magyarázata, ► ► ► ► a sav-bázis reakciók, a pH-skála értelmezése, a redoxi- és ezen belül az elektrokémiai folyamatok, a hidrolízis és a kondenzáció vizsgálata, gyakorlati jelentőségének megismerése.~~

~~- Biológiai változások, mozgásjelenségek megfigyelése közvetlen környezetünkben, ► ► ► ► ezek időbeliségének vizsgálata, összehasonlítása, időskálák szerkesztése.~~

~~A változásokat kiváltó hatások azonosítása a mindennapi környezetben megfigyelhető jelenségekben. Az életfolyamatokat kísérő minőségi és mennyiségi változások megismerése, példák bemutatása. - Az élőhelyhez, a környezethez való alkalmazkodás formáinak elemzése, ► ► Mechanikai szemlélet alkalmazása az életműködések magyarázata során. ► ► az evolúciós gondolkodás alkalmazása növény- és állatfajok földrajzi elterjedésével kapcsolatos következtetéseiben.~~

~~Egyensúly, stabilitás~~

~~- Az egyensúly fogalmát megalapozó játékok. A fogalom bevezetése hétköznapi események értelmezésével, egyszerű mérésekkel, kísérletekkel. Az egyensúlyi állapot és a rendszerek stabilitása közötti összefüggés felismerése, alkalmazása konkrét példák esetében. A metastabil állapot bemutatása példák segítségével.~~

~~--- Az egyensúlyon alapuló tömegmérés elvének megismerése, mérleg készítése, tömegmérés, ► ► ► ► az erők vektoros jellegének megértése, a vektorösszegzés elsajátítása. A stabilitás fogalmának alkalmazása a magfizikában, az atomerőművek működésének, a szabályozás biztonsági tényezőinek megértése.~~

~~--- A termikus egyensúly és a kiegyenlítődés fogalmának értelmezése, ► ► ► a dinamikus egyensúly fogalmának általánosítása, kapcsolata a reakciósebességekkel. Az egyensúlyt megváltoztató okok következményeinek elemzése.~~

~~--- Az életközösségek, a bioszféra stabil állapotait megzavaró hatások és a lehetséges következmények azonosítása. A homeosztázis fogalmának értelmezése élő rendszerekben.~~

~~Folyamatok~~

~~- Az anyag nyersanyag és terméké alakulásának követése példákön, ► ► - Példák a hulladék újrahasznosítására. ► ► folyamatok néhány általános jellemzőjének megállapítása, irányítása, jelentőségének felismerése, ► ► ► ► természeti folyamatok irányának vizsgálata konkrét példákön keresztül, ► ► - Néhány egyszerű szabályozott folyamat elemzése. ► ► az egyirányú, megfordítható és körfolyamatok háttérének megértése, a körfolyamat szabályozó lépéseinek felismerése.~~

~~- - - Természeti folyamatok sebességváltozásainak megfigyelése, rögzítése, ► ► ► ► ezek értelmezése, szabályozásának elemzése.~~

~~- Ismerkedés egyirányú életfolyamatokkal. - Az élet szabályozott, ill. vezérelt folyamatként való értelmezése, életjelenségek megfigyelése és magyarázata a szabályozottság alapján, ► ► ► ► a vezéreltség, szabályozottság általános mechanizmusainak megértése. A véletlen szerepének és a valószínűség fogalmának alkalmazása (betegségek kockázati tényezői, evolúciós folyamatok).~~

~~- Néhány, a táj képében az ember hatására bekövetkező változás értelmezése. Evolúciós magyarázat keresése biológiai és ezzel összefüggő fizikai, földrajzi, történelmi tényekre.~~

~~--- A Világegyetem múltjával és jövőjével kapcsolatos elméleteket alátámasztó, ill. cáfoló tények és érvek megismerése.~~

~~6. Az ember megismerése és egészsége~~

~~1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

~~Testkép, testalkat, mozgás~~

~~- Az emberi test külső képe, az egyes életszakaszokra jellemző testarányok és méretek megfigyelése, mérése. Az emberi mozgás biológiai tényezőinek, formáinak és határainak megismerése. A mozgás biológiai alapjainak, a vázrendszer és az izomzat felépítésének és működésének megismerése, ► ► ► ► fizikai és kémiai elvek alkalmazása a mozgások elemzésében.~~

~~- A fogyatékkal élő emberek megismerése, elfogadása, segítése, ► ► ► ► állapotuk megértése. Saját testkép tudatosítása, az elfogadás segítése. A testsúllyal kapcsolatos problémák okainak és lehetséges következményeinek, a rendszeres testmozgás mentális és testi betegségek megelőzésében, ill. gyógyításában játszott szerepének felismerése.~~

~~Önfenntartás~~

~~- Az ember főbb testrészeinek, szerveinek megnevezése, védelme, ► ► ► ► elhelyezkedésük, feladataik megértése. Az anyag- és energiaforgalom szervrendszereinek megismerése, a felépítés és működés kapcsolata, az egészségmegőrzés lehetőségeinek bemutatása, ► ► ► ► a szervrendszerek működésének összekapcsolása kémiai, sejtbiológiai, fizikai, és lélektani ismeretekkel. Szabályozásuk megértése.~~

~~- Az érzékszervek működésének és az érzékelés fajtáinak megismerése, ► ► ► ► az érzékelés fizikai hátterének és szabályozásban betöltött szerepének elemzése~~

~~- Az érzékszervek védelmét biztosító szabályok, a helyes szokások megismerése és gyakorlása (étkezés, tisztálkodás, napirend, szabadidő, környezet állapota).~~

~~- Egészséges étkezési szokások kialakítása, minőségi és mennyiségi szempontok bemutatása, ► ► ► ► az élelmiszerek fő tápanyagai jellemzőinek és élettani szerepének megismerése, adatok, ajánlások felhasználása az egészséges táplálkozáshoz. Tápanyagok egészségre gyakorolt hatásának értékelése. A dohányzás, az alkohol- és drogfogyasztás károsító hatásainak megértése.~~

~~- A betegség felismerése, baleset és betegség megkülönböztetése, a megelőzés szabályainak megismerése. A higiénia mindennapokban való alkalmazása. A környezeti állapot és az ember egészsége közötti kapcsolat felismerése, igény az egészséges életkörülményekre. Az alapfokú elsősegély-nyújtási ismeretek elsajátítása, ► ► ► ► A rendszeres egészségügyi és szűrővizsgálatok, az önvizsgálat, a védőoltások, a higiénia, bőrápolás és az egészséges életmód betegségmegelőző jelentőségének beláttatása. ► ► ► ► az alapfokú újraélesztés elsajátítása. Fontosabb betegjogok értelmezése. Egészség és homeosztázis, az immunrendszer állapota és a betegségek kialakulása közötti összefüggés megértése.~~

~~- Az orvoshoz fordulás céljának, helyes időzítésének megértése.~~

~~Szaporodás, egyedfejlődés, sexualitás~~

~~- A gyermekvárással, születéssel, szoptatással kapcsolatos elképzelések megbeszélése, ► ► ► ► az emberi termékenységet befolyásoló folyamatok megbeszélése, a káros hatások elkerülésére alkalmas módszerek megismerése.~~

~~- Az emberi egyedfejlődés főbb szakaszainak megismerése, ►►►► összehasonlítása, a másodlagos nemi jellegek, testi és lelki különbségek megismerése. A születés utáni fejlődési szakaszok legjellemzőbb testi és pszichológiai megnyilvánulásainak összehasonlítása. A viselkedésváltozások, krízisek pszichológiai hátterének elemzése. A születés előtti és utáni teljes emberi életút szakaszainak ismerete, értékeinek belátása.~~

~~---A nemi élettel kapcsolatos személyes felelősség felismerése, alapvető morális és egészségügyi szabályok betartása mellett szóló érvek bemutatása. Érvelés a tudatos családtervezés, a várandós anya felelősségteljes életmódja mellett.~~

~~Öröklődés~~

~~- Az emberek közötti testi hasonlóságok és különbözőségek megfigyelése, ►►►► különbségtétel az öröklött és szerzett tulajdonságok között, ►►►► az ember magatartását meghatározó öröklött és tanult elemek (genetikai tényezők és a környezeti, nevelési hatások) közötti kölcsönhatások felismerése, elemzése.~~

~~---Az anyai és apai jellegek utódokban való megjelenésének megértése, ►► - Az örökítő anyagot megváltoztató környezeti hatások megismerése, azok lehetséges következményeinek megértése, a veszélyforrások kerülése, ►►►►a szaporodás és az öröklődés közötti kapcsolatnak, az öröklődés törvényeinek és biokémiai hátterének megértése. - ►►véletlenszerű és irányított genetikai változások lehetséges következményeinek mérlegelése. A genetikai tanácsadás értelmezése.~~

~~Magatartás és lelki egészség~~

~~- Emberi magatartásformák és élethelyzetek megfigyelése környezetünkben. A helyes önismeret kialakításának megalapozása. Az ember értelmi képességének, érzelmi intelligenciájának alapvonásai, a jellegzetességek megismerése. A tanulás formáinak a környezethez való alkalmazkodás tényezőjeként, ill. ►►►► a személyiség tartós megváltozásaként való értelmezése. A motiváció jelentőségének felismerése. Az észlelés, az érzékelés és a figyelem kapcsolata, funkcióik megkülönböztetése.~~

~~- Közösségi viselkedésformák és magatartási normák megismerése, bemutatása, ►►►► jelentőségük értékelése, ►►►► ismerkedés az emberi agresszió és összetartozás jellemzőivel, okaival, befolyásolásának módjaival. Az önismeret, önfogadás, társas együttérzés fejlesztése. A gondolkodási folyamatokat meghatározó tényezők, az érzelmi és az értelmi fejlődés kapcsolatának belátása.~~

~~---A pályaválasztást elősegítő önismeret fejlesztése.~~

~~- - A kockázatos, veszélyes viselkedések, függőségek okainak, elkerülésének, élethelyzetek megoldási lehetőségeinek bemutatása. A személyes felelősség tudatosítása, a szülő, a család, a környezet szerepének bemutatása a függőségek megelőzésében.~~

~~--- Az emberfajták és kultúrák sajátosságainak és közös értékeinek fölismerése.~~

~~- - Az adott életkor pszichológiai jellemzőinek az értelmezése kortárssegítők és szakemberek segítségével.~~

7. Környezet és fenntarthatóság

~~1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~~~5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~~~Globális környezeti rendszerek~~

~~Környezettudatos magatartás kialakítása. A fenntarthatóságot segítő életvitel megismerése, gyakorlása a mindennapokban. Az anyag- és energiatakarékos szemlélet, életmód megalapozása (közlekedés, fűtés, csomagolás, étkezés, szelektív hulladékgyűjtés, újrahasznosítás). A geo-, bio- és technoszféra kölcsönhatásainak megismerése konkrét példákon, ► ► - A légkör fizikai tulajdonságainak jellemzése, ► ► a kapcsolatok általánosítása. A fontosabb biogeokémiai körforgalmak (szén, oxigén, nitrogén) elemzése egy szabályozott rendszer részeként. --- mérése. A vízkörforgás fizikai hátterének megismerése, környezeti rendszerekben játszott szerepének értékelése. Egyes környezeti problémák (fokozódó üvegházhatás, savas eső, „ózonlyuk”) hatásainak és okainak megértése.~~

~~Élő és élettelen környezeti tényezők~~

~~Az éghajlat és az időjárás élőlényekre gyakorolt hatásának, ► ► Az élőlények néhány, a környezethez való alkalmazkodásának bemutatása ismert példákon. A lakóhely környezetében található természet közeli élőhelyek megfigyelése, a tapasztalatok leírása. ► ► természeti és mesterséges (épített) környezetre gyakorolt hatásának felismerése, megfigyelése. Az élőlények környezethez való alkalmazkodását bizonyító tulajdonságok bemutatása ismert példákon. Az időjárás elemeinek megnevezése, ezek kapcsolata az élő rendszerekkel, ► ► ► az ezeket jellemző adatok összefüggéseinek elemzése. Hidro- és aerodinamikai jelenségek értelmezése egyszerű modellek segítségével. --- A levegő-, a víz- és a talajszennyezés forrásainak, a szennyező anyagok típusainak és konkrét példáinak megismerése, vizsgálata. A talaj termőképességét befolyásoló tényezők elemzése.~~

~~A környezet és az ember egészségi állapota közti összefüggések felismerése. A környezeti kár, az ipari és természeti-időjárás katasztrófák okainak elemzése, elkerülésük lehetőségei.~~

~~A környezeti rendszerek állapota, védelme, a fenntarthatóság~~

~~Természetközeli és leromlott állapotú élőhelyek megfigyelése, ► ► Az emberi tevékenység természeti környezetre gyakorolt hatásának bemutatása példákkal. ► ► ezek életközösségeinek megismerése, a fajok jelenlétének a környezet állapotát jelző szerepe, annak értelmezése. Az egészséges környezetet fenntartó és az azt szennyező emberi tevékenységek felismerése. Az ember természeti folyamatokban játszott szerepének kritikus vizsgálata. A fogyasztási szokásokkal kapcsolatos ésszerű és felelős szemlélet erősítésével törekvés a tudatos állampolgárrá nevelésre.~~

~~- Helyi természet- és környezetvédelmi problémák felismerése, a természeti értékek megőrzéséért, a táj értékeinek védelméért, megóvásért érzett felelősségvállalás megalapozása. Egyéni és közösségi környezetvédelmi cselekvési formák gyűjtése, alkalmazása a tanuló közvetlen környezetében. Helyi környezeti probléma felismerése, információk gyűjtése, egyéni vélemények megfogalmazása. Egészség- és környezettudatos magatartás kialakítása a hétköznapi élet minden területén, bekapcsolódás környezetvédelmi tevékenységekbe. A lakókörnyezet közelében lévő életközösségek állapotának megfigyelése, a védelemre való felhívás és cselekvés megalapozása. Természeti értékek és károk, környezeti károk felismerése, indoklása, a cselekvési lehetőségek felmérése.~~

~~--- Az energia-átalakító folyamatok környezeti hatásainak elemzése, alternatív energiaátalakítási módok megismerése, az ismeretek alkalmazása a fenntarthatóság és autonómia érdekében a háztartásokban és kisközösségekben.~~

~~A Föld szépsége, egyedisége~~

~~- Elemi ismeretek gyűjtése égitestekről, egyszerű megfigyelések végzése. Lakókörnyezetünk természeti és kulturális értékeinek, egyediségének felfedezése, megismerése. A földi élővilág változatosságának és az abban rejlő értékeknek a bemutatása, a természet közeli és a hosszú távon fenntartható életközösségeikben rejlő értékek felfedezése. A földi életkörülmények egyedisége mellett szóló érvek ismerete. Evolúciós, környezet- és természetvédelmi szempontok összekapcsolása.~~

~~-A Kárpát-medence természeti és kulturális értékeinek, egyediségének felfedezése, megismerése.~~

~~-A környezet szépsége, az emberi kultúrák fenntarthatósága és a benne élők testi lelki egészsége közti összefüggések megjelenítése.~~

~~C) KÖZMŰVELTSÉGI TARTALMAK~~

~~KÖRNYEZETISMERET (1-4. ÉVFOLYAM)~~

~~1. Tudomány, technika, kultúra~~

~~Tudománytörténet. Tudománytörténeti jelentőségű felfedezések, találmányok, felismerések és eljárások megismerése, kiemelkedő tudósok és feltalálók.~~

~~Tudomány, technika, társadalom. Példák a természeti erőforrások, a közlekedési eszközök, számítástechnikai és hírközlési eszközök felhasználására, természeti és épített környezetünk értékeire.~~

~~2. Anyag, energia, információ~~

~~Anyagok. A forma és az anyag kapcsolatának megismerése.~~

~~Kölcsönhatások, erők A mágneses vonzás, taszítás bemutatása, az iránytű szerepe. Példák hang- és fényjelenségekre. A mozgásfajták megkülönböztetése.~~

~~Energia. Melegítés, hűtés szerepe a mindennapokban. Energiaforrások a háztartásban.~~

~~Fűtőberendezések, háztartási gépek, eszközök és készülékek energiatakarékossága. Megújuló és nem megújuló energiaforrások megkülönböztetése konkrét példák alapján. Az élelmiszerek/tápanyagok energiataralma. Összefüggés az élőlények energiaszükséglete és életmódja között. Információ. Jel, jelzés, információ (lakóhelyi közlekedés, katasztrófavédelmi ismeretek) megismerése. Kommunikáció az állatvilágban (tájékozódás fény, hang, illatok alapján).~~

~~3. Rendszerek~~

~~Tér, idő, nagyságrendek. Becslés és mérés alkalmazása. Irányok, távolságok, hosszúság meghatározása. Magyarország domborzati térképén az alapvető térképjelek megnevezése (államhatárok, felszinformák, vizek, főváros, települések, útvonalak), a fővilágtájak megnevezése, elhelyezése. Alaprajz, nagyítás, kicsinyítés, térképmásolás. Jeles napok, ünnepek. Az idő mérése, az időmérés alkalmi és szabvány egységei. Az idő kifejezése a mindennapi kommunikációban.~~

~~Rendszer, a rendszer és környezete. Példák a rész és egész, összetettség, funkció fogalmakra (szerszámok, élőlények, lakóház, kerékpár, ház, növények részei). Lakóhelyi környezet alakítása, a környezeti állapot hatása, környezet- és természetvédelem fogalmának pontosítása.~~

~~Szerveződési szintek, hálózatok. Egyed (élőlény), csoport (társulás), életközösség megkülönböztetése konkrét esetekben. Az élőlények csoportosítása élőhely, táplálkozási mód, egyéb tulajdonság szerint. Egy választott élőlény leírása: testfelépítése, életmódja és környezetének kölcsönhatása alapján. A települések infrastruktúra rendszere. A lakóhely története és természeti környezete.~~

~~4. A felépítés és a működés kapcsolata~~

~~Az anyagok tulajdonságai. Anyagfajták és tulajdonságaik. Mesterséges és természetes anyagok. A víz szerepe, előfordulása és állapotai a természetben. Vízben oldódó és nem oldódó anyagok.~~

~~Élőlények felépítése és működése. Életjelenségek. Élő, élettelen. Életfeltételek. Gombák, növények, állatok. Zöldségek, gyümölcsök. Háziállatok, haszonállatok, hazai vadon élő állatok (ízeltlábuak, halak, madarak, emlősök). Szaporodás: pete, tojás, elevelszülő. A mag és a termés.~~

~~Életközösségek. Az élő természet-, a hazai növény- és állatvilág néhány jellegzetes életközössége. Élőhely, életközösség, védett természeti érték.~~

~~A Föld. A Föld alakjára vonatkozó elgondolások, mítoszok. A Föld mozgásainak megismerése. Az időjárás tényezői. Csapadékfajták. A víz körforgása. A földfelszín formakincsének elemei (domborzat, vízrajz).~~

~~Nap, Naprendszer. Föld, Nap, Hold, holdfázisok képének megismerése. A napszakok, az évszakok váltakozása. Napenergia, (látható fény és hősugárzás). A napsugárzás hatása az élővilágra.~~

~~5. Állandóság és változás~~

~~Állapot. Átlátszóság, keménység, rugalmasság, érdesség - simaság, hőmérséklet, forma, szín, íz, szag. Tömeg, hosszúság, úrtartalom és mértékegységeik. Celsius skála, szobahőmérséklet, testhőmérséklet, láz mérése.~~

~~Változások. A víz halmazállapot változásai. Olvadás, fagyás. Fagyasztás, forralás, szárítás a háztartásban. Aprítás, aprózódás. Helyzet- és helyváltoztatás. Égés (égési feltételek, égéstermékek, éghető és éghetetlen anyagok). Tűzvédelem, a tűzoltás alapelvei, eszközei. Életszakaszok, csírázás, növekedés, fejlődés, öregedés. Lebomlás, komposztálás, rothadás. Megfordítható (konyhasó oldódása vízben), és nem megfordítható (égés) változások.~~

~~Folyamatok. A gazdálkodó ember természeti és épített környezetének kölcsönhatása.~~

~~6. Az ember megismerése és egészsége~~

~~Testkép, testalkat, mozgás. Az emberábrázolás. Az ember főbb testrészeinek, létfenntartó szerveinek megnevezése, normál testsúly, túlsúly, elhízás, alultápláltság. Mozgásszervek, hajlékonyság, erő, gyorsaság, ügyesség, edzés. Fogyatékkal élők, megváltozott munkaképesség.~~

~~Önfenntartás. Tápanyag, élelmiszer, étel, ital, étrend, táplálékpiramis. Érzékszervek - érzékelés. Egészségvédelem. Az egészséges életmód (egészséges és biztonságos táplálkozás, aktív és passzív pihenés, öltözködés, tisztálkodás, mozgás, tisztaság és higiénia). Egészségünket védő és károsító szokások. A betegség ismérvei. A gyógyítás. Baleset: megelőzés, segélykérés, a mentők értesítése. Az életkornak megfelelő segítségnyújtás.~~

~~Egyedfejlődés. Születés-halál. Emberi életszakaszok.~~

~~Magatartás és lelki egészség. Magatartásformák, szabályok, viselkedési normák különböző élethelyzetekben. Külső és belső tulajdonságok. Együttélés a családban. Baráti kapcsolatok, iskolai közösségek.~~

~~7. Környezet és fenntarthatóság~~

~~Globális környezeti rendszerek. Az egészséges, gondozott környezet jellemzői.~~

~~Élő és élettelen környezeti tényezők. Példák a növények fényviszonyokhoz, az állatok változó hőmérsékleti viszonyokhoz való alkalmazkodására.~~

~~A környezeti rendszerek állapota, védelme, a fenntarthatóság. A vizek védelme.~~

~~Természetvédelem, a biológiai sokféleség védelme. Hagyomány és fenntarthatóság.~~

~~Környezetszennyezés: levegő, talaj, vízszennyezés. Veszélyeztetett fajok. Az állatok iránti felelősség. Energiatakarékosság. Szelektív hulladékgyűjtés.~~

~~A Föld szépsége, egyedisége. Lakókörnyezetünk és hazánk főbb természeti nevezetességei.~~

~~A Magyarország nagy tájegységei, településformái.~~

~~TERMÉSZETISMERET (5-6. ÉVFOLYAM)~~

~~1. Tudomány, technika, kultúra~~

~~Tudománytörténet. A tudomány- és technika fejlődése, mérföldkövet jelentő tudósok, felismerések, felfedezések és találmányok.~~

~~Tudomány, technika, társadalom. Példák a természeti erőforrások, a közlekedési eszközök, a számítástechnikai, hírközlési és háztartási eszközök fejlesztésére és felhasználására, természeti és épített környezetünk értékeire.~~

~~2. Anyag, energia, információ~~

~~Anyagok. Anyagfajták a mindennapi környezetben (fém, fa, kő, bőr, szövet, műanyag, üveg, kerámia, papír). Anyagfajta és megmunkálás, használat összefüggése. Minőségi és mennyiségi tulajdonságok. Halmazállapotok. Oldatok, keverékek (ételek, italok, gyógyszerek, festékek). A víz a természetben (édesvíz és tengervíz, ivóvíz).~~

~~Kölcsönhatások, erők. A kölcsönhatások a mindennapi környezetben (mechanikai, melegítés, hűtés, mágneses vonzás és taszítás, sztatikus elektromosság, hang- és fényforrások). Mozgásjelenségek a mindennapi környezetben (közlekedés, sport, élőlények mozgása).~~

~~Energia. Energiaforrások a háztartásban. Energiahordozók (tápanyagok, üzemanyagok, fűtőanyagok). Energiagazdálkodás, hatékonyság, takarékoság alapjai (fogyasztáscsökkentés, a hatékonyság növelése). Az elektromos energia felhasználása, szerepe a mindennapi életben. Fűtés és hűtés. Nem megújuló és megújuló energiaforrások. Az emberi szervezet energiafelhasználása, energiaigénye (a normál testsúly).~~

~~Információ. Jelek, jelzések (közlekedési jelzótáblák, piktogramok, katasztrófavédelmi jelrendszer). A természet jelzései (környezeti minőséget jelző növények, állatok kommunikációs jelzései).~~

~~3. Rendszerek~~

~~Tér, idő, nagyságrendek. A térkép és a földgömb. A hosszúság mértékegységei. Iránymérés, helyzet-meghatározás lehetőségei, eszközei (iránytű, GPS). Ciklusok a természetben (napszakok, évszakok, az élővilág változása, éghajlatváltozások). Az időmérés lehetőségei, eszközei.~~

~~Rendszer, a rendszer és környezete. Természeti és technikai rendszerek a környezetünkben. Rendszer és környezet kapcsolata (élőlény és élőhelye, lakóház és közmű, város és vidéke).~~

~~Mezőgazdasági kultúrák: főbb kultúrnövényeink, tenyésztett állataink. Élőlények a ház körül. Rendszerek egymásba ágyazódása, hierarchiája (szoba-ház, város-ország, szerv-szervezet). Szerveződési szintek, hálózatok. Hálózatok a természetben és a mesterséges környezetben (táplálkozási hálózatok, energiaellátó- és úthálózatok).~~

~~4. A felépítés és a működés kapcsolata~~

~~Élőlények felépítése és működése. A virágos növények testfelépítése (konkrét példán keresztül), életfeltételei (víz, levegő, talaj, napfény, hőmérséklet), főbb jellemzői (anyagcsere, szaporodásmódok). Fás és lágyszárú növények. A szobanövények és/vagy kerti növények gondozása. Ehető és mérgező gombák. Az állatok általános testfelépítése: egy gerinctelen és gerinces testfelépítés összehasonlítása. Az állatok életfeltételei (táplálék, élőhelyi feltételek). Az állatok életmódjának főbb jellemzői (aktív mozgás, táplálékszerzési módok, szaporodás és ivadék-gondozás, viselkedés.) Testfelépítés, a testalkat és az életmód kapcsolata (ragadozók, patások, halak, madarak). A testalkat változatossága (a fajok sokfélesége).~~

~~Életközösségek. Életközösségek a lakókörnyezetben (vagy egy közeli természetes élőhelyen).~~

~~A talaj kialakulása, élet a talajban. A természeti értékek megőrzése, a természetvédelem lehetőségei.~~

~~Az élővilág rendszerezése. Gombák, növények, állatok. Jellegzetesebb élőlénycsoportok nevei, néhány érdekes példa.~~

~~A Föld. A Föld alakja, mozgásai, a tengelyforgás és a keringés következményei: napszakok, évszakok, éghajlati övezetek és övek jellemzői, éghajlati elemek. Az időjárás tényezői, jelenségei (csapadékfajták, szél, felhőzet).~~

~~Nap, Naprendszer. A Nap, a Föld és a Hold egymáshoz viszonyított helyzete, mozgásai (holdfázisok, fogyatkozások). A Nap energiájának kapcsolata a földi élettel.~~

~~Világegyetem. A csillagok és a Nap hasonlósága. A távolságok viszonyítása. Csillagképek (néhány jellegzetes példa).~~

~~5. Állandóság és változás~~

~~Állapot. Minőségi tulajdonságok (átlátszóság, keménység, rugalmasság, felület, forma, szín, íz, szag). Mennyiségi tulajdonságok; egyszerű, a mindennapi életben használható mérőeszközök, mérési eljárások.~~

~~Változások. Változások a környezetünkben, természeti és technikai példák. Fizikai változások (víz párolgása, fagyása / szárítás, fagyasztás; kőzetek mállása / anyagok darabolása, darálása; természeti mozgásjelenségek / közlekedés). Kémiai változások (égés / tűzvédelem, maró anyagok, bomlás és egyesülés / anyagmegmaradás). Biológiai változások (szaporodás, fejlődés, mozgás, táplálkozás, légzés). A változások energiaigénye vagy változások energiát termelő jellege (forralás, égés). Az információ, mint a változásokat irányító hatás (házépítés / tervrajz, utazás / útiterv).~~

~~Folyamatok. A változások folyamattá szerveződése, természeti és technikai példái. Egyszerű termékkészítési folyamat (papírhajtogatás, téstásütés). Körfolyamat (papír, műanyag újrahasznosítása, hulladékból termék - hulladék-gazdálkodás).~~

~~6. Az ember megismerése és egészsége~~

~~Testkép, testalkat, mozgás. Az emberi test arányai, méretviszonyai. Testalkat, szimmetria, testtájak. Testsúly (normál, túlsúlyos). Az ember mozgásképesége (mindennapi és sportmozgások, munka), a vázrendszer és az izomzat alapelemei, működésük (csontok, izmok, ízületek). Sérülések, mozgásszervi betegségek és megelőzésük. Fogyatékkal élők, megváltozott munkaképesség.~~

~~Önfenntartás. Az emberi test létfenntartó szervrendszerei, szervei, azok funkciói. Az egészséges táplálkozás alapelvei, módjai. Minőségi és mennyiségi szempontok a táplálkozásban. A személyi higiénia jelentősége, fenntartása. Az érzékszervek és védelmük higiéniai alapjai. Az orvosi ellátással kapcsolatos alapismeretek. Alapfokú elsősegélynyújtás.~~

~~Fertőző és járványos betegségek.~~

~~Szaporodás, egyedfejlődés, szexualitás. Az emberi egyedfejlődés fő szakaszai. Nemek különbözősége, másodlagos nemi jellegek.~~

~~Öröklődés. Öröklött és szerzett tulajdonságok.~~

~~Magatartás és lelki egészség. Az önismeret és önfejlesztés fontossága. A viselkedési normák és szabályok szerepe. Társas szükségletek, a családi és személyes kapcsolatok jelentősége.~~

~~7. Környezet és fenntarthatóság~~

~~Globális környezeti rendszerek. A víz körforgása, időjárási jelenségek, folyamatok. Táj és ember kapcsolata a Kárpát-medencében.~~

~~Élő és élettelen környezeti tényezők. Az időjárás és az éghajlat hatása az épített környezetre (hőszigetelés, vízszigetelés). Az élőlényekre ható élettelen környezeti tényezők, az alkalmazkodás módjai (a növények alkalmazkodása a talaj-, csapadék és fényviszonyokhoz, az állatok hőmérsékleti alkalmazkodása).~~

~~A környezeti rendszerek állapota, védelme, a fenntarthatóság. A környezeti állapot és az ember egészsége közötti összefüggés. Környezetszennyezés; jellemző esetei és következményei (levegő, víz, talajszennyezés). Az élőhelyek pusztulásának okai, következményei, a megtartás lehetőségei (veszélyeztetett fajok). Energiahatékonyság, anyagok újrahasznosítása.~~

~~A Föld szépsége, egyedisége. A Kárpát-medence és hazánk nagy tájai, vizei és felszínformái, éghajlati sajátosságai, példák a legjellegzetesebb növényekre, állatokra. A nemzeti parkok, a tájvédelmi körzetek megismerése.~~

~~BIOLOGIA~~

~~7-8. évfolyam~~

~~1. Tudomány, technika, kultúra~~

~~Tudománytörténet. Az élőlények csoportosításának elvei, az egészségre és a betegségekre vonatkozó különböző szemléletű magyarázatok és gyógy módok.~~

~~Tudomány, technika, társadalom. A biológia és az orvostudomány hatása a mezőgazdaságra, az élelmiszeriparra, a népesedésre.~~

~~2. Anyag, energia, információ~~

~~Anyagok. Az élő rendszerek anyagi összetételének sajátosságai.~~

~~Energia. A napfény és a földi élet összefüggése. A táplálkozás és a légzés szerepe a szervezet energiaellátásában. Az állatok hőháztartása, a testhőmérséklet szabályozása. A mozgás, az életmód és az energiaszükséglet összefüggései.~~

~~Információ. A környezeti jelzések és érzékelésük biológiai jelentősége. A szaporodás biológiai értelmezése, ivaros és ivartalan módok összehasonlítása konkrét példa alapján.~~

~~A biológiai sokféleségben rejlő információ.~~

~~3. Rendszerek~~

~~Tér, idő, nagyságrendek. Az élővilág méretskálája. Az életközösségek térbeli elrendeződése.~~

~~Az élővilág törzsfajlásának időskálája, jelentősebb események. A biológiai óra fogalma, példái.~~

~~Rendszer, a rendszer és környezete. A sejt, a szervezet és az életközösség, mint rendszer.~~

~~A környezet fogalma, rendszer és környezet kapcsolata, biológiai értelmezése a sejt, az egyed és az életközösség és a bioszféra szintjén.~~

~~Szerveződési szintek, hálózatok. A biológiai szerveződés szintjei, a szintek közötti kapcsolatok. Hálózati elv az élővilágban, biológiai hálózatok.~~

~~Természeti, technikai és épített rendszerek. Természetes vagy természet közeli életközösség helyszíni vizsgálatának eredményei (pl.: erdei iskola).~~

~~4. A felépítés és a működés kapcsolata~~

~~Anyagok. A víz biológiai szerepe. Az élőlényeket felépítő szerves és szervetlen anyagok alapvető szerepe (víz, ásványi anyagok, szénhidrátok, zsírok és olajok, fehérjék, vitaminok).~~

~~Élelmiszerek és az egészséges étrend (tápanyag, tápérték, termékösszetétel).~~

~~Élőlények felépítése és működése. Az eukarióta sejt fénymikroszkópos felépítése (sejthártya, sejtplazma, sejtmag). Sejtszintű életfolyamatok. A növényi és állati szövetek fő típusainak jellemzői. Vírusok, baktériumok, egyszerű eukarióták, gombák, növények és állatok általános jellemzői. Testfelépítés, életmód és környezet kapcsolata a főbb élőlénycsoportok vizsgált fajainak példáján.~~

~~Életközösségek. Az egyed feletti szerveződési szintek. Az életközösségek belső kapcsolatai, a fajok közötti kölcsönhatások típusai, konkrét példái (együttélés, versengés, élősködés, táplálkozási kapcsolat). Az életközösségek táplálkozási hálózatai. Az állatok viselkedési formái, konkrét példák. A biomok kialakulása és főbb jellemzői. A növények és állatok éghajlati alkalmazkodásának módjai, példái.~~

~~Az élővilág rendszerezése. A rendszerezés alapelvei, a leszármazás elve, bizonyítékai. Az élővilág elsődleges csoportokra való felosztása, az országok elkülönítése, a leszármazási kapcsolatok főbb jellemzői.~~

~~Fajismeret: az élővilág fajgazdagsága, ennek jelentősége.~~

~~Nap, Naprendszer. A napsugárzás és a földi élet közötti összefüggés.~~

~~5. Állandóság és változás~~

~~Változások. Az élőlények mozgásának fizikai jellemzése (erő, munkavégzés). Az élőlények hőháztartását befolyásoló fizikai változások (hőáramlás, hővezetés, hősugárzás). Az életfolyamatokat kísérő elektromos változások, kimutatása, néhány példa (EKG, EEG). Az enzimek jelentősége. A fotoszintézis és a légzés lényege, kapcsolata. Az élettani folyamatok hatása a vérnyomásra, pulzusra, vércukorszintre.~~

~~Folyamatok. A biológiai szabályozás lényege, mechanizmusai (pulzusszám, vérnyomás, testhőmérséklet és vércukorszint szabályozottsága). A szabályozott állandó állapot biológiai jelentősége, példái.~~

~~6. Az ember megismerése és egészsége~~

~~Testkép, testalkat, mozgás. A főbb belső szervek, szervrendszerek elhelyezkedése és funkciója. A testalkat változása a növekedés és fejlődés során. A mozgás aktív és passzív szervei. A mozgásnak a keringésre, a légzésre, az anyagcserére gyakorolt hatása. Mozgás, pihenés, tanulás egyensúlya, a test napi energiaigénye. Bemelegítés. Sérülések, mozgásszervi betegségek és megelőzésük. Fogyatékkal élők, megváltozott munkaképesség.~~

~~Önfenntartás. Az emberi szervezet anyagforgalmi szervrendszerei és folyamatai. Alapanyagcsere, testtömegindex, normál testsúly. Minőségi és mennyiségi éhezés. A bőr funkciói, bőrbetegségek, bőrápolás, a bőr védelme. A táplálkozásnak a keringésre, a légzésre, az anyagcserére gyakorolt hatása, az elhízás következményei. Immunrendszer feladata, elemei. Központi és környéki idegrendszer, ezek főbb részei, funkciói. A hallás és egyensúlyozás, a látás, a tapintás, az ízlelés és a szaglás érzékszervei.~~

~~Szaporodás, egyedfejlődés, szexualitás. Szaporodási szervrendszerek. Nemi jellegek, nemi hormonok. Menstruációs ciklus. A szexualitással kapcsolatos alapvető egészségügyi szabályok. Családtervezés, fogamzásgátlás. A méhen belüli fejlődés, születés, születés utáni életszakaszok.~~

~~Öröklődés. Öröklött és tanult magatartásformák, a környezet szerepe.~~

~~Magatartás és lelki egészség. A személyiség összetevői, értelmi képességek, érzelmi adottságok. Az önismeret és önfejlesztés fontossága. A testkép és zavarai. A viselkedési normák és szabályok szerepe. Társas szükségletek, kapcsolatok jelentősége. A tanulás szerepe. A serdülőkor érzelmi, szociális és pszichológiai jellemzői. Családi és iskolai agresszió, önzetlenség, alkalmazkodás, áldozatvállalás, konfliktuskezelés, probléma feloldás.~~

~~Egészség. A leggyakoribb fertőző betegségek, a megelőzés és a gyógyítás lehetőségei. Az orvosi ellátással kapcsolatos alapismeretek. Szűrővizsgálat, önvizsgálat, védőoltás. Az egészség megőrzéséhez szükséges életvitel elemek (táplálkozás, mozgás, higiénia, felelős szexualitás, lelki egészség, függőségek kerülése). Alapfokú elsősegély-nyújtási ismeretek.~~

~~Betegjogok.~~

~~7. Környezet és fenntarthatóság~~

~~Globális környezeti rendszerek. A talaj jellemzői, védelme.~~

~~Élő és élettelen környezeti tényezők. Az éghajlat hatása az épített környezetre (hőszigetelés).~~

~~Az élőlényekre ható élettelen környezeti tényezők (fény, levegő, víz, talaj, hőmérséklet), az alkalmazkodás módjai.~~

~~A környezeti rendszerek állapota, védelme, a fenntarthatóság. A környezeti állapot és az ember egészsége közötti összefüggés. Invazív és allergén növények (parlagfű).~~

~~A környezetszennyezés jellemző esetei és következményei (levegő-, víz-, talajszennyezés).~~

~~Az élőhelyek pusztulásának okai, következményei, a fenntartás lehetőségei (aktív természetvédelem). A tudatos fogyasztói szokások megalapozása. A fenntarthatóság fogalma, az egyéni és közösségi cselekvés lehetőségei a fenntarthatóság érdekében.~~

9-12. évfolyam

1. Tudomány, technika, kultúra

~~Tudománytörténet. Az evolúciós gondolat fejlődése. A tanulási folyamatokra vonatkozó kísérletek és elméletek eredményei és korlátai. A mendeli és a molekuláris genetika, valamint a populációgenetika szemléletmódja és kibontakozásuk fő lépései. Az áltudomány és veszélyei.~~

~~Tudomány, technika, társadalom. A biológia és az orvostudomány hatása az élelmiszer- és gyógyszeriparra, a mezőgazdaságra, a népesedésre.~~

2. Anyag, energia, információt

~~Anyagok. Az élő és élettelen világ anyagi egysége. Példák a földi életközösségekben zajló anyagkörforgásra.~~

~~Kölcsönhatások, erők. A molekulák szerkezete, kölcsönhatásaik, és a biológiai funkcióik közti kapcsolat. Példák a gravitáció élőlényekre gyakorolt hatásaira. Az életfolyamatok és az elektromosság összefüggései.~~

~~Energia. Az energia szerepe az életfolyamatokban. A fotoszintézis és a biológiai oxidáció folyamata, kapcsolata, példák erjedési folyamatokra.~~

~~Alapanyagcsere. Elektromágneses sugárzások biológiai hatásai.~~

~~Információ. A genetikai információ tárolása, megváltozása, kifejeződése, átadása, mesterséges megváltoztatása. Sejtciklus és jelentősége. Az öröklődés alapvető szabályai. A bioetika, biotechnológia, géntechnológia szerepe, jelentősége. Vírusok. Mutációkeltő hatások. A genomika és a bionika jelentősége. A gén és a környezet, a hajlam és a kockázati tényezők kölcsönhatása. Epigenetikai hatások és az egészség kapcsolata. Az emberi és az állati kommunikáció hasonlóságai és különbségei.~~

3. Rendszerek

~~Tér, idő, nagyságrendek. Az életközösségek függőleges és vízszintes elrendeződésének okai. A bioszféra evolúciójának főbb eseményei, bizonyítékok.~~

~~Rendszer, a rendszer és környezete. A sejt, a szervezet, az ökoszisztéma, a bioszféra mint rendszer. Példa az anyag-, energia- és információforgalom összefüggésére.~~

~~Szerveződési szintek, hálózatok. A hálózatok tulajdonságai (egymásba épültség), példák hálózatokra. Minőségileg új tulajdonságok megjelenése (az emergenciaműködés jelensége).~~

~~Természeti, technikai és épített rendszerek. Természeti vagy települési (épített) környezetben végzett ökológiai vizsgálatok eredményei.~~

~~4. A felépítés és a működés kapcsolata~~

~~Az anyagok kémiai felépítése, tulajdonságaik, szerepük. A biogén elemek, a víz, a makromolekulák élettani szerepe. A DNS információhordozó és információátadó szerepe. Az enzimműködés lényege. A radioaktivitás kutatási és gyógyászati alkalmazása.~~

~~Az élőlények felépítése és működése. Életkritériumok. A testfelépítés és az életműködések evolúciós kapcsolata. A sejt alapvető részei, ezek funkciói. Sejttípusok. A mikrobák és a gombák felépítése, jelentősége, az életműködések és a szaporodás módja és kapcsolata az élőhellyel, életmóddal. A fő növényi és állati (emberi) szövettípusok. A kalapos gombák, a nagy növényi és állati rendszertani csoportok jellemzése megvizsgált, megfigyelt testfelépítésük alapján. A növényi és az állati testfelépítés, az életműködések és a szaporodás módja és kapcsolata az élőhellyel, életmóddal. Az állatok viselkedési formái.~~

~~Életközösségek. Szerveződési szintek, táplálkozási hálózatok. Populációs kölcsönhatások. Biológiai indikáció. Az emberi tevékenység életközösségekre gyakorolt hatása, a veszélyeztetettség, a védelem. Globális ciklusok, anyag- és energiaforgalom (szén, oxigén, nitrogén).~~

~~Föld, Nap, Naprendszer. Égitestek és lemeztectonikai mozgások következményei, mágneses tér, folyékony víz, napfény, kémiai elemek választéka és hozzáférhetősége.~~

~~5. Állandóság és változás~~

~~Állapot. A rendszerek leírására szolgáló fogalmak, állapotjelzők és módszerek.~~

~~Változások. Az élő rendszerekben előforduló fizikai-kémiai folyamatok főbb jellemzői, példái. A diffúzió és az ozmózis biológiai szerepe. Az oxidáció és redukció kapcsolata. Néhány fontos sav-bázis reakció biológiai-környezetvédelmi szerepe (a vér kémhatása, savas esők, gyomornedv). Dinamikus egyensúly és állandó állapot. Egyirányú, megfordítható, ciklikus, véletlenszerű és kaotikus változások típusai, példái. Biológiai ritmusok.~~

~~Folyamatok. Az egyedfejlődés egyirányúságának összefüggése a differenciálódással. A sejtek állapotának megőrzése, visszafordíthatósága vagy szabályozatlanná válása (össejtek, regeneráció, rákos góc). Homeosztázis. Az evolúció darwini leírása, modelljei. A mesterséges és a természetes rendszerezés alapelvei (morfológiai hasonlóság, géntérképek). Fajok kihalása és megjelenése. Az ember táj átalakító tevékenységének néhány tartós vagy visszafordíthatatlan következménye. A Kárpát-medence természeti képének, tájainak néhány fontos átalakulása az emberi gazdálkodás következtében.~~

~~6. Az ember megismerése és egészsége.~~

~~Testkép, testalkat, mozgás. Az emberi test szimmetriasíkjai. Külső és belső testkép. A testképre ható szociokulturális hatások. Testképzavarok. A végtagok és függesztő elemeik, a törzs csontjai, a fontosabb izmok. A csontok kapcsolódási módjai. Testedzés, a bemelegítés biológia alapjai, fontossága. Fogyatékkal élők, megváltozott munkaképesség. A rendszeres testmozgás és a testi-lelki egészség közti összefüggés.~~

~~Önfenntartás. Össejt. Bőrápolás, a bőr védelme. Tudatos táplálkozás, minőségi és mennyiségi éhezés. A légzés szerepe, hangadás. Vérkeringés, testfolyadékok élettana. Az immunrendszer működése és zavarainak kockázati tényezői. A negatív visszacsatolás elve, szabályozóköri. Az idegsejt, a központi és környéki idegrendszer alapvető részei. Az érzékszervek alapvető felépítése és működése, a megváltozott működés lehetséges korrigálásának alapjai. A szervrendszerek összehangolt működése.~~

~~Szaporodás, egyedfejlődés, szexualitás. A nemi szervek felépítése, működése. A szexualitással kapcsolatos alapvető egészségügyi szabályok. Családtervezés. Fogamzásgátlás. Méhen belüli fejlődés, szülés. Az értelmi és érzelmi fejlődés kapcsolata. A felnőtté válás testi és szellemi fejlődési folyamatának főbb jellemzői.~~

~~Az emberi öröklődés. Egygénes és sokgénes öröklődés, testi és ivari kromoszómákhoz kapcsolt jellegek, domináns-recesszív jellegek. Családfaelemzés. Genetikai tanácsadás.~~

~~Magatartás és lelki egészség. A tanulás értelmezései, funkciói, formái. A gondolati sémák hatékonysága és veszélyei. A motiváció szerepe. Az emlékezés hatékonyságát befolyásoló tényezők. Az érzelmek biológiai funkciói. Alvásfunkciók. A depresszió, a feloldatlan, tartós stressz lehetséges okai, következményei, a megelőzés és a feloldás lehetséges módjai. Az emberi csoportokra jellemző társas viszonyok (utánzás, empátia, tartós kötődés), csoportnormák és ezzel kapcsolatos érzelmek kimutatása, példái. Csoportok közti együttműködés és versengés biológiai háttere. A kémiai és a viselkedési függőségek közös jellegzetességei, a megelőzés lehetősége és felelőssége.~~

~~Egészség. Az egészség fogalma. A nemi étellel, az élet kezdetével és végével, a kezelések elutasításával vagy vállalásával kapcsolatos személyes felelősség biológiai háttere. Fertőző ágensek, fertőzés, higiénia, járvány. Védőoltások. A rendszeres egészségügyi és szűrővizsgálatok, valamint önvizsgálatok megelőzésben játszott szerepének jelentősége. Az egészségkárosító szokások egyéni és társadalmi hátrányai. Az egészség megőrzéséhez szükséges életvitel. Daganatos megbetegedések kockázati tényezői. Alapfokú elsősegélynyújtási és újraélesztési ismeretek. Az alternatív gyógymódok lehetőségei és kockázata. Betegjogok. Az élet kezdete és vége.~~

~~7. Környezet és fenntarthatóság.~~

~~A környezeti rendszerek állapota, védelme, a fenntarthatóság. Az emberi tevékenység környezeti hatásai (ökológiai lábnyom). Tartósan fennmaradó, illetve önpusztító emberi civilizáció példái, tanulságai. A környezeti kárt csökkentő módszerek, lehetőségek (tiltás, határértékek, szelektív adózás, megállapodások). Az energiaátalakítás formáinak környezeti és társadalmi hatásai. A vegyszerhasználat kockázatai, az elővigyázatosság elve. A környezeti problémák helyi, regionális és globális összefüggései. Természeti értékeink védelme, a biodiverzitás megőrzése, a nemzeti parkok fenntartásának elvei. A Gaia elmélet.~~

~~FIZIKA~~

~~7-8. évfolyam~~

~~1. Tudomány, technika, kultúra~~

~~Tudománytörténet. Asztrológia és asztronómia. A földközéppontú és a napközéppontú világkép jellemzői. A Föld, a Naprendszer és a Világmindenség fejlődéséről alkotott elképzelések.~~

~~Tudomány, technika, társadalom. A fizikai ismeretek fejlődésének hatása a mindennapi életre.~~

~~2. Anyag, kölcsönhatások, energia~~

~~Anyagok. A sűrűség fogalma, mérése és mértékegysége. Halmazállapotok, halmazállapotváltozások. Elektromos vezetők és szigetelők, mágnesezhető és nem mágnesezhető anyagok.~~

~~Kölcsönhatások, erők. Az erő fogalma-jellege (nagysága és iránya), mértékegysége. Energia. Az energia fogalma, mértékegysége. Energiatermelési eljárások. Víz-, szél-, nap- és fosszilis energiafajták, atomenergia.~~

~~3. Rendszerek~~

~~Tér, idő, nagyságrendek. Atomi méretek, emberi skála, fényév. Jellegzetes, rövid és hosszú időskálák a természetben.~~

~~Hierarchikus rendszerek, hálózatok. Példák hálózatokra (internet, elektromos hálózatok).~~

~~Természeti rendszerek. A Naprendszer objektumai (bolygók, holdak, üstökösök, meteorok). A világűr megismerésének eszközei (pl. távcső, marsjáró, űrteleszkóp).~~

~~Épített rendszerek. Példák (energiaellátás, információs rendszerek, közlekedés).~~

~~4. A felépítés és a működés kapcsolata~~

~~A Föld. Belső szerkezete, földrengések, rengéshullámok.~~

~~Nap, Naprendszer. A Nap szerkezete, energiatermelése. A napenergia megjelenése a földi energiahordozókban. Bolygók, holdak és a rajtuk uralkodó fizikai viszonyok. A Hold jellemzői, fázisai. A Hold és a Nap Földre gyakorolt gravitációs hatása (árapály).~~

~~5. Állandóság és változás~~

~~Mozgások jellemzése. Út- idő kapcsolat, sebesség, átlagsebesség. Egyenesvonalú mozgás. A körmozgás jellemzői.~~

~~Mozgásállapot-változás. Gyorsulás és hatásai, példák. Az erő és a sebességváltozás kapcsolata. Közlekedési alkalmazások, balesetvédelem.~~

~~Folyamatok. Megfordítható és megfordíthatatlan folyamatok. Egyensúlyi állapotra törekvés.~~

~~Egyensúly, stabilitás. Tömegmérés, mérleg. Egyszerű erőegyensúly. Termikus egyensúly.~~

~~Elektromos áram. Egyenáram, váltóáram, áramkörök.~~

~~6. Az ember megismerése és egészsége~~

~~Az energia szerepe az élővilágban. Táplálkozás - energiafelhasználás. A táplálék mint energiahordozó.~~

~~Az érzékelés fizikája. A fény, a színekép. A látás fizikai alapjai. Látáshibák és javításuk.~~

~~A hang, az ultrahang szerepe az élővilágban. A hallás fizikai alapjai. Káros környezeti hatások (fény és zajszennyezés).~~

~~Az elektromos áram hatása az élő szervezetre. Veszélyek, érintésvédelmi ismeretek.~~

~~7. Környezet és fenntarthatóság~~

~~Az időjárást befolyásoló fizikai folyamatok. Időjárási jelenségek fizikai háttere. A légkör fizikai tulajdonságainak jellemzése. A légnyomás és mérése. Csapadékfajták kialakulásának fizikai háttere.~~

~~Természeti katasztrófák. Viharok, árvizek, földrengések, cunamik kiváltó okai. A kárenyhítés lehetőségei.~~

~~A környezeti rendszerek állapota, védelme, a fenntarthatóság. A természetkárosítás fajtáinak fizikai háttere. Energiatakarékos eljárások, eszközök ismerete. A takarékos, kényelmes, biztonságos közlekedés eszközei. Az energiatermelés módjai, kockázatai. Energiatakarékosság a háztartásban.~~

~~9-12. évfolyam~~

~~1. Tudomány, technika, kultúra~~

~~Tudománytörténet. Az atom fogalmának átalakulásai, az egyes atommodellek mellett és ellen szóló érvek, tapasztalatok. A fényről alkotott eltérő modellek. A Föld, a Naprendszer és a Kozmosz fejlődéséről alkotott csillagászati elképzelések. A térrel és idővel kapcsolatos elképzelések fejlődése. Az áltudomány ismérvei, veszélye. Tudomány, technika, társadalom. A fizikai-matematikai világleírások hatása az európai kultúrára. A fizika tudományának hatása az ipari-technikai civilizációra, a legfontosabb technikai alkalmazások.~~

~~2. Anyag, energia, információ~~

~~Anyagok. Az anyagok hőtani jellemzői (hőtágulás, fajhő, olvadáshő, párolgáshő, olvadáspont, forráspont). Az anyagok egyéb tulajdonságai (vezetőképesség, rugalmasság, szilárdság). Kölcsönhatások, erők. Az erő mint kölcsönhatás. A gravitációs, az elektromágneses (az elektromos töltések közötti) és az atommagon belüli kölcsönhatások.~~

~~Energia. Az energia fogalma, számítása. Mechanikai (mozgási, helyzeti, rugalmas), termikus (belső), elektromágneses, nukleáris energia. Elektromos és mágneses mező. Energiamegmaradás, tömeg-energia egyenértékűség.~~

~~Információ. Az elektromágneses hullámok keletkezése, jellemzői. Az adatátvitel módja néhány példán (rádió, televízióadás és vétel). A digitális adattárolás (CD, merevlemez). Optikai eljárások az adatátvitelben (üvegszálak). A fényelektromos hatás elve és gyakorlati alkalmazása (pl.: digitális fényképezőgép, fénymásoló, lézernyomtató működésének elve).~~

~~3. Rendszerek~~

~~Tér, idő, nagyságrendek. A természet méretviszonyai (atommag, élőlények, Naprendszer, Univerzum). A távolságmérés és helyzet meghatározás módjai (pl.: háromszögelés, helymeghatározás a Nap segítségével, radar, GPS, műholdak). A Föld mágneses terének szerkezete, jellemzői, forrása, változásai, iránytű. Az idő mérése.~~

~~Termikus rendszerek. Nyílt és zárt rendszerek jellemzői. A hőtan első és második főtétele. A hőerőgép. A hatásfok fogalma. Halmazállapot változások (pl.: párolgás, forrás, lecsapódás, olvadás, fagyás, szublimáció). A halmazállapot változások energetikai viszonyai. Fizikai rendszerek egymásba ágyazódása, hierarchikus rendszerek. Kvarok, proton, neutron, elektron, atomok, molekulák és egyéb összetett rendszerek (kristályok, folyadékkristályok, kolloidok). A Naprendszer felépítése, helyzete a Tejútrendszerben. A galaxisok és szerkezetük. A galaxishalmazok.~~

~~Hálózatok. Az internet elemei, a kapcsolódás módja. Elektromos áramkörök, hálózatok felépítése, legfontosabb jellemzői. Az elektromos hálózatok biztonsági elemei. Technikai rendszerek. Az energia „előállítás”, szállítása, felhasználása konkrét rendszerekben (fosszilis és megújuló energiatípusok, magenergia). Az elektromos energia tárolása. Elektromos generátorok és motorok működésének fizikai háttere (indukciós jelenségek). Információs és kommunikációs rendszerek működésének fizikai elvei (pl.: mobiltelefon, világháló). A számítógépek felépítése, a részegységek működésének fizikája (pl.: billentyűzet, laptop, tápegység).~~

~~4. A felépítés és a működés kapcsolata~~

~~A kémiai kötések fizikája. Anyagszerkezetre vonatkozó atomfizikai ismeretek (Rutherford-modell, Bohr-modell, az atomok kvantummechanikai leírása). Az anyag kettős természete.~~

~~Anyagvizsgálati módszerek. Néhány anyagvizsgálati módszer ismerete, a módszer fizikai háttere.~~

~~Az anyag szerkezete. A szilárd anyagok, folyadékok és gázok tulajdonságai, ezek értelmezése részecskemoddellel és kölcsönhatás-típusokkal.~~

~~Az életműködések fizikai háttere. Mozgás, légzés, keringés. Az élő rendszereket veszélyeztető fizikai hatások elkerülése (pl.: érintésvédelem, villám, villámhárító, sugárvédelem).~~

~~Földfelszín és éghajlat. A légkörzések és tengeráramlások fizikai jellemzői, a mozgató fizikai hatások. A globális klímaváltozás jelensége, lehetséges fizikai okai. Hullámok a természetben, árapály jelenség, dagály hullám.~~

~~A Föld. A lemeztektonika fizikai háttere. A kőzetlemezek mozgása, a mozgás következtében felhalmozódó feszültségek, földrengések. Mechanikai hullámok leírása.~~

~~Nap, Naprendszer. A bolygók mozgásai, anyaga, gravitációja, légköre, felszíne. Űstökösök, meteorok, meteoritok, kisbolygók jellemzői, mozgásuk sajátosságai. A Hold jellemzői, fogyatkozásai, fázisai, mozgása. A Nap felépítése, napjelenségek (pl.: napszél, napfolt, napkitörés). A Nap sugárzása, hatása, sarki fény.~~

~~5. Állandóság és változás~~

~~A mozgások jellemzői. Egyenes vonalú egyenletes és egyenletesen gyorsuló mozgások. Összetett mozgások. Az egyenletes körmozgás kinematikai és dinamikai jellemzői. A lendület és a mozgási energia fogalma, szerepük a mozgások leírásában. A perdület fogalmának értelmezése egyszerűbb természeti és technikai példákon. Lendület és perdület megmaradás.~~

~~Egyensúly, stabilitás. Pontszerű és merev testek egyensúlyának jellemzői. Biztos és bizonytalan egyensúlyi állapot. Az erővektor. A forgatónyomaték. Egyszerű gépek.~~

~~Mozgások dinamikai jellemzése. Az eredő erő gyorsító hatása. Az erő, a sebességváltozás és az idő kapcsolata. A mozgások energetikai jellemzése.~~

~~Megmaradási tételek. Rugalmas és rugalmatlan ütközés. Rezgések. Gyakorlati alkalmazások (pl.: a járművek üzemanyag-fogyasztását befolyásoló gyakorlati tényezők, azok fizikai háttere).~~

~~Folyamatok. Megfordítható és megfordíthatatlan folyamatok. Első- és másodfajú örökmozgó lehetetlensége. Súrlódás, energia-disszipáció. Rend és rendezetlenség, rendeződési folyamatok a természetben (biológiai evolúció). Radioaktivitás, mesterséges radioaktivitás, felezési idő.~~

~~Rendszerek szabályozása. Atomerőművek működése, szabályozása. Kockázatok és rendszerbiztonság.~~

~~A fizikai rendszerek fejlődése. A bolygók mozgásának leírása. Az Univerzum fejlődése. Az űrkutatás irányai, hasznosítása, társadalmi szerepe.~~

~~6. Az ember megismerése és egészsége~~

~~Fizikai folyamatok a szervezetben. Egyszerű gépek (pl.: csontok, ízületek, izmok működése). Az emberi szervezet működésének energetikai vonatkozásai (pl.: légzés, keringés, hőháztartás). A táplálkozás energetikai vonatkozásai (a táplálékok energiatartalma, az energia felhalmozása). Vérnyomás, véráramlás.~~

~~Az érzékelés fizikája. Képzőeszközök: tükrök (sík, homorú, domború), gyűjtő- és szórólencse. A szem mint optikai rendszer, látáshibák; gyakorlati alkalmazások (pl.: térlátás, 3D filmek). A hang fizikai jellemzői, terjedésének mechanizmusa, felharmonikusok. Az emberi hangérzékelés fizikai alapjai. Ultrahang a természetben és gyógyászatban.~~

~~Diagnosztika és terápia. Diagnosztikai módszerek alkalmazásának célja és fizikai alapelvei a gyógyászatban (a testben keletkező áramok kimutatása, röntgen, képalkotó eljárások, radioaktív nyomjelzés, endoszkóp használata). Terápiás módszerek alkalmazásának célja és fizikai alapelvei a gyógyászatban.~~

~~7. Környezet és fenntarthatóság~~

~~A légkör fizikai jellemzői. Nyomás, hőmérséklet, páratartalom. A levegő mint ideális gáz jellemzése. Légköri optikai jelenségek (pl.: szivárvány keletkezése, délibáb, lemenő nap színe) Az üvegházhatás jelensége, elve, gyakorlati példái, az üvegházhatást befolyásoló tényezők.~~

~~Az időjárást befolyásoló fizikai folyamatok. Az időjárás elemei, csapadékok, a csapadékok kialakulásának fizikai leírása. A hidro- és aerosztatikai, hidro- és aerodinamikai elvek, jelenségek.~~

~~A környezeti rendszerek állapota, védelme, a fenntarthatóság. A környezettudatos magatartás fizikai alapjai. A takarékos, kényelmes, biztonságos közlekedés technikái. Lakókörnyezetünk energetikai problémái (pl.: energiatakarékos építkezés, hőszigetelés, ablakok illesztése, megfelelő építőanyagok). A lakókörnyezet energiaellátásának gazdaságos módszerei, a környezet hasznosítható energiája (pl.: napkollektor, hőszivattyú, kondenzációs kazán). Az energiatermelés kockázati tényezői. A villamos energia előállítása, szállítása (pl.: transzformátor, váltakozó feszültség és áram előállítása). Az elektromos energia fogyasztásával kapcsolatos kérdések a háztartásban (pl.: villanyszámla, izzók, biztosíték, újratölthető elem).~~

~~KÉMIA~~

~~7-8. évfolyam~~

~~1. Tudomány, technika, kultúra~~

~~Tudománytörténet. Az atom és a kémiai elem fogalmának kialakulása. A savak és bázisok értelmezése a disszociáció elmélete alapján.~~

~~Tudomány, technika, társadalom. A kémia eredményeinek és a kémiai technológiáknak a hatása az orvostudományra, a molekuláris biológiára, az élelmiszeriparra, a mezőgazdaságra, a nehéziparra.~~

~~2. Anyag, kölcsönhatás, energia, információ~~

~~Anyagok. A tárgyak anyagának minőségi és mennyiségi jellemzői. A hétköznapi életben gyakori elemek, vegyületek és keverékek megkülönböztetése. A periódusos rendszer és jelentősége, használata, csoportok és periódusok. Összegképlet. Elemek és vegyületek csoportosítása (fém-fém-oxid-bázis, nemfém-nemfém-oxid-sav, só, kémhatás, indikátor, pH-skála, zsírodékony és vízoldékony anyagok.) Elegyed és szétválasztás.~~

~~Kölcsönhatások, erők. Atommag és elektronok. Atom, molekula, ion. Kémiai kötések: kovalens, ionos és fémes kötés. A fizikai és kémiai változások megkülönböztetése (a halmazállapot változások, az oldódás, az égés, a közömbösítés, a gáz- és csapadékképződés példáján).~~

~~Energia. A fizikai és a kémiai változások energiaviszonyai hétköznapi példákban (halmazállapot változások, oldódás, tűzgyújtás esetén)
Információ. Az elemek és vegyületek kémiai jelölése (vegyjel, képlet). A kémiai változások leírása szóegyenletekkel és kémiai egyenletekkel. Az oldatok tömegszázalékos és térfogatszázalékos összetételének megadása gyakorlati példákkal. Egyszerű számítások a tanult összefüggések alapján.~~

~~3. Rendszerek~~

~~Tér, idő, nagyságrendek. Az atomok méretének hasonlatokkal való érzékeltetése. Anyagmennyiség. A kémiai folyamatok gyorsításának és lassításának módjai (főzés és hűtés).~~

~~Rendszer, a rendszer és környezete. Tárgyak és kísérleti berendezések mint rendszerek.~~

~~Túztöltési lehetőségek. A rendszerek csoportosítása a komponensek és a fázisok száma, valamint az anyag- és energia-átmenet lehetősége szempontjából.~~

~~Természeti rendszerek. A növények és az állatok életéhez szükséges tápanyagok kémiai tulajdonságai. Növények: víz, szén-dioxid, oxigén, nitrogén-, foszfor- és káliumigény (műtrágyázás); állatok és ember: víz, oxigén, ásványi sók, szénhidrátok (szőlőcukor, keményítő), szerves savak (ecetsav), zsírok, olajok, fehérjék.~~

~~Technikai és épített rendszerek. Fémek, azok jellemzői, példa előállításukra redukcióval. Fontosabb ötvözetek (acél, bronz, sárgaréz), korrózióvédelem.~~

~~4. A felépítés és a működés kapcsolata~~

~~Szervetlen és szerves anyagok. A mindennapokból ismert különböző anyagok (elemek, fémek, ötvözetek, sók, savak és bázisok, természetes és szintetikus szerves anyagok) fizikai és kémiai tulajdonságai, felhasználásuk magyarázata, besorolásuk.~~

~~A Föld. Az érc, az ásvány fogalma, a hegységképző kőzetek kémiai összetétele, a barlangképződés magyarázata. A vízkeménység, vízlágyítás, vízkőoldás kémiai alapjai.~~

~~Időjárás. A természetes vizek kémiai összetétele és összehasonlítása. A levegő kémiai összetétele.~~

~~5. Állandóság és változás~~

~~Állapot. A hőmérséklet és a nyomás, mint állapotjelző.~~

~~Változások. A kémiai reakciók többféle szempont szerinti csoportosítása: hőtermelő-hőelnyelő, gyors-lassú, egyesülés-bomlás, sav-bázis reakciók (az Arrhenius-féle sav-bázis elmélet alapján értelmezve) és redoxi-reakciók (oxigénátmenet alapján értelmezve). A kémiai egyenlet értelmezése: tömegmegmaradás. A kémiai egyenlet rendezése. A kémiai reakció feltételei.~~

~~Folyamatok. Egyirányú, megfordítható és körfolyamatok értelmezése hétköznapi jelenségekben (mészégetés, mésztöltés, szénsav képződése, mészkő oldódása, szén égése széndioxiddá, szénsav disszociációja).~~

~~Egyensúly, stabilitás. Telített oldat, az oldódás és kristályosodás, ill. a halmazállapotváltozások értelmezése megfordítható, egyensúlyra vezető folyamatokként.~~

~~6. Az ember megismerése és egészsége~~

~~Önfenntartás. Egyes elemek élettani szerepe. A legfontosabb tápanyagok kémiai összetétele (makromolekulák, víz, ásványi sók). Vitaminok oldhatósága.~~

~~Magatartás és lelki egészség. Ismertebb pszichoaktív szerek, energiatalok, metanol és etanol kémiai tulajdonságai, élettani hatásai.~~

~~Egészség. Egészséges táplálkozás: a zsírok és cukrok szerepe a táplálkozásban, a túlfogyasztás következményei, a különböző élelmiszerek tápanyag- és energiatartalma, a tápanyagtáblázatok használata. Veszélyes anyagok és kezelésük a háztartásban (vízkőoldó, hypo, hideg zsíroldó, fagyálló folyadék). Fogyasztóvédelem, a háztartási cikkek összetétele és minőségellenőrzése, élelmiszerek adalékanyagai, élelmiszerbiztonság.~~

~~7. Környezet és fenntarthatóság~~

~~Élő és élettelen környezeti tényezők. Víz- és levegőtisztaság a természetes vizek és a levegő kémiai összetételének ismeretében, a szennyező források és a megelőzés mindennap végrehajtható módjai, helyes szokások.~~

~~A környezeti rendszerek állapota, védelme, a fenntarthatóság. Környezetet terhelő és óvó folyamatok kémiai háttere.~~

~~9-12. évfolyam~~

~~1. Tudomány, technika, kultúra~~

~~Tudománytörténet. Az atommodellek fejlődése. Kémiai elemek felfedezése. Molekulák és összetett ionok összetétele és térszerkezete. A savak és bázisok tulajdonságainak, valamint a sav-bázis reakciók létrejöttének magyarázata a disszociáció és a protonátadás elmélete alapján. Az égés, az oxidáció értelmezésének változása.~~

~~Tudomány, technika, társadalom. A kémia és a kémiai technológiák hatása az orvostudományra, a molekuláris biológiára, az éghajlatkutatásra, az élelmiszeriparra, a mezőgazdaságra, a nehéziparra, a képző- és iparművészetre.~~

~~2. Anyag, kölcsönhatás, energia, információ~~

~~Anyagok. Az atomok belső struktúráját leíró modellek fejlődése, alkalmazása. Az elektronburok héjas szerkezete, nemesgáz-szerkezet. A periódusos rendszer atomszerkezeti alapjai. Neutron, proton, izotópok. A relatív tömeg és a moláris tömeg fogalma. A gázok moláris térfogata. Molekulák és összetett ionok összetétele, térszerkezete és polaritása. Az izoméria jelentősége. Oldhatóság, koncentráció, az oldatok összetételével kapcsolatos számítások: hígítás, töményítés, keverés. Mosószerek összetevői, azok funkciói.~~

~~Kölcsönhatások, erők. Az elsőrendű és másodrendű kötések. Ismert anyagok csoportosítása kristályrács típusuk szerint, fizikai és kémiai tulajdonságaik magyarázata a rács típus alapján.~~

~~Energia. Az aktiválási energia és a reakcióhő értelmezése, termokémia. A hőmérséklet értelmezése a részecskék mozgási energiájával összefüggésben.~~

~~Információ. Az atomok közötti kötések típusának, erősségének és számának becslése egyszerű példákon. Egyes szerves molekulák térbeli szerkezetének modellezése. A DNS és a fehérje információtartalmának kémiai alapjai.~~

~~3. Rendszerek~~

~~Tér, idő, nagyságrendek. Méretek és nagyságrendek becslése és számítása az atomok méreteitől az ismert világ méretéig. Reakciósebesség vizsgálata, a kémiai folyamatok sebességének értelmezése. Katalizátorok. Az enzimek szerepe élelmiszereink előállításában, a (bio)katalizátorok szerepének részecskeszintű magyarázata.~~

~~Rendszer, a rendszer és környezete. Heterogén illetve kolloid rendszerek.~~

~~Technikai rendszerek. A zöld kémia törekvései, jelentősége, alapelvei. A jelentkező környezeti problémák megoldását célzó egyéni és közösségi cselekvés lehetőségei, cselekvésvállalás.~~

~~4. A felépítés és a működés kapcsolata~~

~~Szervetlen és szerves anyagok. Anyagok környezetünkben: az építőanyagok, a papír, a műanyagok, fémek (ötvözetek), tisztítószerek és élelmiszerek legfontosabb összetevői. A mindennapi életvitelhez kapcsolódó legfontosabb szervetlen és szerves anyagok, vegyületek csoportjai, ezek szerkezete és jellemző kémiai reakciói, fizikai és kémiai tulajdonságaik, előfordulásuk, keletkezésük, felhasználásuk és élettani hatásuk.~~

~~Az élőlények felépítése és működése. Kémiai szerkezet és biológiai funkció összefüggése a hidrogénkötések, az a poláros csoportok és a felületaktív anyagok példáján. Az oxidáció-redukció, a sav-bázis reakciók, a hidrolízis és a kondenzáció biológiai funkciói. A kolloidok élő szervezetekben betöltött szerepe.~~

~~A Föld. A Földet felépítő legfontosabb anyagok.~~

~~Nap, Naprendszer. Néhány égitest kémiai összetétele.~~

~~5. Állandóság és változás~~

~~Változások. Fizikai és kémiai változások. A sav-bázis reakciók értelmezése. Erős és gyenge savak, ill. bázisok, valamint sók kémhatása, a pH és a koncentrációk kapcsolata. A redoxireakciók értelmezése elektronátmenet alapján.~~

~~Folyamatok. Anyagáramlási folyamatok: a diffúzió és az ozmózis értelmezése. A redoxi- és az elektrokémiai folyamatok értelmezése a redoxireakciók iránya alapján. Egyes építőanyagok előállítása (mészoltás, mészegetés), az étel- vagy italkészítés (szódavíz) mint lineáris és körfolyamatok, valamint egyirányú, illetve megfordítható folyamatok sorozata.~~

~~A korrózió folyamatának, az elektromos energia termelésének és egyes fémek előállításának értelmezése az oxidálószer és a redukálószer fogalmával. A színváltozással járó folyamatok kémiai okai.~~

~~Egyensúly, stabilitás. A Le Chatelier-Braun elv. Dinamikus kémiai egyensúly vizsgált anyagi rendszerben.~~

~~Rendszerek szabályozása. Ipari folyamatok szabályozásának lehetőségei.~~

~~6. Az ember megismerése és egészsége~~

~~Testkép, testalkat, mozgás. Kozmetikumok hatóanyagai (lipidek, glicerin, felületaktív anyagok). Hormonális szerek. A ruházat kémiai alapanyagai (pamut, len, gyapjú). A fehérjemolekulák szerepe~~

~~Önfenntartás. Tápanyagok kémiai összetétele (monomerek, polimerek). A vércukorszint (glükóz, glikogén), a vér kémhatása, hemoglobín. Veszélyjelek, biztonsági előírások szerepe, értelme, teendők egyes mérgezések esetén. Tartósítószer.~~

~~Szaporodás, egyedfejlődés, szexualitás. A feromonok mint kémiai hírvivők. A fogamzásgátlók hatásának kémiai alapjai. Teratogén kémiai anyagok.~~

~~Öröklődés. A DNS, az RNS és a fehérjemolekulák szerepe a tulajdonságok kialakításában: a szerkezet és funkció kapcsolata.~~

~~7. Környezet és fenntarthatóság~~

~~Globális környezeti rendszerek. A nagyobb biogeokémiai körfolyamatok kémiai alapjai.~~

~~Élő és élettelen környezeti tényezők. A füstköd, az aeroszol, a füst és a köd fogalma. Teendők szmogriadó esetén. Környezeti katasztrófák.~~

~~A környezeti rendszerek állapota, a stabilitás veszélyeztetése és védelme. Az energiahordozók (atomenergia, fosszilis energiahordozók, tápanyagok) felhasználásának környezeti hatásai.~~

~~A környezeti rendszerek állapota, védelme, a fenntarthatóság. A tudományos ismeretek fejlődésének szükségessége és a tudós felelőssége (esettanulmányok). Helyi (települési) probléma kémiai vonatkozásainak megismerése (pl. vízgazdálkodás, közlekedés, a műtrágyák, növényvédő szerek, mosó- és mosogatószer, gyógyszerek használatának szükségessége és/vagy veszélyei). A mezőgazdasági és ipari tevékenység környezeti hatásai. Az ózon előfordulása és hatásai. Műanyagok előállítása, a hulladékkezelés problémái.~~

~~MŰVELTSÉGTARTALMAK A TANTÁRGYAK HAGYOMÁNYOS SZERKEZETÉBEN A 7. ÉVFOLYAMTÓL~~

~~BIOLOGIA~~

~~7-8. évfolyam~~

~~1. A biológia~~

~~Célja, alkalmazása. A biológia, fizika és kémia fontosabb vizsgálati céljainak, módszereinek bemutatása, a kapcsolódási pontok tudatos keresése. A biológiai ismeretek alkalmazásának lehetőségei (orvostudomány, élelmiszeripar, mezőgazdaság, környezet- és természetvédelem).~~

~~Története. Az emberi test anatómiájának és élettanának kutatása. Az élőlények csoportosításának célja, történeti előzményei. Az egészségre és a betegségekre vonatkozó különböző szemléletű magyarázatok és gyógymódok.~~

~~2. Az élet szerveződése~~

~~Fizikai elvek. Az élő és élettelen állapot alapvető jellemzői, összehasonlítása (nyílt rendszer, önszabályozás, önreprodukció). A biológiai szerveződés szintjei (egyed alatti és feletti), a szintek közötti kapcsolatok. Az élővilág méretskálája.~~

~~Kémiai felépítés. Az élőlényeket felépítő szervetlen és szerves anyagok főbb csoportjai, szerepük, jelentőségük (víz, ásványi anyagok, szénhidrátok, zsírok és olajok, fehérjék, vitaminok).~~

~~3. A sejt~~

~~Szerkezet. Az eukarióta sejt fénymikroszkópos felépítése, sejtalkotók (sejthártya, sejtplazma, sejtmag).~~

~~Működés. A sejt, mint (élő) rendszer. Sejtszintű életfolyamatok (anyag- és információforgalom, sejtosztódás). Rendszer és környezet fogalma, kapcsolata sejt szinten.~~

~~4. Az élő szervezet~~

~~Testfelépítés. A növényi és állati szövetek fő típusai és azok jellemzői. Testfelépítés és életmód összehasonlítása (a főbb élőlénycsoportok vizsgált fajainak példáin).~~

~~Mozgás. Az élőlények mozgásának típusai, fizikai jellemzése (erő, munkavégzés).~~

~~Anyagcsere folyamatok. Az enzimek jelentősége. A táplálkozás és a légzés szerepe a szervezet energiaellátásában. A mozgás, az életmód és az energiaszükséglet összefüggései.~~

~~Szabályozás, állandó állapot. A szabályozott állandó állapot biológiai jelentősége. Az élőlények hőháztartását befolyásoló fizikai hatások (hőáramlás, hővezetés, hősugárzás). A testhőmérséklet szabályozása. A belső és külső környezet fogalma. A belső állandó állapot szabályozás lényege, mechanizmusai (pulzusszám, vérnyomás, vércukorszint, testhőmérséklet szabályozottsága). A környezeti jelzések és érzékelésük biológiai jelentősége (érzékek, érzékszervek). Az életfolyamatokat jellemző elektromos változások és kimutatásuk (EKG, EEG). A biológiai óra fogalma, példái.~~

~~Szaporodás, egyedfejlődés. A szaporodás biológiai értelmezése, ivaros és ivartalan módok összehasonlítása konkrét példa alapján.~~

~~Öröklődés. A biológiai információ szerepe az önfenntartásban és a fajfenntartásban.~~

~~5. Az ember~~

~~Testfelépítés, szervrendszerek. Az emberi test mint rendszer, szervrendszerek és kapcsolataik. A főbb belső szervek elhelyezkedése.~~

~~Vázrendszer, mozgás, kültakaró. A mozgás aktív és passzív szervei. A mozgásnak a keringésre, a légzésre, az anyagcserére gyakorolt hatása, normál testsúly. Mozgás (edzés), pihenés, tanulás egyensúlya, a test napi energiaigénye. A bőr felépítése és funkciói.~~

~~Önfenntartás. Az emberi szervezet anyagforgalmi szervrendszerei és folyamatai. A táplálkozásnak a keringésre, a légzésre, az anyagcserére gyakorolt hatása, az elhízás következményei. Minőségi és mennyiségi éhezés. Az immunrendszer feladata, elemei. Központi és környéki idegrendszer, ezek főbb részei. A hallás és egyensúlyozás, a látás, a tapintás, az ízlelés és a szaglás érzékszervei.~~

~~Szaporodás, egyedfejlődés, öröklődés. Szaporodási szervrendszerek. Nemi jellegek, nemi hormonok. Menstruációs ciklus. Fogamzás, terhesség. Családtervezés. A méhen belüli fejlődés, születés, születés utáni életszakaszok. A testalkat változása a növekedés és fejlődés során.~~

~~Magatartás. A személyiség összetevői, értelmi képességek, érzelmi adottságok. Az emberi magatartási komplex elemei. Öröklött és tanult magatartásformák, a környezet szerepe.~~

~~Testi és lelki egészség. Az egészséges étrend (tápanyag, tápérték, termékösszetétel). A leggyakoribb fertőző betegségek, a megelőzés és a gyógyítás lehetőségei. Mozgásszervi betegségek, sérülések és megelőzésük, bőrbetegségek, bőrápolás, a bőr védelme.~~

~~Testképzavarok. A szexualitással kapcsolatos alapvető egészségügyi szabályok. Fogamzásgátlás. Az orvosi ellátással kapcsolatos alapismeretek. Szűrővizsgálat, önvizsgálat, védőoltás. Az egészség megőrzéséhez szükséges életvitel elemek (táplálkozás, mozgás, higiénia, felelős szexualitás, lelki egészség, függőségek kerülése).~~

~~Alapfokú elsősegély-nyújtási ismeretek. Betegjogok. Az önismeret és önfejlesztés fontossága. A viselkedési normák és szabályok szerepe. Társas szükségletek, a családi és az egyéni (személyi) kapcsolatok jelentősége. A tanulás szerepe. A serdülőkor érzelmi, szociális és pszichológiai jellemzői. Családi és iskolai agresszió, önzetlenség, alkalmazkodás, áldozatvállalás, konfliktuskezelés, probléma feloldás.~~

~~6. Az élővilág sokfélesége~~

~~A sokféleség. Az élővilág fajgazdagsága, ennek jelentősége. A biológiai sokféleségben rejlő információ.~~

~~Rendszerezés. Az élőlények rendszerezésének alapelvei. Az élővilág birodalmainak és országainak elkülönítése. Baktériumok, egyszerű eukarióták, gombák, növények és állatok általános jellemzői, tipikus képviselői. A főbb csoportok példafajain megvizsgált és megfigyelt jellemzők. Fajismeret: az élővilág fajgazdagsága, ennek jelentősége.~~

~~Evolúció. A hosszabb idő alatt bekövetkező biológiai jellemzői. A leszármazás elve, bizonyítékai, a leszármazási kapcsolatok főbb jellemzői. Az élővilág törzsfajlásának időskálája, jelentősebb események.~~

~~7. Életközösségek~~

~~Környezet és alkalmazkodás. Az élőlényekre ható élettelen környezeti tényezők (levegő, víz, talaj, hőmérséklet), az alkalmazkodás módjai. Testfelépítés, életmód és környezet kapcsolata a főbb élőlénycsoportok vizsgált fajainak példáján. A növények és állatok éghajlati alkalmazkodásának módjai, példái. Az életközösségek térbeli elrendeződése. A biotop kialakulása és főbb jellemzői. Az élőhelyek pusztulásának okai, következményei, a fenntartás lehetőségei (aktív természetvédelem).~~

~~Kapcsolatok, hálózatok. Az életközösségek belső kapcsolatai, a fajok közötti kölcsönhatások típusai, konkrét példái (együttélés, versengés, élősködés, táplálkozási kapcsolat). Az állatok viselkedési formái, konkrét példák.~~

~~Anyag- és energiaáramlás. Az életközösségek táplálkozási hálózatai. A napfény és a földi élet összefüggése. A talaj termőképessége.~~

~~Globális rendszerek. A környezetszennyezés jellemző esetei és következményei (levegő, víz, talajszennyezés). Invazív és allergén növények (parlagfű). A fenntarthatóság fogalma, az egyéni és közösségi cselekvés lehetőségei. A tudatos fogyasztói szokások megalapozása.~~

~~9-12. évfolyam~~

~~1. Az élet fizikai-kémiai alapjai (sejt alatti szint)~~

~~A sejtet felépítő elemek, szervetlen és szerves vegyületek. A biogén elemek, a víz, a makromolekulák élettani szerepe. A molekulák szerkezete, kölcsönhatásaik, és a biológiai funkcióik közti kapcsolat. A DNS információhordozó és információátadó szerepe.~~

~~Fizikai-kémiai folyamatok. Fizikai-kémiai folyamatok biológiai funkciói, főbb jellemzői, példái. Az oxidáció és redukció kapcsolata. Néhány fontos sav-bázis reakció biológiai környezetvédelmi szerepe (a vér kémhatása, savas esők, gyomornedv). Dinamikus egyensúly és állandó állapot. A szabályozás általános elvei és ezek megvalósulásai (sejt-, egyed-, populációs és bioszféra szinten). Egyirányú, visszafordítható, ciklikus, véletlenszerű és kaotikus változások típusai. Az enzimműködés lényege. A radioaktivitás kutatási és gyógyászati alkalmazása. A diffúzió és az ozmózis biológiai szerepe.~~

~~2. Sejtszintű biológia~~

~~Az eukarióta sejt felépítése. A sejt felépítésének vizsgálata, fénymikroszkópos megfigyelése, alapvető életfolyamatainak megértése. A sejt alapvető részei, ezek funkciói.~~

~~A sejtek anyagcsereje és energiaforgalma. A fotoszintézis és a biológiai oxidáció alapegyenlete, lényege, példák erjedési folyamatokra. Az energia szerepe az életfolyamatokban.~~

~~Sejtek közti kommunikáció. A szervrendszerek összehangolt működése. A kémiai és a viselkedési függőségek közös jellegzetességei.~~

~~Speciális sejtműködések. Óssejt. Az egyedfejlődés egyirányúságának összefüggése a differenciálódással. Sejttypusok.~~

~~3. Az egyedi szervezet szintje~~

~~Az élő szervezet. Az élő rendszerek felépítésében és működésében megfigyelhető közös sajátosságok összegzése. A nagy élőlénycsoportok környezeti, egészségügyi és gazdasági jelentőségének elemzése. A testfelépítés és az életműködések evolúciós kapcsolata. A mikrobák felépítése, jelentősége. A fő növényi és állati szövettípusok. A növényi és állati szövetek típusainak összehasonlítása, mikroszkópi megfigyelése, a felépítés és a működés összekapcsolása. A kalapos gombák, a nagy növényi és állati rendszertani csoportok jellemzése megvizsgált, megfigyelt testfelépítésük alapján. A növényi és az állati testfelépítés, az életműködések és a szaporodás módja és kapcsolata az élőhellyel, életmóddal. A mesterséges és a természetes rendszerezés alapelvei. Az élővilág fajgazdagságának értéként való kezelése, a fajismeret megalapozása.~~

~~Az emberi szervezet öfenntartó működései. Az emberi test szimmetriasíkjai. Külső és belső testkép. A végtagok és függesztő elemeik, a törzs csontjai, a fontosabb izmok. A mechanikai és kémiai elvek alkalmazása a mozgások elemzésében. A csontok kapcsolódási módjai. Testedzés, a bemelegítés biológiai alapjai, fontossága. Bőrápolás, a bőr védelme. Tudatos táplálkozás, minőségi és mennyiségi éhezés. A légzés szerepe, hangadás. Vérkeringés, testfolyadékok élettana. Vérvég, vércsoportok, véradás. Az immunrendszer működése és zavarainak kockázati tényezői. A negatív visszacsatolás elve, szabályozókörök. Az idegsejt, a központi és környéki idegrendszer alapvető részei. Az érzékszervek alapvető felépítése és működése, a megváltozott működés lehetséges korrigálásának alapjai.~~

~~Az élő egyed homeosztázisa. A szervrendszerek összehangolt működése. Egészség és homeosztázis, az immunrendszer állapota és a betegségek kialakulása közötti összefüggés megértése. Biológiai ritmusok.~~

~~4. Magatartás és egészség~~

~~Magatartás. Saját testkép tudatosítása, az elfogadás segítése. A tanulás értelmezései, funkciói, formái. A gondolati sémák hatékonysága és veszélyei (tárgyak, típusok felismerése, előítéletek, manipulálhatóság, reklámok hatása). A motiváció szerepe. Az emlékezés hatékonyságát befolyásoló tényezők. Az érzelmek biológiai funkciói. Alvásfunkciók. A depresszió, a feloldatlan, tartós stressz lehetséges okai, következményei, a megelőzés és a feloldás lehetséges módjai. Az emberi csoportokra jellemző társas viszonyok (utánzás, empátia, tartós kötődés), csoportnormák és ezzel kapcsolatos érzelmek kimutatása, példái. A kémiai és a viselkedési függőségek közös jellegzetességei. A motiváció szerepe. Az észlelés, az érzékelés és a figyelem kapcsolata, funkcióik megkülönböztetése. Ismerkedés az emberi agresszió és összetartozás jellemzőivel, okaival, befolyásolásának módjaival.~~

~~Egészség. Az egészség fogalma. Fogyatékkal élők, megváltozott munkaképesség. A testsúllyal kapcsolatos problémák okainak és lehetséges következményeinek, a rendszeres testmozgás mentális és testi betegségek megelőzésében, ill. gyógyításában játszott szerepének felismerése. Tápanyagok egészségre gyakorolt hatásának értékelése. A nemi étellel, az élet kezdetével és végével, a kezelések elutasításával vagy vállalásával kapcsolatos személyes felelősség biológiai háttere. Fertőző ágensek, fertőzés, higiénia, járvány. Védőoltások, megelőzés. A rendszeres egészségügyi és szűrővizsgálatok, valamint önvizsgálatok megelőzésben játszott szerepének jelentősége. Az egészségkárosító szokások egyéni és társadalmi hátrányai. A tápcsatorna, a légzőrendszer, a keringési rendszer megbetegedései, kockázati tényezők, a megelőzés lehetőségei. Az egészség megőrzéséhez szükséges életvitel elemek ismerete. Daganatos megbetegedések kockázati tényezői. Alapfokú elsősegélynyújtási és újraélesztési ismeretek. Az alapfokú újraélesztés elsajátítása. Az alternatív gyógymódok lehetőségei és kockázata. Betegjogok. Az élet kezdete és vége.~~

~~5. A szaporodás, egyedfejlődés, öröklődés~~

~~Szaporodás és egyedfejlődés. A nemi szervek felépítése, működése. A szexualitással kapcsolatos alapvető egészségügyi szabályok. Családtervezés. Fogamzásgátlás. Méhen belüli fejlődés. Szülés. A felnőtté válás testi és szellemi folyamatának főbb jellemzői. Példák az egyedfejlődés típusaira (növény, állat).~~

~~Öröklődés és változékonyság. A szaporodás és az öröklődés közötti kapcsolatnak, az öröklődés törvényeinek és biokémiai hátterének megértése. A genetikai információ tárolása, megváltozása, kifejeződése, átadása, mesterséges megváltoztatása. Az öröklődés alapvető szabályai. A bioetika, biotechnológia, géntechnológia szerepe, jelentősége. Vírusok. Mutációkeltő hatások. A gén és a környezet, a hajlam és a kockázati tényezők kölcsönhatása. Epigenetikai hatások és az egészség kapcsolata. Egygénés és sokgénés öröklődés, testi és ivari kromoszómákhoz kapcsolt jellegek, domináns-recesszív jellegek. Családfaelemzések. Genetikai tanácsadás.~~

~~6. Szünbiológia (Az egyed feletti szintek biológiája)~~

~~Szerveződési szintek, táplálkozási hálózatok. Egyed alatti és feletti szerveződési szintek. Minőségileg új tulajdonságok megjelenése (az emergencia jelensége). Az élő és élettelen világ anyagi egysége. Példák a földi életközösségekben zajló anyagkörforgásra. Populációs kölcsönhatások. Biológiai indikáció. Globális ciklusok, anyag- és energiaforgalom (szén, oxigén, nitrogén), elemzése egy szabályozott rendszer részeként. Az időbeli változások ciklikus és lineáris folyamatainak megfigyelése, okainak feltárása. Egyes környezeti problémák (fokozódó üvegházhatás, savas eső, „ózonlyuk”) hatásainak és okainak megértése.~~

~~Viselkedés. Az állatok testfelépítése, életműködése, viselkedése és az élőhely, életmód kapcsolata.~~

~~Rendszer és környezet. A homeosztázis fogalmának értelmezése élő rendszerekben. Az életközösségek függőleges és vízszintes elrendeződésének okai. Az élővilággal kapcsolatos méret- és időskála elemzése, térbeli és időbeli mintázatok leírása és magyarázata. A hálózatok tulajdonságai (egymásba épültség), példák hálózatokra.~~

~~A környezet és a természet védelme. A környezet fogalmának értelmezése az élet különböző szerveződési szintjein (a sejt, a szervezet, az életközösség). A levegő, a víz és a talajszennyezés forrásainak, a szennyező anyagok típusainak és konkrét példáinak megismerése, vizsgálata. A talaj termőképességét befolyásoló tényezők elemzése. Az emberi tevékenység életközösségekre gyakorolt hatása, a veszélyeztetettség, a védelem. Az ember tájatalakító tevékenységének néhány tartós vagy visszafordíthatatlan következménye. A Kárpát-medence természeti képezének, tájainak néhány fontos átalakulása az emberi gazdálkodás következtében. Az emberi tevékenység környezeti hatásai (ökológiai lábnyom). Tartósan fennmaradó, ill. önpusztító emberi civilizációk példái, tanulságai. A környezeti kárt csökkentő módszerek, lehetőségek (tiltás, határértékek, szelektív adózás, megállapodások). Az energiaátalakítás formáinak környezeti és társadalmi hatásai. A vegyszerhasználat kockázatai, az elővigyázatosság elve. A környezeti problémák helyi, regionális és globális összefüggései. Természeti értékeink védelme, a biodiverzitás megőrzése, a nemzeti parkok fenntartásának elvei. A Gaia elmélet.~~

~~7. Az evolúció elmélete, a bioszféra evolúciója~~

~~Klasszikus módszerek és elméletek. Az evolúció darwini leírása, modelljei. Fajok kihalása és megjelenése. Az evolúciós gondolkodás alkalmazása növény- és állatfajok földrajzi elterjedésével kapcsolatos következtetésekben.~~

~~Evolúció, genetika. Evolúciós, környezet- és természetvédelmi szempontok összekapcsolása. A bioszféra evolúciójának főbb eseményei, bizonyítékok.~~

~~8. Tudomány, technika, kultúra~~

~~Jelentős külföldi és hazai természettudósok módszereinek, tudományos eredményeinek és ezek érvényességi körének megismerése. Tanulási folyamatok, társas kapcsolatok: a vonatkozó kísérletek és elméletek eredményei és korlátai. A mendeli és a molekuláris genetika, valamint a populációgenetika szemléletmódja és kibontakozásuk fő lépései. Az evolúciós gondolat fejlődése. Az egészségre és betegségekre vonatkozó különböző szemléletű magyarázatok és gyógymódok. Az áltudomány és veszélye.~~

~~FIZIKA~~

~~7-8.~~

~~1. Mechanika~~

~~A mozgások jellemzői. Helyváltoztatás, viszonyítási pont. Mértékegységek és mérés. Emberi skálák, atomi méretek, csillagászati távolságok, fényév. Ut-ido kapcsolat, sebesség, átlagsebesség. Egyenes vonalú mozgások. A körmozgás jellemzői. Gyorsulás.~~

~~Az erő. Az erő fogalma, mérése, nagysága, iránya. Az erő és a sebességváltozás kapcsolata. Egyszerű egyensúly. Tömegmérés. Közlekedési alkalmazások. Balesetvédelem.~~

~~Az energia. Az energia fogalma, mértékegysége. Energiatermelési eljárások. Hatásfok. Vízi, szél, nap- és fosszilis energiák, atomenergia. A táplálkozás alapvető energetikai vonatkozásai. Folyadékok mechanikája. A sűrűség fogalma, mérése és mértékegysége. Testek úszása.~~

~~Aramlások.~~

~~Rezgések és hullámok. Rezgések jellemzői. Hullámok terjedése. A hang fizikai jellemzői.~~

~~A hallás fizikai alapjai. Ultrahang a természetben és gyógyászatban. A Föld belső szerkezete, földrengések, cunamik, a kárenyhítések. Zajszennyezés.~~

~~2. Hőtan~~

~~Hőtani jelenségek. Atomi méretek, a légnyomás mérése. A hőmérséklet mérése. A gázok tulajdonságai. Az anyagok hőtani jellemzői (olvadáspont, forráspont). Halmazállapotok jellemzése. Egyensúlyi állapotra törekvés. Termikus egyensúly. A légkör fizikai tulajdonságainak jellemzése. A légnyomás mérése. Csapadékfajták. Viharok.~~

~~Földfelszín és éghajlat. A légkörzések és tengeráramlások fizikai jellemzői, a mozgató fizikai hatások. A globális klímaváltozás jelensége, lehetséges fizikai okai.~~

~~A környezettudatos magatartás fizikai alapjai. Energiatakarékos eljárások. Energiatermelés módjai, kockázatai. A természetkárosítás fajtáinak fizikai háttere.~~

~~3. Elektromosság~~

~~Elektromosság. Az elektromos jelenségek és a töltés. Mágneses jelenségek és a mágnesek. Vezetők és szigetelők. Egyenáram. Elektromos áram munkája és teljesítménye. A föld mágnesessége, az iránytű. Váltoáram. Elektromos generátorok és motorok. A villamos energia előállítása, szállítása (transzformátor, váltakozó feszültség és áram előállítása).~~

~~Hálózatok. Elektromos hálózatok felépítése. Érintésvédelem, biztosíték, villám, villámhárító, villanyszámla. A számítógépek fizikája (billentyűzet, laptop, tápegység, internet). Elektromágneses hatás terjedése (TV, rádió, mobiltelefon).~~

~~Élettani hatások. Az elektromosság, a mágnesség élővilágra gyakorolt hatásának megismerése. Érintésvédelmi ismeretek.~~

~~4. Fénytan~~

~~A fény. A fény egyenes vonalú terjedése, sebessége. A fénytörésen és visszaverődésen alapuló eszközök működése, tükrök, lencsék. A fehér fény színekre bontása. A látás fizikai alapjai. Alkalmazások: távcsövek, űrtávcsövek, látáshibák javítása, fényszennyezés.~~

~~5. Gravitáció, csillagászat~~

~~Tér és idő. A természet méretviszonyai (atommag, élőlények, Naprendszer, Univerzum).~~

~~Nap, Naprendszer. A Naprendszer fölépítése. A bolygók mozgása, üstökösök, meteorok, meteoritok, kisbolygók jellemzői. A Hold jellemzői. Arapály jelenség, dagály hullám.~~

~~6. Fizika- és kultúrtörténeti ismeretek~~

~~Tudománytörténet. Asztrológia és asztronómia. A földközéppontú és a napközéppontú világkép jellemzői.~~

~~Tudomány, technika, társadalom. A fizika tudományának hatása az ipari technikai civilizációra, a legfontosabb technikai alkalmazások. Jelentős külföldi és hazai természettudósok módszereinek, tudományos eredményeinek megismerése.~~

~~9-12. osztály~~

~~1. Mechanika~~

~~A mozgások jellemzői. Egyenes vonalú egyenletes és egyenletesen gyorsuló mozgások. Az egyenletes körmozgás kinematikai és dinamikai jellemzői. Ut idő, sebesség idő grafikonok készítése, az egyenletes és a gyorsuló mozgások összehasonlítása számításokkal.~~

~~A távolságmérés és helyzet meghatározás módjai (háromszögelés, helymeghatározás a Nap segítségével, radar, GPS, műholdak).~~

~~Az erő. Az erő mint kölcsönhatás. Az erővektor. A természet alapvető erői, kölcsönhatásai.~~

~~A gravitáció. Súlylódás. Az eredő erő és a gyorsulás kapcsolata. Pontszerű és merev testek egyensúlyának jellemzői. Biztos és bizonytalan egyensúlyi állapot. A forgatónyomaték. Egyszerű gépek.~~

~~A lendület, perdület és a mozgási energia. Fogalmuk, szerepük a mozgások leírásában.~~

~~A perdület fogalmának értelmezése egyszerűbb természeti és technikai példákon. Lendület és perdület megmaradás.~~

~~Az energia. Az energia fogalma, számítása. Mechanikai (mozgási, helyzeti, rugalmas). Energia megmaradás. Az energiatakarékosság módszerei és fontosságuk megismerése. Hatásfok. Az egyes energiahordozók és források előnyei és hátrányai. Gyakorlati alkalmazások (a járművek üzemanyag-fogyasztását befolyásoló gyakorlati tényezők, azok fizikai háttere).~~

~~Az életműködések fizikai háttere. Egyszerű gépek és működésük a szervezetben (csontok, ízületek, izmok). Az emberi szervezet működésének energetikai vonatkozásai (légzés, keringés, hőháztartás).~~

~~A táplálkozás energetikai vonatkozásai (a táplálékok energiatartalma, az energia felhalmozása, energiafelhasználás).~~

~~Anyagok. Az anyagok mechanikai jellemzői rugalmasság, szilárdság. Az anyagok vizsgálatában leggyakrabban használt mennyiségek, mérések, mértékegységek.~~

~~Rezgések és hullámok. Rezgések jellemzése. Hullámok terjedése, állóhullámok. A hang fizikai jellemzői, terjedésének mechanizmusa, felharmonikusok. Az emberi hangérzékelés fizikai alapjai. Ultrahang a természetben és gyógyászatban.~~

~~Kontinuumok fizikája. Hidrosztatika, az áramlástan elemei. A légkörcsések és tengeráramlások jellemzői, a mozgató fizikai hatások. Mechanikai hullámok a természetben, árapály jelenség, dagály hullám. A kőzetlemezek mozgása, a mozgás következtében felhalmozódó feszültségek, földrengések. Az időjárás elemeinek, s az ezeket jellemző adatok összefüggéseinek elemzése.~~

~~A környezettudatos magatartás fizikai alapjai. A takarékos, kényelmes, biztonságos közlekedés technikái.~~

~~2. Hőtan~~

~~Az anyag szerkezete. A szilárd anyagok, folyadékok és gázok tulajdonságai, ezek értelmezése részecskemoddell és kölcsönhatás típusokkal. Kölcsönhatások határfelületeken. Az anyagok hőtani jellemzői (hőtágulás, fajhő, olvadáshő, párolgáshő, olvadáspont, forráspont). Az anyagok vizsgálatában leggyakrabban használt állapotleírások, állapotjelzők alkalmazása, mérése, a mértékegységek szakszerű és következetes használata.~~

~~Termikus rendszerek. Nyílt és zárt rendszerek jellemzői. A hőtan első és második főtétele.~~

~~A hőerőgép. A hatásfok fogalma. Halmazállapot-változások. A halmazállapot-változások energetikai viszonyai. A belső energia.~~

~~A folyamatok iránya. Megfordítható és megfordíthatatlan folyamatok. Első- és másodfajú örökmozgó lehetetlensége. A termodinamika főtételeinek alkalmazása konkrét problémák megoldásában. Rend és rendezetlenség, rendeződési folyamatok a természetben.~~

~~Technikai rendszerek a környezetünkben. Az hőenergia „előállítás”, szállítása, felhasználása konkrét rendszerekben.~~

~~Földfelszín és éghajlat. A légköri mozgások és tengeráramlások fizikai jellemzői, a mozgató fizikai hatások. A globális klímaváltozás jelensége, lehetséges fizikai okai.~~

~~A légkör fizikai jellemzői. Nyomás, hőmérséklet, páratartalom. Légköri optikai jelenségek (szivárvány keletkezése, lemenő nap színe) Az üvegházhatás jelensége, elve, gyakorlati példái, az üvegházhatást befolyásoló tényezők.~~

~~Az időjárást befolyásoló fizikai folyamatok. Az időjárás elemei, csapadékok, a csapadékok kialakulásának fizikai leírása.~~

~~A környezettudatos magatartás fizikai alapjai. Lakókörnyezetünk energetikai problémái (energiatakarékos építkezés, hőszigetelés, ablakok illesztése, megfelelő építőanyagok).~~

~~A lakókörnyezet energiaellátásának gazdaságos módszerei, a környezet hasznosítható energiája (napkollektor, hőszivattyú, kondenzációs kazán). Az energiatermelés kockázati tényezői. A globális éghajlatváltozások lehetséges okainak és következményeinek elemzése.~~

~~Egyes környezeti problémák (fokozódó üvegházhatás, savas eső, „ózonlyuk”) hatásainak és okainak megértése.~~

~~Fizikai folyamatok a szervezetben. Az emberi szervezet működésének energetikai vonatkozásai (légzés, keringés, hőháztartás). A táplálkozás energetikai vonatkozásai (a táplálékok energiatartalma, az energia felhalmozása). Vérnyomás, véráramlás.~~

~~3. Elektromosság~~

~~Elektromosság. Az elektromos töltés, Coulomb-kölcsönhatás. Mágneses kölcsönhatás. Elektromos és mágneses mező. Az anyagok vezetőképesége.~~

~~Hálózatok. Elektromos áramkörök, hálózatok felépítése, legfontosabb jellemzői. Az elektromos hálózatok biztonsági elemei. Az internet elemei, a kapcsolódás módja. Élő rendszereket veszélyeztető fizikai hatások elkerülése (érintésvédelem, villám, villámhárító).~~

~~Elektromágneses energia. Az elektromos energia tárolása. Elektromos generátorok és motorok működésének fizikai háttere (indukciós jelenségek). Információs és kommunikációs rendszerek működésének fizikai elvei (mobiltelefon, világháló). A számítógépek felépítése, a részegységek működésének fizikája. A villamos energia előállítása, szállítása (transzformátor, váltakozó feszültség és áram előállítása). Az elektromos energia fogyasztásával kapcsolatos kérdések a háztartásban (villanyszámla, izzók, biztosíték, újratölthető elem).~~

~~Az elektromágneses hullámok. Keletkezése, jellemzői. Az adatátvitel módja néhány példán (rádió, televízióadás és vétel). A digitális adattárolás (CD, merevlemez). Optikai eljárások az adatátvitelben (üvegszálak). A fényelektromos hatás elve és gyakorlati alkalmazása (digitális fényképezőgép, fénymásoló, vagy lézernyomtató működésének elve). Az elektromágneses hullámok információátvitelben játszott szerepének megismerése. Az elektromosság, a mágnesség élővilágra gyakorolt hatásának megismerése.~~

~~Fénytan. Képzőeszközök: tükrök (sík, homorú, domború), gyűjtő- és szórólencse. A szem mint optikai rendszer, látáshibák; gyakorlati alkalmazások (színlátás, térlátás, 3D filmek). A fény, mint hullám.~~

~~Diagnosztika és terápia. Diagnosztikai módszerek alkalmazásának célja és fizikai alapelvei a gyógyászatban (a testben keletkező áramok kimutatása). Terápiás módszerek alkalmazásának célja és fizikai alapelvei a gyógyászatban.~~

~~4. Modern fizika~~

~~Atomfizika. Anyagszerkezetre vonatkozó atomfizikai ismeretek (Rutherford-modell, Bohr-modell, az atomok kvantummechanikai leírása). Proton, neutron, elektron, atomok, molekulák és egyéb összetett rendszerek (kristályok, folyadékkristályok, kolloidok). Az anyag kettős természete.~~

~~Anyagvizsgálati módszerek. Néhány anyagvizsgálati módszer ismerete, a módszer fizikai háttere.~~

~~Az atommagon belüli kölcsönhatások. Radioaktivitás, mesterséges radioaktivitás, felezési idő.~~

~~Nukleáris energia. Tömeg-energia egyenértékűség. A Nap energiatermelése.~~

~~Rendszerek szabályozása. Atomerőművek működése. Kockázatok és rendszerbiztonság.~~

~~A stabilitás fogalmának alkalmazása a magfizikában, az atomerőművek működésének, a szabályozás biztonsági tényezőinek megértése. Az élő rendszereket veszélyeztető fizikai hatások elkerülése (sugárvédelem).~~

~~A sugárzások élővilágra gyakorolt hatásának megismerése.~~

~~Diagnosztika és terápia. Diagnosztikai módszerek alkalmazásának célja és fizikai alapelvei a gyógyászatban (röntgen, képzőeszközök, radioaktív nyomjelzés, endoszkóp használata).~~

~~Terápiás módszerek alkalmazásának célja és fizikai alapelvei a gyógyászatban.~~

~~5. Gravitáció, csillagászat~~

~~Tér és idő. A természet méretviszonyai (atommag, élőlények, Naprendszer, Univerzum). A gravitáció élővilágra gyakorolt hatásának megismerése. Az idő mérése és homogenitása. A Naprendszer fölépítése, helyzete a Tejútrendszerben. A galaxisok és szerkezetük. A galaxishalmazok.~~

~~Nap, Naprendszer. A bolygók mozgásai, anyaga, gravitációja, légköre, felszíne. Üstökösök, meteorok, meteoritok, kisbolygók jellemzői, mozgásuk sajátosságai. A Hold jellemzői, fogyatkozásai, fázisai, mozgása. A Nap felépítése, napjelenségek (napszél, napfolt, napkitörés). A Nap sugárzása, hatása, sarki fény. A bolygók mozgásának leírása. Az Univerzum fejlődése. Az űrkutatás irányai, hasznosítása, társadalmi szerepe. A bolygók fizikai, kémiai tulajdonságai és a bolygók környezeti viszonyai közötti összefüggés megértése. A holdfázisok és a holdfogyatkozás okának megkülönböztetése. Árapály jelenség, dagály hullám. A Világegyetem múltjával és jövőjével kapcsolatos elméleteket alátámasztó, ill. cáfoló tények és érvek megismerése. A Világegyetem szerkezetének megismerése. A kutatás néhány módszerének, céljának és eredményének áttekintése.~~

~~6. Fizika és kultúrtörténeti ismeretek~~

~~Tudománytörténet. Asztrológia és asztronómia. A földközéppontú és a napközéppontú világkép jellemzői. Az atom fogalmának átalakulásai, az egyes atommodellek mellett és ellen szóló érvek, tapasztalatok. A fényről alkotott eltérő modellek. A Föld, a Naprendszer és a Kozmosz fejlődéséről alkotott csillagászati elképzelések.~~

~~Tudomány, technika, társadalom. A fizikai-matematikai világleírások hatása az európai kultúrára. A fizika tudományának hatása az ipari-technikai civilizációra. A tudományos gondolkodás mindennapi életben való hasznosságának belátása, a módszerek tudatos alkalmazása, az áltudomány ismérvei és veszélye. A tudománytörténeti folyamatok értelmezése a modellek, az elképzelések fejlődése, egymásra épülése révén. A törvények, elvek szerepe. Megismerési módszerek előnyeinek és korlátainak elemzése. Jelentős külföldi és hazai természettudósok módszereinek, tudományos eredményeinek és ezek érvényességi körének megismerése.~~

~~KÉMIA~~

~~7-8.~~

~~1. Általános kémia~~

~~Atomok és a belőlük származtatható ionok. Az atom és a kémiai elem fogalmának kialakulása.~~

~~Atommag és elektronok. Atom, ion. Az atomok szerkezetét leíró modellek használata fizikai, kémiai jelenséggel összefüggésben. A periódusos rendszer és jelentősége, a periódusos rendszer használata, csoportok és periódusok. Elemek és vegyületek csoportosítása. Az elemek és vegyületek kémiai jelölése (vegyjel, képlet).~~

~~Molekulák összetett ionok. Molekula. Összegképlet. Elsőrendű kémiai kötések. A kémiai képlet értelmezése.~~

~~Halmazok. A tárgyak anyagának minőségi és mennyiségi jellemzői. Kémiai elemek, vegyületek, keverékek jellemzése, csoportosítása. A hétköznapi életben gyakori elemek, vegyületek és keverékek megkülönböztetése. Elegyedés és szétválasztás. A rendszerek csoportosítása a komponensek és a fázisok száma, valamint az anyag és energia átmenet lehetősége szempontjából. A halmazállapotok, a halmazállapot-változások összehasonlítása.~~

~~Oldódás és olvadás különbségének magyarázata. A halmazállapot-változást és az oldódást kísérő energiaváltozások megfigyelése, mérése.~~

~~A kémiai reakciók. A fizikai és kémiai változások megkülönböztetése. A kémiai változások leírása szóegyenletekkel és kémiai egyenletekkel. A kémiai reakció feltételei. A fizikai és kémiai változások energiaviszonyai hétköznapi példákban. Aktiválás. Tárgyak és kísérleti berendezések mint rendszerek. A kémiai reakciók magyarázata kémiai kötésekkel és leírása reakcióegyenletekkel, az egyenlet és a részecskék számának összefüggése. A kémiai folyamatok gyorsításának és lassításának egyszerűbb módjai. Az energiaátalakító folyamatok környezeti hatásainak elemzése, alternatív energiaátalakítási módok megismerése.~~

~~Kémiai egyensúly. A termikus egyensúly és kiegyenlítődés fogalmának értelmezése.~~

~~Egyirányú, megfordítható és körfolyamatok értelmezése hétköznapi jelenségekben. Telített oldat, az oldódás és kristályosodás, ill. a halmazállapot-változások értelmezése megfordítható, egyensúlyra vezető folyamatokként.~~

~~Reakciótípusok. A kémiai reakciók csoportosítása. Az égés magyarázata, feltételei, tűzvédelmi alapismeretek elsajátítása. Tűzoltási lehetőségek. Néhány gyakoribb lúgos és savas anyag ismerete, a velük való biztonságos és célszerű bánásmód elsajátítása. Ismerkedés a mérgejjel és a többi gyakrabban előforduló veszélyszimbólummal, a mérgező anyagok körültekintő használata.~~

~~A kémiai reakciók és az elektromos energia kölcsönhatása. Az energiatípusok egymásba alakítását jelentő folyamatok megismerése.~~

~~Korrózió fogalma, korrózióvédelem.~~

~~Tudománytörténet. Az atom és a kémiai elem fogalmának kialakulása, az atommodellek bizonyítékai, érvényességi körük, alkalmazásuk célszerű köre. A savak és bázisok értelmezése a disszociáció elmélete alapján. Az égés, az oxidáció értelmezésének változása.~~

~~2. Szervetlen kémia~~

~~Az elemek és vegyületek szerkezete. Kémiai kötések (ion, kovalens, fémes). Az anyagok tulajdonságai és a felhasználási lehetőségeik közötti összefüggések felismerése konkrét példák alapján.~~

~~Az elemek és vegyületek fizikai és kémiai tulajdonságai és ezek anyagszerkezeti értelmezése. Elemek és vegyületek csoportosítása. A mindennapoktól ismert különböző anyagok (elemek, fémek, ötvözetek, sók, savak és bázisok) fizikai és kémiai tulajdonságai.~~

~~Az elemek és vegyületek előfordulása. A hétköznapi életben gyakori elemek, vegyületek megkülönböztetése. A mindennapoktól ismert különböző anyagok (elemek, fémek, ötvözetek, sók, savak és bázisok) felhasználásuk magyarázata, besorolásuk.~~

~~Az elemek és vegyületek laboratóriumi és ipari előállításai. Tárgyak és kísérleti berendezések mint rendszerek. Az anyag nyersanyagból terméké alakulásának, majd másodlagos nyersanyaggá válásának követése példák alapján. Fémek előállítása redukcióval. Az építőanyagok előállítása (mészégetés, mésztoltás). Fontosabb ötvözetek.~~

~~Az elemek és vegyületek legfontosabb felhasználásai. Fontosabb ötvözetek (bronz, acél, sárgaréz). Az érc, az ásvány fogalma, a hegységképző kőzetek kémiai összetétele, a barlangképződés magyarázata. A vízkeménység, vízlágyítás, vízkőoldás kémiai alapjai. Anyagok a környezetünkben. építőanyagok, fémek (ötvözetek) legfontosabb összetevői.~~

~~Az elemek és vegyületek jelentősége. A növények, az ember és az állatok életéhez szükséges tápanyagok. A természetes vizek kémiai összetétele és összehasonlítása. A levegő kémiai összetétele. Egyes elemek élettani szerepe. Víz- és levegőtisztaság, a természetes vizek és a levegő kémiai összetételének ismeretében, a szennyező források és a megelőzés mindennap végrehajtható módjai, helyes szokások. Környezeti terhelő és óvó folyamatok kémiai háttere. Veszélyes anyagok és kezelésük a háztartásban (hypo, vízkőoldó).~~

~~3. Szerves kémia~~

~~A szerves vegyületek szerkezete és csoportosításuk. A mindennapoktól ismert különböző anyagok (természetes és szintetikus szerves anyagok) besorolásuk. A szénhidrátok, fehérjék, zsírok, olajok, szerves savak mint tápanyagok.~~

~~A szerves vegyületek fizikai és kémiai tulajdonságai. A mindennapoktól ismert különböző anyagok (természetes és szintetikus szerves anyagok) fizikai és kémiai tulajdonságai, felhasználásuk magyarázata. Vitaminok oldhatósága. Ismertebb pszichoaktív szerek, metanol és etanol kémiai tulajdonságai.~~

~~A szerves vegyületek előfordulása és jelentősége. A mindennapoktól ismert különböző anyagok (természetes és szintetikus szerves anyagok) felhasználásának magyarázata. Ismertebb pszichoaktív szerek, energiaitalok, metanol és etanol kémiai tulajdonságai, élettani hatásai. Egészséges táplálkozás: a zsírok és cukrok szerepe a táplálkozásban, a túlfogyasztás következményei, a tápanyagtáblázatok használata, élelmiszerbiztonság. Az, élelmiszerbiztonság fogalma. Veszélyes anyagok és kezelésük a háztartásban (hideg zsíroló, fagyálló folyadék).~~

~~4. Kémiai számítások~~

~~Az anyagmennyiség. Anyagmennyiség fogalom és az Avogadro-állandó alkalmazása.~~

~~Az Avogadro-törvény. A hőmérséklet és nyomás mint állapotjelző.~~

~~Oldatok, elegyek. Az oldatok tömegszázalékos és térfogatszázalékos összetételének megadása gyakorlati példákkal.~~

~~A képletrel és a reakcióegyenlettel kapcsolatos számítások. A tömegmegmaradás. A kémiai egyenlet rendezése. A kémiai változások leírása szövegegyenletekkel és kémiai egyenletekkel.~~

~~1. Általános kémia~~

~~Atomok és a belőlük származtatható ionok. Az atomok létének igazolása, az atomok belső struktúráját leíró modellek alkalmazása a jelenségek/folyamatok leírásában, fizikai és kémiai jelenséggel összefüggésben. Az elektronburok héjas szerkezete, nemesgáz-szerkezet. A periódusos rendszer atomszerkezeti alapjai. Neutron, proton, izotópok. A relatív tömeg és a moláris tömeg fogalma. A kémiai elemek tulajdonságai periodikus váltakozásának értelmezése. Molekulák összetett ionok. Molekulák és összetett ionok összetétele, térszerkezete, polaritása. Az atomok közötti kötések típusának, erősségének és számának becslése egyszerűbb, egyértelmű példákön a periódusos rendszer használatával. Izoméria.~~

~~Halmazok. A halmazstruktúrák magyarázata összetevőik szerkezete és kölcsönhatása alapján. Az első és másodrendű kötések. Ismert anyagok csoportosítása kristályrács típusuk szerint, fizikai és kémiai tulajdonságaik magyarázata a rács típus alapján. A hőmérséklet értelmezése a részecskék mozgási energiájával összefüggésben. Oldhatóság, koncentráció. Heterogén, illetve kolloid rendszerek. A kolloidok élő szervezetben betöltött szerepe. A füstköd, az aeroszol a füst és a köd fogalma. Teendők szmogriadó esetén. Kémiai szerkezet és biológiai funkció összefüggése a hidrogénkötések, az apoláros csoportok és a felületaktív anyagok példáján. Anyagáramlási folyamatok: a diffúzió és az ozmózis értelmezése. Az anyagvizsgálat néhány fontos módszere, egyes tulajdonságok anyagszerkezeti értelmezése.~~

~~A kémiai reakciók. Fizikai és kémiai változás. A kémiai képlet értelmezése, a kémiai reakciók magyarázata kémiai kötésekkel és leírása reakcióegyenletekkel, az egyenlet és a részecskék számának összefüggése. Az aktiválási energia és a reakcióhő értelmezése. Az energiatípusok átalakítását kísérő hőveszteség értelmezése. Reakciósebesség vizsgálata, a kémiai folyamatok sebességének értelmezése, a reakciósebesség hőmérséklet-felület- és koncentrációfüggése, katalizátorok. Az enzimek szerepe élelmiszereink előállításában, a (bio) katalizátorok szerepének részecskeszintű magyarázata. A nagyobb biogeokémiai körfolyamatok kémiai alapjai. Kémiai egyensúly. A dinamikus egyensúly fogalmának általánosítása, kapcsolata a reakciósebességekkel. Az egyensúlyt megváltoztató okok következményeinek elemzése. Az egyirányú, megfordítható és körfolyamatok háttérének megértése, a körfolyamat szabályozó lépéseinek felismerése. Telített oldat, oldódás és kristályosodás illetve halmazállapotváltozások értelmezése megfordítható, egyensúlyra vezető folyamatokként. A Le Chatelier-Braun-elv. Dinamikus kémiai egyensúly vizsgálata anyagi rendszerben. Az építőanyagok előállítása (mészoltás, mészegetés), az étel- vagy italkészítés (szódavíz) mint lineáris és körfolyamatok, valamint egyirányú, illetve megfordítható folyamatok sora. Ipari folyamatok szabályozásának lehetőségei.~~

~~Reakciótípusok. A sav-bázis reakciók értelmezése (a Bronsted-elmélet alapján). Indikátor, pH-skála. Erős és gyenge savak, ill. bázisok, valamint sók kémhatása, a pH és a koncentrációk kapcsolata, valamint a pH-skála értelmezése. A redoxireakciók értelmezése elektronátmenet alapján, redoxireakciók vizsgálata. Az oxidáció-redukció, a sav-bázis reakciók biológiai funkciói. A vér kémhatása.~~

~~A kémiai reakciók és az elektromos energia kölcsönhatása. A redoxi- és elektrokémiai folyamatok (a galvánelemek és az akkumulátorok működésének, az elektrolízis és a galvanizálás folyamatainak) értelmezése a redoxireakciók iránya alapján. Elektrokémiai folyamatok vizsgálata. A korrózió folyamatának az elektromos energia termelésének és egyes fémek előállításának értelmezése az oxidálószer és a redukálószer fogalmával.~~

~~Tudománytörténet. Az atommodellek bizonyítékai, érvényességi körök, alkalmazásuk célszerű köre. A savak és bázisok tulajdonságainak, valamint a sav-bázis reakciók létrejöttének magyarázata a disszociáció és a protonátadás elmélete alapján. Az égésről, illetve az oxidációról szóló magyarázatok változása. Az elméletek mellett és elleni szóló érvek. A zöld-kémia törekvései, jelentősége, alapelvei. A jelentkező környezeti problémák megoldását célzó egyéni és közösségi cselekvés lehetőségei, cselekvésvállalás.~~

~~2. Szervetlen kémia~~

~~Az elemek és vegyületek szerkezete. A szervetlen vegyületek szerkezete, összetétele és tulajdonságai közötti kapcsolatok felismerése és alkalmazása.~~

~~Az elemek és vegyületek fizikai és kémiai tulajdonságai és ezek anyagszerkezeti értelmezése. Elemek és vegyületek csoportosítása. Az első és másodrendű kötések. A mindennapi életvitelhez kapcsolódó legfontosabb szervetlen anyagok, vegyületek csoportjai, fizikai és kémiai tulajdonságai, kémiai reakciói.~~

~~Az elemek és vegyületek előfordulása. A hétköznapi életben gyakori elemek, vegyületek megkülönböztetése. A mindennapi életvitelhez kapcsolódó legfontosabb szervetlen anyagok, vegyületek előfordulása.~~

~~Az elemek és vegyületek laboratóriumi és ipari előállítása. Az anyag nyersanyagból terméké alakulásának, majd másodlagos nyersanyaggá válásának követése példák alapján.~~

~~Az elemek és vegyületek legfontosabb felhasználása és jelentősége. Anyagok a környezetünkben: építőanyagok, fémek (ötvözetek) legfontosabb összetevői. A Földet felépítő legfontosabb anyagok. Az oxigén-nitrogén- és szénkörforgalom során előforduló alapvető jelentőségű kémiai folyamatok. Néhány égitest kémiai összetétele. Az ózon előfordulása és hatásai. Egyes környezeti problémák (fokozódó üvegházhatás, savas eső, „ózonlyuk”) hatásainak és okainak megértése. Szén-dioxid kvóta. Helyi (települési) probléma kémiai vonatkozásainak megismerése (vizgazdálkodás, közlekedés, a műtrágyák, növényvédőszer, mosó- és mosogatószer, gyógyszerek, valamint egyes szteroidok használatának szükségessége és/vagy veszélyei).~~

~~3. Szerves kémia~~

~~A szerves vegyületek szerkezete és csoportosításuk. A szerves vegyületek szerkezete, összetétele és tulajdonságai közötti kapcsolatok felismerése és alkalmazása. Konstitúciós izoméria. A mindennapi életvitelhez kapcsolódó legfontosabb szerves anyagok, vegyületek csoportjai, ezek szerkezete.~~

~~A szerves vegyületek fizikai és kémiai tulajdonságai. A mindennapi életvitelhez kapcsolódó legfontosabb szerves anyagok (szénhidrogének, alkoholok, oxovegyületek, karbonsavak, észterek, lipidek, szénhidrátok, fehérjék, nukleinsavak) fizikai és kémiai tulajdonságai, felhasználásuk magyarázata. A hidrolízis és a kondenzáció biológiai funkciói.~~

~~A szerves vegyületek előfordulása és jelentősége. A mindennapi életvitelhez kapcsolódó legfontosabb szerves anyagok, előfordulásuk, keletkezésük, felhasználásuk és élettani hatásuk. Élelmiszerek adalékanyagai. Mosószerek összetevői, azok funkciói. Anyagok a környezetünkben: apapír, műanyagok, kozmetikumok és élelmiszerek legfontosabb összetevői. Kozmetikumok hatóanyagai (lipidek, glicerin, felületaktív anyagok). Hormonális szerek. A ruházat kémiai alapanyagai (pamut, len, gyapjú). A fehérjemolekulák szerepe a mozgásban. A vércukorszint (glükóz, glikogén), a vér kémhatása, hemoglobin. Tartósítószer, élelmiszerbiztonság fogalma. A feromonok mint kémiai hírvivők. Teratogén kémiai anyagok. A DNS és az RNS és a fehérjemolekulák szerepe a tulajdonságok kialakításában, a szerkezet és a funkció kapcsolata. Az energiahordozók felhasználásának (atomenergia, fosszilis energiahordozók, tápanyagok) környezeti hatásai. Helyi (települési) környezeti probléma kémiai vonatkozásainak megismerése (vízgazdálkodás, közlekedés, a műtrágyák, növényvédőszer, mosó- és mosogatószer, gyógyszerek, valamint egyes szteroidok használatának szükségessége és/vagy veszélyei). Környezeti katasztrófák. Az enzimek szerepe az élelmiszerek előállításában, a (bio)katalizátorok szerepének részecskeszintű magyarázata. Műanyagok előállítása, a hulladékkezelés problémái.~~

~~4. Kémiai számítások~~

~~Az anyagmennyiség. Anyagmennyiség fogalmának és az Avogadro-állandónak az alkalmazása. Az Avogadro-törvény. A gázok moláris térfogata.~~

~~Kémiai egyenletek. Összegképlet, szerkezeti képlet, egyszerű kémiai átalakulások egyenletekkel történő leírása.~~

~~Oldatok, elegyek. Oldhatóság, koncentráció. Az oldatok összetételével kapcsolatos számítások: hígítás, töményítés, keverés.~~

~~Termokémia. Az energiával kapcsolatos mennyiségi szemlélet fejlesztése. A kémiai folyamatok közben zajló energiaváltozások jellemzése, egyszerűbb számítások végzése.~~

~~Kémiai egyensúly, pH-számítás. A pH és a koncentrációk kapcsolata.~~

~~H.3.6. Földünk környezetünk~~

~~A) ALAPELVEK, CÉLOK~~

~~A Földünk - környezetünk műveltségi terület megismerteti a tanulókat bolygónk kialakulásával, jellemzőivel, természet- és társadalom földrajzi adottságaival, a Földet és a földi életet fenntartó nagy rendszerek működésével, a világtájakkal és az ott élő emberek életével, különös tekintettel Magyarország és az egész Kárpát-medence viszonyaira. A tanulók megismerhetik a szűkebb és a tágabb természeti és társadalmi környezetben való tájékozódás, eligazodás alapvető eszközeit és módszereit.~~

~~A Földünk - környezetünk műveltségi terület tartalmainak elsajátítása során fejlődik a diákok földrajzi szemlélete, környezeti tudatossága, helyi, regionális és globális szemlélete. Megértik, hogy a Föld és élővilága egységes, állandóan változó rendszert alkot. A természeti és társadalmi folyamatok közötti kölcsönhatások tanulmányozása rávilágít az erőforrásokkal való ésszerű gazdálkodás szükségességére. A műveltségi terület témái felölelik a földtudományok széles körét, valamint a környezet és a társadalomtudományok fontos elemeit. A globális társadalmi-gazdasági folyamatok környezeti összefüggéseinek bemutatása lehetővé teszi, hogy a tanulók megismerjék az emberiség egész bolygónkra kiterjedő természetátalakító tevékenységét, valamint az ebből fakadó természeti, társadalmi és ökológiai problémákat. Így szembesülnek azokkal az új kihívásokkal, amelyek gondolkodásunk középpontjába a fenntarthatóság kérdését, globális egymásrautaltságunk és felelősségünk felismerését állítják.~~

~~A műveltségi terület tartalmi elemeinek feldolgozása a szűkebb és tágabb környezetünkről megszerzett ismeretek bővítése mellett hozzájárul a tanulók képességeinek fejlődéséhez. A különféle szóbeli és írásbeli ismeretközvetítő, illetve értékelési módszerek alkalmazásával segíti az anyanyelvi kommunikáció fejlődését. Az Európai Unió, valamint a távoli országok földrajzi-környezeti sajátosságainak bemutatása felkelti az érdeklődést kontinensünk, illetve a távoli tájak lakóinak és kultúráinak megismerése iránt. Felhívja a figyelmet annak fontosságára, hogy a következő generációk számára is megőrizzük a különböző kultúrák értékeit, és ezzel elősegíti a felelős és tudatos környezeti magatartás kialakulását. A műveltségi terület ismeretrendszerének elsajátítása hozzájárul a korszerű természettudományi szemlélet és gondolkodásmód kialakulásához. A tanítási-tanulási folyamatban nagy hangsúlyt kap az információszerzés és feldolgozás készségének fejlesztése közvetlen (részben terepi) tapasztalatszerzéssel, megfigyelésekkel és a digitális világ nyújtotta lehetőségek felhasználásával. Hazánk és a világ társadalom földrajzi jellemzőinek bemutatásával fejlődik a tanulók szociális és állampolgári kompetenciája, valamint lehetőség nyílik arra, hogy vállalkozó szellemű, ugyanakkor a közösség értékeiért és javaiért is felelősséget vállaló állampolgárrá válhassanak.~~

~~A műveltségi terület tartalmi és képességfejlesztési alapozása az 1-4. évfolyamon az Ember és természet műveltségi terület keretében megfogalmazottak alapján történik. A magasabb évfolyamok követelményrendszere az Ember és természet mellett az Ember és társadalom műveltségi terület bizonyos fejlesztési területeihez is szervesen kapcsolódik, hangsúlyozva a Földünk – környezetünk műveltségi terület integráló jellegét.~~

~~B) FEJLESZTÉSI FELADATOK~~

~~A fejlesztési feladatok szerkezete~~

- ~~1. Tájékozódás a földrajzi térben~~
- ~~2. Tájékozódás az időben~~
- ~~3. Tájékozódás a környezet anyagairól~~
- ~~4. Tájékozódás a környezet kölcsönhatásairól~~
- ~~5. Tájékozódás a hazai földrajzi, környezeti folyamatokról~~
- ~~6. Tájékozódás a regionális és a globális földrajzi, környezeti folyamatokról~~

~~A táblázatokban található nyilak (► ►) azt jelzik, hogy az adott tevékenység a felsőbb évfolyamokon is folytatódik, a következő képzési szakaszra érvényes kiegészítésekkel.~~

~~1. Tájékozódás a földrajzi térben~~

~~5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

~~Az ismert tér fokozatos kitágítása. Tájékozódás a lakóhelyen, valamint annak szűkebb és tágabb környezetében, ►►►► a földrészeken, ►►►► alapvető tájékozódás a Földön, a Naprendszerben és az Univerzumban.~~

~~- A térkép és a valóság kapcsolatának felismerése, ►► - Vázlatrajz készítése a lakóhelyről és környékéről. ►► bizonyítása, ►►►► a térképi ábrázolás egyszerűsített mivoltának értelmezése. Légi fotóról és műholdfelvételtől szerzett információk, tények azonosítása térképi adatokkal.~~

~~- Eligazodás domborzati, közigazgatási, egyszerű tematikus és a lakóhelyet ábrázoló térképeken. - Elemi térképolvasás (felismerés, keresés; iránymeghatározás, keresőhálózat használata, távolságbecslés, egyenes vonal menti távolságmérés) tanári irányítással, ►► Különböző típusú térképek használata az ismeretszerzésben és a terepen való eligazodásban. ►► szemléleti térképolvasás önállóan. Okfejtő térképolvasás különféle méretarányú, ábrázolásmódú és tartalmú térképeken tanári irányítással ►► A földrajzi tér különbségeinek és időbeli változásainak leolvasása térképekről, térképvázlatokról. Helymeghatározások, távolságmérések és egyszerű számítások térkép segítségével. ►► és önállóan.~~

~~- A közvetlen földrajzi térben való eligazodáshoz szükséges topográfiai fogalmak felismerése térképen, földgömbön, ►►►► megnevezése bármilyen ábrázolásmódú térképen, tartalmi elemek hozzákapcsolása, ►►►► elhelyezése kontúrtérképen és tartalmának kifejtése.~~

~~2. Tájékozódás az időben~~

~~5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

~~- A természetföldrajzi folyamatok és a történelmi események időnagyságrendi és időtartambeli különbségeinek érzékelése, ►►►► időtartambeli különbségeinek tudatosítása. A földtörténeti, természetföldrajzi, társadalmi-gazdasági, környezeti folyamatok időnagyságrendi különbségeinek értelmezése. Alapvető hazai és nemzetközi társadalmi-gazdasági, környezeti változások időbeli elhelyezése.~~

~~- A környezeti folyamatok időrendiségének felismerése. - Jelenségek szabályszerű ismétlődésének felismerése, ►► A kontinenseken megismert események-jelenségek, folyamatok időrendbe állítása, ►►►► szabályszerűen ismétlődő természeti, társadalmi és környezeti változások leírása, ►►►► a földtörténeti események és a környezeti változások időrendbe állítása, értelmezése. - ►► az időszámítás csillagászati alapjainak alkalmazása a gyakorlatban.~~

~~- A rövidebb időtartamú természeti, társadalmi és környezeti folyamatok áttekintése hazai példák alapján. A rövidebb és hosszabb időtartamú természeti, társadalmi és környezeti folyamatok áttekintése példákban. Eligazodás a földtörténeti időegységekben, ►►►► folyamatok és képződmények elhelyezése a földtörténeti időegységekben. Az evolúciós szemlélet fejlesztése.~~

~~3. Tájékozódás a környezet anyagairól~~

~~5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

~~- A hazai gazdaságban gyakran használt szerves és szervetlen anyagok felismerése, csoportosítása eltérő szempontok szerint. - Válogatás tanári irányítással információs anyagokban és gyűjteményeikben, ►► Az élő és az élettelen anyagok rendszerezése, valamint a természeti és társadalmi életben, gazdaságban betöltött jelentőségük felismerése, ►►►► a világhálón, ►►►► bizonyítása. A levegő, a víz, szerepének felismerése az élet kialakulásában, a különböző földrajzi környezetekben való fennmaradásában. - ►► célok és témakörök szerint önállóan.~~

~~- A leggyakrabban előforduló ásványok és kőzetek, talajok, ipari nyersanyagok és energiahordozók megismerése, ►►►► területi előfordulásuk példái és jellemzésük, ►►►► ásvány-, kőzet- és talajvizsgálatok.~~

~~- A háztartásban használt energiahordozók és nyersanyagok jelentőségének bemutatása. - Az energiatakarékos magatartás megalapozása, ►► Az emberiség által intenzíven használt nyersanyag- és energiahordozó-készletek végességének belátása. ►► kialakítása, ►►►► az energiatakarékoság jelentőségének, az emberiség energiaigénye és a fenntarthatóság ellentmondásainak értelmezése. Az alternatív energiaforrások használatának (mint lehetséges megoldásnak) a bemutatása.~~

~~4. Tájékozódás a környezet kölcsönhatásairól~~

~~5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

~~- A hazai tájak életközösségeinek ökológiai szemléletű jellemzése, az élőhelyek földrajzi sajátosságainak, kapcsolatainak felismerése. Tájak, országok, földrészek természeti és társadalmi jellemzőinek, azok összefüggéseinek értelmezése. A természeti és gazdasági körülmények, valamint hagyományok egyes népek gazdasági fejlődését, gondolkodásmódját befolyásoló szerepének felismerése a bemutatott példákban. Egyes országcsoportok, régiók, a Föld természeti és társadalmi jellemzői összefüggéseinek és kölcsönhatásainak értelmezése. Az ember gazdasági tevékenységét meghatározó természeti, társadalmi, gazdasági tényezők szerepének felismerése a bemutatott példákban.~~

~~- Az időjárás és az éghajlat jelenségeinek értelmezése, elemzése Kárpát-medencei példák alapján. - Egyszeri és rendszeres megfigyelések, mérések, tanári irányítással egyéni és csoportmunkában, ►► A földrajzi térben zajló kölcsönhatások felismerése és magyarázata regionális példákon. ►► vizsgálódások és modellalkotás, ►► Geoszférakon belül és az egyes szférák között zajló kölcsönhatások felismerése és magyarázata. ►► egyéni és csoportos vizsgálódások a természet-, a társadalom- és a környezettudomány szempontjai szerint.~~

~~- Természeti kölcsönhatásokkal kapcsolatos tények, szöveges információk ábrázolása tanári irányítással, ►►► természeti és társadalmi kölcsönhatásokról önállóan, ►►► környezeti kölcsönhatásokkal kapcsolatban önállóan megválasztott formában és módon.~~

~~- A természeti környezet közvetlen hatásainak feltárása a társadalmigazdasági folyamatokban hazai példák alapján, ►►► közvetett hatásainak felismerése a jelen társadalmigazdasági folyamataiban hazai és külföldi példák alapján, ►►► a társadalmi-gazdasági fejlődés eseményeiben és a jelen társadalmigazdasági folyamataiban országcsoportok, országok példáján.~~

~~- A földrajzi környezetre kifejtett emberi hatások és az azokból adódó problémák felismerése, megoldási módok keresése. A természeti és társadalmi folyamatok és kölcsönhatásaik eredményeként létrejövő környezeti változások felismerése. A termelő és a fogyasztó folyamatok rövid és hosszú távú következményeinek felismerése a környezetben regionális példákon. A környezeti változások értékelése, a felelős döntéshozatal képességének megalapozása. Egyszerű előrejelzések, tendenciák megfogalmazása a változások ismeretében, a köznapi életben előforduló prognózisok értelmezése. Az eltérő gazdasági feltételekből és fejlettségből adódó társadalmi problémák iránti érzékenység, aktív részvétel a megoldásukban.~~

~~- Az emberi tevékenységek által okozott környezetkárosító kölcsönhatások, folyamatok felismerése, ►►►► megismerése példák alapján, ►► A környezetkárosító kölcsönhatások következményeinek csökkentésére irányuló hazai és nemzetközi erőfeszítések érzékelése. ►► összefüggéseik értelmezése. - A környezetkárosító hatások következményeinek csökkentése során kialakuló gazdasági és társadalmi érdekütközések felismerése.~~

~~5. Tájékozódás a hazai földrajzi, környezeti folyamatokról~~

~~5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

~~- A társadalmi-gazdasági élet természeti adottságokkal való kapcsolatának felismerése a lakóhelyi és lakóhely környéki példákban. Az életmód és a gazdálkodás változásainak bemutatása a Kárpát-medencében az eltérő jellegű földrajzi tájakról való példák alapján. Magyarország földjének részletes megismerése kitekintéssel a Kárpátmedence egészére. A hazai társadalmi-gazdasági élet földrajzi jellegzetességeinek felismerése aktualitások alapján tanári irányítással. A hazai országrészek, tájak összehasonlító földrajzi jellemzése, a jellemzők okainak és következményeinek megnevezése. A hazai társadalmi-gazdasági élet földrajzi jellegzetességeinek összefüggéseikben való felismerése a mindennapi élet eseményeiben, folyamataiban. A területi fejlettségi különbségek elemzése és okainak feltárása.~~

~~- Nyomtatott és digitális információk gyűjtése tanári irányítással (földrajzi helyek, térképek keresése, lexikon-használat ►►►► és internetalapú szolgáltatásokkal (tények, adatok, menetrendek, hírek, idegenforgalmi ajánlatok ►►) (►► időjárási helyzetkép, útvonaltervező, valutaváltó, szimulációk és animációk).~~

~~- A helyi környezet (iskola, település) természeti, társadalmi, gazdaságtörténeti, környezeti értékeinek és problémáinak felismerése közvetlen tapasztalatszerzés alapján. Információgyűjtés a magyarországi védett természeti, kulturális, néprajzi, gazdaságtörténeti értékekről. A földrajzi helyzet és a környezeti probléma összefüggésének feltárása. A környezet értékeinek és problémáinak megismerése, ezek hazai, regionális és globális kapcsolatainak értelmezése.~~

~~6. Tájékozódás a regionális és a globális földrajzi, környezeti folyamatokról~~

~~5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

~~Helyi, regionális, globális földrajzi kérdések~~

~~-Az életmódban, a szokásokban bekövetkezett változások érzékelése. A természeti környezet közvetlen és közvetett hatásainak felismerése a múlt és a jelen társadalmi-gazdasági folyamataiban hazai és külföldi példák alapján. Természeti tényezők hatásainak, összefüggéseinek magyarázata Kárpát-medencei és távolabbi példák alapján. A regionális társadalmi, gazdasági, környezeti együttműködések szükségességének alátámasztása.~~

~~--- A világ globális társadalmi, gazdasági kérdéseinek, jelenségeinek, összefüggéseinek felismerése.~~

~~--- Európai és regionális identitástudat~~

~~- Hazánk európai helyzetének megismerése. Európa és országai földrajzi jellemzőinek megismerése, különös tekintettel hazánk szomszédjaira, az Európai Unió tagállamaira. Az európai országok földrajzi jellemzőinek összehasonlítása.~~

~~- - Az Európai Unió fő céljainak, értékeinek megismerése földrajzikörnyezeti nézőpontból, ►►►► az európai népek, nemzetek~~

~~-- Az együttműködések szükségességének felismerése, ►► kulturális értékeinek megismerése, egymásra utaltságuk megértése. - ►► az integrációk lényegének, az országok együttműködési lehetőségeinek és módjainak megismerése.~~

~~- A magyarországi régiók földrajzi jellemzőinek felismerése. A magyarországi régiók hasonló és eltérő földrajzi jellemzőinek felismerése, ►► A földrészek, azok nagytájai, a tipikus tájak és az országok regionális sajátosságainak összehasonlító megismerése. ►► feldolgozása projektmódszerrel tanári irányítással, ►► A világgazdaságban eltérő szerepet betöltő régiók, országcsoportok, országok megkülönböztetése, jellemzése földrajzi szempontok alapján. A regionális fejlettség különbségeinek magyarázata. -- ►► a szerzett ismeretek alkalmazása a Föld egészére.~~

~~- A társadalmi-gazdasági és környezeti folyamatok kapcsolatának érzékelése a lakóhelyi környezetben és Magyarországon. A környező világ hazai környezetre gyakorolt hatásának felismerése eselekvő tanulási folyamatban, ►►►► a világgazdasági és környezetváltozási folyamatok értelmezése problémaközpontú, valamint felfedezettő tanulási folyamatban.~~

~~--- Helyi, regionális, globális környezeti kérdések~~

~~- A különböző tájak, települések, a társadalom egyes csoportjai a természeti környezet átalakulásához és károsodásához való eltérő mértékű hozzájárulásának felismerése. Az egyes országok a földrajzi környezetet pusztító folyamatokhoz való eltérő mértékű hozzájárulásának tudatosítása. Az egységes földi rendszer működését károsan befolyásoló társadalmi és egyéni eselekedetek visszahatásainak beláttatása/tudatosítása. A fenntartható fogyasztás értelmezése.~~

~~- A természet- és a környezetvédelem alapvető céljainak megismerése saját tapasztalatok alapján, ►► A környezet állapotáért és védelméért mindannyiunk személyes felelősségének belátása, ►►►► közös és sajátos feladatainak megismerése, ►►►► megértése helyi, regionális és globális példákon keresztül. ►► a tevékenységeit nehezítő tényezők felismerése. A nemzetközi összefogás szükségességének bizonyítása az országhatárokon átívelő környezetkárosodások megakadályozása érdekében.~~

~~- Az emberi tevékenységek által okozott környezetkárosító folyamatok felismerése a lakóhelyen és környékén. Tájékoztatottság szerzése a legfőbb környezeti veszélyekről, a társadalomra háruló felelősségről a természetes, egészséges környezet megőrzésében regionális példák alapján, ►►►► a biztonság és a fenntartható gazdálkodás globális méretű megszervezésében.~~

~~- - Azon igény kialakítása és fejlesztése a tanulóknak, hogy környezettudatos, ► ► ► ►valamint aktív és felelős döntések meghozatalára képes állampolgárrá váljanak.~~

~~C) KÖZMŰVELTSÉGI TARTALMAK~~

~~A Földünk környezetünk műveltségi terület tartalmi alapozása az 1-4. évfolyamon az Ember és természet műveltségi terület keretében megfogalmazottak szerint történik.~~

~~5-8. évfolyam~~

~~1. A tér és ábrázolása~~

~~1.1. Téregységek~~

~~- Személyes tér. A földrajzi tér.~~

~~- Térhierarchia.~~

~~1.2. Térábrázolás~~

~~- Térrajz, útvonalrajz, térképvázlat, úti- és helyszínrajz.~~

~~- Térképi ábrázolás.~~

~~- Térképfajták.~~

~~- Keresőhálózat és földrajzi fókuszok.~~

~~2. Az idő~~

~~2.1. Időegységek~~

~~- A napi, az évi, a történelmi és a földtörténelmi időegységek.~~

~~- Földtani és földrajzi folyamatok időléptéke, időtartama példák alapján.~~

~~2.2. Időrend~~

~~- Ciklikus és lineáris irányú folyamatok, földtörténelmi események időrendje regionális példák alapján.~~

~~3. A természeti környezet és jelenségei~~

~~3.1. Anyagok, anyagi rendszerek.~~

~~- Ásványok és kőzetek, nyersanyagok és energiahordozók, illetve talajtípusok.~~

~~- Környezetet károsító anyagok és hatásai.~~

~~3.2. Geoszféra~~

~~- Domborzati formák, felszíni és felszín alatti vizek, talajtípusok.~~

~~- Időjárási-éghajlati elemek jelenségei, légköri alapfolyamatok.~~

~~- Éghajlati elemek változásai, éghajlat-módosító tényezők, éghajlatok jellemzői, társadalmi-gazdasági hatások.~~

~~- Veszélyhelyzetek.~~

~~3.3. Földrajzi övezetesség~~

~~- A vízszintes és a függőleges földrajzi övezetesség természeti, társadalmi-gazdasági és környezeti megnyilvánulásai.~~

~~- Az övezetesség elemeinek kapcsolatai regionális példákon.~~

~~3.4. Égitestek~~

~~- Az égitestek látszólagos mozgása. A Föld mozgásai és ezek következményei.~~

~~4. A társadalmi-gazdasági tér szerveződése és folyamatai~~

~~4.1. A társadalmi-gazdasági élet szerveződése~~

~~- A népesség területi eloszlása, a népességszám és befolyásoló tényezői, regionális különbségek.~~

~~- A kulturális élet földrajzi alapjai (nyelvek, vallások).~~

~~- Településtípusok és szerepük.~~

~~- A gazdaság természeti feltételei, a természeti erőforrások hasznosításának változása.~~

~~- A gazdasági ágazatok szerepe a földrészek, térségek, országok gazdasági életében.~~

~~4.2. A világgazdaság szerveződése és működése~~

~~- Földrészek, országok szerepe a világgazdaságban.~~

~~- Nemzetközi gazdasági együttműködések és társadalmi gazdasági szervezetek példái, jellemző tevékenységük.~~

~~- A pénzvilág működése: bevétel és kiadás, fizetőeszközök (nemzeti és közös valuták).~~

~~5. A földrajzi tér regionális szerveződése~~

~~5.1. Magyarország és a Kárpát-medence földrajza.~~

~~- A nemzeti kultúra és a magyarság nemzetközi híre, szellemi és gazdasági termékek, hagyományok, hungarikumok.~~

~~- A lakóhely, a hazai nagytájak és országrészek.~~

~~- Hazánk természeti adottságai és a társadalmi-gazdasági élet kapcsolata.~~

~~- A Kárpát-medence és hegységkerete mint természet és társadalom földrajzi egység.~~

~~- A magyarság által lakott, országhatáron túli területek, tájak közös és egyedi földrajzi vonásai. Magyarországon élő nemzetiségek.~~

~~5.2. Európa~~

~~- Európa földrajzi környezeti jellemzői ok-okozati összefüggéseikben.~~

~~- Az Európai Unió mint gazdasági szerveződés; az európai kulturális sokszínűség földrajzi alapjai.~~

~~- A kontinensrészek földrajzi jellemzői, különböző életterek közös és egyedi földrajzi környezeti jellemzői, azok okai és következményei.~~

~~- Az egyes kontinensrészek meghatározó jelentőségű országainak egyedi földrajzi környezeti jellemzői, azok okai és következményei.~~

~~- A hazánkkal szomszédos országok földrajzi környezeti jellemzői, jelentőségük a világban, társadalmi-gazdasági kapcsolataik hazánkkal.~~

~~5.3. Az Európán kívüli kontinensek, tájak, országok~~

~~- Afrika, Amerika, Antarktika, Ausztrália és Óceánia, Ázsia természetföldrajzi jellemzői, társadalom-földrajzi sajátosságai, környezeti állapota, a természetföldrajzi övezetesség elemei, összefüggései, hatása a társadalmi-gazdasági életre, a környezetre.~~

~~- Az egyes kontinensek tipikus tájainak természeti, társadalmi-gazdasági és környezeti jellemzői, az adottságok társadalmi hasznosítása jellemző életmódja.~~

~~- A távoli kontinensek meghatározó jelentőségű országai, országcsoportjainak földrajzi jellemzői és világgazdasági szerepe.~~

~~6. A globális kihívások lokális és regionális forrásai~~

~~6.1. Globális problémák~~

~~- Az életminőség különbségeinek példái, urbanizálódás, környezeti és gazdasági problémák.~~

~~- A helyi környezetkárosítások következményei.~~

~~6.2. Fenntarthatóság~~

~~- Fogyasztási szokások változása; környezettudatosság, energiatakarékosság, hulladékkezelés, szelektív hulladékgyűjtés, biotermékek, személyes és közösségi cselekvési lehetőségek; tudatos vásárlói magatartás.~~

~~- Védett hazai és nemzetközi természeti értékek példái.~~

~~9-12. évfolyam~~

~~1. A tér és ábrázolása~~

~~1.1. Téregységek~~

~~- A Föld, a Naprendszer és a Világegyetem.~~

~~- A geoszférák és felépítő részeik, funkcionális terek.~~

~~1.2. Térábrázolás~~

~~- A térmegismerés és a térábrázolás eszközei.~~

~~- Az űrkutatás és a távérzékelés társadalmi-gazdasági, környezeti jelentősége.~~

~~2. Az idő~~

~~2.1. Időegységek~~

~~- A napi és évi időszámítás csillagászati alapjai; a földtörténeti időszámítás alapjai.~~

~~- A társadalmi-gazdasági és környezeti folyamatok időskalája, időtartama.~~

~~2.2. Időrend~~

~~- Földrajzi környezeti folyamatok, a földtörténet főbb eseményei és azok időrendje~~

~~Földünk egészére kiterjedő példák alapján.~~

~~3. A természeti környezet és jelenségei~~

~~3.1. Anyagok, anyagi rendszerek~~

~~- A Naprendszert és a geoszférákat felépítő anyagok, anyagi rendszerek keletkezése és jelentősége, szerepük a mindennapi életben és a gazdaságban.~~

~~3.2. Geoszférák~~

~~- A Föld szféráinak kialakulása és fejlődése.~~

~~- A geoszférák felépítése, szerkezete, tagolása, a felépítésből adódó környezeti és társadalmi következmények.~~

~~- A geoszférák fő folyamatai jelenségei.~~

~~- Anyag- és energiaforgalom.~~

~~- Áramlási rendszerek a geoszférákban.~~

~~- A geoszférakon belüli és az azok közötti folyamatok kölcsönhatásai, társadalmi-gazdasági és környezeti következményei, kezelésük. Veszély- és katasztrófa-helyzetek.~~

~~3.3. Földrajzi övezetesség~~

~~- A komplex földrajzi övezetesség rendszere, az övezetesség elemeinek összefüggései.~~

~~- A forró, a mérsékelt és a hideg övezet, öveinek, területeinek jellemzői.~~

~~3.4. Égitestek~~

~~- A Világegyetem, a Naprendszer és a Föld kialakulása.~~

~~- A Világegyetem és a Naprendszer főbb folyamatai, jelenségei és azok földi következményei.~~

~~4. A társadalmi-gazdasági tér szerveződése és folyamatai~~

~~4.1. A társadalmi-gazdasági élet térszerveződése~~

~~- A népesség szerkezete, demográfiai mutatók és társadalmi-gazdasági következményei.~~

~~- Világnyelvek és világvallások.~~

~~- A települések szerkezetének és szerepkörének átalakulása, településhálózat, településhierarchia.~~

~~- Gazdálkodás a természeti és a társadalmi erőforrásokkal.~~

~~- A gazdasági szerkezet, a gazdasági szektorok, ágazatok jellemzői, szerepük változása.~~

~~- A gazdasági fejlettség területi különbségei, a gazdasági szerkezet és a társadalmi-gazdasági fejlettség kapcsolata.~~

~~4.2. A világgazdaság szerveződése és működése~~

~~- A globális világgazdaság és világpiac kialakulása, jellemzői, működése, a transznacionális vállalatok.~~

~~- Társadalmi-gazdasági mobilitás (munkaerő-vándorlás, tőkeozgás, termelésáthelyeződés), a folyamatok társadalmi-gazdasági és környezeti hatásai.~~

~~- Az integrálódás folyamata és szintjei.~~

~~- A pénztőke működése, az értékpapírok és a tőzsde kapcsolata. A monetáris világ jellemző folyamatai: hitelezés, adósság, eladósodás.~~

~~- Fontosabb nemzetközi gazdasági-társadalmi, környezeti és segélyszervezetek, intézmények pénzügyi szervezetek szerepe.~~

~~5. A földrajzi tér regionális szerveződése~~

~~5.1. Magyarország és a Kárpát-medence földrajza~~

~~- Hazánk kapcsolódása az európai erőterekbe, helye és szerepe a világgazdaságban, a társadalmi-gazdasági fejlettség területi különbségei hazánkban.~~

~~- A magyarországi régiók földrajza.~~

~~- A Kárpát-medence eurorégiói, a régiószerveződés földrajzi logikája.~~

~~- A magyarsághoz kötődő világörökségi helyszínek.~~

~~5.2. Európa~~

~~- Az Európai Unió földrajzi jellemzői és politikája (mezőgazdasági, regionális, környezeti); társadalmi-gazdasági és környezeti együttműködések Európában.~~

~~- Az európai erőter helye a világgazdasági folyamatokban; a társadalmi-gazdasági fejlettség területi különbségei Európában.~~

~~- A közép-európai regionális együttműködések földrajzi alapjai.~~

~~5.3. Az Európán kívüli kontinensek, tájak, országok~~

~~- A társadalmi-gazdasági fejlettség területi különbségei és következményei az Európán kívüli földrészeken.~~

~~- A távoli kontinensek sajátos természeti és társadalmi-gazdasági adottságok alapján létrejött tipikus tájainak, területeinek földrajzi-környezeti jellemzői.~~

~~- A világgazdaságban eltérő szerepet betöltő országok és országcsoportok (pl.: centrumtárségek, perifériák), regionális példák.~~

~~6. Globális kihívások~~

~~6.1. Globális problémák~~

~~- A Föld globális társadalmi-gazdasági problémái, azok okai, következményei és megoldási lehetőségei.~~

~~- A globalizáció társadalmi, kulturális hatásai.~~

~~- A geoszférák természetes egyensúlyára ható veszélyforrások, folyamatok, problémák.~~

~~6.2. Fenntarthatóság~~

~~- A társadalmi-gazdasági és a környezeti szempontok kölcsönös érvényesíthetősége a gazdálkodásban.~~

~~- A gazdasági növekedés következményei, tudatos fogyasztói és vásárlói magatartás, fenntartható erőforrás-hasznosítás.~~

~~- A felhasználás károsító hatásainak mérséklési lehetőségei.~~

~~- Környezet- és természetvédelmi feladatok, környezetgazdálkodás, védett természeti és kulturális értékek (világörökségek) példái.~~

~~- Felelős környezeti magatartás, az egyén társadalmi szerepvállalása.~~

~~- Helyi szerveződések, regionális és nemzetközi összefogás a fenntarthatóság eléréseért: egyezmények, irányelvek, nemzetközi szervezetek.~~

~~H.3.7. Művészetek~~

~~ALAPELVEK, CÉLOK~~

~~A művészi tevékenységek semmi mással nem pótolható szerepet játszanak a képzelőerő, az empátia, az izlés és az árnyalt kifejezés képességének fejlesztésében. Kora gyermekkortól kezdve ezek szolgálják a leghathatósabban a forma, átér, a ritmus és a színérzék kibontakozását, a mozgáskoordináció fejlesztését, és elengedhetetlenek a figyelem, az emlékezet, valamint a kooperációs és kommunikációs készségek fejlesztésében is.~~

~~A művészi tevékenység mind a mai napig megőrizte beavatás jellegét: a műalkotások által közvetített sors- és magatartásminták megismerése az egyén szocializációjának döntő mozzanata, a kulturális közösség fennmaradásának biztosítója.~~

~~A művészetpedagógia valamennyi ágazatának közös vonása a gyakorlat- és tevékenységközpontúság. Az egyes művészetek formakincsének, kifejezőmódjának játékos elsajátítása a készségfejlesztés leginkább örömteli módja. Ugyanakkor a művészeti nevelés széles teret biztosít a művészettel nevelésnek is, így az alkotókészség és az együttműködési képesség és készség fejlesztésének, az erkölcsi értékek tudatosításának. Egyensúlyt keres a kiemelkedő kulturális minták és a hétköznapi esztétikuma között: egyaránt kapcsolódhat művészi alkotásokhoz, a népszerű kultúrához és a mindennapi élet megnyilvánulásaihoz. A művészetek tanítása hozzájárul a nemzeti és európai azonosságtudat kialakításához, a kultúra hagyományos és mai értékeinek megismertetéséhez. A közös ismeret- és élményanyag az összetartozás érzésének erősítését szolgálja. A művészeti örökség és a kortárs alkotások megismertetésével a művészeti nevelés segítséget nyújt a fiataloknak, hogy eligazodjanak saját koruk kultúrájában.~~

~~A művészeti nevelés eredményességéhez nélkülözhetetlen a művészeti intézmények látogatása (mozi, színház, bábszínház, hangverseny, múzeum, kiállítás), és a tapasztalatok közös feldolgozása.~~

~~ÉNEK-ZENE~~

~~ALAPELVEK, CÉLOK~~

~~Az iskolai ének-zenei nevelés fő célja az igényes zene megszerettetése egész életre, kulcsot adva megismeréséhez és élményt adó megértéséhez. A zenei élmény személyiség- és közösségformáló erejének pedagógiai jelentősége messze túlmutat a zenélés tevékenységén. A zenei nevelés kiemelten fontos része az iskolai tantervnek; a zene az érzelmi intelligencia, az önismeret, az empátia, a figyelemirányítás fejlesztésének eszköze (az érzelmek, a nyitottság és a figyelem iskolája).~~

~~Ének-zenei nevelésünk alapja a Kodály-koncepcióra épülő zenepedagógiai gyakorlat, azaz a teljes embert fejlesztő pedagógia, melynek középpontjában az európai műveltségű, a magyar nemzeti hagyományt őrző és interpretáló, nyitott, kreatív és közösségi ember nevelése áll.~~

~~A zenei tananyag alapját az európai klasszikus remekművek és a népzene világa alkotja, s ez kismértékben egészülhet ki az Európán kívüli, a jazz, a populáris és az alkalmazott zeneművészet alkotásaival, amennyiben azok a befogadói képességek fejlesztésének hasznos kiegészítő eszközeiként szolgálnak. A zenei műfajok közötti kölcsönhatások felismerése, a stílusok sokféleségének tanulmányozása ugyanis azok jobb megértését segíti elő.~~

~~Az ének-zene oktatás célja olyan közös, együttes élmény megteremtése, amely révén a befogadás és az önkifejezés, valamint az egymásra figyelés harmóniája valósul meg. A zenetörténeti és elméleti műveltségi elemek ének-zenei élményekhez, tevékenységekhez kapcsolódóan dolgozhatók fel eredményesen. A zenei írás-olvasás minden esetben a megfelelő befogadói attitűd kialakításának, a zene megértésének és megszerettetésének eszköze, elsősorban a relatív szolmizáció segítségével és a felismerő kottaolvasás módszerének alkalmazásával. Az ének-zene órán kiemelt cél az élőzenére épülő befogadói élmények megteremtése, amelyekben jelentős szerepet kap a pedagógus személyes, motiváló útmutatása. Az éneklés alapvető eszköz a zenei nevelésben, amelynek fontos célja a közösségi tudat erősítése közös zenei élmények által. Az aktív zenélés, különösen a társas zenélés jóval több élményt képes nyújtani a résztvevőknek, mint a zenehallgatás önmagában. A tanterv különösen fontos eleme a zene és a mozgás élményt erősítő összekapcsolása. Ennek részeként - különösen alapfokon - az értékalapú, az aktív befogadásra és a teljes figyelemmel átélt zenei élményre épülő művészeti oktatás kap kiemelt szerepet, amely az egyik legjelentősebb Kodály-tanítvány, Kokas Klára nevéhez fűződik. Emellett a zeneoktatás szoros kapcsolatban áll az iskolai néptáncoktatással, valamint a komplex művészeti neveléssel.~~

~~A köznevelés és a kultúrát közvetítő intézmények, szervezetek együttműködése alapvető a zenei nevelés szolgálatában, ezért a koncertpedagógia az ének-zene oktatás része.~~

~~FEJLESZTÉSI FELADATOK~~

~~A fejlesztési feladatok szerkezete~~

~~1. Zenei reprodukció~~

~~1.1. Éneklés~~

~~1.2. Generatív (önállóan és/vagy csoportosan alkotó), kreatív zenei tevékenység~~

~~1.3. Felismerő kottaolvasás~~

~~2. Zenei befogadás~~

~~2.1. A befogadói kompetenciák fejlesztése~~

~~2.2. Zenehallgatás~~

~~1. Zenei reprodukció~~

~~1.1. Éneklés~~

~~A tantervben meghatározott zenei anyag megszólaltatása egy vagy többszólamú énekléssel, illetve hangszeres kísérettel történhet. Az éneklést kiegészítő tevékenységként javasolt a tanulók által könnyen elsajátítható hangszerek használata, valamint az énekórai műhelymunka kiegészítése kórusénekléssel. Az alsóbb osztályokban a gyermek- és játékdalok tanulása és előadása sok mozgással történjen (ritmikus mozgás, táncos koreográfia, szabad mozgásos improvizáció).~~

~~1.2. Generatív, kreatív zenei tevékenység~~

~~Zenetanításunkban fontos szerepet kell biztosítani az alkotó- és önkifejező tevékenységnek. A generatív zenei tevékenység leggyakrabban használt formája az énekes vagy hangszeres improvizáció, amely a tanítás legkülönbözőbb témáihoz és fázisaihoz kapcsolódhat. A zenei tudás mélységét a zenei ismeretek és a generatív készségek megfelelő aránya határozza meg.~~

~~1.3. Felismerő kottaolvasás~~

~~A zenei olvasás és írás a zene értésének és szeretetének eszköze, általa olyan kódrendszer kulcsát kaphatják meg a tanulók, amely abban segíti őket, hogy hatékonyan eligazodjanak a zenei tartalmakban. A fejlesztés részei: ritmikai, metrikai, dallami és formai elemek, tonális hallás fejlesztése, többszólamú készségek, valamint a kottaolvasáshoz és íráshoz feltétlenül szükséges elméleti alapok.~~

~~2. Zenei befogadás~~

~~2.1. A befogadói kompetenciák fejlesztése~~

~~A befogadáshoz szükséges képességek a zeneműre vonatkozó tájékozódást segítő emlékezet, a koncentráció, a zenei fantázia, azonosulás a zenei folyamatokkal és tartalmakkal, valamint a zenei történések elővételezésének képessége.~~

~~2.2. Zenehallgatás~~

~~A zenehallgatás a másik meghatározó tanórai tevékenység az éneklés mellett. Anyagában törekedni kell az infokommunikációs társadalomban elérhető gazdag médiatartalmak felhasználására (pl. letölthető multimédiás tartalmak, különböző interpretációk összehasonlítása). A zenehallgatás egyszerre élmény és szellemi aktivitást serkentő, tudatos tevékenység; segíti a tanulók tájékozódását a zene világában, és olyan remekművekkel ismerteti meg őket, amelyek különösen alkalmasak esztétikai fogékonyságuk, érzélemviláguk elmélyítésére. Ennek eszközeként különösen az első négy évfolyamban a zenehallgatás összekapcsolható a szabad mozgásimprovizációval.~~

~~1-4. évfolyam~~

~~A fejlesztés fő célja az emocionális érzékenység fejlesztése. A zenetanulás formáját az énekszene órákon folytatott közös zenei munkát érintő játékos részvétel jellemzi.~~

~~- A népzenei anyag és a népi gyermekjátékok feldolgozása énekléssel, ritmikus mozgással, valamint néptáncal kapcsolódik össze. Cselekményes dalanyag előadásához vagy cselekményes programot tartalmazó zenei anyaghoz dramatizált előadás kapcsolható.~~

~~- A zenei elemek tanításának előkészítése és azok tudatosítása játékos feladatokkal, irányított rögtönzéssel, figyelmet és koncentrációt fejlesztő koordinációs feladatokkal történik.~~

~~- A zenei fantázia fejlesztése sok zenei játékkal, ritmikus és énekes szabad rögtönzésekkel valósul meg.~~

~~- Hangsúlyos a hallás utáni daltanulás, a zenei memória fejlesztése.~~

~~- Fontos feladat a belső hallást alapozó képességek fejlesztése. Ehhez szükséges: az alapritmusok, az ütemfajták, a könnyebb dallammotívumok felismerése, illetve kézjelről, betűkottáról, kottaképről el éneklésük szolmizálva.~~

~~- Formaérzék fejlesztése: azonosság, hasonlóság, variáció és különbözőség felismerése.~~

~~- Ritmushangszerek, ritmikai többszólamúság, dallam- és ritmosztinató, koordinációs gyakorlatok, a többszólamúság előkészítése.~~

~~- A zenehallgatás kapcsolódjon az énekléshez, a zenei ismeretekhez, a hangversenyélményekhez.~~

~~- A zene keltette gondolatok és érzelmek verbális kifejezése, azok zenei ihletettséggű megjelenítése vizuális technikákkal (rajzolás, festés, plasztika).~~

~~5-8. évfolyam~~

~~A fejlesztés fő célja az első négy évben megszerzett tapasztalatok tudatosítása, elmélyítése és továbbfejlesztése sokféle aktív zenei tevékenységgel, elsősorban énekléssel.~~

~~- A zenei ismeretek tudatosítása, a zenei stílus- és formaérzék fejlesztése, folyamatos gyakorlása generatív jellegű feladatok segítségével.~~

- ~~- Egyszerűbb zenei jelenségek terminológiájának megismerése és használata (hangsorok, formák, tempójelzések, dinamikai jelzések, artikulációra vonatkozó kifejezések, hangközök elnevezése).~~
- ~~- Zenetörténeti és zeneirodalmi alapismeretek (korszakok, kiemelkedő alkotók, stílusok, műfajok) a befogadói hozzáállás fejlesztését célozva, tágabb közösségi és társadalmi kontextusukban megvilágítva.~~
- ~~- Az első négy évfolyamhoz képest gyakoribb hangversenylátogatás.~~
- ~~- Hallás utáni daltanulás, daltanulás kottaképről előkészítéssel, a zenei memória fejlesztése, többszólamú éneklés.~~
- ~~- A belső hallás készség irányú fejlesztése. Elvárható: nehezebb ritmusképlettek, ütemfajták, tonális dallammotívumok felismerése betűkottáról, kottaképről, azok eléneklése szolmizálva. Többszólamú hallás fejlesztése.~~
- ~~- A zene keltette gondolatok és érzelmek verbális kifejezése, azok zenei ihletettséggű megjelenítése vizuális technikákkal (rajzolás, festés, plasztika).~~
- ~~- Az infokommunikációs technológia (IKT) alkalmazása a zenei ismeretek elmélyítésére.~~

~~9-12. évfolyam~~

~~A fejlesztés fő céljai az éneklés, a hangszeres tudás örömeinek megosztása a közösség tagjaival, az ízlésformálás és a zene önálló értelmezésének elősegítése. Koncertélmények feldolgozása, értelmezése és kapcsolatépítés a tanulók iskolán kívüli zenei tevékenysége és az iskolai ének-zenei műhelymunka között.~~

- ~~- Népzene és néptánc, a népzene szerepe és funkciója a paraszti hagyományban, a népzene hagyományos műveltségen belüli szerepének erősítése.~~
- ~~- A zenetörténet nagy korszakainak átfogó ismertetése, az egyéb műveltségterületekhez tartozó kapcsolódások bemutatása (történelem, irodalom, társzművészetek).~~
- ~~- A zeneirodalom kiemelkedő alkotásainak azonosítása, összefüggések meglátása, közvetítése a zenei korok és a történelmi események, valamint a zenei, a képzőművészeti és az irodalmi műalkotások között.~~
- ~~- Ösztönzés a jelentős zeneszerzők, előadóművészek életpályájának megismerésére.~~
- ~~- A klasszikus és populáris zenei stílusok, műfajok, formák kapcsolódási pontjai és azok összefüggései. A befogadás különbségei.~~
- ~~- A zene különféle funkcióinak, valamint a médiában és a filmművészetben betöltött szerepének, megjelenésének szemléltetése és értelmezése.~~
- ~~- A befogadást segítő alapvető kottaismeret, előadói jelek ismerete, énekes, hangszeres reprodukció.~~
- ~~- Törekvés a zenei mondanivaló verbális kifejtésére vagy az átkódolásra más művészeti ág kifejezési eszközeibe.~~
- ~~- Zenei dokumentumok gyűjtése, a rendszerezés és feldolgozás készségének fejlesztése a legmodernebb IKT-eszközökkel.~~
- ~~- Önálló beszámoló készítése a könyvtár és az internet lehetőségei felhasználásával.~~

~~KÖZMŰVELTSÉGI TARTALMAK~~

~~1-4. évfolyam~~

~~Zenei anyag:~~

~~- Elsősorban népdalok, népi gyermekjátékok, könnyű népdalfeldolgozások (ajánlott: Kodály Zoltán és Járdányi Pál gyermekdalai).~~

~~- Népzenei témára épülő teljes értékű műzenei szemelvények (ajánlott: Bartók: Gyermekeknek, Kodály: Gyermek- és nőikarok), illetve autentikus népzenei szemelvények (főbb tánc típusok és táncdialektusok kísérőzenéje).~~

~~- Más kultúrák népdaljai és azok műzenei feldolgozásai:~~

~~- Cselekményes és programzenék rövid részletei (ajánlott: Camille Saint-Saëns: Az állatok farsangja, Kodály Zoltán: Hány János, Szergej Prokofjev: Péter és a farkas, Antonio Vivaldi: A négy évszak).~~

~~- Az 5-12. évfolyamok műzenei anyagának feldolgozását előkészítő klasszikus zenei anyag: kánonok, könnyű, homofon szerkesztésű, két-, esetleg többszólamú teljes értékű zenei szemelvények (ajánlott: Kodály Zoltán: Bicinia Hungarica, klasszikus kánonok, preklasszikus vokális- esetleg hangszeres - művek, idegen népek dalainak feldolgozásai magyar- esetleg idegen- nyelven).~~

~~5-8. évfolyam~~

~~Zenei anyag:~~

~~- A magyar népzene régi rétegű és új stílusú népdaljai, a népi tánczene.~~

~~- A világ népeinek zenéje, különös hangsúllyal a magyar népzeneire nem jellemző stíluselemekre. Nemzetiségeink hagyományai és néptáncjai.~~

~~- A klasszikus zenei anyag stílusok szerint elrendezve, kezdve a bécsi klasszika zenéjével, ezt követően a romantika, majd más stíluskorszakok (a középkor, a reneszánsz, a barokk, a XX. század és korunk) muzsikája. A kronologikus rend helyett erősen ajánlott a zenei készségek természetes fejlődését követő sorrendiség meghatározása. A bécsi klasszika zenéjére épülő tonális hallásfejlesztés ebben tekintetben elsőbbséget kell, hogy élvezzen. Ebből bontható ki a romantika zenei nyelvezetének megismerése. Az órakeret és a tanulócsoporthoz zenei felkészültsége határozza meg az elmélyülés szintjét a többi stíluskorszak zenéjében.~~

~~- Hangszerek, hangszercsoportok, az emberi énekhang fajtái. A zenekar és az énekkar felépítése.~~

~~- A klasszika zenéje: dalok, kánonok, kórusművek, szimfóniatételek, más hangszeres és zenekari művek, operarészletek (ajánlott: Joseph Haydn: D-dúr [Óra] szimfónia, Esz-dúr [Üstdobpergés] szimfónia; W. A. Mozart: Varázsfuvola - részletek).~~

~~- Romantika, nemzeti romantika: néhány könnyebb romantikus dal magyar fordításban, esetleg eredeti nyelven (ajánlott: Franz Schubert-dalok), zenehallgatásra ajánlott zongoraművek (Frédéric Chopin és Liszt Ferenc), zenekari művek (különösen a szimfonikus programzenék).~~

~~- Válogatás a reneszánsz vokális zene irodalmából, kánonok, egyneműkari és kisvegyeskari művek. Válogatás a barokk zene vokális és hangszeres irodalmából (ajánlott: Johann Sebastian Bach, Georg Friedrich Händel, Henry Purcell, Antonio Vivaldi, Jean-Baptiste Lully művei).~~

~~- A XIX. század magyar nemzeti zenéje (ajánlott: Erkel Ferenc: Bánk bán), a XX. század két magyar zenei gényusa, Bartók Béla és Kodály Zoltán művészete.~~

9-12. évfolyam

Zenei anyag:

~~- A magyar népzene régi rétegei, balladák, hangszeres népzene és kapcsolataik a világzenével. A magyar táncművészet, korunk népzenei revival mozgalmak.~~

~~- Szemelvények a középkor egyházzenejének történetéből. Világi dalköltészet.~~

~~- Jeles napok, ünnepi szokások dallamai.~~

~~- Történelmi dallamok.~~

~~A zeneirodalmi szemelvények feldolgozása kronológiai rendben vagy más, logikusan meghatározott szempont alapján a szintézisre építő igényével (ajánlott: stílusok szerint; műfajok szerint; a különböző művészeti ágak összekapcsolásának igényével, történelmi eseményekhez, illetve irodalmi témákhoz kapcsolódva; egy-egy zeneszerző kiemelésével és életműve részletes tárgyalásával zene- és kultúrtörténelmi kontextusban stb.).~~

~~- Reneszánsz mise és motetta (ajánlott: Orlandus Lassus és Giovanni Pierluigi da Palestrina), világi műfajok (ajánlott: madrigálok és más acappella műfajok), hangszeres tánczene, Bakfark Bálint.~~

~~- Barokk: barokk opera (ajánlott: Henry Purcell Dido és Aeneas, Claudio Monteverdi: Poppea megkoronázása) más vokális-hangszeres művek (pl. korálok, J. S. Bach: Mátépassió), szóló-hangszeres és zenekari művek.~~

~~- Klasszika: szimfóniák (ajánlott: Ludwig van Beethoven: 9. (d-moll) szimfónia, op. 125 IV. tétel), vonósnégyesek (ajánlott: Joseph Haydn: C-dúr „Császár” vonósnégyes, op. 76, No. 3.) egyéb zenekari művek és kamarazene, vokális művek, opera (ajánlott: W. A. Mozart: Don Giovanni), oratórium (ajánlott: W. A. Mozart: Requiem).~~

~~- Ajánlott romantikus irodalom: Franz Schubert: Erlkönig; Robert Schumann: Karnevál, op. 9.; Frédéric Chopin és Liszt Ferenc zongoradarabok; Giuseppe Verdi: Aida; Richard Wagner: A nürnbergi mesterdalnokok.~~

~~- A XX. század és korunk zenéje: a századforduló zenéje (ajánlott szerzők: Giacomo Puccini, Gustav Mahler, Claude Debussy, Maurice Ravel), a második bécsi iskola; Igor Stravinsky; az avantgárd és az experimentális zene; más XX. századi és kortárs zenei irányzatok; elektronikus zene; Magyarország: Bartók, Kodály (illetve Dohnányi Ernő, Lajtha László) munkássága, a XX. század második felének kiemelkedő magyar zeneszerzői (ajánlott: Ligeti György, Kurtág György).~~

~~- A klasszikus zenén túl: a jazz műfajai a kezdetektől napjainkig, a beat és a klasszikus rock, világzene; a zenés színház – rockopera, a szórakoztató zene műfajai, filmzene és alkalmazott zene. A mai könnyűzene stílusai, irányzatai. A mass media jelensége és zenei anyaga.~~

~~DRÁMA ÉS TÁNC~~

~~ALAPELVEK, CÉLOK~~

~~A dráma és tánc tanítás célja az élményen keresztül történő megértés, valamint a kommunikáció, a kooperáció, a kreativitás fejlesztése. A dráma mint pedagógiai módszer több tantárgyban is alkalmazható, de önálló tantárgyként is megjelenhet bármely képzési szinten.~~

~~A dráma és tánc a közös, aktív tevékenységek élménye révén segíti elő a tanulók alkotó- és kapcsolatteremtő készségének kibontakozását, összpontosított, megtervezett munkára szoktatását, testi-térbeli biztonságának javulását, idő- és ritmusérzékének fejlődését. Hozzájárul mozgásuk harmóniájához és beszédük tisztaságához, szolgálja ön- és társismeretük gazdagodását, segít az oldottabb és könnyebb kapcsolatépítésben és az önkifejezésben. Különösen alkalmas a fogékonyság, a fantázia, a koncentráció, valamint a tolerancia és az együttműködés fejlesztésére. A tanulói tevékenységek a gondolatok és érzelmek kifejezését, a drámai és színházi kifejezési formák megértését szolgálják.~~

~~A dráma és tánc metodikája és tematikája a korosztálytól, a csoport adottságától és képzettségétől, valamint a helyi nevelési-oktatási céloktól függően különböző lehet.~~

~~A tánc és zenei hagyomány élő, kreatív, impovizatív újratereztésének (revival) sajátos magyar modellje, az tánc ház módszer az iskolai keretek között is irányadó lehet. Tánc közben a tanulók megismerik a mozgásos-táncos kifejezés sajátosságait, eszköztárát. Az alsóbb évfolyamokon ajánlatos a néptánc megismerése, a nemzeti tánc hagyományok és a kortárs tánc kapcsolatának felismerése. A tánc tanulása során megismerhető a helyi vagy a nemzetiségi (nép)hagyomány, s mindez hatékonyan járulhat hozzá a közösségi tudat és az önazonosság erősítéséhez.~~

~~A mozgásos-táncos tevékenységek fejlesztik a zenei képességeket, a térérzékelést, a testtartást, a mozgáskoordinációt, az állóképességet.~~

~~FEJLESZTÉSI FELADATOK~~

~~A fejlesztési feladatok szerkezete~~

- ~~1. Csoportos játék és megjelenítés~~
- ~~2. Rögtönzés és együttműködés~~
- ~~3. A dráma és a színház formanyelvének tanulmányozása~~
- ~~4. Történetek feldolgozása (drámaórák keretében)~~
- ~~5. Megismerő- és befogadóképesség~~

~~1. Csoportos játék és megjelenítés~~

- ~~1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~
- ~~5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

~~- A játékbátorság kialakítása, a csoport előtti megnyilvánulás gyakorlása és elfogadása. Egyensúly-, ritmus- és térérzékelés, színek, hangok, formák, anyagok érzékelése. Egyszerű mozgások és tartáshelyzetek utánzása, tükrözése. Érzékelő játékok gyakorlatok (pl.: egyensúly fejlesztését és a koordinációt javító játékok). Mozdulás és hangutánzás. Memória- és koncentrációfejlesztő játékok. Népi gyermekjátékok, dramatikus játékok (ritmikus játékok dallal, mondókával stb.). A kifejező közlés alapjainak elsajátítása: artikulációs gyakorlatok, tempó-, hangsúly- és hanglejtésgyakorlatok. Nem verbális kommunikációs játékok. Koncentrációs és lazítógyakorlatok. Egyszerűbb interakciós játékok. Egyensúly- és koordinációfejlesztő játékok. A bizalom fejlesztését szolgáló gyakorlatok. Beszéd- és légzéstechnikai gyakorlatok. Koncentrációs és lazítógyakorlatok. A tudatos megfigyelést és érzékelés fejlesztését célzó gyakorlatok. Koordináció- és egyensúlygyakorlatok, térérzékelést, tájékozódást fejlesztő gyakorlatok. Bizalomgyakorlatok. Ön- és társismereti játékok. Különböző tánc- és mozgástípusok páros és csoportos variációi. Fejlesztő és szinten tartó beszédgyakorlatok. Koncentrációs és lazítógyakorlatok. Ön- és társismereti gyakorlatok. A tánc- és mozgásszínházi technikák alapjai.~~

~~- Csoportos mozgásos, hang- és térérzékelő gyakorlatok. Térkitöltő és kihasználó gyakorlatok egyszerű mozgástechnikai, illetve alapfokú tánctechnikai elemek felhasználásával. Ritmus-, mozgás- és beszédgyakorlatokkal kombinált koncentrációs és memóriagyakorlatok.~~

~~2. Rögtönzés és együttműködés~~

~~1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

~~Utánzó- és fantáziajátékok. Kreatív játékok tárgyakkal, tárgyak nélkül. Bábjátékok, játékok bábokkal, bábként használt tárgyakkal. Csoportos improvizációs játékok tanári irányítással. Fantáziajátékok elképzelt tárgyakkal, személyekkel, elképzelt helyzetekben. Egyszerű tánclépések, mozgásmotívumok improvizálása. Egyszerű elemekből építkező mozgássor létrehozása (indítás, megállítást, gyorsítás, lassítás, fordulat, járás, futás, mozdulatkitartás). Mozgásos improvizáció a tanár által meghatározott cselekményvázra vagy érzés, élmény kifejezésére a tanult egyszerű tánc- és mozgásos elemek felhasználásával. Játékok maszkkal, bábbal. Jelmezes játékok. Közös kialakított jelzésrendszerrel kialakított játékok. Különböző tánc- és mozgástípusok improvizálása. Improvizáció közösen választott téma, fogalom vagy egyéni érzés, élmény kifejezésére. Az improvizáció elemző és értelmező megvitatása. Improvizáció a társművészetek eszköztárának bevonásával. Mozgásos improvizáció közösen egyeztetett karakterek szerepeltetésével, a tanult tánc- és mozgáselemek alkalmazásával. Cselekménnyel rendelkező mű közös dramatizálása. Bármely művészeti ág alkotásával kapcsolatos dramatizálás. Improvizációk összefűzése jelenetsorokká. Improvizáció a tanár által megadott téma vagy fogalom, a tanulók által közösen kidolgozott cselekményváz (jelenetváz) alapján. Improvizáció a megismert kifejezési formák összefűzésével, illetve alkotó jellegű alkalmazásával. Improvizáció a megismert kifejezési formák összefűzésével, illetve alkotó jellegű, valamint színházi stílusok elemeinek alkalmazásával. Mozgásos improvizáció tánc-, illetve mozgásszínházi technikák alkalmazásával. Mozgássor tervezése.~~

~~3. A dráma és a színház formanyelvének tanulmányozása~~

~~1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam
5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

~~- A beszéd, az ének és a mozgás összekapcsolása játékhelyzetben és/vagy ritmikus formában. A szerkezet megfigyelése a csoporton belüli rögtönzésekben (a jelenet indítása, csúcspontja és befejezése, a kezdet és a vég megfogalmazásai, a színpadi tér és idő stb.). A szereplő és a helyszín. A színház, bábszínház formai elemeinek megfigyelése látott előadásban, illetve alkalmazása saját rögtönzésekben. egyszerű jelmezek, kellékek, berendezési tárgyak, díszletek. Egyszerű kifejezési formák alkalmazása (pl.: gondolatkövetés, mimes játék, levél és napló, telefonbeszélgetés, állókép). Az alapvető fogalmak (mese, történet, cselekmény, szándék, feszültség, konfliktus, fordulópont stb.) ismerete és alkalmazása a saját játékok értékelő megbeszélése során. A cselekmény, jelentések, hatások, szerkezet megfigyelése saját játékokban. Alapvető színházi műfajok megkülönböztetése és felismerése. A színházi nyelv elemeinek megfigyelése látott előadásban, ezek alkalmazása saját játékokban. Díszlet. Jelmez, kellék, fény és hanghatások. Drámai kifejezési formák összefűzése, egymásra építése a kívánt tartalom kifejezése érdekében. Szakkifejezések (pl.: feszültség, fókusz, keret, kontraszt, szimbólum) alkalmazása a játékok megbeszélése során. Színházi műfajok és stílusok tanulmányozása: a történelmi műfajok és napjaink színházi műfajai; az egyes színházi stílusok jellemző jegyeinek felismerése látott, és alkalmazása saját részvétellel zajló színjátékokban, drámamunkában.~~

~~4. Történetek feldolgozása (drámaórák keretében)~~

~~1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

~~- Szerepjáték tárgyakkal vagy anélkül, illetve kitalált, megegyezésen alapuló jelzésrendszerrel. Játék bábokkal, a valótól eltérő jelentésben használt tárgyakkal, illetve kitalált, megegyezésen alapuló jelzésrendszerrel. Csoportos improvizációs játékok. Ismert vagy közösen kialakított történet megjelenítése. Közös dramatizálás a tanult bábos, mozgásos módokon, rögtönzött beszéddel, némán, zenei elemekkel. Dramatikus improvizációk a tanár által megadott és/vagy a tanulók által létrehozott történetvázak, művészeti alkotások, történelmi események, vagy érzések és élmények kifejezésének szándéka alapján. Döntések elemzése. Dramatikus improvizációk irodalmi, képzőművészeti, zenei művek alapján. Egyes jeles napokhoz fűződő szokások dramatikus feldolgozása. Történetek, érzések, élmények feldolgozása összetett szerkezetű drámai kifejezési formák és ábrázolási módok alkalmazásával. Történetek, élmények feldolgozása különböző tánc- és mozgástechnikai elemek alkalmazásával. Előadás, performance tervezése, kivitelezése a különböző színházi, bábszínházi, drámai, illetve tánc- és mozgásszínházi formák alkalmazásával. Színház- és drámatörténelmi események, alakok, korszakok feltáró feldolgozása.~~

~~5. Megismerő- és befogadóképesség~~

~~1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

~~- Verseket, meséket befogadását, elmondását segítő, a ritmusérzéklet és a mozgáskultúrát fejlesztő játékok és gyakorlatok. Báb, vagy gyermekszínházi előadás megtekintése. Az élmények több szempontú befogadását segítő játékos és kreatív tevékenységek. Tánc- és mozgásmotívumok összekötése tanári segédlettel, majd improvizálás formájában. A közvetlen környezetben ismert szokásokhoz kapcsolódó hagyományok, szertartások dramatikus vonatkozásainak (locsolkodás stb.) megismerése. Egyes jeles napok szokásainak megismerése, dramatikus és közösségi voltának tudatosítása (betlehemezés, karácsonyi szokások stb.). Színházi előadás (lehetőség szerint közös) megtekintése. Dramatikus tevékenységek az élmények több szempontú befogadását elősegítve az ismert fogalomkészlet használatával. Különböző tánc- és mozgástípusok játékos elsajátítása, gyakorlása. Színházi előadás (lehetőség szerint közös) megtekintése. Dramatikus tevékenységek az élmények több szempontú befogadását elősegítve. Az ismert fogalomkészlet tudatos alkalmazása. Alakoskodó, illetve dramatikus szokások megismerése (farsang, karnevál stb.). A tánc és a mozgás szerepe az egyes történelmi korokban, társadalmi viszonyokban. A színészi, rendezői, dramaturgiai és egyéb tervezői munka alapszintű elemzése. Előadás elemzése. Különböző színházi irányzatokat képviselő előadások megtekintése. A látott előadások értelmező elemzése. Ismerkedés napjaink világszínházi törekvéseivel. Színház- és drámatörténeti, színház- és drámaelméleti ismeretek.~~

~~KÖZMŰVELTSÉGI TARTALMAK~~

~~1-4. évfolyam~~

~~1. Érzékelés, kifejezőképesség~~

~~1.1. Dráma:~~

~~- érzékelés, megfigyelés, felismerés, emlékezet, fantázia, megjelenítés egymásra épülő fejlesztése;~~
~~- beszédre készítés, verbális és nonverbális kommunikációs játékok;~~
~~- tárgyak, eszközök használata: játékok, bábok, maszkok-jelmezek, arcfestés;~~
~~- látható, hallható, érzékelhető ritmusok;~~
~~- tér, térköz, tájékozódás, irányok.~~

~~1.2. Mozgás és tánc:~~

~~- a mozgásanyanyelv élményszerű megalapozása lehetőleg a helyi/nemzetiségi tánc-hagyományokból kiindulva, fokozatosan bővítve a megismert stílusok körét;~~
~~- testtudat, mozgás és mozdulatlanág, egyes testrészek mozgáslehetőségei;~~
~~- elhelyezkedés a mozgás- vagy tánc-térben, térbeli alkalmazkodás;~~
~~- metrum, tempó és ritmus érzékelése, ritmusgyakorlatok;~~
~~- helyes testtartás kialakítása.~~

~~2. Együttműködés, kapcsolati kultúra~~

~~2.1. Dráma:~~

~~- az együttjátzás örömeinek megélése különféle interaktív helyzetekben (biztonságot adó csoportlétkör, feszültségoldás);~~

- ~~- kapcsolat létrehozása és fenntartása (mozgásos formában, eszközhasználattal, nyelvi megoldásokkal stb.);~~
- ~~- egymásra figyelés, valamint a kíváncsiság felkeltése és fejlesztése játékok során;~~
- ~~- szabályalakítási technikák.~~

~~2.2. Mozgás és tánc:~~

- ~~- közös gyakorlás, együttmozgás;~~
- ~~- tánc párban, illetve közösségben;~~
- ~~- részvétel a mozgásos/táncos/néptáncos közösségi alkalmakon;~~
- ~~- népi, gyermek és szabályjátékok.~~

~~3. Alkotótevékenység~~

~~3.1. Dráma:~~

- ~~- ismétlés, utánzás, újratereztetés egymásra épülése;~~
- ~~- a szituáció alapelemeinek (helyszín, a játék ideje, szereplői, kapcsolatai, a játék problémája) megismerése és alkalmazása a játékok során;~~
- ~~- a szerep, a szerepbe lépés;~~
- ~~- részvétel az egész csoportos tevékenységekben, kiscsoportos vagy egyéni tevékenységek vállalása.~~

~~3.2. Mozgás és tánc:~~

- ~~- táncos improvizáció a tanult elemek felhasználásával;~~
- ~~- hallott zene és tanult mozgás összekapcsolása, a megszólaló hangszerek azonosítása;~~
- ~~- tánchoz, mozgáshoz, tanult néptánc típusokhoz kötődő dallamok felidézése, kísérletezés a mozgáshoz szorosan kapcsolódó csoportos vagy egyéni énekkel/akusztikus jelekkel.~~

~~4. Befogadás, értelmezés~~

~~4.1. Dráma:~~

- ~~- szöveges alkotások játékos, mozgásos vagy táncos feldolgozása (pl. népmesék, állatmesék, versek, mondókák);~~
- ~~- dramatikus tevékenység a különféle befogadási technikák alkalmazásával.~~

~~4.2. Mozgás és tánc:~~

- ~~- szokások, hagyományok táncos, mozgásos elemei.~~

~~5-8. évfolyam:~~

~~1. Érzékelés, kifejezőképesség~~

~~1.1. Dráma:~~

- ~~- a figyelem összpontosítása, koncentráció és lazítás a közös játék (megjelenítés) során;~~
- ~~- tiszta, érthető, artikulált beszéd, világos kifejezés, adekvát nyelvhasználat;~~
- ~~- nonverbális kifejezőeszközök helyes és tudatos használata (testtartás, gesztus, mimika, tekintet)~~
- ~~- zenei kifejezőeszközök helyes és tudatos használata (hangerő, hangsúly, hangleyjtés);~~
- ~~- kommunikáció tárgyakkal, bábokkal (anyagismeret, stilizáció);~~
- ~~- a találkozás élményének erősítése dramatikus tevékenységekben, hitelesség;~~

~~- ötletesség, kreativitás a dramatikus tevékenységek során.~~

~~1.2. Mozgás és tánc:~~

~~- a tanult mozgás- és tánc típusok, illetve stílusok körének bővítése a helyi adottságok figyelembevételével;~~

~~- különféle táncos és mozgásos tevékenységek a szaktanár választása alapján (tánc- és mozgásszínházi munkaformák vagy történelmi és társastáncok, szomszéd vagy távoli népek táncai, divattáncok stb.);~~

~~- kötött és improvizatív térhasználat táncos és mozgásos feladatok közben;~~

~~- szöveg, zene és mozgás metrikai, ritmikai, dinamikai egységének érzékelése.~~

~~2. Együttműködés, kapcsolati kultúra~~

~~2.1. Dráma:~~

~~- a figyelem irányításának erősítése;~~

~~- alkalmazkodás, érdekérvényesítés csoportos tevékenységek során;~~

~~- érzékenység, empátia, érzelmi intelligencia ön- és társismereti helyzetekben;~~

~~- csoportszervezés, -szerveződés változó feltételek megteremtése mellett;~~

~~- kooperáció dramatikus tevékenységek során, konszenzus keresése és kialakításának technikái;~~

~~- egymás munkájának tisztelete.~~

~~2.2. Mozgás és tánc:~~

~~- kísérlet összehangolt táncos vagy mozgásos improvizáció megteremtésére.~~

~~3. Alkotótevékenység~~

~~3.1. Dráma:~~

~~- jelenet, konfliktus, dialógus, monológ, típus, egyénítés, ellentét és párhuzam felismerése különféle dramatikus tevékenységek során;~~

~~- közös dramatizálás alkalmazása dramatikus tevékenység során;~~

~~- a feszültségteremtés eszközei, helye, módszerei;~~

~~- alkotó jellegű részvétel a közösség és a szaktanár közös igénye szerint a nyilvánosság (elsősorban saját közösség) számára készített egyéni vagy közös produkcióban.~~

~~3.2. Mozgás és tánc:~~

~~- differenciáltabb táncos rögtönzés a tanult tánc-, mozgás- vagy néptáncstílusok alaposabb ismeretének birtokában;~~

~~- a csoport adottságainak megfelelő improvizatív vagy koreografált mozgásos, táncos produkció a közösség és a szaktanár közös igénye szerint a nyilvánosság (elsősorban saját közösség) számára.~~

~~4. Befogadás, értelmezés~~

~~4.1. Dráma:~~

~~- különböző irodalmi vagy művészeti alkotások játékon, megjelenítésen keresztül történő feldolgozása;~~

~~- a színház- és drámatörténeti ismeretek iránti érdeklődés felkeltése (néhány alkotó portréja, néhány nagyobb színháztörténeti korszak, a kortárs művészet alkotásai stb.);~~

~~- színházi előadás megtekintése és beszélgetés a látottakról.~~

~~4.2. Mozgás és tánc:~~

- ~~- alapvető tánc típusok, tánc stílusok és kísérőzenéjük azonosítása, mozgás vagy mozgásszínházi formák megkülönböztetése;~~
- ~~- a tanult táncok zene-/művészettörténeti/néprajzi összefüggései;~~
- ~~- ismerkedés a tánc kulturális életben betöltött szerepével: színpadi táncművészet, tánc ház, a tánc mint szórakozás, a tánc és az infokommunikációs technológia, hagyományismeret.~~

~~9-12. évfolyam~~

~~1. Érzékelés, kifejezőképesség~~

~~1.1. Dráma:~~

- ~~- szándékos és tudatos nyelvi választások, kifejezőmódok (stílus, karakter, státus vagy érzelem nyelvi kifejezése);~~
- ~~- a különféle vizuális, nyelvi kommunikációs, metaforikus kifejezőeszközök és a megismert dramaturgikus eszköztár önálló, tudatos és célszerű felhasználása dramaturgikus és színházi jellegű tevékenységben;~~
- ~~- célirányos helyzetértékelési és döntési képesség;~~
- ~~- közösen létrehozott, megosztani kívánt gondolatok, élmények közvetítése és közlése színházas munkában;~~
- ~~- mozgásos kommunikáció: absztrahált mozgások, stílusgyakorlatok, jellemábrázolás, fogalmak, hangulatok kifejezése.~~

~~1.2. Mozdás és tánc:~~

- ~~- mozgással, táncal, tánczenével kapcsolatos anyagok keresése, gyűjtése;~~
- ~~- rövid etűdépítés, elemi koreográfia.~~

~~2. Együttműködés, kapcsolati kultúra~~

~~2.1. Dráma:~~

- ~~- összehangolt együttes tevékenység drámás, mozgásos vagy színházi munkában;~~
- ~~- belső irányítású feladatelosztás tervező, szervező és kivitelező tevékenység során;~~
- ~~- önálló vélemény kialakítása és megfogalmazása, mások véleményének tiszteletben tartása;~~
- ~~- dráma munkák csoportos elemző megbeszélése, értékelése;~~

~~2.2. Mozdás és tánc:~~

- ~~- koreográfia létrehozása vagy elsajátítása egyéni vagy közös alkotómunka során.~~

~~3. Alkotótevékenység:~~

~~3.1. Dráma:~~

- ~~- sűrités, variáció, fokozás, késleltetés, státushelyzet alkalmazása a különféle dramaturgikus tevékenységek során;~~
- ~~- improvizációk mozgásos és szöveges formákban, eltérő feltételekhez igazodva, különböző dramaturgikus tevékenységek során;~~
- ~~- produkciós tevékenység (pl.: egyéni vagy közös daléneklés, versek, drámai művek vagy epikai művek egyéni vagy csoportos előadása, szerkesztett játékok összeállítása és színrevitele);~~
- ~~- közreműködés egyéb produkciós munkában (szcenika, zene, hangtechnika, dramaturgia, képi rögzítés);~~

~~- mozgásos előadások létrehozása és bemutatása zene, szituáció, téma, szöveg vagy vizuális elemek alkalmazásával, felhasználásával.~~

~~3.2. Mozgás és tánc:~~

~~- bonyolultabb és kifinomultabb táncos rögtönzés, a tanult táncstílusok jellemző jegyei és megkülönböztetésük, a tanult motívumok összefüzési lehetőségeinek ismerete;~~

~~- aktív alkotó közreműködés a csoport mozgásos, (nép)táncos ismeretein alapuló és gyakorlatának megfelelő együttes koreográfia vagy improvizáció létrehozásában.~~

~~4. Befogadás, értelmezés~~

~~4.1. Dráma:~~

~~Színház- és drámatörténet:~~

~~- az ókori színház és dráma;~~

~~- az angol reneszánsz színház és dráma;~~

~~- a francia klasszicista színház és dráma;~~

~~- a XIX-XX. századi magyar színház és dráma néhány alkotása;~~

~~- a modern polgári dráma és színház néhány alkotása;~~

~~- a XX. század egyes meghatározó színházi irányzatai, alkotói jelentős drámáiról;~~

~~- napjaink egy-két fontos színházi irányzata és a kortárs drámairodalom néhány alkotása;~~

~~- egyes kortárs művészi megfogalmazásmódok nyelvi/kommunikációs/formai sajátosságai.~~

~~Színház- és drámaelmélet:~~

~~- a drámai műnem sajátosságai;~~

~~- egyes drámaszerkezetek;~~

~~- dramaturgiai és színházelméleti alapfogalmak;~~

~~- a színházművészet összművészeti sajátosságai;~~

~~- színházi szakmák;~~

~~- egyes színházi műfajok (rituális játék, tragédia, komédia, realista színjáték, bábjáték, zenés színházi műfajok stb.).~~

~~Drámajátékos ismeretek:~~

~~- az alkalmazott tevékenységek különböző fajtái, eszköztára, alkalmazásuk célja;~~

~~- különböző összetételű közösségek drámajátékainak módszertani és eszköztárbeli különbségei (család, kortárs csoportok, vegyes korosztályú közösségek stb.);~~

~~- látott színházi előadások elemző/értelmező/összehasonlító vizsgálata.~~

~~4.2. Mozgás és tánc:~~

~~- a közösségi táncos kulturális élet, a közösségi mozgásos, táncos alkalmak jellemző táncai;~~

~~- tánc és mozgásszínházi műfajok.~~

~~VIZUÁLIS KULTÚRA~~

~~ALAPELVEK, CÉLOK~~

~~A vizuális kultúra tanításának célja: hozzásegíteni a tanulókat a látható világ jelenségei, valamint a sajátos képi közlések, vizuális művészeti alkotások mélyebb átéléséhez, értelmezéséhez. Célja továbbá azon képességek, készségek fejlesztése, ismeretek átadása, amelyek a vizuális kommunikáció magasabb szintű műveléséhez, a látható világ használatához, alakításához, a kreativitás fejlesztéséhez szükségesek. A műveltségterület nem csupán a hagyományos képző- és iparművészettel foglalkozik, hanem magában foglalja a vizuális jelenségek, közlések köznapi formáit is, például a tömegkommunikáció vizuális megjelenéseit, az új, elektronikus médiumokhoz kapcsolódó jelenségeket és az épített környezetet is. Mivel a vizuális kultúra részterületei a képzőművészet, a vizuális kommunikáció, illetve a tárgy- és környezetkultúra a különböző életkorokban, sőt személyenként is eltérő mértékben képesek kifejteni motiváló hatásukat, illetve különböző képességek fejlesztésére alkalmasak, fokozott lehetőség nyílik a differenciálásra. A tantárgy elsődleges célja nem a művészeti képzés, így a művészet nem célja, hanem eszköze a vizuális nevelésnek. A vizuális kultúra hatékony tanítása meghatározó ismeretszerzési és feldolgozási eszközt biztosít a többi műveltségi terület oktatásához, és hatással van azok fejlesztési lehetőségeire is. Az életkornak megfelelő fejlesztés a spirális felépítést indokolja, de itt csak az újonnan belépő tevékenységeket említjük, ami nem jelenti azt, hogy abban a képzési szakaszban a már korábban megjelenő tevékenységek ne szerepelnének továbbra is. A szabadkézi rajzolás például minden szakaszban fontos eleme a képzésnek. Mivel a vizuális nevelés fejlesztési célja komplex – más műveltségi területekhez hasonlóan – a megfogalmazott közműveltségi tartalom nem értelmezhető kizárólag ismeret jellegű tudáselemek felsorolásaként ebben az esetben sem.~~

~~FEJLESZTÉSI FELADATOK~~

~~A fejlesztési feladatok szerkezete~~

- ~~1. Megismerő- és befogadóképeség~~
 - ~~1.1. Közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozása~~
 - ~~1.2. Ismeretszerzés, tanulás, térbeli tájékozódás~~
 - ~~1.3. Kommunikációs képességek~~
- ~~2. Kreativitás~~
 - ~~2.1. Alkotóképeség~~
 - ~~2.2. Problémamegoldó képesség~~
- ~~3. Önismeret, önértékelés, önszabályozás~~

~~1. Megismerő- és befogadóképeség~~

~~1.1. Közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozása~~

- ~~1-4. évfolyam 5-8. év évfolyam 9-12. évfolyam~~
- ~~5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

~~- Különböző anyagok élményszerű megtapasztalása, az élmények szóbeli megfogalmazása. Tájékozódás a lakóhelyen és annak környékén vizuális elemek alapján. Tárgyak, épületek, műalkotások, természeti látványképek megfigyelése, leírása, esztétikai minőségeinek jellemzése. Eszköz nélkül és kéziszerszámmal végzett anyagalakítás. Szabadkézi rajzolás, festés. Jelenségek megfigyelése adott szempontok alapján, a célirányos figyelem fejlesztését szolgálva. Az azonosságok és különbözőségek tudatosítása az érzékelhető tulajdonságok alapján. Egyszerű téri helyzetek leírása, megjelenítése síkban vagy térben. Ismert útvonal rajzának elkészítése. Mozcásélmények megjelenítése. Időbeli folyamatok, változások megfigyelése, ábrázolása. Egyszerű kéziszerszámok (művészeti és modellező eszközök) használata. Különböző festőtechnikák kipróbálása. Látványok, jelenségek kapcsán a célirányos megfigyelés szempontjainak önálló kiválasztása. Tájékozódás ismeretlen városi környezetben. Tájékozódás térkép segítségével. Látvány megjelenítése képi, szobrászi eszközökkel. Formák helyes arányviszonyainak elemzése, megítélése. Mozcások megfigyelése, megjelenítése. A kifejezés, közlés különböző rajzi technikáinak használata. Kézműves technikák munkafolyamatainak kipróbálása. Műalkotások, építészeti és természeti térélmények megfogalmazása szóban és megjelenítése az ábrázolás során. Műalkotások kompozíciójának elemzése. Új technikák kipróbálása, a technika nyújtotta lehetőségek számbavétele. Makettek, modellek konstruálása. Saját munkák, gyűjtések felhasználása az elektronikus képalakítás során.~~

~~1.2. Ismeretszerzés, tanulás, térbeli tájékozódás~~

~~1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam
5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

~~- Megadott szempontok alapján tárgyak, anyagok gyűjtése. Különböző tárgyak külső jegyeinek összehasonlítása. Tárgyak, épületek, műalkotások csoportosítása különböző szempontok alapján. Elemző beszélgetés műalkotásokról. Vizuális jelek és jelképek alkotó használata. Képek, látványok, események leírása, a leírás alapján annak megjelenítése síkban vagy térben. Különböző mozgások vizuális rögzítése, síkbeli, térbeli megjelenítése. Tárgyakkal, épületekkel, jelenségekkel, műalkotásokkal kapcsolatos információk gyűjtése. A közvetlen környezetben található tárgyakon, épületeken a forma és a rendeltetés kapcsolatának elemzése. Önálló kérdések megfogalmazása a tárgyalt témával kapcsolatban. Rajzos és írásos válasz szóbeli vagy írásbeli kérdésekre. Képek, látványok, események leírása, a leírás alapján annak megjelenítése síkban vagy térben. Ismerkedés egyszerű kifejező és tárgykészítő technikákkal. Ábra alapján téri helyzet rekonstruálása. Megfigyelt és elképzelt térbeli helyzetek pontos ábrázolása. Tárgyak, épületek, jelenségek megadott szempontok alapján történő rajzos felmérése, elemzése, értelmezése. Szabadkézi rajzvázlatok készítése, a vizuális memória segítségével is. Időbeni folyamatok képi tagolása, értelmezhető megjelenítése. Reklámok képi eszközeinek elemzése. Műelemzés a formai jegyek alapján. A művészettörténeti korszakok stílusjegyeinek vizsgálata. A tanári előadás önálló jegyzetelése. Párhuzamok keresése az irodalom, a zene, a dráma, a film és a vizuális művészetek egyes alkotásai között. Összehasonlító tárgyelemzés (pl.: különböző kultúrák azonos tevékenységhez kapcsolódó tárgyainak összehasonlítása). Összehasonlító műelemzés. Gyűjtött információ és képanyag felhasználásával írásos összefoglaló készítése, következtetések levonása. Önálló témakutatás. A vizuális művészeti alkotások csoportosítása, műfaji besorolása. A legkiemelkedőbb műalkotások, művészek jellemző kifejezőeszközeinek elemzése. Tájékozódás valamely Európán kívüli kultúra művészetéről a történelmi, kultúrtörténeti összefüggések figyelembevételével. Szakkifejezések alkalmazása. Kortárs művészeti alkotások elemző feldolgozása.~~

~~1.3. Kommunikációs képességek~~

~~1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam
5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

~~- Egyszerű, vizuálisan értelmezhető jelzések, jelenségek, közlő ábrák értelmezése, készítése. Az emberi gesztusok értelmezése. A legfontosabb vizuális jelekjelzések, szimbólumok értelmezése, alkotó használata. Képi utasítások követése, illetve ilyenek létrehozása. Fényképek, újságképek, reklámképek csoportosítása, olvasása, értelmezése. Nem vizuális természetű információk (a népszerűség összetétele, családfa stb.) érzékletes, képi megfogalmazása diagramokban, grafikonokon. A sík- és térbeli kifejezés, közlés vizuális nyelvi elemei (vonal, sík, forma, szín) korosztályi szintű használata különböző célú kompozíciókban. A vizuális kommunikáció különböző formáinak csoportosítása. Látványok, képek jellemzése, elemzése rajzban, szóban és írásban. Egyszerű feliratok készítése. Az alapvető térábrázolási módok célnak megfelelő kiválasztása, alkalmazása. A tömegkommunikáció formáinak csoportosítása. A technikai médiumok képképző módszereinek megismerése. Vizuális reklámok elemzése.~~

~~2. Kreativitás~~

~~2.1. Alkotóképesség~~

~~1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

~~- Történetek, versek, kitalált dolgok vizuális megjelenítése. Átélt, elképzelt vagy hallott esemény vizuális megjelenítése. Dramatizált történet előadása közösen készített bábokkal. Új technikák kipróbálása. Szabad asszociációs játékok. Hang és kép együttes alkalmazása (például árnyjátékokban). Reflektálás irodalmi, zenei, filmes élményekre saját, kifejező szándékú alkotásokban. Egyszerű tárgy létrehozása. Tervvázlatok készítése. Felületek dekoratív kialakítása. Gondolatok, érzelmek, hangulatok kifejezése a művészet képi, plasztikai műfajaiból tanult kifejezőeszközök, módszerek, technikák alkalmazásával. Egy tárgy más funkcióra történő átalakítása. Tárgytervezői feladatoknál természeti előképek alkalmazása. Belső terek különböző funkciókra koncentráló önálló átrendezése. Egyszerű terek, tárgyak tervezése, a célszerűség, illetve az esztétikai szempontok érvényre juttatásával. Kísérletezés új anyagokkal, technikákkal. Különböző esztétikai minőségek alkalmazása képi, plasztikai megjelenítésben.~~

~~2.2. Problémamegoldó képesség~~

~~1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

~~- A kapott feladatok irányított és önálló értelmezése. Bizonyos munkafolyamatok, problémák tanári segítséggel történő megoldása. Részfeladatok önálló megoldása. A gyakorlati feladatok önálló előkészítése, megoldása. Rögtönzött eszközök készítése. A gazdaságos anyaghasználat gyakorlása. Adott probléma kapcsán önálló kérdések megfogalmazása. A felmerülő első elképzelések, ötletek alapján vázlatok készítése. A megfelelő megoldás kiválasztása, megvalósítása. Máshol látott formai, technikai megoldások adekvát alkalmazása saját, kifejező szándékú alkotásokban. A kapott feladat újrafogalmazása. A problémamegoldás menetének megtervezése. A megoldási lehetőségek, feltételek felmérése. A választás indoklása. Munkafolyamatok ésszerű, gazdaságos sorrendjének kialakítása. A problémamegoldás folyamatának dokumentálása. A folyamat elemzése, értékelése.~~

~~3. Önismeret, önértékelés, önszabályozás~~

~~1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

~~- Vizuális esztétikai jellegű preferenciák érvényre juttatása az alkotótevékenységekben. Személyes preferenciák tudatosítása. Saját képességek számbavétele. Saját és mások munkájának összehasonlítása, értékelése tanári segítséggel. Páros munkák. Saját és mások alkotásának értékelése. Saját értékek számbavétele. Önkritika. Együttműködés csoportmunkában. Vizuális esztétikai jellegű preferenciák érvényre juttatása az alkotótevékenységekben. Műalkotások elemzése során saját vélemény árnyalt megfogalmazása. A személyes preferenciák elemzése, tudatos vállalása. Vonzónak talált sémák elfogadása, illetve sémák felülbírálása. Saját alkotófolyamatban a jó és a rossz döntések elemzése. Saját és mások munkájának elemzése, értékelése.~~

~~KÖZMŰVELTSÉGI TARTALMAK~~

~~1-4. évfolyam~~

~~1. Vizuális nyelv és technikák~~

~~- A vizuális nyelv alapvető elemeinek (pont, vonal, forma, tónus, szín), valamint ezek viszonyának használata és megkülönböztetése.~~

~~- Képi elemek komponált megjelenítése és a kompozíciós elvek pontos megkülönböztetése.~~

~~- Legalább két-két grafikai és színes technika alkalmazása, mintázás, anyagalakítás egyszerű anyagokból és eszközökkel, egyszerű nyomatkészítés, konstruálás, modellezés, kézműves technikák.~~

~~2. Kifejezés, képzőművészet~~

~~Alkotótevékenység~~

~~- Átélt élmények, hallott, látott vagy elképzelt történetek vizuális megjelenítése síkban, térben és időben.~~

~~- Önkifejezés, érzelmek kifejezése többféle eszközzel: verbálisan, vizuálisan, gesztussal.~~

~~Befogadó tevékenység~~

- ~~- A művészeti és a képzőművészeti ágak legfontosabb megkülönböztető jegyeinek ismerete.~~
- ~~- Művészeti alkotások, saját munkák, vizuális jelenségek leírása, elemzése, összehasonlítása különböző szempontok szerint.~~

~~3. Vizuális kommunikáció~~

~~Alkotótevékenység~~

- ~~- Az egyszerű vizuális kommunikációt szolgáló megjelenések: jel, alaprajz, térkép tervezése.~~
- ~~- Folyamat, mozgás megjelenítése egyszerű eszközökkel: folyamatábra, fázisrajz.~~

~~Befogadó tevékenység~~

- ~~- A nonverbális kommunikációs közlési és kifejezési eszközök értelmezése.~~
- ~~- A vizuális hatáskeltés eszközeinek ismerete.~~
- ~~- A technikai képalkotás: fényképezés, film jelentőségének ismerete.~~

~~4. Tárgy- és környezetkultúra~~

~~Alkotótevékenység~~

- ~~- Építmény makettjének elkészítése, környezetalakítás egyszerű eszközökkel.~~
- ~~- Egyszerű tárgykészítés.~~

~~Befogadó tevékenység~~

- ~~- A közvetlen környezet tereinek, épületeinek, tárgyainak megfigyelése, leírása, elemzése: funkció, anyaghasználat és formaalakítás szerint.~~
- ~~- A környezettudatosság lehetőségeinek ismerete a vizuális kultúrában.~~
- ~~- A múzeumok szerepének ismerete közvetlen tapasztalatok alapján.~~
- ~~- A népi tárgykultúra és népi építészet legjellemzőbb példáinak ismerete és elemzése.~~
- ~~- A legfontosabb nemzeti szimbólumok felismerése (nemzeti színek, nemzeti címer, országzászló, Országház, Szent Korona).~~

~~5-8. évfolyam~~

~~1. Vizuális nyelv és technikák~~

- ~~- A vizuális nyelv alapelemeinek, valamint a viszonyaikat leíró kifejező és közlő szerep tudatos használata és pontos értelmezése.~~
- ~~- Vizuális minőségek megkülönböztetése különböző eszközökkel.~~
- ~~- Színtani alapok használata és ismerete.~~
- ~~- Formaredukció használata és ismerete.~~
- ~~- A kifejezésnek megfelelő kompozíció használata és ismerete.~~
- ~~- A tér leképezési módjainak (vetület, axonometria, perspektíva) használata és ismerete.~~
- ~~- Legalább négy különböző grafikai és színes technika használata alkotótevékenység során; tárgyalakítás szabad anyaghasználattal, modell- és makettkészítés; legalább egy kézműves technika alkalmazása; fotózás. A technikák legfontosabb jegyeinek felismerése: grafikai eljárások; festészeti eljárások; szobrászati technikák; kézműves technikák; digitális képalkotás.~~

~~2. Kifejezés, képzőművészet~~

~~Alkotótevékenység~~

~~- Személyes élmények, elképzelt történetek, érzelmek vizuális megjelenítése különböző eszközökkel.~~

~~- Modellek térbeli helyzetének, arányainak, plaszticitásának és színviszonyainak megfigyelése és ábrázolása különböző ábrázolási rendszerekben.~~

~~Befogadó tevékenység~~

~~- A vizuális közlés köznapis és művészi formáinak megkülönböztető ismerete.~~

~~- A képzőművészeti ágak, az építészet, a design főbb jellemzőinek ismerete.~~

~~- A legjelentősebb művészettörténeti stíluskorszakok és irányzatok elemi ismerete a legjellemzőbb alkotókon és alkotásokon keresztül: ósművészet (ajánlott: Stonehenge), ókori Kelet (ajánlott: gízai piramisegyüttes), görög és római művészet (ajánlott: athéni Akropolisz, római Colosseum); bizánci művészet, honfoglalás kora (ajánlott: a nagyszentmiklósi kincs), romanika (ajánlott: jáki templom), gótika (ajánlott: amiens-i székesegyház, Giotto), reneszánsz (ajánlott: Leonardo da Vinci, Michelangelo Buonarroti, Raffaello Santi), barokk (ajánlott: Esterházy-kastély, Pieter Pauwel Rubens, Rembrandt Harmensz van Rijn), klasszicizmus (ajánlott: Pollack Mihály: Nemzeti Múzeum), romantika és realizmus (ajánlott: Steindl Imre: Országház, Munkácsy Mihály), impresszionizmus (ajánlott: Edouard Manét, Claude Monet), XIX-XX. század fordulójának irányzatai, XX. századi modern művészet, kortárs művészet.~~

~~- Múzeumok (közgyűjtemények) látogatása; rendeltetésének, szerepének ismerete.~~

~~3. Vizuális kommunikáció~~

~~Alkotótevékenység~~

~~- Bonyolultabb vizuális kommunikációt szolgáló megjelenések tervezése.~~

~~- Idő- és térbeli változások megjelenítése képsorozatokkal.~~

~~- Kép és szöveg együttes alkalmazása többféle céllal.~~

~~Befogadó tevékenység~~

~~- A mindennapi élet vizuális kommunikációs jelzéseinek és tömörített képi közléseinek megkülönböztetése és értelmezése.~~

~~- Magyarázó rajz, képes használati utasítás, grafikon, diagram pontos értelmezése.~~

~~- A reklám hatásmechanizmusának elemzése.~~

~~- A technikai képalkotás lehetőségeinek (fényképezés, film) ismerete és megértése.~~

~~- Mozgóképi kifejezőeszközök vizuális értelmezése.~~

~~4. Tárgy- és környezetkultúra~~

~~Alkotótevékenység~~

~~- Egyszerű tárgyak tervezése, áttervezése és modellezése.~~

~~- Egyszerű tértervezés és téralakítás különböző eszközökkel.~~

~~Befogadó tevékenység~~

~~- A környezettudatosság lehetőségeinek ismerete, elemzése és értelmezése.~~

~~- Az építészet legfontosabb alátámasztó és térlefedő lehetőségeinek, illetve alaprajzi elrendezéseinek ismerete.~~

- ~~- A lakás-, lakókörnyezet-tervezés legfontosabb szempontjainak ismerete, elemzése.~~
- ~~- Történeti korok, európai és Európán kívüli, illetve a modern társadalmak tárgyi környezetének leírása, elemzése példák alapján.~~
- ~~- Lakóhelyhez közeli néprajzi tájegység építészeti jellegzetességeinek, viseletének és kézműves tevékenységének elemzése.~~
- ~~- A legfontosabb szimbolikus nemzeti tárgyak, épületek ismerete.~~

~~9-12. évfolyam~~

~~1. Vizuális nyelv és technikák~~

- ~~- A képi-plasztikai, a téri, a verbális, a zenei kifejezés hasonlóságainak és különbségeinek ismerete.~~
- ~~- A vizuális nyelv eszközeinek komplex értelmezése és használata különböző kontextusban.~~
- ~~- A térbeli alkotás eszközeinek (tér, tömeg, anyag, szerkezet, forma, arány, ritmus, kontraszt, fény, szín) alapvető ismerete és alkalmazása.~~
- ~~- Összetett arányviszonyok érzékeltetése, formarend, az aranymetszés tudatos alkalmazása és felismerése.~~
- ~~- A formaredukció felismerése és kreatív, önálló felhasználása.~~
- ~~- Kompozíciós elvek tudatos alkalmazása és értelmezése.~~
- ~~- Térábrázolási módok közlési szándéknak megfelelő alkalmazása és lényegének ismerete.~~
- ~~- Legalább négy különböző grafikai és színes technika használata alkotótevékenység során; tárgyalakítás szabad anyaghasználattal, modell- és makettkészítés; legalább egy kézműves technika alkalmazása; legalább egy digitális képkalkoló technika alkalmazása. A technikák legfontosabb jegyeinek felismerése.~~

~~2. Kifejezés, képzőművészet~~

~~Alkotótevékenység~~

- ~~- Élmények, elvont gondolatok, érzelmek, hangulatok kifejezése.~~
 - ~~- Művészeti (zenei, irodalmi) élmények asszociációkra épülő vizuális feldolgozása.~~
 - ~~- Modellek (tárgyak, formák) térbeli helyzetének, arányainak és színviszonyainak nézőpontnak megfelelő ábrázolása különböző eszközökkel.~~
 - ~~- Rekonstrukciós rajzok készítése a tanult ábrázolási rendszerekben.~~
- #### ~~Befogadó tevékenység~~
- ~~- A képzőművészet és más művészeti ágak kapcsolatának értelmezése.~~

~~- A művészet stíluskorszakait reprezentáló legfontosabb művészeti alkotások, alkotók felismerése, jelentőségének megértése (ajánlott: Willendorfi Vénusz, II. Ramszesz sziklatemploma, Echnaton fáraó családjával, aknósszoszi palota, a Dárdavivő, a Delphoi kocsihajtó, Laokoón csoport, Pantheon, Augustus szobra, Santa Sabina, Trónoló Istenanya, pisai dóm, párizsi Notre-Dame székesegyház, a chartres-i katedrális üvegablakai, avignoni Pieta, Palazzo Farnese, Donatello, Massaccio, Michelangelo Buonarrotti, Leonardo da Vinci, Raffaello Santi, Jan Van Eyck, Albrecht Dürer, Lorenzo Bemini, Pieter Pauwel Rubens, Rembrandt Harmensz van Rijn, Diego Velazquez, Vermeer van Delf), illetve a legjellemzőbb stílusirányzatok azonosítása jellemző példák alapján (ajánlott: Francisco Goya, Eugene Delacroix, Szinyei Merse Pál, Edouard Manét, Claude Monet, Paul Cézanne, Vincent van Gogh, Paul Gauguin, Antonio Gaudi, Auguste Rodin, Gustav Klimt, Edvard Munch, Rippl-Rónai József, Csontváry Kosztka Tivadar, Henry Matisse, Pablo Picasso, Marcel Duchamp, Marc Chagall, Salvador Dali, Kassák Lajos).~~

~~- Műfajnak, témának megfelelő műelemző módszerek alkalmazása.~~

~~- Tematikus ábrázolások: az ember-, a tér- és a mozgásábrázolás legfontosabb változásainak elemzése.~~

~~- Eltérő kultúrák legfontosabb vizuális jellemzőinek összehasonlítása.~~

~~- A legjelentősebb művészettörténeti stíluskorszakok és irányzatok legfontosabb jellemzőinek összegző ismerete: őskor, ókor, középkor, reneszánsz, barokk, klasszicizmus, romantika, realizmus, impresszionizmus, posztimpresszionizmus, historizmus, szecesszió, szimbolizmus, avantgárd irányzatok, absztrakt irányzatok, modernizmus és posztmodern, intermediális művészet, fotóművészet, Európán kívüli kultúrák.~~

~~- Esztétikai minőségek megalapozott értékelése.~~

~~- Legalább egy hazai múzeum, illetve egy kortárs gyűjtemény látogatása, profiljának és néhány fontos darabjának elemző ismerete.~~

~~3. Vizuális kommunikáció~~

~~Alkotótevékenység~~

~~- Összetett vizuális kommunikációt szolgáló megjelenés tervezése.~~

~~- Vizuális közlés szöveggel és képpel különböző célok érdekében.~~

~~- Egyszerű mozgóképi közlés tervezése.~~

~~- Komplex vizuális vagy audiovizuális közlés (kép, fény, hang, mozgás) tervezése.~~

~~Befogadó tevékenység~~

~~- A tömegkommunikáció eszközeinek és formáinak ismerete és értelmezése.~~

~~- A technikai képalkotás: fotó, mozgókép műtípusainak ismerete és megértése.~~

~~- Mozgóképi kifejezés eszközeinek ismerete és elemzése.~~

~~4. Tárgy és környezetkultúra~~

~~Alkotótevékenység~~

~~- Tárgytervezés megadott szempontok alapján.~~

~~- Egyszerű téralakítás, környezet felmérése és adott célnak megfelelő áttervezése.~~

~~- A tervező folyamat dokumentálása vizuálisan és szöveggel.~~

~~Befogadó tevékenység~~

- ~~- Az építészet fejlődésének összegző ismerete és összehasonlító elemzése a modern, kortárs építészet irányzatainak példáival.~~
- ~~- Történeti korok, európai és Európán kívüli, illetve modern társadalmak tárgyi és épített környezetének elemzése több szempont alapján.~~
- ~~- A formatervezés (design) és a fogyasztói szokások összefüggéseinek ismerete és elemzése.~~
- ~~- Divat (öltözködés, személyes tárgyak) fogalmának értelmezése és elemzése.~~
- ~~- A Kárpát-medence tájegységein belül legalább két néprajzi tájegység ismerete.~~
- ~~- A környezet- és a műemlékvédelem vizuális kultúrában betöltött szerepének ismerete.~~

~~MOZGÓKÉPKULTÚRA ÉS MÉDIAISMERET~~

~~ALAPELVEK, CÉLOK~~

~~A Mozgóképkultúra és médiaismeret tanításának célja az alapvető médiaműveltség megszerzése, különös tekintettel a mozgóképi szövegértés fejlesztésére, a média társadalmi szerepének és működésmódjának feltárására. Olyan képesség- és személyiségfejlesztő eszközrendszer, amely szükséges ahhoz, hogy a tanulók magabiztosan tudjanak tájékozódni és választani a hagyományos és az új médiumok világában, hogy értő, kritikus, egyenrangú résztvevői lehessenek az új társadalmi színtereken zajló érintkezésnek. A médiademokrácia felelős állampolgárainak médiaműveltséggel (is) rendelkezniük kell.~~

~~A műveltségterület tartalmi elemei és fejlesztési céljai között egyaránt szerepelnek művészetpedagógiai, kommunikációs, társadalomismereti, illetve az anyanyelvi kultúrával kapcsolatos összetevők.~~

~~A kritikai médiatudatosság fejlesztésében – összhangban a gyermekvédelem, az értékelvű pedagógia és a médiaműveltség fejlesztésére vonatkozó európai uniós ajánlásokkal – kitüntetett szerepet játszik:~~

- ~~- a közvetlen tapasztalat és a technikai reprodukciók virtuális világának megkülönböztetése;~~
- ~~- az értékhordozó audiovizuális művek, különösen az európai és a magyar filmművészet alkotásainak megismerése, a hazai audiovizuális kulturális örökség védelme;~~
- ~~- a kritikai készség fejlesztése, a médiatartalmak tudatos megválasztása;~~
- ~~- a kereskedelmi kommunikációval és reklámmal kapcsolatos megfontolt fogyasztói szerep kialakítása;~~
- ~~- tudatos és kreatív részvétel az online kommunikációban;~~
- ~~- az adatbiztonsággal, jogtudatossággal, a függőség és egyéb veszélyek elkerülésével kapcsolatos ismeretek tudatosítása;~~
- ~~- a közösségi tartalmak előállításához kapcsolódó etikai szabályok elsajátítása, a felelősség, a tájékozottság fejlesztése.~~

~~E célok az életkori sajátosságok figyelembevételével, a tevékenység-központú, kreatív médiapedagógia eszközeivel érhetőek el, élménygazdag helyzetekben, játékos, alkotó vagy a disputa módszerre épülő feladatokkal, művek és műsorok feldolgozásával, önálló és csoportosan végezhető kreatív gyakorlatokkal.~~

~~FEJLESZTÉSI FELADATOK~~

~~A fejlesztési feladatok szerkezete~~

- ~~1. Olvasás és szövegértés, elemzés~~
- ~~2. Ismeretszerzés~~
- ~~3. Kommunikáció~~
- ~~4. Kritikai gondolkodás~~

~~1. Olvasás, szövegértés, elemzés~~

~~1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~- Az olvasási készség és a szókinés fejlesztése médiaszövegekkel. Médiaszövegek felidézése. A médiatartalmak valóságstátusának megértése. Egyszerű helyszín és idő, illetve karakter és konfliktusviszonylatok felismerése, megfigyelése. Az emberek viselkedésének megfigyelése a valóságban és a filmekben, televíziós műsorokban. A média különféle funkcióinak felismerése. Mozgóképi szövegek felidézése, a mozgóképi memória működtetése. A médiaszövegek nyelvi természetének tudatosítása, az elbeszélés és jelentésalkotás elemi eszközeinek felismerése: - az emberek viselkedésének megfigyelése a valóságban és a filmekben, illetve a televíziós műsorokban; hasonlóságok, eltérések azonosítása; - adott szöveg fikciós vagy dokumentum jellegének megfigyelése, felismerése; - összetettebb tér és idő, illetve karakter és konfliktusviszonylatok felismerése. A szerzői nézőpont, a szemléleti és műfaji keretek, a műsортípusok felismerése, az ezeket szolgáló audiovizuális kifejezési eszközök azonosítása. Az elbeszélés szerzői és műfaji lehetőségeinek tanulmányozása klasszikus és kortárs filmalkotások példáján. Intertextualitás felismerése. Azonos események eltérő médiareprezentációinak összevetése.~~

~~- - Mozgóképi szövegkörnyezetben megfigyelt emberi kommunikáció értelmezése, kifejtése előszóban és írásban. Mozgóképi szövegkörnyezetben megfigyelt egyszerűbb (tér és időt formáló) képkapcsolatok, kép és hangkapcsolatok értelmezése előszóban és írásban. Az új média alapvető jellemzőinek tudatosítása. Sztereotípiák és konvenciók azonosítása a mozgóképi szövegkörnyezetben. A filmelbeszélés eszközei. Mozgóképi szövegkörnyezetben megfigyelt asszociatív-intellektuális képkapcsolatok, státuszjátékok értelmezése előszóban és írásban. Nem lineáris szövegformák elemzése. Sztereotípiák és konvenciók azonosítása a mediatisztált szövegkörnyezetben. Azonos események eltérő médiareprezentációinak összevetése.~~

~~2. Ismeretszerzés~~

~~1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~A médiumok jelenlétének és befolyásának tudatosítása a mindennapi környezetben. Ismerkedés a médiaszövegek előállítását jellemző sajátos tevékenységformákkal. Az audiovizuális szövegek, műsorok előállításával, nyelvi jellemzőivel, közvetítésével, befogadásával és értelmezésével kapcsolatos tapasztalatok megbeszélése. A biztonságos internethasználattal kapcsolatos ismeretek elsajátítása. A médiaeszközök használatának alapszintű elsajátítása. A kommunikáció és a nyilvánosság története legfontosabb mozzanatainak megismerése. A mediatisztált nyilvánosságot jellemző fontosabb tények megismerése. A média működésével kapcsolatos tények, anyagok gyűjtése keresőprogram használatával. A biztonságos internethasználat szempontjainak tudatosítása. A tömegkommunikációt és a mediatisztált nyilvánosságot jellemző tények, modellek megismerése. Az audiovizuális szövegek, műsorok előállítását, nyelvi jellemzőit, közvetítését és értelmezését leíró fontosabb fogalmak és alapvető összefüggések elsajátítása. Információforrások szűrése szempontjainak elsajátítása, gyakorlása.~~

~~3. Kommunikáció~~~~1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~A közvetlen kommunikáció jelzéseinek, illetve a közvetett kommunikáció eszközeinek megfigyelése, tudatosítása. Elemi mozgóképi szövegalkotó kódok felismerése, alkalmazása: mozgóképolvasás, -írás. A mozgókép jelrendszere, kifejezőeszközei életkornak megfelelő szintű felismerése és alkalmazása audiovizuális szövegek olvasása és létrehozása során. Átélt, elképzelt vagy hallott egyszerűbb események mozgóképi megjelenítésének megtervezése, esetleg kivitelezése az életkornak megfelelő szinten (például storyboard, animáció, interjú). Ismerkedés az animáció eszközeivel. Részvétel a hálózati kommunikációban. Sajátos mozgóképi szövegalkotó kódok felismerése és alkalmazása (mozgóképirás, -olvasás). Összetettebb (időben és térben elkülönülő) cselekmények megjelenítése, tagolása. Átélt, elképzelt, hallott esemény mozgóképi vagy más médiaszöveggel történő megjelenítésének megtervezése, kivitelezése egyszerű eszközökkel. Részvétel a lokális nyilvánosságban az etikus magatartási normák figyelembevételével, a magánszféra védelmének, az információs önrendelkezés jogának és a közösség érdekeinek megjelenítésére vonatkozó szempontok tudatosításával. Az e-szolgáltatások (pl.: e-kereskedelem, e-bankolás, e-igazgatás) igénybevétele a szerzői és személyiségi jogi normák ismeretében.~~

~~4. Kritikai gondolkodás~~~~1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~- A saját médiafogyasztási szokások tanulmányozása, erre alapozott játék, mű- és műsorválasztás. Az életkori sajátosságoknak és az elvárható tájékozottságnak megfelelő beszélgetés a média használatával kapcsolatos megfigyelések alapján a média szerepéről, működéséről, különösen: a reklámok szerepéről, használatáról; a mediális információforrások hitelességéről. A közönség médiafogyasztási szokásainak kritikus megfigyelésére alapozott tudatos mű- és műsorválasztás. A lényeg kiemelése írott, látott és hallott szövegekből. Az életkori sajátosságoknak és az elvárható tájékozottságnak megfelelő vita a média használatával kapcsolatos megfigyelések alapján a média társadalmi szerepéről, működéséről, különösen: - a médiahasználattal kapcsolatos függőségekről; - a normaszegések (pl.: nyílt vagy kódolt rasszizmus, médiaerőszak, testkép normák) megjelenéséről; - a médiafinanszírozással összefüggő kérdésekről; - a médiatechnológiai folyamatokról, konvergenciáról; - a saját tartalmak közzétételéről, a személyes adatok védelméről. Önálló kérdések megfogalmazása a tárgyalt témával kapcsolatban, érvek gyűjtése a feltevések mellett és ellen. A médiaszöveg befogadásának tanulmányozása. A lényeg kiemelése írott, látott és hallott szövegekből. Médiáról, médiajelenségekről szóló publicisztika, vitaműsor, internetes elemzés értelmezése, megvitatása. Önálló kérdések megfogalmazása a tárgyalt témával kapcsolatban. Az életkori sajátosságoknak és az elvárható tájékozottságnak megfelelő érvekészlettel és példákkal alátámasztott vita a média társadalmi szerepéről, működéséről, különösen: - a médiahasználattal kapcsolatos függőségekről; - a normaszegések (pl.: nyílt vagy kódolt rasszizmus, öncélú szexualitás) reprezentációjáról; - a mediabefolyásolásról, manipulációról, az üzleti és politikai hatalom, valamint a média viszonyáról; - a médiatechnológiai folyamatokról, konvergenciáról; - a saját tartalmak közzétételéről, az erkölcsi és jogi normák alkalmazásáról; - a médiára vonatkozó szabályozás elveinek és gyakorlatának problémáiról.~~

~~- - - Önálló esettanulmány készítése a médiahasználat és hatás tárgykörében. Érvek gyűjtése a feltevések mellett és ellen. Ellenérvek gyűjtése a tárgyhoz tartozó, mások által meghatározott, különböző álláspontok cáfolatára. A művekben, műsorokban megjelenő konfliktusok, viselkedési módok és megoldások tudatos kritikai elemzésén, illetve a valóságismereten alapuló szövegalkotási gyakorlatok. A korosztály sajátosságainak megfelelő, rövid, árnyalt és pontos fogalmazásra törekvő médiaszövegek létrehozásának előkészítése és azok kivitelezése.~~

~~KÖZMŰVELTSÉGI TARTALMAK~~

~~1-4. évfolyam~~

~~1. A média kifejező eszközei~~

~~- Az egyes médiumok néhány jellemzője. Kapcsolatteremtés a hagyományos és az új médiában.~~

~~- Egyszerű történetek átfordítása különböző médiumokra a rajz, az írás és a szerepjáték eszközeivel. Kapcsolatteremtés, véleménynyilvánítás, önkifejezés az online kommunikációban.~~

~~- A kép- és hangrögzítő eszközök használatának elemi technikái. Egyszerű képsorozat, hanganyag tervezése, kivitelezése, meseszerkesztés.~~

~~2. A média társadalmi szerepe, használata~~

~~- Valóság, képzelet, fikció. A médiavalóság mint konstruált világ. Közvetlen és közvetített tapasztalat.~~

~~- Tájékozódás a világhálón. Online közösségek, a kialakult szokások értelme. A médiahasználattal kapcsolatos kockázatok, problémák tudatosítása. A biztonságos internethasználat segítése.~~

~~- Ismerkedés médiaszövegekkel. a korosztálynak szóló alkotásokkal, különös tekintettel a mesére és az animációra.~~

~~5-8. évfolyam~~

~~1. A média kifejező eszközei~~

~~- A figyelemirányítás, a hangulatteremtés és az ábrázolás legfontosabb eszközei. A történet felépítése. A tér- időszervezés néhány jellegzetes eszköze.~~

~~- Verbális tartalmak képi vagy audiovizuális adaptációja; a kifejező eszközök tudatosítása a médiaszöveg értelmének megváltoztatását eredményező beavatkozásokkal.~~

~~- Az újság tartalmi és formai jellemzése, a nyomtatott és az online felületek összehasonlítása. Sajtóműfajok.~~

~~- Ismerkedés a korosztálynak kínált művekkel, műsorokkal; szerkezetük, kifejezőmódjuk elemzése, összehasonlítása. Szövegtípusok a hagyományos és az új médiában.~~

~~- A valós és virtuális tér különbségének tudatosítása. Önreprezentáció megtervezése. Anyaggyűjtés, audiovizuális szöveg létrehozása online források alapján.~~

~~2. A média társadalmi szerepe, használata~~

~~- A kommunikáció történetének alapfordulatai: írás, nyomtatás, távközlés és képrögzítés, internet és hálózati kommunikáció.~~

~~- A médiatartalom létrehozásának szereplői, a médiaszöveg megalkotásának célja, az alkotói szándék, célcsoportok.~~

~~- Médiahasználati szokások: a média közönsége és az interaktivitás lehetőségei. Az internetes és mobilkommunikáció főbb jellemzői, a társadalmi részvétel lehetőségei. A hálózati kommunikáció hatása az életmódra.~~

~~- Társadalmi csoportok, közéleti események ábrázolása, megjelenítése a médiában (sztereotípiák, reprezentáció, tematizáció).~~

~~- A médiában megjelenő erőszak, a jelenség értelmezése és hatásának tudatosítása.~~

~~- Médiaetika: alkotók és felhasználók felelőssége az írott és elektronikus médiában. Egyének és közösségek jogai.~~

~~- Biztonságos internethasználat.~~

~~9-12. évfolyam~~

~~1. A média kifejezőeszközei~~

- ~~- A figyelemirányítás, a hangulatteremtés és az értelmezés legfontosabb eszközei (nézőpont, távolság, fényviszonyok, mozgás, szerepjáték, montázs), ezek hatásmechanizmusa különböző művek példáján és gyakorlatokon keresztül.~~
- ~~- Nem-lineáris és összetett cselekményű szövegformák felismerése, tagolása, értelmezése, létrehozása.~~
- ~~- A mindennapi kommunikáció formái (chat, SMS, fórum) és nyelvi sajátosságai. Identitások megjelenítése a virtuális térben. Az internetes szövegépítkezés sajátosságainak megismerése, blogok, közösségi oldalak stb. elemzése és készítése.~~
- ~~- Valóságábrázolás és hitelesség a médiaszövegekben.~~
- ~~- Ismerkedés művekkel, műsorokkal (műfajfilmek, szerzői filmek, televíziós műsorok, videojátékok és internetes tartalmak) ezek elemzése, archetípusok vizsgálata, a hatásmechanizmusuk megértése, személyes értelmező vélemény megfogalmazása.~~
- ~~- Médiaszövegekről szóló írások, kritikák, elemzések, tanulmányok.~~

~~2. A média társadalmi szerepe, használata~~

- ~~- A nyilvánosság átalakulása, a hálózati kommunikáció. A média közösség-szervező funkciói.~~
- ~~- Tömegtájékoztatás és demokrácia: a nyilvános beszéd szabadsága és felelőssége; média és hatalom; a hír értéke. Tartalomszabályozás, cenzúra, médiatörvény. Erkölcsi normák, médiaetika.~~
- ~~- A médiaipar működése, a reklám hatásmechanizmusa, nézettség-növelő stratégiák, infotainment (információátadás szórakoztató formában vagy olyan műsortípus, amely a tájékoztató és szórakoztató funkciót egyaránt meg kívánja valósítani).~~
- ~~- Kultúra és tömegkultúra.~~
- ~~- Jelenségek a médiában: az erőszak (okok, hatások, kezelésük); sztárok és szenzációk; a nemi szerepek reprezentációja; virtuális valóság. Társadalmi csoportok, közéleti események ábrázolása, megjelenítése a médiában (sztereotípa, reprezentáció, tematizáció, szövegek bekapcsolása az aktuális diskurzusokba).~~
- ~~- A közösségek és az egyén az információs társadalomban. Az online életforma hatása a személyiség fejlődésére és a társas kapcsolatokra, a tanulásra, a munkavégzésre, valamint a szabadidő eltöltésére.~~

~~H.3.8. Informatika~~

~~A) ALAPELVEK, CÉLOK~~

~~Az információ és annak felhasználása központi szerepet foglal el a jelenkori társadalmak működésében. Az információ megszerzéséhez, megértéséhez, feldolgozásához, alkotó alkalmazásához szükséges ismeretek, készségek elsajátítása elengedhetetlen. Az intelligens és interaktív hálózati technológiák, szolgáltatások fejlődésével, valamint elterjedésével kibővültek a kommunikáció lehetőségei, ami jelentősen befolyásolja a személyközi társas-kulturális kapcsolatokat. A tanulóknak gyakorlatot kell szerezniük a különböző kommunikációs technológiák használatában annak érdekében, hogy a dinamikus változó kommunikációs környezetben eligazodjanak, tudatosan és felelősen éljenek az információszerzési és interaktív lehetőségekkel. Az oktatási rendszernek tehát lehetővé kell tennie, hogy a tanulók megismerkedhessenek az információs technológiákkal, valamint az információkezelés jogi és etikai szabályaival.~~

~~Az informatikai eszközök és információforrások használata veszélyeket is hordoz. A tanulóknak meg kell ismerniük az információk és a gondolkodás összefüggéseit, az informatikai környezet egészségre gyakorolt hatását, a túlzott használat ártalmait, valamint az információs technológia használatának legális kereteit.~~

~~A multimédia kommunikációban betöltött szerepe egyre jelentősebb, így az írott szöveg mellett az informatika tanítása során az audiovizuális elemekkel is foglalkozni kell.~~

~~Az informatika mindennapi életünk szerves részévé vált. A földrajzi elhelyezkedésből és az anyagi különbségekből adódó esélyegyenlőtlenség jelentősen csökkenthető az informatikai eszközök és a könyvtári szolgáltatások használatával. Az információ nyilvánossá és mindenki számára hozzáférhetővé válása esélyt ad a demokrácia erősítésére.~~

~~Az informatikaoktatás célja a praktikus alkalmazói tudás, a készség- és képességfejlesztés mellett a logikus, algoritmikus gondolkodás és a problémamegoldás tanítása. A műveltségi terület fontos feladata, hogy felkészítse a tanulókat az informatikai eszközök, információforrások önálló és csoportos használatára.~~

~~Az informatika műveltségterület fejlesztési céljai akkor valósulhatnak meg, ha az egyes tantárgyak, műveltségterületek tanítása és a tanórán kívüli iskolai tevékenységek szervesen, összehangolt módon kapcsolódnak az informatikához. Az informatika műveltségterület egyes elemeinek elsajátítása, a készségek fejlesztése, az informatikai tudás alkalmazása tehát valamennyi műveltségterület feladata.~~

~~B) FEJLESZTÉSI FELADATOK~~

~~A fejlesztési feladatok szerkezete~~

- ~~1. Az informatikai eszközök használata~~
- ~~2. Alkalmazói ismeretek~~
 - ~~2.1. Írott és audiovizuális dokumentumok elektronikus létrehozása~~
 - ~~2.2. Adatkezelés, adatfeldolgozás, információmegjelenítés~~
- ~~3. Problémamegoldás informatikai eszközökkel és módszerekkel~~

~~- - 3.1. A probléma megoldásához szükséges módszerek és eszközök kiválasztása~~

~~- 3.2. Algoritmizálás és adatmodellezés~~

~~- 3.3. Egyszerűbb folyamatok modellezése~~

~~4. Infokommunikáció~~

~~- 4.1. Információkeresés, információközlési rendszerek~~

~~- 4.2. Az információs technológián alapuló kommunikációs formák~~

~~- 4.3. Médiainformatika~~

~~5. Az információs társadalom~~

~~- 5.1. Az információkezelés jogi és etikai vonatkozásai~~

~~- 5.2. Az e-szolgáltatások szerepe és használata~~

~~6. Könyvtári informatika~~

~~A táblázatokban található nyilak (► ►) azt jelzik, hogy az adott tevékenység a felsőbb évfolyamokon is folytatódik, a következő képzési szakaszra érvényes kiegészítésekkel.~~

~~1. Az informatikai eszközök használata~~

~~A fejlesztési feladatok meghatározása/kijelölése során nem az ösztönös, rutinszerű használatra, hanem az eszközök lehetőségeinek ismeretére, tudatos, alkotó felhasználására helyezük a hangsúlyt.~~

~~- 1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~- 5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

~~- Ismerkedés az adott informatikai környezettel. Adott informatikai környezet tudatos használata. Tájékozódás a különböző informatikai környezetekben. Az informatikai környezet tudatos alakítása.~~

~~- - Az informatikai eszközök egészségre gyakorolt hatásának megismertetése, ►►►► a szerzett ismeretek bővítése. Az egészséges munkakörnyezet megteremtése.~~

~~- A számítógéppel való interaktív kapcsolattartás ismert programokon keresztül, ►►►► valamint a legszükségesebb perifériák bemutatása és használata. Az informatikai eszközök működési elveinek megismerése és használata. A számítógépes perifériák megismerése, használatbavétele, működésük fizikai alapjai.~~

~~- Alkalmazások kezelésének megismerése. Az operációs rendszer alapműveleteinek megismerése. Az operációs rendszer és a számítógépes hálózat alapszolgáltatásainak használata. Az operációs rendszer, a számítógépes hálózat, valamint a kapcsolódó egyéb szolgáltatások megismerése és használata.~~

~~--- Az ismert eszközök közül az adott feladat megoldásához alkalmas hardver- és szoftvereszköz kiválasztása. Az összetett munkához szükséges eszközkészlet kiválasztási szempontjainak megismerése.~~

~~- Az adatok biztonságos tárolása.~~

~~2. Alkalmazói ismeretek~~

~~A kiemelt részterületek: szövegszerkesztés, ábra-, (fény)kép- és videoszerkesztés, multimédia-fejlesztés, prezentáció készítése, táblázatkezelés, adatbázis-kezelés.~~

~~2.1. Írott és audiovizuális dokumentumok elektronikus létrehozása~~

~~1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~~~5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

- ~~- Egyszerű, rajzos és személyhez kötődő dokumentumok készítése. A rajzeszközök megfelelő használata, ► ► ► ► rajzos-szöveges dokumentumok létrehozása, átalakítása, formázása, mentése. Szövegműveletek végrehajtása. Rajzos-szöveges, táblázatos dokumentumok létrehozása, átalakítása, formázása. A dokumentumtípusok megismerése. Összetettebb dokumentumok létrehozása, átalakítása, formázása. Különböző formátumú produktumok készítése, a megfelelő formátum célszerű kiválasztása.~~
- ~~- Egyszerű zenés alkalmazások, animációk elkészítése és használata. Multimédiás dokumentumok előállítása kész alapelemekből, ► ► ► ► illetve az alapelemek készítése. Előadások, bemutatók készítése. Multimédiás dokumentumok készítése. Interaktív anyagok, bemutatók készítése.~~
- ~~- A feladat megoldásához szükséges alkalmazói környezet használata, ► ► ► alkalmazói eszközök kiválasztása és komplex használata.~~

~~2.2. Adatkezelés, adatfeldolgozás, információmegjelenítés~~~~1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~~~5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

- ~~- A környezetünkben lévő személyek, tárgyak jellemzőinek kiválasztása, rögzítése. Az adat szemléltetését, értelmezését, vizsgálatát segítő eszközök megismerése, ► ► ► ► eszközök, illetve módszerek megismerése, ► ► ► ► eszközök kezelése.~~
- ~~- Adatok csoportosítása, értelmezése, ► ► ► ► táblázatba rendezése, ► ► ► ► azok grafikus ábrázolása, következtetések levonása, ► ► ► ► statisztikai jellemzők kiszámolása, következtetések levonása.~~
- ~~- Néhány közhasznú információforrás megismerése, ► ► ► ► használata. Adatbázisokból való információszerzés módjainak megismerése. Adatbázisokból, számítógépes hálózatból való információszerzés megismerése.~~
- ~~- - Adatkeresés digitális tudásbázis rendszerben (SDT), ► ► ► ► a megtalált információ rögzítése, értelmezése, feldolgozása. Adatok tárolásához szükséges egyszerű adatbázis kialakítása.~~
- ~~- - Térképhasználati ismeretek alapozása, ► ► ► ► keresése az interneten. Térinformatikai alapismeretek.~~

~~3. Problémamegoldás informatikai eszközökkel és módszerekkel~~

~~Természeti és társadalmi környezetünk megértéséhez modelleket alkotunk, e modelleket pedig számítógéppel is létrehozhatjuk és vizsgálhatjuk. Adatstruktúrákkal dolgozunk, tevékenységsorozatokat, kommunikációs és információkeresési folyamatokat tervezünk. Cél, hogy a tanulók elsajátítsák a számítógépes problémamegoldás tervezésének és megvalósításának módszereit, képesek legyenek a megoldáshoz leginkább megfelelő hardver-szoftver eszközök kiválasztására. Ha a problémamegoldás során több eszközt használnak, akkor meg tudják oldani a közöttük levő adatátadás feladatát.~~

~~3.1. A probléma megoldásához szükséges módszerek és eszközök kiválasztása~~

~~1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

~~- Információ kifejezése beszéddel, írással, rajzzal, jelekkel, ►►►► jellemző felhasználási lehetőségeinek megismerése.~~

~~- Az algoritmus hétköznapi fogalmának megismerése. Az algoritmus informatikai fogalmának megismerése. A problémák megoldásához szükséges eszközök és módszerek megismerése, ►►►► valamint ezek komplex alkalmazása.~~

~~- Problémák megoldása részben tanári segítséggel, részben önállóan. Problémák megoldása önállóan, illetve irányított csoportmunkában, ►►►► munkacsoportban. A problémamegoldó tevékenység tervezése.~~

~~- Ábra készítése technógrafikával. A robotika alapjainak megismerése, ►►►► egyszerű vezérlési problémák megoldása.~~

~~3.2. Algoritmizálás és adatmodellezés~~

~~1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

~~- Egyszerűbb algoritmusok felismerése, megfogalmazása, végrehajtása. Adott feladat megoldásához tartozó algoritmusok megfogalmazása, megvalósítása számítógépen, ►►►► a feladat megoldásához algoritmuselemek, algoritmusok tervezése, végrehajtása, ►►►► algoritmusok elemzése.~~

~~- - A problémamegoldás során az ismert adatokból az eredmények meghatározása. A problémamegoldáshoz szükséges adatok és az eredmény kapcsolata, ►►►► megtervezése, értelmezése.~~

~~- - - Elemi és összetett adatok megkülönböztetése, kezelése, ►►►► használata. Adatmodellezés, egyszerű modellek megismerése.~~

~~- Egy egyszerű, automata elvű fejlesztőrendszer használata. Feladatok megoldása egyszerű, automata elvű fejlesztőrendszerrel. Robotvezérlési, grafikai feladatok megoldása fejlesztőrendszerrel.~~

~~3.3. Egyszerűbb folyamatok modellezése~~

~~1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

~~- A tanuló által a hétköznapi életben használt modell vizsgálata eltérő paraméterekkel. A szabályozó eszközök hatásának megfigyelése oktatóprogramokban. Véletlen jelenségek modelljeinek megismerése, a paramétermódosítás hatásainak megfigyelése. Mérések és szimulációk, a paramétermódosítás hatásai, törvényszerűségek megfogalmazása, modellalkotás egyszerű tevékenységekre.~~

~~4. Infokommunikáció~~

~~Ahhoz, hogy a magán, a hivatalos és a közérdekű kommunikációban hatékony legyen a részvétel, ismerni kell az egyes kommunikációs formák közti különbségeket, eltérő funkcióikat, hatásait és technikai megvalósításuk módjait.~~

~~4.1. Információkeresés, információközlési rendszerek~~

~~1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

~~- Egyszerű helyzetekkel kapcsolatos kérdések megfogalmazása. Keresőkérdések megfogalmazása. Összetett keresések űrlapok segítségével.~~

~~- Irányított információkeresés ►►►► és eredményének értelmezése. Hatékony, céltudatos információszerzés. Önálló információszerzés.~~

~~-- Információforrások irányított kiválasztása, ►►►► hitelességének vizsgálata, szelektálása. Az információk közlési célnak megfelelő alakítása, a manipuláció felismerése.~~

~~--- Nyomtatásra és webes publikálásra szánt dokumentumok készítése. A publikálás módszereinek megismerése.~~

~~4.2. Az információs technológián alapuló kommunikációs formák~~

~~1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

~~- - Az információ küldésének és fogadásának megismerése. A kommunikációs modell megismerése. Infokommunikációs eszközök használata, a mobilkommunikációs eszközök megismerése. Kommunikációra képes eszközök összekapcsolási lehetőségeinek megismerése.~~

~~- Az elterjedt infokommunikációs eszközök lehetőségeinek és kockázatainak megismerése. Kapcsolatteremtés infokommunikációs eszközök útján. Felelős magatartás az online világban. Az online kommunikációban rejlő veszélyek elleni védekezés. A kommunikációs célnak megfelelő választás a médiumok között. A fogyatékkal élőkkel folytatott és a fogyatékkal élők közötti kommunikációt biztosító eszközök megismerése. Az infokommunikációs eszközök mindennapi életre gyakorolt hatásának vizsgálata.~~

~~4.3. Médiainformatika~~

~~1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

~~- Az informatikai eszközöket alkalmazó média egyes lehetőségeinek megismerése. Internetes portálok, szöveges és képi információforrások használata. A hagyományos médiumok modern megjelenési formáinak megismerése, alkalmazásuk a megismerési folyamatban. A hagyományos médiumoktól különböző, informatikai eszközöket alkalmazó lehetőségek, azok felhasználása a megismerési folyamatban.~~

~~5. Az információs társadalom~~

~~A tanulók ismerjék meg az IKT alkalmazásával felmerülő etikai, pszichológiai, szociológiai és jogi kérdéseket annak érdekében, hogy a technikai fejlődés és az információrobbanás okozta változások szerepét és életükre gyakorolt hatását megfelelően értelmezhessék.~~

~~5.1. Az információkezelés jogi és etikai vonatkozásai~~

~~1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

~~- A személyi információk és a személyes adatok fogalmának megismerése. Az informatikai biztonság kérdései, az adatokat - különösen a személyes információkat - érintő visszaélések, veszélyek és következmények megismerése, az azok kivédése, a védekezés módszereinek és szempontjainak megismerése. Az információ hitelessége és ellenőrzési lehetőségeinek megismerése. Megismerkedés az adatvédelmi alapfogalmakkal és az információhitelesség megőrzési technikáival.~~

~~- A netikett alapjainak megismerése. Az infokommunikációs viselkedési szabályok megismerése. A források és saját gondolatok megkülönböztetése. Az informatikai eszközök alkalmazásának fontosabb etikai kérdései. Az információforrások etikus felhasználásának megismerése. Szerzői jogi alapfogalmak. Az infokommunikációs publikálási szabályok megismerése.~~

~~- - Az információ és az informatika emberi kapcsolatokra gyakorolt hatásának megismerése. Az információ és az informatika gazdaságra, környezetre, kultúrára, személyiségre, egészségre gyakorolt hatásának megismerése.~~

~~5.2. Az e-szolgáltatások szerepe és használata~~

~~1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

~~- A gyerekeknek szóló legelterjedtebb elektronikus szolgáltatások megismerése. Az e-szolgáltatások hétköznapi életben betöltött szerepének megismerése. Az e-szolgáltatások használatának célirányos megismerése, az előnyeinek és veszélyeinek, biztonsági vonatkozásainak megismerése. A fogyasztói viselkedést befolyásoló technikák felismerése a médiában.~~

~~6. Könyvtári informatika~~

~~A könyvtárak információforrásaikkal és szolgáltatásaikkal a tanulás, tanítás meghatározó tanulási forrásközpontjait, nyitott műhelyeit jelentik. Ennek garanciája a tanulók könyvtárhasználati műveltsége, ide értve a könyvtári információkeresés informatikai lehetőségeinek alkalmazását is.~~

~~1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

~~- Eligazodás az iskolai könyvtár tér- és állományszerkezetében. Könyvtártípusok megkülönböztetése. Az iskolai könyvtár eszköztárának készségszintű használata. A lakóhelyi könyvtár eszköztárának készségszintű használata. A különböző információs intézmények, elektronikus könyvtárak, adatbázisok funkcióinak megismerése.~~

~~A könyvtárak alapszolgáltatásainak ismerete, a használat szabályainak betartása. A hagyományos és új információs eszközökön alapuló könyvtári szolgáltatások megismerése. Könyvtári szolgáltatások irányított alkalmazása a tanulásban és a tájékozódásban. A könyvtári információs rendszer szolgáltatásainak aktív felhasználása a tanulásban.~~

~~- Elterjedt dokumentumtípusok, elektronikus források formai, tartalmi jellemzőinek megismerése, megkülönböztetése, használatuk alapjai. A korosztálynak készült tájékoztató források biztos használata. A tanulmányi problémának megfelelő források kiválasztása. Kézikönyvek, ismeretterjesztő források önálló kiválasztása, felhasználása tanulmányi célokhoz.~~

~~- A források azonosító adatainak megállapítása. A forrásmegjelölés alapjainak alkalmazása, etikai vonatkozásainak megértése. A bibliográfia hivatkozástechnikájának alkalmazása a leggyakrabban használt dokumentumtípusok esetén. Hivatkozásjegyzék, irodalomjegyzék készítése. A források alkotó felhasználása az etikai normák követésével.~~

~~C) KÖZMŰVELTSÉGI TARTALMAK~~

~~1-4. évfolyam~~

~~1. Az informatikai eszközök használata~~

~~- Alapvető informatikai eszközök.~~

~~- Az interaktív kapcsolattartás eszközei a számítógép segítségével.~~

~~- Készségfejlesztő számítógépes szoftverek, játékok.~~

~~2. Alkalmazói ismeretek~~

~~2.1. Írott és audiovizuális dokumentumok elektronikus létrehozása~~

~~- Egyszerű rajzos, szövegelemeket tartalmazó dokumentumok.~~

~~- Alapvető számítógépes rajzeszközök.~~

~~- Számítógépes multimédiás oktatójátékok, alkalmazások.~~

~~2.2. Adatkezelés, adatfeldolgozás, információmegjelenítés~~

~~- Környezetünkben lévő személyek, tárgyak jellemzői, csoportosítási szempontjai.~~

~~- Információforrások, adattárak.~~

~~3. Problémamegoldás informatikai eszközökkel és módszerekkel~~

~~3.1. A probléma megoldásához szükséges módszerek és eszközök kiválasztása~~

~~- Az információközlés lehetőségei: beszéd, hang, írás, rajz, jelek.~~

~~- Teknőcgrafikai alapfogalmak.~~

~~3.2. Algoritmizálás és adatmodellezés~~

~~- Egyszerűbb, a hétköznapi életben előforduló algoritmusok.~~

~~3.3. Egyszerűbb folyamatok modellezése~~

~~- Egyszerűbb, a hétköznapi életben előforduló modellek.~~

~~4. Infokommunikáció~~

~~4.1. Információkeresés, információközlési rendszerek~~

~~- Az életkornak megfelelő keresési lehetőségek az információhordozókban.~~

~~4.2. Az információs technológián alapuló kommunikációs formák~~

~~Információ küldése és fogadása.~~

~~- Az infokommunikációs eszközök lehetőségei és használatuk kockázatai.~~

~~4.3. Médiainformatika~~

~~- Az informatikai eszközöket alkalmazó média egyes lehetőségei.~~

~~5. Az információs társadalom~~

~~5.1. Az információkezelés jogi és etikai vonatkozásai~~

~~- Egyszerű hétköznapi példák az adatbiztonságra és az adatmegőrzésre.~~

~~- A személyi információk és a személyes adatok fogalma.~~

~~- A netikett alapjai.~~

~~5.2. Az e-szolgáltatások szerepe és használata~~

~~- A gyerekeknek szóló legelterjedtebb elektronikus szolgáltatások.~~

~~- A valós és hiteles elektronikus szolgáltatások ismérvei.~~

~~6. Könyvtári informatika~~

~~- Az iskolai könyvtár tér- és állományszerkezete.~~

~~- A könyvtárak alapszolgáltatásai, a használat szabályai.~~

~~- A dokumentumfajták formai, tartalmi jellemzői, különbségei, azonosító adatai.~~

~~5-8. évfolyam~~

~~1. Az informatikai eszközök használata~~

~~- A leggyakrabban használt informatikai eszközök és számítógépes perifériák.~~

~~- A billentyűzet használata.~~

~~- Nyílt és zárt forráskódú szoftverek.~~

~~- Az operációs rendszerek alapszolgáltatásai, eszközkezelés, állománykezelés.~~

~~- Az informatikai eszközválasztás szempontjai.~~

~~- A számítógépes hálózatok alapszolgáltatásai.~~

~~- Az informatikai eszközök egészségre gyakorolt hatásai.~~

~~2. Alkalmazói ismeretek~~

~~2.1. Írott és audiovizuális dokumentumok elektronikus létrehozása~~

~~- Dokumentumtípusok és a hozzájuk kapcsolódó különböző szolgáltatások: szövegműveletek, dokumentumformázás, nyelvhelyesség ellenőrzés.~~

~~- Rajzos szöveges dokumentumok.~~

~~- Multimédiás dokumentumok előállításához szükséges alapelemek: szöveg, rajz, hang, fénykép, animált kép, videó.~~

~~- Egyszerű bemutatók, animációk.~~

~~- Előszóval kísért bemutatók és felhasználható eszközei.~~

~~- A dokumentumkészítéshez szükséges alkalmazói környezet.~~

~~2.2. Adatkezelés, adatfeldolgozás, információmegjelenítés~~

~~- Az adat fogalma.~~

~~- Természetes és mesterséges jellemzők, alap- és származtatott adatok, csoportosított adatok.~~

~~- Digitális tudásbázisok szolgáltatásai.~~

- ~~- Az adatok rögzítését, szemléltetését, értelmezését, vizsgálatát segítő eszközök.~~
- ~~- Táblázatos adattárolás, grafikus adatábrázolás, esztétikus adatmegjelenítés.~~
- ~~- Adatok feldolgozását segítő egyszerűbb (számítási) műveletek.~~
- ~~- Útvonalkeresők, térképi keresők.~~

~~3. Problémamegoldás informatikai eszközökkel és módszerekkel~~

~~3.1. A probléma megoldásához szükséges módszerek és eszközök kiválasztása~~

- ~~- Az algoritmus informatikai fogalma.~~
- ~~- A problémamegoldást segítő egyszerűbb informatikai eszközök és módszerek.~~
- ~~- Az algoritmikus gondolkodást segítő informatikai eszközök; a robotika alapfogalmai.~~

~~3.2. Algoritmizálás és adatmodellezés~~

- ~~- Különböző problémák megoldásához tartozó algoritmuselemek, algoritmusok.~~
- ~~- Az algoritmikus absztrakció eszközei, algoritmus-leíró módszerek.~~
- ~~- A lépésenkénti finomítás elve.~~
- ~~- Az automata elvű fejlesztőrendszer alapfogalmai.~~
- ~~- Robotvezérlési alapfogalmak.~~

~~3.3. Egyszerűbb folyamatok modellezése~~

- ~~- A szabályozó eszközök hatásai az oktatóprogramokban.~~
- ~~- Véletlen jelenségek modelljei.~~

~~4. Infokommunikáció~~

~~4.1. Információkeresés, információközlési rendszerek~~

- ~~- Az információhiány és a keresőkérdés; a keresés folyamata.~~
- ~~- Helyi könyvtári és a korosztálynak szóló elterjedt adatbázisok.~~
- ~~- Közlésre szánt szöveges és képi információval kapcsolatos elvárások, kiválasztási szempontok.~~
- ~~- Nyomtatásra és webes publikálásra szánt dokumentumok, rendszerek.~~

~~4.2. Az információs technológián alapuló kommunikációs formák~~

- ~~- A kommunikációs modell.~~
- ~~- Az információküldés és fogadás kommunikációs eszközei, funkciói, kiválasztási szempontjai.~~
- ~~- Az elektronikus levelezés alapjai.~~
- ~~- A mobilkommunikáció eszközei.~~
- ~~- A fogyatékkal élőkkel folytatott és a fogyatékkal élők közötti kommunikáció eszközei és formái.~~
- ~~- A virtuális tér közlekedési szabályai.~~
- ~~- A kommunikációs médiumok és szerepük.~~
- ~~- A közösségi oldalak és veszélyeik.~~

~~4.3. Médiainformatika~~

- ~~- Internetes portálok, szöveges és képi információforrások.~~
- ~~- A hagyományos médiumok modern megjelenési formái, alkalmazásai.~~

~~5. Az információs társadalom~~

~~5.1. Az információkezelés jogi és etikai vonatkozásai~~

~~- Az informatikai biztonság kérdései; visszaélés az adatokkal, ezzel kapcsolatos veszélyek.~~

~~- Az információ hitelessége, ennek ellenőrzési lehetőségei.~~

~~- Az információs és az informatikai eszközök alkalmazásának főbb etikai kérdései, viselkedési szabályai.~~

~~- Az információ és az informatika emberi kapcsolatokra gyakorolt hatása példákkal: múlt és jelen, valamint a várható jövő.~~

~~5.2. Az e-szolgáltatások szerepe és használata~~

~~- Az e-szolgáltatások szerepe a hétköznapi életben és ezek biztonsági összefüggései.~~

~~6. Könyvtári informatika~~

~~- A könyvtártípusok és szolgáltatásaik, szerepük a tanulásban és a közhasznú tájékozódásban.~~

~~- A raktári rend.~~

~~- Az iskolai könyvtár eszköztára, kézikönyvtára, katalógusa.~~

~~- A forrástípusok közlés módja, információs értéke, használata.~~

~~- A forráskiválasztás szempontjai.~~

~~- Forrásfeldolgozás, etikai szabályok, hivatkozás.~~

~~9-12. évfolyam~~

~~1. Az informatikai eszközök használata~~

~~- Az egészséges informatikai munkakörnyezet.~~

~~- Digitalizáló eszközök.~~

~~- Az operációs rendszer és a számítógépes hálózatok főbb feladatai és szolgáltatásai.~~

~~- Az informatikai eszközök működésének fizikai alapjai.~~

~~- A biztonságos adattárolás hardver és szoftver vonatkozásai.~~

~~- A problémamegoldás hardver és szoftver eszközkészlete.~~

~~2. Alkalmazói ismeretek~~

~~2.1. Írott és audiovizuális dokumentumok elektronikus létrehozása~~

~~- Szöveges dokumentumok.~~

~~- Nagyobb terjedelmű dokumentumok.~~

~~- Különböző objektumok; élőfej, élőláb, lábjegyzet, tartalomjegyzék, töréspontok.~~

~~- Stílusok a dokumentumon belül.~~

~~- Körlevél.~~

~~- Dokumentumok nyomtatási beállításai.~~

~~- Multimédiás dokumentumok.~~

~~- Grafikus adatok kezelése.~~

~~- A weblapkészítés alapjai.~~

~~- Dokumentumformátumok, választási alapelvek, formátumok közötti konvertálás.~~

~~- A feladat megoldásához szükséges alkalmazói eszközök kiválasztásának és összeépítésének elvei.~~

~~2.2. Adatkezelés, adatfeldolgozás, információmegjelenítés~~

~~- Nagyobb adatmennyiség tárolását, hatékony feldolgozását biztosító eszközök, módszerek.~~

~~- Adatok közötti kapcsolatok.~~

~~- Helyi adatbázisok, az adatbányászat alapjai.~~

~~– Adattárolás adatbázisban.~~

~~– Az adatok csoportosítási, grafikus ábrázolási, esztétikus megjelenítési lehetőségei.~~

~~– Statisztikai adatelemzés.~~

~~– Térinformatikai alapismeretek: térképek és adatbázisok összekötési lehetőségei.~~

~~3. Problémamegoldás informatikai eszközökkel és módszerekkel~~

~~3.1. A probléma megoldásához szükséges módszerek és eszközök kiválasztása~~

~~– A problémák megoldásához szükséges komplex informatikai eszközök, módszerek.~~

~~– A problémamegoldó tevékenység tervezési és szervezési kérdései.~~

~~3.2. Algoritmizálás és adatmodellezés~~

~~– Elemi és összetett adatok, adattípusok.~~

~~– Típusalgoritmusok.~~

~~3.3. Egyszerűbb folyamatok modellezése~~

~~– Mérések és szimulációk; a paramétermódosítás hatásai, törvényszerűségek; modellalkotás egyszerű tevékenységekre.~~

~~4. Infokommunikáció~~

~~4.1. Információkeresés, információközlési rendszerek~~

~~– Információkereső stratégia és tájékoztató eszköz.~~

~~– Tartalomalapú keresés, logikai kapcsolatok.~~

~~– Az információk és a közlési cél.~~

~~– A publikálás módszerei, szabályai.~~

~~4.2. Az információs technológián alapuló kommunikációs formák~~

~~– Kommunikációs formák infokommunikációs eszközökkel.~~

~~– Kommunikációs eszközök összekapcsolása.~~

~~– A kommunikációs eszközök hatása a mindennapi életre és a társadalomra.~~

~~– Viselkedési kultúra és veszélyforrások az online világban.~~

~~4.3. Médiainformatika~~

~~– A hagyományostól különböző médiumok megjelenési formái, alkalmazásai.~~

~~5. Az információs társadalom~~

~~5.1. Az információkezelés jogi és etikai vonatkozásai~~

~~– Adatvédelmi alapfogalmak, adatvédelmi törvény.~~

~~– Szerzői jogi alapfogalmak, szerzői jogi törvény.~~

~~– Az infokommunikációs világban kialakult alapvető viselkedési, publikálási szabályok.~~

~~– Az információ és az informatika gazdaságra, környezetre, kultúrára, személyiségre, egészségre gyakorolt hatása.~~

~~– A globális információs társadalom.~~

~~5.2. Az e-szolgáltatások szerepe és használata~~

~~– Az e-ügyintézés és az e-kereskedelem jellemzői, előnyei és veszélyei.~~

~~– A fogyasztói viselkedést befolyásoló technikák a médiában.~~

~~6. Könyvtári informatika~~

~~– Az önművelés, tájékozottság, olvasottság szerepe a mindennapi életben.~~

- ~~- Az információs intézmények funkciói, tájékoztató eszközei (különös tekintettel a települési könyvtárra).~~
- ~~- A könyvtári információs rendszer szolgáltatásai.~~
- ~~- A médiumok, közléstípusok tartalmi megbízhatósága, esztétikai értéke.~~
- ~~- A kritikus forráshasználat követelményei.~~

~~H.3.9. Életvitel és gyakorlat~~

~~A) ALAPELVEK, CÉLOK~~

~~A műveltségterület a mesterséges (technikai), a természeti és a társas-társadalmi környezet tapasztalati megismerésére, elsősorban a mindennapi életvezetéshez szükséges gyakorlati tudás megszerzésére nyújt lehetőséget. Ezáltal hozzájárul a természettudományos és technikai kompetencia, a hatékony, önálló tanulás, a szociális és állampolgári kompetencia, valamint a kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia kialakításához. Erősíti a tanulók elkötelezettségét az egészség és környezettudatos életvitel iránt. Főbb területei: a családi életre való felkészítés, a háztartási ismeretek, az egészségfejlesztés, valamint a közlekedési és műszaki kultúra. Az Életvitel és gyakorlat műveltségterület kiemelt célja a gyakorlati tevékenységekhez szükséges készségek és képességek fejlesztése, a szakszerű eszközhasználat elsajátítása, az alapvető technológiai folyamatok megismerése, a munka megbecsülése, végső soron a pozitív alkotó magatartás kialakítása. Az ismerkedés a mindennapok tárgyi környezetével segíti a felelős, környezettudatos beállítottság és a kritikus fogyasztói magatartás kialakítását.~~

~~A tevékenységek, szakmák és életpályák bemutatása megalapozza a tanulók pályaválasztását. A problémák megoldásában és a nehézségek leküzdésében szerzett jártasság segíti őket, hogy megállják a helyüket a munka világában. A műveltségterület életszerű feladatokkal és eljárásokkal dolgozik, kapcsolatot teremtve az iskolai tanulás és az iskolán kívüli világ között.~~

~~B) FEJLESZTÉSI FELADATOK~~

~~A fejlesztési feladatok szerkezete~~

- ~~1. Az emberi tevékenységek környezete~~
- ~~2. Pályaorientáció és a munka világa~~
- ~~3. Tervezés, kivitelezés, ellenőrzés~~
 - ~~3.1. A tevékenység információforrásainak használata~~
 - ~~3.2. Tervezés~~
 - ~~3.3. Kivitelezés~~
- ~~4. Munkavégzési, tanulási szokások, attitűdök~~
 - ~~4.1. Rend, szabálykövetés~~
 - ~~4.2. Egészség és környezettudatosság, takarékoság, hatékonyság~~

~~1. Az emberi tevékenységek környezete~~

- ~~1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~
- ~~5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

~~- Tapasztalatszerzés a környezetből, a tapasztalatok megfogalmazása, rögzítése. A környezet elemeinek vizsgálatát, jellemzőinek megismerését célzó egyéni érdeklődés fejlesztése, tapasztalatokkal való összekapcsolása. A saját felelősség belátása és érvényesítése a közvetlen környezet alakításában. A fenntarthatóság értékének és érdekének elfogadása, tudatos és cselekvő részvétel az emberi környezet állapotának megőrzésében, javításában.~~

~~- Kölcsönös odafigyelés, alkalmazkodás a társakhoz a tevékenységek során. Együttműködés a társakkal, alkalmazkodás egymáshoz, a társak segítése a közös és csoportos tevékenységekben. A csoport irányításának, együttműködési szabályainak megfelelő, összehangolt tevékenység, a konfliktusok megoldási lehetőségeinek feltárása, a társak segítése. Feladatvállalás, a helyzetnek megfelelő aktivitás, tudatosan kialakított együttműködés, kompromisszumkészség és felelősség a közös munkában.~~

~~2. Pályaorientáció és a munka világa~~

~~1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

~~-- Véleményalkotás az egyes szakmákról, munkatevékenységekről. A tervezett pálya jellemzői, elképzelésekkel, a lehetőségek helyes önértékelés. összevetése a személyes megítélése, reális~~

~~--- A megélhetést biztosító munkára való alkalmasság nélkülözhetetlen összetevőinek (szaktudás, tanulás, munkakultúra) tudatosítása. A munka és az aktivitás iránti elkötelezettség, az egész életen át tartó tanulás, a szaktudás, a műveltség fontosságának elfogadása és érvényesítése.~~

~~3. Tervezés, kivitelezés, ellenőrzés~~

~~3.1. A tevékenység információforrásainak használata~~

~~1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

~~- Az egyéni tevékenységhez, tervekhez kapcsolódó szöveges, rajz, kép, illetve hang alapú információk célzott keresése tapasztalati, valamint nyomtatott és elektronikus forrásokban. A munka során felhasznált anyagok technológiai tulajdonságainak vizsgálata. A tevékenységekhez szükséges információk kiválasztása és alkalmazása. A különböző eredetű információk szűrése, értékelése, összekapcsolása, érvényességük kiterjesztése. A tevékenység elvégzéséhez, a feladatok megoldásához szükséges információk önálló felkutatása, kiválasztása adott forrásokból.~~

~~3.2. Tervezés~~

~~1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

~~- Mintakövetéssel a feladat végrehajtási lépéseinek megtervezése, a szükséges idő, anyag, munkamennyiség becslése. Adott produktumhoz tervrajz készítése és a feladat végrehajtási lépéseinek megtervezése. Adott produktumhoz tervrajz és folyamatterv készítése a felmerülő igények, a rendeltetés, az eljárás, a választott anyag, a szerkezet, az eszközök és a módszerek figyelembevételével.~~

~~3.3. Kivitelezés~~

~~1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam
5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

~~- Szervezés, időbeosztás, térhasználat, rend~~

~~- Egyes szakmákhoz, foglalkozásokhoz kapcsolódó tevékenységek kipróbálása, megismerése játékhelyzetekben. A tevékenységhez használt szöveges, rajzos és képi minta követéséből származó egyszerű utasítások, tervek végrehajtása. Egyszerű egyéni és kollektív tevékenységek műveleti sorrendjének, időbeosztásának és térbeli rendjének meghatározása, illetve megtartása az adott algoritmus és eljárások keretei között. Összetett tevékenységek menet közbeni, a kereteknek megfelelő alakítása, szervezése, a feltételek, az erőforrások összerendezése. A gátló tényezők felismerése, elhárítása.~~

~~- A tevékenység biztonsága~~

~~- A munkában, a környezetben, a közlekedésben, a tevékenységhez kapcsolódó baleseti veszélyek és más biztonsági kockázatok felismerése és elhárítása, a megelőzés módjai, eszközei, a segítségnyújtás lehetőségeinek ismerete, gyakorlása.~~

~~- Gyermekbalesetek megbeszélése, az okok azonosítása, a megelőzés, az elhárítás, a segítségnyújtás lehetőségeinek ismertetése, gyakorlása. Figyelem és elővigyázatosság; a tervezett és az aktuálisan végzett tevékenységgel kapcsolatos veszélyérzet kialakítása, törekvés a biztonságra. Biztonsági és katasztrófavédelmi alapok elsajátítása és alkalmazása. Balesetek, káresetek elemzéséből, egészségkárosító hatásokról és más veszélyekről tanult ismeretekből származó következtetések érvényesítése. A megelőzés módjai, eszközei, a segítségnyújtás lehetőségeinek ismerete, gyakorlása. Elképzelt, modellezett tevékenységekkel kapcsolatos reális veszélyérzet, a biztonságos tevékenység feltételeinek előzetes megítélése. A saját és a környezetben lévők tevékenységével összefüggő egészségkárosító hatások azonosítása, elemzése.~~

~~- A tevékenység produktivitása~~

~~- Produktív tevékenységek, anyagalakítás, ételkészítés, tárgykészítés, átalakítás, javítás, szerelés, építés, a környezeti elemek állapotának alakítása, növény- és állatgondozás, a társakra, önmagára irányuló feladatok elvégzése, ezek elemeinek, összetevőinek játékos kipróbálása, gyakorlása. Adott foglalkozáshoz, munkakörhöz tartozó produktív feladatok, munkafolyamatok elvégzése, illetve ezekről információszerzés megfigyelés útján. Produktív tevékenységek tervezést, felkészülést követő végrehajtása projektmunka keretében, az eredményességhez és biztonsághoz szükséges tevékenység közbeni tájékozódás mellett.~~

~~- Az eszközök célnak és rendeltetésnek megfelelő, biztonságos használata. Kézügyesség, mozgáskoordináció, jó testtartás, megfelelő erő kifejtés. Az egyes tevékenységi részletek, összetevők (pl. kézügyesség, munkabírás, elméleti tudás) szerepének felismerése a különböző szakmákban. Az eszközök kiválasztása, a szerkezet, a működés, a használati szabályok megismerése, biztonságos, a gyakorlottságnak megfelelő óvatossággal történő kezelése önállóan, illetve szükség szerinti tájékozódás, betanulás, kipróbálás után.~~

~~4. Munkavégzési, tanulási szokások, attitűdök~~

~~4.1. Rend, szabálykövetés~~

~~1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

~~- Igényesség a kulturált környezet iránt: a tanulás, a gyakorlati munka, a játék és a szabadidő tereinek rendje, tisztasága. Kitartó, fegyelmezett munka, a munkamagatartásban megnyilvánuló céltudatosság.~~

~~- Elkötelezettség fejlesztése a feladatok, tevékenységek elvégzésében, feladatvállalás mások és a közösség érdekében is.~~

~~4.2. Egészség- és környezettudatosság, takarékoság, hatékonyság~~

~~1-4. évfolyam 5-8. évfolyam 9-12. évfolyam~~

~~5-6. évfolyam 7-8. évfolyam~~

~~- Az anyagok, az energia, az idő célszerű és takarékos, egészség- és környezettudatos felhasználása a szabályok és a kapott utasítások szerint, törekvés a hatékony munkavégzésre. Az egyéni tanulási környezet, a saját használatú tárgyak, eszközök megóvása. A tevékenységhez közvetlenül kapcsolódó hatékonysági, takarékosági lehetőségek felismerése, a mennyiségek becslése, mennyiségérzék fejlesztése. A feladat, a ráfordítások és az eredmény, a haszon együttes mérlegelése, a megtakarítási lehetőségek felismerése, a hatékonyság, az egészség- és a környezettudatosság érvényesítése a mindennapi tevékenységekben. A hatékonyság környezetre és az emberi egészségre gyakorolt hatásának mérlegelése. A fogyasztói szokásokban megnyilvánuló önmérséklet, egészség- és környezettudatosság hangsúlyozása.~~

~~C) KÖZMŰVELTSÉGI TARTALMAK~~

~~1-4. évfolyam~~

~~1. Család, háztartás~~

~~- A család. A családi élet színtere a családi otthon. Családi feladatok, munkamegosztás.~~

~~- A külső és belső terek, berendezési tárgyak szerepe.~~

~~- Háztartási gépek, eszközök, berendezések és funkcióik.~~

~~- A biztonságos otthon, az otthoni balesetek megelőzése, elsősegélynyújtás.~~

~~- Egészséges életmód: táplálkozás, öltözködés, tisztálkodás, testmozgás.~~

~~- Víz- és energiatakarékosság, szelektív hulladékgyűjtés, újrahasznosítás.~~

~~- Növények és állatok gondozása a lakásban és a ház körül.~~

~~2. Tárgyi kultúra, technológiák, termelés~~

~~- A munka közbeni célszerű rend, tisztaság, takarékoság.~~

~~- A tárgyak, anyagok, eszközök, technológiák megfigyelések, tapasztalatok révén megismerhető tulajdonságai.~~

~~- A gyerekek által mindennaposan használt tárgyak rendeltetése, tulajdonságai, veszélyforrások és baleset megelőzés, segítségnyújtás.~~

~~- Tárgykészítés és a tárgykészítéshez kapcsolódó mennyiségi fogalmak, a mennyiségek megállapítása becslés, számlálás, mérés, számítás útján.~~

~~3. Közlekedés~~

~~- Gyalogos, kerékpáros és helyi közösségi közlekedés, viselkedési szabályok.~~

~~- A közlekedési eszközök típusai, csoportjai, jellemzői és rendeltetése.~~

~~- Környezet és egészségtudatos közlekedés.~~

~~- A közlekedésben rejlő veszélyek, a közlekedési balesetek megelőzése, segítségnyújtás.~~

~~4. Pályaorientáció, közösségi szerepek~~

~~- Községi feladatvállalás az osztályban, az iskolában és a lakóhelyen.~~

~~- A legismertebb szakmák, hivatások jellemzői.~~

~~5-8. évfolyam~~

~~1. Család, háztartás~~

~~- Rokonsági és generációs kapcsolatok a családban. Csecsemőgondozás.~~

~~- A családi élet színtere a családi otthon.~~

~~- Lakókörnyezetek és életmódbeli jellemzők (nagyvárosi, városi, falusi települések, természeti, épített és emberi környezet, gazdasági, szociális eltérések).~~

~~- Háztartási ellátórendszerek, közművek.~~

~~- A családi gazdálkodás, takarékoság.~~

~~- Ételek készítése. Egyéb, a háztartásban és a ház körül végzendő munkák. Dísznövények, kert, hobbi- és haszonállatok gondozása.~~

~~- Családi munkamegosztás. Időbeosztás, napi és hetirend.~~

~~- Háztartási gépek, eszközök biztonságos használata.~~

~~- Háztartási balesetek megelőzése, elsősegélynyújtás, otthoni betegápolás.~~

~~- Egészséges életmód, táplálkozás, tisztálkodás, öltözködés, higiénia, betegségmegelőzés, szenvedélybetegség megelőzés, fogyatékkal élők segítése.~~

~~- Tudatos vásárlás, víz- és energiatakarékosság, hulladékkezelés, újrahasznosítás, környezetbarát módszerek a háztartásban és a házimunkában.~~

~~2. Tárgyi kultúra, technológiák, termelés~~

~~- A tárgyak rendeltetése és használati jellemzői. Tárgyak, szerkezetek, modellek előállítására. A tárgyak és a tárgykészítéshez használt anyagok fizikai és technológiai tulajdonságai.~~

~~- Az alkalmazott kéziszerszámok, eszközök, kisgépek, berendezések rendeltetésszerű, biztonságos, balesetmentes használatának szabályai.~~

~~- A munkatevékenységekhez megfelelő, egészséges és biztonságos munkakörnyezet jellemzői. A takarékoság, a munka közbeni célszerű rend és tisztaság, valamint a kitartó, fegyelmezett, körültekintő munkavégzés szerepe a munka hatékonyságában.~~

~~- Mindennapi tárgyi világunk: nagyipari termelés és egyedi készítés, javítás, felújítás.~~

~~3. Közlekedés~~

~~- A gyalogos és kerékpáros közlekedés KRESZ szerinti szabályai, a közösségi közlekedés rendje, eszközrendszere, a kulturált közlekedés.~~

~~- Menetrendek, információforrások használata, a közlekedés időigénye és költsége.~~

~~- Közlekedési helyzetek, veszélyek, balesetek elemzése, megelőzése, segítségnyújtás, elsősegély.~~

~~4. Pályaorientáció, közösségi szerepek~~

~~- Községi feladatok vállalása az osztályban, az iskolában.~~

~~- A tágabb közösségért (iskola, település) végzett önkéntes munka lehetőségei és jelentősége, a tanuló adottságai és lehetőségei szerint aktív részvétel abban.~~

~~- A pénzkereső munka: a szakmák, foglalkozások csoportjainak jellemzői. A szakma-, illetve pályaválasztás előkészítése.~~

~~9-12. évfolyam~~

~~1. Család, háztartás~~

~~- A háztartás mint gazdasági formáció. Családi munkamegosztás.~~

~~- Egészség- és környezettudatos vásárlás és fogyasztás, fogyasztóvédelem.~~

~~- Háztartási gépek, eszközök, berendezések, közművek, rendszerek, anyagok biztonságos és környezettudatos használata.~~

~~- Egészséges életmód, higiénia, öltözködéskultúra. Az élelmiszerek kezelésének, tárolásának szabályai, tudatos élelmiszer-választás.~~

~~- Időbeosztás, biológiai ritmus.~~

~~2. Tárgyi kultúra, technológiák, termelés~~

~~- A munkaszervezet(ek) tevékenysége, felépítése, környezeti kapcsolatrendszere, információs környezete.~~

~~- Közreműködés egy adott (választott) vagy akcióra létrejött munkaszervezet tevékenységében, a tevékenység jellemzői, a munka anyagi és emberi erőforrásai, egészségi, környezeti feltételei és hatásai.~~

~~- Egy választott probléma megoldásának folyamata a szükséglet, illetve igény felmérésétől a probléma megoldásán át a hatások mérlegeléséig. Anyagok, eszközök, modellek, módszerek, erőforrások funkcionális összerendezése az adott feladat keretei között.~~

~~3. Közlekedés~~

~~- Adott települési környezet közlekedési rendszere, a közlekedési infrastruktúra és a lakosság életmódjának, a terület gazdasági lehetőségeinek összefüggései.~~

~~- A település közlekedési viszonyainak hatása a személyes életvitelre, a tömegközlekedési lehetőségek társadalmi hatásai.~~

~~- KRESZ, szabálykövetés, baleset-megelőzés, elsősegélynyújtás.~~

~~4. Pályaorientáció, közösségi szerepek~~

~~- A civilszervezetek céljai, lehetőségei, jelentőségük, néhány ismertebb nemzeti és nemzetközi civilszervezet tevékenysége.~~

~~- A tágabb közösségért (iskola, helyi közösség, település) végzett önkéntes munka lehetőségei és jelentősége, közösségi szolgálat. Katasztrófavédelmi, polgári védelmi és honvédelmi alapismeretek.~~

~~- Az életpálya tervezése; továbbtanulási lehetőségek a szakképzésben és a felsőoktatásban, munkavállalás bel- és külföldön.~~

~~- A munkavállalói lét szakmafüggetlen komponensei.~~

~~- Alapvető adózási, biztosítási, egészség-, nyugdíj- és társadalombiztosítási, pénzügyi és gazdasági ismeretek, hivatali ügyek intézése.~~

~~H.3.10. Testnevelés és sport~~

~~A)¹ ALAPELVEK, CÉLOK~~

~~Az iskolai testnevelés és sport - mozgásos tevékenység lévén - ismeretrendszerével, értékeivel, illetve funkciójával - sajátosan összetett műveltségi terület. Megkülönböztetett részét képezi a tanulók testi, motoros, lelki, értelmi, érzelmi és szociális fejlődését szolgáló teljes körű iskolai egészségfejlesztésnek, az intézményi komplex mozgásprogramnak, valamint a személyiségfejlesztésnek és a tehetséggondozásnak.~~

~~A rendszeres fizikai aktivitás jelentős szerepet játszik a magyar társadalom jövője szempontjából, nevezetesen az egészséget és az életminőséget döntően befolyásoló, számos, nem fertőző népbetegség (túlsúly, kövérség, szív- és érrendszeri, daganatos, mozgásszervi, lelki betegségek, táplálkozási zavarok, testképzavarok, szenvedélybetegségek) elsődleges megelőzésében. A motoros képességfejlesztéssel a fittség szervi megalapozása (keringés, vázizomzat, csontozat, ízületi mozgékonyság) is a prevenciót szolgálja. A tanulók képessé válnak saját fittségi szintjüket értékelni, saját szintjüknek, képességeiknek és érdeklődésüknek megfelelő fejlesztő hatású mozgásprogramot kidolgozni, illetve azt végrehajtani. A rendszeres testnevelés és sporttevékenység révén könnyebben elviselik a stresszt, a fizikai, lelki és szellemi terheléseket. A mozgásaiban művelt egyén a széleskörű mozgásképesség és mozgáskészség bázisát képes változó körülmények között tudatosan, tervezetten a mindennapi egészségfejlesztés és -megőrzés szolgálatába állítani.~~

~~1 Megállapította: 7/2014. (I. 17.) Korm. rendelet 2. §, 1. melléklet 8. Hatályos: 2014. I. 18-tól.~~

~~Összefoglalva a fentieket a műveltségi terület egyik stratégiai célja a tanulók élethosszig tartó, egészségtudatos, fizikailag aktív életvezetésre szocializálása. Az életkornak, érdeklődésnek és fizikai állapotnak megfelelő rendszeres fizikai aktivitás élethossziglan igényt teremt az öntevékeny testedzésre, önálló sportolásra és motoros önkifejezésre.~~

~~A testnevelés és sport műveltségi terület másik stratégiai célja a motoros műveltség eszközeivel történő személyiségfejlesztés. A motoros tanulás, a motorikus cselekvésbiztonság fejlesztése folyamatában fejlődnek a tanulók személyes készségei, képességei, kompetenciái.~~

~~A műveltségterületi motoros cselekvések a problémamegoldó és kritikus gondolkodás valamint a kreativitás fejlesztéséhez is hozzájárulnak. Az önismerettel, az önkontrollal, a szabálykövető magatartással együtt a feladatorientált kapcsolatteremtés és együttműködés szintje is fejlődik. Az egyéni és közös célok eléréseért, a közösségi sikerek együttes megélése során a testnevelés és sport a küzdeni tudásra, a kudarc és a monotonia tűrésére is nevel. A személyiségfejlesztő hatása eredményeként a tanulók stabilan képesek követni a szabályokat, elfogadni a normákat és mintákat, a megmértetést és az értékelést. Nélkülözhetetlen a mozgástanulás szerepe a saját testkép megismerésében és a testtudat kialakításában.~~

~~A fenti stratégiai célok megvalósulásához szükséges a játék és sportkultúrában való jártasság, valamint az igény az egészséges és esztétikus test, a biomechanikailag helyes testtartás, az egészségközpontú tevékenységrendszer kialakítására és fenntartására. A testnevelés és sporttevékenységek révén a tanulók gyakorlatias és a mindennapokban is hasznosítható tudást szereznek a rendszeres fizikai aktivitás előnyeiről és hatásairól, ezáltal fejlődik egészségi és edzettségi állapotuk, személyiségük, megbecsülik a teljesítményekhez szükséges erőfeszítéseket.~~

~~Az iskolai testnevelés és sport adja a bázisát a sporttörténeti hagyományokkal rendelkező, sikerekben gazdag nemzeti élsportnak. A harmadik stratégiai cél a tehetséggondozás, a sportban tehetségesek felkarolása – a tanuló erős és gyenge oldalát egyaránt támogatva, segítve.~~

~~A magyar és egyetemes sport hagyományai és értékei, illetve élsportolóink példaértékű teljesítményének megismerése segíti a nemzeti azonosságtudat fejlesztését, az emberi teljesítmény elismerését. A hazai és világversenyek figyelemmel kísérése támogatja a morális értékeket, a fair play szellemének érvényesülését, valamint az európai és az egyetemes közösséghez való tartozást.~~

~~A differenciálás és a motiváció a tanulóközpontú fejlesztés kiemelt alapelvei. Az esélyegyenlőséget biztosító elv figyelembe veszi a gyermekek testi, lelki és szociális állapotának természetesen különbözőségeit, eltérő fejlődési lehetőségeit. A testnevelés és sport a tanulási nehézségek kezelésében – a sajátos nevelési igényű, a hátrányos helyzetű és a veszélyeztetett gyermekek fejlesztésében – és a társadalmi integrációban betöltött szerepe, mint alapelv, szintén hangsúlyos.~~

~~A testnevelés és sport műveltségterület kiemelt operativeéljai:~~

~~- A mozgáskészség fejlesztése, a fitnessz és edzettségi szint fejlesztése, amely szoros kapcsolatban áll a rendszeres preventív fizikai aktivitással (természetes mozgások, helyes testtartás kialakítása és fenntartása, motoros képességek fejlesztése, a terhelés összetevői és jelentősége, testtömegindex, táplálkozás és egészségmegőrző szokásrendszer).~~

~~- A motoros képességek, kondicionális és koordinációs képességek fejlesztése, amelyek a sportági készségek kialakítását eredményezik (technika, taktika).~~

~~- A testnevelési és sportági tevékenységhez kötődő ismeretek fejlesztése (bemelegítés, terhelés és fejlesztési összetevők, gyakorlás, mérés és értékelés; játékokkal és sportágakkal kapcsolatos szabályismeretek, sporttörténeti ismeretek).~~

~~- Részvétel a szabadidős, diák és versenysportban, sportágválasztás, a kiválasztás és utánpótlás-nevelés elősegítése révén olyan képességek és készségek kialakítása, amelyek élethosszig tartó rendszeres fizikai aktivitást eredményeznek.~~

~~- Személyiségfejlesztés, szociális és érzelmi képességek fejlesztése, erősítése (siker és kudarc, győzelem és vereség feldolgozása, szociális kapcsolatrendszer fejlesztése, alkalmazkodás, konfliktuskezelés, a csapathoz tartozás érzelmei, az együvé tartozás erősítése; testtudat), a lelki egészség erősítése és fejlesztése, a szükséges prevenció folyamatok és tevékenységek kialakítása.~~

~~- Preventív és egészségtudatos szokások fejlesztése (mozgásszükséglet kielégítés szokásai, egészségkárosító motoros tevékenység tudatos elkerülése, egészséges életvitel szükségleteivel kapcsolatos értékek és szokások, sporttevékenységgel kapcsolatos egészségügyi szokások).~~

~~B) FEJLESZTÉSI FELADATOK~~

~~A fejlesztési feladatok szerkezete~~

~~- Motoros képességfejlesztés: edzettség, fittség Motoros
képességfejlesztés - mozgástanulás~~

~~Játék Versenyzés~~

~~Prevenció, életvezetés, egészségfejlesztés~~

~~- Motoros képességfejlesztés: edzettség, fittség Motoros
képességfejlesztés - mozgástanulás~~

~~-- Általános és speciális képességfejlesztő, az edzettséget fejlesztő és a fittségi szintet növelő vagy megtartó testgyakorlatok. - A motoros képességek fejlesztésének és szerepének tudatosítása. - Sportágspecifikus és általános technikai, taktikai elemek egyénileg, párban és csoportban. - A kognitív, az affektív és a szociális képességek fejlesztése motoros tanulással.~~

~~Játék Versenyzés~~

- ~~- Egyénileg, párban és csoportban végrehajtott játékos mozgásformák.~~
- ~~- Sportági előkészítő mozgásos játékok. - Alkotó és kooperatív játékos feladatok. - A kognitív, affektív és szociális képességek fejlesztése játékkal. - Egyénileg, párban és csoportban végrehajtott sportágspecifikus versenyek. - A versenyzés szerepe a kognitív, affektív és szociális képességekben.~~
- ~~- Prevenció, életvezetés, egészségfejlesztés~~
- ~~- - Prevenációs és szabadidős sporttevékenységek. - Életmódot, életstílust és életminőséget befolyásoló egyéni, társas és csoportos tevékenységek.~~

~~C)1 KÖZMŰVELTSÉGI TARTALMAK~~

~~1 4. évfolyam~~

~~A legfontosabb időszak a motoros képességek és készségek fejlesztésében, az egészségtudatos testnevelési és később sportolási szokások kialakítása, a sportmozgás megszerettetésének érdekében.~~

~~1. Mozgásműveltség, mozgáskultúra~~

~~Motoros képességfejlesztés: edzettség, fittség~~

- ~~- Képességfejlesztő, fittségnövelő gyakorlatok eszköz nélkül vagy különböző eszközök segítségével.~~
- ~~- Egyszerű alapformájú, erősítő és nyújtó hatású gimnasztikai gyakorlatok.~~

~~- A biomechanikailag helyes testtartás kialakítását és fenntartását célzó speciális mozgásanyag.~~

~~- Motoros tesztek, állapotfelmérés~~

~~Motoros készségfejlesztés - mozgástanulás~~

~~- Hely és helyzetváltoztató és manipulatív természetes mozgásformák.~~

~~- A természetes mozgásformák alkalmazása, gyakorlása és továbbfejlesztése:~~

- ~~- torna jellegű feladatmegoldásokban;~~
- ~~- atlétikai jellegű feladatmegoldásokban;~~
- ~~- sportjátékok alapttechnikai és taktikai feladataiban;~~
- ~~- önvédelmi és küzdő jellegű feladatokban;~~
- ~~- vízbiztonságot kialakító és úszó gyakorlatokban;~~
- ~~- gyermektáncokban.~~

~~Játék~~

~~- Egyénileg, párban és csoportban, szerrel és szer nélkül végezhető játékok.~~

~~- Szerepjátékok, szabályjátékok, feladatjátékok.~~

~~- Alkotó, kreatív és kooperatív játékok.~~

~~- Sportjáték előkészítő (kis) játékok.~~

~~- Népi gyermekjátékok.~~

~~Versenyzés~~

~~- Egyszerűsített szabályokkal zajló sportági versenyek versenyhelyzetekben.~~

~~- Sor- és váltóversenyek.~~

~~- Egyszerűsített sportági versenyek.~~

~~Prevenció, életvezetés, egészségfejlesztés~~

~~- Egyedül, párban és csoportban egészségfejlesztő preventív, szokásjellegű motoros tevékenységformák.~~

- ~~- Stressz- és feszültségoldó alapgyakorlatok.~~
- ~~- Higiéniai ismeretek tudatos alkalmazása.~~
- ~~- Baleset-megelőzés, motoros tevékenységek során bekövetkező egyszerű sérülések kezelése.~~

~~2. Ismeretek, személyiségfejlesztés~~

~~Motoros képességfejlesztés: edzettség, fittség~~

- ~~- Motoros képességek rendszeres mérése tesztekkel, ezek hatása az önértékelésre és önkontrollra.~~
- ~~- A helyes testtartás szerepe az énkép és testkép kialakításában.~~
- ~~- A rendszeres testedzés hatása a szervezetre, felelősségvállalás.~~
- ~~- Az edzettség és a teljesítmény a mindennapokban és a sportban.~~
- ~~- A képességfejlesztés lehetőségei eszközzel és eszköz nélkül.~~

~~Motoros készségfejlesztés - mozgástanulás~~

- ~~- Térbeli tudatosság (elhelyezkedés a térben, mozgásirány, horizontális síkok, útvonal, kiterjedés).~~
- ~~- Energiabefektetés tudatossága (idő, gyorsaság, erő, állóképesség).~~
- ~~- Eszközre és társra vonatkozó térbeli, időbeli és dinamikai viszonyok szerepe.~~
- ~~- Kommunikációs szabályok, formák és jelek.~~
- ~~- Kognitív, emocionális és szociális funkciók szerepe a mozgástanulásban, mozgásérzékelésben és alkotótevékenységben.~~

~~Játék~~

- ~~- Játékfeladatok az érzelmek és a motiváció szabályozásáért.~~
- ~~- Játékszabályok hatása a döntéshozatalra, szabálykövetésre és szabálytudatosságra.~~
- ~~- Játéktípusok, játékstratégiák, élményszerűség, öröm a társas tevékenységekben.~~
- ~~- Személyes és társas folyamatok szerepe a játékban és a konfliktuskezelésben.~~

~~Versenyzés~~

- ~~- Sportági alapismeretek és alkalmazásuk.~~
- ~~- Egyszerű sportági szabályok és versenyszabályok a sportversenyeken.~~
- ~~- Sportszerűség, példakép a sportban.~~

~~Prevenció, életvezetés, egészségfejlesztés~~

- ~~- Higiéniai alapismeretek mint felelősségtudatos szokásrendszer.~~
- ~~- Helyes testtartás, gerincvédelem és egészségtudatosság.~~
- ~~- Egészség, sport, életviteli és életmód alapismeretek, környezettudatosság.~~
- ~~- Biztonság, baleset-megelőzés és elsősegély-nyújtási alapismeretek.~~
- ~~- A stressz- és feszültségoldó alapismeretek.~~

~~5-8. évfolyam~~

~~A jól megalapozott koordinációs és kondicionális képzésre épülhet a diák- és szabadidős sport, illetve a tehetségesek és elhivatottak számára az élsporti utánpótlás-nevelés technikai-taktikai képzése. Komplex értelmezéssel bővül az egészségtudatos, aktív életvezetés tudásbázisa.~~

~~1. Mozgásműveltség, mozgáskultúra~~

~~Motoros képességfejlesztés: edzettség, fittség~~

- ~~- Kondicionális és koordinációs képességfejlesztés a természetes mozgásokra építve egyénileg, párban, csoportban eszközök nélkül, illetve különböző eszközök segítségével.~~
- ~~- Általános és konkrét sportági tevékenységre vonatkozó kondicionális és koordinációs képességfejlesztés.~~
- ~~- Aerob és anaerob képességfejlesztés.~~
- ~~- Gimnasztikasorok, gimnasztika kézi szerek használatával.~~
- ~~- Biomechanikailag helyes testtartás kialakítását szolgáló tartásjavító torna.~~
- ~~- Izmok mobilizálása, nyújtása, erősítése, lazítása.~~
- ~~- Motoros tesztek, állapotfelmérés.~~
- ~~Motoros készségfejlesztés mozgástanulás~~
- ~~- Természetes és nem természetes mozgásformák alkalmazása.~~
- ~~- Egyénileg, párban és csoportban végezhető sportágak technikai, taktikai elemei.~~
- ~~- Sportágspecifikus technikai, taktikai és versenyelemek egyedül, párban, csoportban, csapatban:~~
 - ~~- torna és táncos jellegű feladatmegoldásokban;~~
 - ~~- atlétikai jellegű feladatmegoldásokban;~~
 - ~~- sportjáték-előkészítő feladatmegoldásokban;~~
 - ~~- önvédelmi és küzdő jellegű feladatokban;~~
 - ~~- úszáshoz köthető és vizes sportokban;~~
 - ~~- alternatív környezetben űzhető sportokban;~~
 - ~~- egyénileg, párban és csoportban végezhető mozgásrendszerek, sportágak elemeiben.~~
- ~~Játék~~
 - ~~- Testnevelési és sportjátékok taktikai és stratégiai elemei.~~
 - ~~- Sportági előkészítő kreatív és kooperatív játékok.~~
 - ~~- Gyermekjátékok, népi játékok hagyományörző mozgásos tevékenységek és élethosszig végezhető szabadidős tevékenységek.~~
 - ~~- Labdás gyakorlatok, testnevelési játékok labdával (kézzel, lábbal, egyszerű eszközökkel), sportjátékok előkészítése céljából.~~
 - ~~- A tanult sportági technikai-taktikai elemek alkalmazása játékhelyzetben.~~
 - ~~- Technikai elemek alkalmazása játéksituációban és versenyhelyzetben.~~
 - ~~- A tanulói kreativitásra épülő motoros játékok.~~
- ~~Versenyzés~~
 - ~~- Egyénileg, párban és csapatban végrehajtható sportágak versenyei.~~
 - ~~- Sportági versenyszabályoknak, technikáknak és taktikáknak megfelelő gyakorlása versenyhelyzetekben és versenyszabályoknak megfelelően.~~
- ~~Prevenció, életvezetés, egészségfejlesztés~~
 - ~~- Egyedül, párban, csoportban, csapatban végrehajtható egészséget megalapozó és fejlesztő motoros tevékenységformák.~~
 - ~~- Stressz- és feszültségoldó gyakorlatok.~~

~~2. Ismeretek, személyiségfejlesztés~~

~~Motoros képességfejlesztés: edzettség, fittség~~

- ~~- Élettani (fiziológiai) optimális terhelés értelmezése és alkalmazása.~~
- ~~- Motoros képességfejlesztés és hatásrendszere az önismeretre, önkontrollra, önértékelésre.~~

~~- Motoros tesztek, állapotfelmérés, motoros mérés hatása az edzettségre, a motivációra és a monotóniatúrásra.~~

~~- A preventív mozgásműveltség fejlesztése gyakorlati tevékenységekkel.~~

~~- Testtudat, saját test és fejlesztő eljárások szerepe a fittségben, edzettségben, ízületi mozgékonyágban.~~

~~Motoros készségfejlesztés - mozgástanulás~~

~~- A térbeli, az energiabefektetésre vonatkozó tudatosság (idő, gyorsaság, erő, állóképesség) és a mozgás kapcsolatainak felismerése a természetes mozgásokban és a sportági alaptechnikákban.~~

~~- Célorientált motoros tevékenység, gondolkodás és kreativitás a motoros tanulásban.~~

~~- A mozgásképről külső és belső információk és jelek felismerése, összehasonlítása és kiválasztása.~~

~~- Mozgásspecifikus kommunikációs szabályok, formák, jelek és alkalmazásuk szerepe az önreflexióban és önkontrollban.~~

~~- A különböző technikák és taktikák rendszerének megértése és alkalmazása.~~

~~Játék~~

~~- Testnevelési és sportjátékok szabályainak rendszere, szabálykövetés.~~

~~- Játékszabályok és játéktípusok kapcsolatrendszere a döntéshozatallal, felelősséggel.~~

~~- Játékstratégiák, adaptív technika, taktika és konfliktuskezelés alkalmazásával.~~

~~- A sport- és olimpiatörténet, példaképek.~~

~~- Sportági előkészítő kreatív és kooperatív játékok.~~

~~- Népi játékok, hagyományörző mozgásos tevékenységek, egyéni, páros és csoportos foglalkozásokban.~~

~~- Személyes és társas folyamatok megismerése, sikerorientáltság és konfliktuskezelés a játékokban.~~

~~Versenyszám~~

~~- Sportágspecifikus alapszabályok, szabályrendszerek és sportszerűség.~~

~~- Sportágak, versenyszámok és teljesítményrendszerek.~~

~~- Olimpia- és sportágtörténeti alapismeretek, hagyományörzés és minta.~~

~~- Híres magyar és nemzetközi sportolók tapasztalatai, minta és példakép.~~

~~- Esélyegyenlőség, fair play, teljesítmény.~~

~~Prevenció, életvezetés, egészségfejlesztés~~

~~- Életviteli alapelvek és szokásrendszerek: étrend, bioritmus, higiénia, médiatudatosság, szenvedélybetegségek.~~

~~- A primer prevenció szerepe az életvezetésben, baleset megelőzésben.~~

~~- Fizikai fittségi és edzettségi szint: egészséges táplálkozás, napi rutinok, az elhízás megelőzése.~~

~~- A helyes testtartás és a gerinevédelem kapcsolata a motoros képességekkel, az egészséggel.~~

~~- A mozgásműveltség és mozgáskultúra fejlesztése.~~

~~- A rendszeres testmozgás és a sport hatása a szervezetre, az agresszió levezetésére és az önkontrollra, az önuralom kialakítására.~~

~~- Biztonság és környezettudatosság.~~

~~- A stressz- és feszültségoldás különböző formái.~~

~~9-12. évfolyam~~

~~Erre a szakaszra a tudatos, rendszeres képzés és öntevékenykedés a jellemző, ahol az iskolai motoros aktivitás mellett egyre hangsúlyosabb a rekreatív, szabadidős fizikai tevékenység, a tehetségek számára pedig az érvényesülés az élsportban.~~

~~1. Mozgásműveltség, mozgáskultúra~~

~~Motoros képességfejlesztés: edzettség, fittség~~

~~- Egyénileg, párban és csoportban, eszközzel és eszköz nélkül végzett minőségelvű motoros tevékenység.~~

~~- Konkrét sportági tevékenységre és mozgásanyagra fejlesztett kondicionális és koordinációs képességfejlesztés.~~

~~- Általános és sportágspecifikus bemelegítő mozgásanyag tervezése és feladatmegoldásai.~~

~~- Kondicionális és koordinációs képességfejlesztés és tervezés egyénileg, párban, csoportban különböző eszközök segítségével és eszközök nélkül.~~

~~- Motoros tesztek állapotfelmérés.~~

~~- Biomechanikailag helyes testtartás.~~

~~- Testépítés - minden izomcsoport sokoldalú fejlesztése módszeresen az optimális testösszetétel érdekében - betartva a gerinc és ízületvédelem szabályait.~~

~~Motoros készségfejlesztés - mozgástanulás~~

~~- A természetes mozgások alkalmazása sportágspecifikus jelleggel.~~

~~- Egyénileg, párban vagy csoportban végzett sportágak technikai és taktikai elemei, magas cselekvési biztonsággal.~~

~~- A tudatos helyzetfelismerő és feladatmegoldó képességek és készségek fejlesztése, új mozgásanyag elsajátításával.~~

~~- Tapasztalatszerzés a külföldi és hazai történelmi és modern sportjátékok technikai és taktikai készletéről.~~

~~- Tánc, néptánc, művészeti előadás, történelmi táncok, társastánc, vetélkedők mozgásos feladatokkal.~~

~~Játék~~

~~- Játéktípusok, szabályok, stratégiák gyakorlati alkalmazása.~~

~~- Testnevelési és sportjátékok taktikai és stratégiai elemei.~~

~~- Inklúzióra érzékenyítő játékok.~~

~~- Kooperatív, kreatív testnevelési és sportjátékok.~~

~~- Preventív játékok és tevékenységek a vízben.~~

~~Versenyzés~~

~~- Sportági versenyhelyzetek gyakorlása.~~

~~- Versenytapasztalatok a diáksport, az élsport vagy a szabadidősport területén.~~

~~- Egyéni csúcsteljesítmény a diákversenyeken vagy egyéb versenyrendszerekben.~~

~~Prevenció, életvezetés, egészségfejlesztés~~

~~- Egyedül, párban, csoportban, csapatban végrehajtható egészséget megalapozó és fejlesztő motoros tevékenységformák.~~

~~- Egészséges, mozgásgazdag életmód kialakítása.~~

~~- Életvezetés: rendszeres fizikai aktivitás és hatásrendszerének tudatosítása.~~

~~- Terhelés alakítása és kontrollja.~~

- ~~- Optimális testtömeg, ideális testsúly és fittségi paraméterek elérése, megtartása.~~
- ~~- Stressz- és feszültségoldó gyakorlatok.~~

~~2. Ismeretek, személyiségfejlesztés~~

~~Motoros képességfejlesztés: terhelés, edzettség, fittség~~

~~- A fittség és edzettség kritériumai, élettani, edzéseméleti jellemzői és alkalmazása, önértékelés.~~

~~- A terhelés élettani és pszichés értelmezése.~~

~~- Edzéstervezés, edzettség és a mérés ismeretei, hatásuk a fejlődésre.~~

~~Motoros készségfejlesztés - mozgástanulás~~

~~- Térbeli, az energiabefektetésre vonatkozó tudatosság (idő, gyorsaság, erő, állóképesség), valamint a mozgáskapcsolatok felismerése a természetes mozgásokban és a sportági technikákban, taktikákban, stratégiákban.~~

~~- Sportági mozgásanyag technikai és taktikai repertoárjának ismerete, alkalmazási területei, értékelése a hatékonyság jegyében.~~

~~- Új sportági ismeretek és rendszerek európai és más országokból.~~

~~- Tánc, művészeti előadás, alternatív mozgásformák képességszintnek megfelelő alkalmazása az önreflexió és az önkifejezés érdekében.~~

~~- Testkulturális tanulmányok, a testnevelés és a sport tananyagainak tematikus rendszere.~~

~~- Társtanítás, tutorálás mozgásos programokban és gyakorlatokban.~~

~~Játék~~

~~- Testnevelési és sportjátékok szabályrendszere és kritikai értelmezése közösség-, illetve csapatépítő funkcióval.~~

~~- Játékszabályok és játéktípusok kapcsolatrendszere, szabálytudat és alkalmazás. Játékstratégiák adaptív technika és taktika alkalmazásával, értékelésével.~~

~~- Személyes és társas folyamatok a megismerésben, értékelésben, asszertivitásban és sikerorientáltságban.~~

~~Versenyzés~~

~~- Sportágak szabályrendszere, alkalmazási képessége.~~

~~- Sportversenyek szervezése és korosztályi rendszerek.~~

~~- Sportszerűség, sikerorientáltság és kudarc-tűrő képesség a sportban és azon kívül.~~

~~- Sportágak, versenyszámok rendszerei, alkalmazási területei az önmegvalósításban.~~

~~- Olimpia- és sportágtörténeti ismeretek, rendszerek alkalmazása, a teljesítmény elismerése.~~

~~- A magyar és nemzetközi sport sikerei, értékelési rendszerei.~~

~~Prevenció, életvezetés, egészségfejlesztés~~

~~- A mozgásműveltség, mozgáskultúra és egészségkultúra elméleti háttere, történetisége és fejlődési lehetőségei.~~

~~- Primer prevenció és életvezetés kapcsolatrendszere: szokásrendszer, egészségfejlesztés, egészségmegőrzés.~~

~~- A rendszeres testmozgás és egészségtudatosság kapcsolatrendszerei: elhízás, korszerű táplálkozás, egészséges életmód és életvitel, káros szenvedélyek, teljesítménynövelő szerek.~~

~~- A rendszeres fizikai aktivitás és sport hatása a szervezetre, a helyes testtartásra.~~

~~- Biztonság, baleset-megelőzés és környezettudatosság.~~

- ~~- Érzelem-, feszültség szabályozás és agresszió megelőzése a motoros tevékenységek révén.~~
~~- Egyéni felelősség és döntés az egészséges életvitel és a szabadidős tevékenységek megvalósításában.~~

III. RÉSZ¹

GLOSSZÁRIUM

~~A tartalmi szabályozással összefüggő kifejezések, definíciók~~

~~A fejezet célja, hogy segítse a Nemzeti alaptanterv alkalmazóit, a keret és a helyi tantervek, valamint a tankönyvek készítőit és a programfejlesztés szakembereit a tartalmi szabályozáshoz szükséges kifejezések és definíciók, alapfogalmak egységes értelmezésében. Az e fejezetben ismertetett jelentésű, Nat-ban szereplő kifejezések, definíciók kizárólag a tartalmi szabályozás elemeinek megértéséhez szolgálnak alapul.~~

~~Alaptanterv~~

~~Tantervtípus, mely meghatározza egy adott iskolarendszeren belül annak teljes képzési idejére szóló, minden iskolára és tanulóra vonatkozóan az általános képzés (→) keretében zajló nevelő-oktató munka kötelező közös céljait. A magyarországi közoktatásra értelmezi az Európai Unióban elfogadott ún. kulcskompetenciákat (→), megvilágítja az iskola világával szorosan kapcsolatban álló intézményrendszer (óvoda, kollégium, szakképzés, közművelődési intézmények stb.) és az iskola műveltségképének összefüggéseit, megalapozza az alaptantervvel összefüggő minőségirányítási teendőket. Kiemelten tartalmazza a nevelő-oktató munka alapjául szolgáló, az egyes tartalmi szakaszokban érvényesítendő fejlesztési feladatokat (→) és közműveltségi (→) tartalmakat. Definiálja a közvetítendő műveltség fő területeit (az ún. műveltségi területeket (→) és a műveltségi területeken átívelő, ún. fejlesztési területeket, nevelési célokat (→). Iránymutatóul szolgál a kerettantervek (→), az oktatási programok kidolgozóinak, a tankönyvíróknak és szerkesztőknek, a tanítási segédletek és eszközök készítőinek, az állami vizsgakövetelmények (→), valamint az országos mérési eszközök összeállítóinak, és természetesen az iskolák tantestületeinek. Összehangolja a központi és helyi tantervpolitikát (→), a pedagógiai intézmények szereplőinek (tanulók, pedagógusok, szülők és fenntartók) a tevékenységét.~~

~~Általános képzés~~

¹ Hatályon kívül helyezte: 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelet 5. §, 1. melléklet 22. Hatálytalan: 2020. II. 8-tól.

~~Az alapvető műveltségi javak iskolai közvetítése, az ezekhez tartozó kompetenciák optimális fejlesztése. Szervezeti kereteit az iskolázás általánosan képző szakaszai adják. Az általános képzés során elsajátított tudás és készségek rendszere teszi alkalmassá az embert meghatározott feladatok, problémák megoldására, és alapozza meg a különböző szintű szakképzést. Alapvető műveltségi javakon a tanulási képességek, elemi kultúrtechnikák, kulcskompetenciák (→) és a társadalomban elfogadott közműveltség (→) egymással összefüggő rendszerét értjük.~~

~~Általános műveltség~~

~~Az emberre, az emberek csoportjaira, közösségeire, a társadalomban érvényesülő különböző kapcsolatrendszerekre, a tudományra, a technikára, a gazdaság, a munka világára, a természeti és az épített környezetre, a művészetekre, a kommunikációra, a magatartásra, a kultúrára magára, annak elsajátítására (a tanulásra), a továbbfejlesztésére alkalmazására vonatkozó alapoknak az ember értékeiben, motivációiban, tudásában (kognitív struktúráiban), tevékenységében megnyilvánuló rendszere. A kultúra minden lényeges területét felöleli, összhangba rendezi: a mindenki számára lényeges és szükséges, az általános képzés (→) és a szakképzés, az iskoláztatás befejezése utáni (ön)művelés közös tartalmi feltételeit foglalja magában. Az általános műveltség korszakonként, kultúránként különböző tartalmú, rendszerű, színvonalú. Napjainkban Magyarországon meghatározóak a magyar, az európai és az egyetemes műveltség egymásba épülő elemei. Fő jellemzője a tradícióknak, a jelen kérdései iránti érdeklődésnek és a jövő felé irányuló figyelemnek a harmóniája, a nyitottság a kultúra szerkezetében érvényesülő változásokra és a társadalmi élet különböző területein megmutatkozó érvényessége (relevanciája). A közoktatás számára értelmezett általános műveltség a kulcskompetenciák (→), tudások azon rendszere, melyet a társadalom művelt (középfokú szinten iskolázott) állampolgárától elvár.~~

~~Attitűd~~

~~Az egyén tartós beállítódását, értékelő viszonyát jelenti valamilyen tárgy, személy vagy elvont fogalom irányában. Erzelmi (affektív), gondolati (kognitív) és cselekvéshez kötött (konatív/viselkedéses) összetevői vannak. Ezek a tárgy (személy vagy elvont fogalom) iránti pozitív vagy negatív viszonyt fejezik ki, a tárgyról (személyről vagy elvont fogalomról) rendelkezésre álló ismereteket és a tárggyal (személlyel vagy elvont fogalommal) kapcsolatos eljárásmodokat tartalmazzák. Mindez befolyásolja a környezetből történő információfelvételt, a célok értelmezését, és lehetővé teszi, hogy az egyes helyzetekre gyorsan, biztonsággal reagálhasson az egyén. Az attitűdök tanultak, viszonylag állandóak és nehezen változnak.~~

~~Differenciálás~~

~~Különbségtevést jelent, és arra utal, hogy nem feltétlenül ugyanazt és nem szükségszerűen ugyanúgy tanítjuk minden tanulónak. A differenciálás lényege az egyénre szabott tanítás, az egyes tanulókhoz való alkalmazkodás. Megkülönböztetünk tartalmi differenciálást, amely azt jelenti, hogy a tanulók képessége (→) és érdeklődése is szerepet játszik a tananyag (→) megválasztásában. Vonatkozhat a differenciálás a tanulás-tanítás módszereire és eszközeire, a tanulók fejlesztésének különböző kompetenciaterületeire (→), továbbá beszélhetünk a követelmények és az ezek teljesítésében eltérő ütemű előrehaladás (→) szerinti differenciálásról, ami a gyorsabban és a lassabban haladó tanulók közötti különbségtételt jelenti, de nem okozhatja a lemaradás fokozását.~~

~~Élethosszig tartó tanulás~~

~~Az élethosszig tartó tanulás célja a megfelelés a tudásalapú társadalom követelményeinek a szakmai tudás és készségek terén, valamint a teljes körű részvétel biztosítása a társadalmi-gazdasági életben. Az élethosszig tartó tanulás biztosítja azt a képességek további változását hozó önfejlődést, amelyet az új technológiák, a munkaerőpiac és a modern társadalom kihívásai igényelnek. Az élethosszig tartó tanulás szélesebben is értelmezhető, így az élet minden területére kiterjedő formális, nem formális és informális tanulást is magában foglalja.~~

~~Fejlesztési feladat~~

~~Jellemzően a tananyag (→) feldolgozása során a tanár (tanító) által megszabott és a tanuló által végrehajtott tevékenységi (→) forma, amely a képességek, kompetenciák fejlesztését szolgálja. A tanuló a tanuló képességeinek fejlődéséhez szükséges fejlesztési feladatok meghatározásával ösztönzi a személyiségfejlesztő oktatást. A fejlesztési feladatok (→) meghatározzák a tanuló képességfejlesztésének különböző területeit. Kijelölik, hogy mely kulcskompetenciák (→) fejlesztése kívánatos az iskoláztatás képzési szakaszaiban. Szükségképpen különböző absztrakciós szinten fogalmazódhatnak meg, és a pedagógiai folyamat különböző aspektusaira helyezik a hangsúlyt. Gyakran tanulószervezői tevékenység (→) leírásaként, megnevezéseként jelennek meg, más esetben a fejlesztés érdekében elvégzendő tanulói tevékenységet (→) fogalmazzák meg. Különleges szerepet töltenek be a tantervi szabályozásban a kiemelt fejlesztési feladatok (→), melyek az iskolai oktatás valamennyi elemét áthatják, elősegítik a tantárgyközi kapcsolatok (→) erősítését, a tanítás-tanulás (→) szemléleti egységét, a tanuló személyiségének fejlődését.~~

~~Fejlesztési területek - nevelési célok~~

~~A műveltségi területeken (→) átívelő fejlesztési területek - nevelési célok (→) a kulcskompetenciákkal együtt (→) az iskolai nevelés-oktatás szinte valamennyi elemét áthatják, elősegítik a tantárgyközi kapcsolatok (→) erősítését, a tanítás-tanulás (→) szemléleti egységét, a tanuló személyiségének fejlődését.~~

~~Helyi tartalom~~

~~A helyi tartalom kifejezésen: a) az iskolát környező, azt igénybe vevő helyi társadalom – mindennapi és „ünnepnap” – kultúrájának, földrajzi, természeti, történelmi, gazdasági környezetének, tradícióinak és jövőképeinek (a helyi kultúrának) sajátos elemeit; b) az iskola jellegzetes tanulói csoportjainak sajátos (általuk deklarált vagy az iskola szakmai tevékenysége (→) során felismert-feltárt) nevelési-oktatási szükségleteit, igényeit értjük. Ennek megfelelően a tantervi programban a helyi tantervekben (→) megjelenő helyi tartalom lehet hozzáadással létrejött többlet, illetve jelenthet bizonyos átértelmezést.~~

~~Helyi tanterv~~

~~A háromszintű tantervi szabályozás legalsó, de a gyakorlat szempontjából legmeghatározóbb szintje, melyet egy iskola pedagógiai programjában (→) kitűzött céljainak, alapelveinek megfelelően kiválaszt, összeállít. Az iskolák helyi tantervei jellemző módon úgy alakulnak ki, hogy az egyes nevelőtestületek a helyi sajátosságoknak megfelelően választanak az oktatásért felelős miniszter által jóváhagyott kerettantervek (→) közül, és azt a megadott keretek között saját viszonyaikra adaptálják. A helyi tantervek iránti alapvető követelmény, hogy megfeleljenek annak a választott kerettantervnek (→), amely elkészítésük alapjául szolgál, továbbá az iskola arculatára jellemzően töltsék meg a helyi tartalomnak (→) megfelelő tanítási-tanulási (→) tartalmakkal és tevékenységekkel (→) a rendelkezésükre álló, átlagosan 10%-os szabad időkeretet. A követelmények (→) és a tananyagok (→) időbeli elrendezése és a hozzárendelt eszközök rendszere az alapító okiratában meghatározottak szerint az iskola hagyományos partnereinek elvárásait és fejlesztési elképzeléseit teljesíti. Helyi jellegét az adja, hogy legitimitásában szerepet játszik a helyben érintettek megegyezése, a nevelőtestület elfogadó döntése, a különböző résztvevők, partnerek támogató véleménye, a fenntartó jóváhagyó döntése. Másodlagos, de nem elhanyagolható jellemzője, hogy a helyi kultúra elemeit is az elfogadott mértékben tartalmazza. A helyi kultúrán a helyi társadalom tradícióit és jövőképét egyaránt értjük.~~

~~Készségek, képességek~~

~~A készség a tevékenységnek (→) olyan automatizált, gyakran túltanult összetevője, amely tudatos kontrollt nem igényel, a figyelmi végrehajtó rendszerközvetlen ellenőrzése nélkül is működik. A készségeknek ez az alapvető tulajdonsága nem zárja ki, hogy a tudatos tevékenységnek (→) automatizált komponenseként működjenek. A készség megszerzése, kialakulása szabályok ismeretén és azok sokszori alkalmazásán nyugszik (pl.: helyesírási készség). A képesség veleszületett, a biológiai fejlődés programja és a környezet kölcsönhatásában változik, s kimenetében valamilyen cselekvésre, teljesítményre való alkalmasságot jelent. A képesség alakulása olyan hosszabb időt igénybe vevő folyamat, amelynek a gyermek és serdülőkor egy adott szakaszában (pl.: a logikus gondolkodás képessége) való megjelenése törvényszerű, s ez a készségek kialakításának alapját adja. A készségek elsajátításának és elsajátításának feltétele a szükséges bázisképességek megfelelő szintje. A képességek veleszületettek, s fejleszthetőek. A biológiai és környezeti (család, iskola, stb.) hatások adják a képesség fejlesztésének természetes feltételit; a képességek rendszere az emberi tevékenység (→) folyamán fejlődik, változik. Vannak olyan általános képességek (intelligencia, kreativitás, a megismerő rendszer összetevői), amelyek a tevékenységformák (→) széles körében jutnak kifejezésre; és vannak olyan különleges képességek, amelyek valamilyen speciális területen jelennek meg (kézügyesség, zenei képesség, élnk, képszerű fantázia, képesség egyes sportágakban eredmény elérésére). A képesség kapcsolata a készséggel szoros, hiszen annak alapját adja, a készség és ismeret pedig egy és ugyanazon dolognak két olyan egymást kölcsönösen feltételező és meghatározó összetevője, amelyek a kompetenciákat együtt határozzák meg.~~

~~Kereszttantervi (tantárgyközi) elem~~

~~A kereszttantervek műveltségi területeken (→) és tantárgyakon (→) átívelő, közös fejlesztési feladatok (→). Kereszttantervekről akkor beszélünk, ha egy-egy téma tanítása-tanulása (→) nem egy műveltségi terület (→) /tantárgy (→) keretei között, hanem több összehangolásával valósul meg. A közös követelmények (→) elősegítik a tantárgyak (→) közti válaszfalak lebontását, biztosítják a tanítás-tanulás (→) szemléleti egységét, következésképpen a tanulók személyiségének fejlődését. Lényegében ide tartoznak a fejlesztési területek (→) és a kulcskompetenciák (→), de a kereszttantervi követelmények (→) az új Nemzeti alaptantervben (→) tartalmi elemekkel is bővülnek.~~

~~Kerettantervek~~

~~Az oktatásért felelős miniszter az iskolázás adott szakaszára, adott tartalmaira vonatkozóan a Nemzeti alaptantervre (→) épülve és a helyi alkalmazáshoz alapul szolgálva - választható kerettanterveket hagy jóvá és ad ki. A jóváhagyás feltétele, hogy a kerettanterv segítségével megvalósíthatók e a Nemzeti alaptantervben (→) meghatározott fejlesztési feladatok (→) és közműveltségi tartalmak (→), illetve kapcsolhatóak e hozzá olyan részletesen kidolgozott oktatási programcsomagok, amelyek a kerettanterv iskolai helyi tantervként (→) való alkalmazását szakmailag segítik. A kerettantervek egyrészt meghatározzák a tantárgyak (→) rendszerét, az egyes tantárgyak (→) időkeretét (óraszámát), a tananyag (→) felépítését és felosztását az egyes évfolyamok között, továbbá az adott szakasz befejező évfolyamának kimeneti követelményeit, másrészt kijelölik a tankönyvek meghatározó tartalmát. Mindezekkel kapcsolatban az egyes kerettantervek saját rendszerükön belül is megfogalmazhatnak alternatívákat, választható megoldásokat. A kerettanterveket a megadott keretek között saját viszonyaikra adaptálják az iskolák. A kerettantervek adott iskolatípusra (általános iskola, gimnázium, szakközépiskola, szakiskola stb.) készülnek.~~

~~Kompetencia, kulcskompetenciák~~

~~A kompetencia az ismeretek, készségek olyan ötvözete, amely megfelelő attitűdökkel társulva biztosítja, hogy az egyén képes és kész legyen egy adott helyzetben hatékonyan és sikeresen cselekedni. Az Európai Unió értelmezéseiben, kulcskompetencia ajánlásaiban a kompetencia egy olyan dinamikusan alakuló komplex kognitív és pszichikus struktúra, mely az ismeretek, képességek, készségek és attitűdök rendszeréből épül fel, és az egyént adott tevékenységek elvégzésére teszi képessé. A tantervben e kompetenciák, továbbá fejlesztési feladatok (→), tevékenységek (→), képességek és készségek (→) kapnak szerepet, mindig feltételezve mögöttük egy tudásrendszert (→) is.~~

~~A különböző kompetenciarendszerek (→) közül a magyarországi Nemzeti alaptanterv (→) az EU konvencióját, azaz az úgynevezett kulcskompetenciáit tekinti irányadónak. Bizonyos értelemben az itt meghatározott kulcskompetenciák (→) egyfelől megrajzolnak egy általános műveltségképet (→), másfelől meghatároznak egy korszerű nevelésfelfogást is.~~

~~Követelmények~~

~~Egyrészt azon fejlesztő feladatok összessége, rendszere, mellyel a közoktatási intézmények a törvény előírta időegységeken belül a tanulók személyiségét a lehető leghatékonyabb módon fejleszthetik. Másrészt a közoktatási rendszer adott szakaszát lezáró, a kerettantervben (→), helyi tantervben (→) megfogalmazott, illetve a szakasz végére felállított egységes rendszer, melyet tantervi követelmények formájában adnak közre. A tanulói teljesítmény és továbbhaladás értékelésének alapjául szolgáló strukturált, kifejtett norma, illetve kritériumrendszer.~~

~~Közműveltség~~

~~Közösségi értékű elismert, lényeges (releváns) tudás (→), mely magában foglalja az együttműködéshez szükséges készségeket, képességeket (→) és kompetenciákat is. Tartalmaz közösségi és személyes értéktudatot, nemzeti és európai azonosságtudatot, valamint ezek átéléséhez közös erkölcsi normákat. Jellemzője még a kritikai gondolkodás, szabadság, felelősségtudat, valamint a fenntarthatóságra, megőrzésre és megújulásra való törekvés is. A (nemzeti) közműveltség alapjai a következőkben foglalhatók össze:~~

- ~~- közösségi értékű elismert, lényeges (releváns) tudás (→);~~
- ~~- az együttműködéshez szükséges készségek, képességek (→), kompetenciák (→);~~
- ~~- közösségi és személyes értéktudat, nemzeti és európai azonosságtudat;~~
- ~~- közös erkölcsi normák;~~
- ~~- kritikai gondolkodás, szabadság, felelősségtudat;~~
- ~~- fenntarthatóság, megőrzés és megújulás.~~

~~Műveltségi terület~~

~~Az oktatás tartalmának a nemzeti és egyetemes kultúra tartományából társadalmi, pedagógiai, pszichológiai és logikai szempontok alapján kiválogatott és elrendezett közműveltségi elemei. A Nemzeti alaptanterv – mind tudományelméleti, mind didaktikai szempontból tudomásul véve a korszerű műveltség integratív jellegét – átfogó műveltségi területeket ír körül. E műveltségi területek alkalmasak arra, hogy rendszerükhöz igazodva önálló vagy integrált tantárgyak (→) jöjjenek létre a keret (→) és helyi tantervekben (→), tantervi programokban, melyek már természetsszerűen tantárgyakat (→) definiálnak.~~

~~Nemzeti alaptanterv~~

~~A magyar nemzeti köznevelés és közoktatás szabályozásának alapidokumentuma. Nem a hagyományos értelemben vett tanterv, mivel nem ír elő tantárgyakat (→), óraszámokat és évfolyamonkénti tananyag elrendezést (→). Inkább alap a keret és helyi tantervek (→), tantárgyi programok, vizsgakövetelmények (→), tankönyvek és más taneszközök készítéséhez. Az alaptanterv (→) nemzeti jellegét az adja, hogy a közös nemzeti értékeket közvetíti és szolgálja, és ezzel hozzájárul a nemzeti hagyományok ápolásához, valamint a nemzeti azonosságtudat fejlesztéséhez. A Nemzeti alaptantervet a Kormány rendeletben adja ki. A nemzeti köznevelési törvény adta előírás szerint ciklikusan sor kerül az alaptanterv felülvizsgálatára.~~

~~Tanulási-tanítási folyamat~~

~~A tanulók és a tanár, valamint a tanulók egymás közötti kommunikatív és interaktív eselekvései, tevékenységei (→) sorozata. E folyamatban sor kerül egyrészt a tananyag (→) (közműveltségi [→] tartalom) aktív feldolgozására, hatékony elsajátítására, a tanulók kompetenciáinak fejlesztésére, másrészt e közben kialakul a tanuló képessége az önálló tanulásra, a saját kognitív folyamatok tudatos megragadására (metakogníció), valamint a tanulási motiváció magas szintű szerveződésére. Ebben a folyamatban a tanítási tartalom pedagógiaileg indokolt, differenciált egységeinek továbbadása, elsajátíttatása a tanulási törvényszerűségek figyelembevételével, folyamatos visszacsatolással, a megfelelő motiválás biztosításával, a tanulók aktív részvételével kerül közvetítésre.~~

~~Tantervi tananyagtartalom (tananyag)~~

~~A tanítás és tanulás tantervkészítők által kiválasztott, didaktikailag elrendezett tudásanyaga (→). A tantervi tananyagtartalomnak általában két szintje van. Az első szinten található az a tantervi tartalom, amely részletes felsorolás formájában („kánon”) megadja az adott terület, tantárgy (→) legfontosabb adatait, témáit, témaköröit, fogalmait, képleteit, helyneveit, személyeit, műveit, nyelvtani szabályait stb. A második szinten található azokat a tartalmakat, amelyek több téma együttesét, esomópontjait jelentik, összefüggésekre, kulcsfogalmakra (→) helyezik a hangsúlyt, a közműveltség (→) közvetítése szempontjából relevánsak.~~

~~Tanulói tevékenység~~

~~Azon tevékenységek rendszere, melyek során – tanítói, tanári tanácsadás, irányítás és értékelés mellett – a tanuló feldolgozza, elsajátítja a tantervben definiált iskolai tananyaghoz (→) rendelt (iskolában elsajátítható, elsajátítandó) követelményeket (→).~~

~~Tanári, tanítói tevékenység~~

~~A tanulói tevékenységek (→) hatékonyságát segítő pedagógiai eljárások: például motiválás, az információhoz jutás szervezése, egyéni tanulási utak segítése, a csoportbéli tanulási kooperáció előmozdítása, diagnosztikus, formatív és szummatív értékelések elvégzése, diagnózisok és prognózisok felállítása.~~

~~Tantervi idő felosztása~~

~~A jogszabályokba (finanszírozási és mentálhigiénés szempontokat összefüggésükben mérlegelve) foglalt tanítási idő pedagógiai céloknak megfelelő felosztása tantárgyak (→) és évfolyamok szerint. Hagyományosan heti óraszám, újabban tanévi összórászám szerepel a tantervekben jelezvén, hogy didaktikailag elfogadottak az epochális megoldások (projekthetek, modulok (→), kurzusok stb.) is.~~

~~Tanulási eredmények~~

~~Olyan kimeneti követelmények (→), a képzés végére elérendő konkrét célok, melyeket a tanulók a tanítási-tanulási folyamat eredményeképpen, a képzés elvégzésével érhetnek el. A képzési eredményeket általában a tanulók által elérendő 1. ismeretekben, tudásban 2. képességekben, készségekben 3. attitűdökben, elkötelezettségekben, nézetekben, felelősségvállalásban, viselkedésben, azaz mindezt együttvéve kompetenciákban írják le.~~

~~Vizsgakövetelmények~~

~~Az egyes tanulói teljesítmények és a jogszabályban rögzített normák összehasonlítására alkalmas kritériumrendszer az oktatási rendszer ún. nagy szakaszainak határain. A magyar oktatási rendszer hagyományosan az érettségi vizsgát tekinti ilyennek. A kompetencia (→) alapú tanítás- és tanulásfelfogás a teljesítmények értékelésében az iskolázás során elsajátított tudás (→) alkalmazásának ad prioritást. A jogszabályban rögzített vizsgakövetelmények (pl. Érettségi követelmények, Szakmai és vizsgakövetelmények) a Nemzeti alaptantervre (→) épülnek.~~

TARTALOMJEGYZÉK

110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet	1
a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról	1
1. Általános rendelkezések	1
2. A Nemzeti alaptanterv és műveltségi területeinek felépítése	1
3. A kerettantervek elkészítésére, kiadására és alkalmazására vonatkozó szabályok	3
3/A. A kerettantervek jóváhagyásának kiegészítő eljárási szabályai	4
4. Nevelési-oktatási program	4
5. A tanórai foglalkozások iskolai megszervezésére vonatkozó rendelkezések	5
6. A tanulók heti és napi terhelésének korlátozására vonatkozó rendelkezések	6
7. Záró rendelkezések	7
Melléklet a 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelethez	8
NEMZETI ALAPTANTERV	8
I. RÉSZ	8
AZ ISKOLAI NEVELŐ-OKTATÓ MUNKA TARTALMI SZABÁLYOZÁSA ÉS SZABÁLYOZÁSI SZINTJEI	9
Alapvetés	9
I.1. A KÖZNEVELÉS FELADATA ÉS ÉRTÉKEI	9
I.1.1. Fejlesztési területek - nevelési célok	11
I.1.2. Egységesség és differenciálás, módszertani alapelvek	15
I.2. A NAT, A KERETTANTERVEK ÉS A HELYI SZINTŰ SZABÁLYOZÁS	22
I.2.1. A köznevelési rendszer egyes feladataira és intézményeire vonatkozó külön szabályok	24
II. RÉSZ	28
KOMPETENCIAFEJLESZTÉS, KOMPETENCIÁK, MŰVELTSÉGGÖZVETÍTÉS, TUDÁSÉPÍTÉSTUDÁSTARTALMAK	29
II.1. A KULCSKOMPETENCIÁK	29
II.2. MŰVELTSÉGI TERÜLET	36
II.2.1. A Nat műveltségi területeinek felépítése	36
II.2.2. Ajánlás a Nat műveltségi területek százalékos arányaira	41
II.2.3. Ajánlás a nemzetiségi iskolákban a Nat műveltségi területek százalékos arányaira	42

II.3. A MŰVELTSÉGI TERÜLETEK ANYAGAI	42
II.3.1. Magyar nyelv és irodalom	42
II.3.2. Idegen nyelv	67
II.3.2.1. ÉLŐ IDEGEN NYELV	69
II.3.2.2. KLASSZIKUS IDEGEN NYELV	92
II.3.3. Matematika	94
II.3.4. Történelem és állampolgári ismeretek	118
II.3.4.1. Történelem	120
II.3.4.2. Állampolgári ismeretek	136
II.3.4.3. Hon- és népismeret	144
II.3.5. Etika / hit- és erkölcsstan	149
II.3.6. Természettudomány és földrajz	161
II.3.6.1. KÖRNYEZETISMERET	163
II.3.6.2. TERMÉSZETTUDOMÁNY	170
II.3.6.3. BIOLÓGIA	178
II.3.6.4. FIZIKA	194
II.3.6.5. KÉMIA	211
II.3.6.6. FÖLDRAJZ	226
II.3.7. Művészetek	238
II.3.7.1. ÉNEK-ZENE	240
II.3.7.2. DRÁMA ÉS SZÍNHÁZ	249
II.3.7.3. VIZUÁLIS KULTÚRA	255
II.3.7.4. MOZGÓKÉPKULTÚRA ÉS MÉDIAISMERET	270
II.3.8. Technológia	275
II.3.8.1. DIGITÁLIS KULTÚRA	277
II.3.8.2. TECHNIKA ÉS TERVEZÉS	288
II.3.9. Testnevelés és egészségfejlesztés	296
III. RÉSZ	490